

องคุตตรนิกายภูจกถา (มโนรปฐพี ๑) - หน้าที่ 1
*เล่มที่ ๑๓ หน้า ๑

มโนรปฐพี นาม องคุตตรนิกายภูจกถา
เอกกนิปาตวณฺณนา

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ
คณฺถารมฺภกถา

กรรณาสีตลททยํ	ปลฺลวปาชฺโชตวิหตโมหตมํ
สนรามรโลกกรุํ (๑)	วนฺเท สุกตํ คติวิมุตฺตํ ฯ
พุทฺโธปิ พุทฺธภาวํ	ภาเวตฺวา เจว สจฺจนิคตฺวา จ
ยํ อุกฺโขโต วิคตมถํ (๒)	วนฺเท ตมนฺตฺตฺรํ ฆมมํ ฯ
สฺกตสฺส โอรसानํ	ปฺตฺตานํ มารเสนมถนํ
อภฺจนฺนํปี สมฺมํ	สิรสา วณฺเท อริยสํฆํ ฯ
อิติ เม ปสนฺนมติโน	รตนตฺตยวนฺทนามยํ ปฺลฺลวํ
ยํ สุวิหตฺตฺตราโย	หฺตฺวา ตสฺसानุภาเวน ฯ
เอกกทฺฐาทิปฏิมณฺฑิตสฺส	องฺคุตฺตรากมวรสฺส
ฆมฺมกถิกปฺจฺควานํ	วิจิตฺตปฏฺิภาณชนนสฺส ฯ
อตุลปฺปกาสนตฺถํ	อภฺจกถา อาทิตฺโต วสีสเตหิ (๓)
ปลฺลวจฺหิ ยา สจฺจสีตา จ (๔)	อนุสจฺจสีตา จ ปจฺจภาปี ฯ
สีหพทฺธิปมฺหิ อภฺจตา (๕)	วสีนา มหามหิโนเทน

๑. ม. สนรามรโลกกรุํ ฯ ๒. ม. คตมถํ ฯ ๓. ม. วสีสเตหิ ฯ

๔. ม. จสทฺโถ นตฺถิ ฯ ๕. ม. ปน อภฺจตา ฯ

จปีตา สีหฬาสาย ที่ปวาสีนมตถาย ฯ
อปเนตวาน ตโตหิ สีหฬาสี มโนรมิ ภาสิ
ตनुตินยานุจจวิกิ อาโรเปนุโต วิกตโทสิ ฯ
สมยิ อวิโลเปนุโต เถรานิ เถรวัสปป์ทีปานิ (๑)
สุนิปฺปนฺนินิจฺจนานิ มหาวิหารวาสินิ ฯ (๒)
หิตฺวา ปฺนปฺปนาคต- มตฺถิ อตฺถิ ปกาสนฺนิตฺตํ
สุชนสฺส จ ตฺถุจฺจตฺถิ จิรฺภูจิตฺตตฺถจ ฐมฺมสฺส ฯ
สาวตฺถิปฺปฏฺฐินิ นครานิ วณฺณนา กตา เทภูจฺจา
ทีฆสฺส มชฺฌิมสฺส (๓) ยา เม อตฺถิ วทนฺเตน ฯ
วิตฺถารวเสน สฺสํ วตฺถุนิ จ ตตฺถ ยานิ วุตฺตานิ
เตสํปี น อธิ กิโย วิตฺถารกถิ กริสฺสํ ฯ
สุตฺตานิ ปน อตฺถา น วินา วตฺถุหิ เย ปกาสนฺนิตฺติ (๔)
เตสํ ปกาสนตฺถิ วตฺถุนิปี กเถสฺสํ ฯ (๕)
สีลกถา ฐตฺถมฺมา กมฺมภูจฺจานานิ เจว สพฺพานิ
จริยาวิธานสฺสโท ฌานสมาปฺตติวิตฺถาโร ฯ
สพฺพา จ อภิณฺญาโย ปญฺญาสกลนินิจฺจโย (๖) เจว
ขนฺธธาตายนินฺ- อริยานิ เจว จตฺตาริ จ ฯ (๗)

๑. ม. เถรวัสทีปานิ ฯ ๒. สี. มหาวิหารวาสินิ ฯ ม. มหาวิหาร นวสินิ ฯ

๓. สี. ม. มชฺฌิมสฺส จ ฯ ๔. ม. ปกาสนนฺติ ฯ ๕. ม. ทสฺสยิสฺสํ ฯ

๖. ม. ปญฺญาสกลนินิจฺจโย ฯ ๗. ม. จสฺสโท นตฺถิ ฯ

สจจันนิ ปจจยาคา-	รเทศนา	สุปริสุทฐนินุณนยา
อวิมุตตตณฺติมคฺคา (๑)	วิปสุสนาภาวนา	เจว ฯ
อิติ ปน สพฺพํ ยสุมา ปน (๒)	วิสุทฐิมคฺเค	มยา สุปริสุทฐํ
วุตฺตํ ตสุมา หิ (๓) ภิโย	เนตฺ (๔)	อิธ วิจารยิสฺสามิ ฯ
มชฺเฌ วิสุทฐิมคฺโค	เอส จตฺนุนฺปี	อากมานํ (๕)
จตฺวา ปกาสิยิสฺสติ	ตตฺถ	ยถาภาสิตํ อตฺถํ ฯ (๖)
อิจฺเจว กโต ตสุมา	ตมฺปี	คเหตุวาน สทฺธิเมตาย
อภฺจกถาย วิชานาถ	อังกุตรราคมนิทฺสฺสิตํ (๗)	อตฺถนฺติ ฯ

กนุถารมกถา นิฏฺฐิตา ฯ

๑. ส. ม. อวิมุตตตณฺติมคฺคา ฯ ๒. ม. ปนสพฺพโท นตฺถิ ฯ ๓. ม. หิสพฺพโท นตฺถิ ฯ

๔. ม. น ตํ ฯ ๕. ม. อากมานํ หิ ฯ ๖. ม. ยถาภาสิตมตฺถํ ฯ ๗. ม. อังกุตรนินุณฺตํ ฯ

รูปาทิวคฺควณณา

ตตฺถ อังกุตราคโม นาม เอกกนิปาโต ทุกนิปาโต
ติกนิปาโต จตฺกุกนิปาโต ปญจกนิปาโต ฉกุกนิปาโต สตฺตก-
นิปาโต อฏฺฐกนิปาโต นวกนิปาโต ทสกนิปาโต เอกาทสก-
นิปาโตติ เอกาทส นิปาตา โหนฺติ ฯ สุตฺตโต

นว สุตฺตสทฺสทานิ ปญจ สุตฺตสทานิ จ
สตฺตปญฺจาส สุตฺตทานิ โหนฺติ อังกุตราคเม.

ตสฺส นิปาเตสฺส เอกกนิปาโต อาทิ สุตฺเตสฺส จิตฺต-
ปริยาทานสฺสตุตฺติ ฯ ตสฺสปี เอวมฺเม สุตฺตนิปาติโก อายสฺมตา
อานนฺเทน ปจฺจมหาสงฺกิติกาเล วุตฺติ นิตานมาทิ ฯ สา ปเนสา
ปจฺจมหาสงฺกิติ สุมฺจลวิลาสินิยา ทิฆนิกายภูจกถาย อาทิเมหิ
วิตุถาริตา ตสฺมา สา ตตฺถ วิตุถาริตนเยเนว เวทิตพฺพา ฯ

ยํ ปเนตฺติ เอวมฺเม สุตฺตนิปาติโก นิตานํ ตตฺถ เอวนฺติ
นิปาตปทํ เมตฺติอาทีนํ นามปทานิ ฯ สาวตฺถิยํ วิหฺรตีติ เอตฺถ
วีติ อุปสคฺคปทํ หฺรตีติ อาชฺชยาตปทํ ฯ อิมินา ตาว นเยน
ปทวิภาโค เวทิตพฺโพ ฯ

อตุถโต ปน เอวฺสทฺโท ตาว อุปมฺุปเทสสมฺุปทฺสน-
ครหณฺวจนสมฺุปฏฺิจฺจนการนิตฺสสนาวธารณาทฺโธเนกตุลปฺปเกโท ฯ
ตถา เหส เอวฺ ชาเตน มจฺเจน กตฺตพฺพิ กุสฺลํ พหฺนฺติ เอวมาทีสุ (๑)

* เล่มที ๑๓ รุปาทีวคคณณนา หน้า ๕

อุปมายั อากโต ๗ เอวั เต อภิกุมิตพพั เอวั เต ปฏิกุมิตพพนติ-
 อาทีสุ (๑) อุปเทเส ๗ เอวมเมตั ภควา เอวมเมตั สุกตาดิอาทีสุ (๒)
 สมุปหังสเน ๗ เอวมเมวั (๓) ปนายั วสลิ ยสุมิ วา ตสุมิ วา ตสุต
 มุณทกสุต สมณกสุต วณณั ภาสตีติ เอวมมาทีสุ (๔) ครหणे ๗
 เอวมภนุเตติ โข เต ภิกขุ ภควโต ปจจสุโสสนุติอาทีสุ (๕)
 วจนสมุปฏิจจนเน ๗ เอวั พุยา โข อหัง อาวุโส ภควตา ชมมัม
 เทสิตัง อาชานามิติอาทีสุ (๖) อากาเร ๗ เอहि ตวั มาณวก เยน
 สมโณ อานนุโท เตनुปสงกม อุปสงกमितวา มม วจนเนน สมณั
 อานนุทัง อุปปาพารัง อุปปาตงกั ลहुญจัน พลั ศาสุวิหารัง
 ปุจจ สุกโก มาณโว โตเทยยุปุตโต ภควนุตัง อานนุทัง อุปปาพารัง
 อุปปาตงกั ลहुญจัน พลั ศาสุวิหารัง ปุจจตติ เอวมจ วเทहि
 สาธุ กิร ภวั อานนุโท เยน สุกสุต มาณวสุต โตเทยยุปุตตสุต
 นิเวสนัน เตनुปสงกมตุ ออนุกมปิ อุปาทายาติอาทีสุ (๗) นิตสสเน ๗
 ตัง กิ มลลยถ กาลามา อิเม ชมมา กุสลา วา อกุสลา
 วาติ ๗ อกุสลา ภนุเต ๗ สาวชชา วา อนวชชา วาติ
 สาวชชา ภนุเต ๗ วิญญุครหิตา วา วิญญุปุปสตุถา วาติ ๗
 วิญญุครหิตา ภนุเต ๗ สมตตาสมาทินุณา อहितาย ทุกขาย
 # ๑. อง. จตุกก. ๒๑/๑๒๒/๑๖๕ ๗ ๒. อง. ติก. ๒๐/๕๐๕/๒๔๗ ๗
 # ๓. ม. เอวมเมวั ๗ ๔. ตี. ส. ๑๕/๖๒๗/๒๓๕ ๗ ๕. ม. วจนสมุปฏิกุเก ๗
 # ๖. ม. ม. ๑๒/๔๔๐/๔๗๒ ๗ ๗. ที. ตี. ๕/๓๑๕/๒๕๐ ๗

* เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปาตวณณา หน้า ๖

สัวตุนติ โน วา กถั โว เอตถ โหตีติ ฯ สมตฺตา ฆนฺเต
สมาทินฺนา อหิตาย ทุกฺขาย สัวตุนติ เอวั โน เอตถ
โหตีติอาทิสฺส (๑) อวธารณฺ ฯ สุวายมิธ อการณิทสฺสนาวธารณฺสุ
ทฐุจพฺโพ ฯ

ตตฺถ อการตฺถณฺ เอวัสทฺเทน เอตมตฺถั ทีเปติ ฯ
นนานนยนิปฺลนฺเนกขณฺสาสยสมฺภูจัน อตฺถพฺยณฺชนสมฺปนฺนั
วิวิธปาฎิหาริยั ชมฺมตฺถเทสนาปฎิเวธกมฺภีริ สพฺพสคฺตानั
สกสกาสาณฺรูปโต โสตปถมาจจฺจนฺตึ ตสฺส ภกฺวโต วจัน
สพฺพปฺปการณฺ โก สมตฺโต วิญฺญาตุ สพฺพถาเมณ ปน
โสตุกามตึ ชเนตฺวาปี เอวมฺเม สุตฺติ มยาปี เอเคนากาเรน
สฺตุนติ ฯ

นิตสฺสนตฺถณฺ นาทิ สยมฺภู น มยา อิทิ สจฺจิกตฺตุนติ
อตฺตानั ปรีโมเจนฺโต เอวมฺเม สุตฺติ มยาปี เอวั สฺตุนติ อิทานิ
วตฺตพฺพั สกตฺตตฺติ นิตสฺเสติ ฯ

อวธารณตฺถณฺ เอวัสทฺเทน (๒) เอตทคฺคั ภิกฺขเว มม
สวากานั ภิกฺขุณั พหุสฺสฺตานั ยทิทิ อานนฺโท (๓) สติมนฺตानั
คติมฺนตฺตานั ฐติมนฺตानั อุปฺภจากรานั ยทิทิ อานนฺโทติ เอวั
ภกฺวตา आयสฺมา อานนฺโท อตฺถกฺสโล ชมฺมกฺสโล พฺยณฺชน-
กฺสโล นีรุตฺติกฺสโล ปุพฺพาปรกฺสโลติ (๔) เอวั ชมฺมเสนาปตินา จ
๑. อจฺ. ติก. ๒๐/๕๐๕/๒๔๔ ฯ ๒. ม. เอวัสทฺเทนาคิ นตฺติ ฯ
๓. อจฺ. เอก. ๒๐/๑๔๕/๓๒ ฯ ๔. อจฺ. ปณจก. ๒๒/๑๖๕/๒๕๕ ฯ

*เล่มที่ ๑๓ รุปทิวคควณณน หน้ ๗

ปสภฐภวณรูป อดตโน ฐารณพลั ทสเสนุโต สดตณัน
โสดคภมยติ ษเนติเอวมเม สุตติ คณจ โข อดตโต วา พยณษนโต
วา อนุมนนธิกั เอวมเว น อดณณถา ทภฐพพุนติ ๑

เมสทโท ตีสู อดถesu ทิสสติ ๑ ตถา หิสส คถาภิศิตี
เม อโกษเนยุนติ (๑) อาทิสู (๒) มยติ อดโต ๑ สฐ เม ภนุเต ภควา
สงขิตเตน ษมมึ เทเสตติอาทิสู (๓) มยหนติ อดโต ๑ ษมมททยาทา
เม ภิกขเว ภวถติอาทิสู (๔) มมาติ อดโต ๑ อธิ ปน มยา
สุตุนติ จ มม สุตุนติ จ อดถทเวสยสุ ยษษติ ๑

สุตุนติ อยั สุตสทโท (๕) สอุปสคโค จ อนุปสคโค
จ คมนวิสสุตภิกิณนอุปจิตันยุตตโสดวิญญेยยโสดทวารณุสارين
วิญญตาทิ อนุภปภโท ๑ ตถาหิสส เสนาย ปสูโตติอาทิสู
คจณนโตติ อดโต ๑ สุตษมมสส ปสสโตติอาทิสู (๖) วิสสุต-
ษมมสสชาติ อดโต ๑ อวสสุตา อวสสุตสชาติอาทิสู (๗) ภิกิณน
ภิกิณนสชาติ อดโต ๑ ตุมหหิ ปญญั ปสูติ อนุปภนติอาทิสู (๘)
อุปจิตุนติ อดโต ๑ เข ฉานนปสูตา ฐิราติอาทิสู (๙) ฉานนยุตตติ
อดโต ๑ ทภฐั สุตติ มุตุนติอาทิสู (๑๐) โสทวิญญेยยุนติ อดโต ๑
สุตธโร สุตสนนิจโยติอาทิสู (๑๑) โสททวารณุสارين วิญญตธโรติ

- # ๑. ม. อโกษเนยุนติ ๑ ๒. พ. ส. ๒๕/๒๕๕/๓๔๑ ๑ สั. ส. ๑๕/๖๕๖/๒๔๕ ๑
- # ๓. สั. สพา. ๑๘/๑๑๒/๓๕ ๑ ๔. ม. ม. ๑๒/๒๑/๒๑ ๑ ๕. ม. สุตสทโท ๑
- # ๖. พ. อ. ๒๕/๕๑/๘๖ ๑ ๗. วิ. ภิกุภณิ. ๓/๑/๕ ๑ ๘. พ. พ. ๒๕/๘/๑๑ ๑
- # ๙. พ. ฐ. ๒๕/๒๔/๓๕ ๑ ๑๐. ม. ม. ๑๒/๒๘๑/๒๗๒ ๑
- #๑๑. ม. ม. ๑๒/๓๗๐/๓๕๘ ๑

อตุโธ ๑ อิธ ปเนส โสตทวารานุสาเรน อุปจาริตนุติ วา
อุปจารณนุติ วาติ อตุโธ ๑ เมสททสฺส หิ มยาติ อตุเถ สติ
เอวํ มยา สุตํ โสตทวารานุสาเรน อุปจาริตนุติ ยุชฺชติ ๑
มมาติ อตุเถ สติ เอวํ มม สุตํ โสตทวารานุสาเรน อุปจารณนุติ
ยุชฺชติ ๑

เอวเมเตสุ ตีสุ ปเทสุ เอวนุติ โสตวิญญาณาทีวิญญาณ-
กิจฺจนิตฺตฺสนํ ๑ เมติ วุตตวิญญาณสมงฺกิปุคฺคณิตฺตฺสนํ ๑ สุตฺนุติ
อสุสฺวนภาวปฏิกฺเขปโต ออนุาธิกาวิปรีตคฺคหณนิตฺตฺสนํ ๑ ตถา
เอวนุติ ตสฺสา โสตทวารานุสาเรน ปวตฺตาย วิญญาณ-
วีธียา นานปฺปการเณ อารมฺมเณ ปวตฺตีกาวปฺปกาสนํ ๑ เมติ
อตุตฺตปฺปกาสนํ ๑ สุตฺนุติ ฐมฺมปฺปกาสนํ ๑ อยฺเยหฺตฺถ สงฺเขโป
นानปฺปการเณ อารมฺมเณ ปวตฺตาย วิญญาณวีธียา มยา น
อญฺญํ กตํ อิํ ปน กตํ อยฺ ฐมฺโม สฺโตติ ๑

ตถา เอวนุติ นิตฺทิสิตฺตพฺพปฺปกาสนํ ๑ เมติ ปุคฺคป-
ปฺปกาสนํ ๑ สุตฺนุติ ปุคฺคกิจฺจปฺปกาสนํ ๑ อิํ วุตฺตํ โหติ ยํ
สุตฺตํ นิตฺทิสิตฺตสํมิ ตํ มยา เอวํ สุตฺนุติ ๑

ตถา เอวนุติ ยสฺส จิตฺตสนฺตฺตานสฺส นานปฺปการป-
ปวตฺตียา นานตฺถพฺยชฺชนคฺคหณํ โหติ ตสฺส นานาการ-
นิตฺเทโส ๑ เอวนุติ หิ อยฺ อาการปญฺญตฺตินิตฺเทโส ๑ (๑) เมติ
๑. ม. อาการปญฺญตฺติ ๑

*เล่มที่ ๑๓ ฐาปาทิวคควณณา หน้า ๕

กตฺตุนิทฺเทโส ๑ สุตฺตุนฺติ วิสยนิทฺเทโส ๑ เอตฺตาวตา นานปฺปการปฺปวตฺตเนน

จิตฺตสนฺดานเนน ตํสมฺภคิโน กตฺตฺตฺวิสยคฺคหณสนฺนินฺฎจานํ (๑) กตฺ ्हิตฺติ ๑

อถวา เอวฺนฺติ ปุคฺคกฺกจฺจนิทฺเทโส ๑ สุตฺตุนฺติ วิญฺญาณกฺกจฺจนิทฺเทโส ๑ เมติ
อุภยกฺกจฺยตฺตฺปุคฺคกฺกจฺจนิทฺเทโส ๑ อຍ် ปเนตฺถ สจฺเขโป มยา สวณกฺกจฺยตฺตฺตฺวิญฺญาณสมฺภคินา
ปุคฺคเลน วิญฺญาณวเสน ททฺชสวณกฺกจฺจโฆหารเนน สุตฺตุนฺติ ๑

ตตฺถ เอวฺนฺติ จ เมติ จ สจฺจกฺกฐจฺจปรมตฺถวเสน อวิชฺชมานปฺลยตฺตฺติ ๑ กิเญหตฺถ
ตํ ปรมตฺถโต อตฺถิ ยํ เอวฺนฺติ วา เมติ วา นิทฺเทสํ ลภยฺย ๑ (๒) สุตฺตุนฺติ
วิชฺชมานปฺลยตฺตฺติ ๑ ยลฺหิ ตํ เอตฺถ โสเตน อุปฺลทฺธํ ตํ ปรมตฺถโต วิชฺชมานนฺติ ๑ ตถา
เอวฺนฺติ จ เมติ จ ตํ ตํ อุปาทาย วตฺตพฺพโต อุปาทาปฺลยตฺตฺติ ๑ สุตฺตุนฺติ ทิฎฺฐาทีนํ
อุปฺนิธาย วตฺตพฺพโต อุปฺนิธายปฺลยตฺตฺติ ๑

เอตฺถ จ เอวฺนฺติ วจเนน อสมฺโหมหํ ทิเปติ ๑ น หิ สมฺมุโพห
นानปฺปการปฺปฏิเวธสมตฺถโต ्हิตฺติ ๑ สุตฺตุนฺติ วจเนน สุตฺตฺส อสมฺโหมหํ ทิเปติ ๑ ยสฺส หิ สุตฺตํ
ปมฺภูจํ ्हิตฺติ น โส กาลนฺตเรณ มยา สุตฺตุนฺติ ปฺปฏิชานาติ ๑ อิจฺจสฺส อสมฺโหมเห
ปฺลยวาทิทฺธิ อสมฺโหมเสน สติสิทฺธิ ตตฺถ ปฺลยวาทฺตฺตฺพทฺกมา

๑. ม. กตฺตฺตฺตฺวิสยคฺคหณสนฺนินฺฎจานํ ๑ ๒. ม. ย. ลภยฺย ๑

สตียา พุชชชวาวธารณสมตถตา สติปุพพุงคมา ย ปรณาย อตถปฏิเวธสมตถตา ฯ
ตทกยสมตถตาโยเค (๑) อตถพุชชชวาวธารณสมตถตา ชมมโกสส อานุपालนสมตถโต
ชมมภณฐาคาริกตตสิทฺธิ ฯ

อปโร นโย เอวนติ จ วจเนน โยนิโส มนสิการิ ทีเปติ อโยนิโส มนสิการิโรโต
นानปรการปฏิเวธภาวโต ฯ สุตุนติ จ วจเนน อวิกเขเปี ทีเปติ วิกขิตตจิตตส
สวานภาวโต ฯ ตถา หิ วิกขิตตจิตโต ปุคฺคโล สพพสมปตติยา วุจจมาโนปี น มยา สุตฺ
ปุณ ภาณตติ ภาณติ ฯ โยนิโสมนสิการเณ เจตถ อตตสมมาปณิธิจ ปุพเพ จ กตปุณณตํ
สาเชติ ฯ สมมา อปรณิหิตส ปุพเพ อตตปุณณส จ อิตรภาวโต (๒) อวิกเขเป
สทฺชम्मสวานิ สปรุสิสุสยจ สาเชติ ฯ น หิ วิกขิตตจิตโต สโต สกโกติ น จ สปรุสิ
อนุปสยमानส สวานิ อตถิติ ฯ

อปโร นโย ยสุมา เอวนติ ยสฺส จิตตสนฺตทานสฺส นานปรการปรวตติยา
นानตถพุชชชวาวธารณสมตถตา โหติ ตสฺส นานการนินทเทโสติ วุตฺติ โส จ เอว ภาทโก
อากาโร น สมมา อปรณิหิตตโน ปุพเพ อตตปุณณส วา โหติ ตสุมา เอวนติ อิมินา
ภาทเคน อากาเรน ปจฺฉิมจกทวยสมปตตี อตตโน ทีเปติ ฯ สุตุนติ สวานโยเคน
ปรุริมจกทวย-

๑. ส. ม. ...โยเคน ฯ ๒. ม. ตทภาวโต ฯ

*เล่มที่ ๑๓ ฐาปาทิวคควณณา หน้า ๑๑

สมปตตี ๑ น หิ อปปฏิรูปเทเส วสโต สปุริสูปนิสยวิริหิตสส วา สวณิ อตติ ๑ อิจจสส
ปจฉิมจกทวยสัทธา อาสยสัทธา สัทธา โหติ ปุริมจกทวยสัทธา ปโยคสัทธา ๑ ตาย จ
อาสยสัทธา อากมพยตติสัทธา ปโยคสัทธา อธิคมพยตติสัทธา ๑ อิติ ปโยคาสยสัทธา
อากมาธิคมสมปนนสส วณิ อรุณคัก (๑) วีย สूरियสส อุทยโต โยนิโส มนสิกาโร วีย จ
กุตลคมมสส อรหติ ภควโต วจนสส ปุพพงคม ภวิคฺชนติ จาเน นิตานิ จเปนโต เอวมเม
สฺตนติอาทิมาห ๑

อปโร นโย เอวนติ อิมินา นานปการปฏิเวททีปเกน วจนเนน อตฺตโน
อตฺตปฏิภาณปฏิสมภิตาสมปตติสภาว (๒) ทีเปติ ๑ สฺตนติ อิมินา
โสตพพปฎเททปฏิเวททีปเกน วจนเนน ฌมฺมนิรุตติปฏิสมภิตาสมปตติสภาว ๑ เอวนติ
จ อิทํ โยนิโส มนสิการทีปกวณิ ภาสมาโน เอเต มยา ฌมฺมา มนसानุเปกจिता ทิฏฺฐิจยา
สุปฏิวิทฺธาติ ทีเปติ ๑ สฺตนติ อิทํ สวานานุโยคทีปกวณิ ภาสมาโน พหุ มยา ฌมฺมา สฺตา
ธตา (๓) วจสา ปริจิตาติ ทีเปติ ๑ ตทฺถเยนปี อตฺตพยฺยชนปาริปุรี ทีเปนโต สวเน อาทร
๑ ฌเนติ ๑ อตฺตพยฺยชนปริปุณณํ หิ ฌมฺมํ อาทเรน อสุณฺนโต มหตา หิตา ปริพาหิโร โหติติ
อาทริ ฌเนตฺวา สกฺกจฺจ ฌมฺโม โสตพฺโพ ๑

๑. ส. อรุณคัก ๑ ๒. ม. ...สพฺภาว ๑ ๓. ม. ธาตา ๑

เอวมเม สุตุนติ อิมินา ปน สกเลน วจเนน อายสุมา อานนุโท ตถาคตสุส ปเวทิต์
(๑) ฌมม์ อตตโน อทหนุโต อสปุริสภูมึ อติกุกมติ สวากตต์ ปฏิชานนุโต สปุริสภูมึ
โอกุกมติ ฯ ตถา อสทฐมมา จิตต์ วุฏฐาเปติ สทฐมเม จิตต์ ปติฏฐาเปติ ฯ เกวลั สุตเมว
ตัม มยา ตสเสว ปน ภควโต วจันนุติ ทีเปนนุโต อตตानัน ปรีโมเจติ สตุถารัง อปทิสสุติ
ชินวจันัน อปเปติ ฌมมเนตฺตี ปติฏฐาเปติ ฯ

อปิจ เอวมเม สุตุนติ อตตโน อูปาทิตถาวัง อูปปฏิชานนุโต ปุริมวจันัน (๒) วิวรณุโต
สมมุขา ปฏิกุกกหิตมึทัง มยา ตสสุส ภควโต จตุเวสารชชวิสารทสุส พลชรสุส (๓)
อาสกฐจันนุจายิน สีนานาทัง นทิน (๔) สพพสตุตตมสุส ฌมมึสสุสสุส ฌมมราชสุส
ฌมมารชิปติโน ฌมมปป์ทีปสุส ฌมมสธรณสุส สทฐมมววจกกวตฺติโน สมมาสมพุทฺฐสุส
(๕) น เอตถ อตเถ วา ฌมเม วา ปเท วา พยณฺชเน วา กงฺขา วา วิมตี วา กาทพฺพาคี
สพฺเพสั เทวมนุสฺसानัน อิมสฺมึ ฌมเม อสฺสทฺธิยั วินาเสตี สทฺฐาสมปทัง อูปปาเทตี ฯ เตเนตฺตัง
ววจจตี ฯ

วินาสยติ อสฺสทฺธิ สทฺธิ วทฺฐเมตี สาสเน
เอวมเม สุตมึจเจวํ วทัง โคตมสาวโกตี ฯ

๑. ม. ตถาคตปฺปเวทิต์ ฯ ๒. สී. ปุริมสวานัน ฯ ๓. ม. ทสพลชรสุส ฯ
๔. ม. สีนานาทนาทิน ฯ ๕. ม. สมมาสมพุทฺฐสุส วจันัน ฯ

*เล่มที่ ๑๓ ฐาปาทิวคควณณา หน้า ๑๓

เอกนติ คณนปริจเจทนิทเทโส ๑ สมยนติ ปริจจินนนิทเทโส ๑ เอก สมยนติ
อนิยมตปริทีปนี ๑ ตตถ สมยสทโท

สมวาเย ขณ กาลे สมุहे (๑) เหตุทิจุสิ

ปฏิลาเภ ปหานे ज ปฏิवेहे ज तिसुत्ति ๑

ตถา หิสสุ อปเปวนาม เสวปี อุปลงกเมยยาม กาลญจ สมยญจ อุปาทายาติ
เอวมาทิสฺ (๒) สมวาโย อตุโถ (๓) ๑ เอโกว โข ภิกขเว ขโณ ज สมโย ज
พุรหมจริยวาสาयाติอาทิสฺ (๔) ขโณ ๑ อุณ्हสมโย ปริพาหสมโยติอาทิสฺ (๕) กालิ ๑
มหาสมโย ปวนสฺมินฺติอาทิสฺ สมุโห (๖) ๑ สมโยปี โข เต ภทฺทาลิ อปปฏิวิทฺโห อโหสิ
ภควา โข สวตฺถึย วิหฺรติ ภควาปี มํ ชานิสฺสุติ ภทฺทาลิ นาม ภิกขุ สตฺถุ สาสเน
สิกฺขาย อปริปรุการติ (๗) อยมปี โข เต ภทฺทาลิ สมโย อปปฏิวิทฺโห อโหสิติอาทิสฺ
เหตุ ๑ เตน โข ปน สมเยน อุกุคามาโน ปริพุพาสโก สมณมฺณชิกาปฺตโต (๘)
สมยปฺปวาทเก ตินฺทูกาจีเร (๙) เอกสาละเก มลฺลิกาย อารามे ปฏิวสฺตีติอาทิสฺ (๑๐) ทิจุสิ ๑

ทิจุเจ ฐมเม ज โย อตุโถ โย จตุโถ สมปรายโก

อตุถากิสมยา ธีโร ปณฺทิตฺติ ปวฺจจตีติ-

๑. ม. สมุเห ๑ ๒. ที. สී. ๕/๓๑๖/๒๕๑ ๑ ๓. ม. เอโกว ๑ ๔. อัง. อฏฺฐก. ๒๓/๑๑๕/๒๓๑
๑

๕. วิ. มหาวิ. ๒/๖๑๑/๓๕๕ ๑ ๖. ม. สมุโห ๑ ๗. ม. ม. ๑๓/๑๖๓/๑๖๕ ๑

๘. สී. สมณมฺณชิกาปฺตโต ๑ ๙. ม. ตินฺทูกาจีเร ๑ ๑๐. ม. ม. ๑๓/๓๕๖/๓๔๒ ๑

อาทิสฺ (๑) ปฏิตาโก ฯ สมมา มานาภิสมา อนนตมกาสิ ทุกขสฺสาตีอาทิสฺ (๒) ปหานํ ฯ
ทุกขสฺส ปิพนฺญฺโจ สงฺขตฺตฺโจ สนฺตปาญฺโจ วิปริณามญฺโจ อภิสมยฺญฺโจตีอาทิสฺ (๓)
ปฏิวเช ฯ อิชฺ ปนฺสฺส กาโล อตุโธ ฯ เตนํ สํวจฺจรรอฺตฺมาสอฺทฺตฺมาสรตฺตฺนํทิวปฺ-
พฺพณฺหมชฺฉนฺตฺกิสายณฺหปจฺมมชฺฉิมปจฺฉิมยामมฺหุตฺตาทิสฺ กาลปฺปรเททฺตฺเตสฺ สมเยสฺ
เอกํ สมยฺนฺติ ทีเปตี ฯ ตตฺถ กิณฺจาปี เอเตสฺ สํวจฺจราทิสฺ ยํ ยํ สฺตํ ยมฺหิ ยมฺหิ สํวจฺจเร
อฺตุมฺหิ มาเส ปกฺเข รตฺตฺกัณฺธาเก ทิวสฺภาเก วา วุตฺตํ สพฺพนฺตํ เณรฺสฺส สฺวทิตฺตํ สฺววตฺตาปิตฺตํ
ปฺลยฺวยา ฯ ยสฺมา ปนฺ เอมมฺเม สฺตํ อสฺกสํวจฺจเร อสฺกอฺตุมฺหิ อสฺกมาเส อสฺกปกฺเข
อสฺกรตฺตฺกัณฺธาเก อสฺกทิวสฺภาเก วาตี เอวํ วุตฺเตน สกฺกา สฺุเขน ชาเรตฺตํ วา อฺทฺทฺทิสฺตีตฺตํ วา
อฺทฺทฺทิสฺสาเปตฺตํ วา พหุ วุตฺตพฺพิ โหตี ตสฺมาเอเกเนว ปเทน ตมตฺถํ (๔) สโมชานนฺตฺวา เอกํ
สมยฺนฺติ อาท ฯ

เย วา อิมํ คพฺโปกฺกนฺตฺกสมฺโย (๕) ชาตฺสสมฺโย สํเวคสมฺโย อภินิกฺขมฺนสมฺโย
ทูกฺกรการิกสมฺโย มารวิชยสมฺโย อภิสมฺโพธิสมฺโย ทิณฺจฺจธมฺมสุขวิหารสมฺโย
เทสฺนาสมฺโย ปรีนฺิพฺพานสมฺโยตี เอวมาทโย ภควโต เทวมนฺุสฺเสสฺสู อตีวีย สฺุปฺปกาสา
อเนกกาลปฺปรเททาเอว สมยา เตสฺ สมเยสฺ เทสฺนาสมยฺสงฺขาตํ เอกํ

๑. ตี. ศ. ๑๕/๓๘๕/๑๓๐ ฯ ๒. ม. ม. ๑๒/๑๕/๒๐ ฯ ๓. พ. ปฏ. ๓๑/๕๔๕/๔๕๔ ฯ
๔. ตี. สพฺพเมตฺถ ฯ ๕. กตฺถจฺจ. คพฺโปกฺกนฺตฺกสมฺโย ฯ

*เล่มที่ ๑๓ รุปาทิวคควณณา หน้ ๑๕

สมยนุติ ทีเปติ ๑ โย จยั ฉาณกรรณากิจจสมยสุ กรรณากิจจสมโย อตุตหิตปรหิตปฏิปตุติ-
สมยสุ ปรหิตปฏิปตุติสมโย สนนิปติตานัน (๑) กรณียทวยสมยสุ สทุชมมกถาสมโย (๑)
เทสนาปฏิปตุติสมยสุ เทสนาสมโย เตสุปี สมยสุ อณฺตุตรี สนนุชย เอกั สมยนุติ อห ๑

กสุม่า ปเนตุถ ยถา อภิสมเม ยสุมั สมยเอ กามาวจรนุติ จ อิตอ อณฺตุสุ จ สุตตุปเทสุ
ยสุมั สมยเอ ภิกขเว ภิกขุ วิวิจเจว กามหีติ จ ภูมิวมจเนน นิตุเทโส กโต วินยเอ จ เตน
สมยเนน พุทฺุโธ ภควาติ กรณวมจเนน นิตุเทโส กโต ตถา อกตุวเอกั สมยนุติ อูปีโยคจเนน
นิตุเทโส กโต ๑ (๒) ตตุถ ตถา อิช จ อณฺตุถา อตุตสมภวโต ๑ ตตุถ หิ อภิสมเม อิตอ
อณฺตุสุ จ สุตตุปเทสุ อธิกรณตุโถ ภาวเนน ภาวลภขณตุโถ จ สมภวติ ๑ อธิกรณณหิ
กาลตุโถ สมุหตุโถ จ สมโย ตตุถ ตตุถ วุตตุตานิ ผสสุธาธิสมมมานัน ขณสมวาย-
เหตุสขุขาคสสุ จ สมยสสุ ภาวเนน เตสั ภาวโว ลภขियติ ตสุม่า ตทตุถโชตนตุถั ตตุถ
ภูมิวมจเนน นิตุเทโส กโต ๑

วินยเอ จ เหตุอตุโถ กรณตุโถ จ สมภวติ ๑ โย หิ โส สิกขापทปณฺตุตุติสมโย
สارىปตุตาทิหิปี พุพพิณฺณเยโย เตน สมยเนน เหตุภูเตน จ กรณภูเตน จ สิกขापทานิ
ปณฺณวาเปนุโต

๑. ม. สนนิปติตานัน กรณียทวยสมยสุ รมมิกถาสมโย ๑

สีกุขาปทานิ ปณฺณตฺติเหตุณฺจ อเปกฺขมาโน ภควา ตตฺถ ตตฺถ วิหาสิ ฯ ตสฺมา ตทตฺถ
โชตนตฺถํ ตตฺถ กรณวจนน นินฺทเทโส กโต ฯ

อิธ ปน อณฺณสฺมิณฺจ เอวํชาติเก (๑) อจฺจนตสฺสโยคตฺโต สมฺภวติ ฯ ยํ หิ สมฺยํ
ภควา อิมํ อณฺณํ วา สุตฺตุนตํ เทเสสิ อจฺจนตเมว ตํ สมฺยํ กรุณาวิหาเรณ วิหาสิ ฯ ตสฺมา
ตทตฺถโชตนตฺถํ อิธ อุปโยควจนน นินฺทเทโส กโต ฯ เตเนตํ วุจฺจติ

ตนตํ อตฺถมเปกฺขิจฺจว ภูมฺเมน กรณน จ

อณฺณตฺร สมโย วุตฺโต อุปโยเคน โส อิชาติ ฯ

ไปราณา ปน วณฺณยฺนติ ตสฺมี สมฺยติ วา เตน สมฺยนาติ วา เอกํ สมฺยนฺติ (๒) วา
อภิลปมตฺตเกโท เอส สพฺพตฺถ ภูมฺมเมว อตฺโตติ (๓) ฯ ตสฺมา เอกํ สมฺยนฺติ วุตฺเตปี เอกสฺมี
สมฺยติ อตฺโต เวทิตฺพุโป ฯ

ภควาติ ครุวณฺ ๑ (๕) ครุณฺหิ โลเก ภควาติ วทฺนฺติ ฯ อยฺยจฺจ สพฺพคฺุณฺวิสิฏฺฐตฺตาย
สพฺพสฺตฺตานํ ครุ ตสฺมา ภควาติ เวทิตฺพุโป ฯ ไปราเนหิปี วุตฺตํ

ภควาติ วณฺ เสฏฺฐํ ภควาติ วจนมุตฺตมํ

ครุ คารวยฺตุโต โส ภควา เตน วุจฺจตีติ ฯ

๑. ม.เอวํชาติเก ฯ ๒. ม. เอกํ สมฺยนฺติ ฯ ๓. ม. ภูมฺมเมวตฺโตติ ฯ ๔. ส. เอตฺถ
อิตฺติสทฺโท ทิสฺสตีติ ฯ ๕. ม. ยฺ. ครุ ฯ

*เล่มที่ ๑๓ รูปาทิวคฤณณา หน้า ๑๗

อปิจ

ภากุขวา ภคฺควา ยุตฺโต ภคฺหิ จ วิภตฺตวา

ภตฺตวา วนฺตคฺมโน ภเวสุ ภควา คโตติ

อิมิสฺสา คากาย วเสนสฺส ปทสฺส วิตฺถารโต อตุโถ เวทิตฺพุโพ ฯ โส จ
วิสุทฺธิมคฺเค (๑) พุทฺธานุสฺสตีนิทฺเทเส วุตฺโตเยว ฯ

เอตฺตาวตา เจตฺถ เอวมฺเม สฺตฺนฺตี วจเนน ยถาสฺสํ ฆมฺมํ เทเสนฺโต ภควโต (๒)
ฆมฺมสรีริ ปจฺจกฺขํ กโรติ ฯ เตน น อิทํ อติกฺกนฺตสฺสตุกฺกํ ปาวจันํ อัย โว สตฺถาติ สตฺถ
อทสฺสเนน อุกฺกณฺจิตฺติ ฆนฺํ สมสฺสาเสสิ ฯ เอกํ สมยํ ภควาติ วจเนน ตสฺมี สมเย ภควโต
อวิชฺชมานภาวํ ทสฺเสนฺโต รูปกายปริณิพฺพานํ สาเรติ ฯ (๓) เตน เอววิธสฺส นาม อริยสฺส
ฆมฺมสฺส เทเสนฺโต(๔) ทสฺพลธโร วชิรสงฺฆาภูสฺमानกาโย โสปี ภควา ปริณิพฺพุโต เกน
อญฺเณน ชีวิทฺเต อาสา ฆเนตฺตพฺพาติ ชีวิทฺมทฺมตฺตํ ฆนฺํ สํเวเซติ สทฺฆมฺเม จสฺส อุตฺตาสํ
ฆเนติ ฯ เอวณฺตี จ ภณฺนฺโต เทสนาสมฺปตฺตี นิทฺทิสฺติ ฯ เม สฺตฺนฺตี สวากสมฺปตฺตี ฯ เอกํ
สมยณฺตี กาลสมฺปตฺตี ฯ ภควาติ เทสกสมฺปตฺตี ฯ

สวาคฺคิยณฺตี เอวํนามเก นคเร ฯ สมีปตฺเถ เจตฺติ ภูมฺม-
วจันํ ฯ วิหฺรตีติ อวิเสเสน อิริยาปถทิพฺพพฺรหฺมอริยวิหาเรสุ

๑. วิสุทฺธิมคฺค. ๑/๒๖๘-๘ ฯ ๒. ม. ทสฺเสนฺโต ฯ ๓. สี. สาเรติ ฯ ย. สวเวติ ฯ

๔. สี. เทเสตา ฯ ม. เทสโต ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปาตวณณา หน้า ๑๘

อณฺตรวิหารสมฺภคิปริทีปนเมตฺ ๑ อิธ ปน จานคมนนิตฺชชน-
สยนปฺปเกเทสุ อิริยาปเถสุ อณฺตรอิริยาปถสมาโยคปริทีปนํ ๑
เตน จิตฺปิ กจฺจนฺโตปิ นิตฺติโนปิ สยาโนปิ ภควา วิหฺรติจฺเจว
เวทิตฺตพฺโป ๑ โส หิ เอกํ อิริยาปถพารณํ เอเกน (๑) อิริยาปเถน
วิจฺฉินฺนิตฺตวา อปริปตฺนตํ อตฺตภาวํ วิหฺรติ (๒) ปวตฺเตติ ตสฺมา
วิหฺรตีติ วุจฺจติ ๑

เขตวเนติ เขตตฺส ราชกุมารตฺส วเน ๑ ตณฺหิ เตน
โรปิตํ ตํวตฺตํ สมนฺปริปาติตํ โส จตฺส สามิ อโหสิ ตสฺมา
เขตวเนนฺติ สงฺขํ คตํ ๑ ตสฺมี เขตวเน ๑

อนาถปิณฺฑิกตฺส อาราเมติ อนาถปิณฺฑิกเนน กหปติเนน
จตุปฺลณาสหิรณฺณโกฏฺฐนปริจฺจาเคน พุทฺธปฺปมฺขตฺส ภิกฺขุสํฆตฺส
นियฺยาคิตฺตตฺตา (๓) อนาถปิณฺฑิกตฺสาคิ (๔) สงฺขํ คเต อาราเม ๑
อยเมตฺถ สงฺเขโป วิตุถาโร ปน ปปญฺจสุทฺถนียา มชฺฉิมภฺจ-
กถายํ สพฺพาสวตฺตวณฺณนายํ (๕) วุคฺโต ๑

ตตฺถ สียา ยทิ ตาว ภควา สาวตฺถิยํ วิหฺรติเขตวเนติ
น วตฺตพฺพํ ๑ อถ ตตฺถ วิหฺรติ สาวตฺถิยณฺติ น วตฺตพฺพํ ๑
น หิ สกฺกา อุภยตฺถ เอกํ สมยํ วิหฺรติณฺติ ๑ น โข ปเนตํ
เอวํ ทภฺจพฺพํ ๑ นนฺ อโวจฺมฺห สมีปฺตเถ ภูมฺมวณฺณนฺติ ๑

๑. ม. อณฺเณน ๑ ๒. ม. หฺรติ ๑ ๓. ม. นียฺยาคิตฺตตฺตา ๑ ๔. สฺยา. อนาถปิณฺฑิกตฺส
อาราโมติ ๑ ๕. ปปญฺจ. ๑/๖๖ ๑

*เล่มที่ ๑๓ รูปาทิวคฤณณา หน้า ๑๕

ตสฺมา ยถา คงฺกายมฺนาทีนํ สมีเป โคญฺถานิ จรฺนฺตานิ
คงฺกายํ จรฺนฺติ ยมฺนายํ จรฺนฺตฺติ วุจฺจฺนฺติ เอวมิชาปี ยทฺธิ
สวาทฺถึยา สมีเป เขตฺวานํ ตตฺถ วิหรนฺโต วุจฺจฺติ สวาทฺถึยิ
วิหรติ เขตฺวาเนติ ฯ โคจฺรคามาณิ ทสฺส นตฺถ ญฺหิสฺส สวาทฺถึวจฺนํ ฯ
ปพฺพชิตานูรูปนึวา สญฺจานนึทสฺส นตฺถึ เสสฺวจฺนํ ฯ

ตตฺถ สวาทฺถึยฺนฺติ วจฺเนน อายสฺมา อานนฺโท ภควโต
คหฺญฺจฺจฺนุคฺคหณฺมึ ทสฺเสติ เขตฺวานาทีกิตฺตเนน (๑) ปพฺพชิตา-
นุคฺคหกรณฺมึ ฯ ตถา ปุริเมน ปจฺจยคฺคหณโต อตฺตกิลมถานุโยค-
วิวชฺชนํ ปจฺจิมเมน วตฺถุกามโต(๒) กามสฺส ลฺลิกานุโยควิวชฺชนุปาย-
ทสฺสนํ ฯ ปุริเมน จ ฐมฺมเทสนาภึโยคํ ปจฺจิมเมน วิเวกาธิมฺมุตฺตี ฯ
ปุริเมน กรุณาย อุปคฺมนํ ปจฺจิมเมน ปญฺญาย อุปคฺมนํ ฯ ปุริเมน
สฺตฺตฺตฺตานํ หิตสฺสนึปฺพาทนาธิมฺมุตฺตีตํ ปจฺจิมเมน ปฺรหิตสฺสกรณ-
นึรูปเลปนํ ฯ (๓) ปุริเมน ฐมฺมิคฺสฺสาปฺริจฺจาคนึมิตฺตผาสุวิหารี ปจฺจิมเมน
อุตฺตฺตริมนุสฺสฐมฺมานุโยคนึมิตฺตํ ฯ ปุริเมน มนุสฺसानํ อุปการพฺพลตํ
ปจฺจิมเมน เทวานํ ปุริเมน โลเก ชาตสฺส โลเก ลํวทฺตภาวํ
ปจฺจิมเมน โลเก (๔) อนุปลิตตฺตํ ปุริเมน เอกปฺคฺคโล ภิกฺขเว โลเก
อุปฺปชฺชมาโน อุปฺปชฺชติ พฺพลชนหิตาย พฺพชนสฺสชาย โลกาณุ-
กมฺปาย อตฺถาย หิตาย สฺสชาย เทวมนุสฺसानํ กตโม เอกปฺคฺคโล
๑. ม. เขตฺวานาทีกิตฺตเนน ฯ ๒. ม. วตฺถุกามปฺปหานโต ฯ
๓. ม. ... นึรูปเลตํ ฯ ๔. ม. โลเกน ฯ

ตถาคโต อร์หิ สมมาสมพุทโธติ(๑) วจนโต ยทตถิ ภควา อุปปนุโน ตทตถปรินิปผาทนั
ปจฺฉิเมน ยตถ อุปปนุโน ตทนุรูปุ วิหาริ ฯ ภควา หิ ปจฺฉิ ลุมพินีนวเน ทุติยิ โโพธิมณฺเฑติ
โลกิยโลกุตราย อุปฺตติยา วเนยว อุปปนุโน เตนสฺส วเนยว วิหาริ ทสฺเสตีติ
เอวมาทินา นเยเนตฺถ โยชนา(๒) เวทิตพฺพา ฯ

ตตฺตราติ เทสกาลปริทีปนั ฯ ตถฺหิ ยั สมยั วิหฺรติ ตตฺร สมเย ฯ ยสฺมิณฺจ อารามे
วิหฺรติ ตตฺร อารามेติ ทีเปติ ฯ ภาสิตพฺพยฺตุเต วา เทสกาลे ทีเปติ ฯ น หิ ภควา
อยุตฺตเทเส วา(๓) ฆมฺมึ ภาสติ ฯ อกาโล โข ตาว พหิยาติอาทิ(๔) เจตฺถ สาทกั ฯ โขติ
ปทปฺปฺรณฺมตฺเต อวธารณฺ(๕) อาทิกาลตฺเต วา นิปาโต ฯ ภควาติ โลกครุทีปนั ฯ

ภิกฺขุติ กถาสวณฺยตฺตปฺกฺกลวณฺนั ฯ อปีเจตฺถ ภิกฺขโกติ ภิกฺขุ ภิกฺขาจริยิ อชฺฌนฺปกโตติ
ภิกฺขุติอาทินา (๖) นเยน วจนตฺโต เวทิตพฺโพ ฯ

อามนฺเตสีติ อาลปี อภาสิ สมฺโพเชสีติ อยมตฺถ อตฺโต ฯ อลฺลตฺร ปน ฌापเนปี โหติ ฯ
ยถาห อามนฺตยามิ โว ภิกฺขเว ปฏฺิเวทยามิ โว ภิกฺขเวติ ฯ ปกฺโกสเนปี ฯ ยถาห เอหิ ตฺว

๑. อัง. เอก. ๒๐/๑๔๓/๒๕ ฯ ๒. ม. อตฺถโยชนา ฯ ๓. สี. อยุตฺตเทเส กาลे วา ฯ
๔. พุ. อ. ๒๕/๔๕/๘๓ ฯ ๕. ม. อวธารณฺ ฯ ๖. วิ. มหาวิ. ๑/๒๖/๔๒ ฯ อภิ. วิ.
๓๕/๖๐๑/๓๓๐ ฯ

*เล่มที่ ๑๓ ฐาปาทิวคคุณณา หน้า ๒๑

° ภิภุ มม วจเนน สาริปุตฺตํ อามนฺเตหีติ ฯ (๑)

ภิภุวโติ อามนฺตนาการปริทีปนี ฯ ตถจ ภิภุขณสีลตาทิคุณโยคสีทุชตฺตา
วุตฺตํ ฯ ภิภุขณสีลตาคุณยฺตุโตปี หิ ภิภุ ภิภุขณชมฺมตาคุณยฺตุโตปี ภิภุ
ภิภุขณสารุการิตาคุณยฺตุโตปีติ สทฺทวิทฺถุ มลฺลนฺติ ฯ เตน เนลฺล ภิภุขณสีลตาทิคุณโยค-
สีทุเชน วจเนน หีนาริกชนเสวิตํ วุตฺตี ปกาเสนฺโต อุทฺชตฺทินภาวนิคฺคหํ(๒) กโรติ ฯ
ภิภุวโติ อิมินา กรุณาวิปฺหารโสมหทยนยฺนนิปาดปฺพุพฺงกเมน วจเนน เต อตฺตโน
มุขากิมฺเฆ (๓) กโรติ ฯ เตเนว จ กเถตฺถกมฺยตาทิปเกน วจเนน เตลฺล โสตฺถกมฺยตํ
ชเนติ ฯ เตเนว จ สมฺโพชนภูเจน สารุกํ สวณมนสิการเปี เต นโยเชติ ฯ สารุกํ
สวณมนสิการายตฺตา หิ สาสนสมฺปตฺติ ฯ

อปเรสุปี เทวมนฺสุเสสุ วิชฺชมานเสสุ กสฺมา ภิภุเยว อามนฺเตลฺลิตี เจ ฯ
เชฏฺฐเสฏฺฐาสนนฺสทาสนฺนินิตภาวโต ฯ สทฺทปริสสาธาธนา หิ ภควโต ชมฺมเทสนา ฯ
ปริสาย จ เชฏฺฐา ภิภุ ปจฺมุปฺปนฺนตฺตา เสฏฺฐา อนคาริยภาวํ อาที กตฺวา
สตฺถุ จรียานฺวิธายกตฺตา (๔) สกฺลสาสนปฏฺิกฺคาหกตฺตา จ ฯ (๕) อาสนฺนา เต ตตฺถ ตตฺถ
นินฺนเนสุ สตฺถุ สนฺตีกตฺตา ฯ สทา

๑. อัง. นวก. ๒๓/๒๑๕/๓๘๗ ฯ ลี. นี. ๑๖/๑๐๕/๖๐ ฯ ๒. ม. อุทฺชตฺทินภาวนิคฺคหํ ฯ
๓. ม. มุขากิมฺเฆ ฯ ๔. ลี. จรียานฺวิธายกตฺตา ฯ ๕. กตฺถจ. สกฺลสาสนปฏฺิกฺจาปกตฺตา จ ฯ

สนุนิหิตา สตุถุ สนุนติกาวจรตตติ ฯ อปีจ เต ฐมมเทสนาย ภาชนั ยถานุสิฏฐั
ปฏิบัติสมุทราวโตติปี (๑) เต เอว (๒) อามนุเตสิ ฯ

กิมตุถั ปน ภควา ฐมัม เทเสนุโต ปจัม ภิกขุ อามนุเตสิ น ฐมมเมว
เทเสสิติ ฯ สติชนนตุถั ฯ ภิกขุ หิ อณณั จินุเตนุตาปี วิกขิตตจิตตาปี ฐมัม
ปจจเวกขนุตาปี กम्मภูจัน มนสิโกโรนุตาปี นิสินุนา โหนุติ เต อนามนุเตตวา
ฐมเม เทสิยมานเอ อัย เทสนา กีนิทานา กปีจจยา กตมาย อตุถุปฏิบัติยา
เทสิตตติ สลลลขเหตุ อสกุโกนุตา ทุกคหิตั วา คณุหะยข น วา คณุหะยข ฯ
เตน เตสิ สติชนนตุถั ภควา ปจัม อามนุเตตวา ปจณา ฐมัม เทเสติ ฯ

ภทนุเตติ การววจนเมตติ (๓) สตุถุ ปฏิวจนทานั วา ฯ อปีเจตตุ ภิกขุโวติ
วทมานโน ภควา เต ภิกขุ อาลปติ ฯ (๔) ภทนุเตติ วทมานา ภควนุตติ ปจณา
ลปนุติ ฯ ตถา ภิกขุโวติ ภควา อาลปติ ฯ ภทนุเตติ ปจณา ภาสนุติ ฯ ภิกขุโวติ
วจนั วทาเปติ ฯ (๕) ภทนุเตติ ปฏิวจนั เทนุติ ฯ

เต ภิกขุติ เย ภควา อามนุเตสิ เต ฯ ภควโต ปจจสุโสสนุติ ภควโต อามนุตนั
ปฏิบัติสสุ สสุ อภิมุขา หุตุวา สุนิสสุ สมุปฏิจันนิสุ ปฏิคคหะสนุติ อตุถุ ฯ ภควา เอตทโวจати

๑. ม. ปฏิปัตตสพุทราวโตติปี ฯ ๒. ม. ย. เอว ฯ ๓. กตุถจ. ครุจจนเมตติ ฯ

๔. ม. ย. ภควาอาทิมหิ ภาสติ ฯ ๕. ม. ปฏิวจนั ทาเปติ ฯ

*เล่มที่ ๑๓ รูปาทิวคฤณณา หน้า ๒๓

ภควา เอตํ อิทานิ วตฺตพฺพํ สกฺกํ สุตฺตํ อโวจ ๑

เอตฺตาวตฺตา จ ยํ อายสฺมตฺตา อานนฺนุเทน อิมสฺส สุตฺตสฺส สุขาวคฺคาหณตฺถํ
กาลเทสทเทสปริสาปเทสปฏิมณฺฑิตํ (๑) นินานํ ภาสิตํ ตสฺส อตฺตวณฺณณา สมตฺตตฺตาติ ๑

อิทานิ นานํ ภิกฺขเว อณฺเฑ อเการูปปี สมนฺนุสฺสามิตฺตาทินา นเยน ภควตฺตา
นิกฺขิตฺตสฺส สุตฺตสฺส วณฺณนํ โอกาโส อานุปรตฺโต ตา ปเนสา อตฺตวณฺณณา (๒) ยสฺมา
สุตฺตนิกฺเขปํ วิจารตฺวาว วุจฺจมานา ปากฺกา โหติ ตสฺมา สุตฺตนิกฺเขปวิจฺจารณา
ตาว เวทิตพฺพา ๑

จตฺตารโ หิ สุตฺตนิกฺเขปา อตฺตชฺฆาตโย พรชฺฆาตโย ปุจฺจาวลโก อตฺตปรตฺติโกติ ๑
ตตฺต ยานิ สุตฺตานิ ภควา ปเรหิ อนชฺฆมิฏฺโฐ เภวํ อตฺตโน อชฺฆาตเยเนว(๓) กเถสิ เสยฺยถิํ
อากงฺเขยฺยสฺส ตฺตวตฺตตฺตนิ เหวมาทีนิ เตสิ อตฺตชฺฆาตโย นิกฺเขโป ๑ ยานิ ปน ปริปกฺกา
โฆ รากฺลสฺส วิมฺตฺติปริปาจนฺยา ฐมฺมา ยนฺนุนานํ รากฺลํ อุตฺตริ อาสวานํ ขเย วินยฺยนฺติ
(๔) เอวํ ปเรสิ อชฺฆาตยํ ขนฺตี มนํ อภินิหารํ พุชฺฉนภาวญฺจ โอลเเกตฺวา พรชฺฆาตยวเสน
กถิตานิ เสยฺยถิํ รากฺลโรวาทสฺส ตฺต ฐมฺมจกฺกปฺปวตฺตตฺตนิ เหวมาทีนิ เตสิ พรชฺฆาตโย
นิกฺเขโป ๑

๑. กตฺถจฺจิ. กาทเทสเทสทปฏิมณฺฑิตํ ๑ ๒. ม. สุตฺตวณฺณณา ๑ ๓. ม. อชฺฆาตเยเนว ๑

๔. ส. สฟา. ๑๘/๑๘๓/๑๓๒ ๑

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปาตวณณา หน้า ๒๔

ภควนตํ ปน อุปสงกมิตฺวา เต เทวมนุสฺสา ตถา ตถา ปญฺหํ ปุจฺจนฺติ ฯ เอวํ ปุญฺเจน
ภควดา ยานิ กถิตานิ เทวตาสํยุตฺตโพชฌนํ สํยุตฺตาทินิ เตสํ ปุจฺจาวสฺสโก นิกฺเขโป ฯ
ยานิ ปน อุปฺปนฺนํ การณํ ปฏิจฺจ กถิตานิ ฌมฺมทายาทสฺส ตฺตมํ สูปมาทินิ เตสํ
อตุลฺลปฺปตฺติโก นิกฺเขโป ฯ เอวมิเมสฺ จตฺตฺส สุตฺตนิกฺเขเปสฺ อิมสฺส สุตฺตสฺส
ปรชฺฆาตโย นิกฺเขโป ฯ ปรชฺฆาตยวเสน เหน้ นิกฺขิตฺตํ ฯ เกสํ อชฺฆาตยเณตติ
รูปครุگانํ ปุริสานํ ฯ

ตตฺถ นาทํ ภิกฺขเวทิตฺวา นกาโร ปฏฺิเสชฺชโต ฯ อหนฺติ อตฺตานํ นินฺทิตฺติ ฯ
ภิกฺขเวติ เต ภิกฺขุ อาลปฺติ ฯ อณฺณนฺติ อิทานิ วตฺตพฺพา อิตฺถิรูปโต อณฺณํ ฯ
เอกรูปปีติ เอกปี รูปํ ฯ สมฺนุสฺสสามิตติ เทว สมฺนุสฺสสนา ฌานสมฺนุสฺสสนา จ
ทิกฺขิสฺมฺนุสฺสสนา จ ฯ ตตฺถ อนิจฺจโต สมฺนุสฺสสฺติ โน นิจฺจโตติ (๑) อยํ
ฌานสมฺนุสฺสสนา นาม. รูปํ อตฺตโต สมฺนุสฺสสฺตีติอาทิกา (๒) ปน ทิกฺขิสฺมฺนุสฺสสนา
นาม. ตาสฺ อิช ฌานสมฺนุสฺสสนา อธิปฺเปตา ฯ อิมสฺส ปน ปทสฺส นกาเรน
สมฺพนุโธ เวทิตฺวาโพ ฯ อิทํ หิ วุตฺตํ โหติ อหํ ภิกฺขเว สพฺพณฺณตฺตวาณเณ
โอโลเกนฺโตปิ อณฺณํ เอกรูปปี น สมฺนุสฺสสามิตติ ฯ

ยํ เอวํ ปุริสสฺส จิตฺตํ ปรียาทาย ติกฺขจฺจิตฺติ ยํ รูปํ

๑. พุ. ปฏฺิ. ๓๑/๓๒๓/๖๒๓ ฯ ๒. พุ. ปฏฺิ. ๓๑/๓๑๓/๒๐๓ ฯ

*เล่มที่ ๑๓ ฐาปาทิวคควณณา หน้า ๒๕

รูปครุทสุส ปุริสสุส จตุภูมิ กุสลจิตต์ ปริยาทิตวา คณหิตวา เขเปตวา ตัญจติ ฯ
สพพ หตฺถิกาย ปริยาทิตวาตืออาทิสฺ (๑) คหณ ปริยาทาน (๒) นาม. อนิจฺจสณฺหา ภิกฺขเว
ภาวิตา พหุสีกตา สพพ กามราคํ ปริยาทิตฺตืออาทิสฺ (๓) เขปนํ ฯ อิธ อุภยปี วฏฺฏติ ฯ อิธ
(๔) อิํ ฐปํ จตุภูมิ กุสลจิตต์ คณหนุตํ นิลุปฺปลกฺลาปี ปุริโส วย หตฺถเณ คณหาติ นาม.
เขเปยมานํ อคฺคิ วย อุทฺธเน อุทกํ สนฺดาเปตวา เขเปติ ฯ อุปฺปตฺติจฺจสุส นีวารยมานเมว
จตุภูมิ กุสลจิตต์ คณหาติ เจว เขเปติ จาติ เวทิตพฺพํ ฯ เตน วุตฺตํ ปุริสสุส จิตต์ ปริยาทาย
ตัญจติติ ฯ

ยถยิทนฺติ ยถา อิํ ฯ อิตฺถิรูปนฺติ อิตฺถียา ฐปํ ฯ ตตฺถ ภิกฺขเว ฐปํ วเทถ ฯ ฐปฺปตีติ
(๕)

โฆ ภิกฺขเว ตสฺมา ฐปนฺติ วุจฺจติ ฯ เกณ ฐปฺปตี สีนฺตณปี ฐปฺปตี อุณฺหนปี ฐปฺปตีติ สุตฺตานุสारेณ
ฐปฺปสุส วจนตฺถิโธ เจว สามณฺย ลกฺขณญจ เวทิตพฺพํ ฯ

อัย ปน ฐปสทฺโท ขนฺธรวณฺนิมิตฺตปจฺจยสรีรวณฺณสณฺจานาทิสฺ อเนเกสุ อตฺเตสุ วตฺตติ ฯ
อัยยฺหิ ยงฺกิลฺลิจิ ฐปํ อตีตนาทปจฺจบุปฺนฺนฺติ (๖) เอตฺถ ฐปฺกฺขนฺธ เวทิตติ ฯ

๑. ส. ส. ๑๕/๓๗๓/๑๒๓ ฯ ๒. ส. ม. ปริยาทานํ ฯ ๓. ส. ข. ๑๗/๒๖๓/๑๘๕ ฯ

๔. ม. ย. ตตฺถิ ฯ ๕. ส. ข. ๑๗/๑๕๕/๑๐๕ ฯ ๖. อภ. วิ. ๓๕/๒/๑ ฯ

วิ. มหา. ๔/๒๒/๒๗ ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปาตวณณา หน้า ๒๖

รูปูปตติยา มคค์ ภาเวตีติ (๑) เอตถ รูปภาเว ฯ อชฌตฺตํ อรูปสณฺณิ พหิทธา รูปานิ ปสฺสตีติ (๒) เอตถ กสิณนิमितฺเต ฯ สรฺูปา ภิกฺขเว อุปฺปชฺชนฺติ ปาปกา อกฺุสลา ฌมฺมา โน อรูปาติ (๓) เอตถ ปจฺจเย ฯ อากาโส ปริวาริโต รูปนฺเตวฺว สงฺขํ กจฺจตีติ (๔) เอตถ สรีเร ฯ จกฺขุญฺจ ปฏฺิจฺจ รูปे จ อุปฺปชฺชติ จกฺขุวิญฺญาณฺติ (๕) เอตถ วนฺเณ ฯ รูปูปฺปมาโณ รูปูปฺปสนฺโนติ (๖) เอตถ สณฺฺจานเ ฯ อาทิสทฺเทน ปิยรूपํ สาทรूपํ อรฺสฺรูปโตอาทีนฺปิ สงฺกณฺฺหิตพฺพานิ ฯ อิธ ปเนส อิตฺติยา จตฺตสมฺภูจฺจาน รูปายตฺนสงฺขาเต วนฺเณ วตฺตติ ฯ อปิจ โย โกจิ อิตฺติยา นิวฺภูจฺจนิวาสนฺสฺส วา อลงฺการสฺส วา คนฺฺชวณฺณตาทินฺ วา ปิลนฺฺชนมฺมาลาณํ วา กายปฏฺิจฺจทฺโธ จ วนฺโณ ปุริสสฺส จกฺขุวิญฺญาณสฺส อารมฺมณฺฺ หุตฺวา อุปกปฺปติ สพฺพเมตฺ อิตฺติรูปนฺเตวฺว เวทิตพฺพํ ฯ

อิตฺติรूपํ ภิกฺขเว ปุริสสฺส จิตฺตํ ปริยาทาย ติฏฺฐตีติ อิํํ ปริมฺสฺเสว ทพฺพีกรณตฺตํ วุตฺตํ ฯ

ปุริมํ วา ยถิํํ ภิกฺขเว อิตฺติรูปนฺติ เอวํ โอปมฺมวเสน วุตฺตํ อิํํ ปริยาทานภาวทฺสฺสนวเสน ฯ (๗)

- # ๑. อภิ. สจฺ. ๓๔/๑๔๐/๔๔ ฯ อภิ. ว. ๓๕/๓๑๑/๓๕๖ ฯ ๒. อภิ. สจฺ. ๓๔/๑๓๘/๖๐ ฯ
- # ๓. อจฺ. ทุก. ๒๐/๓๒๓/๑๐๓ ฯ ๔. ม. มฺ. ๑๒/๓๔๖/๓๕๘ ฯ # ๕. ม. มฺ. ๑๒/๔๔๔ /๔๓๓ ฯ ๖. อจฺ. จตฺกุก. ๒๑/๖๕/๖๖ ฯ ๗. ม. ยฺ. ปริยาทานนุภาวทฺสฺสนวเสน ฯ

*เล่มที่ ๑๓ รูปาทิวคฤณณา หน้า ๒๗

ตตุริทํ อิตถิรูปสฺส ปรียาทานภาเว วตฺถุ มหาทาจิกนาคราชา กิร เจตยคิริมฺหิ
 อมฺพภูจเลเณ (๑) มหาภูปี การาเปตฺวา คิริภณฺฑาหฺนปฺุชฺ (๒) นาม กตฺวา กาเลน
 กาลํ โอโรชคณฺปริวฺโต เจตยคิรี คณฺตฺวา ภิกฺขุสํฆสฺส มหาทานํ เทติ ฯ พหุณฺนํ
 สนฺนิปาตภูจฺจํ (๓) นาม น สพฺเพสํ สติ สฺสปติภูจฺจิตา โหติ (๒)รณฺโถ จ ทมิพเทวี
 นาม อคฺคฺมเหสี ปจฺมวเย จิตา ทสฺสนียา ปาสาทิกา ฯ อเถโก จิตฺตตฺถโร นาม
 วุฑฺฒปพฺพชฺโช อตฺถวณฺนิยาเมณ โอโลเกตฺวา (๔) ตสฺสา ฐปารมฺมเณ นิमितฺตํ คเหตฺวา
 อุมฺมาทปฺปตฺโต วิย จิตฺนินฺนุญฺจานเณสุ หนฺท ทมิพเทวี หนฺท ทมิพเทวีติ (๕)
 วทฺโถ วิจรติ ฯ ตโต ปญฺจายสฺส ทหรสามเณรา อุมฺมตฺตคจิตฺตตฺถโรเตว นาม กตฺวา
 โวหรีสุ ฯ อถ สา เทวี นจิสฺเสว กาลมกาสิ ฯ ภิกฺขุสํฆे สิวตฺถิกาย ทสฺสนํ (๖)
 คณฺตฺวา อากเต ทหรสามเณรา ตสฺส สนฺติกํ คณฺตฺวา เอวมาหฺสุ ฆนฺเต จิตฺตตฺถเร
 ยสฺสตฺถาย ตฺวํ วิลปสิ มยํ ตสฺสา เทวีย สิวตฺถิกทสฺสนํ คณฺตฺวา อากตาติ ฯ เอวํ
 วุฑฺฒเปปี อสทฺทหนฺโต ยสฺสา วา ตสฺสา วา ตุมฺเห (๗) สิวตฺถิกทสฺสนตฺถาย คตา มุขํ
 ตุมฺหากํ ฐมวณฺณนฺติ อุมฺมตฺตคจวณฺเมว อโวจ ฯ เอวํ

๑. ม. ย. อมฺพตฺถเล ฯ ๒. ม. คิริภณฺฑาปฺุชฺ ฯ ๓. ม. สนฺนิปาตภูจฺจํ ฯ
 # ๔. ม. ย. โอโลเกนฺโต ฯ ๕. ส. ส. สุกํ ทมิพเทวี สุกํ ทมิพเทวีติ ฯ ๖. ม. สิวตฺถิกทสฺสนํ ฯ
 # ๗. กตฺถจ. ยสฺสตฺถาย วา ตุมฺเหปี ฯ

อุมมตตกจิตตตเถรสฺส จิตฺตํ ปริยาทาย อฏฺฐาสิ อิทํ อิตฺถิรูปํ ฯ

อปรมฺปิ วตฺถุ สทฺธาติสฺสมหาราชา กิร เอกทิวสํ โอิโรชคณปริวฺโต วิหารํ
อาคโธ ฯ เอโก ทหโร โลหปาสาททวารโกฏฺฐเก จตฺวา อสฺวเร จิตฺโต เอกํ อิตฺถิ
โอิโลเกสิ (๑) สปิ คมนํ ปจฺฉินฺนิตฺตฺวา ตํ โอิโลเกสิ อุโปปี อพฺพนฺตเร อฏฺฐิตฺน
ราคคฺคินา ทฺยหิตา (๒) กาลมกํสุ ฯ เอวํ อิตฺถิรูปํ ทหรสฺส จิตฺตํ ปริยาทาย
อฏฺฐาสิ ฯ (๓)

อปรมฺปิ วตฺถุ กลฺยาณิยมหาวิหารโธ กิร เอโก ทหโร อุทฺเทสฺตถาย
กาพทิมฺวาปีคามทวารํ (๔) วิหารํ คนฺตฺวา นิฏฺฐิตฺตฺเทสฺกิจฺโจ อตฺถกามานํ วจฺนํ
อกฺเขตฺวา คตฺถฺจฺานเ ทหรสฺสามเณเรหิ ปุณฺเณน คามสฺส นิวิฏฺฐากาโร กเถตฺพโโป
ภวิสฺสตีติ คามเ ปิณฺฑทฺย จรณฺโธ วิสภาการมฺมเณ นิमितฺตํ คเขตฺวา อตฺตโน
วสนฺภูจฺานํ คโธ ตาย นิวิฏฺฐวตฺถิ สลฺยชานิตฺตฺวา กหิ ฆนฺเต อิทํ ลทฺชนฺติ ปุจฺฉนฺโธ
ตสฺสา มตฺภาวํ ฅตฺวา เอวรฺูปา นาม อิตฺถิ มํ นิสฺสาย มตฺตาติ จินฺเตนฺโธ (๕) อนฺโธ
อฏฺฐิตฺน ราคคฺคินา ทฺยหิตโธ (๖) จีวิตกฺขยํ ปาปุณฺนิ ฯ เอวํปิ อิทํ อิตฺถิรูปํ ปุริสฺสสฺส จิตฺตํ
ปริยาทาย ติฏฺฐตีติ เวทิตฺพํ ฯ

ปจฺฉมํ สุตฺตํ นิฏฺฐิตํ ฯ

๑. ม. ย. โอิโลเกสิ ฯ ๒. ม. ทฺยหิตฺตฺวา ฯ ๓. ม. ติฏฺฐิติ ฯ ๔. ม. กาพทิมฺวาปีคาม-
ทวารวิหารํ ฯ ๕. ม. เอตฺถนฺตเร อนฺโธติ ทิสฺสตีติ ฯ ๖. ม. ทฺยหิตฺตฺวา ฯ

*เล่มที่ ๑๓ ฐาปาทิวคความณณา หน้า ๒๕

หุติยาทีนิ สหุทครุกาทีนั วเสน(๑) วุตตานิ ฯ เตสุ อิตถีสหุโทติ อิตถิยา
จิตตสมภูจจาโน กถิตคิตวาทิตสหุโท ฯ อปีจ อิตถิยา นิวภูจนิवासนสสาปี
อลงกตาลงการสสาปี(๒) อิตถิปโยคินิปุผาทิโต วิณาเวณฺสงฺขปณวาทิสหุโทปี
อิตถีสหุโทเตว เวทิตพฺโพ ฯ สหุโพปี หิ โส ปุริสจิตตํ ปรียาทาย ติภูจตีติ ฯ ตตถ
สุวรรณกกฏกสุวรรณโมรทหรรภิกฺขุอาทีนั วตฺถุนิ เวทิตพฺพานิ ฯ

ปพฺพตฺตฺร กิร นิสฺสาย มหนตฺ หตฺถินากกฺลั วสติ ฯ อวิหฺรภูจจาเน จสฺส
มหาปริโกทสโร อตฺถิ ตสฺมี กายุปฺปนโน สุวณฺณกกฏโก อตฺถิ ฯ โส ตํ สร
โธติณฺโณติณฺเณ สณฺหาเสน วิย อเพหิ(๓) ปาเท คเหตุวา อตฺตโน วสฺ (๔) เนตฺวา
มาเรติ ฯ ตสฺส โธตาราเปกฺขา (๕) หตฺถินาคา เอกํ มหาหตฺถิ เชฏฺจกํ กตฺวา วิจฺรนฺติ ฯ
โส เอกทิวสฺ ตํ หตฺถินาคํ คณฺหิ ฯ ฑามสตีสมฺปนฺโน หตฺถินาโก จินฺเตสิ สจําหํ ภีตฺรวิ
รวิสฺสามิ สหุเพ ยถารุจฺยา อภิพิตฺวา ปลายิสฺสนฺตีติ นิจฺจโลว อภูจาสิ ฯ อถ สหุเพสฺ
อตฺถิตฺถณฺภาวํ ฅตฺวา เตน คหิตฺภาวํ อตฺตโน ภริยํ ชานาเปตฺตู วิรวิตฺวา เอวมาห

สิงฺคี มิโค อายตจกฺขุเนตฺโต(๖)

อภูจิตฺตโจ วาริสโย อโลโม

๑. ม. อาสขวเสน ฯ ๒. ม. อลงกตาลงการสสาปี ฯ ๓. ม. อเพหิ ฯ ๔. กตฺถจ. วสนภูจจัน
ฯ

๕. กตฺถจ. ตสฺมี โธตาราเปนฺตา ฯ ๖. สิงฺคี มิโค อายตจกฺขุเนตฺโตติ ยุตฺตรํ ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปาตวณณา หน้า ๓๐

เตนาภิกุโต กรุณิ (๑) รุทามิ

มาเหว มํ ปาณสมิ ชเหยยชาติ ฯ (๒)

สา ตํ สุตฺวา สามิกสุส คหิตภาวํ ฌตฺวา ตํ ตสฺมา ภายา โมเจตุํ หตฺถินาปิ กุพีเรนปิ

(๓) สทฺธิ สลลปนฺตี เอวมาห

ออยฺย น ตํ ชหิสฺสามิ (๔) กุณฺชรํ สฺฐจฺฉิหายนํ

ปจฺพยา จาตุรฺนตฺยา สุปฺปิโย โหสิ เม ตฺวํ ฯ

เย กุพีรา (๕) สมฺมุตฺตสมิ คงฺกาย ยมฺนาย (๖) จ

เตสํ ตฺวํ วาริไซฺ สฺเสฏฺโฐ มุณฺจ โรทฺนตฺติยา ปตฺตินฺติ ฯ

กุพีโร สห อิตฺถิสฺสทฺทสฺวเนน คหณํ ลิตฺถิมกาสิ ฯ อถ นํ หตฺถินาโค ออยฺยเมวสุส
โอกาโสติ เอกํ ปาทำ คหิตากาเรเนว จเปตฺวา ทฺติยํ อุกฺขิปิตฺวา ตํ ปิฏฺฐจิกฺปาเล อุกฺกมิตฺวา
วิจฺจนฺณิกํ กตฺวา ตํ อากทฺถิตฺวา ตีเร จิปี ฯ อถ นํ สพฺเพ หตฺถิโน สนฺนปิตฺติวา อมฺหากํ เวริตี
วิจฺจนฺณยีสฺสุ ฯ เอวํ ตาว อิตฺถิสฺสทฺโท สุวณฺณกกฺกฏฺกสุส จิตฺตํ ปริยาทียิ ฯ (๗)

สุวณฺณโมโรปิ หิมวฺนตํ อนุปริสิตฺวา มหฺนตํ ปพฺพตคหณํ นิสฺสา ยสนฺโต นิจฺจกาลํ
สุริยสุส อุกฺทกาเล สุริยมณฺฑลํ โอลโลเกตฺวา (๘) อคฺคตโน รกฺขํ กโรนฺโต เอวํ วทตี

๑. ลี. กปณิ ฯ ๒. พุ. ชา. ๒๗/๔๐๐/๑๐๘ ฯ ๓. ม. กุพีเรนปิ ฯ ๔. ออยฺย ตํ น ชหิสฺสามิติ
ยฺยคฺคตฺโร ฯ ๕. ม. กุพีรา ออยฺยจ กุพีรา เย สมฺมุตฺตสมินฺติ ยฺยคฺคตฺโร ฯ ๖. ลี. นมฺมทาย ฯ

๗. ลี. ปริยาทียิติ ฯ ม. ปริยาทียิตฺวา ติฏฺฐจตี ฯ ๘. ม. อุลโลเกตฺวา ฯ

*เล่มที่ ๑๓ รฐปททวคคณณนท หน้ท ๓๑

อุเทตยณจกขุมท เอกรททท
หริสสวณฺโณ ปจวิปฺปทท
ตํ ตํ นมสสทมิ หริสสวณฺณํ ปจวิปฺปทท
ตยชช(๑) คคตทท ทิหเรมฺ ทิวสํ ๑
เย พุรทหุณนท เวทค(๒) สพพชมเม
เต เม นโม เต จ มํ ปทลยณฺตุ
นมหตฺถ พุทชณฺ นมหตฺถ โพชีย
นโม วิมุตตณนํ นโม วิมุตตีย
อิมํ สอ ปริตฺตํ กตวท โมโร จรติ เอสนทติ ๑ (๓)

สอ ทิวสํ โคจริ คเหตุวท สยณฺหสมเย วสนนฺจณนํ ปวิสนฺโต อณฺจจกคํ
สूरियมณฺทลํ โอลเกตวทปี อิมํ ฤตี (๔) วทติ

อเปตยณจกขุมท เอกรททท
หริสสวณฺโณ ปจวิปฺปทท
ตํ ตํ นมสสทมิ หริสสวณฺณํ ปจวิปฺปทท
ตยชช คคตทท ทิหเรมฺ ฤตี ๑
เย พุรทหุณนท เวทค สพพชมเม
เต เม นโม เต จ มํ ปทลยณฺตุ
นมหตฺถ พุทชณฺ นมหตฺถ โพชีย
นโม วิมุตตณนํ นโม วิมุตตีย

๑. ม. ตยทชช ๑ ๒. ม. เวทค ๑ ๓. พ. ชท. ๒๓/๑๖๓/๕๓ ๑ ๔. ม. คทถิ ๑

อิมิ โส ปริตติ กตวา โมโร วาสมกปป์ยิตี ฯ (๑)

โส อิมินา นียาเมเนว สตุต วสุตตานิ วิตินาเมตวา เอกทิวสํ ปริตตกมุมโต
ปฺเรตฺรเมว โมรกกุกฺกุทาย สทฺทํ สตุตวา ปริตตกมุมํ อสริตฺวา รณฺญา เปสิตฺตส
ลฺลทฺทกสฺส ปาสํ อุปลโต ฯ เอวํ อิตฺถีสทฺโท สุวณฺณโมรสฺส จิตฺตํ ปริยาทียิตฺวา
ติฏฺฐตีติ ฯ ฉาตกปฺพตฺตวาสิ กิเรโก ททโร สุชามณฺฑกฺกวาสิ (๒) ททโร จ อิตฺถีสทฺทํ
สตุตวา อนนยพฺยสนํ ปตฺตาทิ ฯ

ตติเย อิตฺถีกนฺโหติ อิตฺถิยา จตฺตสมฺภูจฺจานิกํ คนฺชายนํ ฯ สุวายํ อิตฺถิยา
สรีรคนฺโห ทฺกคนฺโห โหติ กายารูโฬห ปน อากนฺตฺกอนฺเลปนาทิกนฺโห อิทฺธ อธิปฺเปโต ฯ
เอกจฺจา หิ อิตฺถี อสฺสคนฺธินิ โหติ เอกจฺจา เมณฺฑกคนฺธินิ เอกจฺจา เสทคนฺธินิ เอกจฺจา
โสณิตคนฺธินิ ฯ เอกจฺโจ อนฺธพาโล เอวรूपาย อิตฺถิยา รชเตว ฯ จกฺกวตฺติโน ปน
อิตฺถีรตนฺสฺส อิตฺถีกายโต (๓) จนฺทคนฺโห วายติ มฺขโต จ อุปลคนฺโห ฯ อิมํ น
สพฺพาสํ โหติ. อากนฺตฺโก อนฺเลปนาทิกนฺโห อิทฺธ อธิปฺเปโต ฯ ตีรจฺจานกตา ปน
หตฺถิอฺสฺสโคณาทโย ตีรจฺจานกตานํ สหชาติอิตฺถินํ อุตฺคนฺเชน
โยชนทฺวิโยชนติโยชนจตุโยชนมฺปิ คจฺจนฺติ ฯ อิตฺถีกายคนฺโห (๔) วา โหตุ อิตฺถิยา
นิวตฺถนินฺวสนอนฺลิตฺตานฺเลปน-

๑. พุ. ขา. ๒๗/๑๖๘/๕๔ ฯ ๒. กตฺถจ. ปณฺมุกคามณฺฑิตฺตวาสิ ฯ ๓. กายโต ฯ

๔. สී. อิตฺถีกายคนฺโห ฯ

*เล่มที่ ๑๓ ฐาปาทิวคความณณา หน้า ๓๓

ปีตนุชนมาลาทิกนุโธ วา สพุโพปี อิตฺถิคนุโธเตวเว เวทิตพุโพ ฯ

ตติยํ ฯ

จตุตฺเถ อิตฺถิโรโสติ อิตฺถิยา จตุสมฺภูจฺจานิกํ รสายตฺนํ ฯ ติปฺปิฏกฺจฺพนาคฺจฺพาทฺยตฺเถโร(๑)
ปน ยวายํ อิตฺถิยา ก็การปฏิสฺสาวิตาทิวเสน สวณฺโรโส (๒) เจว ปรีโกครโส จ อัย
อิตฺถิโรโสติ วทฺนฺติ ฯ (๓) ก็ เตน โย ปนํยํ อิตฺถิยา โอฏฺจมฺสสมฺมกฺขนเขพาทโร
สํมิกฺสสฺส ทินฺนยาคุตฺตาทินํ รโสปิ สพุโพ โส อิตฺถิโรโสเตวเว เวทิตพุโพ ฯ อนนเก หิ
สตุตฺตา อตฺตโน มาตุคามน ยงฺกิลฺลิจิ สหตุตฺตา ทินฺนเมว มชฺชรฺนฺติ คเหตุวา อนพฺยสฺนํ ปตฺตฺตาติ ฯ

จตุตฺถํ ฯ

ปณฺจเม อิตฺถิโผฏฺจพุโพติ อิตฺถิยา กายสมฺผลฺโส อิตฺถิสฺริราฐุพฺหานํ
วตฺถาลงฺการมาลาทินมฺปิ ผลฺโส อิตฺถิโผฏฺจพุโพเตวเว เวทิตพุโพ ฯ สพุโพ เจส ปรีสฺสสฺส
จิตฺตํ ปรียาทียติ มหาเจตียงฺกณฺเณ คณฺสชฺชํมายํ ภาณฺนตฺสฺส ทหฺรภิกฺขุโน วิสภาการมฺมณฺผลฺโส
วียาติ ฯ

อิติ สตุตฺตา สตุตฺตํ อาสยํนุสยวเสน ฐาปาทิสฺสุเอเกกํ คเหตุวา อณฺณํ อีทิสํ น ปสฺสํสามิติ
อาห ฯ ยถา หิ ฐปฺครุทฺสฺส ปรีสฺสสฺส อิตฺถิรูปํ จิตฺตฺตฺปฺปาทํ คเมติ ปลิพฺชฺชมฺติ (๔) มชฺชาเปติ
สมฺมชฺชาเปติ โมเหติ สมฺโมเหติ (๕) ตถา (๕) เสสา สทฺทาทโย ฯ

๑. ม. ...เถรา ฯ ๒. สී. อาสวรโโส ฯ ๓. ม. วทฺนฺติ ฯ ๔. สී. มชฺชาเปติ ปมชฺชาเปติ
ปโมเหติ ฯ ๕. ม. พชฺชมาเปติ พทฺธาเปติ โมเหติ สโมเหติ ฯ ๕. ม. น ตถา ฯ

ยถา จ สพุททาธิกรุณานิ สพุททาโท ตถา รูปาทีนิ อารมมณานิ ฯ เอกจฺจสฺส จ รูปาทีสุ
 เอกเมวารมฺมณํ จิตฺตํ ปริยาतीयติ เอกจฺจสฺส เทวปี ตีณฺปี จตฺตาริปี ปณฺจปี ฯ อิติ อิเม
 ปณฺจ สุตฺตุนฺตา ปณฺจกรุกฺวเสน กถิตาน ปณฺจกรุกฺชาตกฺวเสน ฯ ปณฺจกรุกฺชาตกํ (๑)
 ปน สกฺขิภาวตฺถาย อําหริตฺวา กเถตพฺพํ ฯ

ตฺตฺร หิ อมนุสฺสฺเสหิ กนฺตารมชฺเฌ กตฺถย อําปณฺยาทีวิจําณาย (๒) มหาปุริสสฺส
 ปณฺจสฺส สหาเยสฺส รูปรุกฺโก รูปรามฺมเน พชฺฉมิตฺวา (๓) อนนยพฺยสฺนํ ปตฺโต สพุททาธิกรุณา
 สพุททารมฺมณาทิสฺสุ ฯ อตีตํ (๔) สฺกฺขิภาวตฺถาย อําหริตฺวา กเถตพฺพํ ฯ

อิเม ปน ปณฺจ สุตฺตุนฺตา ปณฺจกรุกฺวเสเนว กถิตา ฯ ยสฺมา ปน น เกวถํ ปุริสาเยว
 ปณฺจกรุกา โหนฺติ อิตฺถิโยปิ โหนฺติเยว ตสฺมา ตาสํปี วเสน ปฺน ปณฺจ สุตฺตุนฺเต กเถสิ ฯ
 เตสํปี อตฺถิโถ วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺโพ ฯ วตฺถุสฺสุปี ปจฺมสฺสฺเต โลหปาสาทพฺวาเร จิตฺ ตหฺร
 โอโลเกตฺวา มตฺถาย ราโชโรธาย วตฺถุ เวทิตพฺพํ ฯ ตํ เหฏฺฐา วิตฺถาริตเมว ฯ

พฺพติยสฺสฺเต พารานฺสียํ รูปรุปชีวิโน มาตุคามสฺส วตฺถุ เวทิตพฺพํ ฯ
 กุศฺตุลิตวีณาวาทโก กิเรกิสฺสสา อิตฺถิยา สหสฺสํ ปหิณฺนิ สา

๑. พุ. ขา. ๒๗/๑๓๒/๔๓ ฯ ๒. สี. ย. อําปณฺรจํนํย ฯ ม. อําปณฺยาทีวิจําณาย ฯ
 # ๓. กตฺถจฺ. รชฺชิตฺวา ฯ ๔. ม. อิติ ตํ ฯ

*เล่มที่ ๑๓ ฐาปาทิวคควณณา หน้า ๓๕

อุปลณเขตวา (๑) คณหิตู น อิจฺฉิ ฯ โส กริสฺสาเมตฺถ กตฺตพฺพนฺติ สายณฺหสมนฺนฺตเร
อลงฺกตปฺภฺยฺตฺโต ตสฺสา เกหฺสฺส อภิมฺขภูจฺจเน อณฺณสฺมี เกหฺทวารเ นิสินฺโน วิณาย
ตฺนฺติโย สเม กุณฺเน ปติภฺจฺหิตฺวา ตฺนฺติสฺสเรณ คีตฺสทฺทํ อนฺติกฺกมฺนฺโต คายิ ฯ สา อิตฺถิ
ตสฺส คีตฺสทฺทํ สฺตฺวา ทฺวารนฺติ สลฺลยาย วิวฏฺฐวตฺปาเนน ตสฺส สฺนฺติกํ คมฺิสฺสามิตี
อากาเสยว ชีวิตฺกฺขยํ ปตฺตา ฯ

ตฺตฺยสฺสฺเต จกฺกวตฺตฺริลฺโล กายฺโต จฺนฺทนฺคฺนฺโร วายตี มฺขฺโต จ อุปลณคฺนฺโรตี
อิทํ อหฺริตฺพฺพิ ฯ อิทํ เจตฺถ วตฺถ เวทิตฺพฺพิ ฯ

สวตฺถฺยิ กิเรกิสฺสา กุฏฺมฺพิกธิตฺย สามีโก สจฺจ ฐมฺมเทสนํ สฺตฺวาน สกฺกา มยา อัย
ฐมฺโม คิหฺิฏฺเตน ปฺเรตฺนฺติ อณฺณตฺรสฺส ปิณฺทปฺตฺกตฺเถรสฺส สฺนฺติเก ปพฺพิ ฯ อตฺส
ภริยํ อสฺสามิกา อยฺนฺติ คตฺวา ราชฯ ปเสนฺทิโกสฺโล อนฺเตปฺริ อติหฺราเปตฺวา (๒)
เอกทิวสํ เอกํ นิลฺุปลกฺลาปํ อาทาย อนฺเตปฺริ ปวิฏฺโจ เอเกกิสฺสา เอเกกฺุปลํ ทาเปสิ ฯ
ปฺุปลฺเสสุ ภาชฺยมาเนสุ ตสฺสา อิตฺถิยา เทว หตฺถํ ปตฺตานิ ฯ สา ปหฺภูจฺจการํ ทสฺเสตฺวา
อุปลฺสิงฺมิตฺวา ปโรทิ ฯ ราชฯ ตสฺสา อุภยการํ ทิสฺวา ตํ ปกฺโกสาเปตฺวา ปุจฺฉิ ฯ สปิ
อตฺตโน ตฺถุจฺจการณฺจ (๓) โรทฺนการณฺจ กเถสิ ฯ ยวตฺตฺยิ กถิเตปี ราชฯ
อสทฺทหนฺโต

๑. ม. อุปลณเขตวา ฯ ๒. ม. อหฺราเปตฺวา ฯ ๓. ม. ปหฺภูจฺจการณฺจ ฯ

ปุนทิวเส สกตรราชนิเวสเน สพพมลาวิเลปนาทิสุคณฺชคณฺชํ หราเปตฺวา พุทฺธปฺปมฺขสฺส
ภิกฺขุสํฆสฺส อาสนานิ ปณฺญาเปตฺวา พุทฺธปฺปมฺขสฺส ภิกฺขุสํฆสฺส มหาทานํ ทตฺวา
ภตฺตกิจฺจปริโยสานเ ตํ (๑) อิตฺถิ กตโร เต เถโรติ ปุจฺฉิตฺวา อยฺนติ วุตฺเต ฌตฺวา (๑)
สตุถาริ วนฺทิตฺวา ฆนฺเต ตฺเมหิ (๒) สทฺธิ ภิกฺขุสํโฆ คจฺฉตฺ อมฺหากํ อสุกฺตฺเถโร
อนฺุโมทนิ กริสฺสตีติ อาห ๑ ตํ สตุถา ภิกฺขุํ ฐเปตฺวา วิหาริ คโต ๑ เถเร อนฺุโมทนิ วตฺตุ
อารทฺธมตฺเต สกํ ราชนิเวสนิ คณฺชปฺุริ วิย ชาตี ๑ ราชา สจฺจเมวเส อาหาติ ปสีทิตฺวา
ปุนทิวเส สตุถาริ ตํ การณิ ปุจฺฉิ ๑ สตุถา อัย อตีเต ฆมฺมกถิ สฺสนฺุโต สาธุ สาธุติ สาธุการิ
ปวตฺเตนฺุโต สกฺกจฺจํ อสฺโสสิ ตํมูลโก เตน (๓) มหาราช อยฺมานิถํโส ลทฺุโรติ อาจิกฺขิ ๑

สทฺธมฺเมสนากาเล สาธุ สาธุติ ภาสโต

มุขโต ชายเต (๔) คณฺุโร อุปลํ วิย วายตีติ ๑ (๕)

เสถิ สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาทิ ๑ อิมสฺมี วคฺเค วตฺถุเมว กถิตํ ๑

ปณฺจมํ ๑

รูปาทิวคฺโค ปจฺโม ๑

๑. ม. กตโร เต เถโรติ ปุจฺฉิตฺวา อยฺนติ วุตฺเต ฌตฺวา ๑ ๒. ส. ย. เอตฺถนฺุตเร สทฺธินฺุติ
ทิสฺสตี ๑ ๓. กตฺถจ. ตํมูลเกน ๑ ๔. ส. นิพฺพตฺตตี ๑ ๕. ม. อุปลํ วิย โถทเกติ ๑

* เล่มที่ ๑๓ หน้ ๓๗

นัวรรณปฺพานวคฺควณฺณา

ทศยสฺส ปจเม เอกธมฺมป้ติ เอตฺถ ตสฺมี โข ปน สมเย ธมฺมา โหนตึตติอาทิสฺสุ (๑)
วีย นิสฺสตฺตฺถุเจน ธมฺโม เวทิตพฺโพ ๑ ตสฺมา เอกธมฺมป้ติ นิสฺสตฺตฺ อํ สภาว้ป้ติ
ออยเมตฺถ อตฺโถ ๑

อนุปฺปนฺโน วาติ เอตฺถ ปน กฺุฑานํ วา สตฺตานํ จิตฺยา สมฺภเวสีนํ วา อนุคฺคหาย (๒)
ยวตา ภิกฺขเว สตฺตา อปทา วา ทวิปทา วาติ เอวมาทิสฺสุ (๓) วีย สมฺภจฺยตฺโถ วาสทฺโท
ทกฺขพฺโพ น วิกปฺตฺโถ ๑ ออยเเหตุตฺถ อตฺโถ เยน ธมฺเมน อนุปฺปนฺโน จ กามจฺจนฺโท
อุปฺปชฺชติ อุปฺปนฺโน จ กามจฺจนฺโท ภียโยภาวาย เวปฺลฺลา ย ส้วตฺตติ ตมํ หิ ยถา สฺกนนิมิตฺตํ
เอวํ อลฺลํ น ปสฺสามิติ ๑

ตฺถ อนุปฺปนฺโนติ อชาโต อสฺลฺชาโต อปาตฺกฺวโต อสมฺภทาคโต ๑ กามจฺจนฺโทติ โย
กามสฺส กามจฺจนฺโท กามราโค กามนฺนุทิกามตฺตฺนหาติอาทินา (๔) นเยน วิตฺถาริตํ
กามจฺจนฺทนีวณฺํ ๑

อุปฺปชฺชตึติ นิพฺพตฺตติ ปาตฺกฺวติ ๑ โส ปเนส อสมฺภทาจรรวเสน วา อนนฺนุกฺตารมฺมณฺวเสน
วา อนุปฺปนฺโน อุปฺปชฺชตึติ เวทิตพฺโพ ๑ อลฺลถา หิ อนมตฺกฺเค สัสาเร

๑. อภิ. สจฺ. ๓๔/๕๕/๓๓ ๑ ๒. ม. มฺ. ๑๒/๔๔๖/๔๗๕ ๑ สั. นิ. ๑๖/๓๑/๑๕ ๑

๓. อจฺ. จตฺกฺก. ๒๑/๓๔/๔๔ ๑ พุ. อิติ. ๒๕/๒๗๐/๒๕๗ ๑ ๔. อภิ. สจฺ. ๓๔/๗๔๕/๒๕๕

๑

อนุปฺปนฺโน นาม นตฺถิ ฯ

ตตฺถ เอกจฺจสฺส วตฺตวเสน กิเลโส น สมฺทาจฺรติ เอกจฺจสฺส คณฺฐตฺตฺกสมฺมาธิ-
วิปฺสฺสนานวกมฺมกตฺตานํ (๑) อณฺญตฺรวเสน ฯ [๒] กถํ เอกจฺจโ จ หิ วตฺตสมฺปนฺโน โหติ
ตสฺส เทวอสีติ ชุทฺทกวตฺตานํ จุทฺทส มหาวตฺตานํ เจตฺยงฺคณโพรธิยงฺคณปานิยมฺมาพก-
อุโปสธาคารอาคณฺฐกคมิกวตฺตานํ จ กโรนฺตสฺเสว กิเลโส โอกาสํ น ลภติ ฯ
อปรภาเค ปนสฺส วตฺตํ วิสฺสชฺเชตฺวา ภินฺนวตฺตสฺส จรโต อโยนิโสมนสิการญฺเจว
สตีโวสฺสคฺคณฺจ อาคมฺม อุปฺปชฺชติ ฯ เอวํปีสฺส (๓) อสมฺทาจฺรวเสน อนุปฺปนฺโน
อุปฺปชฺชติ นาม.

เอกจฺจโ คณฺญตฺโต โหติ เอกํปี นิกายํ คณฺหนฺโต (๔) เทวปี ตโยปี จตฺตาโรปี
ปฺลจฺปิ ฯ ตสฺส เตปีภูกํ พุทฺธวณฺํ อตฺถวเสน ปาลิวเสน อนฺุสนฺุธิวเสน ปุพฺพปาวฺรเสน
คณฺหนฺตสฺส สชฺฌายนฺตสฺส วาเจนฺตสฺส เทเสนฺตสฺส ปกาเสนฺตสฺส กิเลโส โอกาสํ น
ลภติ ฯ อปรภาเค ปนสฺส คณฺถกมฺมํ ปหาย กุสีตสฺส จรโต อโยนิโสมนสิการสตีโวสฺสคฺค
อาคมฺม อุปฺปชฺชติ ฯ เอวํปี อสมฺทาจฺรวเสน อนุปฺปนฺโน อุปฺปชฺชติ นาม.

๑. ม. นวกมฺมาทินํ ฯ ยฺ. นวกมฺมภาวานํ ฯ ๒. สී. ม. เอตฺถนฺตเร กถนฺติ ทิสฺสตี ฯ

๓. ม. เอวมฺปี ฯ ๔. ม. คณฺหาตี ฯ

เอกจโจ ปน ชุตงคฺชโร โหติ เตรสฺ ชุตงคฺคฺเณ สมากาย วตฺตติ ฯ ตสฺส
ปน ชุตงคฺคฺเณ ปรีหฺรณตฺสฺส กิเลโส โอกาสํ น ลภติ ฯ อปรภาเค ปนสฺส ชุตงคานิ
วิสุตฺตชฺเชตฺวา พาทุลาถ อวตฺตตฺสฺส จรโต อโยนิโสมนสิการสฺติไวสุตฺตคฺเค อากมฺม
อุปฺปชฺชติ ฯ เอวํปี อสมฺมทาจารวเสน อนฺุปฺปนฺุโน อุปฺปชฺชติ นาม.

เอกจโจ อฏฺฐสฺส สมากปฺตฺตีสุ จินฺณวสึ โหติ ตสฺส ปจฺมชฺฌานาทีสุ (๑)
อนฺุยฺยตฺสฺส วิหฺรโต (๑) อวชฺชนวสึอาทีนํ วเสน วิหฺรณตฺสฺส กิเลโส โอกาสํ น ลภติ ฯ
อปรภาเค ปนสฺส ปรีหฺนชฺฌานสฺส วา วิสุตฺตชฺฌานสฺส วา ภสฺสาทีสุ อนฺุยฺยตฺสฺส
วิหฺรโต อโยนิโสมนสิการสฺติไวสุตฺตคฺเค อากมฺม อุปฺปชฺชติ ฯ เอวํปี อสมฺมทาจารวเสน
อนฺุปฺปนฺุโน อุปฺปชฺชติ นาม.

เอกจโจ ปน วิปฺสฺสโก โหติ สตฺตสฺ วา อนฺุปฺสฺสนาสฺ (๒) อฏฺฐารสฺส วา
มหาวิปฺสฺสนาสฺ กมฺมํ กโรนฺุโต วิหฺรติ ฯ ตสฺเสวํ วิหฺรโต กิเลโส โอกาสํ น
ลภติ ฯ อปรภาเค ปนสฺส วิปฺสฺสนากมฺมํ ปหาย กายทพฺพิพฺพหฺลสฺส วิหฺรโต
อโยนิโสมนสิการสฺติไวสุตฺตคฺเค อากมฺม อุปฺปชฺชติ ฯ เอวํปี อสมฺมทาจารวเสน
อนฺุปฺปนฺุโน อุปฺปชฺชติ นาม.

๑. ม. อิม ปาจา นตฺถิ ฯ ๒. ม. อนฺุปฺสฺสนาสฺ ฯ

เอกจโจ นวกมมิโก โหติ อุโปสธการโกชนสลาทีนิ การติฯ ตสฺส เตสิ
อุปกรณานิ จินฺเตนตสฺส กิเลโส โอกาสิ น ลกฺติฯ อปรการเค ปนสฺส นวกมฺเม
นิฏฺฐิตะ วา วิสฺสฏฺฐะ วา อโยนิโสมนสิการสฺติโวสฺสกุเค อากมฺม อุปฺปชฺชติฯ เอวปี
อสมฺมาการวเสน อนฺุปฺปนฺโน อุปฺปชฺชติ นาม.

เอกจโจ ปน พุรหฺมโลกา อากโต สฺุทฺธสฺสโต โหติ ตสฺส อนาเสวนาย กิเลโส
โอกาสิ น ลกฺติฯ อปรการเค ปนสฺส ลทฺธาเสวนสฺส อโยนิโสมนสิการสฺติโวสฺสกุเค
อากมฺม อุปฺปชฺชติฯ เอวปี อสมฺมาการวเสน อนฺุปฺปนฺโน อุปฺปชฺชติ นาม. เอวปี
อสมฺมาการวเสน อนฺุปฺปนฺนสฺส อุปฺปนฺนตา เวทิตพฺพาฯ

กถิ อนนฺุฏฐารมฺมณวเสน อิธเอกจโจ อนนฺุฏฐปฺพุพิ มนาปิยรฺูปาธิอารมฺมณิ
ลกฺติ ตสฺส ตตฺถ อโยนิโสมนสิการสฺติโวสฺสกุเค อากมฺม ราโก อุปฺปชฺชติฯ เอวปี
อนนฺุฏฐารมฺมณวเสน อนฺุปฺปนฺโน อุปฺปชฺชติ นาม.

อุปฺปนฺโนติ ชาโต สยฺชาโต นิพฺพุตโต อภินิพฺพุตโต ปาตุฏฺฐโตฯ กิโยภาวายาติ
ปฺนปฺปฺนํ ภาวายฯ เวปฺลฺลยาติ วิปฺลฺลภาย ราสิภาวายฯ ตตฺถ สกึ อุปฺปนฺโน
กามจฺจนฺโท น นิรฺุชฺฉิสฺสตี สกึ(๑) นิรฺุทฺโธ วา เสวว ปฺน อุปฺปชฺชิสฺสตีติ

๑. กตฺถจ. นิรฺุทฺโธ ปน ปฺน ฯ

อฏจันเมตต์ ๑ เอกสุมี ปน นีรุตเช เอตสุมี (๑) วา อารมมณ อณตตรสุมี (๒) วา
อารมมณ อปรปริ อุปฺปชฺชมาโน กิโยภาวาย เวปฺลุตาย สิวตตติ นาม.

สุกนินิตฺตุนฺติ รากฏจันนีย อารมมณ ๑ สนิมิตฺตา (๓) กิกฺขเว อุปฺปชฺชุนฺติ ปาปกา
อกุสตา ฐมฺมา โน อนินิตฺตาคิ (๔) เอตฺถ หิ (๕) นินิตฺตุนฺติ ปจฺจยสฺส นาม ๑
อธิจิตฺตมนุยฺตฺเตน กิกฺขเว กิกฺขนา ปญฺจ นินิตฺตานิ กาเลน กาลํ มนสิกาตพฺพานิตี
(๖) เอตฺถ การณสฺส ๑ โส ตํ นินิตฺตํ อาเสวตี ภาเวตีตี (๗) เอตฺถ สมาริสฺส ๑ ยํ นินิตฺตํ
อากมฺม ยํ นินิตฺตํ มนสิกาโรโต อนนฺตรํ (๘) อาสวานํ ขโย โหตีตี (๙) เอตฺถ วิปฺสฺสนาย ๑
อิธ ปน รากฏจันนีย อิกฺขารมฺมณมฺโม สุกนินิตฺตุนฺติ อธิปฺเปโต ๑

อโยนิโส มนสิกาโรโตตี ตตฺถ กตโม อโยนิโส มนสิกาโร ๑ อนิจฺเจ นิจฺจนฺติ ทุกฺเข
สุขนฺติ อนตฺตนิ อตฺตาคิ อสุเก สุกนฺติ อโยนิโส มนสิกาโร อุปฺปตฺตมนสิกาโร
สจฺจวิปฺปฏิญฺเณ (๑๐) วา จิตฺตสฺส อวชฺชนา อนวาวชฺชนา (๑๑) อาโกโก
สมนฺนาหาโร (๑๒)

๑. ม. ย. ตสุมี ๑ ๒. ม. ย. อณตตรสุมี ๑ ๓. ม. สนิมิตฺตา ๑ ๔. ม. อนินิตฺตาคิ ๑

อจ. กุก. ๒๐/๑๒๒/๑๐๒ ๑ ๕. ม. หิสทฺโท นตฺถิ ๑ ๖. ม. ม. ๑๒/๒๕๗/๒๔๑ ๑

๗. อจ. นวก. ๒๑/๒๓๕/๔๓๕ ๑ ๘. ม. อนนฺตรํ ๑ ๙. อจ. กุก. ๒๒/๒๕๘/๒๕๗ ๑

๑๐. ม. สจฺจวิปฺปฏิญฺเณ ๑ ๑๑. สฺยา. อนาวชฺชนา ๑ สี. อาวฏฺฏนา อนวาวฏฺฏนา ๑

๑๒. ม. เอตฺถนฺตเร มนสิกาโรตี ทิสฺสตี ๑

*เล่มที่ ๑๓ นีรวณปปทานวคฺควณฺณา หน้า ๔๒

อัยปิ (๑) วุจฺจติ อโยนิโส มนสิกาโรติ (๒) อิมสฺส มนสิการสฺส วเสน
อนุปาเยน มนสิกโรนฺตสฺสาคิ ฯ

ปจฺมํ ฯ

ทฺติเย พฺยาปาโทติ ภคฺตพฺยาปคฺติ วิย จิตฺตสฺส พฺยาปชฺชนํ ปกฺติวิชนภาโว ฯ ตคฺถ
กคฺมํ พฺยาปาทนีวณฺณํ ฯ อนคฺถํ เม อจฺริติ อาฆาโต ชายตีติ (๓) เอวํ วิตุถาริตสฺส
พฺยาปาทนีวณฺณสฺเสตํ อธิวจฺนํ ฯ

ปฏฺิฆนนิมิตฺตนฺติ อนิฏฺจํ นิมิตฺตํ ฯ ปฏฺิฆนสฺสปี ปฏฺิฆนารมฺมณฺสสปี เอตํ อธิวจฺนํ ฯ วุคฺคํปี
เจตํ อฏฺจกถายํ ปฏฺิฆนํปี ปฏฺิฆนนิมิตฺตํ ปฏฺิฆนารมฺมโณปี ธมฺโม ปฏฺิฆนนิมิตฺตนฺติ ฯ เสถํ ยถา
(๔) กามจฺจนฺนเท วุคฺคนเยเนว เวทิตพฺพํ ฯ ยถา เจตถ เอวํ อิตฺโต ปเรสุปี ฯ ตคฺถ ตคฺถ หิ
วิเสสมคฺตเมว วกฺขามาติ ฯ

ทฺติยํ ฯ

ตฺติเย ถีนมิทฺทชนฺติ ถีนญฺเจว มิทฺทญฺจ ฯ เตสุ จิตฺตสฺส อกมฺมญฺจตา ถีนํ
อาลสิยภาวสฺเสตํ อธิวจฺนํ ฯ ตินฺณํ ขนฺธานํ อกมฺมญฺจตา มิทฺทํ ฯ กปิมิทฺทสฺส
จปฺลาสิกภาวสฺเสตํ อธิวจฺนํ ฯ อฺภินฺนํปี ตคฺถ กคฺมํ ถีนํ ฯ ยา จิตฺตสฺส (๒) อกฺลฺลตา
อกมฺมญฺจตา อิลิยนา สลฺลิสฺยนา ฯ ตคฺถ กคฺมํ มิทฺทํ ฯ ยา กายสฺส อกฺลฺลตา อกมฺมญฺจตา
โอนาโห ปรีโยนาโหติ (๓) อาทินา (๔)

๑. ม. อัย ฯ ๒. ม. อกฺลฺลตา ฯ เอวมฺปรีปี ฯ ๓. ม. ปรีโยนาโห ฯ

๔. อภิ. สงฺ. ๓๔/๓๕๑/๒๕๖

นเขน วิตุถาโร เวทิตพุโพ ฯ อรตีตืออาทีนิ วิภงฺเก วิภตฺตเนเขเนว เวทิตพุพานิ ฯ วุตฺตญฺเหหฺตํ
 ตตฺถ กตมา อรตี ปนฺเตสุ วา เสนาสเนสุ อญฺญตฺรณฺญตเรสุ วา อธิกุสเลสุ ฐมฺเมสุ
 อรตี อรตีตา อนภิริติ อนภิริมณา อุกฺกณฺจिता ปรีตฺตฺสึตา อัย วุจฺจติ อรตี ฯ ตตฺถ กตมา ตนฺที
 ยา ตนฺที ตนฺทียนา ตนฺทีมนสิกตา (๑) อาลสฺยํ (๒) อาลสฺยายนา อาลสฺยายิตฺตํ อัย วุจฺจติ
 ตนฺที ฯ ตตฺถ กตมา วิชฺฆริกา ยา กายสฺส ฆมฺภนา วิชฺฆภนา อานมฺนา วินมฺนา สนนมฺนา
 ปณฺมนา ปฏฺฐพฺภนา พฺยาธิกํ อัย วุจฺจติ วิชฺฆริกา ฯ ตตฺถ กตโม ภตฺตสมฺมโท ยา ภตฺตาวิสฺส
 ภตฺตมฺจฺจา ภตฺตกิลมโธ ภตฺตปรีพาโห กายทฺฐุจฺจลฺลํ อัย วุจฺจติ ภตฺตสมฺมโท ฯ ตตฺถ กตมํ
 เจตโส จ ลินฺตํ ยา จิตฺตสฺส อกฺลยฺตา อกฺมฺมณฺญตา โอลียิตฺตํ(๓) สลฺลียนา ลินฺ ลียนา
 ลียิตฺตํ ลินฺ ลียนา ลียิตฺตํ จิตฺตสฺส อิทํ วุจฺจติ เจตโส จ ลินฺตฺตฺตํ ฯ

เอตฺถ จ ปุริมา จตฺตาโร ฐมฺมา ถินมิทฺฐนีนีวณฺสหาตฺวาเสนปี อุปนีสฺสยวเสนปี
 ปจฺจยา โหนฺติ เจตโส จ ลินฺตํ อตฺตโน จ (๔) อตฺตนา สหชาตํ น โหติ อุปนีสฺสยโกฏฺฐยา
 ปน โหตีติ ฯ

ตติยํ ฯ

๑. ม. ตนฺทีมนตา ฯ ๒. ม. อาลสฺยํ ฯ ๓. ลี. เอตฺถนฺตเร ลินฺ ลียนา ลียิตฺตฺตํ
 ทิสฺสตี ฯ ๔. ม. ว ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปาตวณณา หน้า ๔๔

จตุตเถ อุทฺธจฺจกุกฺกจฺจนฺติ อุทฺธจฺจญฺเจว กุกฺกจฺจญฺจ ๑ ตตฺถ อุทฺธจฺจํ นาม จิตฺตสฺเสว
อุทฺธตกาโร ๑ กุกฺกจฺจํ นาม อกตกลฺยาณสฺส กตปาปสฺส ตปฺปจฺญา วิปฺปฏิสทาโร ๑ เจตโส
อวฺุปสโมติ อุทฺธจฺจกุกฺกจฺจสฺเสเวติ นามิ ๑ อวฺุปสฺนตฺตจิตฺตสฺสชาติ ฌานเนน วา วิปฺสฺสนาย
วา อวฺุปสฺमितฺตจิตฺตสฺส ๑ อยํ ปน อวฺุปสโม อุทฺธจฺจกุกฺกจฺจสฺส อฺุปนิสฺสยโกฏฺฐิยา ปจฺจโย
โหตีติ ๑

จตุตฺถํ ๑

ปญฺจเม วิจิกฺกฉาติ สตฺถริ กงฺขตีติอาทินา (๑) นเยน วิตุถาริตํ วิจิกฺกฉานีวฺรณํ ๑
อโยนิโส มนสิกาโร วุตฺตลกฺขโณเยวาติ ๑

ปญฺจมํ ๑

นฏฺเฐ อนฺุปฺปนฺโน วา กามจฺจนฺโท นฺุปฺปชฺชตีติ อสมฺุทาจารวเสน วา
อนนฺุฏตารมฺมณวเสน วาติ ทฺวิเหว การณฺเหิ อนฺุปฺปนฺโน นฺุปฺปชฺชตี ตถา วิกฺขมฺภิตโต
โหติ ปฺนฺ เหนฺตุ วา ปจฺจยํ วา น ลภตี ๑ อิธาปี วตฺตาทินํ (๒) วเสน อสมฺุทาจารो
เวทิตพฺโพ ๑ เอกจฺจสฺส หิ วุตฺตนเยเนว วตฺเต ยุตฺตสฺส วตฺติ กโรนฺุตสฺเสว กิเลโส
โอกาสิ น ลภตีติ (๓) วตฺตวเสน วิกฺขมฺภิตโต โหติ ๑ โส ตํ ตถา วิกฺขมฺภิตเมว (๔) กตฺวา

๑. อภิ. สจ. ๓๔/๗๕๓/๒๕๗ ๑ ๒. ม. วตฺตาทินํเยว ๑ ๓. ม. น ลภตี ๑

๔. ม. ตํ ตถาวิกฺขมฺภิตเมว ๑

*เล่มที่ ๑๓ นีรวณปรพานวฤควณณา หน้า ๔๕

วิวชเชตฺวา (๑) อรหตฺตํ คณฺหาติ มาตกตีสฺสตุเถโร (๒) วีย ฯ

โส กิรายสุมา โรหณชนปะเท คเมณฺทวาทิมหาวิหารสุส (๑) ภิกฺขาจาเร เนสาทกุลเ
นิพฺพุตโต ฯ วัย อากมฺม กตฺตมาราโส ปุตฺตทาร์ โปสิสฺสามิติ อทุหลสตํ สณฺจปะตฺวา
ปาสสํ โยเชตฺวา สฺลสํ โรปะตฺวา พหุ ปาปี आयุหนฺโต เอกทิวสํ เคหโต อคฺคิณฺจ
โลณฺณจ คเหตฺวา อรณฺณํ คโต ปาเส พทฺธํ มิคํ วชิตฺวา องฺการปฺกุกํ มํสํ ขาทิตฺวา
ปีปาสีโส (๔) หุตฺวา คเมณฺทวาทิมหาวิหาร (๕) ปวิญฺโจ ปานียมาพเก ทสมตฺเตสุ
ปานียฆเณสุ ปีปาสาวินทนมตฺตปี ปานียํ อลภฺนฺโต กิณฺนาเมตํ เอตฺตกานํ ภิกฺขุณฺ
วสนฺภูจฺจเน ปีปาสาย อาคทานํ ปีปาสาวินทนมตฺตํ ปานียํ นตฺถิติ อฺชฺฌายิตฺุ อารทฺโธ ฯ
จฺวุพฺปิณฺทปาทิกตีสฺสตุเถโร ตสฺส กถํ สุตฺวา ตสฺส สนฺตีกํ คจฺจนฺโต ปานียมาพเก
ทสมตฺเต ปานียฆเณ ปุเร ทิสฺวา ชีวฺมานปะตกสฺสโต อัย ภาวิสฺสตีติ จินฺเตตฺวา อฺปาสก
สเจ ปีปาสีโตสิ ปิว ปานียนฺติ วตฺวา กุญฺญํ อุกฺขิปิตฺวา ตสฺส หตฺเตสุ อาสิณฺจิจิ ฯ ตสฺส กมฺมํ
ปฺภิจฺจ สิตํ สิตํ (๖) ปานียํ ตตฺตกปาเล (๗) ปกฺขิตฺตํ วีย วินฺสฺสตี สกฺลปี ปานียํ ปิวโต
(๘) ปีปาสา น ปจฺฉิหฺชิจิ ฯ อถ นํ เถโร

๑. สี ม. วิวญฺญุตฺวา ฯ ๒. ม. มิทกฺขตีสฺสตุเถโร ฯ ๓. ม. คามเณฺทวาทิมหาวิหารสุส ฯ

๔. ม. ปีปาสีโต ฯ ๕. ม. คามเณฺทวาทิมหาวิหาร ฯ ๖. ม. ยฺ. ปีตปีตํ ฯ

๗. สี. ตตฺตกปาเห ฯ ๘. ม. ยฺ. สกฺลปี ฆเณ ปิวโต ฯ

อาห ขาว ทารุณญ เต อุปาสก กम्म กัถ อิทาเนว เปโต ชาโต วิปาโก กิทธิโส ภวิสสุตตีติ ฯ

โส ตสฺส กัถ สุตฺวา ลทฺฐสัเวโค เถรึ วนฺทิตฺวา ตานิ อทฺุหลาทีนึ วิสฺสงฺขริตฺวา เวเคน
มฺริ คนฺตฺวา ปุตฺตทาร์ โอลเกตฺวา สตฺตี (๑) กิณฺทิตฺวา ทีปกมิกปกฺขิโน อรณฺเย
วิสฺสงฺขเรตฺวา เถรึ ปจฺจุปฺสงฺกมิตฺวา ปพฺพชฺชึ ยาจึ ฯ ทฺุกรราวฺโส ปพฺพชฺชา กัถ ตฺว
ปพฺพชฺชิสฺสตีติ ฯ กนฺเต เอวรूपึ ปจฺจกฺขการณึ ทิสฺวา กัถ น ปพฺพชฺชิสฺสามีติ ฯ เถโร
ตจฺปญฺจกมฺมกฺุจานึ ทตฺวา ปพฺพาเชลึ ฯ โส วตฺตาริโต (๒) ตฺสตีตฺวา พุทฺทวจนึ
อฺุคฺคณฺหนโต เอกทิวสั เทวทฺุตฺสฺเต ตมฺนึ กิกฺขเว นิริยปาตา ปฺน มหานิรเย
ปกฺขิปนฺตีติ (๓) อิมึ จานึ สุตฺวา เอตฺตํ ทฺุขราสี อนฺุภวิทึ สตฺตํ ปฺน มหานิรเย
ปกฺขิปนฺตี อโห การิโย กนฺเต มหานิรโยติ อาห ฯ อาม อาวฺโส การิโยติ ฯ สกฺกา กนฺเต
ปฺสฺตีตฺนฺตีติ ฯ น สกฺกา ปฺสฺตีตฺุ ทิฏฺฐสทิสั กาคฺุ เอกึ การณึ ทสฺเสตฺสามีติ สามณฺเระ
สมาทเปตฺวา ปาสาณปิฏฺเจ อลฺลทารุราสี กโรหีติ ฯ (๔) โส ตถา การฺลึ ฯ เถโร
ยถานิสฺนโนว อิทฺุธิยา อภิสฺสงฺขริตฺวา มหานิรโยโต ชฺชโชนกมตฺตํ อคฺคิปปกฺุฏึ นีหริตฺวา
ปฺสฺสนฺตฺสฺเสว ตสฺส เถรสฺส ทารุราสิมฺหิ นิกฺขิปี ฯ (๕)

๑. ม. สตฺถานิ ฯ ๒. ม. วตฺตาริโต ฯ ๓. ม. อ. ๑๔/๕๒๓/๓๔๕ ฯ

อ. ติก. ๒๐/๔๗๕/๑๗๕ ฯ ๔. ม. การฺลึติ ฯ ๕. ม. ปกฺขิปี ฯ

*เล่มที่ ๑๓ นีรวณปปหานวคควณณา หน้า ๔๗

ตสส ตตถ นีปาโต จ ทารุราสีโน ฉายิตฺวา ฉาริกภาวูปคมนนญจ อปฺจญา อปุริมํ อโหสิ ฯ

โส ตํ ทิสฺวา ฆนฺเต อิมสฺมี สาสเน กติ ชฺรานิ นามาติ ปุจฺฉิ ฯ อาวุโส

วิปฺสฺสนาชรฺณจ (๑) คนฺถชรฺณจาทิ ฯ ฆนฺเต คนฺโถ นาม ปฏฺิพลสภาโว มยฺหํ ปน
ทุกฺขุปนินฺสา สทฺธา วิปฺสฺสนาชรฺํ ปุเรสฺสามิ กมฺมฏฺจानํ เม เทถาติ วนฺทิตฺวา นิสฺสีทิ ฯ เถโร
วตฺตสมฺปนฺโน ภิกฺขุติ วตฺตสีเส จตฺวา ตสฺส กมฺมฏฺจानํ กเถสิ ฯ โส กมฺมฏฺจานํ คเหตุวา
วิปฺสฺสนาย จ กมฺมํ กโรติ วตฺตญจ ปุเรติ ฯ เอกทิวสํ จิตฺตลปฺพพฺตมมหาวิหารฺ เวตฺตํ กโรติ
เอกทิวสํ มณฺฑลวาลิมหาวิหารฺ (๒)เอกทิวสํ โคจรรคามมหาวิหารฺ ฯ (๓) ถินมิทฺเช
โอกกนฺตมตฺเต เวตฺตปริหานิภเยน ปลาสํ (๔) เตเมตฺวา สีเส จเปตฺวา ปาเท อฺทเก
โอดาเรตฺวา นิสฺสีทิ ฯ (๕) โส เอกทิวสํ จิตฺตลปฺพพฺตมมหาวิหารฺ เทว ยามे เวตฺตํ กตฺวา
พลวปฺจฺจสกาเล นิทฺทาย โอกกมิตฺถุ อารทฺธาย อลฺลปลาสํ (๖) สีเส จเปตฺวา นิสฺสินฺโน
ปาจिनปฺพพฺตปฺสฺเส สามณฺเระสฺส อรุณวตีสฺสุตฺตนฺตํ สขุณฺณายนฺตสฺส

อารมฺภถ (๗) นิกฺกมถ ชฺลชฺชถ พุทฺธสาสเน

ชฺรนาถ มจฺจุโน เสนํ นพาคาริว กุณฺชโร ฯ

๑. ม. วิปฺสฺสนาชรฺํ ฯ ๒. ม. คามณฺฑลวาลิมหาวิหารฺ ฯ ๓. สී. กาชรรคามมหาวิหารฺ ฯ

๔. สී. ปลาลาวรณฺกํ ฯ ม. ปลาลาวรณฺกํ ฯ ๕. ม. นิสฺสีทติ ฯ ๖. ม. อลฺลปลาสํ ฯ

๗. ม. อารมฺภถ ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปาตวณณา หน้า ๔๘

โย อิมสุมี ฐมมวินเย อปฺปมตฺโต วิหสฺสตี (๑)

ปฺหาย ชาตีสฺสารี ทฺภุขสฺสนตฺตํ กริสฺสตีตี

อิทํ จานํ สุตฺวา มาทิสฺสส อารทฺหวิริยสฺส ภิกฺขุโน สมนฺตสมฺพุทฺเทน อิทํ กถิตํ
ภวิสฺสตีตี ปีตี อฺปฺปาเทตฺวา ฆานํ นิพฺพุตฺเตตฺวา ตเทว ปาทกํ กตฺวา อนาคามิผล
ปติฏฺฐาย อปรารฺปี วายมนฺโต สห ปฐิสฺสภิกฺขาหิ อรหตฺตํ ปาปฺปณิ ฯ ปรีนิพฺพานกาลเป (๒)
ตเทว การณํ ทสฺเสนฺโต เอวมฺหา

อลฺลปฺลาตฺปฺลฺลชาหํ (๓) สีเรนาทาย (๔) จงฺกมึ

ปตฺโตตฺตมึ ตตฺติยฺจฺจานํ นตฺถิ เม เอตฺถ ตัสโยตี ฯ

เอวรฺุปฺสฺส วตฺตวเสน วิภฺขมฺภิกฺกิลโส ตถา วิภฺขมฺภิกฺโกตฺว โหตี ฯ

เอกจฺจสฺส วตฺตนเยเนว กนฺเถสุ ยุตฺตสฺส คนฺถิ อุกฺกณฺหนตฺสฺส สขฺฆายนฺตสฺส
วาเจนตฺสฺส [๕] เทเสนตฺสฺส ปกาเสนตฺสฺส จ กิลโส โอกาสิ น ลภตีตี (๖) คนฺถวเสน
วิภฺขมฺภิกฺโกตฺว โหตี ฯ โส ตํ ตถา วิภฺขมฺภิกฺกเมว กตฺวา วิวชฺเชตฺวา อรหตฺตํ คณฺหาตี
มฺลียเทวตฺเถโร (๗) วีย ฯ

โส กิรายสฺมา ติวสฺสภิกฺขุกาเล กถฺลคามเถ (๘) มณฺฑลารามมหาวิหารเ อฺพุทฺเตสญจ
คณฺหาตี วิปฺสฺสนาย จ กมฺมํ

๑. ม. วิหสฺสตี ฯ ๒. ม. ปรีนิพฺพานกาลเป จ ฯ ๓. ม. อลฺลํ ปฺลาตฺปฺลฺลชาหํ ฯ

๔. ม. สีเรนาทาย ฯ ๕. ม. เอตฺถนฺตเร สขฺฆายนฺตสฺสาตี ทิสฺสตี ฯ

๖. ม. น. ลภตี ฯ ๗. ม. มลฺียเทวตฺเถโร ฯ ๘. กตฺถจฺจิ. กถฺลคามโต ฯ

กโรติ ฯ ตโต (๑) ตสเสกทิวสํ กุลลคามม ภิภุขาย จรโต เอกา อุปาสิกา ยาคุอุลลุงกํ
ทตฺวา ปุตฺตสีเนหํ อุปฺปาเทตฺวา เถโร อนฺโตนิเวสเน นิสีทาเปตฺวา ปณฺditโกชนํ ทตฺวา (๒)
กตรคามวาสีโกสิ ตาตาทิ ปุจฺฉิ ฯ มณฺฑลารามมหาวิหาร คณฺถกมฺมํ กโรมิ อุปาสิเกติ ฯ
เตนหิ ตาต ยาว คณฺถกมฺมกรณฺา (๓) อิเชว นีพทุธิ ภิภุขํ คณฺหาติ ฯ โส ตํ อธิวาเสตฺวา
ตตฺถ นีพทุธิ ภิภุขํ คณฺหาติ ภตฺตกิจฺจาวสานเ อนฺโหมทนํ กโรนฺโต สฺขํ โหตุ ทฺภุขา
มฺจุจฺจติ (๔) ปททฺวยเมว กเถตฺวา กจฺจติ ฯ อนฺโตวสุเส เตมาสํ ตสฺสาเอว สงฺคหํ กโรนฺโต
ปิณฺฑทฺายปจฺฉิตฺติ (๕) กตฺวา มหาปวารณฺาย สห ปฏิสมฺภิทาหิ อรหตฺตํ ปาปฺฉมิ ฯ
เนวาสิกมฺหาเถโร อาห อาวฺโส [๖] อชฺช วิหารเ มหาชโน สนฺนิปตฺติสฺสติ ตสฺส ฌมฺมทานํ
ทเพยฺยาสีติ ฯ เถโร อธิวาเสสิ ฯ

ทหรสามณฺเระรา อุปาสิกา ย สณฺณํ อํสฺส อชฺชเต ปุตฺโต ฌมฺมํ กเถติ (๗) วิหารํ คณฺตฺวา
สฺุณฺเยยาสีติ ฯ ตาตา น สพฺเพว ฌมฺมกถํ ชานนฺติ มม ปุตฺโต เอตฺตํ กาลํ มยฺหํ กเถนฺโต
สฺขํ โหตุ ทฺภุขา มฺจุจฺจติ (๔) ปททฺวยเมว กเถสิ มา เกพฺปี กโรถาติ ฯ มา ตฺวํ อุปาสิเก ชานนํ
วา อชานนํ วา

- # ๑. ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ ๒. ม. โภเชตฺวา ฯ ๓. ม. คณฺถกมฺมํ กโรสิ ฯ
- # ๔. ม. มฺจุจฺจติ ฯ ๕. ม. ปิณฺฑทฺายปจฺฉิตฺติ ฯ ๖. ม. เอตฺถนฺตเร มหาเทวาติ ทิสฺสติ ฯ
- # ๗. ม. กเถสฺสติ ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปาตวณณา หน้า ๕๐

อุปภูชยสุ (๑) วิหาริ คนตุวา ชมมเมว สุณาหิตี ฯ อุปาสิกา คนชมาลาทีนิ คเหตุวา
คนตุวา ปุเชตุวา ปริสปรียนเต ชมมํ สุนมานา นิสีทิ ฯ ทิวา ชมมกถิโก จ สรภาณโก
จ อตุตโน ปมาณิ ฌตุวา อุภูจหิสุ ฯ ตโต มาลียเทวตุเถโร ชมมาสเน นิสีทิตวา
จิตตวิชนี คเหตุวา ปุพุกถิ (๒) วตุวา มหาอุปาสิกาย ตโย มาเส ทูวิหเว ปเทหิ
อนูโมทนา กตา อชช สพฺพตฺตี ตีหิ ปิฏฺเฐหิ สมฺมสิตฺวา ตสฺเสว ปททวยสุ
อตุถิ กเถสุสามิติ ชมมเทสนํ อารภิตฺวา สพฺพตฺตี กเถสิ ฯ อรุณฺคฺคฺมเน
เทสนาปริโยसाने มหาอุปาสิกา โสตาปตฺติผลे ปติฏฺฐาสิ ฯ

อปโรปี ตสฺมีเยว วิหารเ (๓) ติสฺสภูตฺเตโร (๔) นาม วินยํ คณฺหนุโต
ภิกฺขุจาจรเวลาຍิ อนุโตคามํ ปวิฏฺโฐ วิสภาการมฺมณํ โอลเกสิ ตสฺส โลโก อุปฺปชฺชติ (๕)
โส ปติฏฺฐิตปาทำ อจาเลตุวา อตุตโน ปตุตยาคุ อุปฺภูจาททหฺรสุส ปตุเต อากิริตุวา อຍิ
วิตฺกโก วทฺธมาโน มํ จตุสุ อุปาเยสุ สํสีทาเปสฺสตีติ (๖) ตโตว นีวตฺติตุวา อจฺริยสุส
สนฺติกํ คนตุวา วนฺทิตฺวา เอกมฺนฺตํ จิตฺ อหา เอโกเม พฺยาธิ อุปฺปนฺโน อหํ เอตํ
ติกิจฺฉิตฺุ สกโกนฺโต อากมฺิสฺสามิ อิตฺรธานากมฺิสฺสามิ ตุมฺเห ทิวา อุทฺเทสญฺจ สายิ
อุทฺเทสญฺจ มํ โอลเกตุวา จเปถ ปจฺจุสกาล

- # ๑. สี. อุปฺภูจปฺยสุ ฯ ม. อุปฺภูจหฺสุ ฯ ๒. สี. ปุพุกถา ฯ ม. อนุปฺพุพิ กถิ ฯ
- # ๓. ม. มหาวหาร ฯ ๔. ม. ติสฺสภูตฺเตโร ฯ ๕. ม. อุปฺปชฺชติ ฯ ๖. กตุถิจิ. สํสมฺภิสฺสตีติ ฯ

อุทเทสิ ปน มา จปยิตถาติ เอวํ วตฺวา มลฺลย (๑) วาสิมหาสิมรภูชิตตฺเถรสฺส
สนฺตํ อคมาสิ ฯ เถโร อตฺตโน ปณฺณสาถาย ปรีภณฺฑํ กโรนฺโต ตํ อโนโลเกตฺวา
ปฏฺฐาเมหิ อวฺโส ตว ปตฺตจิวรณฺติ อาห ฯ ภนฺเต เอโก เม พยาธิ อตฺถิ สเจ
ตฺเมห ตํ ติกฺกจฺจิตฺตํ สกฺโกถ ปฏฺฐาเมสฺสามิตี ฯ อวฺโส อุปฺปนฺนํ โรคํ ติกฺกจฺจิตฺตํ
สมตฺตสฺส สนฺตํ อากฺโขติ ปฏฺฐาเมหิตี ฯ สุวโจ ภิกฺขุ อมฺหากํ อจฺริโย อชานิตฺวา
เอวํ น วฤชิตฺติ ปตฺตจิวริ จเปตฺวา เถรสฺส วตฺตํ ทสฺเสตฺวา (๒) เอกมณฺตํ นิสีทิ ฯ

เถโร รากจฺริโต อยณฺติ ฌตฺวา อสุกฺกมฺมภูจฺจัน กเถสิ ฯ โส อฏฺฐาย ปตฺตจิวริ
อํเส ลกฺเขตฺวา เถโร ปุณฺปปุณฺนํ วนฺทิ ฯ ก็ อวฺโส มหาภูต (๓) อติเรกนิจฺจการิ
ทสฺเสสิตี ฯ ภนฺเต สเจ อตฺตโน กิจฺจํ กาคฺคํ สกฺขิสฺสามิ อิจฺเจตํ กุสลํ ฯ โน เจ อิทํ เม
ปจฺฉิมทสฺสนนฺติ ฯ กจฺจาวฺโส มหาภูต ตาทิสฺสยฺย ตฺตโยคฺสยฺย กุลปฺตฺตสฺส น ฌานํ
วา วิปฺสฺสนา วา มคฺโค วา ผลํ วา ทูลลภณฺติ ฯ โส เถรสฺส กถํ สุตฺวา นิจฺจการิ
ทสฺเสตฺวา อากมฺนกาเล ววตฺถาปีตํ ฉนฺนเสปณฺณฉนฺนํ คณฺตฺวา ปลลงฺเกน นิสินฺโน
อสุกฺกมฺมภูจฺจัน ปาทกํ กตฺวา วิปฺสฺสนํ ปฏฺฐเปตฺวา อรหฺตเต ปตฺติฏฺฐาย ปจฺจฺฐกาเล
อุทเทสิ สมุปาปุณฺนิ ฯ เอวรฺูปานํ คณฺถวเสน วิกฺขมฺภิตกิลเสตา ตถา

๑. ม. มลยวาสิ ... ฯ ๒. ม. ย. ทสฺเสตฺวา วนฺทิตฺวา ฯ ๓. ม. ย. มหาภูติ ฯ เอวมุปริปิ ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปาตวณณา หน้า ๕๒

วิภขมฤทาว โหนติ ฯ

เอกจสุส ปน วุตตนเยเนว ชุตุงคานิ ปรีหโรโต กิเลโส โอกาสํ น ลภติ
ชุตุงควเสน วิภขมฤทาว โหนติ ฯ โส ตํ ตถา วิภขมฤทเมว กตฺวา วิวชเชตฺวา (๑)
อรหตฺตํ คณฺหาติ คามนุตฺตปพฺภารวาสิมหาสิวตฺเถโร วีย ฯ

เถโร กิร มหาคามะติสฺสวิหาร (๒) วสนฺโต เตปิฏกํ อตฺถวเสน จ ปาลิวเสน
จ อญฺจารส มหาคณฺเ วาเจติ ฯ (๓) เถรสฺส โอวาเท จตฺวา สญฺจิสฺสทฺสสา (๔) ภิกฺขุ
อรหตฺตํ ปาปฺณิสฺส ฯ เตสฺส เอโก ภิกฺขุ อตฺตนา ปฏฺวิวิทฺตมฺมํ อารพฺภ อฺปฺปนฺนโสมนสฺโส
จินฺเตสิ อตฺถิ นฺ โข อิํ สฺขํ อมฺหากํ อัจริยสฺสชาติ ฯ โส อวชฺเชนฺโต เถรสฺส
ปฺนฺชชฺชนภาวํ กตฺวา เอเกนฺุปาเยน เถรสฺส สํเวกํ อฺปฺปาเทสฺสามิติ อตฺตโน
วสนญฺจานโต เถรสฺส สนฺติกํ คนฺตฺวา วนฺทิตฺวา วตฺตํ กตฺวา (๕) นิสฺสีทิ ฯ อถ นํ เถโร ก็
อากโตสิ อวฺุโส ปิณฺฑปาติกาติ อห ฯ สเจ เม โอกาสํ กิรฺสฺสธ เอกํ ชมฺมปทํ
คณฺหิสฺสามิติ อากโตสมิ ฆนฺเตติ ฯ พหุ อวฺุโส คณฺหนฺติ ตฺยหํ โอกาโส น ภวิสฺสตีติ ฯ
โส สพฺเพสฺส รตฺติทิวสภาเคสฺส โอกาสํ อลภนฺโต ฆนฺเตเอวํ โอกาเส อสตี มรณฺสฺส กถิ
โอกาสํ ลภิสฺสธชาติ อห ฯ ตทา เถโร

๑. ม. วิวญฺเญตฺวา ฯ ๒. ม. ติสฺสมหาวิหาร ฯ ๓. ม. วาเจติ ฯ ๔. ส. ติสฺสทฺสสา ฯ
ม. สญฺจิสฺสทฺส... ฯ ๕. ม. ย. ทสฺเสตฺวา ฯ

จินเตสิ นายั อุกุเทศตถาย อากโต มยหัม ปเนส สัเวคชนนตถาย อากโตติ ๑ โสปี
เถเรน (๑) กิกุขนา นาม ภนุเต มาทิสเนน ภวิตพพุนติ วตวา เถร์ วนุทิตวา มณิวนณเ
อากาเส อุปปติตวา อคมาสิ ๑

เถโร ตสส คตกาลโต ปญุจาย ชาตลัเวโค ทิวา อุกุเทศณจ สายั อุกุเทศณจ
วาเจตวา ปตตจิวร์ หตถปาสะ จเปตวา ปจจุสกาลเ อุกุเทสิ คเหตุวา โอตรนุเตน
กิกุขนา สทฐิ ปตตจิวร์ อาทาย โอตินุโม เทรส ชุตงคกุณ (๒) ปรีปุนเณ อธิญุจาย
คามนุตปพุกาเรสนาสนั คนตวา ปพุกาเร ปญุชคคิตวา มณจปีจึ อุตสาเปตวา อรหตติ
อุปตวา มณเจ ปญุจึ น ปสारेสสามิติ มานลั พนุชิตวา จงกมัม โอตริ ๑ ตสส อชช
(๓) อรหตติ คณหิสสามิติ (๓) ฆณฺเณตสเสว ปวารณา สมปตตวา ๑ โส ปวารณาย
อุปกญุจาย ปุณุชชนภาวั ปหาย วิสุทฐิปวารณั ปวารเอสสามิติ จินเตนุโต อติวिय กิลมติ ๑
โส ตาย ปวารณาย มคคั วา ผลั วา อุปปาเทตु อสกโกนุโต มาทิสปี นาม
อารทฐวิปสสโก นาลภิสสติ ยาว ทุลลภั (๔) อิทั อรหตตุนติ วตวา เตเนว นียาเมน
จันจงกมพหุโล หุตวา ตีส วสฺสานิ สมณชมมัม กตวา มหาปวารณาย มชฺเณ จิตั
ปุนณจหนั ทิสวา กิณฺนุ

๑. ม. เถโร ๑ ๒. ม. ชุตกุณ ปรีปุนเณ ๑ ๓. ม. ย. อชช อรหตติ คณหิสสามิ อชช
อรหตติ คณหิสสามิติ ๑ ๔. กตเถจิ. ทุลลภตฺร ๑ ม. ทุลลภณจ วติทั ๑

โฆ จนุทมนุทล วิสุทฺธิ อุตทาหุ มยุหิ สีสนุติ จินฺเตนุโต จนุทมนุทลสฺส (๑) สสทกฺขณฺ
ปณฺณายติ มยุหิ ปน อุปสมฺปทโต ปญฺจาย ยาวชชทิวสา สีสฺสมี กาทกั วา ติลกา
(๒) วา นตฺถิติ อวชฺเชตฺวา สลฺยชาตปีติโสมนสฺโส (๓) ปริปกฺกณณตฺตา ปีตี
วิกฺขมฺภตฺวา สห ปญฺจิสฺมภิทาหิ อรหตฺตํ ปาปุณฺนิ ฯ เอวรฺอุปสฺส ชฺตงฺกเวสเนน วิกฺขมฺภิตฺ
กิลเโส ตถา วิกฺขมฺภิตฺว โหติ ฯ

เอกจฺจสฺส วุตฺตนเยเนว ปจฺมชฺฌานาทิสมาปชฺชนพหุลตฺยา กิลเโส โอกาถํ
น ลภติ สมาปตฺติวเสเนน วิกฺขมฺภิตฺว โหติ ฯ โส ตํ ตถา (๔) วิกฺขมฺภิตเมว กตฺวา
วิวชฺเชตฺวา (๕) อรหตฺตํ คณฺหาติ มหาตีสฺสตุเถโร วีย ฯ เถโร กิร อญฺจวสฺสีกกาลโต
(๖) ปญฺจติ (๗) อญฺจสมาปตฺติตลาภี ฯ โส สมาปตฺตติวิกฺขมฺภิตานํ กิลเसानํ อสมฺมาจาเรน
อุคฺคหปริปฺุจฺฉาวเสเนว อริยมกฺคสามนฺตํ กเถสิ สญฺจิวสฺสกาเลปี อตฺตโน ปุณฺชชนภาวํ
น ชานาติ ฯ อเถกทิวสํ มหาคามเ ตีสฺสมหาวิหารโต ภิกฺขุสํโฆ วาลิกวาสิชฺมมทินฺนตฺ-
เถรสฺส (๘) สาสนํ เปเสสิ เถโร อากนฺตฺวา อมฺหากํ ชฺมมกถํ กเถตฺติ ฯ เถโร อธิวาเสตฺวา
มม สนฺติเก มหุลลกตโร ภิกฺขุ นตฺถิ มหาตีสฺสตุเถโร โฆ ปน เม กมฺมญฺจานาจรียโย ตํ
๑. ม. จนุทมนุทล ๑ ๒. ม. ติลโก ๑ ๓. ม. สลฺยชาตปีติโสมนสฺโส ๑ ๔. ม. โส
ตํ ตถา ๑ ๕. ม. วิวชฺเชตฺวา ๑ ๖. ส. อวสฺสีกกาลโต ๑ ๗. ม. ปญฺจาย ๑
๘. ม. ตลฺงฺกรวาสิชฺมมทินฺนตฺเถรสฺส ๑

สังฆตุเถร กตุวา คมิศสามิติ จินุเตนุโต ภิกขุสังฆปริวโต เถรสุต วิหาริ คนตุวา

ทิวาภูชานเ เถรสุต วตุตฺ ทสเสตุวา เอกมนตุตฺ นิสีทิ ฯ

เถโร อาห กิ ฌมฺมทินฺน จิรสฺส อากโตสฺสีติ ฯ อาม ภนฺเต ติสฺสมหาวิหารโต เม
ภิกขุสฺสโม สาสนํ เปเสสิ อหฺ อเอกโกว (๑) นาคมิศสามิ ตุมฺเหหิ ปน สทฺธิ คนตุกาโม
หตุวา อากโตมฺหิตีติ ฯ โส (๒) (๓) สารณียํ กถํ กเถนุโตว ปปญฺเจตุวา (๓) กทา ภนฺเต
ตุมฺเหหิ อัย ฌมฺโม อธิคโตติ ปุจฺฉิ ฯ สฏฺฐิมตฺตานิ อาวุโส ฌมฺมทินฺน วสฺसानิ โหนฺตฺตีติ ฯ
สมาธิ (๔) ภนฺเต วพฺพเชธาติ ฯ อาม อาวุโสติ ฯ เอกํ โปกฺขรณฺนิ มาเปตุํ สกฺกณฺเญยฺยถ
ภนฺเตติ ฯ น อาวุโส เอตํ ภาริยนฺติ วตุวา สมฺมุขภูชานเ โปกฺขรณฺนิ มาเปสิ ฯ เอตุถ
ภนฺเต เอกํ ปทุมภจฺฉํ มาเปธาติ จ วตุโต ตมฺปิ มาเปสิ ฯ อิทาเนตุถ มหนฺตํ ปุปฺผํ
ทสฺเสธาติ ฯ เถโร ตมฺปิ ทสฺเสสิ ฯ เอตุถ โสพสฺวสฺสทฺเทสิกํ อิตฺถิรูปํ ทสฺเสธาติ วตุโต
ตมฺปิ ทสฺเสสิ ฯ ตโต นํ อาห อิทํ ภนฺเต ปุณฺปุณฺนํ สุกฺโต มนสิกโรธาติ ฯ เถโร อตุตฺนาว
มาปิตฺ อิตฺถิรูปํ โอลเณนุโต โลภํ อฺปปาเทสิ ฯ ตทา อตุตฺโน ปุณฺชฺชนภาวํ ฌตุวา
อวสฺสโย เม สปฺปริส โหหิตี อนฺเตวาสิกสฺส

๑. ม. วสทโท นตุถิ ฯ ๒. ม. อัย ปาโจ นตุถิ ฯ ๓. กตุถจิ. สารณียํ กเถนุโตว
วทฺเทตุวา ฯ ๔. ม. สมาปตฺตี ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปาตวณณา หน้า ๕๖

สนฺติเก อุกกุฏิกิ นิสีทิ ฯ เอตทตฺตเมวahi ฆนฺเต อากโตติ เถรสฺส อสุภวเสน สลฺลหุกิ
กตฺวา กมฺมฏฺจานํ กเถตฺวา เถรสฺส โอภาสํ กาคฺคํ พหิ นิกฺขนฺโต ฯ สุปริมทฺทิตสงฺขาโร
เถโร ตสฺมี ทิวาฏฺจานโต นิกฺขนฺตมตฺเตยฺว สห ปฏฺฐิมภิกฺขาหิ อรหตฺตํ ปาปุณฺนิ ฯ อถ นํ
ลํฆตฺเถโร กตฺวา ฆมฺมทินฺนตฺเถโร ติสฺสมหาวิหาริ คนฺตฺวา ลํฆสฺส ฆมฺมกถํ กเถสิ ฯ
เอวรูปสฺส สฺมาปตฺติวเสน วิภฺขมฺภิโต กิเลโส ตถา วิภฺขมฺภิโตว โหติ ฯ

เอกจฺจสฺส ปน วุตฺตนฺเยเนว วิปฺสฺสนาย กมฺมํ กโรนฺตสฺส กิเลโส โอภาสํ
น ลภติ วิปฺสฺสนาวเสน วิภฺขมฺภิโตว โหติ ฯ โส (๑) ตํ ตถา วิภฺขมฺภิตเมว กตฺวา
วิวฺชเชตฺวา อรหตฺตํ คณฺหาติ พุทฺธกาเล สฏฺฐิมตฺตา อารทฺธวิปฺสฺสกา ภิกฺขุ วีย ฯ

เต กิร สตฺถุ สนฺติเก กมฺมฏฺจานํ คเหตฺวา วิวิตฺตํ อรณฺณํ ปวิสิตฺวา วิปฺสฺสนาย
กมฺมํ กโรนฺตา กิเลसानํ อสมฺมาจาเรน ปฏฺฐิวิทฺธมคฺคผลา มยฺนฺติ สญฺญา
มคฺคผลตฺถาย วายามิ อกตฺวา อเมหิ ปฏฺฐิวิทฺธมฺมํ ทสฺพลสฺส อาโรเจสฺสามาติ
สตฺถุ สนฺติเก อากจฺจนฺติ ฯ สตฺถา เตสํ ปุเร อากมนฺโตว อานนฺตฺเถโร อาห อานนฺท
ปฺชานกมฺมิกา ภิกฺขุ อชฺช มํ ปสฺสสิตฺถุ อากมิสฺสนฺติ เตสํ มม ทสฺสนาย โอภาสํ อกตฺวา
อามกฺสุสานํ คนฺตฺวา อลฺลอสฺสุภวานํ กโรถาติ ปหิณฺเอยาสีติ ฯ

๑. ม. ย. โส ตํ ฯ

เถโร เตสํ อคตานิ สตุถารา กถิตสสานิ อโรเจสิ ฯ เต ตถาคโต อชานิตฺวาน
กเถสฺสตี อทฺธา เอตุถ การณํ ภวิสฺสตีติ อามกฺสฺसानิ คนฺตฺวา อลฺลอสฺสุภํ โอลิเกนฺตฺวา
โลภํ อุปฺปาเทตฺวา อิทํ ญฺน สมฺมาสมฺพุทฺเธน ทิฏฺฐิํ ภวิสฺสตีติ ชาตสํเวคา ลทฺธมฺตฺตํ
(๑) กมฺมฏฺฐานํ อาทิโต ปฏฺจาย อารภีสุ ฯ สตุถา เตสํ วิปฺสฺสนาย อารทฺธภาวํ ญตฺวา
คนฺธกฺกุญฺธิํ นิสินฺโนว อิมํ โอลาสคาลํ อหา

ยานิมานิ อปฺตฺตานิ (๒) อลาพุเนว (๓) สารเท

กาโปตฺกานิ อฏฺฐิณิ ตานิ ทิสฺวาน การตีติ ฯ

คาลาปริโยसानเ อรหตฺตผลเ ปตฺติฏฺฐหีสุ ฯ เอวฺรฺพานํ วิปฺสฺสนาวเสน วิกฺขมฺภิตา
กิลเสสา ตถา วิกฺขมฺภิตาว โหนฺติ ฯ

เอกจฺจสฺส วุตฺตฺนเยเนว นวกมฺมํ กโรนฺตสฺส กิลโส โอลาสํ น ลภติ

นวกมฺมวเสน วิกฺขมฺภิตฺว โหติ ฯ โส ตํ ตถา วิกฺขมฺภิตเมว กตฺวา วิวฺชเชตฺวา (๔)
อรหตฺตํ คณฺหาติ จิตฺตลปฺพพเต ติสฺสตุเถโร วิย ฯ

ตสฺส กิร อฏฺฐวสฺสติกกาลเ (๕) อนภิริติ อุปฺปชฺชิ โส ตํ วิโนเทตุํ อสฺสโกนฺโต [ต]
จิวิโร วิเวตฺวา รชิตฺวา ปตฺตํ

๑. ม. ลทฺธมคฺคํ ฯ ๒. ม. อปฺตฺตานิ ฯ ๓. ส. อลาพุเนว ฯ ๔. ม. วิวฺชเชตฺวา ฯ

๕. ส. อวสฺสติกกาลเ ฯ ๖. ม. เอตุถนฺตเร อตฺตโนติ ทิสฺสตี ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปาตวณณา หน้า ๕๘

ปจิตฺวา เกเส โหหารเตจฺวา อุปชฺฌายํ วนฺทิตฺวา อฏฺฐาสฺย ๑ อถ นํ เถโร อาห กิ อวฺโส
มหาติสฺส อตฺถุจฺสส วิย เต อากาโรติ ๑ อาม ฆนฺเต อนภฺริติ เม อุปฺปนฺนา ตํ วิโนเทตฺน
สกุโกมฺมิตฺย ๑ เถโร ตสฺสชฺฆาตฺย (๑) โอลฺเกนฺโต อรหตฺตสฺส อุปฺนิสฺสยํ ทิสฺวา
อนุกมฺปาวเสน อาห อวฺโส ติสฺส มยฺม หลลกาเอกํ โน วสนฺภูจฺฉานํ กโรหิตฺย ๑ ทุตฺยถถ
อถิตฺปฺพุโพ ภิกฺขุ สาธุ ฆนฺเตติ สมฺปฏฺิจฺฉิ ๑

อถ นํ เถโร อาห อวฺโส นวกมฺมํ กโรนฺโต อุกฺเทศมคฺคณฺจ มา จฉิ (๒)
กมฺมภูจฺฉานณฺจ มนสิทฺโรหิ กาเลน จ กาลํ กสิณฺปริกมฺมํ กโรหิตฺย ๑ เอวํ กสิณฺสํมิ ฆนฺเตติ
เถโร วนฺทิตฺวา ตถารูปํ ปพฺพการฺภูจฺฉานํ (๓) โอลฺเกตฺวา เอตฺถ กาคฺตุ สกฺกาติ ทารุณิ
เนตฺวา (๔) ฉาเปตฺวา โสเชตฺวา อิกฺกกาหิ ปริกฺขิปีตฺวา ทวารวตฺปานานิ (๕) โยเชตฺวา
สทฺธิ จงฺกมฺนณฺมิกฺกทฺติปริกมฺมาทฺธิ (๖) เถณฺนิ ฆนฺเตติเปตฺวา มณฺจปีจํ สนฺถริตฺวา เถรสฺส
สนฺติกํ คนฺตฺวา วนฺทิตฺวา ฆนฺเต นิฏฺฐิตํ เถณฺปริกมฺมํ วสธาติ อาห ๑ อวฺโส ทุกฺเขน ตยา
เอตํ กมฺมํ กตํ อชฺช เอกทิวสํ ตฺวณฺเณเวตฺถ (๗) วสาหิตฺย ๑ โส สาธุ ฆนฺเตติ วตฺวา (๘)
ปาเท ฐโรวิตฺวา

- # ๑. ม. ตสฺสชฺฆาตฺย ๑ ๒. ม. อุคฺเทศมคฺคณฺจ มา วิสฺสชฺฉิ ๑ ๓. ม. สປປាយภูจฺฉานํ ๑
- # ๔. ม. ทารุณิ ปฺพุเรตฺวา ๑ ๕. ม. ทวารวตฺปานานินิ ๑ ๖. ม. จงฺกมฺนณฺมิกฺกทฺติปริกมฺมาทฺธิ ๑
- # ๗. ม. ตฺวณฺเณเวตฺถ ๑ ๘. ม. วนฺทิตฺวา ๑

เลณั ปวิสิตวา ปลลลงัก อากุชิตวา นิสินโน อตุตนา กตกมมัม อวชเชติ ฯ (๑) ตสส
มนาปี มยา อูปชฌายสส กายเวยยาวจจ กตุนติ จินเตนตสส อพุนนตเร ปิตี อูปปนา ฯ
โส ตัม วิกขมเกตวา วิปสสัน วฑฒเตตวา (๒) อคคผลั อรหตุตัม ปาปุณิ ฯ เอวรูปสส
นวกมมวเสน วิกขมกิตโต กิเลโส ตถา วิกขมกิตโตว โหติ ฯ

เอกจโจ ปน พุรหมโลกโต อากโต สุตุสสโต โหติ ฯ ตสส อนาเสวนตยา
กิเลโส น สมุทาจจติ ภววเสน วิกขมกิตโต โหติ ฯ โส ตัม ตถา วิกขมกิตตเมว กตวา
วิวชเชตวา อรหตุตัม คณหาติ आयसुमा महाकसुतो विय ฯ

โส หิ आयसुमा อการมชฌเปปี กามเอ อปริกุกุชิตวา มหตี สมปตตี ปหาย ปพพชิตวา
นิกขนโต อนตุรามกเค ปจจुकุมนตตยา อากตัม สตุตาริ ทิสวา วนุทิตวา तीहि ओवातेहि
อูปสมปทัม ลกิตวา อกุกเม อรุณ สห ปกุกสมกิตทาหิ อรหตุตัม ปาปุณิ ฯ เอวรูปสส
ภววเสน วิกขมกิตตกิเลโส ตถา วิกขมกิตโตว โหติ ฯ

โย ปน อนนุกุตตปพพิ รูปาทิอารมมณั ลกิตวา ตตุเถว วิปสสัน ปกุกเปตวา
วิวชเชตวา อรหตุตัม คณหาติ เอวรูปสส อนนุกุตตารมมณวเสน อนูปปนาโน
กามจจุนโท

๑. ม. อวชชิตี ฯ ๒. ม. ย. ปกุกเปตวา ฯ

นุปรชชติ นาม.

อุปรนโน วา กามจุนโท ปหียตติ เอตถ อุปรนโนติ ชาโต ภูโต สมุทาคโต ฯ

ปหียตติ ตทงคปรหานัน วิภขมกนปรหานัน สมุจเจทปรหานัน ปสฺสทฐิปรหานัน (๑)
นิสฺสรณปรหานนฺติ อิมหิ ปญฺจหิ ปหานเนหิ ปหียติ น ปฺน อุปรชชตติ
อตฺโต ฯ ตตถ วิปสฺสนาย กิเลสํ ตทงควเสน ปหียนฺตติ (๒) วิปสฺสนา ตทงคปรหานนฺติ
เวทิตพฺพา ฯ สฺมาปตฺติ ปน กิเลสํ วิภขมกตติ สํ วิภขมกนปรหานนฺติ เวทิตพฺพา ฯ
มกฺโก สมุจจินฺทนฺโต อุปรชชติ ผลํ ปฏฺิปรสฺสมกฺกิมานัน นิพฺพานัน สพฺพกิเลสหิ
นิสฺสรนฺติ (๓) อิมานิ ติณิ สมุจเจทปฏฺิปรสฺสทฐินิสฺสรณปรหานานํติ วุจฺจนฺติ ฯ อิมหิ
โลกิยโลกุตฺตเรหิ ปญฺจหิ ปหานเนหิ ปหียตติ อตฺโต ฯ

อสฺกนนิมิตฺตนฺติ ทสฺสุ อสฺสเกสฺสุ อุปรนฺนํ สารมฺมณฺณํ ปจฺจมชฺฌานัน ฯ เตนานุ
โปราณา อสฺกสฺมี (๔) อสฺกนนิมิตฺตํ อสฺสการมฺมณา ฐมฺมาปํ อสฺกนนิมิตฺตนฺติ ฯ

โยนิโส มนสิกาโรติติ ตตถ กตโม โยนิโส มนสิกาโร อนิจฺเจ อนิจฺจนฺติอาทินา
นเยน สพฺพสฺส อุปรยมนสิการสฺส วเสน มนสิกาโรติ ฯ อนุปรนโน เจว กามจุนโท
นุปรชชตติ

- # ๑. ม. ปฏฺิปรสฺสทฐิปรหานัน ฯ ๒. ม. ปหียนฺตติ ฯ ๓. ม. นิสฺสทฐนฺติ ฯ ๔. ม. อสฺกนนิมิตฺตํ ฯ
- # ๕. ม. วุจฺจนฺติ ฯ

อสมุทาคโต น สมุทาคจฺจติ ฯ อุปฺปนฺโน กามจฺจนฺโท ปหฺยตีติ สมุทาคโต จ
กามจฺจนฺโท ปญฺจวิเชน ปหานเนน ปหฺยติ ฯ

อปีจ ฉ ฐมา กามจฺจนฺทสฺส ปหานาย สํวตฺตฺนฺติ อสุภฺนิมิตฺตสฺส อุกฺคโห
อสุภฺภวานานุโยโค อินฺทฺริเยสุ กุตฺตทวารตา โภชเน มตฺตณฺณตา กลฺยาณมิตฺตตา
สปรายกถาติ ฯ ทสฺวิธฺหิ อสุภฺนิมิตฺตํ อุกฺคณฺหนตฺตสฺสาปี กามจฺจนฺโท ปหฺยตี
ภาเวนตฺตสฺสาปี อินฺทฺริเยสุ กุตฺตทวารตฺสสาปี (๑) จตฺนํ ปญฺจนํ อาโลปํ
โอภาเส สติ อุกํ ปิวิตฺวา ยาปนํสํสํตาย โภชเน มตฺตณฺณโนปี ฯ เตน (๒) วุตฺตํ
จตฺตาโร ปญฺจ อาโลเป อภฺตฺวา อุกํ ปิเว

อลํ ภาสุวิหาราย ปหิตตฺตสฺส ภิกฺขุโนติ ฯ (๓)

อสุภฺกมฺมิกตฺตสฺสเถรสฺสเท อสุภฺภวานารเต กลฺยาณมิตฺเต เสวนตฺตสฺสาปี
กามจฺจนฺโท ปหฺยตี จานนํสชฺชาทิสฺส ทสอสุภฺนิสฺสิตฺตสปรายกถาย ปหฺยติ ฯ เตน วุตฺตํ
ฉ ฐมา กามจฺจนฺทสฺส ปหานาย สํวตฺตฺนฺตีติ ฯ

นญฺจํ ฯ

สจฺจเม เมตฺตา เจโตวิมุตฺตีติ สพฺพสฺสเตสุ หิตฺตฺตภา เมตฺตา ฯ
ยสุมา ปน ตํสมฺปยุตฺตจิตฺตํ นีวรรณาทิหิ

๑. ม. ปิहितทวารตฺสสาปี ฯ ๒. ม. เตนํ ฯ ๓. ข. เถร. ๒๖/๓๕๖/๔๐๑ ฯ

ปจฺจนิกชฺมเมหิ วิมุจฺจติ ตสฺมา ตา เจโตวิมุตฺตีติ วุจฺจติ ฯ วิเสสโต วา
สพฺพพฺยาปาทปริยฺภูจฺจเนน วิมุตฺโต เจสา (๑) เจโตวิมุตฺตีติ เวทิตพฺพา ฯ ตตฺถ
เมตฺตาคี เอตฺตาวตา ปุพฺพภากาปี (๒) วฏฺฐติ เจโตวิมุตฺตีติ วุตฺตตฺตา ปน อีช
ติกจตุกฺกชฺฌานวเสน อปฺปนาว อธิปฺเปตา ฯ โยนิโส มนสิกรโธติ ตํ เมตฺตํ เจโตวิมุตฺตี
วุตฺตลกฺขณน อฺปายมนสิกาเรน มนสิกรโธตสฺส ฯ

อปิจ ญ ชฺมมา พฺยาปาทสฺส ปหานาย ถ்வตฺตุนฺติ เมตฺตานิมีตฺตสฺส อุกฺคโห
เมตฺตาทานานฺนุโยโค กมฺมสฺสกตา (๓) ปฏฺิสงฺขานพฺหุตฺตา กลฺยาณมีตฺตตฺตา สปฺปายกถาคี ฯ
โอทิสฺสกอโนทิสฺสทิสฺสาพรณานิ หิ อณฺณตฺรวเสน เมตฺตํ อุกฺคณฺหนตฺตสฺสาปี พฺยาปาโท
ปหฺยติ โอทิสฺสกอโนทิสฺสทิสฺสาพรณวเสน (๓) เมตฺตํ ภาวนตฺตสฺสาปี ฯ ตฺवं เอตฺตสฺส กุทฺโธ
กึ กริสฺสตี กิมสฺส สีลาทีนึ นาสตํ สกฺขิสฺสตี นนฺ ตฺवं อตฺตโน กมฺเมน อากนฺตฺวา อตฺตโน
กมฺเมนว กมิสฺสตี ปรสฺส กุชฺฌนํ นาม วิตฺตจฺฉิตฺตตฺตตฺตอยสฺสากฺกถาทีนึ (๔) คเหตุวา
ปรี ปหฺริตฺตฺกามตาสทิสฺส โหติ ฯ เอโสปี ตว กุทฺโธ กึ กริสฺสตี กึ เต สีลาทีนึ นาสตํ
สกฺขิสฺสตี เอส อตฺตโน กมฺเมน อากนฺตฺวา อตฺตโน กมฺเมนว กมิสฺสตี อปฺปฏฺิจฺฉิตฺตํ
มโหทกํ วีย (๕) ปฏฺิวาตํ ชิตฺตรโชนฺนุจฺฉิ

๑. ม.วิมุตฺตตฺตาสา ฯ ๒. ม. ปุพฺพภากาโคปี ฯ ๓. ม. กมฺมสฺสกตาปจฺจเวกฺขณา ฯ

๔. กตฺถจฺฉิ. ...อยสฺสากฺกตฺตงฺกฺกถาทีนึ ฯ ๕. ม. อปฺปฏฺิจฺฉิตฺตปฺเพณกํ วีย ฯ

วีย จ เอตสุเสเวส โภโธ มตุถเก ปติสฺสตีติ เอว อตุตโน จ ปรสฺส จ
กมฺมสฺสกคฺคฺปิฏจเวกฺขโตปี (๑) อุกฺยสฺส กมฺมสฺสกคฺคฺปิฏจเวกฺขิตฺวา ปฏิสงฺขานเ จิตฺสฺสาปี
อสุสฺสคฺคฺคฺเตรสฺสเท เมตฺตาทานารเต กลฺยาณมิตฺเต เสวนฺตฺสฺสาปี พฺยาปาโท ปหียติ
จानนีสฺสชาติสฺส เมตฺตานิสฺสตีตฺสฺสปรายกถายปี ปหียติ ฯ เตน วุตฺตํ จ ฐมา พฺยาปาทสฺส
ปหานาย สํวตฺตฺนตีติ ฯ เสสมิธ อีโต ปรสฺส จ วุตฺตฺนเยเนวเวทิตฺพุํ วิเสสมตฺตฺเมว ปน
วุกฺขามาติ ฯ

สตฺตมํ ฯ

อูกฺจเม อารพฺกธาตฺตฺติอาทิสฺส อารพฺกธาตฺ (๒) นาม ปจฺมวิริยํ ฯ (๓) นิกฺกมฺธาตฺ นาม
โกสฺสชฺชโต นิกฺขนฺตฺตฺตา ตโต พลวตฺรํ ฯ ปรกฺกมฺธาตฺ นาม ปริ ปริ จานํ อุกฺกมฺนโต
ตโต พลวตฺรํ ฯ อูกฺจกถายํ ปน อารมฺโภ เจตฺโส (๔) กามานํ ปนฺทนาย นิกฺกโม เจตฺโส
ปฏฺฐมาตฺยา (๕) ปรกฺกโม เจตฺโส (๔) พนฺชฺนจฺเจทฺยาติ วตฺวา ตีหิ เจเตหิ อธิมตฺตฺวิริยเมว
กถิตฺนฺติ วุตฺตํ ฯ

อารทฺทฺวิริยสฺสชาติ ปริปฺณฺณวิริยสฺส เจว ปกฺคหิตฺวิริยสฺส จ ฯ ตตฺถ จตฺโทสาปคคํ
วิริยํ อารทฺทฺนฺติ เวทิตฺพุํ ฯ น จ อติลีนํ (๖) น จ อติปกฺคหิตํ น จ อหฺมตฺตํ สงฺขิตฺตํ น จ
๑. ม. กมฺมสฺสกคฺคฺปิฏจเวกฺขโตปี ฯ ๒. ม. อารมฺกธาตฺติ ฯ ๓. สี. ปจฺมารมฺภวิริยํ ฯ
๔. ม. เจตฺโส ฯ ๕. สี. ม. ปฏฺฐมฺกฺษมาตฺนายน ฯ ๖. ม. ยฺ. อติลีนํ โหติ ฯ กตฺถจฺ. อติลีนํ ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปาตวณณา หน้า ๖๔

พหิทธา วิภุชิตุตฺ ๑ ตเทตฺ ทูวิธฺ โหติ กายิกํ เจตสิกญจ ๑ ตตฺถ อิช ภิกฺขุ ทิวสํ จงฺกเมน
 นิสชชชย อวารณฺเยหิ ธมฺเมหิ จิตฺตํ ปริโสเชตฺตีติ (๑) เอวํ รตฺตฺนทิวสํ (๒) ปญฺจโกฏฺฐาเส
 กายน ฆฎฺโตะ วายมโต กายิกวิริยํ เวทิตพฺพํ ๑ น ตาวาหํ อิตฺโต เลณา นิกฺขมิตฺตสํมิ ยาว
 เม น อนฺุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตํ วิมุจฺจตีติ เอวํ โโอกาสปริจฺเฉเทน วา น ตาวาหํ
 อิมํ ปลลงฺกํ ภินฺุทิตฺตสํมิติ เอวํ นิสชชชยปริจฺเฉเทน วา มานสํ พนฺุชิตฺวา ฆฏฺเณตฺตส
 วายมตฺตส เจตสิกวิริยนฺุติ เวทิตพฺพํ ๑ ตทฺถกมฺปิ อิช วฏฺฐติ ๑ ทูวิธนาปี หิ อิมินา
 วิริเยน อารทฺทวิริยสฺส อนฺุปฺปนฺนญฺเจว ถินมิทฺธํ นฺุปฺปชฺชติ อฺุปฺปนฺนญฺจ ถินมิทฺธํ
 ปหฺียติ มิตฺกชฺชิตฺตสฺสเจตฺตส วิย คามนฺุตฺตพฺพการวาทิมหาสิวตฺตเจตฺตส วิย
 ปิติมลลคฺคเจตฺตส วิย กุฏฺฐมฺปิยปฺตตฺติตฺตสฺสเจตฺตส วิย จ ๑ เอเตสุ หิ ปฺริมา ตโย อญฺเณ
 จ เอวรฺูปา กายิกวิริเยน อารทฺทวิริยา กุฏฺฐมฺปิยปฺตตฺติตฺตสฺสเจโร อญฺเณ จ เอวรฺูปา
 เจตสิกวิริเยน อารทฺทวิริยา อฺุจฺจวาลุกวาทิมหานาคฺคเจโร (๓) ปน ทูวิหิปี วิริเยหิ
 อารทฺทวิริโย จ (๔) ๑ เจโร กิร เอกํ สตฺตทาหํ จงฺกมฺติ เอกํ ตฺิฏฺฐติ เอกํ นิสฺสีทติ เอกํ
 นิปชฺชติ ๑ มหาเจตฺตส เอกอิริยาปโลปี อสฺปฺปาโย นาม นคฺคิ จตฺตเจตฺตส ตฺตทาห
 # ๑. อภิ. วิ. ๓๕/๖๐๘/๓๓๕ ๑ ฌานวิภงฺเก ๑ ๒. ม. รตฺตฺนทิวสฺส ๑ ๓. ม. อฺุจฺจวาลุก... ๑
 # ๔. ม. อารทฺทวิริโยว ๑

วิปสสนั วทฒเตวา อรหเตเต ปตัญจาสี ๗

อปิจ ฉ ฐมา ถินมิทฐส ปหานาย สัวตตุนติ อติโกชน นิमितตคคาโ
อิริยาปถสมวตตุนตา (๑) อาโลกสญณามนสิกาโร อพุโกกาสวาโส กลุยามิตตตดา
สปปายกถาติ ๗ อหรรตถกถตตววมิตกตตถวภูฏกอลัสาฎกกาแกมาสกโกชนั (๒)
ภุชชิตวา รตตัญจานทิวาญจानะ นิสินนุสส หิ สมณฐมมู กโรโต ถินมิทฐั มหาหตถิ
วีย โอตถรณตั อากจถติ จตูปถจอาโลปโอกาสั ปน จเปตวา ปานียั ปิวิตวา ยานสิลลส
ภิกขุโน ตั น โหตติ เอวั อติโกชน นิमितตั กณหนตสสาปี ถินมิทฐั ปหียติ ๗ ยสมิ
อิริยาปถะ ถินมิทฐั โอกกมติ ตโต อถลั ปริวตเตนตสสาปี รตตึ จนุทาโลกั ทิปาโลกั
อุกกาโลกั ทิวา สุริยาโลกั มนสิกรอนตสสาปี อพุโกกาเส วสนตสสาปี
มหากสสปตถรสทิสะ ปหีนถินมิทฐะ กลุยามิตตเต เสวนตสสาปี ถินมิทฐั ปหียติ
จानนีสชชาติสุ ฐตงกนีสสิตสปปายกถายาปี ปหียติ ๗ เตน วุคตั ฉ ฐมา ถินมิทฐส
ปหานาย สัวตตุนตติ ๗

อญจัม ๗

นวมะ วุปสนตจิตตสสาติ ฉานนนะ วา วิปสสนาย วา วุปสมิตจิตตสส ๗

๑. ม. อิริยาปถสมปรีวตตุนตา ๗ ๒. ม. อหรรตถก...มาสกพุราหุณณาทโย วีย โกชนั ๗

อปีจ ฉ ฌมา อุทฺธจฺจกุกฺกจฺส ปหานาย สํวตฺตนฺติ พหุสฺสุตฺตา ปริปุจฺจกฺตา
วินเย ปกตณฺณุตฺตา วุทฺธเสวิตา กลฺยาณมิตฺตฺตา สປฺປายกถาติ ฯ พหุสฺสจฺเจนาปี หิ เอกํ
วา เทว วา ตโย วา จตฺตาโร วา ปญฺจ วา นิกายเ ปาลิวเสน จ อตฺถวเสน จ
อุคฺคณฺหนตฺตฺสาปี อุทฺธจฺจกุกฺกจฺํ ปหียติ จานนีสขฺขาทิสฺสุ กปฺปิยา กปฺปิยปริปุจฺจนาพหุสฺสสาปี
วินยปฺกตฺติยา (๑) จินฺณวสฺสิทาวตฺยา ปกตณฺณุโนปี วุทฺธเ มหฺลลกตฺถเเร อุปสงฺกมฺหนตฺตฺสาปี
อุปาลิตฺถเรสฺสทิสฺเส วินยธเร กลฺยาณมิตฺเต เสวณตฺตฺสาปี อุทฺธจฺจกุกฺกจฺํ ปหียติ
จานนีสขฺขาทิสฺสุ กปฺปิยา กปฺปิยนิสฺสิตสປฺປายกถายปี ปหียติ ฯ เตน วุตฺตํ ฉ ฌมา
อุทฺธจฺจกุกฺกจฺส ปหานาย สํวตฺตนฺตฺติติ ฯ

นวมํ ฯ

ทสเม โยนิโส ภิกฺขเว มนสิโกโรโตติ วุตฺตนเยเนว อุปายโต มนสิโกโรนตฺตฺส ฯ
อปีจ ฉ ฌมา วิจิกฺกจฺมาย ปหานาย สํวตฺตนฺติ พหุสฺสุตฺตา ปริปุจฺจกฺตา
วินเย ปกตณฺณุตฺตา อธิโมกฺขพหุสฺสตา กลฺยาณมิตฺตฺตา สປฺປายกถาติ ฯ พหุสฺสจฺเจนาปี
หิ เอกํ ฯเป ฯ ปญฺจ วา นิกายเ ปาลิวเสน จ อตฺถวเสน จ อุคฺคณฺหนตฺตฺสาปี
วิจิกฺกจฺญา ปหียติ ตีณิ รตนานิ อารพฺภ ปริปุจฺจนาพหุสฺสสาปี
๑. สී. ม. วินยปญฺจคฺคิยํ ฯ

*เล่มที่ ๑๓ นีวรรณปพานวคควณณา ๖๗

วินเย จินณวสิภาวสุสาปี ตีสู จาเนสสู โอกปป์นียสทุธาสงฆาตอริโมกขพหุลสุสาปี
สทุธาธิมุตเต วกุกลิตฺเตรสทิสเส กลุยามมิตเต เสวนตฺตสุสาปี วิจิจฺจนา ปหียติ
จानนีสชชชาติสู ตินฺณํ รตนานํ คุณนีสฺสิตสฺปายกถายปี ปหียติ จานนีสชชชาติสู
ตินฺณํ รตนานํ คุณนีสฺสิตสฺปายกถายปี ปหียติ เตน วุคฺคํ ฉ ฌมมา วิจิจฺจนาย
ปหานาย สํวตฺตนฺตีสฺสิตี ฯ

ทสมํ ฯ

อิมสฺมี นีวรรณปพานวคฺเค วฏฺฏวิวฏฺฏํ กถิตนฺตีสฺสิตี ฯ

นีวรรณปพานวคควณณา ทุติโย ฯ

โหติ ฯ กสฺมา โลกุตฺตรปาทกชฺฌานวิปสฺสนามคฺคผลนิพฺพานสฺส ปกฺขนฺทิตฺถุ
อสมตฺตตฺตา ฯ วิภูฏวเสณ อุปฺปนฺนํ ปน ภาวิตํ ปาตุฏฺฐิตํ นาม โหติ ฯ กสฺมา เตสฺ
ธมฺเมสฺส ปกฺขนฺทิตฺถุ สมตฺตตฺตา ฯ กุรฺรณฺทกฺวาสิปฺสฺสมิตฺตตฺเตโร (๑) ปนาห มคฺคจิตฺตเมว
อาวุโส ภาวิตํ ปาตุฏฺฐิตํ นาม โหตีติ ฯ

ปญฺจมจฺจุจํ ฯ

สตุตฺตมอฏฺฐเมสฺส อพฺหุสีกตฺตนิติ ปุณฺปนฺนํ อกตํ ฯ อิมานิ เทว วฏฺฐวิภูฏวเสเนว
อุปฺปนฺนจิตฺตทานेว เวทิตพฺพานีติ ฯ

สตุตฺตมอฏฺฐมํ ฯ

นวมเ ชาตีปี ทุคฺคาติอาทินา นเยน วฏฺฐทุคฺคํ (๒) อธิวหิติ อาหฺรตีติ ทุคฺคาธิวหํ ฯ
(๓) ทุคฺคาธิวหฺนฺตีปี ปาโจ ฯ ตสฺสสตฺโถ โลกุตฺตรปาทกชฺฌานาเท (๔) อริยธมฺมาภิมุข (๕)
ทุคฺคเชน อธิวหิติ เปลียตีติ ทุคฺคาธิวหํ ฯ อิทมฺปิ วิภูฏวเสณ อุปฺปนฺนจิตฺตเมว ฯ ตลฺหิ
วุตฺตปฺปการา เทวมนุสฺสชาติสมฺปตฺติโย ททมานมฺปิ ชาตีอาทินํ อธิวหฺนโต (๖) ทุคฺคาธิวหํ
(๗) อริยธมฺมาธิคฺคมาเยว ทุปฺเปสนตฺตา ทุคฺคาธิวหฺนญฺจ นาม โหตีติ ฯ

นวมํ ฯ

๑. ม. กุรฺรณฺทกฺวาสิ สฺมิตฺตตฺเตโร กตฺถจฺจิ. กุรฺรณฺทกฺวาสิ สฺมิตฺตตฺเตโร ฯ

๒. ม. วุตฺตํทุคฺคํ ฯ ๓. สฺตี. ทุคฺคํ อาวหิติ อาหฺรตีติ ทุคฺคาธิวหํ ฯ

๔. สฺตี. โลกุตฺตรปาทกชฺฌานาเทสิ ฯ ๕. ม. อริยธมฺมาภิมุขํ ฯ ๖. ม. อธิวหฺนโต ฯ

๗. ม. ทุคฺคาธิวหํ ฯ ๘. ม. ทุปฺเปสนโต ฯ

ทสเม วิภูฏวเสน อุปปนุนจิตตเมว (๑) จิตต์ ฯ ตณฺหิ มนุสฺสสุขโต (๒)
ทิวพฺพสุขํ ทิวพฺพสุขโต ฆานสุขํ ฆานสุขโต วิปฺสฺสนาสุขํ วิปฺสฺสนาสุขโต มกฺกสุขํ
มกฺกสุขโต ผลสุขํ ผลสุขโต นิพฺพานสุขํ อธิวหติ อหฺรตีติ สุขาธิวหํ นาม โหติ
สุขาธิวหํ วา ฯ ตณฺหิ โลกุตฺตรปาทกขฺฆานาทีอริยธมฺมาภิมุขํ สุปฺเปสยํ วิสฺสภูจํ
อินฺทวชิรสทิสํ (๓) โหตีติ สุขาธิวหนฺตปิ วุจฺจติ ฯ อิมสฺมี วกฺเค วภูฏววิภูฏวเมว
กถิตนฺติ ฯ

ทสมํ ฯ

ตติโย วกฺโก ฯ

อทนต์วคฺควณณา

จตุตฺตสฺส ปจฺเม อทนต์นฺติ สวิเสวนํ อทนต์หฺตฺถิอฺสฺสาทิสทิสํ ฯ จิตฺตนฺติ
วภูฏวเสน อุปปนุนจิตตเมว ฯ

ปจฺมํ ฯ

ทฺติเย ทนต์นฺติ นิพฺพิเสวนํ ทนต์หฺตฺถิอฺสฺสาทิสทิสํ ฯ อิมสฺมี
สุตฺตทวเย วภูฏววิภูฏวเสน อุปปนุนจิตตเมว กถิตํ ฯ ยถา เจตฺถ เอวํ อิติ
ปเรสุปีติ ฯ

ทฺติยํ ฯ

๑. ม. ย. อุปปนุนจิตตเมว จิตต์ ตณฺหิ ฯ ๒. ม. ย. มานุสฺสสุขโต ฯ

๓. ม. วิสฺสภูจอินฺทวชิรสทิสํ ฯ

ตติเย อคฺตฺตฺนฺติ โคปีตํ สติสํวรหิตํ อคฺตฺตฺหตฺติอสุสํทิสทิสํ ๑

ตติยํ ๑

จตุตฺเถ คฺตฺตฺนฺติ โคปีตํ อวิสฺสภูจฺสติสํวริ คฺตฺตฺตฺหตฺติอสุสํทิสทิสํ ๑

จตุตฺถํ ๑

ปฺลจฺมจฺญฺจํ อรฺกฺขิตํ รฺกฺขิตฺนฺติ ปทวเสณ พุชฺฌนกัน อชฺฌมาสเยน
วฺจฺจํ ๑ อตฺโถ ปเนตฺถ ปฺริมสทิสฺสเยว ๑

ปฺลจฺมจฺญฺจํ ๑

สฺตฺตฺอภฺจฺเมสฺสปี เอเสว นโย ๑ อฺปมา ปเนตฺถ อสํวตฺตฺรทวาราทิวเสณ
เวทิตฺตฺพพา ๑

สฺตฺตฺมจฺญฺจํ ๑

นวมทสมานิ จตุหิปี ปเทหิ โยเชตฺวา วฺจฺจํ ๑ อิมสฺมี วคฺเค
วคฺคฺวิวคฺคฺเมว กตฺตฺนฺติ ๑

นวมทสมํ ๑

อทนต์วคฺโค จตุตฺโถ ๑

*เล่มที่ ๑๓ ปณิหิตอจนวคฺควณณา หน้า ๗๓

ทฺติเย สมนฺมาปณิหิตนฺติ ยถา ภินฺทิตฺตํ สกฺโกติ เอวํ อุกฺกนฺตํ กตฺวา สุกฺกุ จปีตํ ฯ
 อุกฺกนฺตนฺติ เอตฺถ ปาเทเนว อุกฺกนฺตํ นาม โหติ หตฺถเนน อูปรีปีตํ ฯ รุพฺหิสทฺทวเสน
 ปน อุกฺกนฺตนฺตฺเรว (๑) วุตฺตํ ฯ อยฺเยหตฺถ อริยโฆหาโร ฯ กสฺมา ปน อญฺเญ
 เสปณฺณิกณฺฎกาทโย มหนฺเต อคฺคเหตฺวา สุกฺกมํ ทฺพพฺลํ สาลิสฺสูกยวสฺสูกเมว
 คหิตนฺติ อปรฺมตฺตกสฺสาปี กุสฺลกมฺมสฺเสว วชาย (๒) สมนฺตถภาวทฺสสนฺตํ ฯ ยถา หิ
 สุกฺกมํ ทฺพพฺลํ สาลิสฺสูกํ วา ยวสฺสูกํ วา โหตุ มหนฺตา (๓) เสปณฺณิกณฺฎกมทนกณฺฎกาทโย
 วา เอเตสฺส ยงฺกิลฺลิจิ มิจฺฉา จปีตํ หตฺถํ วา ปาํทํ วา ฉินฺทิตฺตํ (๔) โลหิตํ วา อูปรฺปาเทตฺตํ
 น สกฺโกติ สมนฺมาปณิหิตปี (๕) สกฺโกติ เอวเมว อปรฺมตฺตํ (๖) ปณฺณมฺมฺจิมตฺตกทานํ
 กุสฺลํ (๖) วา โหตุ มหนฺตํ เวลามทานาทิกุสฺลํ วา สเจ วญฺญสมฺปตฺตี ปญฺเจตฺวา
 วญฺญสนฺนิสฺสิตฺตวเสน มิจฺฉา จปีตํ โหติ วญฺญเมวอาหริตฺตํ สกฺโกติ โน วิวญฺญํ ฯ อิทํ เม
 ทานํ อาสวกฺขยวาทํ โหตุติ เอวํ ปน วิวญฺญํ ปญฺเจนฺเตน วิวญฺญวเสน สมนฺมา จปีตํ
 อรหตฺตมฺปิ ปจฺเจกโพธิธามมฺปิ สพฺพลฺลยฺตฺตลฺลยธามมฺปิ ทาตฺตํ สกฺโกติเยว ฯ วุตฺตลฺลยฺหตฺตํ
 ปฏฺธิสมฺภิทา วิโมกฺขาจ ยาจ สวากปารมี

ปจฺเจกโพธิ พุทฺธมฺมิ สพฺพเมเตน ลพฺภตฺตีติ ฯ (๗)

- # ๑. ม. ย. อุกฺกนฺตนฺตฺเรว ฯ ๒. ม. ย. วิวญฺญาจ ฯ ๓. ม. ย. มหฺนตฺมหนฺตา ฯ
- # ๔. ม. ย. ภินฺทิตฺตํ ฯ ๕. ม. ย. สมนฺมา จปีตํ ปน ฯ ๖. ม. ย. ตินฺมฺมฺจิมตฺตกทานํกุสฺลํ ฯ
- # ๗. พ. พ. ๒๕/๘/๑๒ ฯ

อิมสมิ สุตตทเวเย จ วญญววิญญู กถิติ ฯ

หุตติยิ ฯ

ตติเย ปทญจจิตตุนติ โทเสน ปทญจจิตติ ฯ เจตสา เจโต ปริจจาติ อตตโน จิตเตน
ตสส จิตติ ปริจฉินนิตฺวา ฯ ยถากติ นิกขิตฺโตติ ยถา อหริตฺวา จปีโต ฯ เอวํ นิเรยติ เอวํ
นิเรย จิตฺเตยวาทิ ทญจพุโพ ฯ (๑) อปายนฺติอาทิ สพุพํ นิรยเววจนเมตํ ฯ (๒) นิรโย หิ
อยสงฺฆาตา สุขา อเปโต (๓) อเปโต ทุกขสฺส คติ ปฏิสรณฺนติ ทุกคฺติ ทุกกฏการิโน
เอตฺถ วิวสา นิปตฺนตีติ วินิปาโต นิรุตฺตาทญฺเจน นิรโย ฯ

ตติยิ ฯ

จตฺตเถ ปสนฺนฺนติ สทฺธาปสาเทน ปสนฺนํ ฯ สุกคินฺนติ สุกสฺส คติ ฯ สคฺคํ
โลกนฺติ รูปาทิหิ สมฺปตฺตีหิ สฺกฺจฺจ อคฺคํ โลกํ ฯ

จตฺตถิ ฯ

ปญฺจเม อุทกรหโทติ อุทกทโท ฯ อาวิโลติ อวิปฺปสนฺโน ฯ ลุพิโตติ อปริสฺสุทฺโธ ฯ
(๔) กถลฺลิตฺโตติ กทฺทมีญฺโต ฯ สิปฺปีสมฺพุทฺถนฺติอาทิสฺส สิปฺปีโย จ สมฺพุทฺทา จ สิปฺปีสมฺพุทฺถํ ฯ
สทฺขรานิ จ กถลานิ (๕) จ สทฺขรกถลํ ฯ มจฺฉานํ คุมฺพํ ฆฏฺฐาติ

๑. ม. ย. วตฺตพุโพ ฯ ๒. ม. ย. นิรยเววจนเมว ฯ ๓. ม. ย. อเปโตติ ฯ

๔. ม. ย. อปริสฺสนฺจิติโต ฯ ๕. ม. ย. สทฺขรา จ กถลานิ จ ฯ

*เล่มที่ ๑๓ ปณิหิตอจนวคฺควณณา หน้า ๗๕

มจฺจนุมพี ฯ จรฺนตฺมปี ติฏฺฐจฺนตฺมปีติ เอตฺถ สกฺขรฺกถลํ ติฏฺฐติเยว อิตฺรานิ จรฺนตฺปี
ติฏฺฐจฺนตฺปี ฯ ยถา ปน อนุตฺรนฺตฺรา จิตฺตาสฺปี นิสินฺนาสฺปี นิปชฺชมานาสฺปี เอตฺตา คาวีโย
จรฺนตฺตีติ จรฺนตฺโย อุปาทาย อิตฺราปี จรฺนตฺตีติ วุจฺจนฺติ เหวํ ติฏฺฐจฺนตฺเมว สกฺขรฺกถลํ
อุปาทาย อิตฺรมฺปี ทวยํ ติฏฺฐจฺนตฺนฺติ วุจฺจํ อิตฺรทวยํ จรฺนตํ อุปาทาย สกฺขรฺกถลมฺปี
จรฺนตฺนฺติ วุจฺจํ ฯ อาวิเลนาติ ปญฺจหิ นีวรฺณหิ ปรีโยนทฺเชน ฯ

อตฺตตฺถํ วาตีอาทิสฺส อตฺตโน ทิฏฺฐจฺมมิกโก โลกียโลกุตฺตรมิตฺสสโก อตฺโถ
อตฺตตฺโถ นาม. อตฺตโน สมฺปราย โลกียโลกุตฺตรมิตฺสสโก อตฺโถ ปฺรตฺโถ นาม [๑] ฯ
โสปี (๒) ปฺรตฺถยฺยตฺตติ ปฺรตฺโถ ฯ ตทฺทกฺขํ อุกฺยตฺโถ นาม. อปีจ อตฺตโน
ทิฏฺฐจฺมมิกสมฺปรายิกโก โลกียโลกุตฺตรโร อตฺโถ อตฺตตฺโถ นาม ปฺรสฺส ตาทีโสว อตฺโถ
ปฺรตฺโถ นาม ตทฺทกฺขมฺป อุกฺยตฺโถ นาม. อุตฺตฺรี วา มนุสฺสจฺมมาติ ทสฺกุสฺสทกฺกมฺปถสฺงฺขาทา
มนุสฺสจฺมมา อุตฺตฺรี ฯ อยฺยหิ ทสฺวิโร ฆมฺโม วินาปี อญฺญสมาทปเก (๓)
สฺตถฺนตฺรทปฺปาวสานเ ชาทสฺสเวเลหิ มนุสฺสเสหิ สยเมว สมฺมาทินฺนตฺตา มนุสฺสจฺมโมติ
วุจฺจติ ตโต อุตฺตฺรี ปน ฌานวิปฺสฺสนามกฺกผลานิ เวทิตฺตพฺพานิ ฯ อลฺมรียวณทสฺสน-
๑. ม. ยฺ. เอตฺถนฺตเร โหตีติ ทิสฺสตี ฯ ๒. ม. ยฺ. โส หิ ปฺรตฺถ อตฺโถติ ปฺรตฺโถ ฯ
๓. สී. อญฺญสมาทปกํ ฯ ม. ยฺ. อญฺญ สมฺมาทปถํ ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปตวณณนา หน้ ๗๖

วิเสสนุติ อริยำน ยุตต์ อริยภว ว กาคู สมตถิ ถาณทสฺสนสงฺขาคิ วิเสสิ ฯ ถาณเมว
หิ ชานนญฺเจณ ถาณิ ทสฺสนญฺเจณ ทสฺสนนุติ เวทิตพฺพิ
ทิพฺพจกฺขุถาณวิปสฺสนาถาณมคฺคถาณผลถาณปจฺจเวกฺขณถาณานเมตฺติ อธิวจฺฉิ ฯ
ปญฺจมี ฯ

ฉญฺเจ อจฺฉโรติ อมโล (๑) ปสนฺโนติปิ วญฺจติ ฯ วิปฺปสนฺโนติ สฺสจฺจ
ปสนฺโน ฯ อนาวิโลติ น อวิโล ปริสฺสุทฺโธติ อตฺโถ เณปฺพพฺพสงฺขเสวาลปณฺกรหิโตติ
วุตฺติ โหติ ฯ อนาวิถนาติ ปญฺฉนึวรณฺวิปฺยุตฺเตน ฯ (๒) เสสิ จตฺตเถ วุตฺตณฺยเมว ฯ
อิมสฺมี สุตฺตทฺวเย วญฺจวิวญฺจเมว กถิตฺติ ฯ

ฉญฺจิจิ ฯ

สตุตฺเตม รุกฺขชานนุติ ปจฺจตุตฺเต สามีวจฺฉิ รุกฺขชานนุติ อตฺโถ ฯ รุกฺขชานเมตฺติ
อธิวจฺฉิ ฯ ยทิตนุติ นิปตมตฺติ ฯ มุทฺตยาติ มุทฺตภาเวน ฯ โกจิ หิ รุกฺโข วณฺณณปี อคฺโค
โหติ โกจิ คนฺธเรน โกจิ รเสน โกจิ ถทฺชตฺตย ฯ (๓) จนฺทโน (๔) ปนฺ มุทฺตย เจว
กมฺมณฺยตฺตย จ อคฺโค เสฏฺโฐโรติ ทสฺเสติ ฯ จิตฺติ ภิกฺขเว ภาวิตฺติ พหุสิกตฺตติ เอตฺถ
สมถวิปสฺสนาวเสน ภาวิตฺตยเจว ปฺนปฺปฺนํ กตฺตยจ จิตฺติ อธิปฺเปตฺติ ฯ
กฺรณฺทกฺวาสิปฺสฺสมิตฺตฺตเถโร (๕) ปนาห เอกนฺตํ มุทฺต เจว กมฺมนิยฺยจ
๑. ม. อพฺพโล ฯ ๒. ม. ปญฺฉนึวรณฺวิมุตฺเตน ฯ ๓. กตฺถจิจิ. สฺสจฺจตฺตย ฯ
๔. ม. จนฺทโน ฯ ๕. ม. สฺสฺสมิตฺตฺตเถโร ฯ

จิตตํ นาม อภิญญาปาทกจตุตถชฺชฌานจิตตเมว อาวุโสติ ฯ

สตุตมํ ฯ

อภูจเม เอวํ ลหุปริวตฺตุนฺติ เอวํ ลหุํ อุปฺปชฺชิตฺวา ลหุํ นิรุชฺฌนํ กํ ฯ
ยาวลฺยจาติ อธิมตฺตสมานตฺเถ นิปาโต อติวिय น สุกโรติ อตฺโถ ฯ อิทนฺติ นิปาตมตฺตํ ฯ
จิตฺตุนฺติ เอกจฺเจ ตาว อาจริยา ภวํจจิตฺตุนฺติ วทนฺติ ตํ ปน ปฏิกฺขิปิตฺวา อธิ
จิตฺตุนฺติ ยงฺกิลฺลิจิ อนฺตมโส จกฺขุวิญฺญาณมฺปิ อธิปฺเปตเมวาทิ วุตฺตํ ฯ

อิมสฺมี ปน จาน (๑) มิถินทราชา ฆมฺมกถิกํ นาคเสนตฺเถรี ปุจฺฉิ ฆนฺเต นาคเสน
เอกสฺมี อจนฺรากฺขณฺเ ปวตฺติตฺตจิตฺตสงฺขารธา สเจ รุปีโน อสฺสุ (๒) กติว มหาราติ
ภเวยฺยาติ ฯ วาหสฺตานํ (๓) โข มหาราช วิหิํ อจฺจตฺตจฺจวาหา วิหิํ สตุต อมฺพณานิ
เทว จ ตุมฺพา เอกจฺจรากฺขณฺเ ปวตฺติตฺตสฺส จิตฺตสฺส สงฺขมฺปิ น อุเปนฺติ กถฺลมฺปิ
น อุเปนฺติ กถฺลภาคมฺปิ น อุเปนฺตฺติ ฯ อถ กสฺมา สมฺมาสมฺพุทฺเทน อุปมาปิ น สุกฺราติ
วุตฺตํ ฯ ยเถว วิหิอุปมํ (๔) ปฏิกฺขิปิตฺวาปิ กปฺปทฺธิฆภาวสฺส โยชนิกปฺพุทฺเตน
โยชนิกสฺสาสปฺปญฺณนคเรณ จ นิรยทฺกฺขสฺส สตุตฺติสฺตาหโตปเมณ สตุตฺตฺสฺส จ
จกฺกวตฺตฺติสมฺปตฺติยา อุปมา กตา เอวมิธาปิ กาทพุพาติ ตตฺถ สกฺกา ปน ฆนฺเต อุปมา
๑. ม. อิมสฺมี ปนตฺเถ ฯ ๒. กตฺถจฺ. ปิณฺโฑ อสฺส ฯ ๓. ม. วาหสฺตานํ ฯ
๔. ม. ยเถว หิ อุปมํ ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปาตวณณา หน้า ๓๘

กาตุนติ เอวํ ปุจฺจาวเสน อุปมา กตา อิมสฺมี สุตฺเต ปุจฺจาย อภาเวน น กตา ฯ อิถฺยหิ
สุตฺตํ ชมฺมเทสนาปริโยसानํ วุตฺตํ ฯ อิติ อิมสฺมี สุตฺเต จิตฺตราสี นาม กถิตฺติ ฯ

อภฺจิมํ ฯ

นวมํ ปภสฺสรนฺติ ปณฺฑริ ปริสุทฺธํ ฯ จิตฺตุนฺติ ภวํจจิตฺตํ ฯ กิ ปน จิตฺตสฺส วณฺโณ
นาม อตฺถิติ นตฺถิ ฯ นีลาทีนณฺหิ อลฺยตฺรวณฺณํ โหตุ สุวณฺณวณฺณํ วา (๑) ยงฺกิลฺลิจิ
ปริสุทฺธตฺตาย ปภสฺสรนฺติ วุจฺจติ ฯ อิถมฺปิ นิรूपกฺกิลฺลตฺตาย ปริสุทฺธนฺติ ปภสฺสรํ ฯ ตลฺลจ
โชติ ตํ ภวํจจิตฺตํ ฯ อาคนฺตฺเกหิตี อสหาเตหิ ปจฺจนา ชวนกฺขณํ อุปฺปชฺชนเกหิ ฯ
อุปฺกุกฺกิลฺลเสหิตี รากาทีหิ อุปฺกุกฺกิลฺลจฺจตฺตา อุปฺกุกฺกิลฺลจฺจํ นามาทิ วุจฺจติ ฯ กถิ ยถา หิ
สีลวณฺโถ อาจารสมฺปนฺนา มาตาปิตโร วา อาจริยฺปชฺฌายา วา ทุสฺสีลานํ ทูราจารานํ
อวตฺตสมฺปนฺนํ ปุตฺตานลฺลเจว อนฺเตวาสิกสทฺธิวิหาริกานลฺลจ วเสน อตฺตโน ปุตฺเต
วา อนฺเตวาสิกสทฺธิวิหาริกे วา น ตชฺเชนฺติ น ลิกฺขาเปนฺติ น โอิวทฺนติ นานุสาสนฺตีติ
อวณฺณํ อกิตฺตี ลกฺนติ เอวํ สมฺปทมิทํ เวทิตพฺพํ ฯ อาจารสมฺปนฺนา มาตาปิตโร วिय จ
อาจริยฺปชฺฌายา วिय จ ภวํจจิตฺตํ ทภฺจพฺพํ ปุตฺตาทีนํ วเสน เตสํ อกิตฺติลาโภ วिय
ชวณกฺขณํ รชฺชนทุสฺสนมฺยุหน

๑. ม. ย. อวณฺณํ วา ฯ กตฺถจ. สุวณฺณํ วา ฯ

อจนราสงฆาตวคคณณนา

ณภูษสฺส ปจเม ตํ อสฺสุตวา ปุณฺชชโนติ ตํ ภวํจจิตตํ สุตวิริหิตโต ปุณฺชชโน ๑ ตตถ
อากมาธคมาภาวา เณยโย อสฺสุตวา อิติ ๑ โย หิ อิทํ สุตตํ อาทิตโต ปุณฺชชโย อตฺถวเสน
อุปปริกขณฺโต อิทํ ภวํจจิตตํ นาม ปกตฺติปริสฺสทฺมปิ ชวนกฺขณเณ อุปฺปนฺเนหิ โลภาทีหิ
อุปกฺกิลเสหิ อุปกฺกิลฺลิจฺจนฺติ เณว อากมวเสน น อธิคมวเสน ชานาติ ๑ ยสฺส จ
ขนฺธธาตฺตอายตฺนปจฺจยาการสตีปฺภูจฺจนาทีสุ (๑) อุคฺคหปริปฺจุจฺจาย วิริหิตตฺตา (๑)
ยถาภูตฺตวณปฺภูเวรโก (๒) เณว อากโม ปฺภูปฺตฺติยา อธิคนฺตพฺพสฺส อนธิคตตฺตา น
อธิคโม อตฺถิ โส อากมาธคมาภาวา เณยโย อสฺสุตวา อิติ ๑ ยวํ

ปุณฺณ ชนนาทีหิ การเณหิ ปุณฺชชโน
ปุณฺชชนฺนโตคฺคตฺตา ปุณฺ วายํ ชโน อิติ ๑

โส หิ ปุณฺณ นานปฺปการานํ กิลเสานํ (๓) ชนนาทีหิ การเณหิ ปุณฺชชโน ๑
ยถาห ปุณฺ กิลเส ชนนฺตฺติติ ปุณฺชชนา ปุณฺ อวิหตสฺสกายทฺธิจฺจิกาทิ ปุณฺชชนา ปุณฺ
สตุถารานํ มฺขุลฺโลกิกาทิ (๔) ปุณฺชชนา ปุณฺ สพฺพคฺตีหิ อวฺภูจฺจิตาติ ปุณฺชชนา ๑
๑. ม. ย. อุคฺคหปริปฺจุจฺจาวนิจฺจยวิริหิตตฺตา ๑ ๒. ม. ย. ยถาภูตฺตวณปฺภูเวรสาธโก ๑
๓. ม. ย. กิลเสานํ ๑ ๔. ม. ปุณฺ ๑ ๕. ม. ย. อวิหตสฺสกายทฺธิจฺจิกาทิ ๑
๖. ส. มฺขุลฺโลกิกาทิ ๑ ม. ย. มฺขุลฺโลกิกาทิ ๑ ๗. สฺยา. อวฺภูจฺจิตาติ ๑

ปฺถุ นานาภิสงฺขารเหหิ อภิสงฺขโรนฺตฺติติ ปฺถุชฺชนา ปฺถุ นานาโอมฺเหหิ วุขฺหนฺตฺติติ
ปฺถุชฺชนา ฯ ปฺถุ สนฺดาเสหิ (๑) สนฺตปฺปนฺตฺติติ ปฺถุชฺชนา ปฺถุ นานาปริพาเหหิ (๒)
ปริทฺยฺหนฺตฺติติ ปฺถุชฺชนา ปฺถุ ปฺลยฺจฺสุ กามกฺเณสุ รตฺตา (๓) กิทฺธา คธิตา มุจฺฉิตา
อชฺโฆปนฺนา (๔) ลกฺคา ลกฺคิตา ปฺลิตฺพุทฺธาติ ปฺถุชฺชนา ปฺถุ ปฺลยฺจฺหิ นีวรฺเณหิ อวฺภูฏา
(๕) นิฏฺฐา โอมฺตฺตา (๖) ปิหิตา ปฺฏิจฺจนฺนา ปฺฏิกฺขฺชิตาติ ปฺถุชฺชนา ฯ (๗)

ปฺถุณฺํ วา กณฺนปฺลาตีตานิ อริยธมฺมปรมฺมุขานิ นิจฺจธมฺมสมาจารานิ ชนานิ
อนฺโตคฺคตฺตาติปิ ปฺถุชฺชนา ปฺถุ วา อโย วิสฺสเยว สงฺขโย คโต วิสฺสภูโจ
สีลฺลสฺสวาทิกฺคณฺยตฺเตหิ อริเยหิ ชโนติ ปฺถุชฺชโน ฯ เอวเมเตหิ อสฺสุตฺวา ปฺถุชฺชโนติ
ทฺวิหิ ปฺเทหิ วุตฺตํ ฯ

ทฺเว ปฺถุชฺชนา วุตฺตา พุทฺเธนาทิจฺจพฺนฺธฺนา
อนฺโร ปฺถุชฺชโน เอโก กฺลยาณโก ปฺถุชฺชโนติ
เทว ปฺถุชฺชนา วุตฺตา เตสุ อนฺธปฺถุชฺชโน วุตฺโต โหติติ เวทิตฺพุโป ฯ
ยถาภูตํ น ชานาตีติ (๘) อิทฺถจฺ ภวํกฺจิจฺจํ เอวํ

- # ๑. ม. ยฺ. นานาสนฺดาเปติ ฯ ๒. ม. ยฺ. นานาปริพาเหหิ ฯ ๓. ม. ยฺ. รตฺตา ฯ
- # ๔. ม. อชฺโฆปนฺนา ฯ กตฺถจฺ. อชฺโฆสนฺนา ฯ ๕. สී. อวฺภูฏา ฯ ๖. สී. ม. โอมฺตฺตา ฯ
- # ๗. พุ. มหา. ๒๕/๒๓๕/๑๓๕ ฯ ๘. ม. ยฺ. นปฺปชานาติ ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปาตวณณา หน้า ๘๒

อาคนตุเกหิ อุปกุกิเลเสหิ อุปกุกิสิญฺจํ นาม โหติ เอวํ วิปฺปมุตฺตํ นามาทิ ยถาสภาวโต
น ชานาติ ฯ ตสฺมาติ ยสฺมา น ชานาติ ตสฺมา ฯ จิตฺตภาวนา นตฺถิติ จิตฺตญฺจิติ
จิตฺตปริกฺคโห นตฺถิ นตฺถิภาเวเนว นตฺถิติ วทามิติ ทสฺเสติ ฯ

ปจฺมํ ฯ

ทฺติเย สุตฺวาติ สุตฺตสมฺปนฺโน ฯ วิตฺถารโต ปเนตฺถ อสฺสุตฺวาติ ปทสฺส
ปฏฺธิปกฺขเวสฺน อตฺถิ เวทิตฺตํ โฟ ฯ อริยสวโกติ อตฺถิ อริโย น สวโก เสยฺยถาปี
พฺพุโห เจว ปจฺเจกพฺพุโห จ อตฺถิ สวโก น อริโย เสยฺยถาปี คิหิ อนาคตฺผลโต อตฺถิ
เนว อริโย น สวโก เสยฺยถาปี ปุณฺณ ติตฺถิยา ฯ อตฺถิ อริโย เจว สวโก จ เสยฺยถาปี
สมณฺา สกฺยปฺตฺติยา อาคตฺผลา วิญฺญาตฺตสฺสนา ฯ อิธ ปน คิหิ วา โหตุ ปพฺพชฺชิต
วา โย โกจิ สุตฺวาติ เอตฺถ วุตฺตสฺส อตฺถสฺส วเสน สุตฺตสมฺปนฺโน อโย อริยสวโกติ
เวทิตฺตํ โฟ ฯ ยถาญฺจํ ปชานาตีติ เอวมิํทํ ภวญฺจจิตฺตํ อาคนตุเกหิ อุปกุกิเลเสหิ วิปฺปมุตฺตํ
โหติ เอวํ อุปกุกิสิญฺจนฺติ ยถาสภาวโต ปชานาติ ฯ จิตฺตภาวนา อตฺถิติ จิตฺตญฺจิติ
จิตฺตปริกฺคโห อตฺถิ อตฺถิภาเวเนว อตฺถิติ (๑) ทสฺเสติ ฯ อิมสฺมี สุตฺเต พลววิปฺสฺสนา
กถิตา ฯ เกจิ ตฺรณวิปฺสฺสนาติ วทฺนฺติ ฯ

ทฺติยํ ฯ

๑. ม. วทามิติ ฯ

ตติย อตฺตูปฺตติย กถิตํ ฯ กตฺตรายํ ปน อตฺตูปฺตติย (๑) ฯ

อคฺคิกฺขณฺ โธปมฺสฺตตฺนตฺตอตฺตูปฺตติย ฯ ภคฺวา กิรฺ เอกสฺมี สมฺเย สวตฺถิยํ อุปนิสฺสาย
เชตวนมฺหาวีหारे ปฏฺิวสฺติ ฯ พุทฺธานญฺจ ยตฺถ กตฺถจि ปฏฺิวสฺนตฺนํ ปญฺจวิธํ กิจฺจํ
อวิชฺหิตเมว โหติ ฯ ปญฺจ หิ พุทฺธกิจฺจานิ (๑) นาม ปฺเรภตฺตกิจฺจํ ปจฺจนาภตฺตกิจฺจํ
ปฺริมยामกิจฺจํ มชฺฉิมยामกิจฺจํ ปจฺฉิมยामกิจฺจนฺติ ฯ

ตฺตริทํ ปฺเรภตฺตกิจฺจํ ภคฺวา หิ ปาโถว วุฏฺฐาย อุปฏฺฐากานุกฺคหตฺถํ
สรีรฺสวสฺสทตฺถญฺจ มุขโชนาทิสรีรฺปริกมฺมํ กตฺวา ยาว ภิกฺขุขารเวลา ตาว
วิวิตฺตาสเน วิตฺตินาเมตฺวา ภิกฺขุขารเวลา ย อนฺตฺรวาสกํ นิวาเสตฺวา กายพนฺธนํ
พนฺธิตฺวา จีวรํ ปารุปีตฺวา ปตฺตมาทาย กทาจิ เอกโกว กทาจิ ภิกฺขุสํฆปริวฺโต
คามํ วา นิคมํ วา ปิณฺฑทาย ปวิสฺติ กทาจิ ปกตฺติยา กทาจิ อนเนเกหิ ปาฏฺิหาริเยหิ
ปวตฺตมานเอหิ ฯ เสยฺยถิทํ ปิณฺฑทาย ปวิสฺโต โลกนาถสฺส ปฺรโต ปฺรโต คนฺตฺวา
มฺกฺกตา วาตา ปจฺวี โสเชนฺติ วลาหกา อุทกมุสฺสิตานิ มฺกฺกจิตฺวา (๒) มกฺเค เรณณ
วฺอุปสมตฺวา อุปฺริ วิตฺตานิ หุตฺวา ติฏฺฐนฺติ อปฺเร วาตา ปุปฺพานิ (๓) อุปฺสฺหริตฺวา
มกฺเค โอิกรินฺติ อุณฺนตฺกฺมิปฺปเทสา โอนมนฺติ โอนตา อุณฺนมนฺติ ปาพฺนิกฺเขปสมเย
สมตฺลา (๔) ญฺมิ โหติ สุขสมฺมุสฺसानิ

๑. ม. กตฺตรายํ ปน อฏฺฐูปฺตติย ฯ ๒. ม. อุทกมุสฺสิตานิ มฺกฺกจิตฺวา ฯ ๓. กตฺถจิ.
วาลูกานิ ปุปฺพานิ ฯ ๔. ม. สมาว ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปตวณณนา หน้ ๘๔

ปทุมปุปผานิ วา ปาเท สมปฏิจจันติ ฯ อินทชิลสุส อนโตะ จปีตมตเต ทกขินปาเท
สรีรา นพพณณรสมิโย นิกขมิตวา สุวณณปิลุขรานิ (๑) วีย วิจิตรวณฺณปฏิริกขิตตานิ
(๒) วีย จ ปาสาทกุกกาการาทินิ กโรนฺติโย (๓) อิตฺโต จิตฺโต จ ฐาวณฺติ (๔)
หตฺถิอสุสวิหฺงคทาโย (๕) สกสกกุกกาเนสุ จิตฺตาเยว มฐฺเรนาการเน สทฺทํ กโรนฺติ ตถา
เกริปณฺวาทีนินิ (๖) ตฺริยานินิ มนุสฺसानนฺจ กายุปคานินิ อารณฺณานินิ ฯ เตน สลฺลาณเณ
มนุสฺสา ชานนฺติ อชฺช ภควา อิช ปิลุขทาย ปวิณฺโวจิตฺติ ฯ เต สุนิวตฺถา สุปารุตา คนฺธปุปฺผาทินินิ
อาทาย ฆฺรา นิกขมิตวา อนฺตรวีถินิ ปฏิปชฺชิตฺวา ภควนฺตํ คนฺธปุปฺผาทินินิ สกฺกจํ ปุเชตฺวา
วณฺทิตฺวา อมฺหากํ ภนฺเต ทส ภิกฺขุ อมฺหากํ (๗) วีสฺติ ปณฺณาสํ ฯ เป ฯ อมฺหากํ ภิกฺขุสฺตํ
เทถาติ ยาจิตฺวา ภควโตปี ปตฺตํ คเหตุวา อาสนํ ปณฺญาเปตฺวา สกฺกจํ ปิลุขปาเตน
ปฏิมานนฺติ ฯ ภควา กตภคฺตกฺโข เตสํ สนฺดานานินิ (๘) โอลเกตฺวา ตถา ฆมฺมํ เทเสติ ยถา
เกจิ สรณฺคเมน (๙) ปตฺติจฺจนฺติ เกจิ ปณฺจสุ สีเสสุ เกจิ โสตาปคฺติสททาคามิอนาคามิผลานํ
อณฺตรสมิ เกจิ ปพฺพชิตฺวา

- # ๑. ม. สุวณณรสปิลุขรานิ ฯ ๒. ส. จิตรปฏุกฺปฏิริกขิตตานิ ฯ ม. จิตรปฏุกฺปฏิริกขิตตานิ ฯ
- # ๓. ม. อลงฺกโรนฺติโย ฯ ๔. ส. วิฐาวณฺติ ฯ ๕. ม. หตฺถิอสุสวิหฺงคทาโย ฯ กตฺถจิ.
- หตฺถิอสุสมหิสาทโย ฯ ๖. ม. เกริวิณฺวาทีนินิ ฯ ๗. ม. วีสฺติ ปณฺณาสํ ฯ เป ฯ สตํ เทถาติ ฯ
- # ๘. ม. อุปนิสฺสยจิตฺตสนฺดานานินิ ฯ ๙. ม. สรณฺคเมนสุ ฯ

อคคผล อรหตเตติ ๑ เอวิ มหาชนั อนุคคเหตวอ อญญาสาสนา วิหาริ คจจติ ๑
ตตต คนคตวอ คนคธมณคตลมาเพ ปณณตตปวรพุทฐาสนเน นิสิตติ กิกขุณั กตตคิจจปรีโยสานั
อาคมยมาโน ๑ ตโต กิกขุณั กตตคิจจปรีโยसानเน อุปญญาโก กควโต นีเวเทติ ๑ อถ ภควา
คคชกฏี ปวีสติ ๑ อิทั ตาว ปุเรกตตคิจจ ๑

อถ ภควา เอวิ กตปุเรกตตคิจจโจ คคชกฏียา ปมุขญญาเน (๑) นิสิตติวอ ปาเท
โชริตวอ (๒) กิกขุณัคัง โอวทติ กิกขเว อปปมาเทน สมปาทถ ทลลโก พุทฐปปาโท
โลกสมิ ทลลโก มนุสสคตปฏีลาโก (๓) ทลลภา สทฐาสมปตติ (๔) ทลลภา ปพพชชา
ทลลภั คมมสสวณนคติ ๑ (๕) ตตต เกจิ ภควณคั กมมญญาณั ปุจจณนติ ๑ ภควา เตสั
จரியานูรูปั กมมญญาณั เทติ ๑ ตโต สพเพปี ภควณคั วณคิตวอ อตตโน (๖)
รคตติญญาณทิวาญญาณานิ คจจณนติ ๑ เกจิ อรณณั เกจิ รุกขมุลั เกจิ ปพพตาทินั อณณตริ
เกจิ จาตุมมหาราชิกกวนั (๗) ๑เป ๑ เกจิ วสวตติกวนั ๑ (๘) ตโต ภควา คคชกฏี
ปวีสติวอ สเจ อากงขติ ทกขิณเนน ปสเสน สโต สมปชาโน มุหคตตั สีสเสยัยั กปเปติ ๑
อถ สมสสาสิตกาโย

- # ๑. ม. อุปญญาเน ๑ ๒. ม. ปกขาลคตวอ ๑ ๓. ม. มนุสสคตปฏีลาโก ๑
- # ๔. ม. ขณสมปตติ ๑ ๕. ม. สทฐมมสสวณั ๑ ๖. ม. อตตโน อตตโน ๑ ๗. ส. ม. อิตโต
ปรี เปยยาลั ทิสสติ ๑ ๘. ม. ย. วสวตติกวนนคติ ๑

อุภูจหิตวา ทุตติยาเก โลกั โอลเเกติ ฯ (๑) ตติยาเก ยั คามั วา นิคมั วา
อุปนีสาย วิหริตตถ มหาชโน ปุเรภคตั ทานั ทตวา ปจณาภคตั สุนิวตโถ สุปรารุโต
คณรปูพวาทีนึ อาทาย วิหารเ สนุnipตติ ฯ ตโต ภควา สมปตตปริสาย อนุรูปเ
ปาฏิหาริเณ คนตวา ฌมมสภายั ปณตตปวรพุทธาสนเ นิสชช ฌมมึ เทเสติ กาลยุตตั
สมยยุตตั อถ กาลั วิทิตวา ปริสั อัยโยเชติ มนุสสา ภควนตั วนุทิตวา ปกมมุนติ ฯ อิทำ
ปจณาภคตักิจจึ ฯ

โส เอวั นิภูจิตปจณาภคตักิจโจ สเจ คตตานิ โอลิณจิตกาโม โหติ พุทธาสนา
อุภูจาย นุหานโกภูจกั ปวิสิตวา อุปภูจาเกน ปฎิยาทิตอุทเกน คตตานิ อุตุ
คาหาเปติ ฯ (๒) อุปภูจาโกปี พุทธาสนัน อานตวา คณรภูฎิปริเวณ ปณณาเปติ ฯ
ภควา สรตตั ทุปปภูฎั (๓) นิवासัน นิวาเสตวา กายพนธัน พนุธิตวา อุตตราสงกั
กตวา (๔) ตถถ อากนตวา นิสีทิ (๕) เอกโกว มุหุตตปฎิสลลโน อถ ภิกขุ ตโต (๖)
อาคมม ภควโต อุปภูจันัน คจณนติ ฯ (๗) ตถถ เอกจเจ ปณห์ ปุจณนติ เอกจเจ
กมมภูจันัน ยาจนติ เอกจเจ ฌมมสฺสวานัน ยาจนติ ฯ ภควา เตสั อธิปายั
สมปาเทนโต ปุริมยามปี

๑. ม. โวลเเกติ ฯ ๒. ม. คณหาเปติ ฯ ๓. ส. รตตทปภูฎั ฯ ๔. ม. เอกกั กตวา ฯ
๕. ม. นิสีทติ ฯ ๖. ม. ตโต ตโต ฯ ๗. ม. อากจณนติ ฯ

ว็ดินาเมติ ฯ อิทํ ปุริมยามกิจจํ ฯ

ปุริมยามกิจจปริโยसानเน ปน ภิกขุสุ ภควนตํ วนฺทิตฺวา ปกุกนฺเตสุ
สกลทสสทสฺสีโลกธาตฺเตวตาโย โโอกาสํ ลภมานา ภควนตํ อุปสงกมฺม (๑) ปญฺหํ
ปฺจจฺจนฺติ ยถาภิสงฺขตํ จตุรกฺขรมฺปิ ฯ (๒) ภควา ตาสํ เทวตานํ ปญฺหํ วิสฺสชฺเชนฺโต
มชฺฌิมยามํ ว็ดินาเมติ ฯ อิทํ มชฺฌิมยามกิจจํ ฯ

ปจฺจิมยามํ ปน ตโย โภจฺจาเส กตฺวา ปุเรภตฺตโต ปญฺจาย นิสชฺชาปีพิตฺสฺส
สรีรฺสฺส กิลาสฺภาวโมจฺจนฺตํ (๓) เอกํ โภจฺจาสํ จงฺกเมเน ว็ดินาเมติ ทฺติยโภจฺจาเส
คณฺธกฺฎฺฐิ ปวิสิตฺวา ทกฺขิณฺเนน ปสฺเสเน สโต สมฺปชาโน สีสฺเสยฺยํ กปฺเปติ ฯ
ตฺติยโภจฺจาเส ปจฺจฺจฺจาย นิสิตฺติตฺวา ปุริมพฺพุธานํ สนฺติเก ทานสีลาทิวเสน
กตฺาธการปฺกฺคทสฺสนตฺถํ พุทฺธจกฺขุณา โลกํ โวโลเกติ ฯ อิทํ ปจฺจิมยามกิจจํ ฯ

ตํปี ทิวสํ ภควา อิมสฺมีเยว กิจฺเจ จิตฺโต โลกํ โวโลเกนฺโต อิทํ อทฺทส ฯ
มหาโกสฺสรภฺภูเจ (๔) จาริกํ จรณฺเตเน อคฺคิกฺขณฺเชเน อุปนฺาเมตฺวา เอกสฺมี สฺตฺเต
เทสิเต สภฺภูจิ ภิกฺขุ อรหฺตฺตํ ปาปฺณิสฺสนฺติ สภฺภูจิมตฺตานํ อญฺหํ โลหิตํ มฺขโต
อฺคฺคจฺมิสฺสตี สภฺภูจิมตฺตา คิหิภาวํ คมิสฺสนฺติ ฯ ตตฺถ เย

๑. ม. อุปสงกมิตฺวา ฯ ๒. ม. ย. อนตฺมโส จตุรกฺขรมฺปิ ฯ ๓. ส. ม. กิลาสฺภาวโมจฺจนฺตํ ฯ

๔. ม. มยา โภสฺสรภฺภูเจ ฯ

อรหตฺตํ ปาปฺณิสฺสฺสนฺติ เต ยงฺกิลฺลิจิ ฌมฺมเทสนํ สุตฺวา ปาปฺณิสฺสฺสนฺตฺติ ฯ (๑) อิตเรสํ
ปน ภิกฺขุณฺํ สงฺคหตฺถาย จาริกํ จริตฺกามา หุตฺวา อานนฺท ภิกฺขุณฺํ อาโรเจหฺตี อาห ฯ

เถโร อนุปริเวณฺํ คนฺตุวา อาวุโส สตฺถา มหาชนสฺส สงฺคหตฺถาย จาริกํ
จริตฺกามา คนฺตุกามา อากฺขณฺธาติ อาห ฯ ภิกฺขุ มหาตํ ลภิตฺวา วิย ตฺถุจฺจมานสา
ลภิสฺสาม วต มหาชนสฺส ฌมฺมํ เทเสนฺตสฺส ภควโต สุวณฺณวณฺณํ สรีริ โอลเกตุํ
มธฺรฌมฺมกถํ โสตฺนฺติ ปฺรพฺพฺหเกสา เกเส โอาหาราเปตฺวา มลคฺคหิตปตฺตา ปตฺเต
ปจิตฺวา กิลิฏฺจจิวรา จิวรานิ ไซฺวิตฺวา คมนสฺชชา อเหตุํ ฯ สตฺถา อปริจฺฉินฺเนน
ภิกฺขุสฺสํเณน ปริวุโต โกสฺลรภูจํ จาริกาย นิกฺขนฺโต คามนิกมปฺฏิปาฎิยา เอกทิวสํ
เอกคาวุตทฺวิคาวุตติคาวุตโยชนปฺรมํ (๒) จาริกํ คนฺตุวา (๓) เอกสฺมี ปเทเส มหนฺตํ
สุสิรรุภํ อคฺคินา สมฺปชฺชลิตํ ทิสฺวา อิมเมว วตฺถุํ กตฺวา สตฺตฺหิ องฺเกหิ
ปฏฺิมนฺเตตฺวา ฌมฺมกถํ (๔) กเถสฺสามิติ คมนํ ปจฺฉินฺนิตฺวา อลฺลวตฺริ รุภฺขมฺมถํ
อุปสงฺกมิตฺวา นิสฺชชาการิ ทสฺเสสฺสิ ฯ อานนฺทตฺเถโร สตฺถุ อธิปฺปาโย ฌตฺวา อทฺธา
การณํ ภวิสฺสฺติ น อการณํ (๕) ตถาคตา คมนํ ปจฺฉินฺนิตฺวา นิสฺสํทฺตฺติ จตฺถคฺคณฺ
สงฺฆาฎิ ปณฺญาเปติ ฯ (๖) สตฺถา นิสฺสํทฺตฺวา

๑. ม. ย. ปาปฺณิสฺสฺสนฺเตว ฯ ๒. ม. ย. คาวุตอทฺตโยชนติคาวุตโยชนปฺรมํ ฯ

๓. ม. ย. จรฺนฺโต ฯ ๔. ม. ย. ฌมฺมเทสนํ ฯ ๕. ม. ย. อการณฺน ฯ ๖. ม. ย. ปณฺญาเปสิ ฯ

ภิกฺขุ อามนฺเตตฺวา ปสฺสถ โน ตฺเมห ภิกฺขเว อมม มหนฺตํ อคฺคิกฺขนฺชนฺติ
อคฺคิกฺขนฺโรปมสฺสฺตตํ (๑) เทเสตี ฯ (๒)

อิมสฺมี จ ปน เวยฺยากรณฺเ ภณฺณมานเ สญฺจิมตฺตานํ ภิกฺขุณฺ อุนฺหํ โลหิตํ
มุขโต อุกฺกจฺฉิ สญฺจิมตฺตา ภิกฺขุ สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺตีสฺสุ สญฺจิมตฺตานํ ภิกฺขุณฺ
อนฺุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตานิ วิมฺจจฺฉิสฺสุ ฯ ตถฺหิ เวยฺยากรณฺํ สุตฺวา สญฺจิมตฺตานํ ภิกฺขุณฺ
นามกาโย สนฺตตฺโต นามกาเย สนฺตตฺเต กรชกาโย สนฺตตฺโต กรชกาเย สนฺตตฺเต
นิชานคตํ อุนฺหํ โลหิตํ มุขโต อุกฺกจฺฉิ ฯ สญฺจิมตฺตา ภิกฺขุ ทกฺกริ วต พุทฺธสาสเน
ยาวชีวํ ปริปฺลณฺณํ ปริสุทฺธํ พุทฺหมจฺริยํ จริตฺตฺนฺติ สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺตฺนฺติ (๓)
สญฺจิมตฺตา ภิกฺขุ สตฺถุเทสฺนาภิมฺขํ ฉานฺณํ เปเสตฺวา สห ปฏฺิสมฺภิทาหิ อรหฺตฺตํ ปตฺตา ฯ

ตตฺถ เยสํ อุนฺหํ โลหิตํ มุขโต อุกฺกจฺฉิ เต ปาราชฺกํ อาปชฺชิสฺสุ ฯ ये किहिภาवं
ปตฺตาเต ชุทฺทานุชฺทกานิ สิกฺขาปทานิ มทฺทนฺตา วิจฺริสฺสุ ฯ ये อรหฺตฺตํ ปตฺตา เต
ปริสุทฺธสีลาเว อहेลฺลํ ฯ สตฺถุ ชฺมมฺเทสฺนา อิมสํ ตินฺณมฺปิ สผลา ชาตา ฯ อรหฺตฺตํ
ปตฺตานํ ตาว สผลา โหตุ อิตเรสํ กถํ สผลา ชาตาติ (๒) เตปี हि สजे อิมํ ชฺมมฺเทสฺนํ
น สฺสฺเนยฺย ปมตฺตาว

๑. อจฺ. สตฺตค. ๒๓/๖๕/๑๒๕ ฯ ม. ยฺ. อคฺคิกฺขนฺโรปมสฺสฺตตฺนฺติ ฯ ๒. ม. ยฺ. เทเสตี ฯ
๓. ม. ยฺ. หีนายาวตฺตา ฯ

*เล่มที่ ๑๓ อจฺจราสงฆมาตวคฺควณฺณา หน้า ๕๐

หุตฺวา จานํ ชหิตฺตํ น สกฺกณฺเณยฺยํ ตโต เนลฺลํ ตํ ปาปํ วทฺตฺมานํ อปาเยสุเยว
 ลํสีทาเปยฺยํ อิมํ ปน เทสนํ สุตฺวา ชาตลํเวกา จานํ ชหิตฺวา สามณฺเณรณฺมียํ จิตา ทส
 ลีลาณิ ปุเรตฺวา โยนิโส มนสิกาเร ยุตฺตปยุตฺตา เกจิ โสตาปนฺนา เกจิ สกทาคามิโน
 เกจิ อนาคามิโน อเหตุํ เกจิ เทวโลเก นิพฺพตฺตีสฺส เอวํ ปาราชิกาปนฺนानมฺปิ สผลาฯ
 อโหสิฯ อิตเร ปน สเจ อิมํ ฆมฺมเทสนํ น สฺสณฺเณยฺยํ กจฺจนฺเต กจฺจนฺเต กาเล [๑]
 ลํฆาทีเสสมฺปิ ปาราชิกมฺปิ อปาชฺเชยฺยํ (๒) อิมํ [๓] ปน ฆมฺมเทสนํ สุตฺวา อโห
 สลฺลเจจิตํ พุทฺธสาสนํ น สกฺกา อเมหฺหิ ยาวชีวํ อิมํ ปฏฺธิปตฺตี ปุเรตฺตํ ลิกขํ ปจฺจกฺขาเย
 อฺปาสกฆมฺมํ ปุเรตฺวา ทุกฺขา มุจฺจิสฺสามาติ คิหิภาวํ อฺปสงฺกมฺมึสฺสฯ (๔) เต ตีสฺส สรณฺเส
 ปตฺติญฺจาย ปณฺจ ลีลาณิ รกฺขิตฺวา อฺปาสกฆมฺมํ ปุเรตฺวา เกจิ โสตาปนฺนา เกจิ
 สกทาคามิโน เกจิ อนาคามิโน ชาตา เกจิ เทวโลเก นิพฺพตฺตาติฯ เอวเมเตสมฺปิ สผลาว
 อโหสิฯ

อิมํ ปน สตฺถุ ฆมฺมเทสนํ สุตฺวา เทวสงฺฆา เยหิปี สฺสตา เยหิปี น สฺสตา สพุเพลฺลเยว
 อาโรเจนฺตา วิจรีสฺสฯ ภิกฺขุ สุตฺวา สุตฺวา ทุกฺกรํ โภ พุทฺธานํ สาสเน ยาวชีวํ ปริปฺณณํ
 # ๑. ม. เอตฺถนฺตเร อนฺุปฺพุเพนาติ ทิสฺสติฯ ๒. ม. ปาปฺณิตฺวาฯ ๓. ม. เอตฺถนฺตเร
 อปาเยสุเยว อฺปฺชชิตฺวา มหาทุกฺขํ อนฺุภเวยฺยุนฺติ ทิสฺสติฯ ๔. ม. ย. อฺปคฺมึสฺสฯ

ปริสฺสุทฺธิ พุรหุมนจิริย จริตฺตุนฺติ เอกกฺขณเนนทสปี ภิภฺขุ วีสตีปี สฏฺฐีปี สตมปี
สทสฺสมปี ภิภฺขุ คีหิ โหนฺติ ฯ

สตุถา ยถารุจียา จาริกํ จริตฺวา น (๑) ปุณฺน เชตวนเมว คนฺตฺวา ภิภฺขุ อามนฺเตสิ
ภิภฺขเว ตถาคโต จาริกํ จรมาโน จิริ อากิณฺโณ วิหาสิ อิจฺฉามหํ ภิภฺขเว อทฺธมาสิ
ปฏิสลฺลียิตฺตุ นมฺหิ เกนจि อุปสงฺกमितฺโพ อณฺตฺร เอเกน ปิณฺฑปาตนิหารเกนาติ ฯ
อทฺธมาสิ เอกิภาเวน วิดีนาเมตฺวา ปฏิสลฺลانا วุฏฺฐิตฺ อานนฺตฺเถเรน สทฺธิ
วิหารจาริกํ จรมาโน โอลิตฺโตโลกิตฺตฺจฺจเน ปนฺ ตนฺนุฏฺติ ภิภฺขุสฺมึ ทิสฺวา ชานนฺโตเยว
เถริ ปุจฺฉิ อานนฺท อณฺตฺสฺมี กาลे ตถาคเต จาริกํ จริตฺวา เชตวนํ อาคเต สกลวิหาโร
กาสาวปฺชฺไชโต อีสฺวาตปฺริวาโต (๒) โหติ อิทานิ ปนฺ ตนฺนุฏฺโต ภิภฺขุสฺมึ ทิสฺสติ
เยภฺยุเยน จ อุปฺปณฺฑูปฺปณฺฑุกฺขาตา ภิภฺขุ กิ นฺ โข เอตฺนฺติ ฯ เอตฺรหิ ภควา ตุมฺหากํ
อคฺคิกฺขนฺุโรปมฺมมฺเทสนํ (๓) กถิตกาลโต ปฏฺจาย ภิภฺขุ สฺเวคปฺตฺตา หุตฺวา มยฺ
เอตํ ฐมฺมํ สพฺพากาเรน ปริจริตฺตุ (๔) น สกฺขิสฺสาม อสมฺมาวตฺตฺนฺตฺนฺตฺนฺจ ชนฺสฺส
สทฺธาเทยฺยํ ปริภฺลฺลชิตฺตุ อฺยตฺตฺนฺติ คีหิภาวํ สงฺกมฺนฺตีติ ฯ

ตสฺมี ขณฺเ ภควโต ฐมฺมสฺเวโก อุปฺปชฺชิ ฯ ตโต เถริ
๑. ม. นสฺสุทฺโท นคฺคิ ฯ ๒. สฺ. ฐีกายํ จ อีสฺวาตปฺริวาโต ฯ ๓. อคฺคิกฺขนฺุโรปมฺมมฺ-
เทสนายาติ ภวิตฺพุพฺ ฯ ๔. ม. ปฺริปฺุเรตฺตุ ฯ ยฺ. ปฺุเรตฺตุ ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปาตวณณา หน้า ๕๒

อาห มยิ ปฏิสลุตานเ วิตินาเมนุเต น โกจิ มม ปุตตานิ เอกิ อสุสาสฏฺจัน กเถสิ ฯ
สาครสุส หิ โอตระณติตฺถานิ วิย พหุณี อิมสุมี สาสเน อสุสาสการณานิ ฯ คจฺจนนุท
คณฺชกฺกุฏิปรีเวณ พุทฺธาสนํ ปญฺญาเปตฺวา ภิกฺขุสํฆํ สนนฺิปาเตหิตี ฯ เถโร ตถา อกาสิ ฯ
สตฺถา พุทฺธาสนวระคโต ภิกฺขุ อามนฺเตตฺวา ภิกฺขเว เมตฺตตาย สพฺพปฺพุทฺทภาโค นาม เนว
อปฺปนา น อุปจาโร สตฺถานํ หิตฺพรณมตฺตเมวาทิ วตฺวา อิมิสฺสา อตฺถุปฺตฺติยา อิมิ
อจฺจราสงฆมาตฺสฺสฺตํ (๑) เทเสสิ ฯ

ตตฺถ อจฺจราสงฆมาตฺตมตฺตฺตฺติ อจฺจราปฺพรณมตฺตํ เทว อํกุฏฺธิโย ปฺหริตฺวา
สทฺททฺรณมตฺตฺตฺติ อตฺโถ ฯ เมตฺตจิตฺตฺตฺติ (๒) สพฺพสตฺถานํ หิตฺพรณจิตฺตํ ฯ อาเสวตีติ
กถิ อาเสวติ อาวชฺเชนฺโต อาเสวติ ชานนฺโต อาเสวติ ปสฺสนฺโต อาเสวติ
ปจฺจเวกฺขนฺโต อาเสวติ จิตฺตํ อธิฏฺฐนฺโต อาเสวติ [๓] สทฺธาย อธิมฺจฺจนฺโต อาเสวติ
วิริยํ ปกฺคณฺนฺโต อาเสวติ สตี อุปฺภูจฺจาเปนฺโต อาเสวติ จิตฺตํ สมหาทฺนฺโต อาเสวติ
ปญฺญาปฺชานนฺโต อาเสวติ อภิญฺญเยยฺยํ อภิชานนฺโต อาเสวติ ปรีญฺญเยยฺยํ ปรีชานนฺโต
อาเสวติ ปหาตฺพุทฺธิ ปชฺชนฺโต อาเสวติ ภาเวตฺพุทฺธิ ภาเวนฺโต อาเสวติ สจฺฉนิกาทฺพุทฺธิ
สจฺฉนิกโรนฺโต อาเสวตีติ ฯ อธิ ปน เมตฺตา-

๑. ม. จุพจฺจราสงฆมาตฺสฺสฺตํ ฯ ๒. ส. เมตฺตํ จิตฺตฺตฺติ ฯ ม. เมตฺตาจิตฺตฺตฺติ ฯ

๓. ม. เอตฺถนฺตฺเร จิตฺตํ อธิฏฺฐนฺโต อาเสวตีติ ทิสฺสตี ฯ

ปฺพพภาเค หิตผรณปวตฺตมตฺเตเนว อาเสวตีติ (๑) เวทิตพฺพ ๑ (๒)

อริตฺตชฺฌาโนติ อตฺตจฺจชฺฌาโน อปริจฺจตฺตชฺฌาโน วา ๑ วิหฺรตีติ อิริยตี วตฺตติ
(๓) ปาเลติ ยเปติ ยาเปติ จรติ วิหฺรติ ๑ เตน วุจฺจติ วิหฺรตีติ ๑ อิมินา ปเทน เมตฺตํ
อาเสวนตฺตสฺส ภิกฺขุโน อิริยาปถวิหาโร กถิตฺ ๑ สตฺถุสฺสานกโรติ สตฺถุอนุสฺสานิกโร ๑
โอวาทปฏิกโรติ โอวาทการโก ๑ เอตฺถ จ สกึ วจัน โอวาโท ปฺนปฺปฺนํ วจัน อนุสฺสาสนี ๑
สมฺมุขา วจนมฺปิ โอวาโท เปเสตฺวา ปรมฺมุขา วจัน อนุสฺสาสนี ๑ โอตินฺณเณ วตฺถุสมฺมึ วจัน
โอวาทโ ออตินฺณเณ อนอตินฺณเณ วตฺถุสมฺมึ วา ปน วจัน (๔) อนุสฺสาสนี ๑ เอวํ วิเสโส
เวทิตพฺพ ๑ ปรมตฺถโต ปน โอวาโทติ วา อนุสฺสาสนีติ วา เอส (๕) เอเก เอกตฺเถ สเม
สภาเค ตชฺชาเต ตณฺณเววาคี ๑ เอตฺถ จ อจฺจราสงฆาตมตฺตมฺปิ เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
เมตฺตจิตฺตํ อาเสวตีติ อิทเมว สตฺถุ สฺสานญฺเจว โอวาโท จ ตสฺส กรณโต เอส สฺสานกโร
โอวาทปฏิกโรติ เวทิตพฺพ ๑

อโมฆนฺตติ อตฺตจฺจํ ๑ รกฺขปิตฺถนฺตติ ฌาติปริวณฺณํ ปหาย รกฺขจํ นิสฺสาย ปพฺพชิตฺเตน
ปเรสํ เกหโต ปฏิลทฺรตฺตา ปิตฺถปาโตว รกฺขปิตฺถโท นาม วุจฺจติ ๑ ปริกฺกษชฺตีติ (๖)
จตฺตาโร ปริโกคา เถยฺยปริโกโค อินฺปริโกโค

๑. ขุ. ปฏฺ. ๓๑/๕๓๕/๔๓๔ ๑ ๒. ม. เวทิตพฺพ ๑ ๓. ม. ปวตฺตติ ๑ ๔. ม. โอตินฺณเณ
วา อนอตินฺณเณ วา วตฺถุสมฺมึ ตฺนฺตฺธิจปนวเสน วจัน ๑ ๕. ม. เอส ๑ ๖. สฺยา. ภูษชฺตีติ ๑

ททยชชปริโกโค สามีปริโกโคติ ๑ ตตถ ทุสสีลสส ปริโกโค เถยยปริโกโค นาม.
สีลวโต อปจเวกขิตปริโกโค อธิปริโกโค นาม. สตตุนนํ เสนานํ ปริโกโค
ททยชชปริโกโค นาม. ชีณาสวสส ปริโกโค สามีปริโกโค นาม. ตตถ อิมสส
ภิกขุโน อัย รฎฐปิณทปริโกโค ทวีหิ การณหิ อโมโฆ โหติ ๑ อจจรทสจฆมตมตมปี
เมตตจิตตํ อเสวนุโต ภิกขุ รฎฐปิณทสส (๑) สามีโก หุตวท ปริภุชชตีตีปสส (๑)
อโมโฆ รฎฐปิณทปริโกโค ๑ อจจรทสจฆมตมตมปี เมตตจิตตํ อเสวนุตสส ภิกขุโน
ทินนทานํ มหิทุขิยํ (๒) โหติ มหปผลํ มหานิถํ มหชุตํ มหวิปพารนตีปสส
อโมโฆ รฎฐปิณทปริโกโค ๑ โก ปน วาทอ เย นํ พหุสิกรอนตีติ เย ปน อิมํ เมตตจิตตํ
พหุสิ อเสวนุติ ภเวนุติ ปุณปุณํ กรอนตี เต อโมฆํ รฎฐปิณทํ ปริภุชชตีติ เอตถ
วตตพพเมว ๑ (๓) เอวรฐปท หิ ภิกขุ รฎฐปิณทสส สามีโน อนณท ททยทท หุตว
ปริภุชชตีติ ๑

ตติยํ ๑

จตุตถเ ภเวตีติ ออุปาทเทติ วทเขตติ ๑

จตุตถํ ๑

๑. ม. สามีโก หุตวท อณโฆ หุตวท ททยทท ปริภุชชตีตีปสส ๑ ๒. ม. มหุจขิยํ ๑

๓. ม. วตตพพเมว กิ ๑

ปญฺจเม มนสิกโรตีติ มนสฺมี กโรติ ฯ เสถิ อิมสฺ ทวีสุปี ตติเย วุตฺตนเยเนว
เวทิตพฺพํ ฯ โย หิ อาเสวติ อยเมว ภาเวติ อโย มนสิกโรติ ฯ เยน จิตฺเตน อาเสวติ
เตเนว ภาเวติ เตน มนสิกโรติ ฯ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ปน ยาย ฆมฺมชาตฺยา สุปฏิวิทฺตฺตา
เทสนาวีลาสสมฺปนฺโน (๑) นาม โหติ ตสฺสา สุปฏิวิทฺตฺตา อตฺตโน เทสนาวีลาสิ
ฆมฺมิสฺสรียตี ปฐิสฺมภิทาปภทฺกฺสลตี อปฺปฏิหตสพฺพญฺตญฺจณตญฺจ นิสฺสาย เอกกฺขณ
อุปฺปนฺนํ เอกจิตฺตเมว ตีหิ โกฎฺจาเสหิ วิภิจิตฺวา ทสฺเสตีติ ฯ (๒)

ปญฺจมํ ฯ

ฉกฺฺเจ เย เกจฺจิติ อนิยามิตวจฺนํ ฯ อกฺุสลาติ เอเตสํ นิยามิตวจฺนํ ฯ เอตฺตาวตา สพฺพากฺุสลา
อเสสโต ปรียาทินฺนา โหนฺติ ฯ อกฺุสลาภาคิยา อกฺุสลาปฏิกิภาติ อกฺุสลาเนวเวตี นามํ ฯ
อกฺุสลาเยว หิ เอกจฺเจ อกฺุสลา (๓) สหชาตวเสน เอกจฺเจ อุปนิสฺสยวเสน ภชฺนติ เจว
เตสญฺจ ปกฺุขา ภวฺนตีติ อกฺุสลาภาคิยา อกฺุสลาปฏิกิภาติ วุจฺจนฺติ ฯ สพฺเพ เต
มโนปฺพุพฺงคฺมาติ มโน ปฺพุพฺ ปรจฺมตฺริ คจฺจติ เอเตสนฺติ มโนปฺพุพฺงคฺมา ฯ เอเต หิ กิณฺจาปี
มเนน สทฺธิ เอกฺุปฺปาทเอกวตฺตุกเอกนิโรธเอการมฺมณา โหนฺติ ยสฺมา ปน เตสํ มโน
อุปฺปาทโก การโก ชนโก สมฺภูจฺาปโก นิพฺพตฺตโก ตสฺมา
๑. ม. เสนาวีลาสปฺปฺตฺโต ฯ ๒. ม. ทสฺเสตีติ ฯ ๓. ม. ย. อกฺุสลํ ฯ

อังกุศตรนิกายภูษกถา (มโนรทปฐรณิ ๑) - หน้ที่ 96
*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิป้ตวณณนา หน้ ๕๖

มโนปฐพฐกมา นาม โหนติ ๑

ปฐมึ อุปฐชฐีติ ยถา นาม ราชา นิกุขนุโติติ วุคเต ราชาเยว นิกุขนุโติ [๑] เสสา
ราชเสนา (๒) นิกุขนุตา อนิกุขนุตาติ ปุจุนิตพฐการณึ นคฺธิ สพฐา นิกุขนุตาเตว
ปฐณยานุติ เอวเมว มโน อุปปณฺโนติ วุคตกัลโติ (๓) ปฐฐาย อวเสสา
สทฐาตลัฏฐสมปฐคฺตา อุปปณฺนา น อุปปณฺนาติ ปุจุนิตพฐการณึ นคฺธิ สพฐเต
อุปปณฺนาเตว ปฐณยานุติ ๑ เอตมคฺตวสมปฐิจจ (๔) เตหิ ลัฏฐสมปฐคฺโต
เอกุปป้ทกนิโรชปี สมานิ มโน เตลั ชมฺมานึ ปฐมึ อุปฐชฐีติ วุคโติ ๑

อนุวเทวติ อนุเทว สเทว เอกโติเยวติ อคฺโถ ๑ พุยญชนจญายึ ปน คเหตุวา ปฐมึ
จิตฺติ อุปฐชฐีติ ปจฺญา เจตลิกาติ น คเหตุพฐ ๑ อคฺโถ หิ ปฐฐิสรณึ น พุยญชนึ ๑
มโนปฐพฐกมา ชมฺมา มโนเสฐฐา มโนมยาคิ คากายปี เอเสว นโย ๑

นฐุจึ ๑

สคฺตเม กุสลาติ จคฺกมิกายปี กุสลา ชมฺมา กถิตา ๑ เสลั นฐุเจ
วุคฺตณเยเนว เวทิตพฐ ๑

สคฺตมึ ๑

๑. ม. เอคฺถนคฺเร ราชาเยว นิกุขนุโติติ ทิสฺสติ ๑ ๒. กคฺถจ. ราชปฐิสา ๑

๓. กคฺถจ. ตสฺส อุปป้ทกัลโติ ๑ ๔. กคฺถจ. เอตมคฺถึ สมปฐิจจ ๑

* เล่มที่ ๑๓ อจฺจราสงฺฆมาตวคฺควณฺณา หน้า ๕๗

อจฺจเม ยถยิทํ ภิกฺขเว ปมาโทติ เอตฺถ ภิกฺขเวติ อาลปํ ยถา อัย ปมาโทติ อตุโล ฯ
ปมาโทติ ปมชฺชนากาโร ฯ วุตฺตญฺเหดํ ตตฺถ กตโม ปมาโท กายทฺวจฺจริเต वा วจิทฺวจฺจริเต वा
มโนทฺวจฺจริเต वा ปญฺจสุ वा กามคฺคญฺจสุ จิตฺตคฺคสุ โวสุสคฺคโค โวสุสคฺคคานุปฺปทานํ กุสลาณํ वा
ชฺมมานํ ภาวนา ย อสทกฺกจฺจกิริยาตา อสาดจฺจกิริยาตา (๑) อนญฺจิตกิริยาตา โอลีนวฺจฺจิตฺตา
นิกฺขิตฺตจฺจนฺนทตา นิกฺขิตฺตชฺชรฺรตา (๒) อนาเสวตา อภาวนาตา อพหฺลิกมฺมิ (๒) อนธิญฺจानํ
อนนฺนุโยโค ปมาโท โย เอวารูปํ ปมาโท ปมชฺชนา ปมชฺชิตตฺตํ อัย วุจฺจติ ปมาโทติ ฯ (๓)

อุปฺปนฺนา จ กุสลา ชฺมมา ปริหาณนฺตีติ อิทํ ฆานวิปฺสฺสนานํ วเสน วุตฺตํ ฯ มคฺคผลานํ
ปน สกึ อุปฺปนฺนानํ ปฺน ปริหานํ นาม นตฺถิ ฯ

อจฺจมํ ฯ

นวมเม อุปฺปมาโท ปมาทปฏฺฐิปกฺขเวเสน วิตุถารโต เวทิตพฺโพ ฯ

นวมํ ฯ

ทสฺเม โกสชฺชนนฺติ กุสึตภาโว ฯ เสถํ วุตฺตนยเมวาทิ ฯ

ทสฺมํ ฯ

อจฺจราสงฺฆมาตวคฺโค นญฺจโ จิ ฯ

๑. ม. อนญฺจิตกิริยาตา ฯ ๒. ส. ม. นิกฺขิตฺตชฺชรฺรตา อนธิญฺจานํ อนนฺนุโยโค อนาเสวนา
อภาวนา อพหฺลิกมฺมํ ฯ ๓. อภ. วิ. ๓๕/๘๖๓/๔๒๗ ฯ

* เล่มที่ ๑๓ หน้า ๕๘

วริยารมภาทิวคควณณา

สตตมสฺส ปจเม วริยารมโกติ จตฺกัจจสฺส สมมปฺปชานวริยสฺส อารมโก
ปกฺกหิตปฺริปฺปณฺณวริยตาทิ (๑) อตฺโถ ๑

ปจมํ ๑

ทฺติเย มหิจฺจตาทิ มหาโลโก ๑ ยํ สนฺชาย วุตฺตํ ตตฺถ กตมา มหิจฺจตา
อิตริตฺเรหิ จิวรปฺปญฺชปาตเสนาสน กิลานปจฺจยภสชฺชปฺริกฺขารเหหิ ปญฺจหิ วา กามคฺเณหิ
อสนฺนุจฺจสฺส กิโยกมฺยตา ยา เอวรูปา อิจฺฉา อิจฺฉาคตฺ (๒) มหิจฺจตา ราโค สาราโค
จิตฺตสฺส สาราโค ๑ อโย วุจฺจติ มหิจฺจตาทิ ๑ (๓)

ทฺติโย ๑

ตฺติเย อปฺปิจฺจตาทิ อโลโก ๑ อปฺปิจฺจสฺสาคิ อนิจฺจสฺส ๑ เอตฺถ หิ พุณฺณชฺฉํ สาวเสสฺสิ
วีย อตฺโถ ปน นิรวเสโส ๑ น หิ อปฺปมตฺติกาย อิจฺฉาย อตฺถิภาเวน โส อปฺปิจฺจโนติ วุตฺโต
อิจฺฉาย ปน อภาเวน ปฺนปฺปฺนํ อาเสวิตสฺส อโลกสฺเสว ภาเวน อปฺปิจฺจโนติ วุตฺโต ๑

อปฺปิเจตฺถ อตฺริจฺจตา ปาปฺปิจฺจตา มหิจฺจตา อปฺปิจฺจตาทิ อโย เกโท เวทิตพุโพ ๑ ตตฺถ
สกลาภ วตฺตเต (๔) ปฺรลาภ ปตฺถนา อตฺริจฺจตา นาม ตาย สมฺนฺนาคตฺสฺส เอกภาชเน
ปกฺกปฺปูเวปี อตฺตโน

๑. ม. อารทฺชปกฺกหิตปฺริปฺปณฺณวริยตาทิ ๑ ๒. ม. อิจฺฉาคตา ๑ ๓. อภิ. วิ.

๓๕/๘๖๖-๗/๔๗๓ ๑ ๔. ม. อติจฺจตฺส ๑

* เล่มที่ ๑๓ วิริยารมภาทิวคคุณณา หน้า ๕๕

ปตเต ปกขิตเต น สุปโก วิย ขุทโก วิย จ ขายติ เสว ปรสส ปตเต ปกขิตโต
 สุปโก วิย มหนโต วิย จ ขายติ ฯ อสนตคณปกาสนตา (๑) ปน ปฏิกุคหณณ จ
 อมตตลลุตตา ปาปิจจตา นาม สามี อีเชกจโจ อสสุทโธ สมานิ สทุโรติ ม ชโน
 ชานาตุติอาทินา นเยน อภิรมเม อาคตาเยว ตาย สมมุนาคโต ปุคคโล โกหุลเณ
 ปติฐฐาติ ฯ สนตคณปกาสนตา (๒) ปน ปฏิกุคหณณ จ อมตตลลุตตา มหิจจตา นาม
 สามี อีเชกจโจ สทุโร สมานิ สทุโรติ ม ชโน ชานาตุติ อิจจติ สีลวา สมานิ
 สีลวาติ ม ชโน ชานาตุติ อิมินา นเยน อาคตาเยว ฯ ตาย สมมุนาคโต ปุคคโล
 ทุสสนตปปีโย (๓) โหติ วิชาตมาตาปีสส จิตต คเหตุ น สกโกติ ฯ เตเนต วุจจติ
 อคคิกขนุโธ สมุทโท จ มหิจจโน จาปี ปุคคโล
 สกณฺเณ ปจเจเย เทนเต (๔) ตโยเปเต อตปปียาติ ฯ (๕)

สนตคณนิกุหนตา ปน ปฏิกุคหณณ จ มตตลลุตตา อปปีจจตา นาม ตาย
 สมมุนาคโต ปุคคโล อตตนิ วิชชมานปี คณฺ์ ปฏิจจนาเทตูกามตาย สทุโร สมานิ
 สทุโรติ ม ชโน ชานาตุติ น อิจจติ ฯ สีลวา ปวีวิตโต พหุสสุโต

๑. ม. อสนตคณสมุภาวนตา ปน ฯ ๒. ม. สนตคณสมุภาวนตา ฯ

๓. ม. ทุสสนตปปีโย ฯ ๔. ม. เทนตุ ฯ ๕. ม. อตปปียาติ ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปตวณณนา ๑๐๐

อารทวิโร สมาริสมปโน ปลยว จินาสโว สมาน จินาสโวติ ม ชโน ชานาตุติ
น อิจจติ เสยยถาปี มชฌนตักถเถโร ฯ

เถโร กิร มหาจินาสโว อโหสิ ปตตจิวริ ปนสส ปาทมตตเมว อคฺขมติ ฯ โส
อโสกสส ฐมฺมรณฺโณ วิหารมทิวเส สัมตเถโร อโหสิ อถสส อติลฺลขภาวํ ทิสฺวา
มนุสฺสา ภนฺเต โลกํ พหิ โหถาติ อาหฺสุ ฯ เถโร มาทิสฺว จินาสเว รณฺโณ สงฺกหํ
อกโรนฺเต อณฺโณ โก กริสฺสตีติ ปจฺวิยํ นิมุชฺชิตฺวา สัมตเถรสฺส อุกฺกิปิตํ ปิณฺฑํ
คณฺหนฺโตเยว อุมฺมุชฺชิ ฯ เอวํ จินาสโว สมาน จินาสโวติ ม ชโน ชานาตุติ น อิจจติ ฯ
เอวํ อปฺปิจฺโณ จ ปน ภิกฺขุ อนฺุปฺปนฺนลาภํ อฺุปฺปาเทติ อฺุปฺปนฺนํ วา (๑) ถาวริ กโรติ
ทายกานํ จิตฺตํ อาราเชติ ฯ ยถา ยถา หิ โส อตฺตโน อปฺปิจฺจตย อปฺปิ คณฺหาติ ตถา ตถา
ตสฺส วตฺเต ปสนฺนมา มนุสฺสา พหุ เทนฺติ ฯ

อปโรปี จตุพฺพิโธ อปฺปิจฺโณ ปจฺจยอปฺปิจฺโณ ชฺตงฺคอปฺปิจฺโณ ปรียตฺติอปฺปิจฺโณ
อริคมอปฺปิจฺโณติ ฯ ตตฺถ จตฺตฺส ปจฺจยเสฺส อปฺปิจฺโณ ปจฺจยอปฺปิจฺโณ นาม. โส ทายกสฺส
วสํ ชานาติ เทยฺยฐมฺมสฺส วสํ ชานาติ อตฺตโน ถามํ ชานาติ ฯ ยถิ หิ เทยฺยฐมฺมา
๑. ม. วาสทฺโท นตฺถิ ฯ

* เล่มที่ ๑๓ วิริยารมภาทิวคคุณณา หน้า ๑๐๑

พหู โหนติ ทายโก อปปี (๑) ทาคกาโม ทายกสฺส วเสน อปปี (๒) คณฺหาติ ฯ เทยฺยธมฺโม
อปโป ทายโก พหู ทาคกาโม เทยฺยธมฺมสฺส วเสน อปปี คณฺหาติ ฯ เทยฺยธมฺโมปิ
พหู ทายโกปิ พหู ทาคกาโม อตฺตโน ถามํ ญจฺวา ปมาณเมว (๓) คณฺหาติ ฯ

ชฺตงฺกสมาทานสฺส อตฺตนิ อตฺติภาวํ น ชานาเปตฺตกาโม ชฺตงฺกอปปิจฺจโณ นาม. ตสฺส
วิภาวนตฺถํ อิมานิ วตฺถุนิ โสสานิกมหากุมารกสฺสปตฺเตโร กิร สญฺจิวสฺसानิ สฺसानเน วสิ
อณฺโณ เอกภิกฺขุปี น อณฺณาสี ฯ เตเนวาท

สฺसानเน สญฺจิวสฺसानิ อพฺโพภิกฺกณฺณํ วสามหํ
ทฺตฺติโย มํ น ชานเนยฺย อโห โสสานิกุตฺตโมติ ฯ

เจตฺตฺยปพฺพเต เทว ภาตฺติกตฺเตรา วสีสุ ฯ กนิญฺโจ อฺปฺปญฺจาเกน เปตฺเต อฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจ (๔)
คเหตุวา เชฏฺฐกสฺส สนฺตฺติํ อคมาสิ ปรีโภกํ ฆนฺเต กโรธาติ ฯ เณรฺสฺส จ ฆตฺตฺติจฺจํ กตฺวา
มุขวิภฺขาลนกาโล อโหสิ ฯ โส อลฺลํ อาวฺโสติ อาห ฯ กจฺจฺจ ฆนฺเต เอกาสนิกตฺตาติ อาห ฯ
อาหฺร อาวฺโส อฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจ (๕) ปณฺณาส วสฺसानิ เอกาสนิกโก สมานปี ชฺตงฺกํ
นิกฺขมาโน ปรีโภกํ กตฺวา มุขํ วิภฺขาเลตฺวา ปฺน ชฺตงฺกํ อธิญฺจาย คโต ฯ

๑. ม. เทยฺยธมฺโม พหู โหติ ฯ ๒. ม. อปฺปมตฺตํ ฯ ๓. ม. ปมาณเมว ฯ

๔. ส. อฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจํ ฯ ม. อฺจฺจฺจฺจฺจฺจํ ฯ ๕. ม. อฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจํ ฯ

โย ปน สาเกตตีสตเถโร วีย พหุสสุตถาว์ ชานาเปตุ์ น อิจจติ อัย
ปริญตติอปปิจุโณ นาม. เถโร กิร ขโณ นตฺถิติ อุตฺเทศปริญญาสุ โอกาส์ อกรโณโต กทา
มรณกขณั ฆนฺเต ลภิสฺสธตติ โจทิตโต คณั วิสฺสชฺเชตฺวา กณฺการวาลิกสมุทฺทวิหาริ คโต ๑
ตตฺถ อนฺโตวสฺสั เถรณวมชฺฉิมานั อุปกาโร หุตฺวา มหาปวารณาย อุปสถทิวเส ชมฺมกถาย
ชนปทั โขเกตฺวา คโต ๑

โย ปน โสตาปนฺนาทิสฺส อถฺยตโร หุตฺวา โสตาปนฺนาทิกาว์ ชานาเปตุ์ น อิจจติ อัย
อธฺคมอปปิจุโณ นาม ตโย กุลปฺตฺตา(๑) วีย ฆณฺฑิกการภุมฺภกาโร (๒) วีย จ ๑ อิมสฺมี ปนตฺถ
ลทฺธาเสวเนน พลวอโลเกน สมณฺนาคโต เสโขปี ปุณฺชชฺไนปี อปปิจุโณติ เวทิตฺโพ ๑

ตติยั ๑

จตฺตเถ อสนฺตฺถุจิตาติ อสนฺตฺถุเจ ปุคฺคเถ เสวณฺตสฺส ฆชนฺตสฺส ปยิริปาสนฺตสฺส
อุปฺปนฺโน อสนฺโตสสงฺขาโต โลโก ๑

จตฺตถึ ๑

ปญฺจเม สนฺตฺถุจิตาติ สนฺตฺถุเจ ปุคฺคเถ เสวณฺตสฺส ฆชนฺตสฺส ปยิริปาสนฺตสฺส
อุปฺปนฺโน อโลภสงฺขาโต สนฺโตโส ๑ สนฺตฺถุจฺจสฺสาติ อิตฺริตรปจฺจยสนฺโตเสน
สมณฺนาคตฺสฺส ๑ โส

๑. ม. ม. ๑๒/๓๖๑/๓๘๖ ๑ ๒. ม. ม. ๑๓/๔๐๓/๓๗๔ ๑

* เล่มที่ ๑๓ วิริยารมภาทิวคคุณณา หน้า ๑๐๓

ปเนส สนุโตโส ทวาทสวโร โหติ ฯ เสยยถิทํ จีวร ยถาลาสนุโตโส ยถาพลสนุโตโส
ยถาสารูปสนุโตโสติ ติวโร ฯ เอวํ ปิณฑปาตาทีสุ ฯ

ตสฺสาयํ ปเภทสํวณณา อิช ภิกฺขุ จีวรํ ลภติ สฺนุทฺธํ วา อสนุทฺธํ วา ฯ โส เตเนว
ยาเปติ อญฺญํ น ปตฺถเถติ ลภนุโตปี น คณฺหาติ ฯ อยมสฺส จีวร ยถาลาสนุโตโส ฯ
อปโร (๑) ปน ปกตฺทพฺพลโ ว โหติ อาพาชชราภิกฺกโต วา ครุจีวรํ ปารูปนุโต (๒)
กิลมตฺติ ฯ โส สภาเคน ภิกฺขุณา สทฺธิํ ตํ ปรีวตฺเตตฺตวา (๓) ลหุเคน ยาเปนุโตปี สนฺตฺตฺจิว
โหติ ฯ อยมสฺส จีวร ยถาพลสนุโตโส ฯ อปโร ปณฺธิตฺตจฺจยลาภี โหติ ฯ
โสमारปญฺญจิวราทีนํ (๔) อญฺญตฺรํ มหคฺฆํ ลภิตฺตวา พหฺนุณี วา ปน จีวรานิ ลภิตฺตวา อิทํ
เถรานิ จิรปพฺพชิตานํ อิทํ พหุสฺสฺตทานํ อนฺนรูปํ อิทํ คิลานานํ อิทํ อปฺปลาภีนํ (๕) โหตุติ
ทตฺตวา เตสํ ปุราณจีวรํ วา สงฺการกฺกฺกาทีโต วา อาปณฺนตฺตริกานี (๖) อฺจฺจินิตฺตวา เตหิ
สงฺฆาญฺญี กตฺตวา ชาเรนุโตปี สนฺตฺตฺจิว โหติ ฯ อยมสฺส จีวร ยถาสารูปสนุโตโส ฯ

อิช ปน ภิกฺขุ ปิณฑปาตํ ลภติ ลฺลुขํ วา ปณฺธิตํ วา ฯ โส เตเนว ยาเปติ อญฺญํ
น ปญฺเจติ ลภนุโตปี น

๑. ม. อถ ฯ ๒. กตฺถจฺ. ชาเรนุโต ฯ ๓. สี. ม. ปรีวตฺเตตฺตวา ฯ ๔. ม. โส
ปญฺญจิวราทีนํ ฯ ๕. ม. อปฺปลาภานํ ฯ ๖. ม. นนฺตฺกาน ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปาตวณณา หน้า ๑๐๔

คณหาติ ฯ อยมสฺส ปิณฑปาเต ยถาลาภสนฺโตโส ฯ โย ปน อตฺตโน ปกตฺติวิรุทฺธํ วา
พฺยาธิวิรุทฺธํ วา ปิณฑปาตํ ลภติ เยน (๑) ปริกฺขเตน อผาสฺว โหติ โส สภาคสฺส ภิกฺขุโน ตํ
ทตฺวา ตสฺส หตฺถโต สປฺปายโกชนํ ภูณฺชิตฺวา สมณฺชมฺมํ กโรนฺโตปิ สนฺตฺตฺวโจว โหติ ฯ
อยมสฺส ปิณฑปาเต ยถาพลสนฺโตโส ฯ อปโร พหุํ ปณฺธิตปิณฑปาตํ ลภติ ฯ โส ตํ จีวรํ วย
จิริปพฺพชิต(๒) พหุสฺสฺสฺสอປฺปลาภกิลานานํ ทตฺวา เตสํ วา สนฺติกา(๓) ปิณฑาย วา
จริตฺวา มิสฺสกาหารํ ภูณฺชนฺโตปิ สนฺตฺตฺวโจว โหติ ฯ อยมสฺส ปิณฑปาเต
ยถาสารປฺปสนฺโตโส ฯ

อิธ ปน ภิกฺขุ เสนาสนํ ลภติ มนนาปี วา อมนนาปี วา โส เตน เนว โสมนสฺสํ น
ປฺภฺจํ (๔) อປฺปาเทติ อนตฺมโส ทิณฺสนฺถารเกนาปี ยถาลทฺเชเนว ตฺสฺสตี ฯ อยมสฺส เสนาสเน
ยถาลาภสนฺโตโส ฯ โย ปน อตฺตโน ปกตฺติวิรุทฺธํ วา พฺยาธิวิรุทฺธํ วา เสนาสนํ ลภติ
ยตฺถสฺส วสโต อผาสฺว โหติ โส ตํ สภาคสฺส ภิกฺขุโน ทตฺวา ตสฺส สนฺตฺเก
สປฺปายเสนาสเน วสนฺโตปิ สนฺตฺตฺวโจว โหติ ฯ อยมสฺส เสนาสเน ยถาพลสนฺโตโส ฯ

อปโร มหาປฺลฺโย เลณมณฺฑปญฺญาคาราทินิ พหุณิ
๑. ม. เยนสฺส ฯ ๒. ม. เถรจิริปพฺพชิต... ฯ เอวมุปริปี ฯ ๓. ส. สนฺตํ ฯ ม. เสสํ ฯ
๔. ม. โทมฺนสฺสํ ฯ

* เล่มที่ ๑๓ วีรยารมภาทิวคควณณา หน้ ๑๐๕

ปณิตเสนาสนานัน ลภติ ๗ โส ตานปี จีวรานี (๑) วีย จีรปพชิตพหุสสุตอปปลากคิลานานัน
ทตวาทตถ กตถจิวสนโตปี สนตุฎุโจว โหติ ๗ อยมสสุต เสนาสเน ยถาสารูปสนโตโส ๗
โยปี อุตตมเสนาสนัน นาม ปมาทฎุจันัน ตตถ นิสินนสสุต ถินมิทฐัน โอกกมตติ นินุทาทภิกุตสสุต
ปน ปฎิพุชฌโต ปาปวิตกุกา ปาตูกวนตติติ ปฎิสถจิกุชิตวา ตาทิสัน เสนาสนัน ปตตมปี น
สมปฎิจจติ โส ตัน ปฎิกุชิตวา อพุโภกาเสสุ รุกขมูลาทีสุ (๒) วสนโตปี สนตุฎุโจว โหติ ๗
อยมสสุต เสนาสเน ยถาสารูปสนโตโส ๗

อิช ปน ภิกุช เกสชชัน ลภติ ลูขัน วา ปณิตัน วา โส ยัน ลภติ เตเนว ตสสุตติ อณณัน น ปตถเถติ
ลภนโตปี น กณหาคี ๗ อยมสสุต คิลานปจเจเย ยถาลภสนโตโส ๗ โย ปน เตเลน อตถิกิ
ผาณิตัน ลภติ โส ตัน สภากสสุต ภิกุชโน ทตวาทสสุต หตถโต เตถัน กเหตุวา อณณเทว วา
ปรีเยสิตวา เกสชชัน กโรนโตปี สนตุฎุโจว โหติ ๗ อยมสสุต คิลานปจเจเย ยถาลภสนโตโส ๗

อปโร มหาปุลโย พหุ เตลผาณิตาทีปณิตเกสชชัน (๓) ลภติ ๗ โส ตัน จีวรัน วีย
จีรปพชิตพหุสสุตอปปลากคิลานานัน ทตวา

๑. ม. ตานปี จีวรานี ๗ ๒. ม. อพุโภกาสรุกขมูลาทีสุ ๗ ๓. ม. เตลมธูผาณิตาที
ปณิตเกสชชัน ๗

เตล้ อากเตน เยน เกนจียาเปนุโตปี สนุคฺกุโจว โหติ ฯ โย ปน เอกสฺมี ภาชเน
มุตฺตหรีฏฺกํ จเปตฺวา เอกสฺมี จตฺมฐฺรํ คณฺหถ ฆนฺเต ยทิจฺฉสึติ (๑) วุจฺจมาโน สจฺจส
เตสุ อณฺตเรณปี โรโค วุปสฺมมฺติ อถ มุตฺตหรีฏฺกํ นาม พุทฺธาทีหิ วณฺณิตฺนฺติ จตฺมฐฺรํ
ปฏิกฺขิปีตฺวา มุตฺตหรีฏฺเกน เกสชฺชํ กโรนุโตปี ปรมสนุคฺกุโจว โหติ ฯ อยมสฺส
คิลานปจฺจเย ยถาสารุปฺสนุโตโส ฯ อิมล้ ปน ปจฺเจกปจฺจเยสุ (๒) ตินฺณํ ตินฺณํ
สนุโตสํนํ ยถาสารุปฺสนุโตโส อคฺโค ฯ

ปญฺจํ ฯ

นฺกุสฺตตฺตเมสุ อโยนิโสมนสิการโยนิโสมนสิการา เภจฺจา วุตฺตลกฺขณาว ฯ
เสสเมตฺถ อุตฺตทานตฺถเมวาทิ ฯ

นฺกุสฺตตฺตมํ ฯ

อญฺจเม ฯ อสมฺปชฺชยฺณนฺติ อสมฺปชฺชานภาโว โมหฺสฺเสตํ อธิวจฺนํ ฯ
อสมฺปชฺชานสฺสาติ อชานนฺตสฺส มุพฺพหฺสฺส ฯ

อญฺจมํ ฯ

นวมเม สมฺปชฺชยฺณนฺติ สมฺปชฺชานภาโว ปญฺญาเยตํ นามํ ฯ สมฺปชฺชานสฺสาติ
สมฺปชฺชานนฺตสฺส ฯ

นวมํ ฯ

๑. ม. ยทิจฺฉกนฺติ ฯ ๒. กตฺถจฺ. อิมลฺสฺ ปน จตฺมฐฺ ปจฺจเยสุ ฯ ๓. ม. สมฺมุพฺพหฺสฺส ฯ
กตฺถจฺ. ปมุพฺพหฺสฺส ฯ

* เล่มที่ ๑๓ วีรยารมภาทิวคคุณณา หน้า ๑๐๗

ทสเม ปาปมิตตตาดิ ยสฺส ปาปา ลามกา มิตฺตา โส ปาปมิตฺโต ๑ ปาปมิตฺตสฺส
ภาโว ปาปมิตฺตตา เตนากาเรน ปวตฺตานํ จตฺนํ ขนฺธานเมเวตํ นามํ ๑ วุตฺตมฺปิ เจตํ
ตตฺถ กตฺมา ปาปมิตฺตตา เย เต ปุคฺคตา อสฺสทฺธา ทฺสฺสีลา อปฺปสฺสฺสตา มจฺจรีโน
ทฺวปฺปญฺญา ๑ ยา เตสํ เสวนา นิเสวนา สํเสวนา ภชฺชา สมฺภชฺชา ภตฺติ สมฺภตฺติ
สมฺปวํงฺกตา ๑ อโย วุจฺจติ ปาปมิตฺตตาดิ ๑ (๑)

ทสมี ๑

วีรยารมภาทิวคโค สตฺตโม ๑

๑. อภิ. วิ. ๓๕/๕๑๘/๔๘๖ ๑

กฤษณมิตตะตาทิวคควณณา

อภุจมตส ปจเม กฤษณมิตตะตาทิ กฤษณา มิตตะตา อสสาติ กฤษณมิตตะโต
ตสส ภาวัว กฤษณมิตตะตา ฯ เสสิ วุคตปฏิบัติปฏิบัติขณเณน เวทิตัพพิ ฯ

ปจมี ฯ

ทฐิเย อนุนุโยคิติ โยโค ปโยโค ฯ อนุนุโยคิติ อโยโค อปโยโค ฯ
อนุนุโยคิติ อนุนุโยเคน ฯ อนุนุโยคิติ อนุนุโยเคน ฯ กุสลาณํ ฆมมานนุตติ จตุกุกมิกกุสลาณํ
ฆมมานํ ฯ

ทฐियิ ฯ

ตคิเย อุตตานุตตเมว ฯ

ตคियิ ฯ

จตุคเต โปฆณงคาติ พุฆณนทสตุตสส องคกุกตา สตุต ฆมมา ฯ ยาย วา
ฆมมสามคคิยา โส พุฆนตติ วุกกุโตะ (๑) วา วุกกุจาทิ จคฺสตจจฆมมี วา สจจุกโรติ ฯ
ตสสา โปธิยา องคกุกตาติปี โปฆณงกา ฯ โปฆณงคาติ เกนตเถน โปฆณงกา
พุฆณนตติติ โปฆณงกา อนุนุพุฆณนตติติ โปฆณงกา ปฏิพุฆณนตติติ (๒) โปฆณงกา ฯ
สมพุฆณนตติติ (๕) โปฆณงกา. โปชยาย สัวคตุนตติติ โปฆณงคาติ . (๖) เอวิ ปเนตติ ปทัง
วิกคตเมว ฯ

จตุคถิ ฯ

- # ๑. ม. สมโมนิหิททาโต ฯ
- # ๒. ม. พุฆณนตติติ ฯ
- # ๓. ม. อนุนุพุฆณนตติติ ฯ
- # ๔. ม. ปฏิพุฆณนตติติ ฯ
- # ๕. ม. สมพุฆณนตติติ ฯ
- # ๖. บ. ปฏิ. ๓๑/๕๕๗/๔๖๓ ฯ

ปลยเจม กวณพาริปฐี กจนนตติ อมินา ปเทน โพชฅงคณ
ยถวสรสฐมि นาม กถิตา ๗ สท ปเนสท จตุพฐิฐท โหติ วิปสฐนท
วิปสฐนทปทกชฅณน มคคโค ผลนตติ ๗ ตตถ วิปสฐนทย อุปลชชนกเท โพชฅงค
กทวจรท โหนตติ วิปสฐนทปทกชฅณนมหิ อุปลชชนกเท รฐปวจรท อรฐปวจรท
มคคผลเส อุปลชชนกเท โลกุตตรท ๗ อติ อิมสฐมี สุตเต โพชฅงคท จตุฐมิกท
กถิตท ๗

ปลยจม ๗

นกุสส อตถุปลตติโก (๑) นิกเขโป ๗ อตถุปลตติยเจต (๒) นิกขิตต ๗ สมพฐล
กิริ กิกขุ ฐมมสทย สนนินนท ๗ เตส อนตเร พนฐลลเสนทปตี อารพท อย กถ
อุทปทท อวฐส อสูก นาม กุล ปุพเพ พฐวทิก อโหสิ พฐปกข อิททนิ อปลทวทิก
อปลปกข ษทนตติ ๗ อถ กทว เตส จิตตวารี (๓) ฉตวท มยิ คเต มหตี เทสนท
ภวิสฐตติ ฉตวท คนฐกฐิโต นิกขมม ฐมมสทย ปลยฉตปวรพฐฐทสเน นิสีทิตว
กท นตถ กิกขเว อตรทท กถย สนนินนททท อท ๗ อถ (๔) กทว อณฐ
คทมณิกมททกถท นตถิ อสูก ปน (๕) กุล ปุพเพ พฐวทิก อโหสิ พฐปกข อิททนิ
อปลทวทิก อปลปกข ษทนตติ ททททท นินนททททท ๗ สตถท อิมิสฐท อตถุปลตติย
๑. ส. ม. อกุฐปลตติโต ๗ ๒. ส. ม. อกุฐปลตติยเจต ๗ ๓. ม. จิตตจกร ๗
อวมุปรปี ๗ ๔. ม. อถสทโท น ทิสฐติ ๗ ๕. ม. นท ๗

อปฺปมตฺติกา เอสา ภิกฺขเว ปฺริหานีติ อิทํ สุตฺตํ อารภี ฯ

ตตฺถ อปฺปมตฺติกาติ ปฺริตฺตา ปฺริตฺตปฺปมาณา ฯ เอตาย หิ ปฺริหานิยา สกฺคโต
วา มคฺคโต วา ปฺริหานิ นาม นตฺถิ ทิฏฺฐธมฺมิกปฺริหานิมตฺตเมเวตฺถนตฺติอาทิมาห ฯ
เอตํ ปตฺติภฺจฺจนฺติ เอตํ ปจฺฉิมํ เอตํ ลามกํ ฯ ยทิทํ ปฺลยฺวาปฺริหานีติ ยา เอสา มม สาสเน
กम्मสฺส กตฺถปฺลยฺวาย ฆานปฺลยฺวาย วิปฺสฺสนาปฺลยฺวาย มคฺคปฺลยฺวาย ผลปฺลยฺวาย จ
ปฺริหานิ เอสา ปจฺฉิมา เอสา ลามกา เอสา ฉทฺทฺทฺนียาติ อตฺถโธ ฯ

ฉฺฏฺฐํ ฯ

สจฺจตฺตมฺปิ อตฺถุปฺปตฺติยเมว (๑) กถิตํ ฯ ธมฺมสภายํ กิร นิสินฺเนสุ ภิกฺขุสฺสํฆेषุ เอกจฺเจ
เอวมาหฺสุ อสุกํ นาม กุลํ ปุพฺเพ อปฺปฉาติกํ อปฺปปกฺขํ อโหสิ ตํ อิทานิ พหุฉาติกํ
พหุปกฺกํ ชาตฺนติ ฯ กํ สนฺธาย เอวมาหฺสูติ ฯ วิสาขํ อฺปาสิกํ เวสาลียณฺจ (๒) ลิจฺฉวี ฯ สจฺจธา
เตสํ จิตฺตวารี ฅตฺวา ปฺริมนเยเนว อากนฺตฺวา ธมฺมาสเน นิสินฺโน กาย นฺตฺถ ภิกฺขเว เอตฺรหิ
กถาย สนฺนิสินฺนาติ ปุจฺฉิ ฯ เต ยถาภูตํ กถยฺสู ฯ สจฺจธา อิมิสฺสา อตฺถุปฺปตฺติยา (๓) อิมํ
สุตฺตํ อารภี ฯ ตตฺถ อปฺปมตฺติกาติ ตํ สมฺปตฺตี นิสฺสาย สกฺคํ วา มคฺคํ วา สมฺปตฺตानํ
อภาวโต

๑. ส. ม. อฏฺฐุปฺปตฺติยเมว ฯ ๒. ม. เวสาลีเก จ ฯ ๓. ส. ม. อฏฺฐุปฺปตฺติยา ฯ เอวมุปริปิ ฯ

ปริตตทา ๑ ยททท ปรณณวาทุทตติ (๑) กมมสสทกตปรณณทาทินัน วุทตติ ๑ ตสสมาติ ยสสมา ฐาตัตินัน
วุทตติ นาม ทิฏฐฐมมิกมตตทา อปปทา ปริตตทา สคคัม วา มคคัม วา ปาเปต্তু อสมตตทา
ตสสมา ๑ ปรณณวาทุทตติยาติ (๒) กมมสสทกตทาทิปรณณวาทุทตติยา ๑ (๓)

สตุตมม ๑

อฏฐมมปี อตตฤปปตตติยเมว กถิตต ๑ สมพพหุลา กิริ ธิกขุ ฐมมสสทาย สนนินินนา
มหาชนเสฏฐจิปุตตติ อารพท อสुकั นาม กุลล ปุพเพ มหาโกคัม มหาหิริณณสวณณณ อโหสิ
ตต อิทานิ อปปโกคัม ชาตตนติ กถยีสุ ๑ สตุตทา ปุริมมเนเนว อากนตตวา เตสสิ วจัน สตุตวา
อิม สตุตติ อารททิ ๑

อฏฐมม

นวมมปี อตตฤปปตตติยเมว วุตตติ ๑ ฐมมสสทาย กิริ สนนินินนา ธิกขุ กากวลียเสฏฐจิจจ
ปุณณเสฏฐจิจจ อารพท อสुकั นาม กุลล ปุพเพ อปปโกคัม อโหสิ ตต อิทานิ มหาโกคัม
ชาตตนติ กถยีสุ ๑ สตุตทา ปุริมมเนเนว อากนตตวา เตสสิ วจัน สตุตวา อิม สตุตติ อารททิ ๑ เสสสิ
อิมสสุ ทวิสสุปี เหฏฐจา วุตตตนเนเนว เวทิตพพ ๑

นวมม ๑

๑. ม. ปรณณวาทุทตติ ๑ ๒. ม. ปรณณวาทุทตติยาติ ๑ ๓. ม. ปรณณวาทุทตติยา ๑

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปาตวณณา หน้า ๑๑๒

ทสมปี อตฺถุปฺตติยํ วุตฺตํ ๑ ฌมฺมสภายํ กิร ภิกฺขุ โภสฺสมหาราชานํ อารพฺภ อสุกํ
นาม กุลํ ปุพฺเพ มหายสํ มหาปรีวาริ อโหสิ อิทานิ อปฺปยสํ อปฺปปรีวาริ ชาตฺนฺติ
กถียิสฺสุ ๑ สฺตฺถา ปุริมนเยเนว อากนฺตฺวา เตสํ วจันํ สฺตฺถวา อิมํ เทสนํ (๑) อารภิ ๑ เสสํ
วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺพํ ๑

ทสมํ ๑

กลฺยาณมิตฺตตาทิวคฺคํ อฏฺฐโม ๑

ปมาทาทีวคฺควณณา

นวมสฺสาปี ปจฺมํ อตฺถุปฺตติยเมว กถิตํ ๑ สมฺพหฺลลา กิร ภิกฺขุ ฌมฺมสภายํ สนนฺนินฺนา
กฺมฺภโฆสฺกํ อารพฺภ อสุกํ นาม กุลํ ปุพฺเพ อปฺปยสํ อปฺปปรีวาริ อโหสิ อิทานิ มหายสํ
มหาปรีวาริ ชาตฺนฺติ กถียิสฺสุ ๑ สฺตฺถา ปุริมนเยเนว อากนฺตฺวา เตสํ วจันํ สฺตฺถวา อิมํ สฺตฺตํ
อารภิ ๑ ตสฺสฺสโต เหาฏฺฐา วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺโพ ๑

ปจฺมํ ๑

พฺุคฺคิยาทีสฺสุ มหโต อนตฺถายาติ มหนฺตสฺส อนตฺถสฺส อตฺถาย ๑ เสสเมตฺถ
อฺตฺตฺตานเมวาทิ ๑

ปมาทาทีวคฺคโค นวโม ๑

๑. ม. ฌมฺมเทสนํ ๑

* เล่มที่ ๑๓ หน้า ๑๑๓

หุติยปมาทาทิวคควณณา

ทสเม วกุเ อชฺมตฺติกนฺติ นียกชฺมตฺตวเสณ อชฺมตฺติกํ ฯ องฺคนฺติ การณํ ฯ อิติ
กริตฺวาติ เอวํ กตฺวา ฯ อิทํ วุตฺตํ โหติ ภิกฺขเว อชฺมตฺตํ ปจฺจตฺตํ อตฺตโน สนฺตฺตานเณ สมฺภูจฺติ
การณนฺติ กตฺวา น อณฺธํ เอกํ การณํ สมฺนุสฺสํสามีติ ฯ

พาหิรนฺติ อชฺมตฺตสนฺตฺตานโต พหิภาวํ ฯ สทฺธมฺมสฺสชาติ (๑) สฺฐมฺมสฺส สาสนสฺสชาติ
อตุโถ ฯ สมฺโมสายาติ วินาสาย ฯ อนนฺตรชานายาติ อปฺลฺยานตฺถาย ฯ (๒) จิตฺยาติ
จิริภูจฺตตฺถํ ฯ อสมฺโมสาย อนนฺตรชานายาติ วุตฺตปฺปฏิปกฺขนเยเนว เวทิตพฺโพ ฯ (๓)
เสสเมตฺถ จตุโกฏฺฐิเย (๔) วุตฺตนยเมว ฯ

ทสโม วกุโธ ฯ (๕)

อิโต ปเรสุ อชฺมมํ ชฺมโมติ ทีเปนฺตฺติอาทิสฺส สุตฺตนตฺตปริยาเยน ตาว
ทส กุสลกมฺมปฺปภา ชฺมโม ทส อกุสลกมฺมปฺปภา อชฺมโม. ตถา จตฺตารโ สติปฺปญฺจานา
จตฺตารโ สมฺมปฺปชานา จตฺตารโ อิทฺธิปาทา ปญฺจินฺทฺริยานิ ปญฺจ พฺลานิ สุตฺต
โพชฺฆงฺคา อริโย อภฺจฺจฺกโก (๖) มกุโคติ สุตฺตตฺติส โพรธิปกฺกขยชฺมมา ชฺมโม (๖) ฯ นาม
ตโย สติปฺปญฺจานา ตโย สมฺมปฺปชานา ตโย อิทฺธิปาทา น อินฺทฺริยานิ
๑. สฺฐา สทฺธมฺมสฺสชาติ ฯ สฺ. สทฺธมฺมสฺสชาติ สฺฐมฺมสฺส ฯ ๒. สฺ. อปฺปฺลฺยานตฺถาย ฯ
ม. อปฺลฺยานตฺถาย ฯ ๓. ม. เวทิตพฺพิ ฯ ๔. ม. จตุโกฏฺฐิเย ฯ ๕. สฺ. อิมฺปาจฺจานตฺถิ ฯ
๖. ม. มกุโคติ สุตฺตตฺติส โพรธิปกฺกขยชฺมมา ชฺมโม นาม ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปาตวณณา หน้า ๑๑๔

ฉ พลاني อฏฺฐ โภชณฺงกา นวฺกฺโก มกฺโคติ จ จตุตาโร อูปาทานา ปญฺจ นีวรณานิ
สตุตฺต อณฺุสยา อฏฺฐ มิจฺฉตฺตาคิ จ อัย อธฺมโมติ ฯ (๑)

ตตุตฺต อธฺมโมติ (๒) ยงฺกิลฺลิจิ เอกํ อธฺมมโกฏฺฐาสํ คเหตุวา อิมํ อธฺมมํ ชฺมฺโมติ
กริสฺสาม เอวํ อมฺหากํ อจฺริยสฺส กุสลํ นิชฺยานิกํ ภวิสฺสติ มยฺลจ โลกฺเก ปากฺกา
ภวิสฺสามาติ ตํ อธฺมมํ ชฺมฺโม อยฺนฺติ กถฺยฺนฺตา อธฺมมํ ชฺมฺโมติ ที่เปฺนฺติ นาม. ตเถว
ธฺมมโกฏฺฐาสฺส เอกํ คเหตุวา อัย อธฺมโมติ กเถนฺตา ธฺมมํ อธฺมโมติ ที่เปฺนฺติ นาม.
วินยฺปริยาเยน ปน ภูเตน วตฺตฺตนา โจเทตฺตวา สาเรตฺตวา ยถาปฺปฏิญฺญา ย กตฺตพฺพิ กมฺมํ
ชฺมฺโม นาม อภูเตน วตฺตฺตนา อโจเทตฺตวา อสาเรตฺตวา อปฺปฏิญฺญา ย กตฺตพฺพิ กมฺมํ
อธฺมโม นาม.

สฺตุตฺตนฺตฺตปริยาเยน รากวินโย โทสวินโย โมหวินโย สัวโร ปหานํ ปฺปฏิสงฺขาติ
อัย วินโย นาม รากาทินํ อวินโย อสัวโร อปฺปหานํ อปฺปฏิสงฺขาติ อัย อวินโย
นาม. วินยฺปริยาเยน วตฺตฺตสมฺปตฺติ ฌตฺตฺติสมฺปตฺติ อณฺุสวานสมฺปตฺติ สีมฺมาสฺมฺปตฺติ
ปริสฺสมฺปตฺตฺติ อัย วินโย นาม. (๓) วตฺตฺตวิปตฺติ ฌตฺตฺติวิปตฺติ อณฺุสวานวิปตฺติ
سیمฺมาวิปตฺติ ปริสฺสวิปตฺตฺติ อัย อวินโย นาม.

๑. ม. อิติ สทฺโท นตฺถิ ฯ ๒. ม. อัย ปาโฐ น ทิสฺสติ ฯ ๓. ม. วตฺตฺตวิปตฺติ
ฌตฺตฺติวิปตฺติ อณฺุสวานวิปตฺติ สีมฺมาวิปตฺติ ปริสฺสวิปตฺตฺติ ฯ

* เล่มที่ ๑๓ ทุตยปมาทาทิวคควณณา หน้า ๑๑๕

สุตตุนตปรียาเณ จตุตารโ สติปฏฐานา จตุตารโ สมมปฐานา [๑] อริโย
อฏฐงคิโก มคโคติ อิทํ ภาสิตํ ลปิตํ ตถาคเตน ตโย สติปฏฐานา ตโย สมมปฐานา
ตโย อิทฐิปาทา ฉ อินทฐิยานิ ฉ พลานิ อฏฐ สมโพชฌงคา นวงคิโก มคโคติ อิทํ
อภาสิตํ อลปิตํ ตถาคเตน ฯ วินยปรียาเณ จตุตารโ ปาราชิกา เทรส สงฆาติเสสา
เทว อนียตา ตีส นิสสคคิยา ปาจิตติยาติ อิทํ ภาสิตํ ลปิตํ ตถาคเตน ตโย ปาราชิกา
จุกทส สงฆาติเสสา ตโย อนียตา เอกตตีส นิสสคคิยา ปาจิตติยาติ อิทํ อภาสิตํ
อลปิตํ ตถาคเตน ฯ

สุตตุนตปรียาเณ เทวสิกํ ผลสมมาปตฺติสมมาปฐชนํ มหากรุณาสมมาปตฺติสมมาปฐชนํ
พุทธจกขุณา โลกโวโลกนํ อตฺถูปตฺติวเสน (๒) สุตตุนตเทสนา ชาตกกาติ อิทํ
อาจิณณํ น เทวสิกํ ผลสมมาปตฺติสมมาปฐชนํ ฯเป ฯ น ชาตกกาติ อิทํ อนาจิณณํ ฯ
วินยปรียาเณ นิมนติตสฺส วสฺสวาสิ วสิตฺวา อปโลเกตฺวา จาริกปกกมณํ ปวาเรตฺวา
จาริกปกกมณํ อาคนฺตฺเกหิ สทฺธิ ปจฺมํ ปฏิสณฺจารกรณนฺติ อิทํ อาจิณณํ ตสฺเสว
อาจิณณสฺส อกรณํ อิทํ อนาจิณณํ นาม.

สุตตุนตปรียาเณ จตุตารโ สติปฏฐานา [๑] อฏฐงคิโก
๑. สී. ม. เอตฺถุนตเร เปยฺยาลํ ทิสฺสติ ฯ ๒. สී. ม. อฏฐูปตฺติวเสน ฯ

มกุโคติ อิหํ ปญฺจตุตํ นาม ตโย สติปญฺจานา ฯเป ฯ นวฺกโก มกุโคติ อิหํ
อปญฺจตุตํ นาม. วินยปริยาเยน จตุตารโ ปาราชิกา[๑] तीस निससुकिया पाजित्तियादि
อิหํ ปญฺจตุตํ นาม ตโย ปาราชิกา [๒]เอกตฺตีส นิสสुकिया पाजित्तियादि อิหํ
อปญฺจตุตํ นาม.

ยํ ปเนตํ สพฺพสุตฺตानํ ปริโยसानเน เต จิมํ ฌมมํ อนนฺตรธาเปนฺตีติ วุตฺตํ ตตฺถ
ปญฺจ อนนฺตรธานานิ นาม อธิคมอนนฺตรธานํ ปฏฺธิปตฺติอนนฺตรธานํ ปริยตฺติอนนฺตรธานํ
ลึงกอนนฺตรธานํ ชาติอนนฺตรธานนฺติ ฯ ตตฺถ อธิกโมติ จตุตารโ มกฺกา จตุตาริ ผลานิ
จตฺสฺโส ปฏฺธิสมฺภิตา ติสฺโส วิชฺชา ฉ อภิญฺญาติ ฯ โส ปริหายมาโน ปฏฺธิสมฺภิตาโต
ปญฺจาย ปริหายติ ฯ พุทฺธานํ หิ ปรินิพฺพานโต วสฺสสทฺสสเมว ปฏฺธิสมฺภิตา นิพฺพตฺเตตฺถ
น (๓) สกฺโกนฺตติ ตโต ปริ ฉ อภิญฺญา ตโต ตาปี นิพฺพตฺเตตฺถ อสกฺโกนฺตา ติสฺโส วิชฺชา
นิพฺพตฺเตนฺติ ฯ กจฺจนฺเต กจฺจนฺเต กาเล ตาปี นิพฺพตฺเตตฺถ อสกฺโกนฺตา สุกฺขวิปฺสสกา
โหนฺติ ฯ เอเตเนว อุปาเยน อนาคามีโน สกฺทาคามีโน โสตาปฺนฺนาติ ฯ เตสุ ธรรมานेषु
อธิกโม อนนฺตรหิตो นาม น โหติ ฯ ปจฺฉิมกสฺส โสตาปฺนฺนสฺส

๑. สี่. อัย ปาโจ น ทิสฺสติ ฯ ๒. สี่. ม. เอตฺถนฺตเร เปยฺยาลํ ทิสฺสติ ฯ

๓. ม. ยฺ. นสทฺโท นตฺถิ ฯ

ชีวิตกขเยน อธิคโม อนฺตรหิต นาม โหตีติ ฯ (๑) อิทํ อธิคมอนฺตรชานํ นาม.

ปฏิบัติอนฺตรชานํ นาม ฉานวิปัสสนามคฺคผลานิ นิพฺพตฺเตตฺตํ อสฺสโกนฺดา
จาตุปาริสฺสทฺธิสฺสมตฺตํ รกฺขนฺติ ฯ คจฺจนฺเต คจฺจนฺเต กาลे สึลํ ปริปฺณณํ กตฺวา
รกฺขาม ปชานญจ อนฺยุญชาม น จ มคฺคํ วา ผลํ วา สจฺฉิกาตฺตํ สกฺโกม
นตฺถิ อิทานิ อริยธมฺมปฏิเวธติ โวसानํ อापชฺชิตฺวา โกสชฺชพฺพลา อญฺญมญฺญํ
น โจเทนฺติ น สาเรนฺติ อุกฺกจฺจกา โหนฺติ ตโต ปฏฺจาย ชุทฺทานุชฺชุตฺทานิ
มทฺทนฺติ ฯ คจฺจนฺเต คจฺจนฺเต กาลे ปาจิตฺตियถฺตลจฺจยานิ อापชฺชนฺติ ตโต
ครุกาปตฺตี ฯ ปาราชิกมตฺตเมว ติฏฺฐติ ฯ จตฺตาริ ปาราชิกานิ รกฺขนฺตานํ กิถฺขุนํ
สเตปี สหสฺเสปี ธรรมานे ปฏิปตฺติ อนฺตรหิตา นาม น โหติ ฯ ปจฺฉิมกสฺส ปน กิถฺขุนो
สึลเกเทน วา ชีวิตกขเยน วา อนฺตรหิตา โหตีติ อิทํ ปฏิปตฺติอนฺตรชานํ นาม.

ปริยตฺตีติ เตปีฏฺเฐ พุทฺทวจน (๒) สาฏฺฐกถา ปาลี ฯ ยาว สา ติฏฺฐติ ตาว
ปริยตฺติ ปริปฺณณา นาม โหติ ฯ คจฺจนฺเต คจฺจนฺเต กาลे กลियฺเก ราชยฺวราชาโน (๓)
อธมฺมิกา โหนฺติ เตสฺส อธมฺมิเกสฺส ราชามจฺจาทโย อธมฺมิกา โหนฺติ ตโต
๑. ม. ย. โหติ ฯ ๒. ม. ย. เตปีฏฺกํ พุทฺทวจนํ ฯ ๓. ส. กลियฺคราชาโน ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปาตวณณา หน้ ๑๑๘

รฎุชชนปทวาลีโนติ ๑ เอเตส อชมมิกตย เทโว น สมมา วสสติ ตโต สสทานิ
น สมปชชนติ ๑ เตส อสมปชชนเตส ปจยทายกา ภิกขุสัสมส ปจยเย ทาคู
น สกโกนติ ภิกขุ ปจยเยหิ กิลมนตา อนูเตวาลีเก สงคเหตุ น สกโกนติ ๑
คจจนเต คจจนเต กाले ปริยคติ ปริหายติ อตถวเสน ชาเรตุ น สกโกนติ
ปาลีวเสนว ชาเรนติ ๑ ตโต กाले คจจนเต คจจนเต ปาลี (๑) สกถ ชาเรตุ
น สกโกนติ ปจมี อภิธมมปิฎกั ปริหายติ ๑ ปริหายมานั มตถกโต ปฎุจาย
ปริหายติ ๑ ปจมี เมว หิ ปฎุจายนมหาปกรณั ปริหายติ ตสมิ ปริหิเน ยมกั กถาวตถ
ปุกคตปณตติ ชาตูกถา วิงุโค ชมมสงคณิติ ๑ (๒)

เอว อภิธมมปิฎเก ปริหิเน มตถกโต ปฎุจาย สุตตตปิฎกั ปริหายติ ๑ ปจมี
หิ อังกุตตรนิกาย ปริหายติ ตสมิ ปจมี (๓) เอกาทสนิปาโต ตโต ทสนิปาโต
๑เป ๑ ตโต เอกกนิปาโตติ (๓) เอว อังกุตตเร ปริหิเน มตถกโต ปฎุจาย สัยตตนิกาโย
ปริหายติ ๑ ปจมี หิ มหาวกุโค ปริหายติ ตโต สพายตนววกุโค ขนุชกววกุโค
นิทานวกุโค สกาถวกุโคติ ๑ เอว สัยตตนิกาเย ปริหายนเต (๔) มตถกโต ปฎุจาย
มชฌิมนิกาย ปริหายติ ๑ ปจมี หิ อูปริปณณาสโก ปริหายติ ตโต
๑. ม. ปาลีปิ ๑ ๒. ส. ม. ย. ชมมสงคโหติ ๑ ๓. ส. เอกาทสนิปาโต ๑เป
ตโต เอกกนิปาโตติ ๑ ๔. ส. ย. ปริหิเน ๑

มชฌิมปณณาสโก ตโต มุลปณณาสโกคึ ๑ เอว้ มชฌิมนิกาเย ปรีหึเน มตถกโต
ปฏุจาย ทีฆนิกาโย ปรีหายคึ ๑ ปจม้ หึ ปาฏึยวคุโค (๑) ปรีหายคึ ๑ ตโต มหาวคุโค ตโต
สึลกขนุชกวคุโคคึ ๑ เอว้ ทีฆนิกาเย ปรีหึเน สุตตุนตปิฏกั ปรีหึนั นาม โหคึ ๑
วินยปีฏเกน สทุธี ชาทกเมว ชาเรนคึ ๑ วินยปีฏกั ลชชึโนว ชาเรนคึ ลากกามา ปน
สุตตุนเต กถึเตปี สลลกขเนนตา นตถึคึ ชาทกเมว ชาเรนคึ ๑ กจจนเต กจจนเต กाल
ชาทกัปี ชาเรตุ้ น สกโกนคึ ๑ อถ เนลั ปจม้ เวสสนุตรชาทกั ปรีหายคึ ตโต
ปฏึโลมกุกเมน ปุณณกชาทกั มหानารทชาทกั (๒) ปรีโยसानเ อปณณกชาทกั
ปรีหายคึ ๑ เอว้ ชาทเก ปรีหึเน วินยปีฏกเมว ชาเรนคึ ๑

กจจนเต กจจนเต กाल (๓) วินยปีฏกัปี ชาเรตุ้ น สกโกนคึ ๑ ตโต มตถกโต
ปฏุจาย (๓) ปรีหายคึ ๑ ปจม้ หึ ปรีวาโร ปรีหายคึ ตโต ขนุชโก กิกขุณึวิงุโค (๔)
ตโต (๕) อนุกุกเมน อุโปสถกขนุชกมตถเมว ชาเรนคึ ๑ ตทาปี ปรียตถึ อนตฺรหิตาว
น โหคึ ๑ ยาว ปน มนุสเสสสุ จตฺตปฏึกา กาลา ปรีวตถึตทา ตาว ปรียตถึ อนตฺรหิตาว
น โหคึ ๑ ยทา สทุโร

- # ๑. ม. ปาถึกวคุโค ๑ ๒. สึ. มหानารทกสฺสปชาทกนคึ ๑ ม. มหानารทชาทกนคึ ๑
- # ๓. ม. วินยปีฏกมุปี มตถกโต ปฏุจาย ๑ ๔. ม. กิกขุณึวิงุโค มหาวิงุโคคึ ๑
- # ๕. สึ. ม. อัย ปาโร นตถึ ๑

ปสนุโน ราชหตถิกษณเช สุวณณจงโกฏกมฺหิ สตสหสฺสถวิกิ (๑) จป้เปตว
พุทฺเทหิ กถิตํ จตฺตป้ทิกิ กถิ ชานนตว อิมิ สตสหสฺส (๒) คณฺหนตฺติ นคเร เภริ
จวราเปตว คณฺหนกิ อลภิตว (๔) เอกวริ จวราปีเตนปิ สุนนตปิ โหนติ
อสุนตตย ยวตติยิ จวราเปตว (๔) คณฺหนกิ อลภิตว ราชปฐิสถ ตํ สตสหสฺสถวิกิ
(๑) ปุน ราชกฺลํ ปเวเสนติ . ตทห ปริยตฺติ อนฺตรหิตา นาม โหติติ ฯ อิทํ
ปริยตฺติอนฺตรชานํ นาม.

คจฺจนเต คจฺจนเต กถล จีวรคณํ ปตฺตคณํ สมฺมิชฺชนปสวณํ อวโลกิตวิโลกิตํ
น ป้สวทิกิ โหติ นิคณฺจสมฺโณ (๕) วิย อลพปตฺติ ภิกฺขุ ปตฺติ อคฺคพหย ปกฺขิปิตว
อทหย วิจฺรณติ เอตตวตปิ ลิงฺกิ อนนฺตรหิตเมว โหติ ฯ คจฺจนเต คจฺจนเต กถล
อคฺคพหโต โอตวเรตว หตฺถเน ว สิกฺกย ว โอลมฺพิตว (๖) วิจฺรณติ จีวรปิ
รชนสวรูปิ อทว โอฏฺจภูจิวณณํ กตว วิจฺรณติ ฯ คจฺจนเต คจฺจนเต กถล รชนํ น
โหติ ทสจฺฉินฺทนปิ โอวภูจิกวิชฺฉนปิ กปฺปมตฺติ กตว วพฺยเชนติ ฯ ปุน โอวภูจิกิ
วิสฺสชเชตว (๗) กปฺปํ น กโรนติ ฯ ตโต อุกฺขิ อทว ทส

๑. ม. สหสฺสถวิกิ ฯ ๒. ม. สหสฺส ฯ ๓. ม. จวราเปตว ฯ ๔. ม. เอกวริ จวราปีเต
นาม สุนนตปิ โหนติ อสุนนตปิติ ยวตติยิ จวราเปตว ฯ ๕. ม. นิคณฺจสมณฯ ฯ
๖. ม. โอลมฺพิตว ฯ ๗. ม. วิชฺฉิตว ฯ

*เล่มที ๑๓ พุคึยปมาทาทิวคควณณนา หน้า ๑๒๑

เจตวา ปรีพพาชกา วึย วึจรนุคึ ๑ คจจนุเต คจจนุเต กาลเ โก อึมินา อมุหาคึ
อตุโถคึ ขุขุทกึ กาสายขณขึ (๑) หตุเถ วา คึวายึ วา พนุชนุคึ เกเสสุ วา อลุลึยาเปनुคึ
ทารภรณึ วา กโรนุตา กสึตุวา วปีตุวา ซึวึคึ กปุเปनुตา วึจรนุคึ ๑ ตทา ทกขึณึ เทนุโค
ชโน ลึขึ อุขุทึสุส เอเตลึ เทคึ ๑ (๒) อึทึ สนุชาย ภกวตา วุตุคึ ภวึสุสนุคึ โข ปนานนุท
อนาคตมทุชานึ โคตุรภูโน กาสาวกณจา ทุสึลีลา ปาปชมุมาเตสุ ทุสึลีเสสุ ปาปชมุเมสุ
ลึขึ อุขุทึสุส ทานึ ทสึสนุคึ ตทาคึ (๓) อานนุท ลึขคคึ ทกขึณึ อสงเขยยึ อปุเปเมยยึ
วทาคึคึ ๑ (๔) ตโค คจจนุเต คจจนุเต กาลเ นานาวึชานึ กมุมานึ กโรนุตา ปปลุโจ นาม
เอส กึ อึมินา อมุหาคनुคึ กาสาวขณขึ นขุเทตุวา (๕) อรณเเว ขึปนุคึ ๑ เอตสุมี กาลเ
ลึงคึ อนุตรหึคึ นาม โหคึ ๑ กสึสปทสพลสุส กึร กาลเ เตลึ เตลึ เสตกานึ วตุถานึ (๖)
ปารุปีตุวา จรณึ จารึคึ (๗) ชาตनुคึ อึทึ ลึงคอนุตรชานึ นาม โหคึ ๑

ชาตอนุตรชานึ นาม เอวึ เวทิตพพิ คึณึ ปรีนึพพานานึ กึเลสปรีนึพพานึ
ขनुชปรีนึพพานึ ชาตุ-

- # ๑. ม. กาสาวขณขึ ๑ ๒. ม. ทกขึณึ เทนุตา สงขึ อุขุทึสุส เอเตลึ เทนุคึ ๑
- # ๓. ม. ตทาปาคึ ๑ ๔. ม. อ. ๑๔/๗๓๑/๔๖๑ ๑ ๕. ม. นึนุทึตุวา ๑ ๖. ม. กาลโค
- ปฎุจาย โยนกานึ เสตวตุคึ ๑ ๗. ม. จารึคคึ ๑ ๘. ม. ปน ๑

ปรีนิพพานนุติ ๑ ตตถ กิเลสปรีนิพพานั โพธิปลลงเกอโหสิ ขนุชปรีนิพพานั นาม
 กุสินารายั ชาตูปรีนิพพานั อนาคเต ภวิสฺสตี ๑ กถั ๑* ตโต ตตถ ตตถ
 สกุกการสมมานั อลภมานา ชาตโย พุทฺธานั อธิฏฺฐานพลน สกุกการสมมานลภนกฎฺฐานั
 คจฺจนุติ ๑ คจฺจนุเต คจฺจนุเต กาเล สพฺพภูฏฺฐานสฺส สกุกการสมมานโน น โหตี ๑ *สาสนสฺส
 โอสกุกมณกาลे อิมสฺมึ ตามพฺพณณิทีเป ชาตโย สนฺนิปตติว้ มหาเจตยั (๑) คมิสฺสนุติ
 มหาเจตยโต นาคทีเปเจตยั (๑) ตโต โพธิปลลงกั คมิสฺสนุติ ๑ * นาคภวานโตปี เทวโลกโตปี
 พุรหุมโลกโตปี ชาตโย โพธิปลลงกเมว คมิสฺสนุติ ๑ สาสปมตตปิ ชาตุน อนุตฺรา
 นสฺสตีสฺสตี ๑ สพฺพา ชาตโย มหาโพธิมณฺเฑ สนฺนิปตติว้ พุทฺชรูปี คเหตุว้ โพธิมณฺเฑ
 ปลลงเกน นิสินฺนั พุทฺทสรีรี (๒) ทสฺเสนุติ ๑ ทวตฺตีสมหาปรีสลกขณานั
 อสีตฺยานุพฺพยณฺชนานั พุยามปฺปภาติ สพฺพิ ปรีปฺพณฺเมว โหตี ๑ ตโต ยมกปาฎิหารยัทิวเส
 วย ปาฎิหารยั กตว้ ทสฺเสนุติ ๑ (๑) ตั จานั (๔) มนุสฺสฏฺตสฺสโต นาม ตตถ คโต (๕)
 นตฺถิ ทสฺสทสฺสจกกว้เพ ปน เทวตา สพฺพาว สนฺนิปตติว้ อชฺช ทสฺพล ปรีนิพพายติ
 อิตฺทานั ปฏฺจาย อนุชการั ภวิสฺสตีตี ปรีเทวนุติ ๑ อถ ชาต-

๑. สึ. อิม ป้จันนตฺถิ ๑ ๑. ม. ตโต นาคทีเป ร้ชายตณเจตยั ๑ ๒. ม. นิสินฺนพุทฺท
 สรีรี ๑ ๓. กตฺถจ. ทสฺเสนุสฺสนุติ ๑ ๔. ม. ตทา ๑ ๕. สึ. คนฺตา ๑

*เล่มที ๑๓ พุคึยปมาทาทีวคฺควณณนา หน้า ๑๒๓

สรีรโต เตโซ สมภูจาย ตั สรีรึ อปณณคตึกภาวึ (๑) คเมตึ ฯ ธาตุสรีรโต สมภูจึธา
ชาลา ยาว พุรหุมโลกา อุกคจฺจนฺตึ (๒) สาสปมคตฺยาปี ธาตุยา สติ เอกชาลา
ภวิสฺสตี ฯ ธาตุสุ ปรียาทานึ คตาสุ ปจฺฉึชฺชิสฺสตี ฯ เอวึ มหนตฺ อานูภาวึ ทสฺเสตฺวา
ธาตฺโย อนฺตรธายนฺตึ * ฯ ตทา เทวสฺงฺโฆ (๓) พุทฺธานึ ปรีนึพฺพุตทิวเส วึย
ทึพฺพคณฺธมาลาตฺรึยาทีหึ สกฺกาเร กตฺวา ตึกฺขตฺตึ ปทกฺขิณฺณึ กตฺวา วณฺทึตฺวา อนาคเต
อุปฺปชฺชนกพุทฺธึ ปสฺสึตฺตึ ลภิสฺสาม ภควาตี วตฺวา สกสกฺกุจฺจานเมว คจฺจนฺตึ ฯ (๔) อึทึ
ธาตฺออนฺตรธานึ นาม.

อิมสฺส ปณฺจวึชฺส อนฺตรธานสฺส ปรียคตึอนฺตรธานเมว มฺลึ ฯ ปรียคตึยา
หึ อนฺตรหึตฺยา ปฏึปคตึ อนฺตรธายตี ปรียคตึยา จิตฺยา ตึฏฺฐตี ฯ (๕) เตเนว อิมสฺมึ
ทึเป จณฺฑาลตึสฺสมหาภเย สกโก เทวราชา มหาอุตฺตุมปึ (๖) มาเปตฺวา ภึกฺขณึ
อาโรจาเปสึ มหนตฺ ภยึ ภวิสฺสตี น สมฺมาเทโว วสฺสึสฺสตี ภึกฺขุ ปจฺจเยหึ กิลมนฺตา
ปรียคตึ ธาเรตฺตึ น สกฺขิสฺสณฺตึ ปรีตีเร คณฺตฺวา อยฺเยหึ ชีวึตฺ รกฺขิตฺตึ วฏฺฐตี ฯ อึมึ มหาอุตฺตุมปึ
อารุยฺห คจฺจนฺตึ ภนฺเต ฯ เยสึ เอตฺถ นิสชฺชฏฺฐานึ นปฺโปหึตี เต กฏฺฐขณฺฑาเป อึเร จเปตฺวา
คจฺจนฺตฺ สพฺเพสมปี ภยึ

๑. กตฺถจึ. อปณณกภาวึ ฯ * สึ. อึเม ปาจา นตฺถึ ฯ ๒. ม. อุคคจฺฉึสฺสตี ฯ
๓. ม. เทวสฺงฺมา ฯ ๔. ม. คจฺจนฺตึ ฯ ๕. ม. ปฏึปคตึ ปตึฏฺฐตี ฯ ๖. ม. มหาอุตฺตุมปึ ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปตวณณา หน้ ๑๒๔

น ภวิสตีติ ๑ ตทา สมุททธีร คนตุวา สฎฐี ภิกขุ กตีกั กตุวา อมหากั เขตถ คมนกัจจัน
นตถิ มยั อีเชว หตุวา เตปีฎักั รกขิสสามาติ ตโต นีวตติตุวา ทกขินมตยชนปทั คนตุวา
กนุทมูลปณเณหิ ชีวิตั กปเปนตา วสีสุ ๑ กาเย วหนเต นีสีทิตวา สขมัย กโรนติ อวหนเต
วาลีกั อุตสาเปตุวา (๑) ปรีวเรตุวา สีทานิ เอกกฐาเน กตุวา ปรียตตี สมมสนติ ๑ อิมินา
นียาเมน ทวาทส สัจจรานิ สากุกถั เตปีฎักั ปรีปณณั ธารยีสุ ๑ (๒)

ภเย วุปสนเต สตตสตา ภิกขุ อตตโน คตฐาณา (๓) สากุกเถ เตปีฎเก
เอกกขรปี เอกพยณชนปี อวินาสตุวา อิมเมว ทีปมาคมม กตถคามชนปเท
มณฑลารามวิหารี ปวีสีสุ ๑ เทรานั อากมนปวตตี (๔) สตุวา อิมสมิ ทีเป โอิหีนา
สฎฐี ภิกขุ เถเร ปสัสสามาติ คนตุวา เถเรหิ สทฐี เตปีฎักั โสเชนตา
เอกกขรปี เอกพยณชนปี อสเมนตัม นาม น ปสัสสุ ๑

ตสมิ จาเน เทรานั อัย กถา อุทปาที ปรียตติ นุ โข สาสนสส มุถั อูทาทุ ปฎิปตตีติ ๑
ปัสกุกถิตเถรา ปฎิปตติ มูลนติ อหัสสุ ฐมมกถิกา ปรียตตีติ ๑ อถ เต (๕) เถรา ตุมุหากั
๑. ม. อุตสาเรตุวา ๑ ๒. ม. กตุวา ธารยีสุ ๑ ๓. ม. คตฐาเน ๑ ๔. ส. อากตปวตตี ๑
ม. อากมนปวตตี ๑ ๕. ม. เน ๑

*เล่มที่ ๑๓ พุதியปมาทาทิวคฤณณา หน้า ๑๒๕

ทวินันปี ชน่าน วจนมตเตเนว น กโรม ชินภาสิต์ สุตต์ อหรรถาติ อ่าหฺสู ฯ
สุตต์ อหริคฺคฺ น ภารโถติ (๑) อิมะ จ สุกทท ภูกขุ สมมา วิหเรยย อสุณฺโณ
โลโก อรหนเตหิ อสุธาติ (๒) ปฏิปตฺติมุลกํ มหาราช สตฺถุสาสนํ ปฏิปตฺติยํ สารีคํ (๓)
ปฏิปตฺติยํ ฌรณฺตํ (๔) ติฏฺฐตีติ (๕) สุตต์ อหริสู ฯ อิมํ สุตต์ สุตฺวา ฌมฺมกถิกา
อตฺตโน วาทสปนตฺถาย อิมํ สุตต์ อหริสู

ยาว ติฏฺฐนฺติ สุตฺตนฺตา วินโย ยาว ทิปฺปติ (๖)

ตาว ทกฺขนฺติ (๗) อาโลกํ สุริเย อพฺภุจฺจเต ยถา ฯ

สุตฺตนฺเตสุ อสนฺเตสุ ปมฺภูเจ วินเยปี จ

ตโม ภวิสฺสตี โลเก สุริเย อฏฺฐจฺจเต ยถา ฯ

สุตฺตนฺเต รกฺขิตฺเต สนฺเต ปฏิปตฺติ โหติ รกฺขิตา

ปฏิปตฺติยํ จิตฺ ธีโร โยคกฺเขมา น ธีสตีติ ฯ

อิมสฺมี สุตฺเต อหญฺเ ปสฺสูกฺกิตฺเตธา ตฺถนฺหิ อหฺสู ฌมฺมกถิกตฺเตธานฺเขว วจนํ
ปฺรูโต อโหสิ ฯ ยถา หิ ควสฺตสฺส วา ควสฺหสฺสสฺส วา อนฺตเร ปเวณิปาติกาย ฌนฺยา
อสฺติเยว วโส ปเวณิ น ฌญฺียติ เอวเมว อารทฺชวิปสฺสกาณํ ภูกขุณํ สเตปี สหฺสฺเสปี
สํวิชฺชมาเน ปรียตฺติยา อสฺติ อริยมกฺค-

๑. กตฺถจฺ. น. ครุติ ฯ ๒. ที. มหา. ๑๐/๑๓๘/๑๓๖ ฯ ๓. สී. ม. ย. ปฏิปตฺติสารกํ ฯ

๔. ม. ปฏิปตฺติยา ฌรณฺตาย ฯ ๕. ข. มิตินฺทปฺลเห ฯ ๖. กตฺถจฺ. ทิปฺพติ ฯ

๗. กตฺถจฺ. รกฺขนฺติ ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปาตวณณา หน้า ๑๒๖

ปฏิเวโธ นาม น โหติ ฯ ยถา จ นิธิกมุภिया ชานนตถาย ปาสาณปิฎุเจ อกฺขเรสุ จปีเตสุ
ยาว อกฺขรา ธรนฺติ ตาว นิธิกมุภियो (๑) นกฺุจํ นาม น โหนฺติ (๒) เอวเมว ปรียคฺติยา ธรรมา
นาย

สาสนํ อนุตรหิตํ นาม น โหตีติ ฯ

ทฺุติยปมาทาทีวคฺโค ทสโม ฯ ฯ

อธมฺวคฺควณณา

เอกาทสเม วคฺเค อธมฺํ อธมฺโอมิตีอาทีนิ วุคฺตฺนเยเนว เวทิตพฺพานิ ฯ

เสสเมตฺถ อุตฺตฺตานเมวาติ

อธมฺวคฺโค เอกาทสโม ฯ

อนาปฺตตีวคฺควณณา

ทฺุวาทสเม ปน อนาปฺตตี อาปฺตตีตีอาทีสุ อนาปฺตตี อชานนฺตสฺสพฺ อเถยฺยจิตฺตสฺส
นมรณาธิปฺปายสฺส อนุคฺลปนาธิปฺปายสฺส นโมจนาธิปฺปายสฺสาคี ตตฺถ ตตฺถ วุคฺตา (๓)
อนาปฺตตี อนาปฺตตี นาม ชานนฺตสฺส เถยฺยจิตฺตสฺสาคีอาทีนา นเยน วุคฺตา (๔) อาปฺตตี
อาปฺตตี นาม (๔) ปญฺจ อาปฺตตีกฺขนฺธา ลหฺกฺกาปฺตตี นาม เทว อาปฺตตีกฺขนฺธา กรุกาปฺตตี
นาม. เทว อาปฺตตีกฺขนฺธา

๑. ม. นิธิกมุภิ ฯ ๒. ม. โหติ ฯ ๓. ม. วุคฺตา อนาปฺตตี อนาปฺตตี นาม ฯ

๔. ม. วุคฺตา อาปฺตตี อาปฺตตี นาม ฯ

ทฎฐลลาปตติ นาม ปญจาปตติกขนธา อทฎฐลลาปตติ นาม. ฉ อาปตติกขนธา
สาวเสสาปตติ นาม เอโก ปาราชิกาปตติกขนโธ อนวเสสาปตติ นาม. สปปฎิกมมาปตติ
นาม สาวเสสาปตติเยว อปปฎิกมมาปตติ นาม อนวเสสาปตติเยว ฯ เสถ สพุพตถ
อตุตตานเมวาทิ ฯ

อนาปตติวคโค ทวาทสโม ฯ

เอกปुकุลวคควณณา

เอกปुकุลวคคสส ปจเม เอกปुकุลโลติ เอโก ปुकุลโล ฯ เอตถ เอโกติ
ทุกุติยาทีปฎิกเขปตโต (๑) คณนปริจเจโท ฯ ปุกุลโลติ สมมุติกถา (๒) น
ปรมตถกถา ฯ

พุทฐสส หิ ภควโต ทูริธา เทสนา สมมุติเทสนา (๑) ปรมตถเทสนา จาติ ฯ
ตตถ ปุกุลโล สตโต อิตถิ ปุริโส ขตติโย พุราหุมนโธ เทโว มาโรติ เอวรูปา
สมมุติเทสนา อนิจจํ ทุกขํ อนตฺตา ขนฺธธาตฺตาตฺตสตีปฏจानาติ เอวรูปา
ปรมตถเทสนา ฯ ตตถ ภควา เย สมมุติวเสน เทสนํ สุตฺวา อตถิ ปฎิวินฺนิตฺวา
โมหํ ปหาย วิเสสมชฺคินฺตํ สมตฺถาเตสํ สมมุติเทสนํ เทเสติ ฯ เย ปน ปรมตถวเสน
เทสนํ สุตฺวา อตถิ ปฎิวินฺนิตฺวา โมหํ ปหาย วิเสสมชฺคินฺตํ สมตฺถา เตสํ
๑. ส. ทุกุติยาทีปฎิกเขปตเถ ฯ ๒. ม. สมมุติกถา ฯ ๓. สมมุติเทสนา ฯ

ปรมตฺถเทสนํ เทเสติ ฯ

ตฺตรายํ อุปมา ยถา หิ เทสภาสาย กุสโล ตินฺณํ เวทานํ อตฺถสํวณฺณโก อจฺริโย
เย ทมิฬภาสาย วุตฺเต อตฺถํ ชานนฺติ เตสํ ทมิฬภาสาย อจฺริกฺขติ ฯ เย อนฺขภาสาที่สุ
อณฺญตฺตราย ภาสาย เตสํ เตสํ (๑) ตาย ตาย ภาสาย ฯ เอวํ เต มาณวกา เณกํ พุยตฺถํ
อจฺริยมากมฺม ชิปฺปเมว สิปฺปํ อุกฺคณฺหนฺติ ฯ ตตฺถ อจฺริโย วีย พุทฺโธ ภควา ตโย
เวทา วีย กเถตฺตพฺพภาเว จิตฺตานิ ตีณิ ปฏิกฺกานิ เทสภาสาย โกสลฺลมิว สมฺมตฺติปรมตฺถโกสลฺลํ
นानาเทสภาสาย มาณวกา วีย สมฺมตฺติปรมตฺถวเสน ปฏฺวิชณฺนสมตฺถเวเนยฺยสฺตตา
อจฺริยสฺส ทมิฬภาสาที่อจฺริกฺขณํ วีย ภควโต สมฺมตฺติปรมตฺถวเสน เทสนาติ (๒)

เวทิตฺตพฺพา ฯ อห เจตฺถ

ทุเว สจฺจานิ อกฺขาสิ สมฺพุทฺโธ วทตํ วโร
สมฺมตฺตี (๑) ปรมตฺถณฺจ ตติยํ นฺุปลพฺภติ ฯ
สจฺเจตฺตวณฺํ สจฺจํ โลกสมฺมตฺติการณา
ปรมตฺถวณฺํ สจฺจํ ฐมฺมานํ ฐตฺตการณา ฯ
ตสฺมา โวหารกุสลฺลสฺส โลกนาถสฺส สตฺถุโน
สมฺมตฺตี โวหรนฺนตฺสส มุสวาโว น ชายตฺติติ ฯ

อปิจ อญฺฺจหิ การเณหิ ภควา ปุคฺคกถํ กเถติ

๑. ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ ๒. ม. อิตฺตพฺุโท นตฺถิ ฯ ๓. ม. สมฺมตฺตี ฯ เอวมฺุปริปี ฯ

หิโรตตปฐที่ปนตถั กम्मสสกาที่ปนตถั ปจจตตปฐการที่ปนตถั อานนตริยที่ปนตถั
พุรหุมวิหารที่ปนตถั ปุพเพนิวาสที่ปนตถั ทกขินาวิสสุทฐที่ปนตถั โลกสมมตียา
อปปหานตถญจาติ ฯ ขนุชชาตถายตนาณิ หิริยนตติ โอตตปฐนตติ หิ วุตเต มหาขโน
น ชานาติ สมมโห อापชชติ ปฐิสตตฺ ्हติ กิมิถ ขนุชชาตถายตนาณิ หิริยนตติ
โอตตปฐนตติ นามาติ ฯ อิตถิ หิริยติ โอตตปฐติ ปฐิส ษตติโย พุราหุมโณ เทโว มาโรติ
วุตเต ปน ชานาติ น สมมโห อापชชติ น ปฐิสตตฺ ्हติ ฯ ตสฺมา ภควา หิโรตตปฐที่ปนตถั
ปุกุลลกถั กเถติ ฯ

ขนุชา กम्मสสกา (๑) ษตฺโย อายตนาณิตี วุตเตปี เอเสว นโย ฯ ตสฺมา
กम्मสสกาที่ปนตถั ปุกุลลกถั ภควา กเถติ ฯ

เวพฺวนาทโย มหาวิหารา ขนุเชหิ การापิตา ษตฺหิ อายตเนหิตี วุตเตปี
เอเสว นโย ฯ ตสฺมา ภควา ปจจตตปฐการที่ปนตถั ปุกุลลกถั กเถติ ฯ

ขนุชา มาตริ ชีวิตา โวโรเปนตติ ปิตริ อรหนตฺติ รุหิรูปปาทกมฺมํ สัมภาทกมฺมํ
กโรนตติ ษตฺโย อายตนาณิตี วุตเตปี เอเสว นโย ฯ ตสฺมา ภควา อานนตริยที่ปนตถั
ปุกุลลกถั กเถติ ฯ

ขนุชา เมตตายนตติ ษตฺโย อายตนาณิตี วุตเตปี เอเสว

๑. ม. กम्मสสกา ฯ

นโย ๑ ตสฺมา ภควา พุรหุมวิหารที่ปนตถึ ปุคฺคกถึ กเถติ ๑

ขนฺธา ปุพฺเพนิวาสึ อนุสฺสรนฺติ ธาตุโย อายตนาณึติ วุตฺเตปี เอสว

นโย ๑ ตสฺมา ภควา ปุพฺเพนิวาสที่ปนตถึ ปุคฺคกถึ กเถติ ๑

ขนฺธา ทานึ ปฏิคฺคณฺหนฺติ (๑) ธาตุโย อายตนาณึติ วุตฺเตปี มหาชนโน น ชานาติ
สมฺโมหึ อापฺชชติ ปฏิสฺตฺตุ โหติ กิมิทํ ขนฺธธาตุอายตนาณึ ปฏิคฺคณฺหนฺติ นามาติ
ปุคฺคกถา ปฏิคฺคณฺหนฺตึติ ๑ (๒)

สึลวณฺโต กลฺยาณชฺมมาติ วุตฺเต ปน ชานาติ น สมฺโมหึ อापฺชชติ ตสฺมา ภควา
ทกฺขินาวิสฺสุทฺธิที่ปนตถึ ปุคฺคกถึ กเถติ ๑

โลกสมฺมุติ (๓) พุทฺธา ภควณฺโต นปฺปชฺหนฺติ โลกสมฺมณฺวาย โลกนिरฺตฺติยา
โลกาภิลาเป จิตฺตาเยว ชฺมมึ เทเสณฺติ ๑ ตสฺมา ภควา โลกสมฺมตึอปปฺหานตถึปี ปุคฺคกถึ
กเถติ ๑

อิติ เอโก จ โส ปุคฺคโล จาติ เอกปุคฺคโล ๑ เกนตฺเถน (๔) เอกปุคฺคโล
อสทิสฺฐเจน คุณฺวิสิฐฺฐเจน อสมสมฺมเจนาติ ๑ โส หิ ทสนฺนึ ปารมีณึ ปฏิปาณฺญา
อาวชฺชนึ (๕) อาทิ กตฺวา โพธิสมฺภารคุณฺเหหิ เจว พุทฺธคุณฺเหหิ จ เสสมหาชฺเนน
อสทิสฺติ อสทิสฺฐเจนปี เอกปุคฺคโล ๑ โย จสฺส เต คุณฺา เตสึ สฺตฺตาน

๑. สึ. ปตฺติคฺคณฺหนฺติ ๑ ๒. ม. ปฏิคฺคณฺหนฺติ นามาติ ๑ ๓. ม. โลกสมฺมุติ ๑

๔. สึ. เกนณฺเจน ๑ ๕. กตฺถจ. อาวชฺชนปฺภิวชฺชนึ ๑

คุณะหิ วิสัฏฐาติ คุณวิสัฏฐญฺเฐนปี เอกปุกุคโล ฯ ปุริมกา สมมาสมพุทฺธา
สพฺพสตุเตหิ อสมา เตหิ สพุธิ อยเมว เอโก รูปกายคุณะหิ เจว นามกายคุณะหิ
จ สโมติ อสมสมญฺเฐนปี เอกปุกุคโล ฯ

โลเกติ ตโย โลกา สตุตโลโก โอกาสโลโก สงฺขารโลโกติ ฯ เตสํ วิตุถารกถา
วิสุทฺธิมคฺเค (๑) วุตฺตา ฯ เตสฺ อธิ สตุตโลโก อธิปฺเปโต ฯ สตุตโลเก อุปฺปชฺชมาโนปี
เจส เนว เทวโลเก น พุรหุมโลเก มนุสฺสโลเกเยว อุปฺปชฺชติ ฯ มนุสฺสโลเกปี
น อณฺณสฺมี จกฺกวาเพ อิมสฺมีเยว จกฺกวาเพ อุปฺปชฺชติ ฯ ตตฺร่าปี น สพฺพญฺ्ञานสฺสุ ฯ

ปุรตฺถิมาย ทิสาย กชงฺกถํ (๒) นาม นิคโม ตสฺส ปเรณ มหาสาลา ตโต ปรี (๓)
ปจฺจนฺติมา ชนปทา โอรโต มชฺเฒ ฯ ปุรตฺถิมทกฺขิณาย ทิสาย สลฺลวตี นาม นที ตโต
ปรี ปจฺจนฺติมา ชนปทา โอรโต มชฺเฒ ฯ ทกฺขิณาย ทิสาย เสตกณฺณิกํ นาม นิคโม
ตโต ปรี ปจฺจนฺติมา ชนปทา โอรโต มชฺเฒ ฯ ปจฺจิมาย ทิสาย ฐณฺํ นาม
พุร่าหุมณฺณคาโม ตโต ปรี ปจฺจนฺติมา ชนปทา โอรโต มชฺเฒ ฯ อุตฺตราย ทิสาย
อุสิรทฺฐโซ นาม ปพฺพโต ตโต ปรี ปจฺจนฺติมา ชนปทา โอรโต มชฺเฒติ (๔) เอวํ
ปรีจฺจนฺเน อายามโต ติโยชนสฺเต

๑. วิสุทฺธิมคฺค. ๑/๒๖๒ ฯ ๒. ม. กชงฺกถํ ฯ ๓. ม. ปรา ฯ เอวมุปฺปรีปี ฯ

๔. วิ. มหา. ๕/๒๓/๓๕ ฯ

วิตุถารโต ทิยทุตโยชนสเส ปริกเขปโต นวโยชนสเส มชฌิมปเทเส อุปฺปชฺชติ ฯ น
เกวลญจ ตถาคโตว ปจฺเจกพุทฺธา อคฺคสาวกา อสีติมหาเถรา อญฺเฌปี ปุณฺณวนฺดา
อุปฺปชฺชนฺติ พุทฺธมาตา พุทฺธปีตา จกฺกวตฺติราชา อญฺเฌ จ สารปฺปตฺตา
พฺราหฺมณคหปติกา เอตฺถเว อุปฺปชฺชนฺติ ฯ

อุปฺปชฺชมาโน อุปฺปชฺชตีติ อิทํ ปน อุกฺขํปี วิปฺปกตฺวจนฺเมว ฯ อุปฺปชฺชนฺโต
พหุชนหิตตฺถาย (๑) อุปฺปชฺชติ น อญฺเฌน การณฺนาติ เอวํ ปเนตฺถ อตฺถิโถ เวทิตฺพุโฬ ฯ
เอวรฺูปญฺเจตฺถ ลกฺขณํ น สกฺกา เอตฺถ อญฺเฌน สทฺทลกฺขณฺน ปฏฺิพาหิตฺถุ ฯ

อปีจ อุปฺปชฺชมาโน นาม อุปฺปชฺชติ นาม อุปฺปนฺโน นามาติ อยเมตฺถ
เถโถ เวทิตฺพุโฬ ฯ เอส หิ ทีปฺงกรปาทมูลโต ปฏฺุจาย ลทฺธพฺยากรโณ พุทฺธการเก
ธมฺเม ปรีเยสนฺโต ทส ปารมฺมิโย ทิสฺวา อิม ฐมฺมา มยา ปุเรตพฺพาติ
กตสนฺนิฏฺฐาโน ทานปารมฺมิ ปุเรนฺโตปี อุปฺปชฺชมาโน นาม. สีลปารมฺมิ ฯเป ฯ
อุเปกฺขาปารมฺมิติ (๒) อีมา ทส ปารมฺมิโย ปุเรนฺโตปี ทส อุปฺปารมฺมิโย ปุเรนฺโตปี
อุปฺปชฺชมาโน นาม. ทส ปรมตฺถปารมฺมิโย ปุเรนฺโต อุปฺปชฺชมาโน นาม. ปญฺจ
มหาปรีจจาเค ปรีจจนฺโตปี อุปฺปชฺชมาโน นาม. (๓) ฌาตตฺถจรียํ โลกตฺถจรียํ
พุทฺธตฺถจรียํ (๓) ปุริยมาโนปี อุปฺปชฺชมาโน นาม. กปฺปสตสทฺสสาธิกานิ จตฺตารี
๑. ม. พหุชนหิตาย ฯ ๒. สี. อุเปกฺขาปารมฺมิติ ฯ ๓. สี. ฌาตตฺถจรียํ โลกตฺถจรียํ
พุทฺธจรียํ ฯ

อสงเขยยานิ พุทธการกรรมเม มตถกั ปาเปนุโตปี อุปชชมาโน นาม.
 เวสสนุตตภาว ปหาย ตุสตีปุเร ปฐิสนุธี คเหตุวา สญจิวสสตสหัสสาธิกา
 สตตปณณาสวสโกฏโย
 ติฏจนุโตปี อุปชชมาโน นาม. เทวตาหิ ยาจิโต ปญจมหาวิโลกิตั วิโลเกตุวา
 มหามายาย เทเวีย กุจฉิสมี ปฐิสนุธี คณหนุโตปี อนุนาธิเก ทส มาเส คพฐวาทั
 วสนุโตปี อุปชชมาโนว นาม. เอกุนตีส วสุธานี อการมชฌเม ติฏจนุโตปี
 อุปชชมาโนว นาม. กามสุ อาทีนัว เนกขมเม อานิสัถั ทิสวาราลุภททส
 ชาตทิวเส ฉนุสนหาโย กณจกั อสุวารั (๑) อารุยห นิกขมณุโตปี อุปชชมาโนว
 นาม. ตีฉิ รชชานิ อติกมณุโต อโนมานทีตีเร ปพพชนุโต จ อุปชชมาโนว นาม.
 ฉ วสุธานี มหาปธานั กโรนุโตปี อุปชชมาโนว นาม. ปรีปกคเต (๒) ฉาณ
 โอพาริกหารั อหารนุโตปี จ (๓) อุปชชมาโนว นาม. สายณหสมเย วิสาขปณณมายั
 มหาโพธิมณุฑั อารุยห มารพลั วิธเมตุวา ปจมายาเม ปุพเพนิวาสั อนุสสุริตุวา
 มชฌิมยาม เทพพจกั วิโสเชตุวา ปจฉิมยามสมนนุตเร ทวาทสงกั ปฐิจสมุปาทำ
 อนุโลมปฐิโลมโต สมมสิตุวา โสตาปคติมคกั ปฐิวินุณุโตปี อุปชชมาโนว
 # ๑. สี่. กนุถกั หวารั ฯ ม. กณจกั วาहनวารั ฯ ๒. ม. ปรีปกคเต ฯ ๓. ม. จสทุโทนตุถิ ฯ

นาม. โสตาปตฺติผลกฺขณเปปี สกทาคามิมคฺคกฺขณเปปี สกทาคามิผลกฺขณเปปี
อนาคามิมคฺคกฺขณเปปี อนาคามิผลกฺขณเปปี อุปฺปชฺชมาโนว นาม. อรหตฺตมคฺคกฺขณ
ปน อุปฺปชฺชติ นาม. อรหตฺตผลกฺขณ อุปฺปนโน นาม. พุทฺธานํ หิ สาวกานํ วย น
ปฏฺธิปาฎฺฐียา อิทฺธิวิธวณณาทินิ อุปฺปชฺชนฺติ สหเว ปน อรหตฺตมคฺคเณ สกโลปี
สพฺพญฺญตฺตวณณาทิกุณฺราสี อากโตว นาม โหติ ฯ ตสฺมา เต นิพฺพตฺติตฺตสพฺพกิจฺจตฺตา (๑)
อรหตฺตผลกฺขณ อุปฺปนฺนา นาม โหนฺติ ฯ อิมสฺมี สุตฺเต อรหตฺตผลกฺขณฺเวย สนฺชาย
อุปฺปชฺชตฺติ เวทิตฺตํ อุปฺปนโน โหตฺติ อยฺเยหตฺถ อตฺถิ ฯ

พหุชนหิตายาติ มหาชนสฺส หิตตฺถาย อุปฺปชฺชติ ฯ พหุโน ชนสฺส สุชทายาติ
มหาชนสฺส สุตฺถาย อุปฺปชฺชติ ฯ โลกานุกมฺปายาติ สตฺตโลกสฺส อนุกมฺปํ ปฏฺิจ
อุปฺปชฺชติ ฯ กตรโลกสฺสาติ (๒) โย ตถาคตฺส ฐมฺมเทสนํ สุตฺวา อมตฺปานํ ปิวิตฺวา (๓)
ฐมฺมํ ปฏฺิวิชฺฌิ ตสฺสตฺถาย ฯ (๔) ภกฺวตา โพธิมณฺเฑ (๕) สตฺตตฺตฺตาหํ วิดีนาเมตฺวา
โพธิมณฺเฑ อสิปตฺนํ อากมฺม เทวเม ภิกฺขเว อนฺตา ปพฺพชิตฺเตน น เสวิตฺตพฺพาติ
ฐมฺมจกฺกปฺปวตฺตตฺนสฺส (๖) เทสิเต อายสฺมตฺตา อญฺญาโกณฺฑญฺญตฺถเรณ (๗) สทฺธิ
๑. สී. นิพฺพตฺตสพฺพกิจฺจตฺตา ฯ ม. นิพฺพตฺตสพฺพกิจฺจตฺตา ฯ ๒. ม. กตรสฺตฺตโลกสฺสาติ ฯ
๓. สී. ปิวิ ฯ ๔. ม. ตสฺส ฯ กตฺถจฺ. กสฺสตฺถาย ฯ ๕. ม. มหาโพธิมณฺเฑ ฯ
๖. วิ. มหา. ๔/๑๓/๑๓ ฯ ๗. ม. อญฺญาสิโกณฺฑญฺญตฺถเรณ ฯ

อภฺจรรสโกภฺคฺคตถ พุรหฺมาโน อมตปานํ ปวีสุ เอตสฺส สตฺตโลกสฺส อนุภมฺปาย
 อฺปฺปนฺโน ๑ ปญฺจมทิวเส อนตฺตลภฺคฺคตถตฺตนฺตปรีโยสานํ (๑) ปญฺจวคฺคตถเอธา
 อรหตฺเต ปตฺติภฺคฺคตถ เอตสฺสปี สตฺตโลกสฺส อนุภมฺปาย อฺปฺปนฺโน ๑ ตโต
 ยสทรรกปฺปมฺเข ปญฺจปณฺณาส ปฺริเส อรหตฺเต ปตฺติภฺคฺคตถ ตโต กปฺปาสทิกวนสณฺเฑ
 ตีส ภทฺทวคฺคตถ โดย มคฺเค จ ตีณิ ผลานิ จ สมฺปเปตี เอตสฺส สตฺตโลกสฺส อนุภมฺปาย
 อฺปฺปนฺโน ๑ กยาสีเส อาทิตฺตปรียายสฺสตฺตนฺตปรีโยสานํ (๒) ชภฺคฺคตถสฺส อรหตฺเต
 ปตฺติภฺคฺคตถ ตถาลภฺคฺคตถ พิมฺพิสาร์ปฺปมฺขา เอกาทสนฺหตฺตา พุรหฺมณฺคหปตฺติกา สตฺต
 ชมฺมเทสนํ สฺตฺวา โสตาปตฺติผล ปตฺติภฺคฺคตถ เอกนฺหตฺติ สรณฺสฺส ปตฺติภฺคฺคตถ ๑
 ตโรภฺคฺคตถอนุโมทนาวสานํ จตฺตราสตีตยา ปาณสทฺสเสหิ อมตปานํ ปีตํ ๑
 สฺมณฺมาลาการสมากมํ จตฺตราสตีตยา ปาณสทฺสเสหิ ๑ (๓) ชนปาลสมากมํ ทสหิ
 ปาณสทฺสเสหิ ขทฺริงฺการชาตกสมากมํ จตฺตราสตีตยา ปาณสทฺสเสหิ ชมฺพุกาชิวกสมากมํ
 จตฺตราสตีตยา ปาณสทฺสเสหิ ๑ อานนฺทเสภฺคฺคตถสมากมํ จตฺตราสตีตยา ปาณสทฺสเสหิ อมตปานํ
 ปีตํ ๑ ปาสาณกเจตฺตเย ปารายนสฺสตฺตนฺตกถาทิวเส จุทฺทส ปาณโกภฺคฺคตถ อมตปานํ ปวีสุ ๑
 ยมกปภฺคฺคตถทิวเส วิสตี ปาณโกภฺคฺคตถ ตาวตีสภฺคฺคตถ ปณฺทกมฺพลสตีลยํ
 # ๑. วิ. มหา. ๔/๒๐/๒๔ ๑ สํ. ข. ๑๓/๔๑/๒๓ ๑ ๒. วิ. มหา. ๔/๕๕/๖๒ ๑
 # ๓. ม. อัย ปาโธ นตฺถิ ๑

นีสึทิตวา มาตริ กายสภขึ กตวา สตุตปฺปรณั อภิธมฺมึ เทเสนุตสฺส อสีติ
ปานิโกฏิโย เทโวโรหเน ตีส ปานิโกฏิโย สกุกปญฺหสฺสตุตฺนเต อสีติ เทวดาสหฺสฺทานิ
อมตปานิ ปิวีสฺ ๗ มหาสมยฺสฺสตุตฺเต มงฺกฺลสฺสตุตฺเต จุลฺลราหุโลวาเท สมจิตฺตปฺปฏิปทาธาติ อิมสฺ
จตุสฺ จานสฺ อภิสมยฺปฺปตฺตสฺสตุตฺตานึ ปริจฺเจโท นตฺถิ ๗ เอตฺสฺสปี สตุตฺโลกสฺส อฺนุกมฺปาย
อุปฺปนฺโนติ ๗ ยาว อชฺชทิวสา อีโต ปริ อฺนาคเต สาสนึ นิสฺสาย สกุกโมกฺขมฺกุเล
ปติฏฺจหนฺตานิ วเสนาปี อยเมตฺถ อตฺโถ เวทิตฺพุโป ๗

เทวมนฺุสฺसानนฺติ น เกวลึ เทวมนฺุสฺसानึเยว อวเสสานิ นาคสฺุปฺณณาทีนึปี
อตฺถาย หิตาย สฺุขายเยว อุปฺปนฺโน ๗ สเหตุกปฺปฏิสนฺธิเก (๑) ปน มกฺกผลสฺจฺฉิกริยา
ภพฺเพ ปฺกุคฺเค ทสฺเสตฺถึ เอวึ วุตฺตึ ๗ ตสฺมา เอเตสฺปี อตฺถาย หิตาย สฺุขายเยว
อุปฺปนฺโนติ เวทิตฺพุโป ๗

กตโม เอกปฺกุคฺโลติ อัยฺ ปฺุจฺฉา ๗ ปฺุจฺฉา จ นามเสสา ปญฺจวิธา โหติ
อทิฏฺจโชนนาปฺุจฺฉา ทิฏฺจสฺสนฺทนาปฺุจฺฉา วิมตฺติจฺเจทนาปฺุจฺฉา อฺนุมตฺติปฺุจฺฉา
กเถตฺกมฺยตาปฺุจฺฉาติ ๗ ตาสึ อิทึ นานตฺตึ

กตมา อทิฏฺจโชนนาปฺุจฺฉา ๗ ปกตฺติยา ลกฺขณึ อญฺเฐตฺตึ โหติ อทิฏฺจึ อตฺถลิตฺตึ
อตฺธิริตฺตึ อวิฏฺถิตฺตึ อวิภาวิตฺตึ (๒) ตสฺส จ ญานาย ทสฺสนาย ตฺถลนายน ตีรณายน วิภูตฺตฺถาย
วิภาวนตฺถาย ปญฺหึ

๑. กตฺถจ. สเหตุกปฺปฏิสนฺธิวเสน ๗ ๒. ม. อภาวิตฺตึ ๗

ปจฺจติ อัย อทิกฺขโชนาปจฺจนา ฯ

กตมา ทิกฺขสัสนฺทนาปจฺจนา ฯ ปกตยา ลกฺขณํ ฉาตํ โหติ ทิกฺขํ ตฺลิตํ ตีริตํ วิภูตํ
วิภาวิตฺตจ (๑) โส อญฺเณหิ ปณฺจเทหิ สทฺธิ สัสนฺทนตฺถาย ปลฺหํ ปจฺจติ อัย
ทิกฺขสัสนฺทนาปจฺจนา ฯ

กตมา วิมตฺติเจตนาปจฺจนา ฯ ปกตยา สัสยปฺกฺขนฺโน (๒) โหติ [๓] เทวพฺุหกชาโต
เอวํ นฺุ โข นนฺุ โข กิ นฺุ โข กถิ นฺุ โขติ โส วิมตฺติเจตนาตฺถาย ปลฺหํ ปจฺจติ อัย
วิมตฺติเจตนาปจฺจนา ฯ

กตมา อนุมฺติปจฺจนา ฯ ภควา หิ ภิกฺขุณิํ อนุมฺติยา ปลฺหํ ปจฺจติ ตํ กิ มลฺลลล ภิกฺขเว
รูปํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ อนิจฺจํ ภนฺเต ฯ ยมฺปนาณิจฺจํ ทฺกขํ วา ตํ สฺขํ วาติ ฯ ทฺกขํ ภนฺเต ฯ
ยมฺปนาณิจฺจํ ทฺกขํ วิปริณามชมฺมํ กถฺลํ นฺุ (๔) ตํ สมนฺุสฺสตีตุํ เอตํ มม เอโสหมสฺมิ เอโส
เม อตฺตาทิ โน เหนฺติ ภนฺเตติ อยมฺนฺุมฺติปจฺจนา ฯ

กตมา กถฺตฺกมฺยตาปจฺจนา ฯ ภควา ภิกฺขุณิํ กถฺตฺกมฺยตฺถาย ปลฺหํ ปจฺจติ จตฺตารอเม
ภิกฺขเว สติปฺภูจฺจนา ฯ กตเม จตฺตารอติ ฯ (๕) อัย กถฺตฺกมฺยตาปจฺจนาติ ฯ

ตตฺถ พุทฺธานิํ ปุริมา ติสฺโส ปจฺจนา นตฺถิ ฯ กสฺมา

๑. ม. วิภาวิตํ ฯ ๒. ม. สัสยปฺกฺขนฺโน โท ฯ ๓. ส. ม. เอตถนฺุตเร วิมตฺติปฺกฺขนฺโน โทติ ทิสฺสตี ฯ

๔. ม. กถฺลํ นฺุ โข ฯ ๕. พ. มหา. ๒๕/๗๐๐/๔๐๕ ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิป้ตวณณนา หน้ ๑๓๘

พุทธานัน หิ ตีสุ อทฐาสู กิณจึ สขขตัง อทฐาวิณิมุตตัง วา อสขขตัง วา อททิจัง อชานิตัง
อตุลิตัง อติริตัง อวิภูตัง อวิภาวิตัง นาม นตถิ ตสฺมา เนสิ อททิจุชไตนาปฺจุจฺจนา นตถิ ฯ
ยํ ปน ภควตา อตฺตโน ฌาณน ปฏฺวิวิทฺธิ์ ตสฺส อณฺเณน สมณน วา พุราหฺมณน
วา เทเวน วา มาเรณ วา พุรหฺมณา วา สทฺธิ์ สัสนฺททิกิจฺจํ นตถิ ฯ เตนสฺส
ททิจุสัสนฺททนาปฺจุจฺจนา นตถิ ฯ ยสฺมา ปเนตฺถ อกถิถิ ตินฺณวิจิกิจฺจโน สพฺพทฺมเมสุ
วิหตสัสโย เตนสฺส วิมตฺติจฺเจทนาปฺจุจฺจนา นตถิ ฯ อิตฺรา ปน เทว ปฺจุจฺจนา ภควโต
อตฺถิ ตาสู อัยํ กเถตฺถกมฺยตนาปฺจุจฺจนาติ เวทิตพฺพา ฯ

อิทานิ ตาย ปฺจุจฺจาย ปฺจุจฺจํ เอกปฺคฺคถิ (๑) วิภาเวนฺโต ตถาคโต อรหํ
สมฺมาสมฺพุทฺโชติ อห ฯ ตตฺถ ตถาคโตติ อฏฺฐหิ การณฺหิ ภควา ตถาคโต ตถา
อากโตติ ตถาคโต ตถา คโตติ ตถาคโต ตถกขณฺณํ อากโตติ ตถาคโต ตถทฺมเม
ยถาวโต อภิสมฺพุทฺโชติ ตถาคโต ตถทสฺสิตาย ตถาคโต ตถาวาทิตาย ตถาคโต
ตถาการิตาย ตถาคโต อภิกวณฺฏฺเจน ตถาคโตติ ฯ

กถิ ภควา ตถา อากโตติ ตถาคโต ยถา สพฺพโลกหิตาย อุสฺสุกฺกมาปฺนฺนา ปฺริมกา
สมฺมาสมฺพุทฺธา อากตา ยถา วิปฺสฺสี ภควา อากโต ยถา สิขิ ภควา ยถา เวสฺสภู
๑. ม. เอกปฺคฺคถิ ฯ

ภควา ยถา กกุสนุโธ ภควา ยถา โภนาคมโน ภควา ยถา กสุสโป ภควา อากโตติ ฯ
 กิ วุตตํ โหติ เยน อภินิหารเณ เอเต ภควนุโต อากตา เตเนว อมหากंपิ ภควา อากโต ฯ
 อถวา ยถา วิปสุสี ภควา ฯเป ฯ ยถา กสุสโป ภควาทานปารมิโย (๑) ปุเรตวา
 สีลเนกขมมปลณวาริวิขณุติสจจอทธิจ্ঞานเมตตตอูเปกขาปารมิโย (๑) ปุเรตวา อีมา
 ทส ปารมิโย ทส อูปปารมิโย ทส ปรมตตปารมิโยติ สมตีส ปารมิโย ปุเรตวา
 องคปริจจจากชีวิตชนรชชปุตตททปริจจจากนุติ อีเม ปลจ มหาปริจจจากे परिจจชิตวา
 ปุพพิโยคปุพพิจริยทมกขานณตตจจริยทโย ปุเรตวา พุททจริยท (๒) โภฎี ปตวา
 อากโต ตถา อมหากंपิ ภควา อากโต ฯ ยถา จ วิปสุสี ภควา ฯเป ฯ กสุสโป ภควา
 จตตารो สติปज्ञाने जत्तारो समप्रधाने जत्तारो इतिपाते पलजिनुरियानि पलज
 पलानि सत्त पोचमंगके अरियं अणुजंगकिं मकुं णवत्तवा पुरुहेत्तवा अकता (३) त्ता अमहाकं
 भक्वापि अकतो अँव त्ता अकतोति त्ताकतो ฯ

यत्वेव लोमहि विपसुसिआथโย
 सपुण्णुणावं मुनयो अिचकता
 त्ता अँव सगुयमुनीपि अकतो
 त्ताकतो वुज्जति तेन जग्गुमाति ฯ

अँव त्ता अकतोति त्ताकतो ฯ

๑. ม. ...ปารมี ฯ ๒. ม. พุททจริยท ฯ ๓. ม. อากโต ฯ

กถิ คตา คโตติ ตถาคโต ยถา สมฺปติชาโต วิปสฺสี ภควา ฯเป ฯ กสฺสโป ภควา
คโต กถญจ โส คโตติ โส หิ สมฺปติชาโต สมฺเมหิ ปาเทหิ ปจฺวิยฺย ปติฏฺฐาย อุตฺตรากิมฺโข
สฺตฺตฺตปทวิทิตฺทาเรน คโต ฯ ยถาห สมฺปติชาโต อานนฺท โพธิสฺสโต สมฺเมหิ ปาเทหิ ปจฺวิยฺย
ปติฏฺฐหิตฺวา อุตฺตรากิมฺโข สฺตฺตฺตปทวิทิตฺทาเรน กจฺจติ เสตฺมฺหิ ฉตฺเต อนฺุชาริยฺมานเ
สพฺพาทิสฺสา(๑) อนฺุวิโลเกติ อาสภฺยจ วาจํ ภาสฺติ อคฺโคหฺมสฺมิ โลกสฺส เซฏฺโฐหฺมสฺมิ
โลกสฺส เสฏฺโฐหฺมสฺมิ โลกสฺส อยมนฺฺติมา ชาติ นตฺถิทานิ ปฺนพฺภโวติ ฯ (๒) ตลฺยจฺส
กมนํ ตถิ อโหสิ อวิตถิ อนเเกสํ วิเสสาชฺคฺมานํ ปุพฺพนิมิตฺตภาเวน ฯ ปจฺวิยฺยหิ (๓) โส
สมฺปติชาโต จ สมฺเมหิ ปาเทหิ ปติฏฺฐหิ อิทฺมสฺส จตฺตฺติปาทปฏฺฐิตภสฺส ปุพฺพนิมิตฺตํ
อุตฺตรากิมฺขภาโว ปน สพฺพโลกุตฺตรภสฺส (๔) ปุพฺพนิมิตฺตํ สฺตฺตฺตปทวิทิตฺทาโร สฺตฺต-
โพชฆงฺกรตฺนปฏฺฐิตภสฺส ปุพฺพนิมิตฺตํ ฯ (๕) [๖] สุวณฺณทณฺฑา วิติปตฺนฺติ จามราติ
เอตฺถ วุตฺตจามรฺกฺเขโป ปน สพฺพตฺติตฺถิยนิมฺมถนสฺส ปุพฺพนิมิตฺตํ เสตฺจจตฺตฺตฺตารณํ
อรหตฺตผลวิมุตฺติชฺรวิมลเสตฺจจตฺตปฏฺฐิตภสฺส ปุพฺพนิมิตฺตํ สพฺพทิสฺสาอนฺุวิโลกนํ
สพฺพญฺญตฺตานาวรณณานปฏฺฐิตภสฺส ปุพฺพ-

- # ๑. ม. สพฺพาทิสฺสา ฯ ๒. ม. อ. ๑๔/๓๓๓/๒๕๓ ฯ ๓. ม. ยญฺหิ ฯ
- # ๔. กตฺถจฺ. สพฺพโลกุตฺตรปฏฺฐิตภสฺส ฯ ๕. ม. อຍ် ปาโจ นตฺถิ ฯ ๖. ม. เอตฺถนฺฺตเร
สุวณฺณทณฺฑา วิติปตฺนฺติ จามราติ เอตฺถ วุตฺตจามรฺกฺเขโม ปน สพฺพตฺติตฺถิยนิมฺมถนสฺส
ปุพฺพนิมิตฺตฺนฺติ ทิสฺสตี ฯ

นิมิตต์ อาสภิวาจาภาสน์ อปปฏิวตติยวธรรมจกปวตตนสฺส

ปุกพนิมิตต์ ๑ ตถา อัย ภควาปี คโต ๑ ตถจสฺส คมนํ ตถ อโหสิ อวิตถํ เตสญเจว (๑)

วิเสสาธคมานํ ปุกพนิมิตฺตภาเวน ๑ เตนาหุ โปราณา

มฺหุตฺตชาโตว ความปตี ยถา

สเมหิ ปาเทหิ สฺสู วสุณฺฐรํ

โส อกฺกมึ (๒) สตฺต ปทานิ โคตโม

เสตถจ ฉตฺตํ อุนฺชารยฺย มรฺู ๑

คนฺตุวาน โส สตฺต ปทานิ โคตโม

ทิสวา วิโลเกสิ สฺมา สมนฺตโต

อฺกฺจจฺกเปตฺติ คิริมพฺกฺทิริยิ

สิโห ยถา ปพฺพตมฺทฺธนิฏฺฐิโตติ ๑

เอวํ ตถา คโตติ ตถาคโต ๑

อถวา ยถา วิปฺสฺสี ภควา ๑เป ๑ ยถา กสฺสโป ภควา อัยปี ภควา ตถเวว นกฺขมฺเมว

กามจฺจนฺทํ ปหาย คโต อพฺยาปาเทน พฺยาปาทํ ปหาย อาโลกสฺสญาย ถินมิทฺฐิ

อวิกฺเขเปน อฺทฺธจฺกุกฺกจฺจํ ฐมฺมวตฺถานน วิจิกิจฺจํ ปหาย คโต ฌาเณน อวิหฺขํ

ปทาเลตฺวา คโต ปามฺชฺเชน อรฺตี วินฺเทตฺวา ปจฺมชฺฌานน นีวรณกฺวาภูํ อุกฺขมาญฺเฏตฺวา

๑. ม. เตสฺยเว ๑ ๒. ม. ยฺ. วิกฺกมึ ๑

หุตยชฌาเนน วิตกุกวิจารรูปสมํ (๑) อุปสมตฺวา (๒) ตติยชฌาเนน ปีตี วิราเชตฺวา
จตุตถชฌาเนน สุขทุกฺขํ ปหาย อากาसानญายตนสมาปตฺติยา
รูปสญฺญาปฏิมสญฺญานานตฺตสญฺญาโย สมตฺติกุกมิตฺวา วิญฺญาณญายตนสมาปตฺติยา
อากาसानญายตนสญฺญํ อากิณฺจญฺญาตนสมาปตฺติยา วิญฺญาณญายตนสญฺญํ
เนวสญฺญานาสญฺญาตนสมาปตฺติยา อากิณฺจญฺญาตนสญฺญํ สมตฺติกุกมิตฺวา คโต ฯ

อนิจฺจานุปฺสฺสนาย นิจฺจสญฺญํ ปหาย ทุกฺขานุปฺสฺสนาย สุขสญฺญํ
อนตฺตานุปฺสฺสนาย อตฺตสญฺญํ นิพฺพิทานุปฺสฺสนาย นนฺที วิราคานุปฺสฺสนาย ราคํ
นิโรธานุปฺสฺสนาย สมุทฺธํ อุปฺमानุปฺสฺสนาย (๓) อาทานํ ขยฺยานุปฺสฺสนาย ฆนสญฺญํ
วยฺยานุปฺสฺสนาย อายูหนํ วิปริณามานุปฺสฺสนาย ชฺวสญฺญํ อนิมิตฺตานุปฺสฺสนาย
นิมิตฺตสญฺญํ อปฺปณฺหิตานุปฺสฺสนาย ปณฺธิ สฺสญฺญตฺตานุปฺสฺสนาย อภินิเวสํ
อธิปฺลวฺชาธมฺมวิปฺสฺสนาย สาราทานาภินิเวสํ ยถาญฺตถาณทสฺสเนน สมฺโมหาภินิเวสํ
อาทินวานุปฺสฺสนาย อาลยาภินิเวสํ ปฏิสงฺขานุปฺสฺสนาย อปฺปปฏิสงฺขํ
วิวญฺญานุปฺสฺสนาย สํโยคาภินิเวสํ โสตาปตฺติมคฺเคน ทิฏฺฐเจกฺกุเจ กิเลส ภณฺชิตฺวา
สททาคามิมคฺเคน โอฟาริเก กิเลส ปหาย อนาคามิมคฺเคน อนุสทฺเต กิเลส
สมฺมุขมาญฺเจตฺวา

๑. ส. วิตกุกวิจารฐมํ ฯ ๒. ม. วิตกุกวิจารํ รูปสมตฺวา ฯ ๓. ม. ปฏฺิณิสฺสคฺคานุปฺสฺสนา ฯ

อรหตุตมกุกเคน สพุพกิลเส สมุจันนิตุวา คโต ๑ เอวปี ตถา คโตติ ตถาคโต ๑

กถิ ตถลกุกณิ อากโตติ ตถาคโต ปจวิธาตุยา กุกขพลกุกณิ (๑) ตถิ อวิตถิ
อาโปธาตุยา ปกุกมรณลกุกณิ เตโซธาตุยา อุนุหลกุกณิ วาโยธาตุยา วิตุณมกุกณลกุกณิ
อากาสธาตุยา อสมมุจลกุกณิ วิญญาณธาตุยา วิชานนลกุกณิ ๑

รูปสสุส รูปปนลกุกณิ เวทนาย เวทยิตลกุกณิ สลญา ย สลชานนลกุกณิ
สงขารานิ อภิสงขรณลกุกณิ วิญญาณสสุส วิชานนลกุกณิ ๑

วิตกุกสสุส อภินิโรปนลกุกณิ วิจารสสุส อนุมชชนลกุกณิ ปิตียา ผรณลกุกณิ
สขสสุส สาทลกุกณิ จิตเตกुकตาย อวิกเขปลกุกณิ ผสสุสสุส ผุสนลกุกณิ ๑

สทฐินุทฐิสสุส อธิโมกุกลกุกณิ วิริยินุทฐิสสุส ปกुकหลกุกณิ
สทินุทฐิสสุส อุปฏจานลกุกณิ สมารินุทฐิสสุส อวิกเขปลกุกณิ ปณณินุทฐิสสุส
ปชานนลกุกณิ ๑

สทฐาพลสสุส อสสุทฐิเย อกมุปียลกุกณิ วิริยพลสสุส โกสชเช สติพลสสุส
มุจจสจเจ สมาริพลสสุส อุทฐจเจ ปณณาพลสสุส อวิชชาย อกมุปียลกุกณิ ๑

สติดสมุโพชฃณงคสุส อุปฏจานลกุกณิ ชมมวิจยสมุโพชฃณงคสุส

๑. ม. กุกขพตุตลกุกณิ ๑

ปวิจยลกฺขณํ วิริยสมุโพชฌงฺกสฺส ปคฺคหฺลลกฺขณํ ปิตฺติสมุโพชฌงฺกสฺส ฝรณฺลกฺขณํ
ปสฺสทฺธิสมุโพชฌงฺกสฺส อุปสมลกฺขณํ สมาริสมุโพชฌงฺกสฺส อวิกฺเขปลกฺขณํ
อุเปกฺขาสุมุโพชฌงฺกสฺส ปฏฺฐิตฺสงฺขานลกฺขณํ ฯ

สมฺมาทิฏฺฐิยา ทสฺสณลกฺขณํ สมฺมาสงฺกปฺปสฺส อภินิโรปนลกฺขณํ สมฺมาวาจา
ปรีคฺคหฺลลกฺขณํ สมฺมากมฺมมฺนตฺสฺส สมฺภูจฺจานลกฺขณํ สมฺมาอาชีวะสฺส โวทานลกฺขณํ
สมฺมาวายามสฺส ปคฺคหฺลลกฺขณํ สมฺมาสติยา อุปฺภูจฺจานลกฺขณํ สมฺมาสมาธิสฺส
อวิกฺเขปลกฺขณํ ฯ

อวิชฺชา อญฺญาณลกฺขณํ สงฺขารานํ เจตนาลกฺขณํ วิญฺญาณสฺส วิชานนลกฺขณํ
นามสฺส นมฺนลกฺขณํ รูปสฺส รูปฺปนลกฺขณํ สพายตฺนสฺส อายตฺนลกฺขณํ ฝสฺสสฺส
ฝุสฺสนลกฺขณํ เวทนาย เวทยิตลกฺขณํ ตณฺหาย เหตุลกฺขณํ อุปาทานสฺส กณฺณลกฺขณํ
ภาวสฺส आयูหนลกฺขณํ ชาติยา นิพฺพตฺติลกฺขณํ ชราย ชีรณลกฺขณํ มรณสฺส
จฺจติลกฺขณํ ฯ

ธาตุนํ สฺขยฺยตาลกฺขณํ อายตฺนानํ อายตฺนลกฺขณํ สติปฺภูจฺจานานํ อุปฺภูจฺจานลกฺขณํ
สมฺมปฺปชานานํ ปทหนลกฺขณํ อิทฺธิปาทานํ อิชฺฉนลกฺขณํ อินฺทฺริยานํ อธิปตฺติลกฺขณํ
พลานํ อกมฺปิยลกฺขณํ โพชฌงฺกานํ นิยฺยานลกฺขณํ มกฺกสฺส เหตุลกฺขณํ ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอกปुकถวคณณา หน้า ๑๔๕

สจจัน ตถลกขณ สมนสส อวิกเขปลกขณ วิปสสนาย อนุปสสนาลกขณ
สมถวิปสสนาน อกรสลกขณ ยุกนทธาน อนิวตถนลกขณ ฯ

สีลวิสุทฐียา สัวรรลกขณ (๑) จิตตวิสุทฐียา อวิกเขปลกขณ ทิฏฐิวิสุทฐียา
ทสสนลกขณ ฯ

ขเย ฅาณสส สมุจเจทลกขณ อนุปปาเท ฅาณสส ปสสทฐิลกขณ ฯ

จนทสส มุถลกขณ มนสิการสส สมุจจันลกขณ ผสสสส สโมธานลกขณ
เวทนาย สโมสรณลกขณ สมาริสส ปมุขลกขณ สติยา อธิปเตยลกขณ ปญญา
ตทตฐิลกขณ วิมุตติยา สารลกขณ อมโตคชสส นิพพานสส ปริโยสานลกขณ
ตถิ อวิตถิ ฯ เอว ตถลกขณ ฅาณคติยา อากโต อวิรัชชิตฺวา (๒) ปตฺโตติ (๓)
ตถากโต ฯ เอว ตถลกขณ อากโตติ ตถากโต ฯ

กถิ ตถมเม ยถาวโต อภิสมฺพุทฺโธติ ตถากโต ตถมมา นาม จตฺตาริ
อริยสจจันนิ ฯ ยถาห จตฺตาริมานิ ภิกฺขเว ตถานิ อวิตถานิ อนญฺญถานิ ฯ กถมานิ
จตฺตาริ อิทํ ทุกฺขนติ ภิกฺขเว ตถเมตํ อวิตถเมตํ อนญฺญถเมตฺนติ (๔) วิตฺถาโร ฯ
ตานิ จ ภควา อภิสมฺพุทฺโธ ตสฺมา ตถานํ

๑. ม. สัวรรลกขณ ฯ ๒. ส. ม. อวิรัชชิตฺวา ฯ ๓. ม. ปตฺโต อนุปปตฺโตติ ฯ

๔. ส. มหา. ๑๕/๑๖๕๗/๕๔๐ ฯ

อภิสมพุทฺธตฺตา ตถาคโถติ วุจฺจติ ฯ อภิสมพุทฺธตฺโต หิ เอตถ คตสทฺโท ฯ

อปิจ ชรามรณสฺส ชาติปฺจฺยา สมภูตสมุทาคตฺถุโ จ ตโถ อวิตโถ อนนฺยลโถ
ฯเป ฯ สงฺขารานํ อวิชฺชาปฺจฺยา สมภูตสมุทาคตฺถุโ จ ตโถ อวิตโถ อนนฺยลโถ ฯ
ตถา อวิชฺชายนํ สงฺขารานํ ปฺจฺยญฺโ จ สงฺขารานํ วิญฺญาณสฺส ปฺจฺยญฺโ จ ฯเป ฯ
ชาติยา ชรามรณสฺส ปฺจฺยญฺโ จ ตโถ อวิตโถ อนนฺยลโถ ฯ ตํ สพฺพํ ภควา
อภิสมพุทฺธสฺส ฯ ตสมฺมาปฺปี ตถานํ อภิสมพุทฺธตฺตา ตถาคโถติ วุจฺจติ ฯ เอวํ ตถชฺมเม
ยถาวโต อภิสมพุทฺธสฺส ตถาคโถ ฯ

กถํ ตถทสฺสตีตย ตถาคโถ ภควา ยํ สเทวเก โลเก สเทวมนุสฺสายนํ ปชาย
อปรมาณาสฺส โลกธาตฺตฺส อปรมาณานํ สตฺตฺตานํ จกฺขุทฺวารเอ อาปาถํ อากจฺจนฺตํ
รูปารมฺมณํ นาม อตฺถิ ตํ สพฺพาการโถ ชานาติ ปสฺสตี ฯ เอวํ ชานตา ปสฺสตา จ เตน
ตํ อิกฺขฺยานิกฺขฺยาทิวเสน วา ทิกฺขฺยสฺสตฺมตฺตฺวิญฺญาเตสฺส ลพฺภมานกปทวเสน วา กตฺมนฺตํ
รูปํ รูปายตฺนํ ยํ รูปํ จตฺนุนํ มหาภูตानํ อฺปาทายนํ วณฺณิกา สนิทฺสสนํ สปฺปฏฺธิณํ
นึลํ ปิตกนฺตฺติอาทินา (๑) นเยน อนเนเกหิ นามเอหิ เทรสหิ วาเรหิ ทฺวิปฺลฺยสาช
นเยหิ วิภชฺชมานํ ตถเมว โหติ วิตถํ นตฺถิ ฯ เอส นโย โสตทฺวาราทิสฺสปี
อาปาถมากจฺจนฺเตสฺส

๑. อภิ. สจ. ๓๔/๕๒๑/๒๐๔ ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอกปुकถวคคณณา หน้า ๑๔๖

สททาทิสฺส ฯ วุตตณเจตํ ภควตา ยํ ภิกขเว สเทวกสฺส โลกสฺส ฯเป ฯ สเทวมนุสฺสาย
ทิกฺขุํ สุตํ มุตํ วิญญาตํ ปตฺตํ ปริเยสิตํ อนูวิจริตํ มนสา ตมहि อพุกณณาสี (๑) ตํ
ตถาคตสฺส วิทิตํ ตํ (๒) ตถาคเต น อุปฺภูจาสีติ ฯ (๓) เอวํ ตถทสฺสิตาย ตถาคโต ฯ
ตถาคโตติ ปทสมภโว เวทิตพฺโพ ฯ

ถถิ ตถวาทิตาย ตถาคโต ยํ รตฺตี ภควา โพธิมณฺเฑ อปราจิตปลลฺงเก นิสินฺโน
ติณฺณํ มารานํ มตฺถกํ มทฺทิตฺวา อนุตฺตรํ สมฺมาสมฺโพธิํ อภิสมฺพุทฺโธ ยถจ รตฺตี
ยมกศาลานํ อนุตฺเร อนฺุปาทิสฺสาย นิพฺพานชาตฺยา ปรีนิพฺพายิ เอตฺถนุตฺเร
ปลฺจจตฺตวาฬิสวสฺสปริมาณกาลे ปจฺมโพธิยาปี มชฺฌิมโพธิยาปี ปจฺฉิมโพธิยาปี ยํ
ภควตา ภาสิตํ สุตตํ เภยฺยํ ฯเป ฯ เวทลลํ สพฺพนตํ อตฺถโต จ พฺยณฺชนโต จ อนฺุปวชฺชํ
อนฺุณมธิกํ (๔) สพฺพการปริปฺณฺณํ รากมทนิมฺมทนํ (๕) โทสโมหมทนิมฺมทนํ นตฺถิ
ตตฺถ วาลกฺกมตฺตปี อวกฺขลิตํ สพฺพนตํ เอกมฺทฺทิกาย ลลฺจิจิตํ วิย เอกนาฬิยา มิตํ วิย
เอกตฺถลา ย ตฺถิตํ วิย จ ตถเมว โหติ อวิทถํ ฯ เตนานห ยถจ จุนฺท รตฺตี ตถาคโต อนุตฺตรํ
สมฺมาสมฺโพธิํ อภิสมฺพุชฺฌติ ยถจ รตฺตี อนฺุปาทิสฺสาย นิพฺพานชาตฺยา ปรีนิพฺพายติ ยํ
เอตฺสฺมี อนุตฺเร ภาสติ ลปฺติ นิทฺทิสติ

๑. ม. อพุกณณาสี ฯ ๒. ม. ตํ ตถาคโต น อุปฺภูจาสีติ ฯ ๓. อจ. จตฺถก. ๒๑/๒๔/๓๑ ฯ
๔. ม. อนฺุณ อนธิกํ ฯ ๕. ม. รากมทนิมฺมทนํ ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปาตวณณา หน้า ๑๔๘

สพพนุติ ตเถว จ โหติ โน อณณตาฯ ตสุมา ตถาคโตติ วุจจตีติ ฯ (๑) กทอตุโถ
หิ เอตถ กตสทโท ฯ เอวํ ตถวาทีตาย ตถาคโต ฯ

อปีจ อากทน์ อากโท วจนนุติ อตุโถ ฯ ตโถ อวิปริโต อากโท อสุสาติ
ทการสุส ตการํ กควา ตถาคโตติ เอวเมว ตสมิ อตุเถ ปทสนธิ (๒) เวทิตพพา ฯ

กถิ ตถาการิตาย ตถาคโต ฯ [๓] ภควา หิ ยํ วาจํ ภาสตี ตเถว กาเยน
กโรตี ฯ (๒) ภควโต หิ วาจา ย กาโย อนุโลเมติ กายสุสาปี วาจา ตสุมา ยถาวาที
ตถาการิ ยถาการิ ตถาวาที จ โหติ ฯ เอวํ กตสท จสุส ยถา วาจา กาโยปี
ตถาคโต ปวตุโตติ อตุโถ ฯ ยถา จ กาโย วาจาปี ตถา กตาคติ ตถาคโต ฯ
เตเนวาท ยถาวาที ภิกขเว ตถาคโต ตถาการิ ยถาการิ ตถาวาที. อิติ ยถาวาที
ตถาการิ ยถาการิ ตถาวาที. ตสุมา ตถาคโตติ วุจจตีติ ฯ (๔) เอวํ ตถาการิตาย
ตถาคโต ฯ

กถิ อภิภวนภูเจน ตถาคโต อูปริ ภวกุคํ เหฏฐา อเวจี ปริยนุติกํ (๕) กควา
ติริยํ อปริมาณาสฺ โลกธาตฺสฺ สพพสตุเต อภิภวติ สีเลนปี สมารินาปี ปญญาปี
วิมุคฺติยาปี น ตสุส ตฺถลา วา ปมาณํ วา อตุถิ อตุโล อปฺปเมยโย

๑. ที. ปา. ๑๑/๑๒๐/๑๔๘ ฯ ๒. ม. ปทสทฺธิ ฯ ๓. กตุถจิ. เอตถนุตเร ภควา หิ ยํ วาจํ
ภาสตี ตเถว กาเยน กโรตีติ ทิสฺสตี ฯ ๔. องฺ. จตุกก. ๒๑/๒๓/๓๐ ฯ ๕. ม. ปริยนุติ ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอกปุกคลาวควณณา หน้ ๑๔๕

อนุตโตโร ราชราโช (๑) เทวเทโว สกุกานัน อติสกุโก พุรหุमानัน อติพุรหุมา ฯ เตนหา
สเทวเก ภิกุขเว โลเก ฯเป ฯ สเทวมนุสสุสย ตถาคโต อภิกุ อนภิกุโต อณณทคตุทโส
วสวคตึ ฯ ตสุมา ตถาคโตติ วุจคตึ ฯ (๒)

ตเตรว ปทสนุธิ (๓) เวทิตพุพา อคโท วีย อคโท ฯ (๔) โโก ปเนส
เทสนาวิลาสो เจว ปุณณุสสุโย จ ฯ เตนเว (๕) มหานุภาโว ภิสกุโก ทิพุพาเคน สเป
วีย สพุพปรปวาทีโน สเทวณจ โลกั อภิกวติ ฯ อิติ สพุพโลกาภิกวเนน ตโล
อวิปริโต เทสนาวิลาสो เจว ปุณณุสสุโย จ อคโท (๖) อสุสชาติ ทการสุส ตการ
กตุวา ตถาคโตติ เวทิตพุโพ ฯ เอว อภิกวณณเจน ตถาคโต ฯ

อปีจ ตถาย คโต ตถั คโตติปี ตถาคโต คโตติ อวคโต (๗) อติโต ปตุโต
ปฎิปนุนติ อตุโธ ฯ ตตุถ สกถั โลกั ตีรณปริณณาย ตถาย คโต อวคโตติ ตถาคโต ฯ
โลกสมุทหึ ปหानปริณณาย ตถาย คโต อติโตติ ตถาคโต โลกนิโรธั สจุนิกิริยาย
ตถาย คโต ปตุโตติ ตถาคโต โลกนิโรธคามินีปฎิปปทั ตถั คโต ปฎิปนุนติ
ตถาคโต ฯ เตนั วุคตึ (๘) โลโก

- # ๑. กตุถจิ. ราชาดิราชา ฯ ๒. อจ. จตุกก. ๒๑/๒๓/๓๐ ฯ ๓. ม. ตเตรว ปทสิทุธิ ฯ
- # ๔. ม. อคโท วีย อคโท ฯ ๕. ม. เตน เหนส ฯ ๖. ม. อคโท ฯ ๗. ม. คโตติ อวคโต ฯ
- # ๘. ม. เตน ยั วุคตึ ภกวตา ฯ

ภิกขเว ตถาคเตน อภิสมฺพุทฺโธ โลกสุมา ตถาคโต วิสฺยุตฺโต ฯ โลกสมุทโย ภิกขเว
ตถาคเตน อภิสมฺพุทฺโธ โลกสมุทโย ตถาคตฺตสฺส ปหีนโน ฯ โลกนิโรโธ ภิกขเว ตถาคเตน
อภิสมฺพุทฺโธ โลกนิโรโธ ตถาคตฺตสฺส สจฺฉิกโต ฯ โลกนิโรธคามินี ปฏิปทา ภิกขเว
ตถาคเตน อภิสมฺพุทฺธา โลกนิโรธคามินีปฏิบัติปทา ตถาคตฺตสฺส ภาวิตา ฯ ยํ ภิกขเว
สเทวกสฺส โลกสฺส ฯเปฯ สพฺพนฺตํ ตถาคเตน อภิสมฺพุทฺธํ ฯ ตสฺมา ตถาคโตติ
วฺจฺจตีติ ฯ (๑)

ตสฺส เอวํปี อตุโธ เวทิตพฺโพ ฯ อิหํปี ตถาคตฺตสฺส ตถาคตภาวทีปเน มุขมตฺตเมว
สพฺพากาเรน ปน ตถาคโตว ตถาคตฺตสฺส ตถาคตภาวํ วณฺเณยฺย ฯ

อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธติ ปททฺวเย ปน อารกตฺตา อรินํ อรานนฺจ หตฺตฺตา
ปจฺจยาทีนํ อรหตฺตา ปาปกรณฺเ รหาภาวติ อิมเหติ ตาว การณฺเห อรหนฺติ เวทิตพฺโพ ฯ
สมฺมา สามนฺจ สพฺพชฺมมานํ พุทฺธตฺตา ปน สมฺมาสมฺพุทฺโธติ ฯ อยเมตฺถ สงฺเขโป
วิตถารโต ปเนตํ ปททฺวยํ วิสุทฺธิมกฺเค (๒) พุทฺธานุสฺสตี วณฺเณนํ ภาสิตนฺติ ฯ

ปจฺฉิมํ ฯ

พุทฺธิเย ปาตุภาโวติ อุปฺปตฺติ นิปฺพตฺติ ฯ ทฺลลโก โลกสุมินฺติ อิมสฺมี สตฺตโลเก ทฺลลโก
ปรมทฺลลโก ฯ กสฺมา ทฺลลโกติ เอกวาริ ทานปารมี ปฺปุเรตฺวา พุทฺเธน ภวิทฺถุ น

๑. อัง. จตุกก. ๒๑/๒๓/๓๐ ฯ ๒. วิสุทฺธิมกฺค. ๑/๒๕๑ ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอกปुकถวคคณณา หน้า ๑๕๑

สกุกา ๑ เทว วาเร ทส วาเร วิสติ วาเร ปญญาสวารสวารสหัสสวารโกฏิสทสวาร
จาปี (๑) ทานปารมี ปุเรตวา พุทฺเชน ภวิตุ น สกุกา ๑ ตถา เอกทิวส์ เทว ทิวเส ทส
ทิวเส วิสติ ทิวเส ปญญาส ทิวเส ทิวสสตี ทิวสสทสตี ทิวสสทสทสตี
ทิวสโกฏิสทสทสตี ๑ เอกมาส์ เทว มาเส ๑เป ๑ มาสโกฏิสทสทสตี ๑ เอกลัจจรี เทว
ลัจจเร ๑เป ๑ ลัจจรีโกฏิสทสทสตี ๑ เอกกปเป เทว กปเป ๑เป ๑ กปเปโกฏิสทสทสตี
๑

กปปานี เอกอสงเขยขยิ เทว อสงเขยขยยานิ ตินิ อสงเขยขยยานิ ทานปารมี ปุเรตวา พุทฺเชน
ภวิตุ น สกุกา ๑ สีสปารมีเนกขมมปารมี ๑เป ๑ อุเปกขาปารมีสุปี เอสเว นโย ๑
ปจิมโกฎิยา ปน กปเปสทสทสทสทิกานิ จตตารี อสงเขยขยยานิ ทส ปารมีโย ปุเรตวา
พุทฺเชน ภวิตุ สกุกาติ อิมินา การณน ทุลลโก โหติ ๑ (๒)

ทุตยิ ๑

ตติเย อจฺจริยมนุสฺสโสติ อจฺจริโย มนุสฺสโสติ ๑ อจฺจริโยติ อนุชฺชส ปพฺพตาโรหน วิย
นิจฺจ น โหตีติ อตุโถ ๑ อยิ ตาว สทฺทนโย ๑ อยิ ปน อฏฺจกถานโย อจฺจรายคฺโคติ
อจฺจริโย อจฺจรี ปหริตฺวา ปสฺสิตพฺโพติ อตุโถ ๑ อปีจ ตถาคตฺสส ภิกฺขเว อรหโต
สมฺมาสมฺพุทฺทสฺส ปาตุภาวา

๑. สี. ปญญาส วาเร วารสตี วารสทสตี วารสทสทสตี วารโกฏิสทสทสตี จ ห ๑

๒. ม. อยิ ปาโจ นตุถิ ๑

จตุตโร อจฺรียา อพฺกตฺตมฺมา ป้ตฺกวนฺตึตฺติ (๑) เอวมาทึทึ อนเเกทึ
อจฺรียพฺกตฺตมฺเมทึ สมนฺนาคตฺตป้ อจฺรียมนฺสุโส ๑ อจฺจณฺณมนฺสุโสตึป้
อจฺรียมนฺสุโส ๑

อภินึหารสฺส ทึ สมนฺป้ทเก อฏฺจธฺมฺเม สโมธานตฺวา เอกพฺทฺธสฺส สมนฺมุเข
มหาโพธิมณฺเฑ มานสึ พนฺชิตฺวา นิสฺชชนึ (๒) นาม น อณฺณสฺส กสฺสจึ อจฺจณฺณ
สพฺพณฺณโพธิสฺตฺตสฺเสว อจฺจณฺณ ๑ ตถา พุทฺธานึ สนฺตึเก พุยากรณึ ลกิตฺวา
อนิวตฺตเกน หุตฺวา วิริยาธิฏฺฐานึ อธิฏฺฐาย พุทฺธการกธฺมฺมานึ ปฺรณฺปิ น อณฺณสฺส
กสฺสจึ อจฺจณฺณ สพฺพณฺณโพธิสฺตฺตสฺเสว อจฺจณฺณ ๑ ตถา ป้รมึโย กพฺก
กณฺหาเปตฺวา เวสฺสนฺตฺรตฺตภาวสฺทึเส อตฺตภาเว จตฺวา สพฺพาลงฺการปฺฏิมนฺจึตานึ
หตฺถึนึ สตฺต สตานึ อสฺसानึ สตฺต สตานึตึ เอว สตฺตสฺตกึ มหาทานึ ทตฺวา
ซาลิกุมารสฺทึสึ ปฺตฺตึ กณฺหาซึนาสฺทึสึ ฐึตฺรึ มทฺทึเทวิสฺทึสึ ทรึยณฺจ ทานฺมุเข
นึยฺยาเทตฺวา ยาวตฺายุกึ จตฺวา พุทฺธิเย อตฺตภาเว ตฺสึตฺทวเน ปฺฏิสนฺชึคหณฺปิ
น อณฺณสฺส กสฺสจึ อจฺจณฺณ สพฺพณฺณโพธิสฺตฺตสฺเสว อจฺจณฺณ ๑ ตฺสึตฺทวเน (๓)
ยาวตฺายุกึ จตฺวา เทวตานึ อายาจนึ สมนฺปฺฏิจึตฺวา ปณฺจมหาวึโลกนึ วึโลเกตฺวา
สตฺสฺส สมนฺปฺชานสฺส ตฺสึตฺปฺรึา จวึตฺวา มหาโกคฺกุเล ปฺฏิสนฺชึคหณฺปิ น อณฺณสฺส
กสฺสจึ อจฺจณฺณ สพฺพณฺณโพธิสฺตฺตสฺเสว

๑. องฺ. จตฺกุก. ๒๑/๑๒๓/๑๖๖ ๑ ๒. สึ. นึปฺชชนึ ๑ ๓. ม. ตฺสึตฺปฺเร ๑

อาจิณณ ๑ ตถา ปฐิสนุชิตทหทเวเส ทสสทสสิโลกธาตุมปนมปิ สตสส สมปชานสส
 มาตูกุจณิย นิวาโสปี สตสส สมปชานสส มาตูกุจณิโต นิกขมณทิวเสปี
 ทสสทสสิโลกธาตุมปนมปิ สตสส สมปชานสส มาตูกุจณิย นิวาโสปี สตสส
 สมปชานสส มาตูกุจณิโต นิกขมณทิวเสปี ทสสทสสิโลกธาตุมปนมปิ สมปชิตชิตสส
 สตตปทวิทิตหารคณมปิ ทิพพเสตจจตตชารณมปิ ทิพพวาลวิชนุกเขโปปี สพพทิสาสู
 สิววิโลกต (๑) วิโลเกตวา อตตนา ปฐิสม กณจิจ สตตติ อทิสวา อคโคหมสมิ โลกสสชาติ
 เอวิ สีนาทนทนมปิ ปรีปากคเต ฌาณ มหาสมปตตี ปหาย มหาภินิกขมณ
 มหาโพธิมณเฑ พลลนเคน นิสินนสส มารวิชัย อาที กตวา ปุพเพนิวาสา-
 นุสสติทิพพจกขุวิโสชน กตวา ปจจusstมเย สพพณณตฌาณคณราสีปฐิวิททกขณ
 ทสสทสสิโลกธาตุมปนมปิ ปจจมมมเทสนาย อุตตริ ตีปริวณูฏฐิ ฐมมจกกปปวตตนมปิตี
 เอวมาทิสพพ น อณณสส กสสจิจ อาจิณณ สพพณณพททสเสว อาจิณณ ๑ เอวิ
 อาจิณณมนุสโสติปี อจจณริยมนุสโสติปี อจจณริยมนุสโส ๑

ตติย ๑

จตตเถ กาลกิริยาตี เอกสมิ กาล ปากฎา กิริยาตี กาลกิริยา ๑ ตถาคโต หิ
 ปณจจตตาทิส วสทานิ จตวา ตินิ ปฎิกานิ ปณจ นิกายเน นวณคตตตตสสน
 จตตราสีติฐมมกขนุชทสสทานิ ปกาเสตวา มหาชน นินพพานนินน นินพพานโปณ
 # ๑. ม. สิววิโลกน ๑

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิป้ตวณณนา หน้ ๑๕๔

กตุว ยมกส้ถานมนนุเตร นึปนุโน ภิกขุสัณั อามนุเตตุว อปป์ม้แทน โอิทิตว้
สโถ สมนุป้ชาน โอนุป้ทิส่สย นึพุพานธชย ปรีนึพุพยั ๑ อยมสุส ก้ถกักรียา (๑)
ยวชชก้ถา (๒) ป้กฐ้ติ เอตสุมึ (๓) ก้ถ ป้กฐ้ กักรียาติ ก้ถกักรียา ๑
อนุตป้ป้ (๔) โหตีติ อนุตป้กรว โหตี ๑ ตตุถ จกัวคตุรณโย ก้ถกักรียา
เอกจกัวเพ เทวมนุสส้ถานั อนุตป้กรว โหตี ๑ พุทฐานั ก้ถกักรียา
ทสสหสสุจกัวเพ (๕) เทวมนุสส้ถานั อนุตป้กรว โหตี ๑ เตน วุตุตั พุทฐโน ชนสสุ
อนุตป้ป้ โหตีติ ๑

จตุตุถึ ๑

ปญจเม อทุติโยติ ทุติยสสุ (๖) พุทฐสสุ อภวอ อทุติโย ๑ จตุตวโร หึ
พุทฐา สุตพุทฐโ จตุสจจพุทฐโ ปจเจกพุทฐโ สพุพณณพุทฐโติ ๑ ตตุถ พุทฐสสุโต
ภิกขุ สุตพุทฐโ นาม. จึณาสโว จตุสจจพุทฐโ นาม. กปป์สตสหสสุส้ถานึ
เทว อสงเขยยยานึ ป้รมึโย ปุเรตุว ส้มึ ปุฎิวุทฐปจเจกพุทฐณโณ ปจเจกพุทฐโ
นาม. กปป์สตสหสสุส้ถานึ จตุตวริ วา อญจ วา โสพส วา อสงเขยยยานึ
ป้รมึโย ปุเรตุว ตึณณั มรานั มคตุถึ มทุทิตว้ ปุฎิวุทฐสพุพณณตุตวณโณ
สพุพณณพุทฐโ นาม. อิมสุ จตุสุ พุทฐเชสุ สพุพณณพุทฐโ
๑. ม. ย. กักรียา ๑ ๒. ม. ยวชชตนา ๑ ๓. ม. เอกสุมึ ๑ ๔. สึ. อานุตป้ป้ ๑
๕. ม. ทสสหสสุจกัวเพสุ ๑ ๖. ม. ทุติยสสุ ๑

*เล่มที่ ๑๓ เอกปุกุลวคคณณา หน้า ๑๕๕

อทุติโย นาม. น หิ เตน สหุธิ อญโล สพพณญพุโท นาม อุปปชชติ ฯ

อสหาโยติ อุตตภาเวน วา ปฏิวัทธมเมหิ วา สหิโส สหาโย นาม อสฺส
นตฺถิติ อสหาโย ฯ ลทฺธสหาโย โข ปน โส ภควา เสกฺขาสเสกฺขานญเณว (๑)
ปฏฺฐิตานนฺติ อิมินา (๒) ปรียาเยน เสกฺขาสเสกฺขา (๓) พุทฺธานํ สหายา นาม โหณฺติ ฯ
อุปฺปฏิโมติ ปฏฺฐิมา วุจฺจติ อุตตภาโว ตสฺส อุตตภาวสทิสฺสา อญฺญา ปฏฺฐิมา นตฺถิติ
อุปฺปฏิโม. ยปิ จ มนุสฺสา สุวณฺณรชตาทิมยา ปฏฺฐิมา กโรณฺติ ตาสุ วาลคฺคมตฺตมฺปิ
โอกาสํ ตถาคตสฺส อุตตภาวสทิสํ กาคฺ์ สมตฺโถ นาม นตฺถิติ สพพตฺถาปี อุปฺปฏิโม.
อุปฺปฏิสโมติ อุตตภาเวนวสฺส ปฏฺฐิสโม นาม โกจิ นตฺถิติ อุปฺปฏิสโม.

อุปฺปฏิภาโคติ เยน (๔) ตถาคเตน จตฺตารโ สติปฏฺฐานาติอาทินา นเยน รมฺมา
เทสิตา เตน ปฺน (๕) จตฺตารโ สติปฏฺฐานาติโย วา ปญฺจ วาติอาทินา นเยน
ปฏฺฐิกาคํ กาคฺ์ สมตฺโถ นาม นตฺถิติ อุปฺปฏิภาโค ฯ อุปฺปฏิปุกฺคโลติ อญฺโล โกจิ
อหํ พุทฺโธติ เอวํ ปฏฺฐิณฺณํ ทาคฺ์ (๖) สมตฺโถ นาม ปุกฺคโล นตฺถิติ อุปฺปฏิปุกฺคโล ฯ
อสโมติ อุปฺปฏิปุกฺคตฺตาว สพพตฺเตหิ

๑. ส. ม. ย. เสขานญเณว ฯ ๒. ม. อิมินา ปน ฯ ๓. ม. เสขาสเสขา ฯ ๔. ม. เย ฯ
๕. ม. เตสุ น ฯ ๖. ม. กาคฺ์ ฯ

อสโม. อสมสโมติ อสมา วุจุนติ อตีตนาคตา สพุพณฺณพุทฺธา เตหิ อสมเมหิ
สโมติ อสมสโม.

ทวิปทานํ (๑) อคฺโคติ สมฺมาสมพุทฺโธ อปทานํ ทวิปทานํ จตฺตูปทานํ
พหุปทานํ รูปิอรูปีสณฺณิอสนฺณินเวสณฺณินาสณฺณิสตฺตทานํ อคฺโคว กสมฺมา อธิ
ทวิปทานํ อคฺโคติ วุตฺโต เสฏฺฐจฺจวเสน ๑ อิมสฺมี หิ โลกํ เสฏฺฐโ จ นาม อุปฺปชฺชมาโน
อปทจตฺตูปทพหุปฺเทศุ นุปฺปชฺชติ ทวิปเทศฺเยว อุปฺปชฺชติ ๑ กตฺรทวิปเทศฺติ
มนุสฺเสสฺส เจว เทเวสฺส จ ๑ มนุสฺเสสฺส จ (๒) อุปฺปชฺชมาโน ติสหสฺสิมหาสหสฺสิโลกธาตฺถ
วเส วตฺเตตฺถ สมตฺถิอ พุทฺโธ หุตฺวา อุปฺปชฺชติ ๑ เทเวสฺส อุปฺปชฺชมาโน ทสสหสฺสิ-
โลกธาตฺถวตฺติ มหาพฺรหฺมา หุตฺวา อุปฺปชฺชติ ๑ โส ตสฺส กปฺปิยการโก วา
อารามิโก วา สมปฺชชติ ๑ อิติ ตโตปี เสฏฺฐจฺจวเสน (๔) ทวิปทานํ อคฺโคติ วุตฺโต ๑
ปณฺจมี ๑

นฺจฺจาทีสุ เอกปฺกคตฺสส ภิกฺขเว ปาตฺถาเว มหโต จกฺขุสฺส ปาตฺถาโว โหตีติ
ภิกฺขเว เอกปฺกคตฺสส ตถาคตฺสส อรหโต สมฺมาสมพุทฺธสฺส ปาตฺถาเวเน มหนฺตสฺส
จกฺขุสฺส ปาตฺถาโว โหติ ๑ ตสฺมี ปฺกคเต ปาตฺถเว ตํปี ปาตฺถเวเนว โหติ น วินา ตสฺส
ปาตฺถาเวเน ปาตฺถเวติ ๑ ปาตฺถาเวติ อุปฺปตฺติ นิปฺพตฺติ ๑ กตฺมสฺส จกฺขุสฺสชาติ
ปณฺญาจกฺขุสฺสชาติ ๑

๑. สุยา. สී. ทิปทานํ ๑ ๒. ม. ย. จ สทฺโท นตฺถิ ๑ ๓. สุยา. ปาตฺถาโว ๑

กีวรูปสุสชาติ สาริปุตตตเถรสส วิปัสสนาปญญาสทิสสส มหาโมคคัลลานตเถรสส
สมาธิปญญาสทิสสชาติ ฯ อาโลกาทีสุปี เอเสว นโย ฯ อุภินัน อคคสาวกานัน
ปญญาอาโลกสทิสเวยวติ เอตถ (๑) อาโลกิ ปญญาโภาสทิสเวยว จ (๒)
โภาส อธิปเปโต ฯ มหโต จกขุสส มหโต อาโลกสส มหโต โภาสสุสชาติ อิมานิ
ตีณปี (๓) โลกียโลกุตตรมิสสกาณิ กถิตานีติ เวทิตพพานิ ฯ

ฉนุนัน อุตตตริยานนุติ อุตตตริวิวิททานัน (๔) ฉนุนัน อุตตตมธมมานัน ฯ ตตถ
ทสสนานุตตตริย สวานานุตตตริย ลากานุตตตริย สิกขานุตตตริย ปาริจรียานุตตตริย
อนุสสทานุตตตริยนุติ อิมานิ ฉ อุตตตริยานิ ฯ อิมลัน ปาตุภาโว โหตีติ อตโต ฯ
อายสุมมา ทิ อานนุทเถโร สายัน ปาตัง ตถาคตัง จกขุวิญญาณน ทฏฐัน ลกคิ
อิทัง ทสสนานุตตตริย ฯ อญเณปี โสตาปนโน วา สกทาคามี วา อนาคามี วา
อานนุทเถโร วิย ตถาคตัง ทสสนาย ลกคิ อิทมปี ทสสนานุตตตริย ฯ อปโร
ปน ปุณฺชนกถยาณโก อานนุทเถโร วิย ทสพลัง ทสสนาย ลกคิ วา ตัง ทสสนัน
วาทเตตวา โสตาปตติมคคัง ปาเปติ อิทัง ทสสนเมว นาม มุลทสสนัน ปน
ทสสนานุตตตริย นาม.

อานนุทเถโร วิย จ อภินัน (๕) ทสพลสส วจัน โสตวิญญาณน โสตุ ลกคิ
อิทัง สวานานุตตตริย ฯ อญเณปี

- # ๑. ม. ...สทิสเวยว ทิ เอตถ ฯ ๒. ม. จสทโท นตถิ ฯ ๓. ม. อิมานิ จ ปน ตีณปี ฯ
- # ๔. ม. ย. อุตตตริวิวิททานัน ฯ ๕. ม. อานนุทเถโรเยว จ อภินัน ฯ

โสดาปนนาทโย อานนุทเถโร วีย ตถาคตสฺส วจัน
สวานาย ลภนฺติ อิทมฺปิ สวานนุตฺตริยํ ๑ อปโร ปน ปุณฺณชชนกฺลฺยาณโก อานนุทเถโร
วีย ตถาคตสฺส วจัน โสตุ ลภิตฺวา ตํ สวณํ วฑฺฒเตตฺวา โสตาปตฺติมคฺคํ ปาเปติ อิํ
สวณเมว นาม มฺลสวณํ ปน สวานนุตฺตริยํ นาม.

อานนุทเถโร วีย (๑) ทสพลฺล สทฺธํ ปฏฺฐิภตฺติ อิํ ทาภานุตฺตริยํ ๑ อณฺเณปี
โสดาปนนาทโย อานนุทเถโร วีย ทสพลฺล สทฺธาปฏฺฐิตาภํ ลภิตฺวา ปฏฺฐิตาภํ
ปฏฺฐิตภนฺติ (๒) อิทมฺปิ ทาภานุตฺตริยํ นาม ๑ (๓) อปโร ปน ปุณฺณชชนกฺลฺยาณโก
อานนุทเถโร วีย ทสพลฺล สทฺธาปฏฺฐิตาภํ ลภิตฺวา ตํ ทาภํ วฑฺฒเตตฺวา โสตาปตฺติมคฺคํ
ปาเปติ อัยฺ ลาภิเยว นาม มฺลลาภิ ปน ทาภานุตฺตริยํ นาม.

อานนุทเถโร วีย จ ทสพลฺลสฺส สาสเน ติสฺโส สิกฺขา สิกฺขติ อิํ
สิกฺขานุตฺตริยํ ๑ อณฺเณปี โสตาปนนาทโย อานนุทเถโร วีย ทสพลฺลสฺส สาสเน
ติสฺโส สิกฺขา สิกฺขนฺติ อิทมฺปิ สิกฺขานุตฺตริยํ ๑ อปโร ปน ปุณฺณชชนกฺลฺยาณโก
อานนุทเถโร วีย ทสพลฺลสฺส สาสเน ติสฺโส สิกฺขา สิกฺขิตฺวา ตา สิกฺขา วฑฺฒเตตฺวา
โสตาปตฺติมคฺคํ ปาเปติ อัยฺ สิกฺขาเยว

๑. ม. ย. อานนุทเถโรเยว จ ๑ เอมฺปริปี ๑ ๒. ม. ย. ลภนฺติ ๑ ๓. ม. ย. นามสทฺโท
นตฺถิ ๑

นาม มุลสิกขา ปน สิกขานุตตริย นาม.

อานนุตเถโร วีย จ อภินุหิ ทสพลั ปริจรติ อิทธิ ปาริจรียานุตตริย ๑
อญเณปี โสตาปนุนาทยอ อานนุตเถโร วีย อภินุหิ ทสพลั ปริจรนติ อิทธิปี
ปาริจรียานุตตริย ๑ อปโร ปน ปุณฺชชนกถยาณโก อานนุตเถโร วีย ทสพลั
ปริจริตวา ตั ปาริจริยั วฑฺฒเตตวา โสตาปตฺติมคฺคิ ปาเปติ อัย ปาริจรียาเยว
นาม มุลปาริจรียา ปน ปาริจรียานุตตริย นาม.

อานนุตเถโร วีย จ ทสพลสฺส โลกียโลกุตฺตรคฺคณเ อนฺนุสฺสรติ อิทธิ
อนฺนุสฺสตานุตตริย ๑ อญเณปี โสตาปนุนาทยอ อานนุตเถโร วีย ทสพลสฺส
โลกียโลกุตฺตรคฺคณเ อนฺนุสฺสรนติ อิทธิปี อนฺนุสฺสตานุตตริย ๑ อปโร ปน
ปุณฺชชนกถยาณโก อานนุตเถโร วีย ทสพลสฺส โลกียโลกุตฺตรคฺคณเ อนฺนุสฺสริตวา ตั
อนฺนุสฺสตี วฑฺฒเตตวา โสตาปตฺติมคฺคิ ปาเปติ อัย อนฺนุสฺสตีเยว นาม มุลานฺนุสฺสตี ปน
อนฺนุสฺสตานุตตริย นาม. อิมานี ฉ (๑) อนฺนุตฺตรียานี อิมสั ปาตุภาโว โหติ ๑ อิมานี จ
ปน ฉ อนฺนุตฺตรียานี โลกียโลกุตฺตรมิสฺสกาณิ กถิตานีติ เวทิตพฺพานิ ๑

จตฺตุนัน ปฏฺฐิสมฺภิทานัน สจฺฉิกรียา โหตีติ จตฺสโส หิ ปฏฺฐิสมฺภิทาโย
อตุถปฏฺฐิสมฺภิทา ฐมฺมปฏฺฐิสมฺภิทา นินฺนุตฺติปฏฺฐิสมฺภิทา ปฏฺฐิภาณปฏฺฐิสมฺภิทาติ ๑
ตตุถ อตุเถสุ ฌาณั

๑. ม. อิมานี จ ปน ฉ ๑

อตุตปฐีสุมภิตา ชมเมสุ ถาณั ชมมปฐีสุมภิตา อตุตชมมนิรุตุตาทิตาเป ถาณั
นิรุตุตปฐีสุมภิตา ถาณេสุ ถาณั ปฐีกาณปฐีสุมภิตา ๑ ออยเมตุถ สงเขโป วิตุถาโร
ปเนตาสั อภิชมเม (๑) อากโตเยว ๑ อิมาสั จตสุสนนั ปฐีสุมภิตานั พุทฐุปาเท
ปจจกขกิริยา โหติ น วินา พุทฐุปาทา ๑ เอตาสั สจจิกิริยา โหตีติ อตุโถ ๑ (๒) อิมापิ
โลกียโลกตุตราว กถิตาติ เวทิตพพา ๑

อนेกธาตุปฏิเวโรติ จกขุธาตุ รูปธาตุติอาที่นั อญจาสสนนั ธาตุณั พุทฐุปาเทเยว
ปฏิเวโร โหติ น วินา พุทฐุปาเทนาคิ อตุโถ ๑ นานาธาตุปฏิเวโร (๓) โหตีติ เอตุถ
อิมา จ (๓) อญจาส ธาตุโย นานาสถาวโต นานาธาตุโยติ เวทิตพพา ๑ โย ปเนตาสั
นानาสถาวา เอตุถาติ (๔) เอวั นานาการณโต (๕) ปฏิเวโร อัย นานาธาตุปฏิเวโร นาม.

วิชชาวิมุตุตติผลสจจิกิริยาติ เอตุถ วิชชาติ ผลถาณั วิมุตุตติติ ตทวเสสา
โสตาปตุตติผลสมปยุตุตา (๖) ชมมา ๑ โสตาปตุตติผลสจจิกิริยาติ โสโตติ ปจम्मคโค เตน
โสเตน ปตุตพพั ผลนุติ (๗) โสตาปตุตติผลั ๑ สกทากามิผลาที่นิ ปากฎาเนว ๑

อนตุตตรนุติ นิรุตุตรั ๑ (๘) ชมมจกุกนุติ เสฎฐจกุกั ๑

๑. อภิ. วิ. ๓๕/๓๗๓/๓๕๘ ๑ ๒. ม. สจจิกิริยาติ อตุโถ ๑ ๓. ม. ย. นานาธาตุปฏิเวโรติ
เอตุถ อิมาว ๑ ๔. ม. เอตาติ ๑ ๕. ม. นานารณโต ๑ ๖. ม. ผลสมปยุตุตา ๑

๗. สี่. ปวตุตผลนุติ ๑ ๘. กตุถจิ. อนตุตตรัยั ๑

จกุกสทโท เส

จตุพุก อุกษชฎคมา อุกจกุกเกว (๑) โสพส

โสพสาก จ พาคคีส (๒) อตุรจกุก จกุกมาสโท

อจกุกหตสส ปอสสส จกุก กมต มตุเกต (๓)

เอตุล อุกจกุกเก ๑ (๔) จกุกสมารุกพุกหา ชานปทา ปรียายนตุตตี (๕) เอตุล อรียาปถจกุกเก ๑

อดโข โส กุกขเว รดกาโร ยนตุ จกุก กหึ มาเสหึ นุกจตุต ต ปวตุเตสตี (๖) เอตุล

ทารุกจกุกเก ๑ อททสา โข โทโณ พุราหุมโณ กควโต ปาทะส จกุกกานึ สหสสารานึตี (๗)

เอตุล ลกขณจกุกเก ๑ จตุตาริมานึ กุกขเว จกุกกานึ ยหึ สมนุณากตานึ เทวมนุสสานึ

จตุจกุก ปวตุตคีสตี (๘) เอตุล สมปคตจกุกเก ๑ ทิพพิ จกุกกรตณึ ปาทุกวตีสตี (๙) เอตุล

รตณจกุกเก ๑ อฐ ปน ฐมมจกุกเก อากโต ๑

ปวตุตคิตนตุ เอตุล จ ฐมมจกุก อกุกนึหริตี นาม อกุกนึหฐึ นาม อุกปาทะตี

นาม อุกปาทิต นาม ปวตุเตตี นาม ปวตุตตี นามาคี อัย ปเกโท เวทิตพุกโป ๑

กโต ปุกจาย ฐมมจกุก อกุกนึหริตี นามาคี ยทา สุมะชพุราหุมโณ หตุวา กามะส

อาทึนวั เนกขมเมว จ อาณิสัส

๑. ม. อุกจกุกหึปี จ ๑ ๒. ม. พาคคีส ๑ ๓. พ. ชา. ๒๗/๑๐๔/๓๔ ๑ ๔. กตุลจ. พุรจกุกเก ๑

๕. อจ. ตีก. ๒๐/๖๓/๑๗๔ ๑ อจ. ปถจก. ๒๒/๕๔/๗๕ ๑ ๖. อจ. ตีก. ๒๐/๔๕๔/๑๓๕ ๑

๗. อจ. จตุกุก. ๒๑/๓๑/๔๑ ๑ ๘. ที. มหา. ๑๐/๑๖๔/๑๕๕ ๑ ม. อ. ๑๔/๔๕๐/๓๒๔ ๑

ทิสฺวา สตุตสตกมมหาทานํ (๑) ทควา อิติปพฺพชฺชํ ปพฺพชิตฺวา ปณฺจ อภิญญา อญฺจ
สมาปตฺติโย นิพฺพตฺเตสิ ตโต ปญฺจาย ฅมฺมจกฺกํ อภินิหฺรติ นาม.

กุโธ ปญฺจาย อภินิหฺกฺกํ นามาคิ ยทา อญฺจ ฅมฺเม สโมธานตฺวา ทิปงฺกรปาทญฺเ
มหาโพธิมณฑฺตถาย มานสิ พนฺชิตฺวา พุยากรณมตฺธาน วุญฺจหิสฺสามิตี วิริยาธิญฺจานํ
อธิญฺจาย นิปนฺโน ทสพลสฺส สนฺติกา พุยากรณํ ลภิตโต ปญฺจาย ฅมฺมจกฺกํ อภินิหฺกฺกํ นาม.

กุโธ ปญฺจาย อุปฺปาเทติ นามาคิ ตโต ปญฺจาย ทานปารมี ปุเรนฺโตปิ ฅมฺมจกฺกํ
อุปฺปาเทติ นาม. สีลปารมี ปุเรนฺโตปิ ฯเป ฯ อุปฺกขาปารมี ปุเรนฺโตปิ ฅมฺมจกฺกํ อุปฺปาเทติ
นาม. ทส ปารมีโย ทส อุปฺปารมีโย ทส ปรมตฺตปารมีโย ปุเรนฺโตปิ ปณฺจ มหาปริจฺจาเค
ปริจฺจขนฺโตปิ ฅาตตฺถจริยํ ปุเรนฺโตปิ ฅมฺมจกฺกํ อุปฺปาเทติ นาม. เวสฺสนฺตรภาเว จตฺวา
สตุตสตกมมหาทานํ ทควา ปุคฺตทาร์ ทานมุเข นิยฺยาเตตฺวา (๒) ปารมิญฺกฺกํ กเหตุวา ตฺสิตฺปุเร
นิพฺพตฺติตฺวา ตคฺถ ยาวตฺยาญฺกํ จตฺวา เทวตาหิ อายาจิตฺ ปญฺญณฺํ ทควา ปณฺจมหาวិโลกนํ
วิโลเกนฺโตปิ ฅมฺมจกฺกํ อุปฺปาเทติเยว นาม. มาตฺกฺจฺฉิยํ ปญฺิสนฺธิ กณฺหนฺโตปิ ปญฺิสนฺธิกฺขณ
ทสสทฺสจกฺกวาฬํ

๑. ส. สตุตทาหํ มหาทานํ ฯ ๒. ม. นิยฺยาเตตฺวา ฯ

กมุเปนูโตปี มาตุกัจฉิตโต นิกขนุตทิวเส ตเถว โลกัม กมุเปนูโตปี สมปติชาโต
 สตุตปทานิ คนตุวา อคฺโคหมสมฺมิตฺติ สีนนาทํ นทฺนุโตปี เอณฺนตีสํ สํวจฺจรานิ
 อคารมชฺเฌ วสนฺนุโตปี มหาภินิกฺขมณํ นิกฺขมณฺนุโตปี อนฺนมานทีตีเร ปพฺพชนฺนุโตปี
 มหาปธานเณ จ วสุสฺสานิ วิริยํ กโรนฺนุโตปี สุชาตาย ทินฺนํ มรฺฐปายาสํ ภูณฺชิตฺวา
 สฺวณฺณปาทิํ นทียา ปวาเหตุวา สายนฺนุสสมเย โพรธมณฺฑาวรํ คโต ปุรฺตถิมโลกชาตต
 โอโลเกนฺนุโตปี นิสิตฺติตฺวา สุริเย ธรรมานเยว มารพลํ วิชเมตฺวา ปจฺมยामे ปุพฺพเพนิวาสํ
 อนุสฺสรณฺนุโตปี มชฺฌิมยामे ทิพฺพจกฺขํ วิโสเรนฺนุโตปี ปจฺจฺจสกาเล สมณนฺนุตเร
 ปจฺจยกาโร สมฺมสฺติตฺวา โสตาปตฺติมคฺคํ ปฏฺวิชฺฌณฺนุโตปี โสตาปตฺตติผลํ
 สจฺฉิกโรนฺนุโตปี สกทาคามิมคฺคํ สกทาคามิผลํ อนาคามิมคฺคํ อนาคามิผลํ
 สจฺฉิกโรนฺนุโตปี อรหตฺตมคฺคํ ปฏฺวิชฺฌณฺนุโตปี ฌมฺมจกฺกํ อุปฺปาเทติเยว นาม.

อรหตฺตผลกฺขเณ ปน เตเนว จ (๑) ฌมฺมจกฺกํ อุปฺปาทิตํ นาม. พุทฺธานํ ทิ
 สกโล กุณฺราสิ (๒) อรหตฺตผลเตเนว สทฺธิ อิชฺฌติ ฯ ตสฺมา เตน ตสฺมี ขเณ ฌมฺมจกฺกํ
 อุปฺปาทิตํ นาม โหติ ฯ

กทา ปวตฺเตติ นาม โพรธมณฺฑเฑ สตุตสตุตทาหํ วิตฺตินาเมตฺวา อิติปตฺเต
 มิคทาเย อญฺญาโกณฺฑณฺณตฺถเร กายสกฺขิํ กตฺวา ฌมฺมจกฺกปฺปวตฺตตฺนสฺสตุตฺตนฺตํ
 เทเสนฺนุโต ฌมฺมจกฺกํ

๑. ม. ย. เตเนว จาติ นตฺถิ ฯ ๒. ม. สกทโลกิยโลกกฺุตรคฺุณราสิ ฯ ย. สกทคฺุณราสิ ฯ

ปวตเตติ นาม.

ยทา ปน อญญาโกณทญตเถเรน ทสพลสส เทศนาณานนุภาวนิพพตตี
สวณึ ลกิตฺวา สพพปจมี รมโม อธิคโต ตโต ปญฺจาย รมมจกั ปวตตีตี นาม โหตีตี
เวทิตพพิ ฯ

รมมจกุนตี เจตี เทศนาณาสสปี นามึ ปญฺเฐวณณสสปี ฯ เตสุ
เทศนาณณึ โลกึยึ ปญฺเฐวณณึ โลกุตฺตรึ ฯ กสฺส เทศนาณณึ ปญฺเฐวณณตี (๑) ฯ
น อญญสส กสฺสจึ สมนาสมพุทฺทสเสว เทศนาณณญจ ปญฺเฐวณณจจาทึ เวทิตพพิ ฯ
สมมเทวาทึ เหตุนา นเยน การณเนว ฯ

อนุปปวตเตตีติ ยถา ปฺรโต กจฺจนตฺสส ปจฺจนโต กจฺจนโต ตึ อนุกจฺจตี นาม เอวั
ปจฺมตฺรึ สตฺถารา ปวตตีตี เถโร อนุปปวตเตติ นาม. กถึ สตฺถา หึ จตฺตารอเม ภิกฺขเว
สตีปญฺจานา กตเม จตฺตารอตี กเถนโต รมมจกั ปวตเตติ นาม รมมเสนาปตี
สาร์ปุตฺตตฺเถโรเยว จตฺตารอเม อวฺโส สตีปญฺจานาตี กเถนโต รมมจกั อนุปปวตเตติ
นาม. สมนปฺปธานาทีสุปี เอสเว นโย ฯ น เกวลญจ โพธิปฺกขิยรมเมสุ จตฺตาริมานึ
ภิกฺขเว อริยสจฺจานึ จตฺตารอเม ภิกฺขเว อริยวฺสาคีอาทีสุปี เอสเว (๒) นโย เนตพฺโพ ฯ
เอวั สมนาสมพุทฺโธ รมมจกั ปวตเตติ นาม เถโร ทสพเลน ปวตตีตี รมมจกั
อนุปปวตเตติ นาม.

๑. ม. เทศนาปญฺเฐวณณตี ฯ ๒. ม. อัย นโย เนตพฺโพ ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอกปุกุลวคคณณา หน้ ๑๖๕

เอว้ ฐมมจกั อนุปวตเตนเตน ปน เถเรน ฐมโม่ เทลิตปี ปกาสิตปี
 สตุถารว เทลิต ปกาสิตว โหติ ๗ โย โกจิ (๑) กิกขวว กิกขุนี วว อปาสโก
 วว อปาสิกา วว เทโว วว สกุโก วว มารโ วว พุรหุมวว [๒] ฐมม้ เทเสตุ [๓]
 สพุโพ โส สตุถารว เทลิต ปกาสิต นาม โหติ เสสชโน ปน เลขหารกปกเข (๔)
 จิตว นาม โหติ ๗ กถึ ยถา หิ รณณว ทินนั ปณณั ววเจตุวว ตั กมม้
 กโรนุติ เยน เคนจิ ตถาการิตปี รณณว การิตนุติ ปวจุจติ ๗ มหารวชว วีย
 หิ สมนสมพุทโธ ๗ รวชปณณั วีย เตปีฎักั พุททวจัน ๗ ปณณทวนั วีย เตปีฎเกน (๕)
 นยมุขทวนั ปณณั ววเจตุวว กมมมานั (๖) กรณั วีย จตสสนนั (๗) ปรีสานั อตุตโน
 พเลน พุททวจัน อุกคณหาเปตุวว ปเรสั เทสนว ปกาสนว ๗ ตตุถ ยถา ปณณั
 ววเจตุวว เยน เคนจิ กถึปี การิตปี ตั กมม้ รณณว การิตเมว โหติ เอวเมว
 เยน เคนจิ เทลิตปี ปกาสิตปี ฐมโม่ สตุถารว เทลิต ปกาสิต นาม โหติติ
 เวทิตพุโพ ๗ เสสั สพุพตุถ อตุตวนตุถเมววติ ๗

ณฎจาทินี ๗

เอกปุกุลวคคโค เทรสโม่ ๗

- # ๑. ม. โย หิ โกจิ ๗ ๒. สี. เอตุถนุเตร โกจิ ววติ ทิสุสติ ๗ ๓. สี. เอตุถนุเตร ปกาเสตุติ
 ทิสุสติ ๗ ๔. สี. เลขหารกปกเข นยมุขทวเน ๗ ๕. ม. เตปีฎเก ๗ ๖. ม. ตัตักมมมานั ๗
- # ๗. ม. จตุณนั ๗

*เล่มที่ ๑๓ หน้า ๑๖๖

เอตทกคฺวคฺวณฺณนา

ปจฺมวคฺควณฺณนา

เอตทคฺคปทวณฺณนา

เอตทคฺเคสุ ปจฺมวคฺคสุส ปจฺเม เอตทคฺคณฺติ เอตํ อคฺคํ ฯ เอตถ
 จ อยํ อคฺคสทฺโท อาทิกฺโกฏิกฺโกฏจาสเสฏฺฐเสฏฺฐ ทิสฺสติ ฯ อชฺชตคฺเค สมนฺม โทวาริก
 อวารามิ ทวาริ นิกฺคณฺจันนํ นิกฺคณฺจันนํติอาทิสฺสุ (๑) หิ อาทิมฺหิ ทิสฺสติ ฯ เตเนว
 องฺคคฺคเณ ตํ องฺคคฺคํ ปรามเสยฺย (๒) อจฺจุคฺคํ เวพฺพคฺคณฺติอาทิสฺสุ โกฏฺฐิยํ ฯ อมฺพิลคฺคํ
 วา มจฺจรคฺคํ วา ติตฺตคฺคํ (๓) วา (๔) อนฺุชานามิ ภิกฺขเว วิหารคฺคเณ วา ปรีเวณคฺคเณ
 วา ภาเชตฺตณฺติอาทิสฺสุ (๕) โกฏฺฐาเส ฯ ยาวตา ภิกฺขเว สตฺตา อปทา วา ฯ เป ฯ ตถาคโธ
 เตสํ อคฺคกมฺภายตฺติอาทิสฺสุ (๖) เสฏฺฐเจ ฯ สุวายมิชฺ โกฏฺฐิยํปิ วญฺญติ เสฏฺฐเจปิ ฯ เต หิ เถรา
 อตฺตโน อตฺตโน เสฏฺฐจฺจฺจฺจเน โกฏฺฐิฏฺฐาติ อคฺคา เสฏฺฐจฺจฺจฺจตาติปิ ฯ ตสฺมา เอตทคฺคณฺติ
 เอสา โกฏฺฐิ เอโส เสฏฺฐโจติ อยเมตถ อตฺโถ ฯ เอเสว นโย สพฺพสฺสฺสฺเตสุ ฯ

อฺยญจ เอตทคฺเค สนนิกฺขเโป นาม จตฺตฺหิ การณฺหิ ลพฺภติ อตฺตฺตฺปฺตฺติโต
 อากมนฺโต จินฺณวสิโต คฺุณฺนาติเรกโตติ ฯ

๑. ม. ม. ๑๓/๓๕/๖๗ ฯ ๒. อภิ. ก. ๓๗/๑๐๓๓/๓๔๒ ฯ ๓. ม. ติตฺตคฺคํ ฯ

๔. สํ. มหา. ๑๕/๓๐๔/๒๐๐ ฯ ๕. วิ. จุถ. ๗/๒๓๕/๑๒๗ คาเหตุํ ฯ

๖. อจฺ. จตฺตฺก. ๒๑/๓๔/๔๔ ฯ

เอตถ โกจิ เถโร เอเกน การณน เอตทกุกกุกกุกกุก ลกถิ โกจิ ทูวิหิ โกจิ ตีหิ โกจิ
สพเพเหว จตุหิปี อายสุมมา สารีปุตตตเถโร วีย ๗ โส หิ อตถูปตติโตปี มหาปณตตาย
เอตทกุกกุกกุกกุก ลกิ อากมณาที่หิปี ๗

กถึ เอกสมึ หิ สมเย สตุถา เขตวณมหาวิหาริ วิหรนุโต กณทามพรุกขมูเล (๑)
ติตถิยมถนึ (๒) ยมกปาฏิหาริยึ ทสเสตุวา (๓) อตีตพุทธา ยมกปาฏิหาริยึ กตุวา กหึ
นุ โข วสตี อุปกจจนตีติ (๓) อวาชเชนุโต ดาวตีสกวเนติ ถตุวา เทว ปทนุตรานึ
ทสเสตุวา ตติเยน ปเทน ดาวตีสกวเน ปจจุจาสตี ๗ สกโก เทวราชา ภกวนตุ้ ทิสวา
ปณทุกมพลลิตาโต อุกุจาย สทุธี เทวคณเห (๔) ปจจุคกมณึ อคมาตี (๕) ๗ เทวา
จินตยีสู สกโก เทวราชา เทวคณปริวูโต สกุจโยชนายามาย ปณทุกมพลลิตายึ
นีสีทิตวา มหาสมปตตี อนุกวติ พุทธานึ นาม นิสินนกาลโต ปกุจาย น สกกา อณเณน
เอตถ หตุถึปี จเปตุนติ ๗ สตุถาปี ตตถ นิสินโน จ (๖) เตสึ จิตตวารี (๗) ถตุวา
มหาปัสสุกุกโก วีย มุณทปีจกึ (๘) สพเพเหว ปณทุกมพลลิตึ อวตถริตุวา นีสีทึ ๗ เอว
นีสีทนุโต ปน อตตโน สรริริ มหนตุ้ กตุวา มาเปสิ ปณทุกมพลลึ (๙) วา ชุททกึ อกาสิตี
น สลลुकเขตพพิ ๗ อจินเตโย

๑. ม. กณทามพรุกขมูเล ๗ ๒. ม. ติตถิยมททนึ ๗ ๓. ม. กหึ นุ โข ปุริมพุทธา ยมกปาฏิ
หาริยึ

กตุวา วสตี อุปกจจนตีติ ๗ ๔. ม. เทวคณน ๗ ๕. อกาสิตี ยุตตตรึ ๗ ๖. สึ. นีสีทนุโตว ๗
๗. ม. จิตตวารี ๗ ๘. สึ. ชุททปีจกึ ๗ ๙. ม. ปณทุกมพลลิตึ ๗

หึ พุทฐวีสโย ๑ เอว นิสินโน ปน มาตริ กายสกุขึ กตวาทสสทสทสจกกวททวต่าน
กุกกา (๑) ฐมมา อุกุกกา ฐมมาตอาทิกั อภิฐมมปฎักั เทเสตุ อารทุโรติ ๑ (๑)

ปาฎิหาริยฎุจนาเนปี สพุพา ทวาทสโยชนิกา ปริสา อนุรุทฐึ อุปสงกมิตว
กหึ ฆนเต ทสพลโต จิตติ (๒) ปุจันีสุ ๑ ตวตีสทวเน ปณทกมพลลิตาย วสุสิ
อุปคนตว อภิฐมมปฎักั (๓) เทเสตุ อารทุโรติ ๑ (๔) ฆนเต น มย สตุถาริ อทิสว
คมิสฐสาม กทา สตุถา อากมิสฐตีสติ สตุถ อากมนกาคั ชานาถาติ ๑

มหาโมคคูลลนตเถรสฐ ภาริ กโรธ โส พุทฐานั สนตักั คนตว สาสัน
อาหริสฐตีสติ ๑ กิมปน เถรสฐ ตตถ คนตุ พลั นตถิตติ อตถิ วิเสสวนต่านมปน วิเสสิ
ปสฐนตฐติ เอวมาห ๑ มหาชนโน มหาโมคคูลลนตเถริ อุปสงกมิตว สตุถ สาสัน
คเหตุว อากมนตถาย ยาจิ ๑ เถโร ปสฐนตสเสว มหาชนสฐ (๕) มหาปจวิยั นิมุชชิตว
อนุโตสิเนรฐนา คนตว สตุถาริ วนุทิตว อาห ฆนเต มหาชนโน ตุมหากั ทสฐนกาโม
อากมนทิวสิ โว ชานิตุ อิจฐตีสติ ๑ เตนหิ อิตโต เตมาสจเจน สงกสฐนกรทวारे
ปสฐถาติ (๖) วเทหิติ ๑ เถโร ภควโต สาสัน อาหริตว มหาชนสฐ กเถสิ ๑ มหาชนโน
ตตถเอว เตมาสสิ

- # ๑. ม. กุกกา ฐมมา อุกุกกา ฐมมา อพุยากตา ฐมมาติ อภิฐมมปฎักั เทเสสิ ๑
- # ๒. ม. คโตติ ๑ ๓. ม. อภิฐมมกถั ๑ ๔. ม. คโตติ ๑ ๕. ม. ปสฐนเตเยว มหาชน ๑
- # ๖. ม. ปสฐถาติสฐ ๑

ขนุชวาริ พนุชิตวา วสิ ฯ จุลลอนาถปญฺชโก ทฺวาทสโยชนาย ปริสาย เตมาสิ
ยาคุภคตฺ อทาสี ฯ (๑)

สตถาปี สตตปฺปรณานิ เทเสตฺวา มนุสฺสโลกิ อากมนตฺถาย อากปฺป
ทสฺเสสิ ฯ สกฺโก เทวราชา วิสฺสกกมฺม (๒) อามนฺเตตฺวา ตถาคตฺสฺส โอตฺรณตฺถาย
โสปาณิ มาเปตฺตุ อาณาเปสิ ฯ โส เอกโต สุวณฺณมยฺ เอกโต รชตมยฺ โสปาณิ
มาเปตฺวา มชฺเฒ มณฺิมยฺ มาเปสิ ฯ สตฺถา มณฺิมเย โสปาณเ จตฺวา มหาชนฺ มํ ปสฺสฺสตฺติ
อชฺชิจาสฺสิ ฯ อตฺตโน อานุกาเวน มหาชนฺ อวิจิมหานิรยํ ปสฺสฺสตฺติ อชฺชิจาสฺสิ ฯ
นิรยทสฺสเนน จสฺส อุปฺปนฺนสํเวคิ (๓) ฉตฺวา เทวโลกิ ทสฺเสสิ ฯ อตฺสฺส โอตฺรณตฺสฺส
มหาพรหฺมา ฉตฺติ ชารฺติ สกฺโก เทวราชา ปตฺติ (๔) กณฺ्हี สุยาโม เทวราชา
ทิพฺพวาลวิชนิ วิชิ ปณฺจสิโข กนฺชพฺพเทวปฺตฺโต เพลวปณฺชฺวิณิ สมปณฺญาสาย
ตฺนฺติยา (๕) มุจฺจนาหิ มุจฺจิตฺวา (๖) วาเทนฺโต ปฺรโต โอตฺริ ฯ พุทฺธานํ ปจฺวิย
ปตฺติจฺจิตกาเล อหิ ปจฺมํ วนฺทิสฺสามิ อหิ ปจฺมํ วนฺทิสฺสามิติ มหาชนฺ อชฺชิจาสฺสิ ฯ (๗)
สทฺ มหาปจฺวิอกกมเนน ปน ภาวโต เนว มหาชนฺ น อสิคิมหาสาวกา ปจฺมํ วนฺทนํ
สมฺปาปฺณิสฺส ชมฺมเสนาปติ สาริปฺตฺตคฺคเโรเยว ปน สมฺปาปฺณิ ฯ

อถ สตฺถา ทฺวาทสโยชนาย ปริสาย อนฺตเร เถรสฺส

๑. ม. อาทาสี ฯ ๒. ม. วิสฺสกกมฺม ฯ ๓. ม. อุปฺปนฺนสํเวคิ ฯ ๔. ส. ปตฺตจิวริ ฯ

๕. ม. อยฺ ปาโจ นคฺคิ ฯ ๖. ส. มุจฺเจตฺวา ฯ ๗. ม. อชฺชิจาสฺสิ ฯ

ปลยณนุภว้ ชานาตุติ ปุถุชชนปลยจกั ปลยห้ อารภึฯ ปลม้ โลกึยมหาชโน
สลลภุเขสตุตตีติ ปุถุชชนปลยห้ ปุจณึฯ เย เย สลลภุขีสุ เต เต กถึยีสุฯ ทุตึยั
ปุถุชชนวิสั อตึภกมิตว้า สอตาปตติมภุเค ปลยห้ ปุจณึฯ ปุถุชชนา ตุณหึ อเหตุ
โสตาปนุนาว กถึยีสุฯ ตโต สอตาปนุนานั วิสั อตึภกมิตว้า สกทากามิมภุเค
ปลยห้ ปุจณึฯ สอตาปนุนา ตุณหึ อเหตุ สกทากามิโนว กถึยีสุฯ เตสัปี วิสั
อตึภกมิตว้า อนากามิมภุเค ปลยห้ ปุจณึฯ สกทากามิโน ตุณหึ อเหตุ อนากามิโนว
กถึยีสุฯ เตสัปี วิสั อตึภกมิตว้า อรหตุตมภุเค ปลยห้ ปุจณึฯ อนากามิโน ตุณหึ อเหตุ
อรหนโตว กถึยีสุฯ ตโต เหภูจิมโกภูโต ปภูจาย อภึญญาเต (๑) ส้าวเก ปุจณึ เต
อตุตโน ปภูสุมภึท้าวิสเย จตว้า กถึยีสุฯ อถ มหามาภุคถลลัน ปุจณึ เสสส้าวกา
ตุณหึ อเหตุ เกโรว กถึยีสุฯ ตสสาปี วิสั อตึภกมิตว้า สารีปุตตวิสเย ปลยห้
ปุจณึฯ มหามาภุคถลลัน ตุณหึ อเหตุ สารีปุตตตุเกโรว กถึยีสุฯ เทรสสปี วิสั
อตึภกมิตว้า พุทฐวิสเย ปลยห้ ปุจณึฯ ฐมมเสนาปติ อวชเชนุโตปี ปสสัตุ น
สกุโกติ ปุรตุตติมปจณึมตุตทรทภึชณา จตสโส ทิส้า จตสโส อนุทิสาดิ อโต จิต
จ โอโลเกตุว้า (๒) ปลยหุปตติภูจัน สลลภุเขตุ นาสภึฯ
๑. ม. อภึญญาเต อภึญญาเตฯ ๒. ม. โอโลเกนุโตฯ

สตถา เณรสส กิลมนภาว ฌตฺวา (๑) สารีปุตฺโต กิลมติ นยมุขมสฺส
ทสฺสีสสามีติ อากเมหิ ตฺวํ สารีปุตฺตาทิ วตฺวาน นยํ ตฺยํหํ วิสโย ปโยห พุทฺธานํ เอส
วิสโย สพฺพญญัน ฆสฺสสีนฺนติ พุทฺธวิสยภาวํ อวิกตฺวา (๒) ภูตมิตํ สารีปุตฺต
ปสฺสสีตี (๓) อห ๑ เถโร จตฺมมหาภูตีกกายปริคฺคหํ เม ภควา อากฺขตีตี ฌตฺวา อญฺจาทํ
ภควา อญฺจาทํ สุกตาทิ อห ๑ เอตฺสุมิ จาเน อຍံ กถา อูทปาที มหาปญฺโลว วตโก
สารีปุตฺตตฺเถโร นาม สพฺเพหิ อญฺจาทํ ปญฺหํ กเถสิ พุทฺธเหที จ ทินฺนเนย จตฺวา
พุทฺธวิสเย ปญฺหํ กเถสิ อิติ เณรสส ปญฺจานุกาโว ฆตฺตํ จานํ พุทฺธานํ กิตฺติสทฺแทน
โอดฺดตํ สพฺพํ อชฺโฆตฺตฺริตฺวา คโตตี ๑ เอวํ ตาว เถโร อตฺถุปฺตฺติโต มหาปญฺจตฺต
เอตทกุกกุกกุกกุก กุก ๑

กถิ อากมนโต อิมิสฺสาเยว หิ อตฺถุปฺตฺติยา สตฺถา อห สารีปุตฺโต น อิทาเนว
ปญฺจวาตี อตีเต ปญฺจ ชาติสตานิ อิติปฺพพชฺชํ ปพฺพชิตฺวาปี มหาปญฺโลว อโหสิ

- โย ปพฺพชึ ชาติสตานิ ปญฺจ
- ปหาย กามานิ มโนรมานิ
- ตํ วิตรากํ สฺสมาหิตินฺทฺริยํ
- ปรินิพฺพุตํ วนฺทถ สารีปุตฺตฺนฺติ ๑

๑. ม. ชานิตฺวา ๑ ๒. ม. อากฺขิตฺวา ๑ ๓. ม. สมนุปสฺสสีตี ๑

เอวํ ปพพชฺชํ อุปพฺรหฺมมาโน เอกสฺมี สมเย พาราณสียํ พฺราหฺมณกุลเ
นิพฺพตฺโต ฯ ตโย เวเท อุกฺคณฺหิตฺวา ตตฺถ สारํ อปฺสฺสนฺโต ปพฺพชิตฺวา เอกํ
โมกฺขธมฺมํ กเวตฺติ วุฏฺฐิตฺติ จิตฺตํ อุปฺปาเทสิ ฯ ตสฺมี กाले โภชิตฺโตปิ
กาสิกรญฺเจ อุทิจฺจพฺราหฺมณมหาศาลกุลเ นิพฺพตฺโต วุฑฺฒิมินฺนวย อุกฺคณฺหิตฺติโป
กามสฺส อาทินฺนํ เนกฺขมฺเม จ อานิสฺสํ ทิสฺวา ฆราวาสํ ปหาย หิมวฺนตํ ปวิสิตฺวา
กสิณฺปริกมฺมํ กตฺวา ปญฺจ อภิณฺญา อญฺจ สฺมาปฺตฺติโย นิพฺพตฺเตตฺวา วณฺมุลผลาหาโร
หิมวฺนตฺปฺเส (๑) วสฺติ ฯ โสปี มาณโว นิกฺขมิตฺวา ตสฺเสว สนฺติเก ปพฺพชฺิ ฯ ปรีวาโร
มหา อโหสิ ปญฺจสฺตมตฺตา อิสฺโย ฯ

อถสฺส โส เชฏฺจนฺเตวาสิกิโก เอกเทสฺปรีสํ กเหตุวา โลณฺมพิลเสวณฺตถํ มนฺุสฺสปถํ
อคมาสฺิ ฯ ตสฺมี สมเย โภชิตฺโต ตสฺมีเยว หิมวฺนตฺปฺเทเส กาลมกาสฺิ ฯ กาลกิริยสมเย
ปน อนฺเตวาสิกา สนฺนิปตฺติวา ปุจฺฉิสฺส อตฺถิ ตฺเมหฺหิ โกจิ วิเสโส อธิคฺโตติ ฯ
โภชิตฺโต นตฺถิ กิณฺจิติ วตฺวา อปริหีนฺชฺฌาโน อากฺสฺสรพฺรหฺมโลเก นิพฺพตฺโต ฯ
โส กิณฺจาปี อากิณฺจณฺญาตฺนสฺส ลากิ โภชิตฺตฺตานมฺปน อรูปาวจเร ปฏฺิสนฺธิ นาม น
โหติ ฯ กสฺมา อภพฺพญฺจานตฺตา ฯ อิติ โส อรูปสฺมาปฺตฺติลาภิ สฺมาโน (๒) รูปาวจเร
นิพฺพตฺติ ฯ อนฺเตวาสิกาป

๑. ม. หิมวฺนตฺปฺเทเส ฯ ๒. ม. สฺมาโนปี ฯ

ั อจริโย นตฺถิ กิณฺจติ อห โมฆา ตสฺส กาลกิริยาติ น กิณฺจิ สกฺการสมฺมานํ อํสุ ๗
อถ โส เชฏฺจนฺตฺเววสิโก อติกฺกนฺเต วสุสวาเส อคฺนตฺวา กหํ อจริโยติ ปุจฺฉิ ๗
กาลกโตติ ๗ อปี นฺ อจริเยน ลทฺชคฺฉํ ปุจฺฉิตฺถาติ ๗ อาม ปุจฺฉิมฺหาติ ๗ ที วเทตีติ ๗
นตฺถิ กิณฺจิติ ๗ มยฺปี อจริเยน ลทฺชคฺฉํ นาม นตฺถิติ นาสฺส สกฺการสมฺมานํ
กริมฺหาติ ๗ ตฺเมห ภาสิตสฺส อตฺถํ น ชานิตฺถ อจริโย อากิณฺจณฺณายตฺนสฺส ลากิตี ๗

อถ โข (๑) เต เชฏฺจนฺตฺเววสิกสฺส กถํ น สทฺทหีสุ ๗ โส ปุณฺปุณฺ กเถนฺโตปี
สทฺทหาเปตฺถุ นาสกฺขิ ๗ อถ โพรฺธิสฺสโต อวชฺชมาโน อนฺชพาโล มหาชโน มยฺห
เชฏฺจนฺตฺเววสิกสฺส กถํ น คณฺหาติ อิมํ การณํ ปากฺกํ กริสฺสามิตี พุรฺหมโลกโต
โธตฺริตฺวา อสฺสมปทฺมตฺถเก จิตฺ อากาสกโตว เชฏฺจนฺตฺเววสิกสฺส ปณฺณานุกาวั
วณฺณตฺวา อิมํ คาคํ อภาสิ

ปโรสทฺสฺสปี สมากตฺานํ
กนฺเทยฺยเต วสุสสฺสํ อปณฺณา
เอโกว เสยฺโย ปุริโส สปลโย
โย ภาสิตสฺส วิชานาติ อตฺถนฺติ ๗ (๒)

เอวํ อิติคณฺํ สณฺณาเปตฺวา โพรฺธิสฺสโต พุรฺหมโลกเมว

๑. สึ. อวเสสา ๗ ๒. พุ. ชา. ๒๗/๕๕/๓๒ ๗

*เล่มที ๑๓ เอกกนิปาตวณณา หน้า ๑๗๔

คโต ๑ เสตอสิคโณปี อปริหีนชฌาโน หุตฺวา กาลัง กตฺวา พุรหุมโลกปฺรายโน ชาโต ๑
ตตฺถ โฟธิตฺโต สพฺพญฺญตฺมํ ปตฺโต เขฏฺฐนฺเตวาสึโก สาริปฺตฺตฺเถโร ชาโต เสตอสิโย
พุทฺธปริสา ชาตาคี ๑

เอวํ อตีเตปี สาริปฺตฺโต มหาปญฺโฆว สงฺขิตฺเตน ภาสิตฺตฺส วิตุถาเรน อตฺถิ ชานิตฺติ
สมตฺถโตติ เวทิตฺตฺโพ ๑ อิทเมว จ ปุณฺณชนปญฺจกํ อตฺถุปฺปตฺตี กตฺวา

ปโรสตฺถเจปี สมากตฺวานํ

ฉมาเยยฺยชฺช เตว สุตฺตํ อปญฺญา

เอโกว เสยฺโย ปุริโส สปญฺโฆ

โย ภาสิตฺตฺส วิชานาคี อตฺถนฺตึ ๑ (๑)

อิมิ ชาตกํ กเถสิ ตฺตฺส ปุริมชาตเก วุตฺตฺนเยเนว อตฺถโต เวทิตฺตฺโพ ๑ อปฺรมปี อิทเมว
ปุณฺณชนปญฺจกํ อตฺถุปฺปตฺตี กตฺวา

เย สญฺญโน เตปี ทุกฺกตา เยปี อสญฺญโน เตปี ทุกฺกตา

เอตํ อุกฺกัฏฺฐํ วิวชฺชชฺช ตํ สมากตฺตฺตฺสํ อนงฺกณฺนฺตึ (๒)

อิมิ อนงฺกณฺชาตกํ กเถสิ ๑ เอตฺถ จ อจฺริโย กาลัง กโรนฺโต อนฺเตวาสึเกหิ ปุณฺณโต
เนวสญฺญินาสญฺญิตฺติ อห ๑ เสสิ

๑. ปุ. ชา. ๒๗/๑๐๑/๓๓ ๑ ๒. ปุ. ชา. ๒๗/๑๓๔/๔๓ ๑

วุดตนเยเนว เวทิตพัพ ๗ อปรมปี อิทเมว ปุณฺชชนปณฺจกํ อตฺถุปฺตตี กตฺวา

จนฺทาภํ สุริยาภณฺจ โยช ปณฺญาช คารตฺติ

อวิตฺกฺเกน ฌาเนน โหติ อากฺขสฺสรูปโคติ (๑)

อิมํ จนฺทาภชาตํ กเถสิ ๗ เอตฺถาปี อจฺริโย กาลํ กโรนฺโต อนฺเตวาสิเกหิ ปุจฺฉิตฺโต

โธทาทกฺกสิณฺณํ จนฺทาภํ นาม ปิตฺกสิณฺณํ สุริยาภํ นามาติ ๗ ตํ อุกฺขํ โย ปณฺญาช

คารตฺติ ปวิสตี ปกฺขนฺนทตี โสปี อวิตฺกฺเกน ทฺตฺติชฌาเนน อากฺขสฺสรูปโค โหติ

ตาทีโส อหนฺติ สนฺชราย จนฺทาภํ สุริยาภนฺติ อหา ๗ เสถํ ปุริมฺนเยเนว เวทิตพัพ ๗

อิทเมว จ ปุณฺชชนปณฺจกํ อตฺถุปฺตตี กตฺวา

อาสีเสเถว (๒) ปุริโส น นิพฺพินฺนุเทยฺย ปณฺชทิตฺโต

ปสฺสามิ โวหํ อตฺตานํ ยถา อิจฺฉี ตถา อหุ ๗

วายเมเถว ปุริโส น นิพฺพินฺนุเทยฺย ปณฺชทิตฺโต

ปสฺสามิ โวหํ อตฺตานํ ยถา อิจฺฉี ตถา อหุ ๗

ทฺกฺขุปนฺนิตฺตปี นโร สปณฺโณ

อาสิ น ฉินฺนุเทยฺย สุขาภมาช

พหุ หิ ผสฺสา อหิตา หิตา จ

อวิตฺกฺกิตาโร มจฺจุมฺปพฺพชนฺติ ๗ (๓)

๑. พุ. ชา. ๒๗/๑๓๕/๔๔ ๗ ๒. ม. อาสีเสเถว ๗ ๓. ม. มจฺจุมฺปพฺพชนฺติ ๗

อจินตมปิ ภาวติ จินตมปิ วินสฺสติ
น หิ จินตมยา โภคา อิตฺถิยา ปุริสฺสฺส วา ฯ
สรภํ คิริทฺคฺคฺสฺมี ยํ ตฺวํ อนุสฺสฺรี ปฺเร
อตีนจิตฺตฺสฺส ตฺวํ (๑) วิกฺกนฺตมฺนุชีวสี ฯ
โย ตํ วิทฺคฺคา นรกา สมุทฺธิ
สฺลยา โยคํ สรโภ กริตฺวา
ทฺกฺขุปฺนิตํ มจฺจฺมุขา ปโมจยิ
อตีนจิตฺตํ ตเมว วเทสี ฯ
กึ ตฺวํ นฺ (๒) ตตฺถเวททา อโหสี
อุทาทฺเต โภจि นํ เอตทฺกฺขา
วิวฺญฺจฺนฺโท (๓) นฺสิ สพฺพทฺสฺสี
ณานํ นฺ เต พฺราหฺมณ ภิสรฺูปํ ฯ
น เจวหํ ตตฺถ ตทา อโหสี
น จาปี เม โภจิ นํ เอตทฺกฺขา
คาถาปทานญจ สฺภาสิตานํ
อตุถิ ตทา (๔) เนนฺติ ชนินฺท ธีราติ (๕)

อิมํ เทรสนิปาเต สรภชาตกญจ กเถสี ฯ อิมานิ ปน ปญจปี ชาตกานิ อตีเตปี
สงฺขิตฺเตน ภาสิตฺสฺส วิตฺถาเรน อตุถิ มยฺหํ

๑. สී. อตีนจิตฺตํ ตฺสฺส ตฺวํ ฯ ๒. สී. น. ฯ ๓. สී. วิวตฺตจฺนฺโท ฯ ม. วิวญฺจฺนฺโท ฯ

๔. ม. ตํ ทานเนนฺติ ฯ ๕. พ. ชา. ๒๗/๑๘๕๔-๖๓/๓๖๒-๓ ฯ

ปุกโต ชานาตีติ สตุถารา ฐมมเสนาปติ สาริปุกตตุเถรสฺส ปญญานุกาวปกาสนตุถเมว
กถิตานีติ เอว อากมนโตปี เถโร มหาปญญตตาย เอตทกุกกุกกุกกา ลกฺขิ ฯ

กถิ จินฺนวาสิตติ จินฺณํ กิเรตํ เถรสฺส จตุปริสมชฺเช ฐมฺมํ กเถนฺโต
จตุตารี สจฺจานิ อมฺลจิตฺวา กเถตีติ เอว จินฺนวาสิตปี เถโร มหาปญญตตาย
เอตทกุกกุกกุกกา ลกฺขิ ฯ

กถิ คุณาติเรกโตติ จเปตฺวา หิ ทสพลํ อญฺโฆ โกจิ เอกสาวโกปี มหาปญญตตาย
ฐมฺมเสนาปตินา สทิสฺส นาม นตฺถิติ เอว คุณาติเรกโตปี เถโร มหาปญญตตาย
เอตทกุกกุกกุกกา ลกฺขิ ฯ

ยถา จ สาริปุกตตุเถโร เอว มหาโมกฺกถฺลนตฺเถโรปี สพฺเพหเว จตุหิปี
อิเมหิ การณฺเห เอตทกุกกุกกุกกา ลกฺขิ ฯ กถิ เถโร หิ มหิทฺธิโก มหานุภาโว
นนฺโทปนนฺทสทิสฺส นากฺราชานํ ทเมสฺสีติ เอว ตาว อตฺถปฺปตฺติโต ลกฺขิ ฯ (๑) น ปเนส
อิทาเนว มหิทฺธิโก มหานุภาโว อตีเต ปญฺจ ชาตีสถานิ อสิปฺพพฺพชฺชํ ปพฺพชฺชิตปี
มหิทฺธิโก มหานุภาโว อโหสฺสีติ ฯ

โย ปพฺพชฺชํ ชาตีสถานิ ปญฺจ

ปทาย กามานิ มโนรมานิ

๑. ม. ลกฺขิ ฯ

ตํ วิตราคํ สุตมาหิตินุทริยํ

ปรีนิพพุตํ วนทถ โมคคูลานนฺติ ฯ

เอวํ อากมนโต จ ลภี ฯ จินฺณญเจตํ เถรสฺส นีริยํ คนฺตุวา อตฺตโน อิทธิพลน นีริเย
สตฺตานิ อสฺสาสนนตฺถํ สีตํ อธิฏฺฐาย จกฺกมตฺตํ ปทุมํ มาเปตฺวา ปทุมกณฺณิกาย
นีสีทิตฺวา ฐมฺมกถํ กเถสิ เทวโลกํ คนฺตุวา เทวสงฺฆํ กมฺมคตฺตี ชานาเปตฺวา
สจฺจกถํ กเถตฺตี เอวํ จินฺณวสีโต ลภตี ฯ (๑) กถํ กุณฺดาติเรกโตติ จเปตฺวา (๒)
สมฺมาสมฺพุทฺธํ อญฺโฆ โกจิ สวาโก มหาโมคคูลานโน วิย มหิทฺธิโก มหานุภาโว
นตฺถีติ เอวํ กุณฺดาติเรกโต ลภตี ฯ (๑)

ยถาเปส (๓) เอวํ มหากสฺสปตฺเถ โรปี สพฺเพหิปี อิมเหิ การณฺเหิ เอตทกุกฺกุจฺจํ
ลภี ฯ กถํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ หิ เถรสฺส ติวาตฺมตฺตํ ปจฺจุกฺกมณฺํ กตฺวา ตีหิ
โอบาเทหิ อุปสมฺปาเทตฺวา จีวรํ ปรีวตฺเตตฺวา อทาสี ฯ ตสฺมี สมเย มหาปจฺวี
อุทกปรียนตฺ กตฺวา กมฺปิ มหาชนสฺส อพฺภนฺตเร เถรสฺส กิตฺติสทฺโท อชฺโฆตฺถริตฺวา
คโต ฯ เอวํ อตฺตูปตฺติโต ลภี ฯ น เจส อิทาเนว ฐตฺวาโท (๔) อตีเต ปญฺจ
ชาติสฺตานิ อีสิปฺพพฺหุชฺชํ ปพฺพชิตฺปิ ฐตฺวาโท อโหสีติ ฯ

๑. ม. ลภี ฯ ๒. ม. จเปตฺวา จ ฯ ๓. ม. ยถาเจส ฯ ๔. ม. ฐตฺธโร ฯ ๕. ม. ฐตฺธโรว ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอตทกุกกุกกุกกุกกุก หน้ ๑๗๕

โย ปพพช้ ซาตีสตานิ ปณจ
ปหาย กามานิ มโนรมานิ
ตํ วีตราคํ สุตมาหิตินุทริยํ
ปรินิพพุตํ วนุทถ กสฺสปนฺติ ฯ (๑)

เอวํ อากมนโต ลภี ฯ จินฺณณเจตํ เถรสฺส จตฺตปริสฺมชฺฌคโต ชมฺมํ กเถนฺโต ทส
กถาวตฺถุณี อวิซหิตฺวาว กเถตฺติ เอวํ จินฺณวลีโต ลภี ฯ จเปตฺวา สฺมมาสมพฺพุทฺธํ
อญฺโฆ สวโก เทรสฺสหิ ชฺฐตฺตกุกฺกุกเถหิ มหากสฺสปสฺสทิสฺโส นตฺถิตฺติ เอวํ กุณฺดาติเรกโต
ลภี ฯ

อิมินา นิยามเนน เตสํ เตสํ เถรานิ ยถาลภโต กุกฺกุก กิตฺเตตฺตํ วกฺกุกฺกุกติ ฯ กุกฺกุกเสเนว หิ
สมมาสมพฺพุทฺธโร ยถา นาม ราชา จกุกวตฺตติ จกุกกรตนาณุกาเวณ จกุกกวกพคพฺเพ รชฺชสิริ
ปตฺวา ปตฺตพฺพิ เม ปตฺตํ ก็ เม อิทานิ มหาชเนน โอลอกิตเณตติ อปฺโปสฺสูกโก หุตฺวา
รชฺชสิริเยว นานุกโภติ กาลเณ ปน กาลํ วินิจฺจนฺนจฺจเน นิสิตฺตฺวา นิกุกเหตุพฺเพว
นิกุกกุกหาติ ปกุกเหตุพฺเพว ปกุกกุกหาติ จานนฺตเรสุ จเปตพฺพยฺยตฺตเก จานนฺตเรว จเปสิ (๒)
เอวเมว (๓) มหาโพธิมณฺเฑ อธิคตฺสฺส สพฺพญฺญตฺตญาณสฺสสถานุกาเวณ
อนุปฺปตฺตชฺชมฺมรชฺชชฺช ชฺชมฺมราชาปิ ก็ เม อิทานิ โลเกณ โอลอกิตเณ อนฺตฺตรํ
ผลสมมาปตฺตติสฺสํ

๑. ส. ม. ย. มหากสฺสปนฺติ ฯ ๒. ม. ย. จเปติ. ฯ ๓. ม. ย. เอวเมว ฯ

อนุกวิสุตมิตี อโปโปสุกุก (๑) อนาปชชิตวา จตุปริสมชเฒ ปณตตปวรพทฐาสเน
นินินโน อุกจกสมนุนาคคั พุรหุมสุสรุ นิจจเรตวา ชมมึ เทสยมาโน นิคคเหตุพพยุดเต
กณหรมเม ปุกคเล สีนรูปปาเต (๒) ปกขิปนุโต วีย อปายภยสนตชชิตน นิคคเหตุวา
ปกคเหตุพพยุดเตก กลยณชมเม ปุกคเล อุกขิปิตวา ภวคเค นิสีทาเปนุโต วีย
ปกคณหิตวา จานนตเรสุ จเปตพพยุดเตก อณวโกณทณตเถรทโย (๓) สวากเ
ยถาวสรสคณวเสเนว จานนตเรสุ จเปนุโต เอตทคคั ภิกขเว มม สวากัน
ภิกขุณั รตตณณัน ยทิตั อณวโกณทณตเถรทโยติอาทิมาท ๑

เอตทคคปทวณณา นิฏจिता ๑

อณวโกณทณตเถรทวณณา

ตตถ เอตทคคณติ ปทั วุตตตถเมว ๑ รตตณณันนติ รตติโย ชานนตทานั ๑
จเปตวา หิ สมมาสมพุทฐั อณวโ สวากเ อณวโกณทณตเถรโต ปจมตริ
ปพพชิตโต นาม นตถิติ ๑ ปพพชิตกาลโต ปฏจาย เถโร จิรกาลั รตติโย ชานาตีติ
รตตณณัน ๑ สพพปจมึ ชมมสุส ปฏวิทุชตตา ยทา เตน ชมโม ปฏวิทุโร จิรกาลโต
ปฏจาย ตั รตตี ชานาตีติปี รตตณณัน ๑
๑. ม. ย. อโปโปสุกุกคั ๑ ๒. ม. ย. สีนรูปปาเท ๑ ๓. ม. ย. อณวโกณทณต... ๑
เอวมุปรีปี ๑

*เล่มที่ ๑๓ เอตทกุกวคควณณา หน้า ๑๘๑

อปีจ ชีณาสวานัน รตตนิทิวปริจเจโท ปากโฏว โหตีติ อยญจ ปจมชีณาสโว เอวมปิ
รตตณญัน สาวกานัน อยเมว อคุโค ปุริมโกฏฐโต เสฏฐโธ ฯ เตน วุตตัม รตตณญัน ยทิต्तัม
อณญาโกณทญโลติ ฯ

เอตถ จ ยทิต्तนิ นีปาโต ตัม (๑) เถโร อเปกขิตฺวา (๒) โย เอโสติ อคฺคสทฺทํ
อเปกขิตฺวา (๒) ยํ เอตฺนติ อตุโธ ฯ อณญาโกณทญโลติ อณญาตโกณทญโล
ปฏิวัทธโกณทญโล ฯ เตนเนวห อณญาสิ วต โภ โกณทญโล อณญาสิ วต โภ
โกณทญโลติ ฯ อิติ ทิต्तัม อายสฺมโต โกณทญลสฺส อณญาโกณทญโลเตว นาม
อโหสีติ ฯ (๓)

อยมฺปน เถโร กตรพฺพทกาเล ปุพฺพปฏฺจัน อภินิหาริ อกาสิ กทา ปพฺพชิตฺ
กทา เตน ปจฺมํ ฐมฺโถม อธิคโต กทา จานนฺตเร จปีโตติ อิมินา นเยน สพฺเพสุปี
เอตทกฺเคสุ ปญฺหากมฺมํ เวทิตพฺพํ ฯ ตตฺถ อิมสฺส ตาว เถรสฺส ปญฺหากมฺเม
อยมฺนุพฺพพิถา

อิโต กปฺปสฺตสทฺสสมฺคฺคเก ปทฺมุคฺตโร นาม พฺพุชฺโ โลเก อุตฺปาทิ ตสฺส
ปฏิวัทธสพฺพญฺตฺตวณฺสฺส มหาโพธิปลฺลงฺกโต อฏฺฐหนฺตสฺส มหาปจฺวียิ จเปตฺ
ปาเท อุกฺขิตฺตมฺคฺเต ปาทํ

๑. ม. ย. ตสฺส ฯ ๒. ม. ย. อเวกขิตฺวา ฯ ๓. วิ. มหา. ๔/๑๓/๒๓ ฯ ลี. มหา.

๑๘/๑๖๗๓/๕๓๒ ฯ

สมปฏิจจนตถํ ปทุมปุปผํ อุกคจฺจํ ตสฺส ฐรปตฺตานํ นวฺติหตฺถานํ โหนฺติ เกสรํ ตีสหตฺถํ
กณฺณิกา ทฺวาทสหตฺถา ปาทปตฺติจฺจิตฺตฺจฺจํ เอกาทสหตฺถํ ๑ ตสฺส ปน ภควโต สรีริ
อฏฺฐปณฺณาสหตฺถุเพรฺธ อโหสิ ๑ ตสฺส ปทุมกณฺณิกาย ทกฺขินปาเท ปตฺติจฺจหนฺเต
มหาตุมพมตฺตา เรณฺ อุกคฺนตฺวา สรีริ โอกิรมานา โอตริ วามปาทสฺส จปนกาเลปิ
ตถารูปีเยว ปทุมํ อุกคฺนตฺวา ปาทํ สมปฏฺิจฺจํ ๑ ตโตปิ อุกคฺนตฺวา ตสฺส ภควโต
วุตฺตปฺปมาณาเรณฺ สรีริ โอกิริ ๑ ตํ ปน เรณฺณ อภิภวมานา ตสฺส ภควโต สรีริปฺปภา
นิกฺขมิตฺวา ยนฺตนาฬิกาย วิสฺสฏฺฐสฺสวณฺณรชชารา วิย สมมฺนตา ทฺวาทสโยชนํ จานํ
เอโกภาตํ อกาสิ ๑ ตตฺถิปาทุทฺธรณฺกาเล ปจฺมกฺคตปทุมํ อนฺตรชายิ ปาทสมปฏฺิจฺจจนตฺถํ
อณฺณํ นวํ ปทุมํ อุกคฺจฺจํ ๑ อิมินา นียาเมน ยตฺถ ยตฺถ กนฺตฺกาโม โหติ ปเท ปเท (๑)
มหาปทุมํ อุกคฺจฺจติ ๑ เตเนวสฺส ปทุมตฺตรสมมาสมฺพุทฺโธติ นามํ อโหสิ ๑

เอวํ โส ภควา โลเก อฺปฺปชฺชิตฺวา ภิกฺขุสตฺสสฺสปริวาริ มหาชนํ สงฺกหตฺถาย
คามนิกมราชธานีสุ ภิกฺขุขาย จรฺนฺโต หังสวตีนคฺริ สมฺปาปฺณิ ๑ ตสฺส อากตภาวํ สุตฺวา
ปีตา มหาราชา ปจฺจुकฺคมนํ อกาสิ ๑ สตฺถา ตสฺส ฐมฺมกถํ กเถสิ ๑

๑. ม. ย. ตตฺถปี ๑

เทศนาปริโยसान เกจิ โสตาปนุนา เกจิ สกทาคามิโน เกจิ อนาคามิโน เกจิ อรหตุต
ปาปฐนีสุ ฯ ราชชา สุวาตนาถ ทสพล นิมนเตตฺวา ปุณทิวเส กาลิ อโรจาเปตฺวา
ภิกฺขุสตสทสสปริวารสฺส ภควโต สกนิเวสเน มหาทานิ อทาสี ฯ สตุถา ภตุตานุโมทน
กตฺวา วิหารเมว คโต ฯ เตเนว นียาเมน ปุณทิวเส นาครา ปุณทิวเส ราชชาติ ทิมมทฺธาน
ทานิ อทิสฺสุ ฯ

ตสฺมี กาลเ อยิ เถโร หังสวตินคเร คหปติมหาศาลกุเล นิพฺพุตโต ฯ เอกทิวถ
พฺพุทานิ ชมฺมเทศนากาลเ หังสวตินครวาสินิ คณฺชมาลาทิหตุเถ येन พฺพุโช येन
ชฺมุโม येन ลังโฆ ตนฺนินฺเน ตปโปเณ ตปฺปพฺภาเร คจฺจนฺเต ทิสฺวา เตเนว (๑)
มหาชเนน สทฺธิ ชมฺมเทศนภูจฺจัน อคมาสิ ฯ ตสฺมิณฺจ สมเย ปทุมุตฺตโร ภควา
อตุตฺโน สาสเน ปจฺมปฏฺวิทฺชชฺมมํ เอกํ ภิกฺขุํ เอตทกคฺคฺจฺจเน จเปสิ ฯ โส กุลปฺตุโต
ติ การณิ สตุถฺวา มหา วตายิ ภิกฺขุ จเปตฺวา กิร พฺพุธิ อญฺโล อิมินา
ปจฺมตรํ ปฏฺวิทฺชชฺมุโม นาม นตุถิ ฯ อหิปี อนาคเต เอกสฺส พฺพุชฺส สาสเน
ปจฺม ชฺมุมิ ปฏฺวิทฺชชฺมตฺโต ภเวยฺยนฺติ จินฺเตตฺวา เทศนาปริโยसान ภควนฺติ
อุปสงฺกมิตฺวา เสว มยฺหิ ภิกฺขุํ คณฺหถาติ นิมนเตสิ ฯ สตุถา อธิวาเสสิ ฯ

๑. ม. ย. เตน ฯ

โส ภควนตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา สกนิเวสนํ คนฺตฺวา สพุพรตฺตี
 พุทฺธานํ นิสฺซชนฺนุจฺจํ คนฺธมาลาทามาทีหิ (๑) อลงฺกริตฺวา ปณฺตีตํ ขาทนียํ โภชนียํ
 ปฏฺิยาทาเปตฺวา ตสฺสา รตฺติยา อจฺเจยน สกนิเวสเน ภิกฺขุสฺตสฺสพริวารสฺส ภควโต
 วิจิตฺตยาคุชฺชกปริวารํ นานารสฺสุปฺพยุชนคนฺธสาลีโภชนํ ทตฺวา ภตฺตกิจฺจปรีโยसानเ
 ติจีวรสฺส ปโหนเก วตฺถยุเค (๒) ตถาคตฺสฺส ปาทมฺเเล จเปตฺวา จินฺเตสิ นาคํ
 ปริตฺตกตฺสฺส จานสฺส อตฺถาย จรามิ มหนฺตํ จานํ ปฏฺเจนฺโต วรามิ (๓) น โข สกฺกา
 เอกทิวสเมว ทานํ ทตฺวา ตํ จานนฺตรํ ปฏฺเจตฺตุนฺติ อนฺุปฏฺิปาฏฺิยา สตฺตทิวสานิ ทานํ
 ทตฺวา ปฏฺเจตฺตสํมิติ ๑ โส เตเนว นียาเมน สตฺตทิวสานิ มหาทานํ ทตฺวา
 ภตฺตกิจฺจปรีโยसानเ ทุสฺสโกฏฺฐาคารํ วิวราเปตฺวา อุตฺตมํ สุขุมวตฺถํ พุทฺธานํ ปาทมฺเเล
 จเปตฺวา ภิกฺขุสฺตสฺสพริวารํ ติจีวเรน อจฺฉาเทตฺวา ตถาคตํ อฺุปสงฺกมิตฺวา ฆนฺเตโย ตฺเมหฺหิ
 อิตฺโต สตฺตทิวสมตฺถเก ภิกฺขุ เอตทฺทุกฺเจ จปีโต อหํปี โส ภิกฺขุ วิย อนาคเต
 อฺุปฺปชฺชนกพุทฺธสฺส สาสเน ปพฺพชิตฺวา ปจฺมํ ปฏฺิวิหฺมิตฺุ สมตฺโต ฆเวยฺยนฺติ วตฺวา สตฺถ
 ปาทมฺเเล สีลํ กตฺวา นิปชฺชิ ๑

สตฺถา ตํ (๔) วจฺนํ สุตฺวา อิมินา กุลปฺตฺเตน มหาอชฺิกาโร

๑. ม. ย. คนฺธทามมาลาทามาทีหิ ๑ ๒. ม. ย. วงฺคปฏฺุญฺ ๑ ๓. ม. จรามิ ๑

๔. ม. ตสฺส ๑

กโตะ สมิชฌิสฺสตี นุ โข เอตฺส อัยฺ ปรุจฺณาติ (๑) โนติ อนาคตฺสณฺณํ เปเสตฺวา
อวชฺเชนฺโต สมิชฌนภาวํ ปสฺสี (๒) ฯ พุทฺธานํ हि อตีตํ วา อนาคตํ วา ปจฺจุปฺปนํ วา
อวรํ อวชฺเชนฺตानํ อวรณํ นาม นตฺถิ อนेกกปฺปโกฏฺฐิตสฺสทสฺสนุตรมฺปิ (๓) อตีตํ
วา อนาคตํ วา จกฺกวาปสฺสทสฺสนุตรมฺปิ (๔) ปจฺจุปฺปนํ วา อวชฺชนปฺปฏิพฺทเมว
มนสิการปฺปฏิพฺทเมว โหติ ฯ เอวํ อปฺปฏิวตฺติเยน ฌาณน โส ภควา อิทํ อทฺทสฺ อนาคเต
สทสฺสทสฺสกปฺปปริโยसानเ โคตโม นาม พุทฺโธ โลกเ อปฺปชฺชิสฺสตี ตทา อิมสฺส
ปรุจฺณา สมิชฌิสฺสตีติ ฯ อถ นํ เอวมาห อมฺโภ กุลปฺตฺต อนาคเต
สทสฺสทสฺสกปฺปปริโยसानเ โคตโม นาม พุทฺโธ โลกเ อปฺปชฺชิสฺสตี ตวํ ตสฺส
ปจฺมเมว ฌมฺเมตฺสนาย ติปริวภูฏมฺมจกฺกปฺปวตฺตตนฺตฺตตฺตฺตปฺปริโยसानเ อฏฺฐารสฺหิ
พุรหฺมโกฏฺฐิสิ สทฺธี สทสฺสนยสฺมปฺนเน โสตาปตฺติผลเ ปตฺติฏฺฐหิสฺสตีติ ฯ

อิติ สตุธา ตํ กุลปฺตฺตํ พฺยากริตฺวา จตุราสีติ ฌมฺมกฺขนฺชสฺสณฺณํ เทเสตฺวา
อนฺุปาทีเสสยา นิพฺพานชาตฺยา ปรีนิพฺพายิ ฯ ตสฺส ปรีนิพฺพตฺสสฺส สรีริํ สุวณฺณกฺขนฺโธ
วีย เอกมฺนํ อโหสิ สรีเรจฺติยมฺปนสฺส อฺุพฺเพเชน สตฺตโยชนิกํ อกฺสุ ฯ อภฺุจกา สุวณฺณมฺยา
อเหตุํ หริตฺาลมโนสฺลยา

- # ๑. ม. ปรุจฺณา โนติ ฯ
- # ๒. ม. สมิชฌิสฺสตีติ ปสฺสี ฯ
- # ๓. ส. สทสฺสทสฺสนุตรมฺปิ ฯ
- # ๔. ส. จกฺกวาปสฺสทสฺสทสฺสนุตรมฺปิ ฯ

มตติกากิจจํ เตเลน อุทกกิจจํ สาธยีสํ ๑ พุทธานํ ธรรมานกาลे สรีรปุปกา
 ทวาทสโยชนิกํ ๑ ปรินิพพุตानํ ปเนสา รสุมि นิกุขมิคฺวา สมฺนตา โยชนสตํ อวตฺถริ ๑
 อัย เสฏฺฐิ พุทธานํ สรีรเจตियํ ปริวารตฺวา สหสฺสรตฺนคฺฆนियานิ (๑) การเสถิ ๑
 เจตियปติฏฺฐาณทิวเส (๒) อนฺโตะเจตिये รตฺนขริํ การเสถิ ๑ โส ๑ วสฺสตตสฺสสฺสํ มหนฺตํ
 ทานมยํ กลฺยาณคฺฆมํ (๓) กตฺวา ตโต จูโต เทวปฺุเร นิพฺพุตฺติ ๑ ตสฺส เทเวสุ เจว มนุสฺเสสุ
 จ สฺสรนตฺสเสว นวฺติ (๔) กปฺปสฺสทฺสฺสานิ นว กปฺปสฺสทฺสฺสานิ นว กปฺปสฺสตานิ นว
 จ กปฺปา สมตฺติกฺกนฺตา ๑ เอตฺตกสฺส กาลสฺส อจฺเจยน อิตฺโต เอกนวฺติกปฺปมตฺตเก
 อัย กุลปฺตฺโต พนฺธุมนฺตฺนคฺเร สฺส ทฺวารสมิเป รามคาม (๕) กุฏฺฐมฺพิกเคเห นิพฺพุตฺโต
 มหากาลो นาม (๖) อโหสิ กนิฏฺฐภาติโก ปนสฺส จูพกาโล นาม.

ตสฺมี สมเย วิปฺสฺสี โปธิสฺตฺโต ตฺสิตปฺุรา จวิตฺวา พนฺธุมนฺตฺนคฺเร พนฺธุมนสฺส
 รณฺโณ อคฺคฺมเหสฺสียา กุจฺฉิสฺมี นิพฺพุตฺโต ๑ อนฺนุกกเมน สพฺพพฺลณฺตํ ปตฺวา
 ธรรมเทสนตฺถาย มหาพฺุรหฺมฺนา อายาจิตฺโต กตฺรสฺส นฺ ๑ โข ปจฺมํ ๑ ๑ เทเสสฺสสามิตี
 จินฺเตตฺวา

- # ๑. ม. สหสฺสรตฺนคฺฆนियานิ ๑ ๒. ม. เจตियปติฏฺฐาณทิวเส ๑ ๓. ม. ย. ทานาทิมยํ
 กลฺยาณคฺฆมํ ๑ ๔. ส. ย. นวณวฺติ กปฺปสฺสทฺสฺสานิ ๑ ๕. ส. ทฺวารคาม ๑
 ม. ทฺวารสมิเปคาม ๑ ๖. ส. มหากาลโพนามํ ๑ ม. มหากาลโตนามํ ๑

อดุดโน กนิกุกข์ ขณุกข์ นาม ราชกุกมารุ คิสสุถจ ปุโรหิตปุกตุต ปจัม
ชมัม ปุกวิษณุกตุ สมนตุถาติ ทิสวา เตสถจ ชมัม เทเสสุสามิ ปิตุ จ สงคห
กริสสามิติ โพรธิมณุกโต อากาเสเนว อากนตุวา เขเม มิกทาเย โอดิณโน เตปี
ปกุกโกสาเปตุวา ชมัม เทเสสิ ๑ เทสนาปริโยसाने เต เทวปี ชนา จตุราสีติยา
ปานสหัสเสหิ สทฐิ อรหตุตผลे ปติกุกหิสุ ๑

อถาปเรปี โพรธิสตุตกาถे อนุปพุกชิตา จตุราสีติสหัสสกุตปุกตุตา ตัม ปวตุตี
สุตุวา สตุถุ สนตุกัม อากนตุวา ชมัมเทสนัม สตุวา อรหตุตผลे ปติกุกหิสุ ๑ สตุถา
(๑) ตตุถेว ขณุกตุเถริ อุกคสาวกุกจานे คิสสุตุเถริ ทุกติยสาวกุกจานे จเปติ ๑

ราชาปี ตัม ปวตุตี (๒) สตุวา ปุกตุต ปสสิสุสามิติ อุกยยานัน กนตุวา ชมัมเทสนัม
สุตุวา คิสสุ สรณेषุ ปติกุกจาย สตุถารุ สุวาคนาย นิมนเตตุวา อกิวาเทตุวา
ปทกุกขินัน กตุวา ปุกกามี ๑

โส ปาสาทวรกโต นิสิทธิตุวา จินเตสิ มยุหิ เขกุกจปุกตุโต นิกุกขมิตุวา พุกุโ
ชาโต ทุกติยปุกตุโต เม อุกคสาวโก ชาโต ปุโรหิตปุกตุโต ทุกติยสาวโก ๑ อิเม จ
อวเสสา กิกุกขุ กิทธิกาเลปี มยุหิ ปุกตุตเมว ปรีวาเรตุวา วิจริสุ อิเม ปุกุกเพปี
อิทานิปี มยุหเมว ภารุ (๓) อหเมว เต จตุหิ ปุกุกเยหิ อุกปุกุกหิสุสามิ อณูณลัน
โอกาสิ น ทสุสามิติ วิหารทวารโกกุกจกโต ปุกุกจาย

๑. ม. สตุถา นัน ๑ ๒. ม. ปวตุตี ๑ ๓. ม. ภारा ๑

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปาตวณณา หน้า ๑๘๘

ยาว ราชเคหทวาราวุธ (๑) ปสเสสุ ขทึรปการิ การตวา วตเถหิ ปฏิจจาทาเปตวา
[๒] อุปริ สุวณณตารกวิจิตติ สโมลมพิติ ตาลกขนุชมตตมปิ วิวิธปุปพทามวิตานิ
การตวา เหฏฐาภูมี วิจิตตตถรณหิ (๓) สนุทธราเปตวา (๔) อนนโต อุโกสุ ปสเสสุ
มาลาคนุชจกเก (๕) ปุณณมฏเฐ (๖) สกกลมคฺควาสตถาย จ คนุชนุตเรสุ (๗) ปุปฺพานิ
ปุปฺพนุตเรสุ (๘) คนุชานิ จ จเปตวา ภควโต กาลิ อารโจาเปสิ ฯ ภควา ภิกขุสังฆปริวฺโต
อนนโตสาณิยาว ราชเคหิ คนุตวา ภตตทิจจํ กตวา วิหาริ ปจจาจจติ ฯ

อณฺโณ โกจิ ทฏฐุมปิ น ลภติ กุโต ปน ภิกขํ วา ทาคุํ ปุชํ วา กาคุํ ฯ
นาครา จินฺเตสุ อชช สตถุ โลเก อุปฺปนฺนสฺส สตตมาสาริกานิ สตต
ถัวจจรานิ มยญจ ทฏฐุมปิ น ลภาม ปเคว ภิกขํ วา ทาคุํ ปุชํ วา กาคุํ
ชมมํ วา โสตุํ ฯ ราชชา มยฺหิเอว พุทฺโธ มยฺหิ ชมฺโม มยฺหิ สโมติ มมายิตฺวา
สยเมว อุปฺภูจฺหติ ฯ สตถาว อุปฺปชชมาโน สเทวกสฺส โลกสฺส อตถาย อุปฺปนฺโน
น หิ รณฺโณเยว อตถาย อุปฺปนฺโน ฯ น หิ รณฺโณว นิริโย (๕) อุโณห อณฺเณสํ
นินฺนุปลสทิสฺโส ฯ ตสฺมา ราชานํ เอวํ วทาม สเจ โน สตถาริ เทติ อิจฺเจตํ
กุสลํ ฯ โน เจ เทติ รณฺณา สทฺธิ ฺยชฺฉิตฺวา

๑. ม. อุโกสุ ฯ ๒. ม. เอกถนุตเร อุปฺริติ ทิสฺสติ ฯ ๓. ม. วิจิตตตถรณหิ ฯ

๔. ม. สนุทธราเปตวา ฯ ๕. ม. มาลาจจกเกสุ ฯ กตถจ. มาลาจจกเก ฯ

๖. กตถจ. สุวณณมฏเฐ ฯ ๗. ส. คนุชนุตเร ฯ ๘. ส. ปุปฺพนุตเร ฯ ๙. ส. นรโก ฯ

ลัม คเหตุวา ทานาทีนิ ปุณยานิ กโรม. น สกุกา โข ปน สุกุทธนาครเหเว เอว กาคู
เอกั เชฏุกปุรัมปี คณุหามาติ เสนาปตี อุปสงกมิตวา ตสส ตมตถัม อาโรเจตวา สามี
ก็ อุมหากั ปกุก โหสิ (๑) อุทาหุ รณุโลติ อาหิสุฯ โส อาห ตุมหากั ปกุก โหมิ
อปิจ โข ปน ปรมทิวโส มยหึ ทาทพุโพติฯ เต สมปฏิกุกิสิสุฯ

โส ราชานั อุปสงกมิตวา นาครา เทว ตุมหากั กุปิตาติ อาหฯ กิมตถัม
ตาตาติ สตุถารึ กिर ตุมเหว อุปกุกหถ อเมห น ลภามาติฯ สเจ อณเณ
ปฏิตถนติ (๒) น กุปปนติฯ อถนถดา ตุมเหหิ สทฐิ ยุชฌิตุกามา เทวาติฯ
ยุชฌามิ ตาต น กิกุขุสัณมึ เทมีติฯ เทว ตุมหากั ทาสา ตุมเหหิ สทฐิ ยุชฌามาติ
วทนติ ตุมเหห กั คณุหิตวา युชฌิสสุถาติฯ นนุ ตวั เสนาปตีติฯ นาคเรหิ วินา
น สมตโต อหึ เทวาติฯ ตโต ราชา พลวันโต นาครา เสนาปตีปี เตสณเณ
ปกุกโขติ ฤตวา อณยานิ สตุตมาสาธิกานิ สตุต สัวจนรานิ มยหึ กิกุขุสัณมึ
ททนตุติ อาหฯ นาครา น สมปฏิกุกิสิสุฯ ราชาน น วสุสานิ ปณจ วสุสานิติ
เอว หาเปตวา อณเณ สตุต ทิวเส ยาจิฯ นาครา อติกกุขพั ทานิ (๓) รณุนา
สทฐิ กาคู น วฏุกตีติ ออนุชานิสุฯ ราชาน สตุตมาสาธิกานั สตุตนุนั
๑. ม. โหหิสิฯ ๒. ม. ย. สเจ อิทานิปี ถนติฯ กตุถจิ. สเจ เต อณเณปี
ปติถนติฯ ๓. อติกกุขพททานิติ ยุตตตัมฯ

ถ้วจจรรานัน สขชิตัน ทานมูบิ สตุตุนนเมว ทิวสานัน สขชชตวา จ ทิวเส เกสณจิ
อปัสสนุนทานันเขว ทานัน ทตวา สตุตเม ทิวเส นาคเร ปกโกสาเปตวา สกขิสสส
ตาดา เอวรูปัน ทานัน ทาตุนนติ อห ๑ เตปี นนุ อเมหเขว นิสสาเยตัง เทวสส
อุปปนนนติ วตวา สกขิสสามาติ อหังสุ ๑ ราชา ปิภูจหตเถน อสสูนิ ปุณณมาโน
ภควนุตัน วนุทิตวา ภนุเต อภูจสภูจิกิขุสสสสสสสัน อณณสส ภาริ กตวา ยาวชีวั จตุหิ
ปจเจยหิ อุปภูจหิสสามิติ จินเตสึ นาครานัน ทานัน เม อณณณตัง นาครา หิมยั ทานัน
ทาตุ น ลภามาติ ภควา กุปปนติ ๑ เสว ปภูจาย เตสั อณुकุหัง กโรธาติ อห ๑

อถ ทุตยทิวเส เสนาปติ มหาทานัน อทาสิ ๑ ตโต นาครา รณณา กตสกุการโต
อตุตริตรัง สกุการสมมมานัน กตวา ทานัน อังสุ ๑ เอเตเนว นียาเมน สกลนกรสส
ปฐิปาฐิยา คตาย ทวารคามวาสินอ สกุการสมมมานัน สขชยีสสุ ๑ มหากาลกภูมพิโก
จูปกาลัน อห ทสพลสส สกุการสมมมานัน เสวว อมุหากัน ปาปฺณมาติ กิ สกุการัน
กริสสามาติ ๑ ตวเมว ภาทิก ชานาหิติ ๑ สเจ มยหัง รุจिया กโรสิ อมุหากัน
โสฬสกริสสมตเตสุ เขตเต (๑) คหิตคหิตคพุกา สาลิโย อตุติ ๑ สาลิกพุกัน ผาเลตวา
อาทาย พุทธานัน อณุจจวิกิ ปจาเปสสามิติ ๑ (๒) เอวั กรियมาโน

๑. ม. โสฬสกริสสมตเตสุ เขตเตสุ ๑ ๒. ม. ปจาเปมาติ ๑

กสฺสจ อูปกาโร น โหติ ตสฺมา เนตฺ มยฺหํ รุจฺจตีติ ฯ สเจ ตฺวํ เอวํ วเทสิ (๑)
อหํ มยฺหํ สนฺตํ มมายิตฺถํ ลภามิติ โสพสกรีสมตฺตํ เขตฺตํ มชฺเฌ ภินฺทิตฺวา
อฏฺฐกรีสฏฺฐาเน สีมํ จเปตฺวา สาลิกพุกํ ผาเลตฺวา อาทาย อสมฺภินฺนํ นีเรน
ปจาเปตฺวา จตฺมธฺรํ ปกฺขิปิตฺวา พุทฺธปฺปมุขสฺส ภิกฺขุสํฆสฺส อทาสี ฯ ตมฺปิ (๒) โข
สาลิกพุกํ ผาเลตฺวา คหิตคหิตฏฺฐานํ ปุณฺ ปุริติ ฯ ปุถุกกาลํ ปุถุกคฺคํ นาม อทาสี
ความวาสีหิ สทฺธิ อคฺคสสฺสํ นาม อทาสี ลายเน ลายนคฺคํ เวณิกรเณ เวณิคฺคํ
กลาปาทีสุ กลาปคฺคํ ขลคฺคํ ภาณทคฺคํ โภจฺจคฺคนฺติ ฯ เอวํ โส เอกสสฺเสว นวาวเร
อคฺคทานํ อทาสี ฯ ตมฺปิ สสฺสํ อติเรกํ อฏฺฐาณสมฺปนฺนํ อโหสิ ฯ

ยาว พุทฺโธ ฐรติ [๓] ยาว จ สํโฆ ฐรติ เอเตเนว นียาเมน กลฺยาณกมฺมํ กตฺวา ตโต
จโต เทวโลเก นิพฺพตฺติ เทเวสุ จ มนุสฺเสสุ จ สํสรนฺโต เอกนวุตฺติกปฺเป สมฺปตฺตี
อนุภวิตฺวา อมฺหากํ สตฺถุ โลเก อูปฺปนฺนกาลํ กปฺปิตฺวา ตฺถนฺครสฺส อวิทฺฐเร
โทณวตฺถุพฺราหฺมณคามํ พฺราหฺมณมหาศาลกฺุเล นิพฺพตฺติ ฯ ตสฺส นามคหณทิวเส
โกณฺทลฺยมาณโวติ นามํ อํกํสุ ฯ โส วุฑฺฒิมินฺวาย ตโย เวเท อคฺคเหตฺวา
ลคฺขณมนฺตานํ ปาริ อคฺมาสิ ฯ

๑. ม. กโรสิ ฯ ๒. ม. กุฏุมฺพิกสฺส โข คพุกํ ฯ ๓. ม. เอตฺถนฺตเร ยาว จ สํโฆ
ฐรตีติ ทิสฺสตี ฯ

เตน สมเยน อมหากั โปธิสตุโต ตุสตีปฐรา จวิตวา กปิลวตุฎปุเร นิพพตุตี ฯ
 ตสฺส นามกหณทิวเส อญฺฐตุตรพฐาหุมณสตุ อหตวตุเถหิ อจฺฉาเทตฺวา
 อปฺโปทกมฐปายาสั ปายะตฺวา เตสั อนฺตเร อญฺฐ ชเน อฺจฺฉินิตฺวา มหาตเล
 นิสัทาเปตฺวา อลงฺกตปฏฺยิตฺตุ โปธิสตุตฺ ตุฎจุมพฏฺเเก นิปชชาเปตฺวา
 ลกฺขณปฏฺยิตฺตุ เตสั สนฺตีกั อานยัสสุ ฯ ชฐาสเน นิสินฺนพฐาหุมโณ มหาปฐิสสฺส
 สรโรสมปตฺตี โอลเกตฺวา เทว องฺคุลโย อุกฺขิปิ ฯ เอว ปฏฺยิป้ฎยา สตุตฺชนา
 อุกฺขิปัสสุ ฯ เตสั ปน สพฺพนวโก โกณฺทลฺยมาณโว โส โปธิสตุตสฺส ลกฺขณวรนิปฺตตฺตี
 โอลเกตฺวา อการมชฺเฒ จานการณั นตฺถิ เอกนฺเตเนส วิวฏฺฏจฺฉโท พุทฺโธ
 ภวิสฺสตีติ เอกเมว องฺคุลึ อุกฺขิปิ ฯ อิตเร ปน สตุตฺชนา สเจ อการั อชฺฉาวสตี (๑)
 ราชา ภวิสฺสตี จกฺกวตฺติ ฯ สเจ ปพฺพชิสฺสตี พุทฺโธ ภวิสฺสตีติ เทว คติโย
 ทิสฺวา เทว องฺคุลโย อุกฺขิปัสสุ ฯ อยมฺปน โกณฺทลฺโย กตาริกาโร ปจฺฉิมภวิกสตุโต
 ปญฺญาช อิตเร สตุตฺชเน อภิกวิตฺวา อิมหิ ลกฺขณเหิ สมฺนฺนาคตสฺส อการมชฺเฒ
 จานั (๒) นาม นตฺถิ นิสฺสัสมิ พุทฺโธ ภวิสฺสตีติ เอกเมว คตี อทฺทส ตสฺมา
 เอกั องฺคุลึ อุกฺขิปิ ฯ อถ เต พฐาหุมณา อตุตโน ฆรานิ คนฺตฺวา ปตุเต อามนฺตยัสสุ
 # ๑. ม. อชฺฉาวสิสฺสตี ฯ ๒. ม. จานการณั ฯ ๓. ม. ตโต ฯ

ตาตา อเมห (๑) มหุลลกา สุทฺโททนมหาราชสฺส ปุตุตฺติ สพฺพณฺณตฺติ (๒) ปตุตฺติ มยฺ
สมฺภาเวยฺยาม วา โน วาฯ ตฺเมห ตสฺมี กุมารเ สพฺพณฺณตฺติ ปตุเต ตสฺส สาสเน
ปพฺพเชยฺยาถาติ ฯ

สุทฺโททนมหาราชปิ โปธิสตุตฺตสฺส ธาติโย อาทิ กตุวา ปริหาริ อฺปปญฺเจเปนฺโต
โปธิสตุตฺติ วุฑฺฒิ อปาเทสิ ฯ มหาสตุโตปิ วุฑฺฒิปปตุโต เทโว วีย สมฺปตุตฺติ
อนุกฺกิตฺวา ปริปกฺเก ฌาณ กามสฺส อาทิณฺว เนกขมฺเม จ อานิถฺถิ ทิสฺวา
ราหุลกุมารสฺส ชาตทิวเส ฉนฺนสหาโย กณฺจกั อารุญฺห เทวตาหิ วิวญฺเณ ทฺวารเณ
มหาภินิฏฺขมนํ นิฏฺขมิตุวา เตเนว รตฺติภาเคน ติณฺนิ รชฺชานิ อติกฺกมิตุวา
อโนมานทีติเร ปพฺพชิตฺวา ฃฎฺฐิการมมหาพฺรหฺมณา อากเต อรหฺทฺชเช กหิตมตฺเตยว
วสฺสสติกฺกเถโร (๓) วีย ปาสาทิเกณ อิริยาปเถน ราชคหิ ปตุวา ตตฺถ ปิณฺฑาย จริตุวา
ปณฺฑทวปพฺพตฺจฌายาย ปิณฺฑทปาตํ ปริภฺลฺลชิตฺวา รยฺธวา มากเชน รชฺชสิริยา
นิมนฺตฺยมาโนปิ ตํ ปฏิกฺขิปิตฺวา อนุกฺกเมน อรุเวถิ คนฺตุวา รมณฺโง วตายิ ญฺมิภาโค
อลิ วติทํ กุลปฺตุตฺตสฺส ปฺชานตฺถิกสฺส ปฺชานายาติ ปฺชานาภิมุขํ จิตฺตํ อฺปปาเทตุวา
ตตฺถ วาสิ อฺปกโต ฯ

เตน สมเยน อิตเร สตุตฺตพฺรหฺมณฺนายถากมฺมํ คตา สพฺพทฺทโร ปน
ลกฺขณปฏิกฺคาหโก โทณฺฑทณฺณมาณโว อโรโค ฯ

๑. ม. อเมเห ฯ ๒. ม. สพฺพณฺณตฺติปปตุตฺติ ฯ ๓. ม. วสฺสสฏฺฐิกฺกเถโร ฯ

อสส (๑) ฯ โส มหาปุริโส ปพพชิตติ สุตวา เตสั พุราหุมนัน ปุตเต อุปสงกมิตวา
เอวมาห สัทธตถกุมาริ กิร ปพพชิต ๗ โส หิ นิสัสสย พุทโธ ภวิสสติ ๗ สเจ ตุมหากั
ปิตโร อโรคา อสสุ อชช นิกขมิตวา ปพพชเยย ๗ สเจ ตุมเหปี อิจฉถ เอถ มยั ตั
มหาปุริสั อนุปพพชิสสามาติ ๗ เต สพเพ เอกจฉนทาว ภวิตุ นาสกขีสุ ๗ ตโย ชนา
น ปพพชีสสุ โภณทถลพพราหุณั เชฏฐกั กตวา อิตเร จตตาริ ปพพชีสสุ ๗ อิม
ปลจ ปพพชิตา คามนิกมราชธานีสุ ภิกขาย จรนตา โพธิสตตสส สนตักั อคมัสสุ ๗
เต ฉพพสสานิ โพธิสตเต มหาปธานั ปทหนเต อิทานิ พุทโธ ภวิสสติ อิทานิ
พุทโธ ภวิสสตีติ มหาสตติ อุปภูจหมานา สนตีกาวจราวสส อเหตุ ๗ ยทา ปน
โพธิสตโต เอกคิลตถตถลาทีหิ วิตินาเมนุโตปี ทุกกรการิกาย อริยชมมปฏิวธสส
อภาวั ถตวา โอพาริกั อาหาริ อหาริ ตทา เต ปกุกมิตวา อสิปตณั อคมัสสุ ๗

อถ โพธิสตโต โอพาริกาทหารปรีโกเคน ฉวมัสสโลหิตปาริปูรี กตวา
วิสาขปฺณณมีทิวเส สุชาตาย ทินนั วรโกชนั ภุชชิตวา สุวณณปาตี นทียา ปฏิสโต
ชปีตวา อชช พุทโธ ภวิสสามิ อชช พุทโธ ภวิสสามิติ กตสนนิจฺจจาโน
สายณหสมเย กालน (๒) นาคราเชน อนนเกหิ อุติสเตหิ อภิตถวียมาโน
๑. ม. อัย ปาโจ นตถิ ๗ ๒. ม. กาลน ๗

มหาโพธิมณฑล อารุห อจลภูจกถา ปาจีนโลกธาตุมุโข ปลดลงเกน นิสิติตวา
จตุรงคสมนุนาคคั วิริย อธิภูจาย สุริเย ธรรมานเยว มารพลั วิธมิตวา ปรมยาม
ปฺพุเพนิวาสั อนุสฺสริตวา มชฺฌิมยาม ทิพฺพจกฺขุ วิโสเชตวา ปจฺฉิมยามสมนุนตเร
ปฏิจฺจสมุปฺปาเท ฌาณั โอตารेतวา อนุโลมปฏฺิโลมึ ปจฺจยการั (๑) สมมสนฺโต
สพฺพพุทฺเธหิ ปฏฺิวินทึ อสธารณั สพฺพญตฺตฌาณั ปฏฺิวชฺฌิตวา (๒)
นิพฺพานารมฺมณาย ผลสมปตฺตติยา ตตฺถเวว สตฺตทาหิ วิตฺตินาเมสิ ฯ

เอเตเนว อุปาเยน สตฺตตตฺตทาเห (๓) โพธิมณฑลเ เวหริตวา ราชายตฺนมูล
มฐฺปิณฺฑิกโกชนั ปรีกฺขชิตฺวา ปฺน อชฺปาลนิกฺโรจฺจมูล อากนฺตฺวา ตตฺถ นิสินฺโน
ชฺมมคมฺภีรตฺตึ ปจฺจเวกฺขิตฺวา อปฺโปสฺสูกตฺตาย จิตฺเต นมนฺเต (๔) มหาพฺรหฺมณา
ยาจิตฺ พุทฺธจกฺขุณา โลกั โวลเณนฺโต ติกฺขินฺทฺริยมฺทินฺทฺริยาทิเภาเท (๕) สตฺเต
ทิสฺวา มหาพฺรหฺมโน ชฺมมเทสนาย ปฏฺิณฺณึ ทตฺวา กสฺส นุ โข อหิ ปจฺมึ ชฺมมึ
เทเสสฺสามิตฺติ อาพารุทฺทกานั กาลกตฺทาวุ ฌตฺวา ปฺน จินฺเตนฺโต พฺหุปการาว โข
ปน เม ปญฺจวคฺคิยา ภิกฺขุ เย มั ปฺชานปฺหิตตฺตึ อุปฺภูจหิสิ ฯ ยนฺนุนาหิ ปญฺจวคฺคิยานั
ภิกฺขุณั ปจฺมึ ชฺมมึ เทเสยฺยนฺติ จิตฺตึ อุปฺปาเทสิ ฯ

๑. ส. ปจฺจยวฏฺฐั ฯ ม. ปจฺจยการวฏฺฐั ฯ ๒. ม. ปฏฺิวชฺฌิตวา ฯ

๓. ม. ย. สตฺตตตฺตทาหิ ฯ ๔. กตฺถจ. นมิเต ฯ ๕. ม. ติกฺขินฺทฺริยาทิเภาเท ฯ

อิทํ ปน สพพเมว พุทธานํ ปรีวิตกมตฺตเมว (๑) จเปตฺวา ปน โกณฺฑลฺลพฺราหฺมณํ
อญฺโฆโกจิ ปจฺมํ ฆมฺมํ ปฏฺวิชฺฌิตฺตํ สมตฺโถ นาม นตฺถิ ฯ โส หิ เอตตฺตเมว
กปฺปสฺตสทฺสสฺสํ อธิการกมฺมํ อกาสิ พุทฺธปฺปมฺขสฺสํ ภิกฺขุสํฆสฺสํ นว วาเร
อคฺคสฺสสฺถานํ อทาสิ ฯ

อถ สตุถา ปตฺตจิวฺรมาทาย อญฺฺพุเพน อิติปตฺนํ คนฺตุวา เยน ปญฺจวคฺคิยา
ภิกฺขุ เตนฺอุปสงฺกมิ ฯ เต ตถาคตํ อากจฺจนฺตํ ทิสฺวาว อตฺตโน กตฺติกาเย สณฺจาทฺตํ
นาสภฺขีสุ ฯ เอโก ปตฺตจิวฺรํ ปฏฺวิคฺคเหสิ เอโก อาสนํ ปญฺญาเปสิ เอโก ปาโททกํ
ปจฺจุปฏฺฐเปสิ เอโก ปาเท โหวิ เอโกว ตาลปตฺตํ (๒) คเหตุวา วิชฺมาโน จิตฺโต ฯ
เอวํ เตสุ วตฺตํ ทสฺเสตฺวา สนฺติเก นิสินฺเนสุ โกณฺฑลฺลตฺตเถรํ กายสภฺขี กตฺวา
สตุถา อญฺตฺตรํ เตปรีวณฺณํ ฆมฺมจกฺกปฺปวตฺตนสฺสตฺตํ อารภิ ฯ มนฺุสฺสปริสา ปญฺจขนาว
อเหสิ เทวปริสา อปริจฺฉินฺนา ฯ เทสนาปริโยसानเ โกณฺฑลฺลตฺตเถโร อฏฺฐจารสฺหิ
มหาพฺรหฺมโกฏฺฐิหิ สทฺธี โสตาปตฺตคิผลे ปตฺติจฺจิตฺโต ฯ อถ สตุถา มยา ทฺกฺกรตฺถกตํ (๓)
ฆมฺมํ ปจฺมเมว อญฺญาสิตี อญฺญาโกณฺฑลฺลโฆ นาม อยฺนฺติ เถรํ อาลปฺนฺโต
อญฺญาสิ วต โภ โกณฺฑลฺลโฆติ อหา ฯ ตสฺส ตเทว นามํ ชาตํ ฯ เตน วตฺตํ
๑. สී. ปรีตฺกตฺตเมว ฯ ๒. ม. ตาลวณฺณํ ฯ ๓. สී. ม. ทฺกฺกรตฺถกตํ ฯ

อติ หิทำ อายสมโต โกณทณลสส อณณาโกณทณโยเตว นามิ อโหสีติ ฯ

อติ เถโร อาสาพหปุณณมายิ โสตาปตติผลเต ปติภูจิติ ปาฏิททิวเส
ภททิตถเถโร ทุตยปกททิวเส วปุตถเถโร ตติยปกททิวเส มหานามตถเถโร ปกทสส
จตุตถียิ อสสชิตถเถโร โสตาปตติผลเต ปติภูจิติ ฯ ปณจมิยา ปน ปกทสส
อนตตลกทณสสุตตปรีโยसानะ (๑) สพเพปี อรหตเต ปติภูจिता ฯ เตน โข ปน สมเยน
ณ โลเก อรหนโต โหนติ ฯ

ตโต ปุญจาย สตถาย สทารกปมุเข ปณจปณณาส ปุริเส กปปาสิกวนสนนเ
ตีสมตเต ภททวคคิเย คยาสีเส ปิภูจิปาसानะ สหสสมตเต ปุราณชฎิเลติ เอวิ มหาชน
อริยภุมิ โอดาเรตวา พิมพิสารปมุขานิ เอกาทสนหุตานิ โสตาปตติผลเต เอกนหุต
สรณตเตเย ปติภูจิปเตวา ชมพทิปเตเล สาสนั ปุพิตผลิตติ กตวา สกทชมพทิปมณทล
กาสาवปชชิตติ อสิวตปรีวตติ (๒) กโรนโต เอกสุมิ สมเย เขตวนมหาวิหาริ ปเตวา
ตตถ วสนโต ภิกขุสัมมชณเ ปณจตตวรพทฐาสนคโต ชมมึ เทเสนโต ปจมิ
ชมมปรีวิทฐภิกขุณั อนุตเร มม ปุตโต โกณทณโย อคคิตติ ทสเสตุ
เอตทคคภูจันนะ (๓) จเปสิ ฯ

๑. ม. อนตตลกทณสสุตตนตเทสนาปรีโยसानะ ฯ ๒. ส. อสิวตปรีวตติ ฯ

๓. ม. ย. เอตทคคภูจันนะ ฯ

เถโรปี เทว อคฺคสาวเก อตฺตโน นิปจฺจการํ กโรนฺเต ทิสฺวา พุทฺธานํ
สนฺติกา อปกฺกมิตฺตกาโม หุตฺวา ปุณฺณมาณโว ปพฺพชิตฺวา สาสเน อคฺคธมฺมกถิโก
ภวิสฺสตีติ ทิสฺวา ไทณฺวตฺตพฺุราหุณฺณคามํ คนฺตฺวา อตฺตโน ภากิเนยฺยํ ปุณฺณมาณวํ
ปพฺพพาเชตฺวา อัยํ พุทฺธานํ สนฺติเก วสิสฺสตีติ ตสฺส พุทฺธานํ สนฺติเก วาสิภาวํ
กตฺวา สยํ ทสพลํ อุปสงฺกมิตฺวา ภควา มยํ หํ คามนฺตเสนาสนํ อสฺปฺปายํ อากิณฺโณ
วิหริตฺตุํ น สกโกมิ ฉทฺทนฺตทหํ คนฺตฺวา วสิสฺสามีติ ภควนฺตํ
อนฺุชานาเปตฺวา อุฏฺฐายาสนา สตฺถารํ วนฺทิตฺวา ฉทฺทนฺตทหํ คนฺตฺวา
ฉทฺทนฺตทตฺถิกถํ นิสฺสาย ทฺวาทส วสฺसानิ วิดีนาเมตฺวา ตตฺถเวย อนฺุปาทิสฺสาย
นิพฺพานชาตฺยา ปรินิพฺพายิ ฯ

สาริปฺุตโตโมคฺคกฺลฺลานตฺถเรวตฺถวณฺณา

ทฺุติยตฺติเยสุ มหาปฺลยฺณานนฺติ มหตฺติยา ปฺลยฺณาย สมฺนฺนาคตานํ ฯ อิทฺธิมนฺตานนฺติ
อิทฺธิยา สมฺปฺนฺนํ ฯ สาริปฺุตโต โมคฺคกฺลฺลानฺติ เตสํ เถรานํ นามํ ฯ อิมํสํปี ปฺลยฺหากมฺเม
อยมฺนฺุพฺพิกถา ฯ

อิโต สตฺสทสฺสกปฺปาธิเก อสงฺเขยฺยชฺคปฺมตฺถเก สาริปฺุตโต พฺุราหุณฺณมหาสาถฺกุเล
นิพฺพตฺติ นามเนน สรทฺมาณโว นาม อโหสิ ฯ มหาโมคฺคกฺลฺลानโ คหปฺติมมหาสาถฺกุเล
นิพฺพตฺติ นามเนน สิริวทฺธ-

กุกุมพิโก (๑) นาม อโหสิ ๑ เต อุโภปี ชนา สหปัสกัพิกา (๒) สหายกา อเหตุ ๑
 สรทมาณโว ปิตุอจเยน กุสสนุตกั มหาชนั ปฎิลกิตวา (๓) เอกทิวสั รโหคโต จินเตสิ
 อหิ อธิ โลกคตทาวเมว ชานามิ น ปรโลกคตทาวา ชาตสตุตทานญจ มรณั นาม ชุวั
 มยาเอกั ปพพชชั ปพพชิตวา โมกขชมมคเวสนั กาคู วฎฐิตีติ ๑ โส สหายกั
 อุปสงกมิตวา อาห สมม สิริวฑฒ อหิ ปพพชิตวา โมกขชมม คเวสิสสามิ ตวั มยา
 สทฐี ปพพชิตุ สกขิสสตีติ ๑ น สกขิสสามิ สมม ตวัเยว ปพพชชิตีติ ๑ โส จินเตสิ
 ปรโลกั กจจณโต (๔) สหายเย วา ฅาติมิตเต วา คเหตุวา คโต (๕) นาม นตติ อตตนา
 กตอ อตตโนว โหตีติ ๑ ตโต รตนโกฎฐาคาริ วิวราเปตวา กปนทฐิกวณิพุกยาจกานั
 มหาทานั ทตวา อธิปพพชชั ปพพช ๑ ตสส เอโก เทว ตโยติ เอวั อนุปพพชชั
 ปพพชิตวา (๖) จตสตุตติสสสมตตวา ชฎิลลา อเหตุ ๑ โส ปญจาภิญญา อฎฐ จ
 สமாปตติโย นิพพตเตตวา เตสมปิ ชฎิลานั กสิณปริกมมึ อจิกขิ ๑ เตปี สพเพ ปญจ
 อภิญญา อฎฐ สமாปตติโย นิพพตเตตวั ๑

เตน สมเยน อโนมทสสี นาม พุทโธ โลก อุทปาติ ๑ นคริ จนทวตี นาม อโหสิ
 ปีตา ยสวณโต นาม ขตติโย

๑. ม. สิริวฑฒนกุกุมพิโย ๑ เอวมุปริปิ ๑ ๒. ม. สหปัสกัพิตาว ๑ ๓. ม. ย. ปฎิปชชิตวา
 ๑

๔. ม. กจจณตวา ๑ ๕. ม. คตา ๑ ๖. ม. ปพพชิตา ๑

มาตา ยโสธรา นาม เทวี โพธิ อชฺชนรุโก โข นิสกตเถโร จ อโนมตเถโร จ (๑) เทว
อคุคสาวกา วรณตเถโร นาม อุปลุกาโก สุนุทรา จ สุมนา จาติ เทว อคุคสาวิกา
อายุ วสุสตตสหัสสิ อโหสิ สิริริ อุกฺกปณณาสหตุพุเพชฺ สิริรูปภา ทฺวาทสโยชนํ
ผริ ภิกฺขุสตตสหัสสปริวาริ อโหสิ ฯ

อถกทิวสิ ปจฺจูกกาเถ มหากรณาสมาปตฺติโต วุฏฺจาย โลกํ โวโลเกนุโต
สรทตปสิ ทิสฺวา อชฺช มยฺหํ สรทตปสฺส สนฺติกํ คตปจฺเจเนน ฐมฺมเทสนา จ มหตี
ภวิสฺสติ โส จ อคุคสาวกฺกฺจฺจํ ปญฺเจสฺสติ ตสฺส สหายโก สิริวฑฺฒกฺกฺมฺพิโก
ทฺุคฺยสาวกฺกฺจฺจํ เทสนาปริโยसानเ จสฺส ปริวาริ จตฺสตตตติสสฺสชฺชิตฺตา อรหตฺติ
ปาปฺนิสฺสนฺติ มยา ตตฺถ คนฺตุํ วุฏฺฏิตฺติ อตฺตโน ปตฺตจิวรมาทาย อณฺณํ กณฺจ
อนามนฺเตตฺวา สีโห วิย เอกจโร หุตฺวา สรทตปสฺส อนฺเตวาสิเกสฺส ผลาผลตฺถาย
คเตสฺส พุทฺธภาวํ เม ชานาตฺติ ตสฺส ปสฺสนฺตสฺเสว สรทตปสฺส อากาสโต
โอตฺริตฺวา ปจฺวิยํ ปตฺติฏฺจาสี ฯ สรทตปสฺส พุทฺธานุภาวณฺเจว สิริรสฺมปตฺติ (๒) จสฺส
ทิสฺวา ลกฺขณมฺนฺเต สมฺมสฺติตฺวา อิเมหิ ลกฺขณฺเหหิ สมนฺนาคโต นาม อการมชฺเฌ
วสนฺโต ราชาว โหติ จกฺกวตฺติ ปพฺพชนฺโต โลกเ วิวฏฺฏจฺจโท สพฺพณฺณ พุทฺโธติ (๓)
อัย มหาปฺริโส นิสฺสํสเยน พุทฺโธติ ชานิตฺวา ปจฺจुकฺคมนํ กตฺวา
๑. ม. จาติ ฯ ๒. ส. สิริรูปตฺติ ฯ ๓. ม. ย. สพฺพณฺณพุทฺโธ โหติ ฯ

ปญจปติภูจิตเน วนุทิตวา อาสนํ ปญญาเปตวา อทาสี ฯ นิสีทิ ภควา ปญตเต
อาสเน ฯ สรททาปโสปี อตฺตโน อนุจฺจวิกํ อาสนํ คเหตุวา เอกมนุตํ นิสีทิ ฯ

ตสมิ สมเย จตฺตตฺตติสทสฺสชฎิลา ปณิตปณิตานิ โอิชวุนตานิ ผลาผลานิ
คเหตุวา อจฺริยสฺส สนฺตํ สมนฺตํ พุทฺธานญฺเจว อจฺริยสฺส จ สนฺนินฺนินาสนํ
โอโลเกตฺวา อาหํสฺ อจฺริย มยํ อิมสมิ โลเก ตฺเมหฺหิ มหนตฺตโร นตฺถติ
วิจฺราม อยมฺปน ปุริโส ตฺเมหฺหิ มหนตฺตโร ปญญาตีติ ฯ (๑) ตาตา กิ วเทถ
สาสเปเน สทฺธิ สฏฺฐิโยชนสทสทสฺสพฺเพชฺชิ สิเนรุ สมนํ กาคุ อิจฺฉถ สพฺพณฺณพฺพุเชน
สทฺธิ มยฺหํ อุปมํ มา กริถฺถ ปุตฺตกาติ ฯ อถ เต ตาปสา สเจ อยํ อิตฺรสฺสโต
อกวิสฺส น อมหากํ อจฺริโย เอวฺรูปํ อุปมํ อหเรยฺย ยาว มหฺวา วตฺถยํ
ปุริโสติ สพฺเพว ปาทฺสฺ ปติตฺวา สิริสา วนุทิสฺสุ ฯ

อถ เน อจฺริโย อหฺ ตาตา อมหากํ พุทฺธานํ อนุจฺจวิกํ เทยฺยชฺชมโม
นตฺถติ สตฺถา ภิกฺขวาจเรวลา ย อิจฺฉาทฺโต มยํ ยถาพลํ เทยฺยชฺชมมํ ทสฺสาม ตฺเมหฺ
มยฺหํ ยํ ยํ ปณิตํ ผลาผลํ ตํ ตํ อหฺรธาติ อหฺราเปตฺวา หตฺเถ โชวิทฺวา
สยํ ตถาคตฺสฺส ปตฺเต ปติภูจเปสิ ฯ สตฺถารา ผลาผล

๑. ม. มณฺเฑติ ฯ

ปฏิกุคหิตมตเต เทวตา ทิพโพชํ ปกฺขจีปัสสู ฯ ตาปโส อุทกมปิ สยเมว ปริสุสาเวตฺวา
อทาสี ฯ ตโต ภตฺตกัจจํ นิฏฺฐาเปตฺวา นิสินฺเน สตุถริ สพฺเพ อนฺเตวาสิเก ปกฺโกสาเปตฺวา
สตุถฺ สนฺติเก สาราณียํ กถํ กถนฺโต นิสีทึ ฯ สตุถา เทว อคฺคสาวกา ภิกฺขุสํเขน สทฺธิ
อากจฺจนฺตฺติ จินฺเตสิ ฯ เต สตุถฺ จิตฺตํ ฅตฺวา สตสทฺสขีณาสวปริวารา อากนฺตฺวา
สตุถาริ วนฺทิตฺวา เอกมฺนตํ อฏฺฐิสฺสู ฯ

ตโต สรทตาปโส อนฺเตวาสิเก อามนฺเตสิ ตาตา พุทฺธานํ นิสินฺนาสนมฺปิ นิจิ
สมณสทฺสสถานมฺปิ อาสนํ นตฺถิ ตฺมุหฺหิ อชฺช อุพาริ พุทฺธสกฺการิ กาคฺคํ วฏฺฐติ
ปพฺพตปาทโต วณฺณคณฺธสมฺปนฺนานิ ปุปฺพานิ อหฺรธาติ ฯ กถิตกาโล (๑) ปปลฺยโจ วีย
โหติ อิทฺธิมฺนตฺตานมฺปน วิสโย อจินฺเตยฺโยติ มุหฺตฺตมตฺเตเนว เต ตาปสา
วณฺณคณฺธสมฺปนฺนานิ ปุปฺพานิ อหฺริตฺวา พุทฺธานํ โยชนปฺปมาณํ ปุปฺผาสนํ ปณฺญาเปตฺถ
อุภินฺนํ อคฺคสาวกานํ ติวาตฺตํ เสสภิกฺขุณํ อพฺตฺมโยชนิกาทีเกทํ สัมมวทฺสฺส อฺสภมตฺตํ
อโหสิ ฯ เอวํ ปณฺญตฺเตสฺส อาสเนสฺส สรทตาปโส ตถาคตฺสฺส ปฺรโต อลฺขลึ ปกฺคเหตฺวา
จิตฺโต ฆนฺเต มยฺหิ ทิฆมฺรตฺตํ หิตฺสฺซตฺถาย อิมํ ปุปฺผาสนํ อภิริทฺธาติ อหฺ ฯ

๑ ม. กถนกาโล ฯ

นนานาปุผลจ คณฺชณฺจ สมฺปาเทตฺวาน เอกโต

ปุผลสํ ปณฺญาเปตฺวา อิํ วจนฺมพฺรวิ ฯ

อิํ เต อาสนํ วีรํ ปณฺณตฺตํ ตวนฺจจฺวิ

มม จิตฺตํ ปสาเทนฺโต นิสีท ปุผลมาสเน ฯ

สตฺตฺรตฺตินฺทิวํ พุทฺโธ นิสีท ปุผลมาสเน

มม จิตฺตํ ปสาเทตฺวา หาสยิตฺวา สเทวเกติ ฯ

เอวํ นิสินฺเน สตฺถริ เทว อคฺคสาวกา เสสภิกฺขุ จ อตฺตโน อตฺตโน ปตฺตาสเนสุ
นีสีทิสฺสุ ฯ สรทตฺปาโส มหนฺตํ ปุผลจตฺตํ คเหตฺวา ตถาคตฺสฺส มตฺถเก ชารยฺนฺโต
อภฺจาสี ฯ สตฺถา ชฎิลานํ อยํ สกฺกาโร มหปฺพลโ โหตฺตุติ นิโรธสมาปตฺตี สมฺปาชฺชิสฺสุ ฯ
สตฺถุ สมฺปาณฺนภาวํ ญตฺวา เทว อคฺคสาวกาปิ เสสภิกฺขุปิ สมฺปาตฺตี สมฺปาชฺชิสฺสุ ฯ
ตถาคเต สตฺตานํ นิโรธสมาปตฺตี สมฺปาชฺชิตฺวา นิสินฺเน อนฺเตวาสิกา ภิกฺขาจารกาเล
สมฺปตฺเต วนมฺูลผลาผลํ ปริภุญฺชิตฺวา เสสกาเล พุทฺธานํ อณฺชลิํ ปคฺคยฺห ติฏฺฐนฺติ ฯ
สรทตฺปาโส ปน ภิกฺขาจารฺปิ อคฺนตฺวา ปุผลจตฺตคหิตนฺิยาเมเนว สตฺตาหํ
ปีติสฺสขเนว วิดีนาเมสิ ฯ

สตฺถา นิโรธโต วุฏฺฐาย ทกฺขิณฺปสฺเส นิสินฺนํ อคฺคสาวกํ นิสภตฺเธรํ อามนฺเตสิ
นีสภ สกฺการการกานํ ตาปसानํ ปุผลสํ นานุโมทณํ กโรหิตฺติ ฯ เถโร จกฺกวตฺติรญฺโ
สนฺติกา ปฏฺิลทฺธมฺหาลาโก มหฺาโยโธ วิย ตฺถุจฺจมานโส สาวกปารมิณาณ

จตุวา ปุปฺพาสนาอนุโมทนํ อารภีฯ ตสฺส เทสนาวसानะ ทุติยสาวกํ อามนุเตสิ ตวมฺป
ภิกฺขุ ฌมฺมํ เทเสหีติฯ อโนมตฺเถโรปิ เตปิภูกํ พุทฺทวจนํ สมฺมสิตฺวา ฌมฺมํ กเถสิฯ
ทฺวินฺนํ อคฺคสาวกานํ เทสนาย เอกสฺสาปิ อภิสมฺโย นาโหสิฯ อถ สตฺถา อปริมาเณ
พุทฺทวิสเย จตุวา ฌมฺมเทสนํ อารภีฯ เทสนาปริโยसानะ เจเปตฺวา สรททาปลํ สพุเพปิ
จตุสฺตตฺติสหฺสฺสชฺฉีลา อรหฺตฺตํ ปาปฺณีสฺสุฯ สตฺถา เอถ ภิกฺขุไวติ หตฺถํ ปสาเรสิฯ
เตลํ ตาวเทว เกสมสฺสํ อนุตฺตรชาโย อฏฺฐ ปริกฺขารากาย ปฏฺฐิมุกฺกาว อเหตุํฯ

สรททาปโส กสฺมา อรหฺตฺตํ น ปตฺโตติ วิกฺขิตฺตจิตฺตตฺตาฯ ตสฺส กิร พุทฺธานํ
ทุติยาสเน นิสีทิตฺวา สาวกปารมิณาเณ จตุวา ฌมฺมํ เทสยโต อคฺคสาวกสฺส เทสนํ
โสตุ อารทฺทกาลโต ปฏฺฐาย อโห วตฺถาหํปิ อนาคเต อุปฺปชฺชนกสฺส พุทฺทสฺส สาสเน
อิมินา สาวเกน ลทฺทฐุริ ลเกยฺยนฺติ จิตฺตํ อุตฺปาทีฯ โส เตน ปรีวิตกฺเกน
มกฺคผลปฏฺฐิเวรํ กาคํ นาสกฺขีฯ ตถาคตมฺปน วนฺทิตฺวา สมฺมุเข จตุวา อาห ภนฺเต
ตุมฺหากํ อนุตฺตราสเน นิสินฺโน ภิกฺขุ ตุมฺหากํ สาสเน โก นาม โหตีติฯ มยา
ปวตฺติตฺตมฺมจกฺกํ อนุปวตฺเตตฺตา สาวกปารมิณาณสฺส โกฏฺฐิปฺตฺโต โสพสฺสปญฺเฑ (๑)
ปฏฺฐิวิชฺฉิตฺวา จิโต

#๑. ม. โสพส ปญญา ฯ

มยหิ สาสเน อคคสาวโก นิสภตเถโร นาม เอโสติ ฯ ภนฺเต ยวายิ มยา สตุตาหิ
ปฺปฺพจฺจตฺติ ชาเรนฺเตน สกกาโร กโต อหิ อิมสฺส เพลน อณฺณิ สกุกตฺติ วา พุรหฺมตฺติ
วา น ปญฺเจมิ อนาคเต ปน อยิ นิสภตเถโร วิย เอกสฺส พุทฺธสฺส อคคสาวโก ภเวยฺยนฺติ
ปญฺจนํ อกาสิ ฯ

สตฺถา สมฺมิชฺชิสฺสตี นุ โข อิมสฺส ตาปสฺส ปญฺจนาตี อนาคตฺสวณฺณิ เปเสตฺวา
โโอลเกนฺโต กปฺปสฺตสทฺสสาริกิ อสงฺเขยฺยํ อติกกมิตฺวา สมฺมิชฺชนภาวิ อทฺทส ฯ
ทิสฺวา จ สรทตาปสฺสึ ออาห น เต อยิ ปญฺจนา โมจฺจา ภวิสฺสตี อนาคเต ปน
กปฺปสฺตสทฺสสาริกิ อสงฺเขยฺยํ อติกกมิตฺวา โคตโม นาม พุทฺโธ โลเก อปฺปชฺชิสฺสตี ฯ
ตสฺส มาตา มหามาया นาม เทวี ภวิสฺสตี ปิตา สุตฺโธทนมหาราชา นาม (๑) ปฺตฺโต
ราหุโล นาม อปฺปจฺจาโก อานนฺโท นาม ทฺติยสาวโก โมคคฺคฺคาโน นาม ตฺวมปฺน
ตสฺส อคคสาวโก ฐมฺมเสนาปตี สาริปฺตฺโต นาม ภวิสฺสตีติ ฯ เอวํ ตาปสฺสึ พฺยากริตฺวา
ฐมฺมกถิ กเถตฺวา ภิกฺขุสํฆปริวโร อากาสึ ปกฺขนฺที ฯ

สรทตาปโสปี อนฺเตวาสิกคฺเตรานํ สนฺติกํ คนฺตฺวา สหายกสฺส สิริวฑฺฒกฺกฺกฺมฺพิกสฺส
สาสนํ เปเสสิ ภนฺเต มม สหายกสฺส วเทถ สหายเกน เต สรทตาปเสน อโนมทฺสฺสิสฺส
๑. ม. สุตฺโธทโน นาม ราชา ฯ

พุทธสฺส ปาทุมเถ อนาคเต อุปฺปชฺชนกสฺส โคตมสฺส พุทธสฺส สาสเน
 อคฺคสาวกญฺจํ ปญฺจิติ ตฺวญฺจ ทฺติยสาวกญฺจํ ปญฺเจหิติ ฯ เอวญฺจ ปน วตฺวา
 เถเรหิ ปุเรตรเมว เอกมฺหุตฺเตน (๑) คนฺตฺวา สิริวฑฺฒสฺส นิเวสนทฺวารे อญฺจาสี ฯ
 สิริวฑฺโฒ จิรสฺสํ วต เม อโยโย อากโตติ อาสเน นิสิตทาเปตฺวา อตฺตนา
 นิจฺตเร อาสเน (๒) นิสินฺโน อนฺตฺเววาสิกปริสา ปน เต ฆนฺเต น ปญฺญาตีติ
 ปุจฺฉิ ฯ อาม สมฺม อมฺหากํ อสฺสเม อนอมทสฺสี พุทฺโธ อากโต มยํ ตสฺส อตฺตโน
 พฺเลน สกฺการํ อกริมฺหา ฯ สตฺถา สพฺเพสํ ฆมฺมํ เทเสติ เทสนาปริโยसाने จเปตฺวา
 มํ เสสา อรหตฺตํ ปตฺวา ปพฺพชฺชีสูติ ฯ ตฺเมห กสฺมาน ปพฺพชิตฺถาติ ฯ อหํ สตฺถ
 อคฺคสาวกํ นิสกตฺเถรํ ทิสฺวา อนาคเต อุปฺปชฺชนกสฺส โคตมสฺส นาม พุทธสฺส
 สาสเน อคฺคสาวกญฺจํ ปญฺเจมิ (๓) ตฺวมปิ ตสฺส สาสเน ทฺติยสาวกญฺจํ ปญฺเจหิติ ฯ
 มยฺหํ พุทฺเธหิ สทฺธิํ ปริจโย นตฺถิ ฆนฺเตติ ฯ พุทฺเธหิ สทฺธิํ กถนํ มยฺหํ ภาโร
 โหตฺตุตฺวํ มหนตฺตํ อธิการํ สชฺเชหิติ ฯ

สิริวฑฺโฒ ตสฺส (๔) วจันํ สุตฺวา อตฺตโน (๕) นิเวสเน จานे ราชทณฺเฑน (๕)
 อญฺจกรีสมตฺตํ จานํ สมตฺถํ กาทฺตฺวา วาลุกํ

๑. ม. เอกปสฺเสน ฯ ๒. ม. นิจาสเน ฯ ๓. ม. ปตฺถเถสิ ฯ ๔. ม. สรทดาปสฺส ฯ

๕. ส. ม. นิเวสนทฺวารे ราชมานเนน ฯ นิเวสนญฺจํ ราชมานนาติ ภาวิตพฺพํ ฯ

โอิกรเปตวาทาขปลจมานิ ปุปลานิ

วิกิริตวาทินิลุปลจจทหน้ มณทปี การेतวาทา พุทฐาสนัน้ ปลยทาเปตวาทาเสตภิกขุณมปี
อาสนานิ ปฎิยาเทตวาทา มหนุตติ สกการสมมมานัน้ สขเซตวาทา พุทฐานัน้ นิมนตุนตถาย
สรททาปสสส สลยลัน้ อทาทิ ๑ ตาปโส ตสส วจัน้ สุตวาทา พุทฐปมมุขัน้ ภิกขุสัณ्हัน้ คเหตุวาทา
ตสส นิเวสนัน้ อคมาติ ๑ สิริวทโธม ปจจุคคมนัน้ กตวาทา ตถาคตสส หตถโต ปตตติ คเหตุวาทา
มณทปี ปเวเสตวาทา ปลยตตาสเน (๑) นิสินนสส พุทฐปมมุขสส ภิกขุสัณ्हสส
ทกขิโณทกั ทตวาทา ปลนิตโภขเนน ปรีวิสิตวาทา ภตตภิกจปรีโยสานเน พุทฐปมมุขัน้
ภิกขุสัณ्हัน้ มหารเหทิ วตถเอทิ อจญาเทตวาทา ภนุเต นายัน้ อารมโภ อปมตตคกฏจาทถาย
อิมินาว นิยามเนน สตตาทัน้ อนุกมปักโรหิติ อาห ๑ สตถา อธิวาทเสสิ ๑ โส เตเนว นิยามเนน
สตตาทัน้ มหาทานัน้ ปวตเตตวาทา ภกวนุตติ วนทิตวาทา อลขลัน้ ปคคเหตุวาทา จิโต อาห ภนุเต
มม สทาโย สรททาปโส ยสส สตถุโน อคคสาวโก โหมิติ ปฎุเจสิ อหิ ตสเสว
ทุติยสาวโก ภวามิติ ๑

สตถา อนาคตติ โอลเกตวาทา ตสส ปฎุจนาย สมิขณนภาวัน้ ทิสวาทา พุยาภาสิ
ตวั อิตถ กปปลตตสทสสาริกัน้ อสงขยขยัน้ อติภกมิตวาทา โคตมพุทฐสส ทุติยสาวโก
ภวิสสสิติ ๑ พุทฐานัน้

๑. ม. ปลยตตาสเนสุ ๑

พฺยากรณํ สุตฺวา สิริวฑฺฒโธ หฏฺฐปฺหุจฺโจะ อโหสิ ฯ สตุถาปี ภตุตฺตานุโมทนํ กตุวา
สปริวาโร วิหารเมว คโต ฯ สิริวฑฺฒโธ ตโต ปฏฺจาย ยาวชิวํ กตุยาณกมฺมํ กตุวา
ทฺตฺยจิตฺตฺวาเร (๑) กามาวจรเทวโลเก นิพฺพตฺโต ฯ สรทตฺตาปโส จตุตฺตารโ
พฺรหฺมวิหารเ ภเวตฺวา พฺรหฺมโลเก นิพฺพตฺโต ฯ ตโต ปฏฺจาย อิมสํ อุกฺกิณฺนํปี
อนฺตรากมฺมํ น กตฺติ ฯ

อมฺหากํ ปน พุทฺธสฺส นิพฺพตฺติโต ปฺเรตฺรเมว สรทตฺตาปโส ราชกหนฺครสฺส
อวิหฺเร อฺปฺติสฺสคฺาเม สาริพฺราหฺมณฺิยา กุจฺฉิสฺสํ ปฏฺิสนฺธิ คณฺหิ ฯ ตํทิวสเมว จสฺส
สหาโยปี ราชคหฺเสว อวิหฺเร โกลิตคฺาเม โมคฺคฺลฺีพฺราหฺมณฺิยา (๒) กุจฺฉิสฺสํ
ปฏฺิสนฺธิ คณฺหิ ฯ ตานิ กิร เทวปี กุลานิ ยาว สตุตฺมา กุลปฺริวฏฺฎา
อาพทฺชปฏฺิพทฺชสหายกานเว ฯ เตสํ ทฺวินฺนํปี เอกทิวสเมว คพฺภปฺริหาริ อํทฺสุ ฯ
ทสฺมาสจฺเจยน ชาตานิปี เตสํ ฉสฺสฺจ ชาติโย อฺปนยิสฺสุ ฯ (๓) นามคหนฺทิวเส
สาริพฺราหฺมณฺิยา ปฺตฺตสฺส อฺปฺติสฺสคฺาเม เขฏฺจกฺลสฺส ปฺตฺตตฺตฺตา อฺปฺติสฺสโตติ นามํ
อํกํสุ อิตฺรสฺส โกลิตคฺาเม เขฏฺจกฺลสฺส ปฺตฺตตฺตฺตา โกลิตโตติ นามํ อํกํสุ ฯ เต อฺโกปี
วฑฺฒิมนฺวาย สพฺพลิปฺปานํ ปาริ อคฺมฺสุ ฯ

อฺปฺติสฺสคฺาเมวสฺส กิพนฺตฺถาย นทึ วา อฺยฺยานํ วา

๑. ส. ม. ทฺตฺยจิตฺตฺวาเร ฯ ทฺตฺยจิตฺตฺวาเรติ ภวิตพฺพิ ฯ ๒. ส. โมคฺคฺลฺานพฺราหฺมณฺิยา ฯ

๓. ม. อฺปฏฺจหีสฺสุ ฯ

ปพพตํ วา คมนกาเล ปญจ สุวณณสิวิกาตทานิ ปริวารานิ โหนติ โกลิตมาณวสุต
ปญจ อาชณฺณรตตทานิ ๑ เทวปี ชนา ปญจปญจมาณวคตปริวารา โหนติ ๑ ราชคเห
จ อนุสํวจฺจํ ธิรคคสมชฺชํ นาม โหติ เตสํ ทฺวินฺนํปิ เอกภูจानเนยว มณฺเญ พนฺชนฺติ ๑
เทวปี ชนา เอกโตว นิสํทิตฺวา สมชฺชํ ปสฺสนฺตา หลิตพฺพภูจानเน หสนฺติ ตํเวคภูจानเน
ตํเวชนฺติ ทายํ ทาคฺคํ ยุตฺตภูจानเน ทายํ เทนฺติ ๑ เตสํ อิมินาว นียาเมเน เอกทิวสํ
สมชฺชํ ปสฺสนฺตานิ ปริปากคตตฺตา ฅาณสฺส ปุริมทิวเส (๑) วีย หลิตพฺพภูจानเน หาโส
วา ตํเวคภูจानเน ตํเวชนํ วา ทายํ ทาคฺคํ ยุตฺตภูจานเน ทายํ วา นาทิสํ ๑ เทวปี ปน
ชนา เอวํ จินฺตยํสฺส ที เอตฺถ โอโลเกตพฺพิ อตฺถิ สพฺเพปิเม อปฺปตฺเต วสุตสเต
อปฺณตฺตติกาว่า คมิตฺสฺสนฺติ ๑ อเมหํ ปน เอกํ โมคฺขชฺรมมํ คเวสิตํ วภูจฺจติ
อารมมณํ คเหตุวา นิสํทิสฺส ๑

ตโต โกลิตโต อุปฺติสฺสํ อาห สมฺม อุปฺติสฺส น คฺवं อณฺเณสุ ทิวเสสุ วีย
หภูจปหภูจ (๒) อนตฺตมณฺชาตุโก อโทสิ (๒) ทีเต สลฺลภฺจิตฺนฺติ ๑ สมฺม โกลิต
เอเตสํ โอโลกเน สาโร นตฺถิ นีรตฺถเมตํ อตฺตโน โมคฺขชฺรมมํ คเวสิตํ วภูจฺจติ อิมํ
จินฺตยณฺโต นิสินฺโนมฺหิ คฺवं ปน กสฺมา (๓) อนตฺตมโน อโทสิตี ๑ (๓) โสปี ตเถว
อาห ๑ อตฺสส อตฺตนา สทฺธิ เอกชฺฅมาสยตํ

๑. ม. ปุริมทิวเสสุ ๑ ๒. ม. อนนตฺตมณฺชาตุโกสิ ๑ ๓. ม. อนตฺตมโนสิตี ๑

ตตวา อุปติสฺโส ตํ เอวมาห อมฺหากํ อุภินนํปี จินฺติตํ สุจินฺติตํ โมกฺขชมฺมํ
คเวสนเตหิ เอกํ ปพฺพชฺช (๑) ลทฺฐํ วัณฺณติ กสฺส สนฺติเก ปพฺพชามาทิ ฯ

เตน โข ปน สมเยน สลฺชโย (๒) ปริพฺพาชโก ราชคเห ปฏฺิวสตี มหตียา
ปริพฺพาชกปริสાય สทฺธิ ฯ เต ตสฺส สนฺติเก ปพฺพชิสฺสามาทิ ปญฺจหิ มาณวทสเตหิ
สทฺธิ สลฺชยสฺส สนฺติเก ปพฺพชิสฺสุ ฯ เตสํ ปพฺพชิตกาลโต ปฏฺุจาย สลฺชโย
อติเรกลากคฺคยสคฺคปฺปโต อโหสิ ฯ เต กติปาเหเนว สพฺพํ สลฺชยสฺส สมยํ
ปริมทฺทิตฺวา (๓) อจฺริย ตมฺหากํ ชานนสมโย เอตฺตโกว อุทาทุ อุตฺตริมปี
อตุลิติ ปุจฺฉิสฺสุ ฯ สลฺชโย เอตฺตโกว สพฺพํ ตมฺเหหิ ฉาตฺนฺติ อาท ฯ เต ตสฺส กถํ
ตตฺวา จินฺตยีสฺสุ เอวํ สตี อิมสฺส สนฺติเก พุรหฺมจฺริยสฺส วาโส นีรตฺถโก มยํ
โมกฺขชมฺมํ คเวสิตฺถํ นิกฺขนฺตา โส อิมสฺส สนฺติเก อุปฺปาเทตฺถํ น สกกา ฯ มหา
โข ปน ชมฺพุทฺธิโป คามนิกมราชชานโย จรฺนฺตา มยํ อวสฺสํ โมกฺขชมฺมเทสํ
เอกํ อจฺริยํ ลภิสฺสามาทิ ฯ เต ตโต ปฏฺุจาย ยตฺถ ยตฺถ ปณฺฑิตา สมณพฺุราหฺมณา
อตุลิติ สฺซณฺนฺติ ตตฺถ ตตฺถ คนฺตฺวา ปญฺหสฺส สากจฺจํ กโรนฺติ ฯ เตหิ ปุจฺฉํ
ปญฺหํ อญฺเฆ กเถตฺถํ สมตฺถา นตฺถิ เต ปน เตสํ ปญฺหํ วิสฺสชฺเชนฺติ ฯ เอวํ
สกลชมฺพุทฺธิโป

๑. ม. เอกาปพฺพชชา ฯ ๒. ส. สลฺชโย ฯ เอวมุปริปี ฯ ๓. ม. ปรีคฺคณฺทิตฺวา ฯ

ปริกคณหิตฺวา นินฺตติตฺวา สกฺกฺจฺจํ เมว อากนฺตฺวา สมฺม โกลิต
โย ปจฺมํ อมตํ อธิคฺคณฺติ โส อารโหเจตฺติ กตฺतिकํ อํกํสุ ฯ

เตน สมเยน อมฺหากํ สตุถา ปจฺมาภิสฺมฺโพธิํ ปตฺวา ปวตฺตติปวรธฺมมจฺโก
อนฺุปฺพุเพน ราชคฺห์ สมฺปตฺโต โหติ ฯ อถ เอกสฺสฺสี อรหฺนฺตา โลเก อฺุปฺนฺนา
โหนตฺตีติ วุตฺตกาเถ จรฺถ ภิกฺขเว จาริกํ พหุชนฺหิตายาติ รตนตฺตยคฺคณฺปกาสนตฺถํ
อฺุยโยชิตานํ ภิกฺขุณฺํ อนฺตเร ปณฺจวคฺคิยพฺภนฺตเร อสฺสชิตฺเถโร ปญฺเญนินฺตติตฺวา
ราชคฺหมเวว อากโต ฯ ปฺนทิวเส ปาโตว ปตฺตจิวรมาทาย ราชคฺห์ ปิณฺฑาย ปาวิสิ ฯ
ตสฺมี สมเย อฺุปฺติสฺสปริพฺพาชโก ปาโตว ภตฺตกิจฺจํ กตฺวา ปริพฺพาชการามํ
คจฺฉนฺโต เถรํ ทิสฺวา จินฺเตสิ มยา เอวฺรุโป ปพฺพชิตฺ นาม น ทิฏฺฐปฺพุโพเยว ฯ
เย วต โลเก อรหฺนฺโต วา อรหฺตมคฺคํ วา สฺมาปฺนฺนา อํยฺ เตสํ ภิกฺขุณฺํ อณฺฺตโร
ยณฺฺนนาหํ อิมํ ภิกฺขุํ อฺุปฺสจฺกมิตฺวา ปณฺฑํ ปุจฺเจยฺยํ กํสิ ตฺวํ อวฺุโส
อฺุทฺทิสฺส ปพฺพชิตฺ โก วา เต สตุถา กสฺส วา ตฺวํ ธมฺมํ โรเจสิติ ฯ อถ สฺส
เอตทโหสิ อกาโล โข อิมํ ภิกฺขุํ ปณฺฑํ ปุจฺจิตฺ อนุตฺตรมฺริ ปวิฏฺโฐ ปิณฺฑาย
จรฺติ ยณฺฺนนาหํ อิมํ ภิกฺขุํ ปิฏฺฐิตฺ ปิฏฺฐิตฺ อนุพฺนฺนเรยฺยํ อตฺถิเกหิ อฺุปฺณาคํ
มคฺคณฺติ ฯ โส เถรํ ลทฺธปิณฺฑปาตํ อณฺฺตริํ โโอกาสํ คจฺฉนฺตํ ทิสฺวา
นินฺตติตฺตฺกามตฺตยจฺจ ส ตฺวา อตฺตโน ปริพฺพาชก-

ปีจกั ปณณเปตวอ อทลสิ ๗ ภคคกัจปรีโยสเนปิสส อตตโน กุณทิกาย อุกกั
อทลสิ ๗ เอว อจริยวตต กตวอ กตภคคกัจเจน เถเรน สทฐึ มฐรปฐิสณจาร์ กตวอ
วิปสนุนานิ โข เต อวูโส อินทริยานิ ปรีสุทฐิ จวิณฺโณ ปรีโยทาทอ กัสิ ตวึ
อวูโส อุกทิสส ปพพชิต โโก วา เต สตถอ กสส วา ตวึ ฐมมึ โรเจสึติ ปุจฉิ ๗
เถโร อตถวูโส มหาสมโณ สกยปุตโต สกยกุลอ ปพพชิต ตั อหึ (๑) ภควนตึ
อุกทิสส ปพพชิต โส จ เม ภควอ สตถอ ตสส จาหึ ภควโต ฐมมึ โรเจมึติ ออห ๗
อด นึ กัวาทึ ปนายสมโต สตถอ กิมกขยึติ ปุจฉิ ๗ เถโร จินเตสิ อิม ปรีพพชกา
นาม สาสนสส ปฐิปกขภูตอ อิมสส สาสเน (๒) คมกรึตึ ทสเสสสามึติ ๗ อตตโน
นวกภาวึ ทสเสนโต ออห อหึ โข อวูโส นโว อจรีปพพชิต อฐนาคโต อิม
ฐมมึวินยึ น ตาวาหึ สกโกมิ วิตถาเรน ฐมมึ เทเสตุนติ ๗ ปรีพพชโก อหึ อุตติสโส
นาม ตวึยถาสตติยา อปปี วา พหึ วา วท เอตึ นยสเตน นยสทสเสน ปฐิวิชณตึ
มยหึ ภารอติ จินเตตวอออห

อปปี วา พหึ วา ภาสสสุ อตถึเยว เม พฐุหึ
อตถเนว เม อตถโธ กึ กอหสิ พยณชนั พหุนติ ๗ (๓)

๑. สึ. ม. ตาหึ ๗ ๒. ม. สาสนสส ๗ ๓. วิ. มหา. ๔/๖๔/๗๔ ๗

เอวํ วุตเต เตโร เย ชมมา เหตุปภวาติ(๑) คำถ อหา ฯ ปรีพพาชโก
ปจฺมปททวยเมว สุตฺวา สหสฺสนยสมปฺนเน โสตาปตฺติมคฺเค ปตฺติจฺหิ อิตฺธํ ปททวย
โสตาปนฺนกาเล นิจฺจฺหาเปสิ ฯ (๒)

โส โสตาปนฺโน หุตฺวา อูปริวิเสส อปฺปวตฺตุนฺเต ภาวิสฺสติ เอตถ การณฺนุติ
สลลลกฺเขตฺวา เถริ อหา ภนฺเต มา อูปริ ชมมเทสนํ วกฺกมยิตฺถ เอตถกเมว
โหดุ กนฺ อมฺหากํ สตุถา วสตีติ ฯ เวพฺพเน ปรีพพาชกาติ ฯ ภนฺเต ตุมฺเห ปฺรโต
ยถ มยฺหํ เอโก สหายโก อตุติ ฯ อมฺหหิ จ อณฺณมณฺณํ กติกา กตา โย ปจฺม
อมตํ อธิคจฺจติ โส อารโหเจตฺติ ฯ อหนฺตํ ปฏฺิญญํ (๑) โมเจตฺวา สหายกํ คเหตุวา
ตุมฺหากํ คตมคฺเคเนว สตุถฺ สนฺติกํ คมิสฺสามีติ ปณฺจปตฺติจฺเเตน เทรสฺส ปาเทสฺ
นิปตฺติวา ติกฺขตฺตํ ปทกฺขิณฺมํ กตุวา เถริ อุกฺกโยเชตฺวา ปรีพพาชการามาภิโม
อกมาสิ ฯ

โกถิตฺเตปรีพพาชโก ตํ ทฺวโรว อากจฺจนฺตํ ทิสฺวา อชฺช มยฺหํ สหายกสฺส
มุขวณฺโณ น อณฺณเสสฺ ทิวเสสฺ วิย อทฺธา เตน อมตํ อธิคตํ ภาวิสฺสตฺติ อมตาทิคม
ปฺจฺจติ ฯ โสปีสฺส อาม อาวุโส อมตํ อธิคตฺตํ ปฏฺิชาเนตฺวา ตเมว คำถ อภาสิ ฯ
๑. วิ. มหา. ๔/๖๔/๓๔ ฯ ๒. ม. นิจฺจาสฺสิ ฯ ๓. จริยาปิฏฺเเก โปราณ โปตฺถเกปิ
สพฺพตฺถาปิ ปตฺติณฺนุติ ปาถิ ฯ

คาถาปริโยसानะ โกลิโต โสตาปตติผลเต ปติภูจหิตฺวา อาห กหิ กิร สมฺม สตุถา
วสตีติ ฯ เวพฺพเน กิร สมฺม วสตี เอวํ โน อัจริเยน อสฺสชิตฺเตเรน กถิตนฺติ ฯ
เตนหิ สมฺม อายม สตุถาริ ปสฺสิสฺสามาติ ฯ สารีปุตฺตตฺเตโร จ นามเสสา สทาปิ
อัจริยปฺชโก ตสฺมา สหายิ โกลิตมาณํ เอวมาห สมฺม อเมหฺหิ อธิคตํ อมตํ
อมุหํ อัจริยสฺส สลฺลชยปริพฺพชกสฺสปี กเถสฺสาม. พุชฺฌมาโน ปฏฺวิชฺฌนิสฺสตี
อปฺปฏิวิชฺฌนฺโต อมุหํ สทฺทหิตฺวา สตุถุ สนฺติกํ คมิสฺสตี พุทฺธานํ เทสนํ
สตุถวามคฺคผลปฏฺวิเวธํ กริสฺสตีติ ฯ ตโต เทวปี ชนา สลฺลชยสฺส สนฺติกํ กนฺตุวา อัจริย
ตฺวํ กิ กโรตี พุทฺโธ โลเก อุปฺปนฺโน สฺวากุขาโต ฌมฺโม สุปฺปฏิปนฺโน สํโฆ อายม
ทสพลํ ปสฺสิสฺสามาติ ฯ โส กิ วเทถ ตาตาติ เตปี วาเรตฺวา ลากคฺคยสคฺคปฺปตฺติเมว
เตสํ ทีเปติ ฯ เต อมุหํ เอวรูปฺโป อนฺเตวาลิกวาโส นิจฺจเมว โหตุตฺมุหํ
ปน คมนํ วา อคมนํ วา ชานาถาติ อาหํสฺสุ ฯ สลฺลชโย อิมเ อตฺตํ ชานนฺตามม
วณฺณํ น กริสฺสสนฺตีติ ฌตฺวา คจฺจถ ตฺมุหฺ ตาตา อหิ มหฺลลคกาเล อนฺเตวาลิกวาโส
วสีตฺถุ น สกโกมิติ อาห ฯ เต อนเเกหิปี การเณหิ ตํ โพเชตฺถุ อสฺสโกนฺดา อตฺตโน
โอบาเท วตฺตมานํ ชนํ อาทาย เวพฺพนํ อคมฺสฺสุ ฯ อถ เตสํ ปญฺจสฺสุ อนฺเตวาลิกสฺสเตสฺสุ
อฑฺฒเตยฺยสฺสา นีวคฺตีสฺสุ อฑฺฒเตยฺยสฺสา

เดหิ สทฐี อคัมสุ ฯ

สตถา จตฺปฺริสขเม ชมมํ เทเสนุโต เต ทูโรโตว ทิสฺวา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ
เอเต เทว ภิกฺขเว สหaya อากจฺจนฺติ โกลิโต จ อุปฺติสุโต จ เอตเมว สาวกยฺคํ
ภวิสฺสติ อคฺคํ ภทฺทยฺคนฺติ ฯ อถ เนลํ ปฺริสย จริยวเสน ชมฺมเทสนํ วทฺฒลสิ ฯ
จเปตฺวา เทว อคฺคสาวเก สทฺเพปี เต อทฺฒเตยฺยสตา ปฺริพฺพาชกา อรหตฺตํ
ปาปฺณีสฺสุ ฯ สตถา เอถ ภิกฺขโวติ หตฺถํ ปสาเรสิ ฯ สทฺเพถํ เกสมสฺสุ อนฺตรชายิ
อิทฺธิมยปฺตตจิวรี ภายปฺฏิพฺพุธํ อโหสิ ฯ ทฺวินฺนํ อคฺคสาวกานํปี อิทฺธิมยปฺตตจิวรี
อาคตํ อุปฺริมคฺคตฺตยภิจฺจํ ปน น นิฏฺฐาติ ฯ กสฺมา สาวกปารมิณฺณสฺส
มหนฺตตาย ฯ

อถายสฺมา มหาโมคฺคัลลาโน ปพฺพชิตทิวสโต สตฺตเม ทิวเส มกฺขรภูเจ
กถฺลวาลกามกํ (๑) อุปฺนิสฺสย สมนฺชมฺมํ กโรนฺโต ถินมิทฺเช โอกฺกมนฺเต (๒)
สตฺถารา สํเวชิตถิ ถินมิทฺธํ วิโนเทตฺวา ตถาคเตน ทินฺนํ ชาตฺถกมฺมญฺจานํ
สุณฺนุโตว อุปฺริมคฺคตฺตยภิจฺจํ นิฏฺฐาเปตฺวา สาวกปารมิณฺณสฺส มตฺถกํ ปตฺโต ฯ
สาริปฺตตฺตเถโรปี ปพฺพชิตทิวสโต อทฺฒมาลํ อติกกมิตฺวา สตฺถารา สทฺธิ
ตเมว ราชคหํ อุปฺนิสฺสย สฺวกรชาตเลณ (๓) วิหรนฺโต

๑. อัง. สตฺตค. ๒๓/๔๘/๘๓ ฯ กตฺถจฺ. กถฺลวาลกามนฺตํ ฯ กถฺลวาพฺตฺตคาเม ฯ

๒. ม. โอกฺกมนฺเต ฯ ๓. ม. สฺวกรชาตเลณ ฯ

อตุตโน ภาคินยยสุส ทีมนขปริพพาชกสุส เวทนาปริคคหสุตฺตุนเต (๑) เทสียมานะ
สุตฺตานุสาเรณ ฅาณึ เปเสตฺวา ปรสฺส วฑฺฒิตกตฺตึ ภูณฺชนฺโต วีย สาวกปารมิฅาณสุส
มตฺถกั ปตฺโต ๑ ภาคินยโย ปนสุส เทสนาปริโยสานะ โสตาปตฺตึฝเล ปตฺติฏฺจึโต ๑
อิตึ ทฺวินฺนํปี มหาสาวกานึ ตถาคเต ราชคเห วิหรนฺเตเยว สาวกปารมิฅาณิกิจฺจ
มตฺถกั ปตฺตึ ๑ อปรภาเค ปน สตฺถา เขตฺวานะ วิหรนฺโต มหาปญฺญานึ ยทึทำ
สาริปฺตฺโต อิทฺธิมนฺตานึ ยทึทำ มหาโมคคฺคฺคฺลาโนตึ เทวปี มหาสาวเก จานนฺตเร จเปสึตึ ๑

มหากสุสปตฺเตรวตฺถ

จตุตฺถะ ฐตฺวาทานนฺตึ เอตฺถ ฐโต เวทิตฺพฺโพ ฐตฺวาโท เวทิตฺพฺโพ ฐตฺตมฺมา
เวทิตฺพฺพา ฐตฺงฺกานึ เวทิตฺพฺพานึ ๑ ตตฺถ ฐโตตึ ฐตฺกิละโส วา ปุคฺคโล กิละเส ฐนฺนฺโต
วา (๒) ฐมฺโม.

ฐตฺวาโทตึ เอตฺถ ปน อตฺถึ ฐโต น ฐตฺวาโท อตฺถึ น ฐโต ฐตฺวาโท อตฺถึ เนว
ฐโต น ฐตฺวาโท อตฺถึ ฐโต เจว ฐตฺวาโท จ ๑ ตตฺถ โย ฐตฺงฺเคน อตฺตโน กิละเส ฐนึ
ปรมฺปน ฐตฺงฺเคน น โอวตฺติ นานุสาสตี พกฺกฺลตฺถะโร (๓) วีย อัย ฐโต น ฐตฺวาโท ๑
ยถาห ตยิทึ อายสุมา พกฺกฺโล

๑. ม. ม. ๑๓/๒๓๓/๒๖๓ ๑ ๒. ม. กิละสฐนโน ๑ ๓. ม. พากฺลตฺถะโร ๑

ฐโต น ฐตวาโทติ ฯ โย ปน ฐตงเคน อตฺตโน กิเลส น ฐนิ เกวลํ อญฺเณ
ฐตงเคน โอวทติ อนุสาสติ อุปนนุทฺตเถโร วिय อยมฺปน น ฐโต ฐตวาโท ฯ ยถาห
ตยิทํ आयสฺมา อุปนนุโท สกฺยปฺตฺโต น ฐโต ฐตวาโทติ ฯ โย (๑) ปน ฐตงเคน
อตฺตโน กิเลส น ฐนิ อญฺเณ ฐตงเคน น โอวทติ นานุสาสติ โสฺลทายิตฺเถโร วिय
อยมฺปน เนว ฐโต น ฐตวาโท ฯ ยถาห ตยิทํ आयสฺมา มหาโลสุทฺทายี (๒) เนว ฐโต
น ฐตวาโทติ ฯ โย ปน อุภยสมฺปนฺโน आयสฺมา มหากสฺสปฺตฺเถโร วिय อัย ฐโต
เจว ฐตวาโท จ ฯ ยถาห ตยิทํ आयสฺมา มหากสฺสโป ฐโต เจว ฐตวาโท จาติ ฯ

ฐตฺตมฺมา เวทิตพฺพาติ อปฺปิจฺจตา สนฺตฺตฺตฺจिता สลฺเลขตา ปวิเวกตา อิทมตฺตฺติตาติ
อิเม ฐตงฺเก เจตนา ย ปริวารา ปญจมฺมา อปฺปิจฺจเวย นิสฺสา ยติอาทิวจฺนโต (๓)
ฐตฺตมฺมา นาม. ตตฺถ อปฺปิจฺจตา จ สนฺตฺตฺตฺจिता จ อโลโก สลฺเลขตา จ ปวิเวกตา จ ทฺวิสุ
ตฺตมฺเมสุ อุนฺนปฺตฺนฺติ อโลเก เจว อโมเห จ อิทมตฺตฺติตา ฅาณเมว ฯ ตตฺถ อโลเกน
ปฏิกฺเขปวตฺตฺตฺสฺ โลภํ ฐฺนาติ (๔) ฯ อโมเหเน เตเสว อาทินวปฏิกฺจฺจาทกโมหํ ฐฺนาติ ฯ
อโลเกน จ อุนฺนฺณาคํ (๕) ปฏิสฺวณมฺเขน ปวตฺตํ

๑. ส. ม. โย ปน อุภยวิปฺนฺโน ลาพฺทายี วिय อัย เนว ฐโต น ฐตวาโท ฯ

๒. ม. มหาลาพฺทายี ฯ ๓. อจฺ ปญจก. ๒๒/๑๘๑/๒๔๕ ฯ วิ. ปริ. ๘/๕๘๑/๓๓๐ ฯ

๔. ม. อัย ปาโฐ นตฺถิ ฯ ๕. ม. อุนฺนฺณาทานํ ฯ

กามสุขฤติกานุโยคํ อโมहन ชุตุงเคสุ อติสฤเลขมฺเขน ปวตฺตํ อตฺตกิตฺตมถานุโยคํ
ชฺนาติ ฯ ตสฺมา อิม ฐมา ชุตฺตมมาติ เวทิตพฺพา ฯ

ชุตุงคานิ เวทิตพฺพานิตี เตรส ชุตุงคานิ เวทิตพฺพานิ ปัสสูถิกงฺคํ ฯเป ฯ
เนสชฺชิกงฺคนฺติ ฯ

ชุตวาทานํ ยทิตํ มหากสฺสโปตี ชุตตกา ชุตุงควาทํ วทนฺติ เตสํปี อนฺตเร
อํย มหากสฺสปตฺเตโร อคฺโคตี อคฺคภูจฺจเน จเปสิ ฯ มหากสฺสโปตี อูรวลกกสฺสโป
นทีกสฺสโป คยอกสฺสโป กุมารกสฺสโปตี อิม ชุตฺตทานุชุตฺตเก เตเร อูปาทาย อํย
มหาอายสฺมา มหากสฺสโปตี วุตฺโต ฯ อิมสฺสาปี ปญฺหากมฺเม อยมนุปฺพุพิททา

อตีเต กิร กปฺปสฺตหสฺสมตฺตเก ปทุมตฺตโร นาม สตฺถา โลเก อูทปาที ตสฺมี
หํสวตฺนคฺริ อูปนีสฺสาชฺช เขเม มิคทาเย วิหรนฺเต เวเทโห นาม กุฏุมฺพิโก
อสีตีโกฏฺฐนวิโกโว ปาโตว สฺโกชนํ ภูชิตฺวา อูโปสถงฺคานิ (๑) อธิฏฺฐาย
คณฺชปฺพุพาทินิ คเหตุวา วิหารํ คณฺชิตฺวา สตฺถาริ ปุชฺชิตฺวา วนฺทิตฺวา เอกมฺนตฺตํ นิสิติ ฯ
ตสฺมี ขณฺเ สตฺถา มหานิสฺสภตฺเตโร นาม ตตฺติยสวากํ เอตทคฺคํ ภิกฺขเว มม สวากานํ
ภิกฺขุณฺํ ชุตวาทานํ ยทิตํ นิสโกตี เอตทคฺเค จเปสิ ฯ อูปาสโก ตํ สุตฺวา ปสนฺโน
๑. ม. อูโปสถํ ฯ

ชมมกถาวสานเน มหษเน อุกุชย คเต สตุถารึ วนุทิตวา ฆนเต เสวว มยหึ ฆิกุขึ
อฐิวเสถติ อห ๑ มห ๒ โข อุปาสก ฆิกุขุสัฆมติ ๑ กิตตุโก ฆควติ ๑
อุกุสฏฐฆิกุขุสตุสทสทสตุ ๑ ฆนเต เอกึ สษมณรมปี วิหเร อเสเสตุวา ฆิกุขึ
อฐิวเสถติ ๑ สตุถา อฐิวเสติ ตุนหึฆาเวน ๑ (๑) อุปาสโก สตุถ อฐิวสนึ วิทิตวา
เคหึ ฆนตุวา มหษทษนึ สษเชตุวา ปุนทิวเส สตุถ กาลึ อโรฆาเปสิ ๑ สตุถา
ปตุตฐีวรมาทษ ฆิกุขุสัฆปรีวโต อุปาสกสตุ ฆมึ ฆนตุวา ปณตเต อษเน
นิสินโน ทฆนิฆทททวสานเน ยาคอุทินึ สฆปฎฐฆนโต ฆตตุวิสุสคคึ อกษติ ๑
อุปาสโกปี สตุถ สนตุเก นิสึทึ ๑

ตสุมึ อนตุเร มหษนิสภตเตโร ปินุทษย ฆรนโต ตเมว วีถึ ปฎฐษษ ๑
อุปาสโก ทิสว อุกุชย ฆนตุวา เธริ วนุทิตวา ปตุตึ ฆนเต เทถติ อห ๑
เถโร ปตุตึ อทษติ ๑ ฆนเต อิชเว ปวิสถ สตุถาปี เคเห นิสินโนติ ๑ น วฎฐติ (๒)
อุปาสกษติ ๑ อุปาสโก เธรสส ปตุตึ คเหตุวา ปินุทษปษส ปุเรตุวา นึหริตุวา
อทษติ ๑ ตโต (๓) เธริ อนุฆนตุวา นีวตุติตวา (๔) สตุถ สนตุเก นิสึทิตวา เอวมห
ฆนเต มหษนิสภตเตโร สตุถา เคเห นิสินโนติ วตุโตปี ปวิสตุ น อิจนึ อตุถิ นุ โข
๑. สึ. อัย ปาโจ นตุถิ ๑ ๒. ม. น ปฎฐษสติ ๑ ๓. กตุถจิ. ตึ ๑
๔. ม. นีวตุโต ๑ ๕. ม. วตุ.เตปี ๑

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปาตวณณา หน้า ๒๒๐

เอตสฺส ตุมหากิ कुणेहि ओतिरेโก कुणेति १ พุทธานัง จ วณณมจฺจริ นาม นตฺถิ १ อถ
สตุถา เอวมมาห อฺปาสก มยิ กิภัง อากมยमानา เคहे นิสิตาม น โส กิภุเอวึ เคहे
นิสิติตฺวา กิภัง อฺทิกฺขติ १ มยิ คามนฺตเสนาสเน วสาม โส อรณฺณสุมิเยว วสติ १ มยิ
จฺนเน วสาม โส อพฺโปกาสมฺหิเยว วสติ ๑ อิติ ตสฺส อยญจ อยญจ कुणेติ มหาสมฺมุทํ
ปฺรยมาโน วิย กเถสิ ๑ อฺปาสโก ปกตฺติยาปี (๑) ชลमानทีโป เตเลน อาสิตฺโต (๑) วิย
สฺกุจฺจฺริ ปสนฺโน หุตฺวา จินฺเตสิ ก็ มยํ อญฺญาय สมฺปตฺติยา อนาคเต เอกสฺส
พุทฺธสฺส สนฺติเก ชฺตฺวาทานํ อคฺคภาวตฺถาย ปญฺจัน กริสฺสามิตี ๑

โสปิ ปฺน สตุถาริ นิมนฺเตตฺวา เตเนว นียาเมน สตุตฺทิวสานิ มหาทานํ ทตฺวา
สตุตฺเม ทิวเส พุทฺธปฺปมุขสฺส กิภุสฺสํสฺส (๒) ติจิวรานิ ทตฺวา สตุถ ปาทุมฺเล
นิปชฺชิตฺวา เอวมมาห ยิ เม ภนฺเต สตุตฺทิวสานิ มหาทานํ เทนตฺสฺส เมตฺตํ กายกมฺมํ
เมตฺตํ วจิกมฺมํ เมตฺตํ มโนกมฺมํ ปจฺจุปญฺจิตํ อิมินาหิ น อญฺญิ เทวสมฺปตฺตี वा
สกฺกमारพฺรหฺมสมฺปตฺตี वा ปญฺเจมิ อิทมฺปน เม กมฺมํ อนาคเต เอกสฺส พุทฺธสฺส
สนฺติเก เอตสฺส มหานิสภตฺเถเรน ปตฺตํ จานนฺตริ (๓) ปาปฺณนตฺถาย
๑. ส. ชลमानทีเป เตเส อาสิตเต ๑ ๒. ม. ย. มหากิภุสสงฺมสฺส ๑
๓. ม. ย. ปตฺตสถานนฺตริ ๑ ปตฺตสฺส จานนฺตรสฺสาต ยุตฺตตฺริ ๑

เตรสชชุงชชานัน อคกุกกาวัสส ปจจโย (๑) โหตุติ ๑ สตุถา มหนตุตญจ จานนตุริ (๒)
อิมินา ปกุจติ สมิชฉิสสูติ นุ โข โนติ โอโโลเกนุโต สมิชฉนภาวิ ทิสวา อหา ตยา
มหคुकุกจัน (๓) ปกุจติ อนาจเต สตสหัสสกปาวสานเน โคตโม นาม พุทฺโธ
อุปชชิสสูติ ตสฺส ตวั ตติยสาวโก มหาคุสสปตุเถโร นาม ภวิสสูตีติ ๑ ตํ สตุวา
อุปาสโก พุทฺธานัน เทว กถา นาม นตุถิติ ปุนทิวเส ปตุตพุพิ วีย ตํ สมปตุตี
อมลลิตตุ ๑ โส ยาวตายุถิ จตุวา นานปการิ ทานัน ทตุวา สึถิ รุกขิตวา นานปการิ
กุกสกกมฺมิ (๔) กตุวา ตตุถ กาคิ กตุวา (๕) สกุกเก นิพุพุตติ ๑ (๖)

ตุโต ปกุจาย เทเวสุ จ มนุสุเสสุ จ สมปตุตี อนุกวนุโต อิตุ เอกุนนวุติกปเป
(๗) วิปสุตีสมมาสมพุพุเช พนุฐุมตีนคริ นิสฺสาย เขเม มิกทายะ วิหรนุเต เทวโลกา
จวิตวา อลลตตรสฺมิ ปริชฉนเน พุราหุมนกุเก นิพุพุตติ ๑

ตสฺมิญจ กาลเ วิปสุตี ภควา สตุตเม สตุตเม สิวจจเร ชมฺมิ กเถติ มหนตุ
โกลาหลิ อโหสิ ๑ สกกลชมพุพิเป เทวตา สตุถา ชมฺมิ กเถสสูตีติ ตํ อาโรเจนุติ ๑
พุราหุมนุ ตํ สาสนัน อสุโสสิ ๑ ตสฺส พุราหุมนุสฺส นิवासนสาฎโก เอโกว

๑. ม. ย. สจจกาโร ๑ ๒. ม. ย. มหนตุ จัน ๑ ๓. ม. ย. มหนตุ เต จัน ๑

๔. ม. ย. กุกยาณกมฺมิ ๑ ๕. ม. ย. กโต ๑ ๖. ม. ย. นิพุพุตติ ๑

๗. ส. เอกนวุเต กปเป ๑ ม. เอกนวุติกปเป ๑

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปาตวณณา หน้ ๒๒๒

โหติ ตถา พุราหุณียาฯ ปารุปนมฺปน ทฺวินฺนมฺปิ เอกเมวฯ สกถนคเร
เอกสาฎกพุราหุณโณติ ปญฺญาติฯ พุราหุณณํ เกนจิตฺเว กิจฺเจน สนนฺิปาเต
สตี พุราหุณฺ์ เคเห จเปตฺวา สยฺ คจฺจติฯ พุราหุณฺ์น สนนฺิปาเต สตี สยฺ เคเห
ติฏฺฐติ พุราหุณฺ์ ตํ วตฺถํ ปารุปีตฺวา คจฺจติฯ ตสฺมิมฺปน ทิวเส พุราหุณโณ
พุราหุณฺ์ อห โภติ กิ รตฺตี ฆมฺมสฺสวณฺ์ สฺฐณฺ์สฺสตี ทิวาติฯ มยฺ มาตุคาม
(๑) นาม รตฺตี โสตุํ น สกโกม ทิวา โสสุสามาติ (๒) พุราหุณฺ์ เคเห จเปตฺวา ตํ
วตฺถํ ปารุปีตฺวา อุปาติกาหิ สทฺธิ ทิวา คนฺตฺวา สตฺถาริ วนฺทิตฺวา เอกมฺนตํ
นินฺนนา ฆมฺมํ สฺตฺวา อุปาติกาหิเยว สทฺธิ อคฺมาตีฯ อถ พุราหุณโณ พุราหุณฺ์
เคเห จเปตฺวา ตํ วตฺถํ ปารุปีตฺวา วิหาริ คโตฯ

ตสฺมี จ สมเย สฺตฺถา ปฺริสมชฺเฒ อลงฺกตฆมฺมาสเน นินฺนโน จิตฺตวิชนี
อาทาย อากาสคฺงกํ โอตฺเรนฺโต วิย สินฺนรฺมตฺถกํ (๓) กตฺวา สาคริ นิมฺมเถนฺโต
วีย ฆมฺมกถํ กเถตีฯ พุราหุณฺ์สฺส ปฺริสนฺเต นินฺนฺนสฺส ฆมฺมํ สฺฐณฺ์ตสฺส
ปจฺมยामสฺมีเยว สกถสฺริริ ปฺรยมาณา ปญฺจวณฺณา ปีติ อุปฺปชฺชตีฯ โส ปารุตฺวตฺถํ
สฺหริตฺวา (๔) ทสฺพลสฺส ทสฺสามีติ จินฺเตตีฯ

๑. ม. ยฺ. มาตุคามชาติกาฯ ๒. ม. ยฺ. โสสุสามีติฯ ๓. ม. ยฺ. สินฺนรฺมตฺถกํฯ
กตฺถจ. สินฺนรฺมตฺถกํฯ ๔. ม. ยฺ. สจฺจริตฺวาฯ

* เล่มที่ ๑๓ เอตทกุกวคคณณา หน้า ๒๒๓

อถสฺส อาทินวสทสฺสํ ทสฺสยมานํ มจฺเฌร์ อุปฺปชฺชติ ฯ (๑) โส พุราหฺมณฺเญจ มยฺหณฺจ
เอกเมว วตฺถํ อณฺเณํ กิณฺณํ ปารุปนํ นตฺถิ อปารุปิ ตฺวา จ นาม พหิ จริตฺตํ น สกฺกาติ
สพฺพตฺถาปี อทาตุกาโม อโหสิ ฯ อถสฺส นิกฺขนเต ปจฺมยาเม มชฺฌิมยาเมปี ตเถว
ปีติ อุปฺปชฺชิ (๒) ฯ โส ตเถว จินฺเตตฺวา ตเถว อทาตุกาโม อโหสิ ฯ อถสฺส มชฺฌิมยาเม
นิกฺขนเต ปจฺฉิมยาเมปี ตเถว ปีติ อุปฺปชฺชิ ฯ โส ยํ วา โหตุ ตํ วา โหตุ (๓) ปจฺฉาปี
ชานิสฺสามีติ วตฺถํ สํหริ ตฺวา สตฺถุ ปาทฺมฺเณ จเปสิ ฯ ตโต วามหตฺถํ อากฺขิ ตฺวา
ทกฺขิมหตฺถเณ ติกฺขตฺถุ อปฺโปเจตฺวา (๔) ชิตฺตํ เม ชิตฺตํ เมติ ตโย วาเร นที ฯ

ตสฺมี จ สมเย พนฺธุมฺราชา ฐมฺมาสนสฺส ปจฺฉโต อนฺโตสฺสณฺณิยํ นิสฺสินฺโนว ฐมฺมํ
สฺสุณาติ ฯ รัลฺโลจ จ นาม ชิตฺตํ เม ชิตฺตํ เมติ สทฺโท อมฺนาโป โหติ ฯ โส ปุริสํ เปเสสิ
คจฺฉ เอตํ ปจฺฉาหิ กิ วเทสิตี ฯ โส เตน คนฺตฺวา ปจฺฉโต อห อวเสสา หตฺถิยานาทีนํ
อารุญฺห อสิจฺมมาทีนํ คเหตุวา ประเสนํ ชินฺนติ น ตํ ชิตฺตํ อจฺฉริยํ อหฺมฺปน ปจฺฉโต
อาคจฺฉนฺตสฺส กฺกุโณสฺส (๕) มุคฺคเรณ สีสํ ภินฺนิตฺวา ตํ ปลาเปนฺโต วिय มจฺเฌรจิตฺตํ
มทฺทิตฺวา ปารุตฺวตฺถํ ทสฺพลสฺส

๑. ม. ย. อุปฺปชฺชิ ฯ ๒. ม. ย. อุปฺปชฺชิ ฯ ๓. สී. ตฺรณํ วา โหตุ มฺรณํ วา ฯ

ม. ตฺรณํ วา โหตุ มฺรณํ วา ฯ ๔. ม. อปฺโปเจตฺวา ฯ ๕. ม. ทฺกุจฺโณสฺส ฯ

*เล่มที ๑๓ เอกกนิปาตวณณา หน้า ๒๒๔

อทาสี ตั เม มจุนริย ชิตนติ อห ๑ โส ปุริโส อคनुตวา ตั ปวตุตี (๑) รณโย
 อาโรเจติ ๑ ราชา อห อเมห ภณ ทสพลสฺส อนุรูปึ นชานิมฺหา (๒) พุราหุมนโ
 ชานาตีติ (๓) วตุยุกั เปเสตี ๑ ตั ทิสฺวา พุราหุมนโ จินฺเตตี อัย มยห
 ตุนฺหีนินฺนุสฺส ปจฺม กิจจ อทตฺวา สตุคฺคฺคฺคฺก กณนฺตสฺส อทาสี สตุคฺคฺคฺคฺก ปฏิจจ
 อูปฺปนเนน มยห โก อตุโถติ ตัปี วตุยุกั ทสพลสฺสเสว อทาสี ๑ ราชาปี กิ พุราหุมน
 กตฺนติ ปุจฺจิตฺวา ตมฺปี เตน วตุยุกั ตถาคตฺสฺเสว ทินฺนุติ สฺตฺวา อณฺณานิปี เทว ยุกานิ
 เปเสตี โส ตานิปี อทาสี ๑ ราชา อณฺณานิปี จตุตาริตี เอวั ยาว ทวตุตีสฺส ยุกานิ เปเสตี ๑
 อถ พุราหุมนโ อิทั วทฺเตตฺวา คหณั วिय โหตีติ อตุตโน อตุถาย เอกั พุราหุมนฺนิยา
 เอกนฺติ เทว วตุยุกานิ กเหตุวา ตีสฺส ยุกานิ ตถาคตฺสฺเสว อทาสี ๑ ตโต ปญฺจาย จสฺส
 สตุคฺคฺคฺคฺก วิสฺสาตีโก ชาโต ๑

อถ นั ราชา เอกทิวถั สิตสมเย สตุคฺคฺคฺคฺก สนฺติเก ฌมฺมึ สฺตฺวา สหสฺสคฺคฺคฺก (๔)
 อตุตโน ปารุปนั รตฺตกมฺพลั ทตฺวา อห อโต ปญฺจาย อิมั ปารุปีตฺวา ฌมฺมึ สฺคฺคฺคฺคฺก ๑
 โส กิ เม อิมินา กมฺพเลน อิมสฺมึ ปุติกาเย อูปนีเตนาติ

๑. ม. ปวตุตี ๑ ๒. ม. ย. ชานิมฺหา ๑ ๓. ม. ย. ชานิตี ๑ °°

๔. ม. ย. สฺคฺคฺคฺก ทิสฺวา สตฺสหสฺสคฺคฺคฺก ๑

* เล่มที่ เอตทกควคควณณนา หน้ ๒๒๕

จันเตตวา อนุโตคนษกฏึยึ ตถาคตสฺส มณฺจสฺส อูปรึ วิตานึ กตฺวา อคมาสิ ฯ
อถกทิวสึ ราชา ปาโตว วิหารึ คนฺตวา อนุโตคนษกฏึยึ สตฺถุ สนฺตึเก นิสึทึ ฯ ตสฺมึ จ
สมเย จพฺพณฺณา พุทฺธรัสิโย กมฺพเล ปฏึหณฺณนฺตึ กมฺพโล อตีวิโรจตี ฯ ราชา
โอลเกนฺโต สยฺขานิตฺวา อาห ภนฺเต อมหากึ เอส กมฺพโล อเมหึ เอกสาฏกสฺส
พฺราหฺมณสฺส ทินฺโนตี ฯ ตฺเมหึ มหาราช พฺราหฺมโณ ปุชิตฺวา พฺราหฺมณเณ อหึ
ปุชิตฺตี ฯ (๑) ราชา พฺราหฺมโณ ยุตฺตึ อณฺณาสึ น มยฺนฺตึ ปสึทิตฺวา ยึ มนฺสฺสานึ อูปการภูตึ
ตึ สพฺพิ อฏฺฐกฏฺกึ กตฺวา สพฺพกฏฺกึ นาม ทานึ ทตฺวา ปุโรหิตกฺุจฺจเน จเปสิ ฯ โสปี
อฏฺฐกฏฺกึ นาม จตฺสกฺุจึ โหตีตี จตฺสกฺุจึ สลากภตฺตานึ (๒) อุนิพนฺธิตฺวา (๓) ยาวชึว
ทานึ ทตฺวา สึลึ รกฺุจิตฺวา ตโต จโต สกฺุเค นึพฺพตฺตี ฯ

ปฺน ตโต จโต อิมสฺมึ กปฺเป โกณาคมนสฺส (๔) จ ภควโต กสฺสปทสพฺลสฺส จาตี
ทฺวินฺนึ พุทฺธานึ อนฺตเร พาราณสึยึ กุณฺมพิกขฺมเร นึพฺพตฺโต ฯ โส วุทฺถิมินฺวาย ขฺรราวาสึ
วสนฺโต อถกทิวสึ อรณฺเณ ชงฺขวิหารึ วิจฺรตี ฯ ตสฺมึ จ สมเย ปจฺเจกพฺพุโธ นทีตีเร
จิวรกมฺมึ กโรนฺโต อนฺวเต อปฺโปหนฺเต

๑. ม. ย. มยึ ปุชิตาตี ฯ ๒. ม. สลากาภตฺตานึ ฯ ๓. ม. ย. อุนิพนฺธธาเปตฺวา ฯ

๔. ม. ย. โกณาคมนสฺส ฯ

* เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปาตาวณณา หน้า ๒๒๖

สัหริตฺวา(๑) จเปตฺติ อารทฺโธ ๑ โส ทิสฺวา กสฺมา ฆนฺเต สัหริตฺวา(๑) จเปถาติ
อาห ๑ อนุวาโต นปฺปโหติติ ๑ อิมินา ฆนฺเต กโรถาติ ๑ โส สาณฺฑิกํ ทตฺวา
นิพฺพตฺตนิพฺพตฺตฺกฺขานเน เม กาจิ ปฺริหานิ มา โหตฺติ ปฏฺจันฺ จเปสิ ๑ (๒)

อถ ฆมฺเปสฺส ภคินิยา สทฺธิ ฆริยา ย กลหํ กโรนฺติยา ปจฺเจกพฺพุทฺโธ ปิณฺฑาย
ปาวิสิ ๑ อถสฺส ภคินิ ปจฺเจกพฺพุทฺธสฺส ปิณฺฑปาตํ ทตฺวา ตสฺส ฆริยํ สนฺชายเอวมหา
(๓) เอวรूपํ พาลํ โยชนสฺเตน ปฺริวชฺเชยฺยนฺติ ปฏฺจันฺ จเปสิ (๒) ๑ สฺวา เกหฺกณฺ (๔) จิตฺตา
สฺตฺวา อิมาย ทินฺนํ ฆตฺติ เอส มา ฆณฺชตฺติ ปตฺติ กเหตุวา ปิณฺฑปาตํ นทฺเทตฺวา กลลสฺส
ปฺเรตฺวา อทาสิ ๑ อิตฺรา ทิสฺวา พาเล มํ ตาว อกฺโกสฺวา ปฺริภาส (๕) วา เอวรूपสฺส
ปน เทว อสงฺเขยฺยยานิ ปฺริตปารมิสฺส ปตฺตโต ฆตฺติ นทฺเทตฺวา กลลํ ทาทฺตุ น ยุตฺตนฺติ
อาห ๑ อถสฺส ฆริยา ย ปฏฺิสงฺขานํ อฺปฺปชฺชิ ๑ สฺวา ติฏฺจถ ฆนฺเตติ กลลํ นทฺเทตฺวา ปตฺติ
โธวิตฺวา กนฺชจฺจนฺเนน อฺพพฺภฺญฺเตตฺวา จคฺมชฺฐสฺส ปฺเรตฺวา อทาสิ (๖) อฺปฺริ อาสิคฺเตน
ปทฺมกพฺภวณฺเนน สปฺปีนา วิชฺโชตฺมานํ ปจฺเจกพฺพุทฺธสฺส หตฺเถ จเปตฺวา อทาสิ ยถา อຍ
ปิณฺฑปาโต โโอภาสชาโต เอวํ โโอภาสชาตํ เม สริริ

๑. ม. ย. สงฺฆริตฺวา ๑ ๒. ม. ย. ปฏฺจเปสิ ๑ ๓. ม. ย. อຍ ปาโจ นตฺติ ๑

๔. ม. ย. เกหฺทฺวาเร ๑ ๕. ม. ย. ปฺหริ ๑ ๖. ม. ย. อทาสิติ ปทํ นตฺติ ๑

* เล่มที่ ๑๗ เอตทกควคควณณนา หน้ ๒๒๗

โหตุติ ปฎจณั จเปสึ ๑ ปจเจกพุทโธ อนุโมทิตวา อากาสั ปกขนุโต (๑) ๑

เตปี เทว ซายปติกา(๒) ยาวตายุกั จตุวา (๓) สกฺเค นึพพุตติตวา ปุณ ตโต
จวิตวา อุปาสโก กสฺสปทสพลสฺส สมฺมาสมพุทฺธสฺส กาลเ พารานสึยั อสึติโกฎฐึวิภวสฺส
เสฎฐึโน ปุตุโต หุตวา นึพพุตติ อิตราปี ตาทิสสฺเสว เสฎฐึโน ชิตา หุตวา นึพพุตติ ๑
ตสฺส วุฑฒึปฺปตฺตสฺส ตเมว เสฎฐึชึตฺรึ อานยึสุ ๑ ตสฺสา ปุพฺเพ อนึฎฐึวึปากสฺส ตสฺส
กมฺมสฺส อานุกาเวน ปตึกุกั ปวิฎฐมตฺตาย อุมฺมารพฺภนฺตเร สกฺลสฺรึวึ อุกฺขมาฎฐิตวจกุกุฎฐึ
วึย ทุกคนฺธั ซาตึ ๑ เสฎฐึกุกุมาริ กสฺสาຍั คนฺโธติ ปุจฺฉิตวา เสฎฐึกึณฺณายาติ สุตฺวา นึหรต
นึหรตาคิ อากตนิยามเนว (๔) กุลฆริ เปเสสึ ๑ สว เเตเนว นึหารเนน สตฺตสฺ จานสฺ
ปฎินิวตฺติตา ๑

เตน จ สมเยน กสฺสปทสพลโธ ปรีนึพฺพายึ ๑ ตสฺส ฆนโกฎฐึฎฐึมาหึ
สตฺสทสฺสกฺขณึกาหึ รตฺตสฺวณฺณอึฎฐึกาหึ โยชนุพฺเพธึ เจตึยั อารกึสุ ๑ ตสฺมึ เจตึเย
กรึยมาเน สว เสฎฐึชึตฺตา จินฺเตสึ อหึ สตฺตสฺ จานสฺ ปฎินิวตฺติตา กึเม ชึวึเตนาคิ
อตฺตโน สรึรารณฺณกุกั (๕) ภณฺชาเปตฺวา สฺวณฺณอึฎฐึกั กอารสึ

- # ๑. ม. ย. ปกขนุทึ ๑
- # ๒. ม. ย. ซายมฺปติกา ๑
- # ๓. ม. ย. กุสลั กตุวา ๑
- # ๔. สึ. อากตยานเนว ๑
- # ๕. สึ. อากरणฺณกุกั ๑
- # ๖. ม. อากरणฺณกุกั ๑

* เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปาตวณณา หน้า ๒๒๘

รตนายต วิทิกุจิวิตถิน (๑) จตุรงคูลุเพธ ๗ ตโต หริตลมนโนสลาปิณท์ กเหตุวา
อฏฐ อุปลลหตุถเก อาทาย เจตยกรณญจัน คตา ๗ ตสมี จ ขณ เอกา อิกุจกา
สนฐี (๒) ปริกขิปิตวา อากจณมานา ฆณนิญจกาย อุณา โหติ ๗ เสฏฐิธิตา วฑุฑก
อาห อิมิ อิกุจกั เอตุถ จเปถาติ ๗ อมม ภาททเก กาล อากตาสิ สยเมว จเปหิติ ๗
สา อารุห เตเลน หริตลมนโนสลิ โยเชตวา เตน พนุเชน อิกุจกั ปติญจเปตวา
อุปริ อฏฐหิ อุปลลหตุถเกหิ ปุชั กตวา วนุฑิตวา นิพพตตญจันเน มม กายโต
จนุทนคนุโธ วายตุ มุขโต อุปลลคนุโธติ ปญจัน กตวาเจตยั วนุฑิตวา ปทกจิณ
กตวา อคมาสิ ๗

อถ ตสมีเยว ขณ ยสส เสฏฐิปุตุตสส ปจม เภหิ นิตาตสส ตั อารพภ สติ
อุทปาหิ ๗ นกรเปปี นกขตุตติ สงฆญจัน โหติ ๗ โส อุปญจาเก อาห ตทาอิธ อานีตา
เสฏฐิธิตา อตุถิ กหิ สาคิ ๗ กุลเคเห สามีติ ๗ อาเนถ นั นกขตุตติ กิพิสสามาติ ๗ เต
คนตุวา ตั วนุฑิตวา จิตา กิ ตาตา อากตตุถาติ ตาย ปญจา ตั ปวตุตี (๓) อากิจิสิ ๗
ตาตา มยาอากรณน (๔) เจตยั ปุชิตั อากरणั เม นตุถิติ ๗ เต คนตุวา เสฏฐิปุตุตสส
อาโรเจสิ ๗ อาเนถ นั ปิลนุชนั

- # ๑. ส. ย. วทตถิวตถิณณั ๗ ม. อิทตถิวตถิณณั ๗
- # ๒. ม. ย. อิกุจกาปนุติ ๗ ๓. ม. ย. ปวตุตี ๗ ๔. ม. ย. อากरणนญแทน ๗

* เล่มที่ ๑๓ เอตทกวกคกวนณา หน้ ๒๒๕

ลภิสตตีติ ๑ (๑) เต อานยีส ๑ ตสสา สห มรปเวสเนน (๒) สกลเคห
จนุทนคนุชเจว นิลุปปลคนุชจ วายี ๑ (๒)

เสฏฐิปุโต ตํ ปุจฺฉิ ปจฺมํ ตาว (๔) สรโรโต ทุกคฺนุโ วายี อิทานิ ปน เต สรโรโต
จนุทนคฺนุโ มุขโต อุปลคฺนุโ วายี (๓) กิเ เตนฺติ ๑ สา อาทิตอ ปุจฺจาย อตฺตนา
กตกมฺมํ อารอเจสึ ๑ เสฏฐิปุโต นิยุยานิกํ วต พุทฺธานํ สาสนฺนฺติ ปสฺสิตฺวา โยชนิกํ
สุวณฺณเจตฺยํ กมฺพลกณฺจุกเนน ปริกฺขิปิตฺวา ตตฺถ ตตฺถ รตจกุกปฺปมาเณหิ สุวณฺณปทุเมหิ
อลงฺกริ ๑ เตสํ ทวาทสทตฺตา โอลมฺพกา โหนฺติ ๑ โส ตตฺถ ยาวตายุํ จตฺวา สกฺเค
นิพฺพตฺติตฺวา ตโต จูโต พาราณสีโต โยชนมตฺเต จาเน อณฺตรสฺมึ อมจฺจกุล
นิพฺพตฺติ ๑ เสฏฐิกณฺยาปี เทวโลกโต จวิตฺวา ราชกุลเ เชฏฐีตฺตา หุตฺวา นิพฺพตฺติ ๑

เตสุ วยปฺตเตสุ กุมารสฺส วสนกามเน นกฺขตฺตํ สงฺฆุจฺจํ ๑ โส มาตฺร อหา
สาฎกํ เม อมฺม เทหิ นกฺขตฺตํ กิฬิสฺสามิติ ๑ สา โชตวตฺถํ นีหริตฺวา อทาสิ ๑ อมฺม
ณฺลํ อิทนฺติ ปฏิกฺขิปิ ๑ (๔) อณฺลํ นีหริตฺวา อทาสิ ตํปี ปฏิกฺขิปิ ๑ อณฺลํ นีหริตฺวา
อทาสิ ตมฺปี ปฏิกฺขิปิ ๑ อถ นํ มาตา อหา ตาต อีทิสฺ (๕) เกเห มยฺ ชาตา นตฺถิ

๑. ม. ลภิสฺสามาติ ๑ ๒. สกลเคเห จนุทนคฺนุโ เจว นิลุปปลคฺนุโ จ วายี

° สฺตฺติ ยุตฺตรํ ๑ ๓. ม. ย. วายติ ๑ ๔. ม.ย. อมฺมณฺลํ อิทํ อณฺลํ เทหิติ ๑

๕. ม. ย. ยาทิสฺ ๑

โน อิตโต สุขุมตรสส ปฏิลาภาย ปุณฺณนฺติ ฯ เตนฺหิ ลภนฺนฺจํ คจฺฉามิ อมฺมาติ ฯ
ปฺตฺต อหํ อชฺเชว ตฺยํ พาราณสีนคเร รชฺชปฏฺฐากํ อิจฺฉามิติ ฯ โส มาตฺรํ วนฺทิตฺวา
อาห คจฺฉามิ อมฺมาติ ฯ คจฺฉ ตาตาติ ฯ เอวํ กิรฺสฺสา จิตฺตํ อโหสิ กหํ คมิสฺสตี อิชฺ
วา เอตฺถ วา เกहे นิสฺสิตฺสตีติ ฯ โส ปน ปุณฺณนฺิยาเมน นิกฺขมิตฺวา พาราณสี คนฺตฺวา
อุยฺยานเน มงฺคลลิตาปตฺเต สีสํ (๑) ปารุปีตฺวา นิปชฺชิ ฯ ตสฺส จ พาราณสีรณฺโณ
กาลกตสฺส สตฺตโม ทิวโส โหติ ฯ

อมจฺจา รณฺโณ สรีรฺกิจฺจํ กตฺวา ราชงฺกเณ นิสฺสิตฺวา มนฺตยีสฺสุ รณฺโณ เอกา ธีตาว
อตฺถิ ปฺตฺโต นตฺถิ อราชิกํ รชฺชํ น วฏฺฏติ (๒) โโก ราชา โหตีติ มนฺเตตฺวา ตฺวํ โหตีติ (๓)
อาหํสฺสุ ฯ ปุโรหิตฺโต อาห พหุํ โอลิเกตุํ น วฏฺฏติ หนฺท มยฺ เตวตฺวานํ อาราเชตฺวา (๔)
สุสฺสรณํ วิสฺสชฺเชตฺสสมาติ ฯ เต กุมฺภวณฺเณ จตฺตาโร สินฺธุเว โยเชตฺวา ปณฺจวิธํ
ราชกฺกุชฺภณฺท์ เสดจฺฉนฺตฺตฺถจ รตฺสมีเยว จเปตฺวา ตํ (๕) วิสฺสชฺเชตฺวา ปจฺฉโต ตฺริยานิ
ปคฺคณฺหาเปสฺสุ ฯ รโถ ปาจิณฺทฺวาเรน นิกฺขมิตฺวา อุยฺยานานิมิโข อโหสิ ฯ ปริจเยน
อุยฺยานานิมิโข คจฺฉติ นินฺวตฺเตมาติ เกจิ อาหํสฺสุ ฯ ปุโรหิตฺโต มา นินฺวตฺตยิตฺถาติ

๑. ม. ย. สีสํ ฯ ๒. ส. น นนฺทติ ฯ ๓. ส. โหตฺถติ ฯ ๔. ม. ย. อิม ปาจา นตฺถิ
๕. ม. ย. รณํ ฯ

* เล่มที่ ๑๓ เอตทกุกวคควณณา หน้า ๒๓๑

อาห ๗ รโถ กุมารปทกขิณั กตฺวา อารุหนสชฺโช หุตฺวา อฏฺฐาสิ ๗ ปุโรหิโต
ปารุปนกณฺณั อปเนตฺวา ปาทตลاني โอลเณโต ติกฺขจตุ อัย ทีโป ทวิสทสทีปปริวารสฺ
จตุสฺ ทีเปสฺ เอโส รชฺชั การถุ (๑) ยุตฺโตติ วตฺวา ปุนปี ตฺริยานิ ปคฺคณฺหฬ ปุนปี ตฺริยานิ
ปคฺคณฺหฬาทิ ติกฺขจตุ ตฺริยานิ ปคฺคณฺหาเปสิ ๗

อถ กุมารโ มุขั วิวริตฺวา โอลเณโต เณ กมฺเมน อากตตถ ตาตาทิ อาห ๗ เทว
ตุมหากั รชฺชั ปาปฺณาตีติ ๗ ราชา ตฺยหุ กหนฺติ ๗ ทิวงฺกโต (๒) สามีติ ๗ กติ ทิวสา
อติกฺกนฺตาทิ ๗ อชฺช สตฺตโม ทิวโสติ ๗ ปฺตุโต วา ชีตา วา นตฺถิติ ๗ ชีตา อตฺถิ เทว
ปฺตุโต นตฺถิติ ๗ กริสฺสามิ รชฺชนฺติ ๗ เต ตาวเทว อภิเสกมณฺฑปปี กตฺวา (๓) ราชชีตริ
สพฺพาลงฺการเหหิ อลงฺกริตฺวา อฺยฺยานัน อานตฺวา กุมารสฺส อภิเสกั อกัสุ ๗

อถสฺส กตฺวาภิเสกสฺส สตสทสฺสกฺขมฺมกั (๔) วตฺถิ อฺปฺหริสฺสุ ๗ โส กิมิทํ ตาตาทิ
อาห ๗ นิवासนวตฺถิ เทวาทิ ๗ นนฺ ตาตา ถฺถิ อณฺณิ สฺขุมตฺริ นตฺถิติ ๗ มนฺสฺसानัน
ปริโกทวตฺถสฺ อิทอ สฺขุมตฺริ นตฺถิ เทวาทิ ๗ ตุมหากั ราชา เอวรูปี นิวาเสสิติ ๗ อาม
เทวาทิ ๗ น มณฺเณ ปฺณฺณวา วต ตุมหากั

๑. สี. เอกรชฺชั กาทุ ๒. ม. ยฺ. เทวตฺถิ ๗ ๓. ม. ยฺ. การถฺวา ๗

๔. ม. ยฺ. สทสฺสกฺขมฺมกั ๗

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิป้ตวณณนา หน้ ๒๓๒

ราชา สุวณณกักรั (๑) อหรรถ ลภิสสามึ (๒) วตถนตึ ๑ เต สุวณณกักรั อหรรึสุ ๑
โส อุกุจาย หตเถ โชรวิตุวา มุขั วิกขาลเตตุวา หตเถน อุกั อาทาย ปุรตถิมทิสายั อพุกุกักรึ
ตาวเทว ฆนปจวี ภินุทิตวา อุกุจ กปปุรุกขา อุกุจหึสุ ๑ ปุน อุกั คเหตุวา ทกขินั
ปจจิมั อุตถรนตึ เอวั ตโยปี ทิสายั (๓) อพุกุกักรึ จตฺตฺส ทิสาสุ อุกุจกักรั (๔) กตุวา
ทวตตีต กปปุรุกขา อุกุจหึสุ ๑ โส เอกั ทิพพทุสสั นึวาเสตุวา เอกั ปารุปีตุวา
นนุทรณโย วิชิตะ สุตถกนตึกา อิตถึโย มา สุตถั กนตึสฺสูตึ เอวั เกร็ จารายเปถาติ วตุวา
ฉตถั อุตสาเปตุวา อลงกตปฏึยตฺโต หตถึกขนุชวรคโต นครึ ปวิสิตวา ปาสาทำ อารุยห
มหาสมปตตี อนุภวิ ๑

เอวั กาละ คจจณนเต เอกทิวสั เทวี รณโย สมปตตี (๕) ทิสวา อโห วต ตปสฺสูตึ
(๖) การุณณาการั ทสฺเสสสิ ๑ กิมิทั เทวึติ จ ปุญฺจา อติมหตี เต เทว สมปตตี อตีเต พุทฺธานั
สทฺทหิตวา กลยณั กริตถ (๗) อิทานิ อนาคตสฺส ปจจยั กุสลั น กโรธาติ อห ๑ กสฺส
ทสฺสามึ สึลวนุโต นตถึติ ๑ อสุณโย เทว ฆมพุทึโป อรหนเตหิ ตุมุห ทานเมว สขุเชถ
๑. สึ. สุวณณกักรั ๑ ๒. ม. ย. ลภิสสาม ๑ ๓. ม. ย. จตฺตฺสโยปี ทิสาย ๑
๔. ม. ย. สพพทสาสุ อุกุจ ๑ ๕. ม. ย. มหาสมปตตี ๑ ๖. ม. ย. อโห ตปสฺสูตึ ๑
๗. ม. ย. อกตถ ๑

อหิ อรหนเต ยาจามีติ (๑) อหา ฯ ราชา ปุณทิวเส ปาจันทวารเ ทานํ สุขุชาเปสิ ฯ
เทวี ปาโตว อุโปสถณฺคานิ อธิฏฺฐาย อุปริปาสาทเ ปุรตฺถาภิมุขา อูเรน นิปฺชฺชิตฺวา
สเจ เติสฺสา ทิสายิ อรหนฺโต อตฺถิ เสว อากนฺตฺวา อมฺหากํ ภิกฺขิ คณฺหนฺตฺติ อหา ฯ
ตฺสสิ ทิสายิ อรหนฺโต นาเหล็กิ ตํ สกฺการี กปณฺยจกานํ อทฺสุ ฯ

ปุณทิวเส ทภฺจิมทวารเ ทานํ สุขุชฺตฺวา ตเถว อกาสิ ปุณทิวเส ปจฺฉิมทวารเ ฯ
อุตฺตรทวารเ ปน สุขุชฺตฺทิวเส เทวียา ตเถว นิมนฺตฺเต ทิมวนฺเต วสนฺตานํ ปทุมวติยา
ปฺตฺตานํ ปณฺจสฺตานํ ปจฺเจกพฺพุธานํ เชฏฺฐโก มหาปทุมปจฺเจกพฺพุโธ ภาตฺถิเก
อามนฺเตสิ มาริสฺสา นนฺทราชา ตฺเมห นิมนฺเตติ อธิวาเสถ ตฺสฺสาติ ฯ เตะ อธิวาเสตฺวา
ปุณทิวเส อโนตฺตตฺทเห มฺขํ โชรฺวิตฺวา อากาเสน อากนฺตฺวา อุตฺตรทวารเ โอตฺริสฺสุ ฯ
มณฺุสฺสา อากนฺตฺวา ปณฺจสฺตา เทว ปจฺเจกพฺพุธา อากตาติ รัณโธ อาโรเจสฺสุ ฯ ราชา
เทวียา สทฺธิ คนฺตฺวา วนฺทิตฺวา ปตฺตํ คเหตฺวา ปจฺเจกพฺพุเท ปาสาทิ อาโรเปตฺวา ตตร
เตสิ ทานํ ทตฺวา ฆตฺตภิกฺขฺวสาเน ราชา สัมตฺถเธรสฺส เทวี สัมมวกฺสฺส ปาทฺมฺเ
นิปฺชฺชิตฺวา อຍုยา ปจฺจเขหิ น กิลฺมิสฺส (๒) มยฺ ปุณฺณน น หายิสฺสาม อมฺหากํ ยาวชฺิว
๑. ม. ย. ลจฺฉามิติ ฯ ๒. ม. ย. น กิลฺมิสฺสนฺติ ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปาตวณณา หน้ ๒๓๔

อิธ นิवासย ปฎิณณั เทถาติ ปฎิณณั การเวตวา อูยยานะ ปณจ ปณณสาลาตตานิ ปณจ
จกมณตตานิติ สพพากาเรน เตสั (๑) นิวาสนภูจจัน สมปาเทตวา ตตเถว วสาเปสั ๑

เอวั กาละ คจจนุเต รณโธ ปจจนุโต กุปี ๑ (๒) โส อหั ปจจนุตัง วุปลเมตัง
คจจนมิ ตวั ปจเจกพุทธะสุ มา ปมชชัตี เทวี โววิทิตวา นครา นิกขมิตวา (๓) คโต ๑
ตสุมิ อนาคตะเยว ปจเจกพุทธจัน आयुสงขวารา จัณา ๑

มหาปทุมปจเจกพุทธโธ ตियามรตตี ฉานกัฬั กัฬิตวา อรุณคคฺมเน อาลมพนผลกั
อาลมพิตวา จิตโกว อนุปาทีเสสาย นิพพานชาตยา ปรีนิพพายิ เอเตนุปาเยน เสสาปี
สพเพว ปรีนิพพตา ๑ ปุนทิวเส เทวี ปจเจกพุทธจัน นิสัทนภูจจัน หริตฺปิลิตตัง การาเปตวา
ปุปผานิ วิกิริตวา ฐปี (๔) ทตวา เตสั อากมนั โอลเกนตี นิสินนา อากมนั อปสฺสนตี
ปรีสั เปเสสิ คจจ ตาต ชานาหิ กั อูยยานั กิณจิ อผาสุกนตี ๑ โส คนตวา มหาปทุมสฺส
ปณณสาททวารั วิวริตวา ตตถ อปสฺสนโต จกมณั คนตวา อาลมพนผลกั นิสฺสาย
จิตัง ทิสฺวา วนุทิตวา กาลโธ ฆนเตติ อาห ๑ ปรีนิพพตสฺส สรริ กั กเถสฺสตี โส นิททายติ
มณฺเฑติ คนตวา ปฎิจิปาเท หตเถน ปรามสิ ปาทานั สิตลตาย เจว ถทฺชตาย จ
ปรีนิพพตทาวั

๑. ม. ย. อัย ปาโจ นตฺถิ ๑ ๒. ม. ย. กุปีโต ๑ ๓. ม. ย. นครา นิกขมิตวาตินตฺถิ ๑

๔. ส. ม. ฐุมิ ๑

ณตฺวา ทุตฺยสุส สนฺตํ อคฺมาสี เอวํ ตุตฺยสุสาคี สพฺเพสํ ปรีนํพฺพุตภาวํ ณตฺวา
ราชกฺลํ คโต กนฺ ํตาท ปจฺเจกพฺพุทฺธาติ ปุญฺโจ ปรีนํพฺพุตา เทวํตี อาห ํ เทวํ กนฺทนต์
โรทนต์ นํกขมํตฺวา นาคเรหํ สทฺธี ตตฺถ กนฺตฺวา สารุทํพํตี (๑) กาทเรตฺวา ปจฺเจกพฺพุทฺธานํ
สรีรํกํจํ กตฺวา ธาตุโย กเหตุวา เจตํยํ ปตํทฺฐาเปสํ ํ

ราชา ปจฺจนฺตํ วุสเมตฺวา อาคโต ปจฺจुकฺกมนํ อาคจฺจนฺตี เทวํ ปุจฺฉํ กํ ภาทเท
ปจฺเจกพฺพุทฺเธสุ นปฺปมชฺชสํ นํโรคา อยฺยาตี ํ ปรีนํพฺพุตา เทวํตี ํ ราชา จินฺเตสํ เอวรูปานํ
ปณฺทิตานํ มรณํ อปฺปชฺชํ อมฺหากํ กโต โมกโขตํ ํ โส นคฺรํ อคนฺตฺวา (๒) อยฺยานเมว
ปวํสํตฺวา เซฏฺฐปฺตํ ปกโกสาเปตฺวา ตสฺส รชฺชํ ปญฺญาเทตฺวา โอวทิตฺวา สยํ
ปรมณกปพฺพชฺชํ (๓) ปพฺพชํ ํ เทวํปี อมสํมี ปพฺพชํเต อหํ กํ กรํสํสามํตี ตตฺถเอว อยฺยาน
ปพฺพชํ ํ (๔) เต เทวํปี ฆานํ ภาเวตฺวา ตโต จุตฺวา พุรหุํมโลเก นํพฺพตํสํ ํ

เตสุ ตตฺถเอว วสนฺเตสุ อมฺหากํ สตฺถา โลเก อปฺปชฺชิตฺวา ปวตฺตํตํปวระทฺมจกโก
อนฺนํพฺพเพน ราชกํ ปาวํสํ ํ สตฺถรํ ตตฺถ วสนฺเต อยํ ปํปผลํมาณโว (๕) มคฺชรญฺเจ
มหาตํตฺถพุรหุํมณคฺคาเม กปํลพุรหุํมณสุส อคฺกมเหสํยา กุจฺฉํสํมี นํพฺพตํโต ํ

๑. สํ. สารุทํพํตี ํ ๒. สํ. อคนฺตฺวา ํ ๓. สํ. ม. สมณกปพฺพชฺชํ ํ ๔. ม. ปพฺพชํตา ํ

๕. ม. ปํปผลํมาณโว ํ

อัย ภัททาภาปิตานี มทุทฐเจ สาคลนคเร โกสิยโคตตพุราหุณสสุ อกคฺคเมหเสยยา
กุกคฺคิสฺสึมิ นิพฺพตฺตาฯ เตสํ อนุกฺกเมน วฑฺฒมานันํ ปิปลิมาณวสฺส วิสตีเม วสฺเส
ภทฺททาย โสฬสเม วสฺเส สมฺปตฺเต มาตาปีโตร ปุตฺตํ โอลเกตฺวา ตาต ตฺวํ วยฺปตฺโต
กฺลวํโส นาม ปตฺติฐาเปตฺตโพตี อตีวีย นิปฺปีฬยีสฺสึฯ มาณโว อาห มยฺหํ โสตฺปะเถ เอวรูปี
กถํ มา กถุํ อหํ ยาว ตฺมเมห ชีวถํ (๑) ตาว ปฏฺิขคฺคิสฺสึสามิ ตฺมมหาํกํ อจฺจเยน (๒)
นิกฺขมิตฺวา ปพฺพชฺิสฺสึสามิตฺติฯ เต กติปาหํ อติกฺกมิตฺวา ปฺน กถยีสฺสึ โสปี เตเว ปฏฺิภฺิปีติฯ
ปฺนปี กถยีสฺสึ ปฺนปี ปฏฺิภฺิปีติฯ ตโต ปฏฺุจาย มาตา นินฺนตฺรํ กเถตีเยวฯ

माणโว มม มาตฺรํ สลฺลญาเปตฺตสามิตฺติ รตฺตสฺสวณฺณนิกฺขสฺสฬสฺสํ ทตฺวา สฺวณฺณกาเรหิ
เอกํ อิตฺถิรूपิํ การาเปตฺวา ตสฺส สมชฺชนฆณฺณนาทิกมฺมปริโยसानเ (๓) ตํ รตฺตวตฺตานิ (๔)
นิวาสาเปตฺวา วณฺณสมฺปนฺเนหิ ปฺปฺเปเหหิ เจว นานาอลงฺกาเรหิ จ อลงฺการาเปตฺวา มาตฺรํ
ปกฺโกสาเปตฺวา อาห อมฺม เอวรูปี อารมฺมณํ ลกฺขโตนฺ เกเห วสิสฺสามิ (๕) อลลฺกนฺโตน
วสิสฺสามิตฺติ (๖)ฯ ปณฺฑิตา พุราหุณฺณี จินฺเตสิ มยฺหํ ปุตฺโต ปุณฺณวา ทินฺนทาโน
กตาภินิหารอ ปุณฺณํ กโรนฺโตน น เอกโกว อกาสิ อทฺธา

๑. ม. ธรต ฯ ๒. ส. ปจฺจโต ฯ ๓. ส. มชฺชนฆณฺณนาทิกมฺมปริโยसानเ ฯ

๔. ม. รตฺตวตฺตํ ฯ ๕. ส. จสฺสามิ ฯ ๖. ส. น จสฺสามิตฺติ ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอตทกคฺวคฺควณฺณา หน้า ๒๓๗

เอเตน สหคตปุณฺญา สุวณฺณรูปกปฏิภาคา ภวิสฺสตีติ อญฺจ พุราหฺมณฺเ ปกโกสาเปตฺวา
สพฺพกามเหิ สนฺตปุเปตฺวา สุวณฺณรูปกํ ๑) อาโรเปตฺวา คจฺจนฺต ตาตา ยตฺถ อมฺหากํ
ชาติโคตฺตโกเคหิ สฺमानกฺุเล เอวรูปํ ทาริกํ ปสฺสส อิทเมว สุวณฺณรูปกํ ปณฺณาการํ (๒)
กตฺวา เทถาติ อฺุยโยเชสิ ฯ

เต อมฺหากํ นาม เอตํ กมฺมนฺติ นิกฺขมิตฺวา กตฺถ คมฺิสฺสามาติ จินฺเตตฺวา มทฺทฺรญฺจ
นาม อิตฺถากโร มทฺทฺรญฺจ คมฺิสฺสามาติ มทฺทฺรญฺเจ สาคฺลนคฺริ อคฺมฺิสฺสุ ฯ ตตฺถ
สุวณฺณรูปกํ นฺุหฺนาคิตฺถเอ จเปตฺวา เอกมฺนฺตํ (๓) นิสฺสีทิสฺสุ ฯ อถ ภาทฺทาย ชาติ ภาทํ
นหาเปตฺวา อลงฺกริตฺวา สิริคพฺเภ นิสฺสีทาเปตฺวา นหายิตฺุ คจฺจนฺตี ตํ รูปกํ ทิสฺวา อฺุยฺยชิตฺา
เม อิชาคตาติ สญฺญา ย สนฺตชฺเชตฺวา ทฺุพฺพินิเต ก็ ตฺุว อิชาคตาติ ตลสฺตฺติกํ อฺุคฺคิริตฺวา
คจฺจ สิมฺนฺติ คณฺุทปสฺเส ปหริ ฯ หตฺโถ ปาสาณฺเ ปฏฺิหโต วิย วิกรมฺปีตฺถ ฯ (๔) สฺา (๕)
ปฏฺิภกมิตฺวา เอวํ ถทฺุทฺทภาวํ ฅตฺวา ปกฺกมิตฺวา สุวณฺณรูปกํ ทิสฺวา (๕) อฺุยฺยชิตฺา เมติ
สญฺญํ อฺุปฺปาเทสิ อฺุยฺยชิตฺาย หิ เม นิวาสนปฏฺิภคฺคาหิกายปี (๖) อฺุยฺยตฺตาติ อหา ฯ อถ นํ เต
มนฺุสฺสา ปรีวาเรตฺวา เอวรูปา เต สามีชิตฺาติ ปุจฺฉิสฺสุ ฯ ก็ เอสา อิมาย สตฺคฺุณฺเณ
สทฺุสฺสคฺุณฺเณ มยฺหิ อฺุยฺยา อภฺิรูปตฺรา

๑. ม. รธํ ฯ ๒. สී. สจฺจการํ ฯ ๓. ม. เอกมฺนฺเต ฯ ๔. ม. กรมฺปีตฺถ ฯ
๕. ม. สฺาปฏฺิภกมิตฺวา เอวํ ถทฺุทฺุ นาม มหาคีวํ ทิสฺวา ฯ ๖. กตฺถจฺ. นิวาสนปฏฺิภคฺคาหิกายปี ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปาตวณณา หน้า ๒๓๘

ทวาทสหตเถ คพฺเภ นิสินฺนาย ปทีปกิจจํ นตฺติ สรีโรภาเสเนว ตมํ วิธมตีติ ฯ เตนหิ
อากจฺจมาติ ปุञฺช คเหตุวา สุวณฺณรูปกํ ปรเถ อาริเปตฺวา โกลิยโคตฺตสฺส ฆรทฺวาเร จตฺวา
อากมณฺ ํ นีเวทียีสุ ฯ

พฺราหฺมโณ ปฏิสนฺถาริ กตฺวา กุโธ อากตฺตถาติ ปุञฺฉิ ฯ มคฺชรฎฺเฐ มหาติตฺถคามา
กปิลพฺราหฺมณฺสฺส ฆรโตติ ฯ กิการณา อากตาติ ฯ อิมินา นาม การณฺนาติ ฯ กลฺยาณํ
ตาตา สมานชาติโคตฺตวิกโว อมฺหากํ พฺราหฺมโณ ทสฺสาม (๑) ทาริกนฺติ ปณฺณาการิ
คณฺหิ ฯ เต กปิลพฺราหฺมณฺสฺส สาสนํ ปหิณฺตีสุ ลทฺธา ทาริกา กตฺตพฺพิ กโรธาติ ฯ ตํ
สาสนํ สุตฺวา ปิปลิมาณวสฺส อาริเจยฺยสุ ลทฺธา กิร ทาริกาติ ฯ มาณโว อหํ น
ลภิสฺสนฺตีติ จินฺเตสึ อิเม ลทฺธาติ วทฺนฺติ อนตฺถิโก หุตฺวา ปณฺณํ เปเสสฺสามิติ
รโหคโต ปณฺณํ ลิขิ ภทฺทา อตฺตโน ชาติโคตฺตโกคานฺรูปี ฆราวาสึ ลภตุ อหํ นิกฺขมิตฺวา
ปพฺพชิสฺสามิ มา ปจฺจมา วิปฺปฏิสารินิ อโหสึติ ฯ ภทฺทาปิ อสุกสฺส กิร มํ ทาทฺกาโมติ
สุตฺวารโหคตา ปณฺณํ ลิขิ อยฺยปฺตฺโต อตฺตโน ชาติโคตฺตโกคานฺรูปี ฆราวาสึ ลภตุ
อหํ นิกฺขมิตฺวา ปพฺพชิสฺสามิ มา ปจฺจมา วิปฺปฏิสารี อโหสึติ ฯ เทว ปณฺณานิ
อนตฺรามกฺเค สมากจฺญีสุ ฯ อิหิ กสฺส ปณฺณนฺติ ฯ

๑. ม. ทสฺสามิ ฯ

ปิปฺผลิมานเวน ภาททาย ปหิตนฺติ ฯ อิทํ กสฺสาติ ฯ ภาททาย ปิปฺผลิมานวสฺส ปหิตนฺติ จ
วุดเต เทวปี วาเจตฺวา ปสฺสธ ทารกานํ กมฺมนฺติ ฆาเลตฺวา อรณฺเณ จฑฺเทตฺวา
สमानปณฺณํ ลิจิตฺวา อิตฺโต จ เอตฺโต จ เอเตสํ (๑) เปเสสฺสุ ฯ อิติ เตสํ อนิจฺจนานานํเยว
สภาคโม อโหสิ ฯ

ตํทิวสํเยว มาณโวปี เอกํ ปุปฺพทามํ กเหตุวา จเปสิ ฯ (๒) ภาททายปี (๓) กายปีตานี
สยนมชฺเฒ จเปตฺวา ภูตฺตสายมาสา อุโกปี สยนํ อภิรุหิสฺสามาติ สมากนฺตฺวา
माणโว ทกฺขิณปสฺสเสน สยนํ อภิรุหิ ฯ ภาททา วามปสฺสเสน อภิรุหิตฺวา อาห ยสฺส ปสฺเส
ปุปฺพทานิ มิตายนฺติ ตสฺส รากจิตฺตํ อุปฺปนฺนนฺติ ฆานิสฺสาม อิมํ ปุปฺพทามํ น
อลฺลียิตพฺพนฺติ ฯ เต ปน อณฺณมณฺณํ สรียสมฺพสฺสภเยน ตियามรตฺตี นิตฺทํ
อโนกฺกนฺตฺวา วิตฺตินาเมนฺติ ทิวา ปน หสนมตฺตํ (๔) นาโหสิ ฯ เต โลกามีเสน อสฺสฏฺจา
ยาว มาตาปิตโร ฆรณฺติ ตาว กุญฺมพํ อวิจาเรตฺวา เตสฺ กาลกเตสฺ วิจารยีสฺสุ ฯ
ปิปฺผลิมานวสฺส (๕) สมฺปตฺติ สตฺตาสีติโกฏฺฐนํ เอกทิวสํ สรียํ อุพฺพฏฺฐेतฺวา
จฑฺเทตฺพํ สุวณฺณจฺจนฺเมว มคฺชนาพิยา ทฺวาทสฺนาพิมตฺตํ ลทฺฐํ วญฺญติ ฯ

๑. ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ ๒. กตฺถจิ. กนฺนิตฺวา เปเสสิ ฯ ๓. สී. ย. ตานีวาเปน มชฺเฒ
จเปตฺวา ฯ ม. ตานี สยนมชฺเฒ จเปสิ ฯ ๔. ม. หาสมตฺตมฺปิ ฯ ๕. ม. มหตี มานวสฺส ฯ

ยบุตรพุทธาณิ (๑) สกฺขิมตฺตานิ ตฺพากานิ กมฺมนฺโต ทฺวาทสโยชนิโก อนุราชปฺรปฺมาโณ
ทาสคาโม (๑) จุฑทส หตฺถานิกา จุฑทส อสฺสานิกา จุฑทส รถานิกา ฯ

โส เอกทิวสํ อลงฺกตอสฺสํ (๒) อารุยฺห มหาชนปฺริวฺโต กมฺมนฺตํ คนฺตุวา
เขตฺตโกฏฺยํ จิโต นงฺกเลหิ ภินฺนญฺจฺจานโต กากาทโย สกฺขณฺ คณฺฑปฺปาทาเท ปาณเ
อุฑฺฐริตฺวา ขาทฺนฺเต ทิสฺวา ตาตา อิมํ ก็ ขาทฺนฺตฺติ ปุจฺฉิ ฯ คณฺฑปฺปาเท อຍฺยติ ฯ
เอเตหิ กตํ ปาปํ กสฺส โหตฺติ ฯ ตุมฺหากํ อຍฺยติ ฯ โส จินฺเตสิ สเจ เอเตหิ กตํ ปาปํ มยฺหํ
โหติ ก็ เม กริสฺสตี สตฺตาสฺตีโกฏฺชนํ ก็ ทฺวาทสโยชนิโก กมฺมนฺโต ก็ สกฺขียนฺตพฺพุทฺธา
ตฺพากานิ ก็ ทาสคาโม (๓) สพฺพเมตํ ภทฺทาย กاپิลาณียา นียฺยาเทตฺวา นิกฺขมฺม
ปพฺพชิสฺสามิตี ฯ

ภทฺทาปี กاپิลาณิ ตสฺมี ขณฺ อนฺตรวตฺตสฺมี ตโย ติลกฺมฺเภ ปตฺถราเปตฺวา
ธาตีหิ ปฺริวฺตา นิสินฺนา กาเก ติลปาณเ ขาทฺมานํ ทิสฺวา อมฺมา ก็ อิมํ ขาทฺนฺตฺติ
ปุจฺฉิ ฯ ปาณเ อຍฺยติ ฯ อกฺุสฺสํ กสฺส โหตฺติ ฯ ตุมฺหากํ อຍฺยติ ฯ สวา จินฺเตสิ มยฺหํ
จตุหตฺถวตฺถํ นาฬิโกทฺนมตฺตณฺจ ลทฺฐํ วัฏฺฏติ ยทิ ปเนตํ เอตฺตเกน ชเนน กตํ
อกฺุสฺสํ มยฺหํ

๑. ม. สกฺขิมมหาตฺพากานิ กมฺมนฺโต ทฺวาทสโยชนิโก อนุราชปฺรปฺมาณา จุฑทส
คาโม ฯ ๒. สී. อลงฺกตฺรณํ ฯ ๓. สී. ม. จุฑทส คาโม ฯ

โหติ อทฐา ภาสหัสเสนปี วญฺญโต สีลํ อุกฺขิปิตุํ น สกฺกา อยฺยปฺตเต อาคตมตฺเตยฺว
สพฺพํ ตสฺส นียฺยาเตตฺวา นิกฺขมฺม ปพฺพชิสฺสามีติ ฯ

มาณโว อาคนฺตฺวา นฺหาตฺวา ปาสาทํ อารุญฺห มหารเห ปลฺลงฺเก นิสีทิ
อถ จกฺกวตฺติโน อนฺจฺจวีกํ โภชนํ สขฺชยีสฺสุ ฯ เทวปี ญฺญชิตฺวา ปรีชเน นิกฺขนฺเต
รโหคเต ฆาสุกฺกฺจฺจเน นิสีทิสฺสุ ฯ ตโต มาณโว ภาทํ อห ภาทเท อิมํ ฆริ
อาคจฺจนฺตี กิตฺตํ ฆนํ อหริตี ฯ ปลฺจปลฺณณาส สกฺกฺสหัสฺสานิ อยฺยาติ ฯ เอตํ
สพฺพํ ยา จ อิมสฺมี ฆเร สตฺตาสีติโกฏฺเฒโย ยนฺตพฺพฐา สญฺจิตฺพาทิเกทา จ
สมฺปตฺติ อตฺถิ สพฺพํ ตฺยหฺนฺยเว นียฺยาเทมีติ ฯ ตฺมฺเห ปน กฺวี จจฺจถ อยฺยาติ ฯ
อหํ ปพฺพชิสฺสามีติ ฯ อหํปี ตฺมฺหากฺยเว อาคมนํ โอลกยฺมานา นิสินฺนา อหํปี
ปพฺพชิสฺสามีติ ฯ เตลํ อาทิตฺตปลฺณณญฺญิ วิย ตโย ภาว อฺปญฺจหีสฺสุ ฯ เต อนฺตราปณฺโต
กาสายานิ (๑) วตฺถานิ มตฺติกาปตฺเต จ อหฺราเปตฺวา อณฺณมณฺณํ เกเส โอลหฺราเปตฺวา
เย โลกเ อรหฺนฺโต เต อฺทฺทิสฺส อมฺหากํ ปพฺพชฺชาติ วตฺวา ถวิกาย ปตฺเต
โอลสาเรตฺวา อฺเส ลกฺเคตฺวา ปาสาทโต โอลตรีสฺสุ ฯ เคเห ทาเสสฺสุ วา กมฺมกาเรสฺสุ
วาน โกจิ สญฺชานิ ฯ

#๑. ม. กสวารสปีตานิ ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปาตวณณา หน้า ๒๔๒

อถ เน พุราหุณคามโต นิกุขมม ทาสคามทวารเณ คจฺจนฺเต อากปฺกุตฺตวเสน
ทาสคามวาสีโน สณฺขานีสฺสุ ฯ เต โรทนฺตา ปาทสฺสุ นิปตฺติวา ก็ อเมห อนาถ กโรถ
อยุยาคิ อาหฺสฺสุ ฯ มยฺ ภณฺเ อาทิตฺตปณฺณสาลา วิย ตโย ภวาคิ ปพฺพชฺมิหฺมา สเจ
ตุเมหฺสฺ อเอกํ ภูชิสฺสํ กโรม วสฺสสตมฺปิ น ปุโหมาติ (๑) ตุมฺเห จ (๒) ตุมฺหากํ สีสํ
โรวิทฺวา ภูชิสฺสา หุตฺวา ชีวถาคิ วตฺวา เตสํ โรทนฺตานเวย ปกฺกมฺีสฺสุ ฯ เถโร ปฺรโต
คจฺจนฺโต นินฺตฺติตฺวา โอลเณโต จินฺเตสิ อยฺ ภทฺทา กاپิลาณี สกถชมฺพุทฺธิปคฺชนิกา
อิตฺถิ มยฺหํ ปจฺจโต อากจฺจติ ฯ จานํ โข ปเนตํ วิชฺชติ ยํ โกจิทเว อเว จินฺเตยฺย อิม
ปพฺพชฺติวาปี วินา ภวิทฺดู น สกฺโกนฺตติ อนนฺจฺจวิกํ กโรนฺตติ ฯ โกจิ นาม (๓) อเมหฺสฺ มนํ
ปพฺพเสตฺวา อปายปฺรโก ภเวยฺย (๔) อิมํ ปหาย มยา คนฺตุ วัณฺณตฺติ จิตฺตํ อูปฺปาเทสิ ฯ

โส ปฺรโต คจฺจนฺโต เทวธาปถํ ทิสฺวา ตสฺส มตฺถเก อญฺจาสิ ฯ ภทฺทาปี
อากนฺตฺวา วนฺทิตฺวา อญฺจาสิ ฯ อถ นํ อาห ภทฺเท ตาทิสี อิธฺถิ มม ปจฺจโต
อากจฺจนฺตี ทิสฺวา อิม ปพฺพชฺติวาปี วินา ภวิทฺดู น สกฺโกนฺตติ จินฺเตตฺวา อเมหฺสฺ
ปพฺพจฺจิตฺโต มหาชโน อปายปฺรโก ภเวยฺย ฯ อิมสฺมี

๑. ม. นปฺปโหติ ฯ ๒. ม. ตุมฺเหว ฯ ๓. ม. โกจิ วา ปน ฯ ๔. สี. आयुปโคภเวयฺย ฯ
กตฺถจฺ. อปายมฺจฺจโก น ภเวยฺย ฯ

เทวธาปเถ จตุวา(๑) เอกัง คณฺห อหํ เอนน คมิสฺสามิตี ฯ อาม อยฺย ปพฺพชิตานํ
 มาตุคาโม นาม มลํ ปพฺพชิตวาปี อิมเ วินา น ภวนฺตติ อมฺหากํ โทสํ ทสฺสนฺติ (๒) ตุมฺเห
 เอกัง มคฺคํ คณฺหถ อหํ เอกัง คณฺหิตฺวา วินา ภวิสฺสามาติ ติกฺขตฺตํ ปทกฺขิณฺณํ กตฺวา
 จตฺตสฺส จานเสฺส ปณฺจปติภฺจิสฺสเตน วนฺทิตฺวา ทสนฺขสโมธานสมฺมุชฺชลํ อณฺชลํ ปคฺคยฺห
 สตสฺสทสฺสกปฺปปฺปมาเณ อทฺธานเ กเต (๓) มิตฺตสฺสนถโว อชฺช ภิชฺชตีติ วตฺวา ตุมฺเห
 ทกฺขิณฺชาติกา นาม ตุมฺหากํ ทกฺขิณฺมคฺโค วฏฺฏติ ฯ มยํ มาตุคามานาม วามชาติกา
 อมฺหากํ วามมคฺโค วฏฺฏตีติ วนฺทิตฺวา มคฺคํ ปฏฺธิปฺนฺนา ฯ เตสํ เทวธาตกาเล อยํ
 มหาปจฺวี อหํ จกฺกวาพริสฺสเณรฺูปพฺพเต ชาเรตฺตํ สกฺโกมิ ตุมฺหากํ คฺคเณ ชาเรตฺตํ น
 สกฺโกมิตี วทนฺตี วิย วิรวมาณา อกมฺปิ อากาเส อสนิสฺสทฺโท วิย ฯ วฏฺฏติ (๔)
 จกฺกวาพปพฺพโต โอนฺมิมิ ฯ (๕)

สมฺมาสมฺพุทฺโธปิ เวพฺวาเน มหาวิหारे คณฺชกฺกฺขิยํ นิสฺสินฺโน ปจฺวิกมฺปนสทฺทํ
 สุตฺวา กสฺส นฺ โข ปจฺวี กมฺปตีติ อวชฺชเชนฺโต ปิปลิมาณโว จ ภทฺทา จ กاپิลาณี
 มํ อุตฺทิสฺส อปฺปเมยฺยํ สมฺปตฺตี ปหาย ปพฺพชิตฺวา เตสํ วิโยคฺกฺจฺจาเน อุกฺกนฺนํปิ
 คฺคณฺพเลน อยํ ปจฺวิกมฺโป ชาโต มยาปี เอเตสํ

๑. ม. ย. ตฺวํ ฯ ๒. กคฺคจ. ปสฺสนฺติ ฯ ๓. ม. ย. กโต ฯ ๔. ม. ปวตฺติ ฯ

๕. ส. ย. อุนฺนมิ ฯ ม. อุนฺนทิ ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปตวณณา หน้ ๒๔๔

สงคห้ กาคู้ วญฐีตีติ ฌตฺวา (๑) ฌนุชญูโต นิกุขมม สยเมว ปตฺตจิวรมาทาย
 อสีติมหาเถรสฺส กญฺจิ อนามนฺเตตฺวา ติกาวุตฺตํ มคฺคํ ปจฺจกฺคมนํ กตฺวา ราชคหฺสฺส จ
 นาพนฺทาย จ อนฺตเร พหุปฺตตกนิโครชฺชมูลे ปลลฺงกํ อากุชิตฺวา นิสีทึ ฯ นิสีทฺนโต ปน
 อญฺฉตฺรปฺสฺสกุลิกอ วิย อนิสีทิตฺวา พุทฺธเวสฺสึ คเหตุวา อสีติหตฺถา ฌนฺรฺสึโย (๒)
 วิสฺสชฺเชนฺโต นิสีทึ ฯ อิติ ตสฺมี ฌณฺ ปณฺณจฺจตฺตสกฺกจกฺกฏฐาคาราทีปฺปมาณา
 พุทฺธรฺสึโย (๓) อิตฺโต จิตฺโต จ วิปฺพนฺทนฺตฺติโย วิชวานฺตฺติโย ฌนฺทสทฺสฺสสุริยสทฺสฺสอฺคฺคมนกาโล
 (๔) วิย กุรฺมามา ตํ วนนฺตฺรํ (๕) เอโกภาสํ อํกํสุ ฯ ทวตฺตีสมาหาปฺริสทกฺกชณฺสิริยา สมฺมุชฺฉํ
 (๖) ตาราคณวิกสิตฺติ วิย คคณตลํ (๖) สฺสฺสฺสฺสฺสทกมลกวลฺยํ วิย สลิลํ วนนฺตฺรํ (๕) วิโรจิตฺถ ฯ
 นิโครชฺชกฺกชฺส นาม ฌนฺโร เสโต โหติ ปณฺณานิ (๗) นาม นีลานิ ปกฺกานิ รตฺตานิ ฯ
 ตสฺมิมฺปน ทิวเส เสตสาโฆ (๘) นิโครชฺช สฺวณฺณวณฺณโณว อโหสิ ฯ

มหากสฺสปตฺเถโร อัย มยฺหํ สตฺถา ภวิสฺสตี อิม่าหํ อฺทฺทิสฺส ปพฺพิชิตฺติ
 ทิฏฺฐญฺจานโต ปญฺจาย โธณโต (๕) ฌนฺตฺวา ตีสฺส ฌานสฺส วนฺทิตฺวา สตฺถา เม ภนฺเต
 ภควา สวโกหมสฺมึ สตฺถา เม ภนฺเต ภควา สวโกหมสฺมึตี อห ฯ อถ นํ ภควา
 # ๑. ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ ๒. ม. ยฺ. ฌนฺพุทฺธรฺสฺมึโย ฯ ๓. ม. ยฺ. พุทฺธรฺสฺมึโย ฯ
 # ๔. สึ. ...อฺคฺคมนกาเล ฯ ๕. ม. ยฺ. วนนฺตํ ฯ ๖. ม. สมฺมุชตาราคณํ วิย คคณํ ฯ
 # ๗. ม. ปตฺตานิ ฯ ๘. ม. ยฺ. เสตสาโฆ ฯ ๙. ม. ยฺ. โธณโตณโต ฯ

อโวจ กสฺสป สเจ ตฺวํ อิมํ นิปจฺจการี มหาปจฺจวียา กรเญยาสี สปิ ชาเรตุํ น
สกกุณฺเษย ๑ ตถาคตสฺส เอวํ (๑) คุณมหนุตตยา ตยา (๑) กโต นิปจฺจกาโร มยหิ
โลมมฺปิ จาเลตุํ น สกฺโกติ ๑ นิสีท กสฺสป ทายชฺชํ เต ทสฺสามิติ ๑ อถสฺส ภควา
ตีหิ โอวาเทหิ อุปสมฺปทํ อทาสี ๑ ทตฺวา พหุปรุตฺตกนิโครธมฺลโต นิกฺขมิตฺวา เถรี
ปจฺจาสมณํ กตฺวา มคฺคํ ปฏฺิปรชฺช ๑ สตฺถุ สรีริ ทวตฺตีสมหาปฺริสทกฺขณวิจิตฺต
มหากสฺสปสฺส สตฺตมมหาปฺริสทกฺขณปฏฺิมณฺฑิตํ ๑ โส กาณจนมหนานาวาย
ปจฺจนาพฺุโร วีย สตฺถุ ปทานุปรทิกํ อนุคฺคณฺิ ๑ สตฺถา โถกํ มคฺคํ คนฺตฺวา มคฺคา โอกกมม
อณฺตรสฺมิ รุกฺขมฺล นิสชฺชาการิ ทสฺเสติ เถโร นิสีทิตฺกาโม สตฺถาติ ฉตฺวา อตฺตโน
ปารุตฺตํ ปฏฺุปีโลติกํ สํฆาฏฺิ จตฺคฺคณฺิ กตฺวา ปณฺณเปสิ ๑

สตฺถา ตตฺถ นิสีทิตฺวา หตฺถณ จีวรํ ปรามสนฺโต (๒) มฺหุกา โข ตฺยายํ กสฺสป
ปฏฺุปีโลติกาสงฺฆาฏฺิติ (๓) อาห ๑ เถโร สตฺถา เม สงฺฆาฏฺิยา มฺหุภาวํ กเถติ
ปารุปีตฺกาโม ภวิสฺสตีติ ฉตฺวา ปารุปรุ ฆนฺเต ภควา สงฺฆาฏฺินฺติ อาห ๑ ตฺวํ กิ
ปารุปีสฺสสิ กสฺสปาติ ๑ ตฺมฺหากํ นิवासนํ ลภนฺโต ปารุปีสฺสามิติ ๑ (๔) กิมฺปน ตฺวํ
กสฺสป เอวํ อิมํ ปรีโภคชฺิณฺณํ ปัสฺสูกฺคํ ชาเรตุํ สกฺขิสฺสสิ ๑ มยา หิ อิมสฺส ปัสฺสูกฺคสฺส
คหิตทิวเส อุทกปริยนฺตํ กตฺวา

๑. สී. ม. คุณมหนุตตฺ ชานตา ตยา ๑ กตฺถจ. คุณมหนุตตฺชาสฺส ๑ ๒. สී. ปริมทฺทนฺโต ๑
ม. ปรามสฺติตฺวา ๑ ๓. สී. ปฏฺุปีโลตินํ สงฺฆาฏฺิติ ๑ ๔. ม. ปารุปีสฺสามิ ฆนฺเตติ ๑

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปถวณณา หน้ ๒๔๖

มหาปจวี กมปิ อิม พุทธานั ปรีโกคชณจวีร นาม ชณณั น สกกา ปรีตคณณ
ชเรตุ์ ปฎิพเลน อิทั ปฎิปตติ ปุณสมตเถน ชาตปีสุกุกิเกน กเหตุ วฎฐีตติ
วตวา เถเรน สทฐี จีวรึ ปรีวตเตติ ฯ

เอวมปน จีวรปรีวตตั กตวา เถเรน ปารูปีตจีวรึ ภควา ปารูปี สตถุ จีวรึ
เถโร ปารูปี ฯ ตสมึ สมเย อเจตนาปี อัย มหาปจวี ทุกกรั ภนเต กริ (๑) อตตนา
ปารูตจีวรึ สวากสส ทินนปพพิ นาม นตติ อหิ ตุมหากั คณั ชเรตุ์ น สกโกมีติ
วทนตี วีย อุกทปรียนตั กตวา กมปิ ฯ เถโรปี สทฐั ทานี มยา พุทธานั ปรีโกคจีวรึ
กั เม อิทานี อุตตริ กตตพพิ อตถิตติ อณณตี อกตวา พุทธานั สนตติเกเยว เทรสชตงคณณ
(๒) สมาทาย สตตทิวสมตตั ปุณชชโน หุตวา อฎฐเม อรุณ สท ปฎิสมภิทาหิ อรหตตั
ปาปณั ฯ สตถาปี (๓) จนโทปโม ภิกขเว จนุทูปโม กุลานี อุปสงกมติ อปกสเสว กายั
อปกสส จิตตั นิจจนวนโก กุเลสุ อปคพโกติ (๓) เอวมาทิหิ สุตเตหิ เถรึ โธเมตวา
อปรภาเค เอตเทว กสสปลัยตตั อตถุปตติ กตวา มม สาสเน ชุตวาทานั ภิกขุณั
มหากสสโป อคโคติ เถรึ จานนตเร จเปสีติ ฯ

๑. ม. ย. อกคถ ฯ ๒. ม. เทรส ชุตคณณ ฯ ๓. ม. กสสโป ภิกขเว จนุทูปโม กุลานี
อุปสงกมติ อปกสเสว กายั อปกสส จิตตั นิจจนวนโก กุเลสุ อปคพโกติ ฯ

*เล่มที่ ๑๓ หน้า ๒๔๗

อนรุทตเถรวตถวณณา

ปญจเม ทิพพจกุกกานัน ยทิตัน อนรุทโทติ ทิพพจกุกกานัน ยทิตัน อนรุทตเถโร
อคุโคติ วทิตี ๗ ตสฺส จินฺณวสิตาย อคฺคภาโว เวทิตพฺโพ ๗ เถโร กิร โภชนปฺปญจมตฺตํ
จเปตฺวา เสสกาลํ อาโลกํ วทฺฒตฺวา ทิพพจกุกกา สตฺเต โอลเกนฺโตว วิหริตี ๗ อิติ
อโหระตฺตํ จินฺณวสิตาย เอส ทิพพจกุกกานัน อคุโค นาม ชาโต ๗ อปีจ กปฺปสตฺสหสฺสํ
ปฏฺจิจิตฺถาเวน เสสทิพพจกุกกานัน (๑) อคุโคว ชาโต ๗ ตตฺร จสฺส ปุพฺพกมฺเม (๒)
อยมฺนุพฺพุทฺธิกา

อัยปี ทิ กุลปฺตฺโต ปทฺมุตฺตรสฺเสว ภควโต กาลे ปจฺจนาภตฺตํ ชมฺมสฺสวณฺตํ วิหารํ
คจฺจนฺเตน มหาชเนน สทฺธิ อคฺมาตี ๗ อัย ทิ ตทา อณฺตโร อปากฺกานาโม
อิสฺสรกฺกมฺพิโก อโหสี ๗ โส ทสฺพลํ วณฺทิตฺวา ปรีสฺปรียณฺเต จิตฺตํ ชมฺมกถํ สฺสณฺตี ๗
สฺสถา เทสนัน ยถานุสนฺธิ ฆญฺเจตฺวา (๓) เอกํ ทิพพจกุกกํ ภิกฺขุํ เอตทคฺคกฺกฺจฺจเน จเปตี ๗

ตโต กฺกมฺพิทสฺส เอตทโหสี มหา วตฺถยํ ภิกฺขุ [๔] เอวํ สฺสถา สยํ ทิพพจกุกกานัน
อคฺคภาเว (๕) จเปตี ๗ อโห วตฺถาหมฺปิ อนาคเต อฺปฺปชฺชนกพฺพทฺธสฺส สาสเน
ทิพพจกุกกานัน อคุโค

๑. ม. ปตฺติจิตฺถาเวนเส ทิพพจกุกกานัน ๗ ๒. สี. ปณฺหกมฺเม ๗ ๓. สี. ย. ยถานุสนฺธิ
คเหตฺวา ๗ ม. ยถานุสนฺธิกํ... ๗ ๔. สี. เอตฺถนฺตเร ยนฺตี ทิสฺสตี ๗ ๕. ม. อคฺคกฺกฺจฺจเน ๗

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิป้ตวณณนา หน้ ๒๔๘

ภเวยุนติ จิตตํ อุป้ปาเทตว้ ปรีสนตเร คนตว้ สุวตนาย ภควนตํ ภิกขุสตสหัสเสน
 สทฐี นิมนเตตว้ ปูนทิวเส พุทฐปป์มุขสส ภิกขุสัสมสส มหัทานั ทตว้ มหนตํ
 มยา จานนตฺรึ ปฏจิตนติ เตเนว นียาเมน อชช สุวตนาย (๑) นิมนเตตว้
 สตตทิวสานิ มหัทานั ปวตเตตว้ สปริวารสส ภควโต อุตตมวตถานิ ทตว้ ภควา
 นานั อิมั สกุการิ ทิพพสมปตติยา น มนุสสสมปตติยา วา อตถาย กโรมิ ยั ปน
 ตุมเห อีโต สตตทิวสมตถเก ภิกขุํ ทิพพจกุกุกานั อคคกุกุกานเ จปยิตถ อหมปปี
 อนาคเต เอกสส พุทฐสส สาสเน โส ภิกขุ วिय ทิพพจกุกุกานั อคโค ภเวยุนติ
 ปฏจันนั กตว้ สตถุ ปาหมุเล นิปชชึ ฯ สตถา (๒) อนาคเต โอโลเกตว้ ตสส ปฏจนาย
 สมิชฌนภาวั ถตว้ เอวมาห อมโก ปรีส อนาคเต กปป์สตสหัสสปรีโยसानเ โคตโม
 นาม พุทฐโ อปป์ชชิสสตี ตสส สาสเน ตว้ ทิพพจกุกุกานั อคโค อนรรุทฐโ นาม
 ภวิสสตีตี ฯ เอวญจ ปน วตว้ ภตถานุโมทนั กตว้ วิหารเมว อคมาสิ ฯ

กุกุกุมพิโกปี ยาว พุทฐโ ฐรตี ตาว อวิชชหิตเมว กลุยาณกมมึ กตว้ ปรีนิพพเต
 สตถริ นิกุกิเต สตตโยชนิเก สุวณณเจตียे ภิกขุสัสมึ อุปสงกมิตว้ ภนเต ก็ ทิพพจกุกุกุส
 # ๑. สึ. อชชตนาย ฯ ๒. ม. อนาคตํ ฯ

ปริกมมุนติ ปุจฺฉิ ฯ ทีปํ ทาตุํ วัฏฺฐติ อฺปาสกาติ ฯ สาธุ ฆนฺเต กริสฺสามิติ สหสฺสทีปานิเยว
ดาว ทีปรุกฺขานํ สหสฺสํ กาวเรสิ ตทนนฺตรํ ตโต ปริตฺตตเร ตทนนฺตรํ ตโต ปริตฺตตเรติ
อนกสหสฺเส ทีปรุกฺเข กาวเรสิ ฯ เสสทีปา ปน อปริมาณํ อเหตุํ ฯ

เอวํ ยาวชีวํ กลฺยาณกมฺมํ กตฺวา เทเวสุ จ มนุสฺเสสุ จ สัสนฺนุโต กปฺปสฺตสหสฺสํ
อติกกมิตฺวา กสฺสปสมฺมาสมฺพุทฺธกาเล พาราณสียํ กุฏุมฺพิกเคเห นิพฺพตฺติตฺวา
ปรินิพฺพเต สตฺถริ นิกฺขิตฺเต โยชนิกเ เจติเย พนฺหุ กัสปาทิโย การาเปตฺวา สปฺปิมนฺทสฺส
ปุเรตฺวา มชฺเช เอเกกฺกคฺคฺคณฺตริกํ (๑) จเปตฺวา (๒) วัฏฺฐิโย จปาเปตฺวา (๒) อชฺชาเลตฺวา
มุขวณฺณิโย มุขวณฺณิสฺสุ (๓) มุสาเปนฺโต (๔) เจติยํ ปริกฺขิปาเปตฺวา อตฺตโน สพฺพมหนฺตํ
กัสปาทิํ การเตตฺวา สปฺปิมนฺทสฺส ปุเรตฺวา ตสฺสา มุขวณฺณิยํ สมฺนตโต วัฏฺฐิสหสฺสํ
ชลาเปตฺวา มชฺจณฺจानเ ธฺวปิกปิไลติกาย เวเจตฺวา ชลาเปตฺวา กัสปาทิํ สีเสนาทาย
(๕) สพฺพพรตฺตี โยชนิกํ เจติยํ อนฺุปรียายิ ฯ เอวนฺเตนาปิ อตฺตภาเวน ยาวชีวํ กลฺยาณกมฺมํ
กตฺวา เทวโลเก นิพฺพตฺโต ฯ

ปุณฺ อณฺุปรปฺนเน พุทฺเธ ตสฺมีเยว นกเร ทฺกคตฺกคฺคสฺส

๑. ม. ยฺ. เอเกกํ กุพฺปิณฺฑํ จเปตฺวา อชฺชาเลตฺวา ฯ ๒. ม. ยฺ. อิมเ ปาจา นตฺถิ ฯ

๓. ม. ยฺ. มุขวณฺณิยา มุขวณฺณิ ฯ ๔. สฺ. สฺ. มุสาเปนฺโต ฯ ๕. สฺ. สฺ. ตํ ปาทิํ สีเส จเปตฺวา ฯ

เคเห ปฐิสนฐี คณหิตฺวา ตินหารโก (๑) สุมนเสฏฺฐี นาม นิสฺสาย วลี ฯ อนุนภาโรตีสฺส
นามํ อโหสิ ฯ โส ปน สุมนเสฏฺฐี เทวสิกํ กปณทฺธิกฺวณิพฺพกยาจกานํ เคหทฺวาร
มหาทานํ เทติ ฯ อถกทิวสํ อฺปรินฺนุโ จ นาม ปจฺเจกพฺพุโ คณฺฐมาทนปฺพุต
นิโรธสมาปตฺตี สฺมาปนฺโน ตโต วุฏฺฐาย อชฺช กสฺส อนุคฺคหํ กาคฺ์ วุฏฺฐิตฺติ วิมฺสิ ฯ
ปจฺเจกพฺพุธา จ นาม ทฺคฺคตานุกมฺปกา โหนฺติ โส อชฺช มยา อนุนภาโรตีสฺส อนุคฺคหํ
กาคฺ์ วุฏฺฐิตฺติ จินฺเตตฺวา อิทานิ อนุนภาโร อฏฺฐวิโต (๒) อตฺตโน เคหํ อากมิตฺสตีติ
ตฺตวา ปตฺตจิวริ อาทาย คณฺฐมาทนปฺพุตโต (๖) เวหาสํ อพฺภุคฺคตฺตวา คามทฺวารเยว
อนุนภาโรตีสฺส สฺมมฺมุเจ ปจฺจฺจฺฐาติ ฯ

อนุนภาโร ปจฺเจกพฺพุทฺ์ ตฺจฺจปตฺตหตฺถํ ทิสฺวา ปจฺเจกพฺพุทฺ์ อภิวาเทตฺวา อปี
ภนฺเต ภิกฺขํ ลภิตฺถาติ ปฺจฺจฺนิ ฯ ลภิสฺสาม มหาปฺญฺญาติ ฯ ภนฺเต โถกํ อีเชว โหธาติ
เวเคน คนฺตฺวา อตฺตโน เคเห มาตฺคามํ ปฺจฺจฺนิ ภทฺเท มยฺหํ จปิตฺถากภตฺถํ อตฺถิ
นตฺถิตฺติ ฯ อตฺถิ สามีติ ฯ โส ตโตว คนฺตฺวา ปจฺเจกพฺพุทฺ์สฺส หตฺถโต ปตฺตํ อาทาย
อากนฺตฺวา ภทฺเท มยฺ ปฺริมตฺตภาเว กลฺยาณกมฺมสฺส อกตฺตฺตา ภตี (๓) ปจฺจาสิสฺมานา
วิหฺราม (๓)

๑. ม. ยฺ. อยฺ ปาโ จ นตฺถิ ฯ ๒. สฺ. อฏฺฐวิโต ฯ ๓. สฺ. โภชนํ ปจฺจาสิสฺมานา วิหฺราม ฯ
ม. ภตฺตี ปจฺจาสิสฺมานา วิหฺราม ฯ

อมุหาคัม ทาตุกมุขตาย สติ เทยชรมุโม น โหติ เทยชรมุเม สติ ปฏิกุคาหัง น ลภาม
อชช เม อุปริฏฐปจเจกพุทฺโธว ทิฏฺฐโธ ภาคภตฺตมฺยจ อตฺถิ มยฺหิ ภาคภตฺตํ อิมสฺมี ปตฺเต
ปกฺขิปาหิตี ฯ

พฺยตฺตา อิตฺถิ ยโต มยฺหิ สามิโก ภาคภตฺตํ เทติ มยาปิ อิมสฺมี ทาน
ภาคินิยา ภวิตพฺพนฺติ อตฺตโน ภาคภตฺตมฺปิ อุปริฏฐปจเจกพุทฺธสฺส ปตฺเต
ปติฏฐเปตฺวา อทาสิ ฯ อนฺนภาโร ภตฺตปตฺตํ อหริตฺวา ปจเจกพุทฺธสฺส หตฺถ
จเปตฺวา ภนฺเต เอวรูปา พุชฺชิวิตา(๑) มุจฺจามาติ อาท ฯ เอวํ โหตุ มหาลฺลณฺณาติ ฯ
โส อตฺตโน อุตฺตรสาฎกํ เอกสฺมี ปเทเส อตฺถริตฺวา ภนฺเต อิช นิสิทธิตฺวา
ปริภฺยชฺธาติ อาท ฯ ปจเจกพุทฺโธ ตตฺถ นิสิทธิตฺวา นววิธํ ปาฎิกุลล์(๒)
ปจฺจเวกฺขิตฺวา ปริภฺยชิ ฯ ปริภฺยตฺถกาเล อนฺนภาโร ปตฺตโชนฺนอุทกํ อทาสิ ฯ
ปจเจกพุทฺโธ นิฏฺฐิตภตฺตกิจฺจโ

อิจฺฉิตํ ปฏฺฐิตํ ตฺยฺหิ (๓) จิปปเมว (๔) สมิชฺชตฺ
สพฺเพ ปฺนฺเรนฺตุ สงฺกปฺปา จนฺโท ปนฺนรโส (๕) ยถา ฯ
อิจฺฉิตํ ปฏฺฐิตํ ตฺยฺหิ จิปปเมว สมิชฺชตฺ
สพฺเพ ปฺนฺเรนฺตุ สงฺกปฺปา มณฺนิ โชติรโส ยถาติ (๖)

๑. สී. พุชฺชิวิกา ฯ ๒. ม. ปาฎิกุลล์ยํ ฯ ๓. สී. ตฺยฺหิ ฯ ๔. สී. ม. สพฺพเมว ฯ ๕. สී. ปณฺณรสี
ฯ

โปรานฺนโปกฺกเก ปน ปณฺณรโสติ ทิสฺสติ ฯ ๖. สී. ม. อิม ปาจา นตฺถิ ฯ

อนูมอหน้ กตว้ มคค้ ปฏิปชชึ ๗

สุมนเสฏฐิจิสฺส ฉตเต อธิวฐฐา เทวตา อโห ทาน้ ปรมทาน้ อูปริฐฐเจ
สุปติฐฐิตนุติ ติกขตตุ้ วตว้ สาฐฐการ้ อทาสึ ๗ สุมนเสฏฐึ กึ ตุ้ มึ เอตตกั กัลล
ทาน้ ททมาน้ น ปสฺสสึตี อห ๗ นห้ ตว ทาเน สาฐฐการ้ เทมิ อนุนภาเรน
อูปริฐฐปจเจกพุทฐสฺส ทินุนป้ณฐป้ตเต ปสึทิตว้ สาฐฐการ้ เทมิตึ ๗

สุมนเสฏฐึ จินฺเตสิ อจฺจริยั วติท้ อห้ เอตตกั กัลล ทาน้ เทนุโต เทวตา (๑)
สาฐฐการ้ ทาเปตุ้ นาสกขึ อัย อนุนภาโร มึ นิสฺสาย วสนุโต อนูรูปสฺส (๒)
ปฏีกฐากปคฺคสฺส ลทฐตฺตา เอกป้ณฐป้ตทานเนว สาฐฐการ้ ทาเปสิ เอตสฺส
อนูจฺจวิกั ทตว้ เอตึ ป้ณฐป้ตึ มม สนตกั กาคู้ วฐฐฐิตึ อนุนภาเร
ปกโกสาเปตว้ อชฺช ตยา กสฺสจึ กิณฺจึ ทาน้ (๓) ทินุน อตถิตึ (๓) ปุจฺฉึ ๗ อาม
อຍຍ อูปริฐฐปจเจกพุทฐสฺส เม อตตโน ภาภตตุ้ ทินุนนุติ ๗ หนท โภ กหาปณ้
คณฺห (๔) เอตึ ป้ณฐป้ตึ มยห้ เทหิตึ ๗ น เทมิ อຍຍาติ ๗ โส ยาว สหสฺสั วฑฺฒเสสิ
อนุนภาโร สหสฺสเสนปี น เทมิตึ อห ๗ โหตุ โภ ยทึ ป้ณฐป้ตึ น เทสิ สหสฺสั
คณฺหิตว้ ปตฺตี เม เทหิตึ ๗ เอตมปี ทาคู้ ยุตตุ้ วา น ยุตตุ้ วาติ น ชานามึ อຍຍมฺปน
๑. สึ. ม. เทวตึ ๗ ๒. ม. ย. สาฐฐรูปสฺส ๗ ๓. สึ. ทาน้ ทินุนนุติ ๗ ๔. ม. คณฺหิตว้ ๗

อุปริกุกปจเจกุกทฐิ ปุจฉิตุกวา สเจ ทาคู ยุตติ ภาวิสุสตี ทสุสामी โน เจ น ทสุสामीตี ๗
โส คนตุวา (๑) ปจเจกุกทฐิ สมปาปฉิตุกวา ภาเนต สุมนเสกุกฉิ มยหิ สหสตี ทตุวา
ตุมหากิ ทินนปิณฑปาเต ปตุตี ยาจตี ทมมิ น ทมมิตี ๗ อุปมนเต ปฉฉิต กริสामी
เสยธปาปี กุลสตีเก คามเอกสมิเยว ฆเร ทีโป (๒) ชาเลยเสสา อตุตโน เตเลน
วภูฉิ เตเมตุวา ซาลาเปตุวา คณหยย ปุริมทีปสส ปภา อตุติ นตุฉิตี ๗ อติเรกตรา
ภาเนต ปภา โหตีตี ๗ เอวเมว ปฉฉิต อุลลุกยาคู วา โหตุ กุกฉุกกุกกา วา อตุตโน
ปิณฑปาเต ปเรตี ปตุตี เทนตสส สหสตี วา สตสหสตี วา ยตุตกานิ (๓) เทติ
ตตุตกานิ ปุณฉิ วฑฒตี (๓) ตวิ เทนโต เอกเมว ปิณฑปาตี อทาสี สุมนเสกุกฉิส
ปน ปตุตีธา ทินนนาย เทว ปิณฑปาตา โหนติ เอโก ตว เอโก ตสสาตี ๗

โส ปจเจกุกทฐิ อกิวาเทตุวา สุมนเสกุกฉิส สนติกิ คนตุวา ปิณฑปาเต
ปตุตี คณห สামীตี อห ๗ หนท กหาปฉสหสตี คณหตี ๗ นานิ ปิณฑปาตี
วิกุกฉิณามิ สทฐาย ปน ตุมหากิ ปตุตี เทมิตี ๗ ตาต ตวิ มยหิ สทฐาย ปตุตี เทติ
อหมปน ตยหิ คณฉิ ปุเชนโต อิมิ สหสตี เทมิ คณห

๑. ม. ภาวิสุสตี ทสุสामीตี คนตุวา ๗ ๒. ม. ทีปี ๗ ๓. ส. กตุฉิ. ยตุตกิ เทติ
ตตุตกิ วฑฒตี ๗

*เล่มที ๑๓ เอกกนิปาตวณณา หน้า ๒๕๔

ตาตาดิ ๑ โส เอวิ โหตุติ สหสสิ คณหิ ๑ ตาต ตยหิ สหสสิ (๑) ลทฐกาลโต ปฏจาย
สเหตุถา กมมกรณกิจจึ นตุถิ วิถิยึ ฆริ คเหตุวาว (๒) วส ๑ สเจ เยน ตยหิ อตุโถ ตั (๓)
อหนเต ทมมิ อหธาเปตุวา คณหาคิ ๑

นิโรธสมาปตุติโต วุจติปจเจกพุทฐสส ทินนปิณฑปาโต นาม ตั ทิวสเมว
วิปากั เทติ ๑ ตสฺมา สุมนเสฏฺฐิ อณฺณทิวเส อนนการิ คเหตุวาว ราชกัถึ
อจจฺจนฺโตปิ (๔) นตุถิ (๕) ตั ทิวสั คเหตุวาว คโต ๑

อนนการสส ปุณฺณ อากมม ราชา เสฏฺฐิ อโนโลเกตฺวา อนนการเมว โอลเกสิ ๑
กี เทว อิมิ ปุริสึ อติวिय โอลเกสิติ ๑ อณฺณ ทิวสั อทิฏฺฐปฺพุพตุตา โอลเกมิติ ๑
โอลเกตพุพตุตโก เอส เทวาคิ ๑ โก ปนสฺส โอลเกตพุพตุตโก กุณฺณติ ๑ อชฺช
อตุตโน ภาคกตตี สยิ อกฺกชิตฺวา อฺปริฏฺฐปจเจกพุทฐสส ทินนตุตตามม หตุโต
สหสสิ ลภิ เทวาคิ ๑ โก นาม เอสติ ๑ อนนภาโร นาม เทวาคิ ๑ ตว หตุโต
ลทฐตุตา มมาปี หตุโต ลทฐุ อรหติ อหมิปิสฺส ปุชฺชั กริสฺสามิติ [๖] วตุวา
สหสสิ อทาสิ ๑ เอตสฺส วสนเคหิ ชานาถ ภณฺณติ ๑ สาธุ

๑. สหสฺสสฺสาติ ยุตฺตตรึ ๑ ๒. สึ. ม. มาเปตุวา วส ๑ ๓. สึ. ม. ตั มั ๑

๔. ม. ย. อจจฺจนฺโตปิ ๑ ๕. สึ. ม. อยิ ปาโจ นตุถิ ๑ ๖. ม. เอตฺถนฺตเร วตุวา สหสสิ
อทาสิติ ทิสฺสติ ๑

*เล่มที่ ๑๓ เอตทกุกกควณณา หน้า ๒๕๕

เทวติ ฯ เต เอตฺ เคาฏญานํ โสเชตฺวา (๑) กุกทาเลน อหตาตฏจําเน
ปิงฺคณนิกุกุมฺภโย (๒) คีวาย คีวํ อหจฺจ จิตฺตา ทิสฺวา รญฺโล อโรจยฺสึ ฯ ราชา
เตนหิ คนฺตฺวา ขนถาติ อห ฯ เตสํ ขนฺนุตํ ขนฺนุตํ เหฏฺฐา คจฺจนฺติ ฯ ปุณ
คนฺตฺวา รญฺโล อโรจยฺสึ ฯ ราชา อนฺนํภาสฺส วจฺเนน ขนถาติ อห ฯ เต คนฺตฺวา
อนฺนํภาสฺส วจฺเนน ขนฺนึสฺส ฯ กุกทาเลน อหตาตฏจําเน อหิจฺจตฺตกมฺกฏานิ
วีย กุมฺภโย อุกฺกหฺสึ ฯ เต ชนํ อหริตฺวา รญฺโล สนฺติเก ราสี อํกฺสฺส ฯ ราชา อมจฺเจ
สนฺนํปาเตตฺวา อิมฺสฺมี นคะ กสฺส (๓) เอตฺตํ ชนํ อตฺถิติ ปุจฺจึ ฯ นตฺถิ กสฺสจ
เทวติ ฯ เตนหิ อโย อนฺนํภาโร อิมฺสฺมี นคะ ชนเสฏฺฐี นาม โหตฺถติ ฯ ตํทิวสเมว
เสฏฺฐิจฺจตฺตํ ลภี ฯ

โส ตโต ปุจฺจาช ยาวชิวํ กฺลยาณกมฺมํ กตฺวา ตโต จุโต เทวโลเก นินฺพตฺโต ฯ
ทิฆรตฺตํ เทวมนฺสฺเสสฺส สํสริตฺวา อมฺหากํ สตฺถํ อุปฺปชฺชนกาเล กปิลวตฺถุนคเร
อมิโตทนสฺส สกฺกสฺส (๔) เกहे ปฏฺฐินฺธี คณฺหิ ฯ นามคหณทิวสํปิสุส มนฺสฺสา
อนฺรทฺโรตฺติ นามํ อํกฺสฺส ฯ มหานามสกฺกสฺส กนิกฺกฐภาตา สตฺถํ จุลลปิตุปฺตฺโต
ปรมสฺสขุมมาโล มหายุโย อโหสิ ฯ สุวณฺณปาดิยฺเยวสฺส ภตฺตํ อุปฺปชฺชํ อตฺส
มาตา เอกทิวสํ มม

๑. ม. โสเชนฺโต ฯ ๒. ส. ม. นิกุกุมฺภโย ฯ ๓. ม. กสฺส อณฺณสฺส ฯ

๔. ส. มิโตทนสกฺกสฺส ฯ

ปุตต์ นตฺถิติ ปทํ ชานาเปสฺสามิติ เอกํ สุวณฺณปาตี (๑) อถฺญาย สุวณฺณปาติยา (๑)
ปีทหิตฺวา ตฺวจฺจกัเขว เปเสสิ อนุตฺรามกฺเค เทวตา ทิปฺพปฺุเวหิ ปฺุเรสุ ฯ เอว
มหาปฺุญฺโโล อโหสิ ฯ ตินฺณํ อฺุจฺฉนํ อนุจฺฉวิเกสุ ตีสุ ปาสาเทสุ อลงฺกตนาฏฺกิตฺถิหิ
ปริวฺโต เทโว วีย สมฺปตฺตี อนุภฺวิ ฯ

อมฺหากํปี โปธิสฺตฺโต ตสฺมี สมเย ตฺสิตปฺุรา จวิตฺวา สุทฺุชฺชนมหาราชสฺส
อคมฺเมหฺสิยา กฺุจฺฉินฺนํ ปฺุฏฺฐินฺนํ คเหตฺวา อนุภฺกเมน วุฑฺฒิปฺุตฺโต
เอภฺนตฺตีสฺ วสฺसानิ อการมฺชฺเฒ เวสิตฺวา มหาภินิภฺกมฺนํ นิภฺกมิตฺวา อนุภฺกเมน
ปฺุฏฺฐิวิทฺธสพฺพญฺตฺถนาโณ โปธิมณฺเฑ สดฺตสฺตฺตาหํ วิตฺตินาเมตฺวา อธิปฺตเน มิคทาเย
ชมฺมจกฺกปฺุวตฺตณํ ปวตฺเตตฺวา โลกานฺุคฺคหํ กโรนฺุโต ราชคหํ อากมฺม ปฺุตฺโต เม
ราชคหํ อากตฺติ สฺตฺวา กจฺฉนฺถ ภณฺเฒ เม ปฺุตฺตํ อานเถติ ปีตฺรา ปหิตเ
สฺสสฺสสฺสสฺสปริวเร ทส อมจฺเจ เอหิภฺกฺุชฺชปฺุพฺพชฺชาย ปฺุพฺพาเชตฺวา กาทฺุทายิตฺถเรน
จาริกมณํ อายาจิตฺโต ราชคหฺโต วิสฺตฺติสฺสสฺสภฺกฺุชฺชปริวโร นิภฺกมิตฺวา กปิลวตฺถปฺุริ
คณฺตฺวา ฅาติสฺมาคเม อเนเกหิ อิทฺุธิปฺาภฺุหาริเยหิ สปฺุปฺาภฺุหาริยํ วิจิตฺตชมฺมเทสนํ
กตฺวา มหาชนํ อมตปฺานํ ปาเยตฺวา ทฺุติยทิวเส ปฺุตฺตจิวรมาทาย นครทฺุวาเร
๑. สฺตี. สุวณฺณถํ อถฺเณน สุวณฺณถาเลน ฯ ๒. เอหิภฺกฺุชฺชอุปสมฺปทาย อุปสมฺมาเทตฺวาติ
ยฺุตฺตตฺตรํ ฯ

จตุวากึ นุ โข กุลนคร์ อากมนั (๑) สพพณณพพุทธานั อัจฉณนตึ อวชชมาโน
สปรทานั ปฉนทาย จรณั อัจฉณนตึ ฌตววา สปรทานั ปฉนทาย จรนุโต ปุตุโต เม (๒)
ปฉนทาย จรตึตึ สตุววา อากตสส รลโย ฌมมึ กถตววา เตน สกนึเวสนั
ปเวเสตววา กตสกกการสมมาโน ตตถ กตตพพึ ฌาตึชชานนุคคหึ กตววา รากุลกุมารึ
ปพพวาเชตววา น จึรสเสว กปึลวตตุปรโต มลลรฎเจ จารึกณจรมานอ อนุปึยอุมพวนั
อคมา ๑

ตสมี สมเย สุตุโชนมหาราชา สกยกุลานึ (๓) สนนึปาเตตววา อาก สเจ
มม ปุตุโต อการึ อชฌวาสึสส ราชา อภวึสส จกกวตตึ สตตรตณสมนุนาคโต ๑
นตตاپึ เม รากุลกุมารอ ชตตึยคณณน สทฐึ ตึ ปรวาเรตววา อจึรึสส ตุมะหึ
จ เอตมตถึ ชานาถ ๑ อิทานึ ปน เม ปุตุโต พุทโธ ชาโต ชตตึยวสส ปรวารา
โหนตตุ ๑ ตุมะห อเอกกกุลโต อเอกกั ทารกั เทถาตึ ๑ เอว วุตเต อเอกปปรหารเนว
สทสสชตตึยกุมารว ปพพชึส ๑ ตสมี สมเย มหานาโม กุณุมพึกสส สามึโก โหตึ ๑
โส อนุรฎฐึ สกกั อุปสงกมึตววา เอตทวอจ เอตรหึ ตาต อนุรฎฐ อภึณณวตา
อภึณณวตา สกยกุมารว ภควนตึ ปพพชึต อนุปพพชนตึ อมุหากณจ กุลา (๔) นตถึ
โกจึ อการสุมว อนการึยึ ปพพชึโต

๑. ม. อากตานั ๑ ๒. สึ. เต ๑ ๓. สึ. สากึยานั คณั ๑ ม. สากึยสนั ๑

๔. ม. ย. อมุหากั กุเล ๑

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปาตวณณา หน้า ๒๕๘

เดหนี ตูวา ปพพช อหิ วา ปพพชิสสามิติ ฯ โส ตสฺส วจันํ สุตฺวา ฆรราวาเส
รุจิ อกตฺวา อตฺตสฺส ตโม อคารสฺมา อนคาริยํ ปพพชิตฺโต ฯ ตสฺส ปพพชชานุกกโม
สํมเภทกฺขนฺธเก (๑) อากโตว ฯ

เอวํ อนฺุปฺยอุมพวณํ คนฺุตฺวา ปพพชิตฺเตสุ (๒) ตสฺมีเยว อนฺุโตวสฺเส
ภทฺทิตฺตเถโร อรหตฺตํ ปาปฺุณฺิ อนฺุรทฺตเถโร ทิปฺพจกฺขํ นินฺุพฺตเตสิ เทวทตฺโต
อญฺุจ สฺมาปตฺติโย นินฺุพฺตเตสิ อานนฺุทเถโร โสตาปตฺติฝเล ปตฺติจฺฐาติ ภคฺคเถโร จ
กิมฺุฬิตฺตเถโร (๓) จ ปจฺฉา อรหตฺตํ ปาปฺุณฺิสุ ฯ เตสมฺุปน สพฺุเพสํปี เถรานํ อตฺตโน
อตฺตโน อากตฺตฺจฺฉาเน ปุพฺุพฺุฏฺฉนาภินินฺุหาโร อากมฺิสฺสติ ฯ (๔) อโย ปน อนฺุรทฺตเถโร
ชมฺุมนเสนาปตฺติสฺส สนฺุติเก กมฺุมนฺุจฺฉานํ คเหตฺวา เจตฺติยรฺุญฺเจ (๕) ปาจิณฺุวิสมิกทายํ คนฺุตฺวา
สมณฺุชมฺุมํ กโรนฺุโต สตฺต มหาปฺุริสฺวิตกฺเก วิตกฺเกสิ อญฺุจเม กิลมฺุติ ฯ สตฺถา
อนฺุรทฺุโ อญฺุจเม มหาปฺุริสฺวิตกฺเก กิลมฺุติติ คตฺวา ตสฺส สงฺกปฺุปี ปุเรสฺสามิติ
ตตฺถ คนฺุตฺวา ปณฺุณฺุคตฺวรพฺุทฺทาสเน นินฺุสินฺุโน อญฺุจมํ มหาปฺุริสฺวิตกฺกํ ปุเรตฺวา
จตฺุปฺุจยสนฺุโตสภาวนารามปฺุฏฺฉนฺุทิตํ มหาอริยวสฺปฺุธิปฺุทํ (๖) กเถตฺวา อากาเสน
(๗) อฺุปฺุปตฺติตฺวา เกสกพาวนเมว คโต ฯ

- # ๑. วิ. จุล. ๗/๓๓๘/๑๕๔ ฯ ๒. ม. ย. ปพพชิตฺเตสุ ปน เตสุ ฯ ๓. ม. กิมิลคฺคเถโร ฯ
- # ๔. สී. อาวิ ภวิสฺสติ ฯ ๕. ปาถิมฺุปน เจตฺติ ทิสฺสติ ฯ ๖. อญฺุ. อญฺุจก. ๒๓/๒๑๐/๒๓๒ ฯ
- # ๗. ม. ย. อากาเส ฯ

เถโร ตถาคเต คตมตเตเยว เตวิชโช มหาจีณาสโว หุตฺวา สตถา มยฺหํ
มนํ ชานิตฺวา อากนฺตฺวา อฏฺฐมํ มหาปุริสวิตกฺกํ ปุเรตฺวา อทาสี โส จ เม
มโนรโถ มตฺถกํ ปตฺโตติ พุทฺธานํ มธฺรธมฺมเทสนํ (๑) อตฺตโน จ ปฏฺฐีวิทฺธมฺมํ
อารพฺภ อีมา อุทธานคาคา อภาสี (๒)

มม สงฺกปฺปมณฺฑาย	สตถา โลเก อนฺตฺตโร
มโนมเยน กาเยน	อิทฺฐิยา อุปสงฺกมิ ฯ
ยถา (๓) เม อหฺ สงฺกปฺโป	ตโต อุตฺตริ เทสยิ
นิปฺปปลฺลจฺรโต พุทฺโธ	นิปฺปปลฺลจฺมเทสยิ ฯ
ตสฺสํ ฐมฺมมณฺฑาย	วิหาสี สาสเน รโต
ติสฺโส วิชฺชา อนฺุปฺปตฺโต (๔)	กตฺติ พุทฺธสฺส สาสนฺนฺติ ฯ (๕)

อถ นํ อปรภาเค สตถา เขตวณฺมหาวิหารี วิหรนฺโต มม สาสเน ทิพฺพจกฺขุกานํ
อนฺุรทฺโธ อกฺโขติ อคฺคกฺกุจฺจเน จเปตี ฯ

๑. ม. ย. ฐมฺมเทสนํ ฯ ๒. ส. อุทธานคาคา อาห ฯ ๓. ม. ยทา ฯ ๔. ม. อนฺุปฺปตฺตา ฯ

๕. พ. เถร. ๒๖/๓๕๓/๓๕๒ ฯ

ภททียตเถรวตถ

นฏเจ อจจากุติกานนุติ อจเจ กุเล ชาตานัน ๑ ภททียอติ อนรุตตเถเรน สทฐี
นิกุขนุโต สกยราชา ๑ กาพิโคธาย ปุตโตติ กาพวณณา สา เทวี โคธาคิ ปนสสา
นามัน ๑ ตสุมมา กาพิโคธาคิ วุจติ ตสสา ปุตโตติ อตโต ๑ กสุมมา ปนายัน อจจากุติกานัน
อคุโคติ วุตโต กิ ตโต อจจากุติกตรา นตติ อาม นตติ ๑ ตสส หิ มาตา สากิยานัน
อนตเร เวเน สพพเชฏฐิกา โส เอวั วา (๑) สากิกุเล สมปตตัม รชชัม (๒) ปหาย
ปพพิชิต ๑ ตสุมมา อจจากุติกานัน อคุโคติ วุตโต ๑ อปิจ ปพเพ ปฏจนานุกาเวเน เอส
อนุปฎิปาฎิยา ปณจชาตีสตานิ ราชกุเล นิพพตติตวา รชชัม การตียเอว ๑ โส อิมินาปี
การณเนน อจจากุติกานัน อคุโคติ วุตโต ๑ ปณหากมเม ปนสส อยมนุพพิทถา ๑

อยมปี หิ อตีเต ปทุมุตตรพุทธกาเล มหาโกกกุเล นิพพตโต วุตตนเยเนว
ธมมสสวนตถาย คโต ๑ ตัมวิส สตุถารา (๓) เอกัม ภิกขุ อจจากุติกานัน ภิกขุณัน
อคุกฐาเน จปีตัม (๔) ทิสวา มยาปี อนาคเต เอกสส พุทธสส สาสเน อจจากุติกานัน
ภิกขุณัน อคุเคน ภวิตุ วฏฐิตติ ตถาคตัม นิมนเตตวา สตุตทิวสานิ พุทธปมขสส
ภิกขุสัสมสส มหาทานัน ทตวา ภนเต อหัม

๑. ส. โสเยว จ ๑ ๒. ส. สมปตตรชชัม ๑ ๓. ม. สตุถารัม ๑ ๔. ม. จเปนตัม ๑

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปาตวณณา หน้า ๒๖๒

อเถกั พุทฺธนุตรั เทวมนุสเสสุ สัสริตฺวา อิมสฺมี พุทฺธปฺปาเท กปีถวตฺถนฺนเร
ขตฺตียกฺกุเล นีพฺพตฺติ ฯ นามกหณทิวเส จสฺส ภาทฺทียกฺกมาโรติ นามั อํกัสุ ฯ โส
ปฺลฺลยั (๑) อากมฺม เหนฺจฺจา อนฺนุรฺทฺธสฺสฺเต วุตฺตนเยเนว ฉนฺนั ขตฺตียานั อพฺภนฺตโร
หุตฺวา สตฺถริ อนฺนุปียมพฺพนเ วิหรนฺเต สตฺถุ สนฺตึเก ปพฺพชิตฺวา อรหตฺตํ
ปาปฺปณิ ฯ อถ สตฺถา อปรภาเค เขตฺวณฺมหาวิหารเ วิหรนฺโต มม สาสเน อจฺจจากฺกฺกานั
กาพีโคธาย ปฺตฺโต ภาทฺทียตฺถโร (๒) อคฺคโคติ อคฺคกฺกฺกานเ จเปตี ฯ

ลคฺคกฺกภาทฺทียตฺถเรวตฺถ

สตฺถมเม มณฺชฺสฺสรานนฺติ มชฺฐสรานั ฯ ลคฺคกฺกภาทฺทียติ (๓) อพฺเพเชน รสฺโส
นามเน ภาทฺทียอ ฯ ตสฺสาปี ปญฺหากมฺเม อยมนฺนุปฺพพิทฺธา ฯ

อัยปี หิ ปทฺมุตฺตรพุทฺธกาเล หัสนฺตึนฺนเร มหาโกคฺกฺกุเล นีพฺพตฺโต วุตฺตนเยเนว
ชฺมมฺสฺสวณฺตฺถาย วิหารั คโต ฯ ตสฺมี สมเย สตฺถารา (๔) เอกั มณฺชฺสฺสรั ภิกฺขุ
เอตทฺกฺเค จปีตํ (๕) ทิสฺวา อโห วตฺตามุปี อนาคเต อัย ภิกฺขุ วีย เอกสฺส พุทฺธสฺส
สาสเน มณฺชฺสฺสรานั ภิกฺขุณฺ อคฺคโค ภาเวยฺยนฺติ จิตฺตํ

๑. ม. วัย ฯ ๒. ภาทฺทียติ ยุตฺตตฺตรั ฯ ๓. ม. ลคฺคกฺกภาทฺทียติ ฯ ๔. ม. ย. สตฺถารั ฯ
๕. ม. ย. จเปนฺตํ ฯ

อุปฺปาเตตฺวา สตฺถารํ นิมนฺเตตฺวา สตฺตทิวสานิ พุทฺธปฺปมฺขสฺส ภิกฺขุสํฆสฺส
มหาทานํ ทตฺวา ฆนฺเต อหํ อิมสฺส ทานสฺส ฝเลน อญฺญํ สมฺปตฺตี น อากงฺขามิ
อนาคเต ปน เอกสฺส พุทฺธสฺส สาสเน มณฺขสฺสฺสรานํ ภิกฺขุณํ อคฺโค ภเวยฺยนฺติ
ปฏฺฐยิตฺวา สตฺถุ ปาทุมฺเเล นิปฺชฺชิ ฯ สตฺถา อนาคตํ โอลฺโลเกตฺวา (๑) สมิขฺฉณภาวํ
ทิสฺวา สมิขฺฉิสฺสตีเต อิทํ กมฺมํ อิตฺถ กปฺปสตฺสหัสฺสาวสานเ โคตโม นาม พุทฺโธ
อุปฺปชฺชิสฺสตี ตฺวํ ตสฺส สาสเน มณฺขสฺสฺสรานํ ภิกฺขุณํ อคฺโค ภวิสฺสตีติ พุยากริตฺวา
วิหารํ อคฺมาสิ ฯ

โสปิ ตํ พุยากรณํ ลภิตฺวา ยาวชิวํ กลฺยาณกมฺมํ กตฺวา ตตฺถ (๒) กาลกโธ
เทเวสฺส จ มนฺุสฺเสสฺส จ สํสรนฺโธ วิปฺสฺสิสมฺมาสมฺพุทฺธกาเล จิตฺตปฺตฺตโกกิโโล นาม
หุตฺวา เขเม มิกทาเย วสนฺโธ เอกทิวสํ หิมวณฺตํ คนฺตฺวา มธฺรํอมฺพผลํ (๓) ตฺถเนน
คเหตฺวา อากจฺจนฺโธ ภิกฺขุสํฆปฺริวฺตํ สตฺถารํ ทิสฺวา วณฺทิตฺวา (๔) จินฺเตสิ อหํ
อญฺเญสฺส ทิวเสสฺส วิตฺตโก ตถาคตํ ปสฺสามิ อชฺช ปน เม อิมํ อมฺพปกํ ปุตฺตกานํ
อตุถาย อากตํ ฯ เตสํ อญฺณมฺปิ อหริตฺวา ทสฺสามิ อิมมฺปน ทสฺพลสฺส ทาทุ
วฏฺฏตีติ โอลฺลิตฺวา อากาเส จรตี ฯ สตฺถา ตสฺส

๑. ม. ย. โอลฺโลเกนฺโธ ฯ ๒. ม. ย. ตโธ ฯ ๓. ม. ย. มธฺรํ อมฺพผลํ ฯ ๔. ม. ย. อัย
ปาโง นตฺถิ ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปตวณณา หน้ ๒๖๔

จิตต์ ฅตฺวา อโสกตฺเถรึ นาม อุปฏฐากั โอลเเกติ โส ปตฺตํ นีหริตฺวา สตฺถ
หตฺเถ ฐเปสิ ๑ โส โกกิโล ทสพลสฺส ปตฺเต อมฺพปกุกั ปตฺฐฐาเปสิ ๑ สตฺถาตฺตฺเถว
นีสึทิตฺวา ตั ปริกฺกษิ ๑ โกกิโล ปสนฺนจิตฺโต ปฺนปฺนั ทสพลสฺส ฅณ อวชฺเชตฺวา
ทสพลั วนฺทิตฺวา อตฺตโน ฅลาวักั ฅนฺตฺวา สตฺตาทั ปิตฺสฺเชน วิตฺนಾಮสิ ๑ เอตฺตักั
ตฺสมี อตฺตภาเว ฅลฺยาณกมฺมึ กตฺ (๑) อิมินา กมฺเมน (๒) สโร มฐฺโร อโหสิ ๑

กสฺสปสมฺมาสมฺพุทฺธกาเล ปน เจติเย อารทฺเช ที ปมำณั กโรม สตฺต
โยชนปฺปมำณั ๑ อติมหนฺตึ เอว (๓) ฅโยชนั กโรม. อิทมฺปิ อติมหนฺตึ ปญฺจโยชนั
กโรม จตฺโยชนั กโรม ติโยชนั ทฺวิโยชนนฺติ วุตฺเต อัย ตทาเชฎฺฐจวฑฺฒกึ หุตฺวา
เอถ โภ อนาคเต สฺขปฏฺษคฺคิยั กาคู วฏฺฐิตฺติ วตฺวา รชชฺช อาทาย ปริกฺขิปนฺโต
กาวตฺมตฺถเก จตฺวา เอเกกั มุขั กาวตฺ กาวตฺ โหตุ เจติยั โยชนาวฏฺฐั
โยชนฺพเพธั ภวิสฺสตีติ อห ๑ เต ตสฺส วจเนน (๔) อฏฺฐั อติ อปฺปมำณสฺส พุทฺธสฺส
ปมำณั อกาสีติ ๑ เตน กมฺเมน นีพฺพตฺตญฺจानเ (๕) อญฺเเหหิ หีนปฺปมาโณ (๖) อโหสิ ๑
๑. ม. ยฺ. อัย ปาโจ นตฺถิ ๑ ๒. สึ. ยฺ. อิมินา ปุญฺญกมฺเมน ๑ ม. อิมินาสฺสกมฺเมน ๑
๓. ม. ยฺ. เอตฺ ๑ ๔. ม. ยฺ. วจเน ๑ ๕. ม. ยฺ. นีพฺพตฺตนิพฺพตฺตญฺจानเ ๑
๖. ม. ยฺ. หีนตฺรปฺปมาโณ ๑

โส อมหาภิ สตุถุ กาลเ สวตุถึย มหาโภคกุเล นิพพุตติ ฯ ภาทิโยติสุส นาม
 อภิสุ ฯ โส วยปฺปโต สตุถริ เขตวเน มหาวิหาร ปภูวสนเต วิหาริ คนตุวา
 ฐมมเทสนิ สตุวา ปภูลทฺฐสทฺโร ปพพชิตฺวา สตุถุ สนฺตึเก กมฺมภูจัน คเหตุวา
 วิปฺสุสนาย กมฺมํ กโรนฺโต อรหตุตํ ปาปฺถุณิ ฯ อถ นํ สตุถา อปรภาเค อริยคณฺมชฺเฒ
 นิสินฺโน มลชฺชสุสรานํ ภิกฺขุณํ อคฺคภูจันเ จเปส ฯ

ปิณฺโทลภารทฺวาชตุเถรวตุถุ

อภูจเม สีหนาทิกานนฺติ สีหนาทิ นทนฺตานิ ฯ ยทิํ ปิณฺโทลภารทฺวาโ
 อคฺโค (๑) โส กิร อรหตุตปฺปตฺตทิวเส อปาปฺรณิ (๒) อาทาย วิหารเน วิหาริ ปรีเวณเ
 ปรีเวณิ คนตุวา ยสฺส มคฺเค วา พลลฺล วา กงฺขา อตฺถิ โส มํ ปุจฺจตุติ สีหนาทิ นทนฺโต
 วิจริ ฯ พุทฺธานํ ปุโร จตุวา อิมสฺมิ ฆนฺเต สาสเน กตฺตพฺพกิจฺจึ มยฺหิ มตฺถกํ (๓)
 ปตฺตนฺติ สีหนาทิ นทติ ฯ ตสมฺมา สีหนาทิกานํ อคฺโค นาม ชาโต ฯ ปญฺหากมฺเม ปนสฺส
 อยมนฺปูพฺพิกถา ฯ

อโย กิร ปทุมุตฺตรพุทฺธกาลเ ปพพตปาเท สีหโยนิย

- # ๑. ม. ปิณฺโทลภารทฺวาโชติ ฯ ย. ปิณฺโทลภารทฺวาโช อคฺโคติ ฯ ๒. ม. ย. อวาปฺรณิ ฯ
- # ๓. สี. มยฺหิ มตฺถกํ ฯ

นิพพุโต ๑ สตุถา ปจจุสมเย โลกั โวลเณโต ตสุส เหตุสมปตตี ทิสวา
 ° สวตถิยั (๑) ปินุทาย จริตวา ปจจาทตตี สีเห โคจราย ปกุกนเต ตสุส นิวสนคหั (๒)
 ปวิสิตวา อากาเสน ปลุลงกั อากุชิตวา นิโรธั สวปชชิตวา นิสัทิ ๑ สีโห โคจรั
 ลกิตวา นินโต คุหาทวเร จิตอ นนโตคุหายั ทสพลั นิสินนั ทิสวา มม วสนกุกจัน
 อากนตวา อลโเว สตุโต นิสัทิตู สมตุโถ นาม นตถิ มหนโต วตัยั ปุริโส โย
 อนนโตคุหายั ปลุลงกั อากุชิตวา นิสินโน ๑ สรโรปปกาปิสส สมนตวา ปตถริตวา (๓)
 คตา มยา เอวรूपั อจจริยั อทิกุชปพพิ ๑ อัย ปุริโส อิมสมั โลกเ ปุชนิยานัน (๔) อคโค
 กวิสสตีติ (๕) มยาปิสส ยถาสตติ ยถาพลั สกุการั กาทู วุกุกตีติ ชลชถลชานิ
 นานากุสมานิ อหริตวา กุมิโต ยาว นิสินนปลุลงกุกจันนา ปุปผาสัน ปตถริตวา (๖)
 สพพตตี สวมุขกุกจันเน ตถาคตั นมสสมานโน อุกจาสิ ๑ ปุนทิวเส ปุรณปุผานิ
 อปนตวา นวปุผะหิ อาสนัน ปตถริ ๑ (๗)

เอเตเนว นิยามเนน สตุตทิวสานิ ปุปผาสัน ปณณาเปตวา พลวปีติโสมนสสุ
 นิพพุตเตตวา คุหาทวเร อารกั กณหาติ ๑ สตุตเม ทิวเส สตุถา นิโรธโต
 วุกุจาย คุหาทวเร อุกจาสิ ๑

๑. ม. ย. หัศวตถิยั ๑ ๒. ม. ย. วสนคหั ๑ ๓. ม. ย. ผริตวา ๑ ๔. ม. ย. ปุชเนยยานัน ๑

๕. ม. ย. อิติสทโท นตถิ ๑ ๖. ม. ย. สนถริตวา ๑ ๗. ม. ย. สนถริ ๑

สีโหปี มิกราชา ตถาคคั ตักขตตุ ปทกขิณั กตวา จตุสสุ จาเนสสุ วนุทิตวา
อปกุกมิตวา (๑) อฏฐาสี ฯ สตุถา วฏฐิสฺสตี เอตตโก อุปนีสฺสโย เอตตสฺสตี เวหาลั
อพุกุกนุตวา วิหารเมว คโต ฯ

โสปี สีโห พุทฺธวิปฺปโยเคน (๒) ทุกขิตโต กาลั กตวา หัสนตีนคเร
มหาสาถกุเล (๓) ปฏิสฺสนธิ คณฺหิตวา วยปฺปตฺโต เอกทิวสั นครวาสีหิ สทฺธิ วิหารั
คณฺตวา ชมฺมเทสนั สุตวา (๔) [๕] วุตตนเยเนว สตุตทาคั มหาทานั ปวตฺเตตวา
[๖] คคิตถ กาลกโต เทเวสสุ จ มนุสฺเสสสุ จ สัสนฺนโต อิมสฺมึ พุทฺธูปปาเท ราชนคเร
พฺรหฺมณฺณมหาสาถกุเล นิพฺพตฺติ ฯ นามเนน ภารทฺวาไซ นาม อโหสิ ฯ

โสปี วยปฺปตฺโต ตโย เวเท อุกคณฺหิตวา ปญฺจมาณวคสฺตานัน มนฺเต วาเจนฺโต
วิจฺรติ ฯ โสปี อตฺตโน เชฏฐกภาเวน นิมนฺตนฏฺฐาเนสสุ สพฺเพถั ภิกฺขุ สยเมว สมฺปฏฺฐิจฺฉิ ฯ
เอโส กิร อีสกั โลลธาทฺโก อโหสิ ฯ โสปี เตหิ มาณเวหิ สทฺธิ กุหิ กุหิ ยากุกตฺตชชฺชกาณิ
(๗) ปรีเยสฺมาโน จรติ ฯ โสปี

๑. ม. ย. ปฏิกุกมิตวา ฯ ๒. ม. ย. พุทฺธวิโยเคน ฯ ๓. สี. มหาโกคกุเล ฯ

๔. ม. ย. สุนฺนโต ฯ ๕. ม. เอตฺถนฺตเร สตุถารั เอกั ภิกฺขุ สีหนาทิกานัน อุกคณฺจัน
จเปณฺตึ ทิสฺวาตี ทิสฺสตี ฯ ๖. ม. เอตฺถนฺตเร สตุถารา สมฺชณฺณภาวึ ทิสฺวา พฺยาถโต
ยวชิวึ กุสลั กตฺวาตี ทิสฺสตี ฯ ๗. ม. ย. ยากุกตฺตชชฺชกาเนว ฯ

คตคตภูจกถา ปิณฑเมว ปฎิมาเนนโต จรตีติ ปิณฑโทลการทวาโชเตว (๑) นาม
ปณณายติ ฯ

โส เอกทิวส์ สตุถริ ราชคหมนุปรตเต ชมมกถิ สุตวา ปฎิถทชสทโธ
ปพพชิตวา วิปสสนาย กมมि กโรนโต อรหตุตติ ปาปุณิ ฯ อรหตุตติ ปตตเวลายเมว
อปาปุณณิ อาทาย วิหารน วิหาริ ปรีเวณน ปรีเวณิ คนตุวา ยสส มกุเค
วา ผลเว วา กงขา อตถิ โส มํ ปุจจตุติ สีหนาทํ นทนโต วิจริ ฯ โส
เอกทิวส์ ราชคหเสฏฐิโน (๒) เวพฺพรมุปราย อุตฺสาเปตวา อากาเส ลคฺคิติ
ชยสุมนวณณิ (๓) จนฺทนสารปตฺติ อิทฺธิยา อาทาย สาธุกาโร ทนฺเตน มหาชเนน ปรีวโต
วิหาริ คนตุวา (๔) ตถาคตสฺส หตฺเต จเปตี ฯ สตุถา ชานนโตว ปฎิปุจฺฉิ กุโต
เต การทวาช อัย ปตฺโต ลทฺโธติ ฯ โส ลทฺชการณิ กเถตี ฯ สตุถา ตฺว
เอวรूपิ อุตฺตริมนุสฺสชมมि (๕) มหาชนสฺส ทสฺเสตี อกตฺตพฺพิ ตยา กตฺนติ
อนกปรียาเยน วิครหิตฺวา น ภิกฺขเว คิหิํ อุตฺตริมนุสฺสชมมि อิทฺธิปาฎิหาริยิ
ทสฺเสตพฺพิ โย ทสฺเสยฺย อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาตี สิภฺขาปทํ ปณณายเปตี ฯ

อด ภิกฺขุสํมชฺเฒ กถา อุตฺปาที สีหนาทิยตฺเถโร อรหตุตติ ปตฺตทิวเส
ภิกฺขุสํมชฺเฒ ยสฺส มกุเค วา ผลเว

๑. ม. ปิณฑโทลการทวาโชเตว ฯ ๒. กตฺถจ. ราชคหเสฏฐิโน ฯ

๓. ม. ย. ชยสุมนวณณิ ฯ ๔. ม. ย. อากคนตุวา ฯ ๕. ส. อุตฺตรมสารชมมิ ฯ

วา กงขา อตุลึ โส มํ ปุจจตุติ กเถลึ ฯ พุทธานมปี สมนมุเข อตุตโน อรหตุตปุตตี
 กเถลึ อณเณ สวากา ตณ्हึ อเหตุ ฯ อตุตโน สึหนาทีกภาเวเนว มหาชนสตุ ปสทา
 ชเนตวา เวหาสิ อพุทฺทคณตุวา จนนุสนารปตุตตยจ คณ्हึตี ฯ เต ภิกขุ อึเม ตโยปี
 คุณเ เอกโต กตุวา สตุถุ กถึยึสุ ฯ พุทฺธาจ นาม ครหิตพุพุตตุเก (๑) ครหนตุ
 ปัสสิตพุพุตตุเก (๒) ปัสสนตุ อึมสมึ จาเน เถรสตุ ปัสสิตพุพุตตุกเมว อกัคิ (๓)
 คเหตุวา ตึณณํ โข ปน ภิกขเว อึนุทฺริยานํ ภาวิตตุตา พุทฺฐีกตตุตา ภารทวาไซ
 ภิกขุ อณณํ พุยากาลึ ชึณา ชาตี วุสึตี พุรหุมจริยึ กตึ กรณ्हึยึ นาปรี อิตตุตตุตยาตี
 ปชานามตี ฯ กตเมสึ ตึณณํ สตึนุทฺริยสตุ สมารึนุทฺริยสตุ ปณณึนุทฺริยสตุ ฯ อึเมสึ
 โข ภิกขเว ตึณณํ อึนุทฺริยานํ ภาวิตตุตา พุทฺฐีกตตุตา ภารทวาไซ ภิกขุ อณณํ
 พุยากาลึ ชึณา ชาตี วุสึตี พุรหุมจริยึ กตึ กรณ्हึยึ นาปรี อิตตุตตุตยาตี ปชานามตี (๔)
 เถรี ปัสสิตตุวา สึหนาทีกานํ ภิกขูนํ อกุกฎจาเน จเปสึตี ฯ

๑. ม. ย. ครหิตพุพุตตุกั ฯ ๒. ม. ย. ปัสสิตพุพุตตุกั ฯ ๓. สึ. ม. ย. องกั ฯ

๔. ม. ย. ปชานามตี ฯ

มนตานิปุตตปณตเถรวตถวณณา

นวเม ปุณโณ มนตานิปุตโตติ นามเน ปุณโณ มนตานิพราหฺมณียา ปน โส
ปุตโต ๑ (๑) ตสฺส ปญหากมฺเม อยมนฺนุพฺพิกา ๑

อัย กิร ปทุมุตตรทสพลสฺส อุปฺปตฺติโต ปฺเรตฺรเมว หํสวตฺนฺนเร
พฺราหฺมณมหาสาลกฺเก นินฺพตฺติ ๑ ตสฺส นามกหณทิวเส โคตโมติ นามํ อํสฺ ๑ โส
วยฺปตฺโต ตโยเวเท อุกฺกณฺหิตฺวา สพฺพิปฺเปสฺส โกวโท หุตฺวา
ปญฺจมาณวกสฺตปริวารโ วิจฺรณฺโต ตโยปี เวเท โอลเกตฺวา โมกฺขชมฺมํ อทิสฺวา (๒)
อิทํ เวทตฺตยํ นาม กทฺทลิกฺขณฺโ ช วิย พหิมฺภูจํ อนฺโตนิสฺสารํ อิมํ คเหตุวา วิจฺรณฺ
ถุสโกชนสทิสฺ (๓) โหติ กิเม อิมินา สิปฺเปนาติ อีสิปฺพพฺชํ ปพฺพชิตฺวา พฺรหฺมวิหारे
นินฺพตฺเตตฺวา อปริหีนชฺฌาโน พฺรหฺมโลกฺโปโค (๔) ภวิสฺสามิตฺติ (๕) ปญฺจหิ มาณวกสฺเตหิ
สทฺธิ ปพฺพตฺปาทํ คนฺตฺวา อีสิปฺพพฺชํ ปพฺพช ๑ ตสฺส ปริวารานิ อฏฺฐารส
ชฏฺฐิสทฺสทานิ อเหตุ ๑ โส ปญฺจ อภินฺญา อฏฺฐ สฺมาปตฺติโย นินฺพตฺเตตฺวา เตสมฺปิ
กสิณฺปริกมฺมํ อายิกฺข ๑ เต ตสฺส โอวาเท จตฺวา สพฺเพปิ ปญฺจ อภินฺญา
๑. ม. ยฺ. ปุตฺโตติ น ๒. สฺ. กเวสนฺโต ๑ ๓. สฺ. ม. ยฺ. ถุสโกกฺกณฺนสทิสฺ ๑
กตฺถจฺ. ถุสโกกฺกณฺนสทิสฺ ๑ ๔. ม. ยฺ. พฺรหฺมโลกฺโปปฺนโน ๑ ๕. สฺ. พฺรหฺมโลกํ
กมฺเปนฺโต คมิตฺสามิตฺติ ๑

อญจ สฬาปตติโย นึพตเตตุ ๑

อทธานเ อตึกนเต ตสฺส โคตมตาปสฺสฺส มหลลกกกาลเ ปทุมตฺตรทสพลโ
ปรมาสึมโปธิ (๑) ปตฺวา ปวตตึตปวธมฺมจโก ภูคฺขุสตสทสฺสปริวโร หึสวตึนคฺรึ
อุปนึสฺสาย วิหาสิ ๑ โส เอกทิวสึ ปจฺจुสสมเย โลกึ วอโลเกนุโต โคตมตาปสฺสฺส
ปรีสาย อรหตฺตูปนึสฺสยึ โคตมตาปสฺสฺส จ อหึ อนาคเต อุปฺปชฺชนกพฺททสฺส
สาสเน ชมฺมกถึคคิภูคฺขุนึ อคฺโค ภเวยฺยนฺติ ปญฺจนภาวญจ ทิสฺวา ปาโตว
สรีรปฏึชคฺคณึ กตฺวา อตฺตโน ปตฺตจึวรี สยเมว คเหตุวา อณฺณตคเวเสน
โคตมตาปสฺสฺส อนฺเตวาสิเกสุ วณฺมุลผลาผลตฺถาย คเตสุ คนฺตฺวา โคตมสฺส
ปณฺณสาลาทฺวารเ อญฺจาสิ ๑ โคตโม พุทฺธานึ อุปฺปนฺนภาวึ อชานนุโตปิ ทฺรโตว ทสพลึ
ทิสฺวา อยึ ปรีโส โลกคฺโค (๒) มตฺโต หุตฺวา ปณฺณายติ ยถา อสฺส สรีรนึปฺสฺตติ
เยหึ จกฺกลกฺขณเหึ (๓) สมนฺนาคโต อการมชฺเฒ วา ตึญฺจนุโต จกฺกวตฺตึราราหา โหติ
ปพฺพชฺนุโต วา วึวญฺจจฺจโท สพฺพญฺญพฺพุโ โหติติ ญตฺวา ปจฺมทสฺสเนเนว
ทสพลึ อภึวาเทตฺวา อึโต เอถ ภควาติ พุทฺธาสนึ ปณฺณาเปตฺวา อทาสึ ๑
ตถาคโต โคตมสฺส ชมฺมึ เทสยมาโน นึสิทึ ๑

ตสฺมึ สมเย เต ชญฺฐึลา ปณฺธิตปณฺธิตึ วณฺมุลผลาผลึ อจฺจริยสฺส ทตฺวา เสสคึ
ปรีญฺญชึสฺสามาติ อากจฺจณฺตฺตา ทสพลึ

๑. ม. ย. ปจฺมมาสึมโปธิ ๑ ๒. ม. ย. โลกโต ๑ ๓. ม. ย. เยหึ จ ลกฺขณเหึ ๑

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิป้ตวณณนา หน้ ๒๗๒

อุจจาสนเ อาจริยึ ปน นึจาสนเ นึสินุณึ ทิสฺวา [๑] ปสฺสถ มยึ อิมสฺมี โลกเ อมหากึ
อาจริเยน อุตุตริตโร นตุตติ วิจราม อิทานิ ปน โน อาจริยึ นึจาสนเ นึสีทาเปตฺวา
อุจจาสนเ นึสินุณึโก เอโกว ปญญาติ มหนุโต วตายึ ปุริโส ภวิสฺสตีติ ปฎิกานึ
คเหตุวา อากจฺจนฺตึ ๗ โคตมตาปโส อิมเ มึ ทสพลสฺส สนฺตึเก วนฺเทยฺยุนฺตึ ภึโต
[๒] ทูรโต อาห ตาตา มา มึ วนฺตึตฺถ สเทวเก โลกเ อคฺคปฺคฺคโล สพฺเพสึ
วนฺทนารโห ปุริโส อึช นึสินุโน เอตึ วนฺทถาติ ๗ ตาปสา น อชานิตฺวา อาจริโย
กเถสีติ (๓) สพฺเพว ตถาคตสฺส ปาเท วนฺตึสฺสุ ๗ ตาตา อมหากึ อญญึ ทสพลสฺส
ทาทพฺพยฺตฺตึ โภชนึ นตุถึ อิมึ วนฺมุลผลาผลึ ทสฺสามาติ ปณฺตปณฺตึ พุทฺธานึ ปตฺเต
ปติฎฺฐาเปสึ ๗ สตุถา วนฺมุลผลาผลึ ปรีฎฺฐชึ ๗ ตทนนฺตรึ ตาปโสปี สทฺธิ อนฺเตวาสิเกหึ
ปรีฎฺฐชึ สตุถา ภตฺตกึจึจึ กตฺวา เทว อคฺคสาวกา ภิกฺขุสฺตสฺสทฺสสึ คเหตุวา อากจฺจนฺตฺติ
จึนฺเตสึ ๗ ตสฺมี ขณเ อคฺคสาวโก มหาวิมลตฺเถโร (๔) กหึ นุ โข สตุถา คโตติ
อวชฺเชนฺโต สตุถา อมหากึ อากมนึ ปจฺจาสีสตีติ ภิกฺขุสฺตสฺสทฺสสึ คเหตุวา
สตุถุ สนฺตึกึ คนฺตฺวา วนฺตึตฺวา นมสฺสมาโน อฎฺฐาสิ ๗

๑. ม. เอตฺถนฺตเร ปสฺสถาติ ทิสฺสตี ๗ ๒. ม. เอตฺถนฺตเร ทูรโตติ ทิสฺสตี ๗

๓. ม. ยฺ. กเถสฺสตีติ ๗ ๔. สึ. ยฺ. มหาเทวตฺเถโร ๗ ม. มหาเทวตฺเถโร ๗

กตฺถจึ. มหาเทวตฺเถโร ๗

ตาปโส (๑) อนฺเตวาสิเก อห ตาตา อมหากํ อญโย สกกาโร นตฺถิ ภิกฺขุสํโฆ
ทุกฺเคน (๒) จิโต ฯ พุทฺธปฺมุขสฺส ภิกฺขุสํฆสฺส ปุปฺผาสนํ ปญฺญาเปสฺสาม
ชลชถลชปฺปฺพานิ อหฺรธาติ ฯ เต ดาวเทว ปพฺพตปาทโต วณฺณคนฺธสมฺปนฺนานิ ปุปฺผานิ
อิทฺธิยา อหฺริตฺวา สารีปฺตตฺตฺเถรสฺส วตฺถุมฺหิ วุตฺตนเยเนว อาสนานิ ปญฺญาปยีสุ ฯ
นิโรธสมาปฺตติสมาปชฺชนมฺปิ จตฺตธฺรณมฺปิ สพฺพํ วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺพํ ฯ

สตฺถา สตฺตเม ทิวเส นิโรธโต วุฏฺจาย ปรีวาเรตฺวา จิตฺเต ตาปเส ทิสฺวา
ธมฺมกถิกภาเว เอตทกคปฺตตฺตํ สวากํ อามนฺเตสิ อิมินา ภิกฺขุ อธิคเณน
มหาสกกาโร (๓) กโต เอเตสํ ปุปฺผาสนानุโมทนํ กโรหีติ ฯ โส สตฺถุ วจัน
สมฺปฏฺิจฺฉิตฺวา ตีณิ ปิฏฺกานิ สมฺมตฺติตฺวา อนฺโมทนํ อกาสิ ฯ ตสฺส เทสนาปรีโยसान
สตฺถา สยํ พุทฺหมโฆสํ นิจฺฉาเรตฺวา ธมฺมํ เทเสสิ ฯ เทสนาปรีโยसान จเปตฺวา
โคตมตาปสํ เสสา อฏฺฐารส สหสฺสชฺฉริตา อรหตฺตํ ปาปฺณีสฺสุ ฯ

โคตโม ปน เตนตฺตภาเวน ปฏฺิเวธํ กาคฺ์ อสฺกโกนฺโต ภควนฺตํ อห ภควา
เยน ภิกฺขุณา ปจฺมํ ธมฺโม เทสิโต โโก นามายํ ตุมฺหากํ สาสนเนติ ฯ อัย โคตม
มยฺหํ สาสนเน ธมฺมกถิกานํ อคฺโคติ ฯ อหฺมฺปิ ฆนฺเต อิมสฺส สตฺตทิวสานิ
๑. ม. ยฺ. โคตโม ฯ ๒. สී. ทุกฺข์ ฯ ๓. สී. พุทฺธสกกาโร ฯ

กตสฺส อธิการสฺส ผลเน อัย ภิกขุ วยิ อนาคต เอกสฺส พุทฺธสฺส สาสเน ฌมมกถิกานํ
อคุโ ภาเวยฺยนฺติ ปญฺจนํ กตฺวา ปาทมฺเเล นิปชฺชิ ฯ

สตฺถา อนาคตํ โอลเเกตฺวา อนนฺตราเยนสฺส ปญฺจนาย สมิชฺฌนภาวํ ฌตฺวา
อนาคต กปฺปสฺตสฺสทสฺสาวสานเ โคตโม นาม พุทฺโธ อุปฺปชฺชิสฺสตี ตฺวํ ตสฺส สาสเน
ฌมมกถิกานํ อคุโ ภวิสฺสตีติ พุยากริตฺวา เต อรหตฺตํ ปตฺเต ตาปเส เถ
ภิกขุโวติ อาย ฯ สพฺเพ อนฺตรหิตเกสมสฺสู อิทฺธิมยปตฺตจิวรรธา วสฺสสตฺติกตฺเถรสฺทิสฺสา
(๑) อเหตุํ ฯ สตฺถา ภิกขุสํฆมาทาย วิหารํ กโต ฯ

โคตโมปิ ยาวชิวํ ตถาคตํ ปริจฺจิตฺวา ยถาพลํ กลฺยาณกมฺมํ กตฺวา กปฺปสฺตสฺสทสฺส
เทเวสุ จ มนุสฺเสสุ จ สํสริตฺวา อมฺหากํ ภควโต กาลเ กปฺปิตฺวตฺถนฺครสฺส
อวิทุเร โทณวตฺถุพฺราหฺมณคามเ พฺราหฺมณมหาศาลฺเเล นิพฺพตฺติ ฯ ตสฺส นามกหณทิวเส
ปฺนุณฺณมาณโวลิสฺส นามํ อํสุ ฯ โส (๒) สตฺถริ อภิสมฺโพธิํ ปตฺวา ปวตฺตติตปวรฌมฺมจกฺเก
อนฺนุพฺเพน อากนฺตฺวา ราชกหํ อุปฺนิสฺสาย วิหรนฺเต อญฺญาโกณฺฑลฺลตฺเถโร กปฺปิตฺวตฺถุ
อากนฺตฺวา (๓) อตฺตโน ภาคิเนยฺยํ ปฺนุณฺณมาณวํ ปพฺพาเชตฺวา ปฺนทิวเส ทสฺพลสฺส
สนฺตํ อากนฺตฺวา ภควนฺตํ วนฺทิตฺวา

๑. ม. ย. วสฺสสตฺติกตฺเถรสฺทิสฺสา ฯ ๒. สพฺพตฺถ. โสตี ปทํ นตฺถิ ฯ ๓. ม. ย. กนฺคฺวา ฯ

อาปุจจิตฺวา ทิวาวิหารตฺถาย ฉทฺทนต์ทหํ คโต ฯ ปุณฺโณปี มนฺตานิปฺตุโต มาตุเลน
อณฺญา โกณฺทณฺณตฺถโร สทฺธิ์ ทสพลสฺส สนฺตํกํ อคนฺตุวา มยฺหํ ปพฺพชิตกิจฺจํ
มตฺถกํ ปาเปตฺวา ทสพลสฺส สนฺตํกํ คมิตฺสสามิตฺติ กปิลวตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
โอหิโน โยนิโส
มนสิการเ กมฺมํ กโรนฺโต น จิสฺเสว อรหตฺตํ ปาปุณฺนิ ฯ ตสฺส สนฺตํเก
ปพฺพชิตกฺลปฺต
ปญฺจสตา อเหตฺุ ๑ เถโร สยํ ทสกถาวตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
ทสทฺธิ กถาวตฺต
โอวทติ ฯ เต ตสฺส โอวาทเ จตฺวา สพฺเพว อรหตฺตํ ปตฺตฺตา ฯ

เต อตฺตโน ปพฺพชิตกิจฺจํ มตฺถกํ ปตฺตํ ฌตฺวา อุปชฺฌายํ อุปสงฺกมิตฺวา อาหํสุ
ภนฺเต อมฺหากํ กิจฺจํ มตฺถกํ ปตฺตํ ทสนฺนณฺจ มหากถาวตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
ลาภิโน สมโย โน
ทสพลํ ปสฺสิตฺต
เถโร เตสํ กถํ สุตฺวา จินฺเตสิ มม ทสกถาวตฺตฺตฺตฺตฺต
สจฺจตา
ชานาติ อหํ ฌมฺมํ เทเสนฺโต ทส กถาวตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
อมฺลจฺจโนโตว (๒) เทเสมิ ฯ มยิ กจฺจนฺเต
สพฺเพปิ เเต ภิกฺขุ ปริวารตฺวา กจฺจิสฺสนฺตฺติ เอวํ กณฺสงฺกณฺณิกาย คนฺตุวา ปน น ยฺยตฺตํ
มยฺหํ ทสพลํ ปสฺสิตฺตํ อิมเ ตาว คนฺตุวา ปสฺสสนฺตฺติ เเต ภิกฺขุ อาห อวฺโส ตฺตฺตฺตฺต
ปฺรโต
คนฺตุวา ตถาคตฺตํ ปสฺสธ มม วจฺเนน จสฺส ปาทเ วนฺทถ อหํปี ตฺตฺตฺตฺต
กตมกฺเลน
คมิตฺสสามิตฺติ ฯ

๑. สී. ม. ยฺ. ทสกถาวตฺต
๑ ๒. สී. อมฺลจฺจิตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิป้ตวณณนา หน้ ๒๗๖

เต เถรา สพุเพปี ทสพลสฺส ชาตึฏมิรฎฺจว้สึโน สพุเพ ชึณาสว้ สพุเพ
ทสถถาวตฺถุลาภึโน อตฺตโน อฺปชฺฌายสฺส โอว้ทำ อภึนฺนุทึตฺวา (๑) เถร์ วนุทึตฺวา
(๒) อนฺุพฺพุเพน จารึกั จรฺนฺตว้ สฎฺฐึโยชนมคฺคั อตึกฺกมฺม ราชคเห เวพฺพนมมหาวิห้รึ
คนฺุตฺวา ทสพลสฺส ป้าเท วนุทึตฺวา เอกมฺนฺตั นึสึทึสฺฯ อจึณณั โข ปเนตั
พฺพุทฺธานั ภควนฺุตฺวานั อคนฺุตฺเทหึ ภึกฺขุหึ สทฺฐึ ปฎึสมฺโม่ทึตฺนฺตึ ภคว้เตหึ
สทฺฐึ กจฺจึ ภึกฺขเว ชมนึยฺนฺตึอาทึนา นเยน มชฺฐรปฎึสณฺุจาร์ กตฺวา กุโตะ จ ตฺเมห
ภึกฺขเว อคจฺจณฺุถาตึ ปุจฺฉึฯ เตหึ ชาตึฏมิโตะตึ วุตฺเต โโก นุ โข ภึกฺขเว ชาตึฏมิگانั
ภึกฺขุณั สพุรหฺมจาร์นึ (๓) เอว้ สมภว้วิโตะ อตฺตนา จ อปฺปึจฺโณ อปฺปึจฺจกถณฺุจ ภึกฺขุณั
กตฺตาตึ ทสถถาวตฺถุลาภึ ภึกฺขุ ปุจฺฉึฯ เตปึ ปุณฺโณ นาม ภนฺุเต อายสฺมา
มนฺุตฺวานึปฺุตฺโตตึ อาโรจยึสฺฯ ตั กถึ สฺตฺวา อายสฺมา สารีปฺุตฺโต เถรสฺส ทสฺสนกาโม
อโหสึฯ

อถ สฺตฺถา ราชคหโตะ สว้ตฺถึ อคมาสึฯ ปุณฺณตฺเถโร ทสพลสฺส ตตฺถ อคตภว้
สฺตฺวา สฺตฺถาร์ ปสฺสึสฺสَامึตึ คนฺุตฺวา อนฺุโตะคนฺุชฎฺฎึยฺเยว ตถาคตั สมป้ापฺุณึฯ สฺตฺถา
ตสฺส ชฺมมึ เทเสสึฯ เถโร ชฺมมึ สฺตฺวา ทสพลั วนุทึตฺวา ปฎึสฺลลา-

๑. สึ. อมทฺุทึตฺวาฯ ม. อภึนฺนุทึตฺวาฯ ๒. ม. เถร์ วนุทึตฺวาตึ น ทึสฺสตีฯ

๓. ม. ยฺ. สพุรหฺมจาร์หึฯ

นตถาย อนุชวณัน คนุตฺวา อณฺวตฺรสุมี รุกฺขมูเล ทิวาวิหารตถาย นิสีทึ ๗ สาริปุตฺตตเถโรปิ
ตสฺสาคมนัน (๑) สุตฺวา ทิสานุโลกิโก (๒) คนุตฺวา โอบาสํ สลฺลทฺกเขตฺวา ตํ รุกฺขมูลํ
อุปสงฺกมิตฺวา เถเรน สทฺธี สมฺโมทิตฺวา สตฺตวิสุทฺธิกมฺมํ ปุจฺฉิ ๗ เถโรปิสฺส
ปุจฺฉิตฺตํ ปุจฺฉิตํ พฺยาภาสิ ๗ เต อณฺวมณฺวสฺส สฺสภาสิตํ สมฺนุโมทิสฺส ๗ อถ สตฺถา
อปรภาเค ภิกฺขุสํมชฺเฒ นิสินฺโน เถโร ชมฺมกถิกานัน อคฺคภูจฺจเน จเปสฺสิติ ๗

มหากจฺจายนตฺเถรวตฺถวณณา

ทสเม สงฺขิตฺเตน ภาสิตสฺสาคิ สงฺขิตฺเตน กถิตชฺมมสฺส ๗ วิตฺถาเรน อตฺถํ
วิกฺขนฺตานนฺติ ตํ เทสนัน วิตฺถาเรตฺวา อตฺถํ วิกฺขมานานัน ๗ อณฺเว กิร ตถาคตสฺส
สงฺเขปวณัน อตฺถวเสน วา ปุเรตฺตํ น สกโกนฺติ พฺยชฺชนวเสน วา อัย ปน เถโร
อุภยวเสนปี สกโกติ ๗ ตสฺมา อคฺคโคติ วุตฺโต ๗ ปุพฺพปตฺถนาปี จสฺส เอวรูปา ๗
อยมฺปนสฺส ปณฺหากมฺเม อนฺุพฺพพิทฺถา ๗

โส กิร ปทฺมุตฺตรสมฺมาสมฺพุทฺธกาเล คหปติมหาศาลกฺุเล นิพฺพตฺติตฺวา วุฑฺฒิปฺปตฺโต
เอกทิวสํ วุตฺตนเยเนว วิหารํ คนุตฺวา ปริสฺปริยนฺเต จิโต ชมฺมํ สฺสนฺนุโต สตฺถารา อตฺถโน (๑)
สงฺขิตฺเตน

๑. ม. ย. ตสฺส คมนัน ๗ ๒. ม. ย. สีสานุโลกิโก ๗ รทฺวินิตฺตฺเต ปน สีสานุโลกิถิ
ปาลี ๗ ๓. ม. ย. สตฺถารํ อตฺถนา ๗

ภสึตสฺส วิตถารณ อตฺถึ วิกชนฺตณํ อคฺคกฺกุจฺจเน จเปนฺตึ เอกํ ภิกฺขุํ ทิสฺวามหนฺโต
 วตยํ ภิกฺขุ ยํ สตฺถา เอวํ วณฺณตึ มยปิ อนาคเต เอกสฺส พุทฺธสฺส สาสเน
 เอวรูเปณ ภวितฺถึ วฏฺฐตึตึ สตฺถาริํ นิมนฺเตตฺวา วุตฺตนเยเนว สตฺถาหิ มหาทณํ
 ทตฺวา ภนฺเต อหิ อิมสฺส สกฺการสฺส ฆเลน น อณฺณํ สมปฺตฺตี ปฏฺเจมิ
 อนาคเต ปน เอกสฺส พุทฺธสฺส สาสเน อิตฺถ สตฺถทิวสมตฺถเก ตฺเมหิ จานนฺตเร
 จปิตฺถิกฺขุ วิกย อหมฺปิ ตํ จานนฺตริํ ลภยฺยนฺติ ปฏฺจัน กตฺวา สตฺถ (๑) ปาทมฺเ
 นิปฺชชึ ฯ สตฺถา อนาคตํ โอลเกนฺโต สมฺชฺฉิสฺสตี อิมสฺส กุลปฺตฺตสฺส ปฏฺจนาตี
 ทิสฺวา อมฺโภ กุลปฺตฺต อนาคเต กปฺปสฺตสฺสทสฺสวสาเน โคตโม นาม พุทฺโธ
 อูปฺชชิสฺสตี ตฺวํ เอตสฺส สาสเน สงฺขิตฺเตน ภสึตสฺส วิตถารณ อตฺถึ
 วิกชนฺตณํ อคฺโค ภวิสฺสตีตี พุยากริตฺวา อนฺโหมทณํ กตฺวา ปกฺกามิ ฯ

โสปี กุลปฺตฺโต ยาวชิวํ กุสลํ กตฺวา กปฺปสฺตสฺสทสฺสํ เทวมนฺุสเสสุ สัสริตฺวา
 กสฺสปพุทฺธกาเล พารานฺณสิยํ กุลฆเร ปฏฺิสนฺธิํ กเหตุวา สตฺถริ ปรีนิพฺพุเต
 สุวณฺณเจตียกรณฺญจันํ กนฺตฺวา สตฺสทสฺสคฺขณิกาย สุวณฺณนิฏฺฐกาย ปุชฺช กตฺวา ภควา
 มยหิ นิพฺพุตฺตนิพฺพุตฺตกฺกุจฺจเน สรีริํ สุวณฺณวณฺณํ โหตฺถตี ปฏฺจันํ อกาสิ ฯ ตโต
 ยาวชิวํ กุสลกมฺมํ กตฺวา เอกํ

๑. ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ

พุทฺธนฺตรํ เทวมนุสฺเสสุ สัสนฺติว อมฺหากํ ทสพลสฺส อูปตฺติกาเล อฺชเชนินฺนเร
ปฺโรหิตสฺส เคะเห นิพฺพตฺติ ฯ ตสฺส นามกหณทิวเส มยฺหํ ปฺตฺโต สฺวณฺณวณฺณสรีโร
อตฺตนาเว อตฺตโน นามํ คเหตุวา อากโตติ กาลญจนมาณโวเตววสฺส นามํ อํกํสุ ฯ
โส วุฑฺฒิมินฺวาย ตโย เวเท อุกฺคณฺหิตฺวา ปิตฺต อจฺเจเนน ปฺโรหิตญฺจานํ ลภี ฯ โส
โคตฺตวเสน กจฺจายโน นาม ชาโต ฯ

จณฺทปชฺไชตฺตราชา อมจฺเจ สนนฺิปาเตตฺตวา อหา พุทฺโธ โลเก นิพฺพตฺโต
ตํ อานนฺตุ สมตฺถา คนฺตฺวา อานนฺธ ตาตาติ ฯ เทว อณฺโณ จ (๑) ทสพลํ อานนฺตุ
สมตฺถโถ นาม นตฺถิ อจฺจริโย กจฺจายนพฺรหฺมโณว สมตฺถโถ ตํ ปหิณฺณาติ ฯ
ราชา ตํ ปกฺโกสาเปตฺตวา ตาต ทสพลสฺส สนนฺิ กจฺจนาหิติ อหา ฯ คนฺตฺวา
ปพฺพชฺชิตฺตํ ลภนฺโต คมฺิสฺสามิ มหาราชาติ ฯ ยงฺกิลฺลิจิ กตฺวา ตถาคตํ อานนฺิ ตาตาติ ฯ
โส พุทฺธานํ สนนฺิ กจฺจนฺตสฺส มหาปฺริสาย กมฺัม นตฺถิติ อตฺตญฺจโม อคฺมาติ ฯ
อถสฺส สตฺถา ฌมฺมํ เทเสติ ฯ เทสณาปฺริโยसानนฺ สทฺธิ สตฺตฺติ ชเนหิ สห
ปฺฐิสฺมฺภิทาหิ อรหฺตฺตํ ปาปฺณิ ฯ สตฺถา เอถ ภิกฺขโวติ หตฺถํ ปสาเรติ ฯ ตํชณฺณเวว
สพฺเพว อนฺตรหิตเกสฺมสฺสุ อิทฺธิมยปฺตฺตจิวรรธา วสฺสสตีกตฺเตธา (๒) วีย ชาตา ฯ
๑. ม. จสทฺโท นตฺถิ น ๒. ม. วสฺสสญฺจิกตฺเตธา ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปาตวณณา หน้า ๒๘๐

เถโร อุตตโน กิจเจ มตถกัม ปตเตตตุนหิภาเวเน อนิสิติตวา กาพุทายิตเถโร
วีย สตุถุ อุษเชนิคมนตถาย คมนวณณัม (๑) กเถสิ ฯ สตุถา ตสฺส วณฺํ สตุถวา
กจฺจายโน อุตตโน (๒) ชาตฺถิมฺมิมฺ มม คมนํ (๒) ปจฺจาสีตฺตีตี อญฺญาตี ฯ พุทฺธา จ
นาม เอกํ การณํ ปฏฺิจฺจ กนฺตุํ อยุตฺตญฺจानันํ น กจฺจนฺติ ฯ ตสฺมา เถโร ออาห
ตฺวึเยว ภิกฺขุ กจฺจนฺ ตยิ คเตปี ราชา ปสฺสีทิสฺสตีตี ฯ เถโร พุทฺธานันํ เทว
กถา นาม นตฺถิติ ตถากตฺตํ วณฺํทิตฺวา อุตตนา สทฺธิ อากเตเหว สตุตฺถิ ภิกฺขุหิ
สทฺธิ อุษเชนํ กจฺจนฺโต อนตฺรามกฺเค เตตฺ (๓) จ นาทิ นาม นิคโม ตตฺถ ปิณฺฑาย
จริ ฯ ตสฺมิมฺปี (๔) นิคเม เทว เสฏฺฐิจฺฉิตโร ฯ ตาสฺ เอกา ปริชฺฌณฺกฺเถ นิพฺพตฺตา
ทฺถกฺตา มาตาปิตฺตุนํ อจฺจเยน ชาตี นิสฺสาย ชิวติ ฯ อุตฺตภาโว ปนสฺสา สมิทฺโธ
เกสา อญฺญาหิ อตีวีย ทิฆมา ฯ ตสฺมึเยว นิคเม อญฺญา อิสฺสรเสฏฺฐิจฺจุลสฺส ธีตา
นิกฺเกสิกา सा ततो पुपुषे तससा समिपे पेसेत्वा सत् वा सहस्रं वा
तसฺสามิติ वत्त्วาปี เกเส อาหาราเปตฺตुํ नासกฺขि ฯ

ตสฺมึ ปน ทิวเส सा सेฏฺฐิจฺฉिता มหากจฺจายนตฺเถโร สตุตฺถิ ภิกฺขุหิ ปริวฺตฺตํ
ตฺถจฺจนฺตตฺตํ กจฺจนฺตฺ (๕) ทิสฺวา อຍ် สุวณฺณ-

๑. กตฺถจฺจ. มกฺกสฺส วณฺณํ ฯ ๒. สฺ. ชาตฺถิมฺมิมฺมนํ ฯ ๓. สฺ. ม. เตลปนาพินาม นิคโม ฯ
๔. ม. ย. ตสฺมึ จ ฯ ๕. ม. อากจฺจนฺตํ ฯ

วณฺโณ เอโก พุราหุณณพนฺธุภิกฺขุ (๑) ยถาโธเตเนว ปตฺเตน กจฺจติ (๒) มยฺหณฺจ
อณฺณํ ฐนํ นตฺถิ ฯ อสฺสกุสฺสจฺจิตฺตา ปน อิมํสํ เกสํนํ อตฺถาย เปเสสฺสิ ฯ อิทานิ
อิโต ลทฺธอุปฺปาเทน สกฺกา เณรสฺสเทยฺยธมฺมํ ทาทฺตุนฺติ ชาติ (๓) เปเสตฺวา เณ
นิมนฺเตตฺวา อนฺโตเคเห นิสฺสทาเปสฺสิ ฯ เณรํนํ นิสฺสินฺนกาลเ คพฺภํ ปวิสิตฺวา ชาติยา
อตฺตโน เกเส กปฺปาเปตฺวา อมฺม อิม เกเส อสฺสกาย นาม เสฏฺฐจฺจิตฺตํ ทตฺวา ยํ สา
เทติ ตํ อหาร อยฺยานํ ปิณฺฑปาดํ ทสฺสามาติ ฯ ชาติ ปิณฺฑจฺจิตฺตํ อสฺสฺสนิ ปุณฺณิตฺวา
เอเกน หตฺถเณน หทยมฺลํ สนฺธาเรตฺวา เณรํนํ สนฺติเก ปฏฺิจฺจมาเทตฺวา เต เกเส
อาทาย ตสฺสา เสฏฺฐจฺจิตฺตํ สนฺติกํ คตา ฯ

ปณฺธิตํ (๔) นาม สารวณฺฑปฺปี สยํ อุปฺนิตํ คารวํ น ชเนติ ตสฺมาเสฏฺฐจฺจิตฺตา
จินฺเตสิ อหํ ปุพฺเพ พหุณาปี ชเนน อิม เกเส อหาราเปตฺุ นาสกฺขี อิทานิ
ปน นินฺนกาลโต ปฏฺิจฺจาย น ยถามฺลเมว ลจฺฉิสฺสตีติ ชาติ อห อหํ ปุพฺเพ
ตว สามินิยา (๕) พหุณาปี ชเนน เกเส อหาราเปตฺุ นาสกฺขี ยตฺถ กตฺถจฺจ นีตา
(๖) ปน น ชิวเกสา (๗) นาม อฏฺุจ กหาปณฺเ อกฺขณฺตีติ อฏฺุจเวว กหาปณฺเ อทาสี ฯ
ชาติ กหาปณฺเ อหาริตฺวา เสฏฺฐจฺจิตฺตํ อทาสี ฯ เสฏฺฐจฺจิตฺตา เอเกกํ ปิณฺฑปาดํ
๑. ม. พุราหุณณพนฺธุภิกฺขุ ฯ ๒. ม. อากจฺจติ ฯ ๓. ส. ทาสี ฯ ๔. ส. ปณฺธิยํ ฯ
๕. ม. สามินิ ฯ ๖. ม. วินิปาตา ฯ ๗. ม. นิชฺชิวเกสา ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปาตวณณา หน้า ๒๘๒

เอเกกั กหาปณิกั กตฺวา เถรานิ ทาเปสิ ฯ เถโร อวชฺชิตฺวา เสฏฺฐิชีตฺยา อุปนิสฺสยั
ทิสฺวา กหิ เสฏฺฐิชีตฺยาติ ปุจฺฉิ ฯ คพฺเพ อยุยาติ ฯ ปกฺโกสถ นนฺติ ฯ สทา เถรสฺ
การเวน เอกวจนเณ อาคนฺตฺวา เถเร วนฺทิตฺวา พลวสทฺธึ อุปฺปาเทสิ ฯ สุเขตฺเต
ปติฏฺฐิตฺปิณฺฑปาโต ทิฏฺฐเจว ชมฺเม วิปากั เทตฺติติ สห เถรานิ วนฺทเนน เกสา
ปกตฺติภาเวยว อฏฺฐิสฺสุ ฯ เถราปี ตั ปิณฺฑปาตึ คเหตุวา ปสฺสนฺติยาเยว เสฏฺฐิชีตฺยา
เวหาสิ อพฺภุคฺคณฺตฺวา กาณจนวณฺยุยานเ อตฺริสฺสุ ฯ

อุยฺยานปาโล ตั (๑) เถริ (๒) ทิสฺวา รมฺโฆ สนฺติกั กนฺตฺวา เทว เม อโย
ปุโรหิตกจฺยาโยน ปพฺพชิตฺวา อุยฺยานั อาคโตติ อาห ฯ ราชา จณฺฑปชฺโชโต (๓)
อุยฺยานั กนฺตฺวา กตภคฺตกิจจํ เถริ ปณฺจปติฏฺฐิเตน วนฺทิตฺวา เอกมนฺตึ นิสินฺโน
กหิ ฆนฺเต ภควาติ ปุจฺฉิ ฯ สยั สตฺถา อนาคนฺตฺวา มั เปเสสิ มหาราชาติ ฯ
กหิ ฆนฺเต อชฺช ภิกฺขั อลตฺถาติ ฯ เถโร รมฺโฆ ปุจฺฉาสภาเคน สพฺพิ เสฏฺฐิชีตฺยา
กตึ ทุกฺกริ อาโรเจสิ ฯ ราชา เถรสฺส วสนฺนุจฺฉานั ปฏฺิยาเทตฺวา เถริ นิมนฺเตตฺวา
นิเวสนั กนฺตฺวา เสฏฺฐิชีตฺริ อหฺราเปตฺวา (๔) อคฺคมहेสิฏฺฐาเน จเปสิ ฯ อิมิสฺสา
อิตฺถิยา ทิฏฺฐชฺรมฺมิโก จ ยสฺปฏฺิลาโก อโหสิ ฯ

ตโต ปฏฺุจาย ราชา เถรสฺส มหาสกฺกการิ กโรติ ฯ เถรสฺส ชมฺมกถาย ปสิทิตฺวา
มหาชโน เถรสฺส สนฺติเก

๑. ม. ตนฺติ นตฺถิ ฯ ๒. สี. เถเร ฯ ๓. สี. จนฺทชาโต ฯ ๔. ม. อาณาเปตฺวา ฯ

ปพพชึฯ ตโต ปฏจาย สกถนคร์ เอกกาสาวปชุโขตึ อสิวาทปฏิวาตึ (๑) อโหสิฯ
 สาปี เทวี คพุกั ถภิตวา ทสมาสจจเยน ปุตตึ วิชายึฯ ตสส นามคหณทิวเส
 โคपालกุมารโติ ปีตามหเสฏฐิโน (๒) นามึ อักสุฯ สา ปุตตสส นามวเสน
 โคपालมาตา นาม เทวี ชาตาฯ สา เทวี เเธเร อติวिय ปสิทิตวา ราชานึ สมปฏิจจนาเปตวา
 กาณจนวณูยยาน เเธรสส วิหารึ การสิฯ เเธโร อุชเชนินคร์ ปสาเทตวา ปุน สตถ
 สนุติกั คโตฯ อถ สตถา อปรภาเค เชตวเน วิหรนุโต มฐุปีณทิกสตุตตต (๓)
 กจายนเปยยาถึ (๔) ปารายนสตุตตตติ อิม ตโย สตุตตตเต อตถุปตตตี กตวา เเธริ
 สงจิตเตน ภาสิตสส วิตถาเรน อตถึ วิชชชานึ อคคกฏจानเ จเปสิตีฯ
 ปจมวคกวนณนา นิฏฐิตาฯ

ทุตियวคกวนณนา

จูปนถกตเถรวตถ

ทุตियสส ปจเม มโนมยนุติ มเนน นิพพตตตีตึฯ มโนมยเนน กาเยน อิทฐिया
 อุปสงกมิตี (๕) วุตตฏจानสมึ มเนน กตกาโย มโนมยกาโย นาม ชาโตฯ
 อญถคร์ มโนมยึ กายึ อุปปชชตีตี (๖) วุตตฏจानเ มเนน นิพพตตตีตกาโย มโนมยกาโย
 # ๑. สึ. อสิวาทปรีวาทึฯ ๒. ม. มาตามหเสฏฐิโนฯ ๓. ม. ม. ๑๒/๒๔๓/๒๒๐ฯ
 # ๔. ม. อ. ๑๔/๕๔๘/๓๕๗ฯ ๕. พ. เเธเร. ๒๖/๓๕๓/๓๕๒ฯ ๖. วิ. จุถ ๗/๓๕๐/๑๖๕ฯ

นาม ชาโต ฯ อยมิธ อธิปเปโต ฯ

ตตถ อญเญ ภิกขุ มโนมย์ กาย์ นิพพุตเตนตา ตโย วา จตุตารโ วา
นิพพุตเตนติ น พหุเก ฯ เอกสทิสเเฮว กตฺวา นิพพุตเตนติ เอกวิธเมว กम्मํ
กฺรฺมานเ ฯ จุพฺปนถกตฺเถโร ปน เอกาวชฺชเนน สมณสทฺสตี มาเปตี ฯ เทวปี ชเน
น เอกสทิสเมว อกาสิ น เอกวิธกम्मํ กฺรฺมานเ ฯ ตสฺมา มโนมย์ กาย์ อภินิมฺมินฺตานิ
อคุโค นาม ชาโต ฯ

เจโตวิวิญญุกฺสทานมฺปิ จุพฺปนถโกว อคุโค ปญฺญาวิวิญญุกฺสทานมฺปน (๑)
มหาปฺนถกตฺเถโร อคุโคติ วุตฺโต ฯ ตตถ จุพฺปนถกตฺเถโร จตฺนุํ ฐปาवจรชฺฌานานิ
ลาภิตาย เจโตวิวิญญุกฺสโลติ วุตฺโต มหาปฺนถกตฺเถโร จตฺนุํ อฐปาवจรชฺฌานานิ
ลาภิตาย ปญฺญาวิวิญญุกฺสโลติ วุตฺโต ฯ จุพฺปนถโก จ สฺมาปตฺติกฺสตาย
เจโตวิวิญญุกฺสโล นาม มหาปฺนถโก วิปสฺสนากฺสตาย ปญฺญาวิวิญญุกฺสโล นาม.
เอโก เจตฺถ สฺมาธิลกฺขณเ ฉโก เอโก วิปสฺสนาลกฺขณเ ฯ ตถา เอโก สฺมาธิกาพฺห
(๒) เอโก วิปสฺสนากาพฺห ฯ (๓) เอโก เจตฺถ อํกฺสงฺขิตฺเต ฉโก เอโก อารมฺมณฺสงฺขิตฺเต ฯ
(๔) ตถา เอโก อํกฺวตฺถานเ ฉโก เอโก อารมฺมณฺวตฺถานเติ เอวเมตฺถ

๑. ม. ย. สญฺญาวิวิญญุ... ฯ เอวมุปริปิ ฯ ๒. ม. ย. สฺมาธิกาพฺห ฯ

๓. ม. ย. วิปสฺสนากาพฺห ฯ ๔. ฐีกา. อํกฺวตฺถาปนเ ฯ

โยชนา กาดพพา ฯ

อปิจ จุพปนถกตุเถโร รูปร่างจรชฌานลาภี หุตฺวา ฌานงฺเคหิ วุฏฺจาย อรหตฺตํ
ปตฺโตติ เจโตวิวิฏฺฐกฺสโล มหาปนฺธโก อรูปร่างจรชฌานลาภี หุตฺวา ฌานงฺเคหิ
วุฏฺจาย อรหตฺตํ ปตฺโตติ ปณฺธาวิวุฏฺฐกฺสโล ฯ อุโภปี ปนฺธเ ชตตฺตา ปนฺธกา
นาม ชตตา ฯ เตลํ ปจฺมชาโต มหาปนฺธโก นาม ชาโต อิตโร จุพปนฺธโก นาม.
อิมสมฺปนฺน อุกินฺนํปปี ปณฺธากมฺเม อยมนุพฺพุทฺธิกา ฯ

อติเต ปน (๑) ปทุมุตตรกาลเ หํสวตฺตีนครวาลิโน เทว ภาตีกกฺกมฺพิกา สตฺถริ
ปสนฺนา นิพทฺธิ สตฺถุ สนฺธิกํ กนฺตฺวา ฌมฺมํ สฺถนฺติ ฯ เตสุ เอกทิวถํ กนิฏฺฐโจ สตฺถาริ
ทฺวิหฺงเคหิ สมฺนฺนาคตฺติ เอกํ ภิกฺขุํ มม สาสเน มโนมยํ กายํ อภินิมฺมินฺนตฺตานํ
เจโตวิวิฏฺฐกฺสลาณจ อยํ ภิกฺขุ อคฺโคติ เอตทุกฺเค จเปนฺตํ ทิสฺวา จินฺตฺสิ อโห วตฺยา
ภิกฺขุ เอโก หุตฺวา เทว องฺกานิ ปรีปุเรตฺวา จรติ มยาปี อนาคเต เอกสฺส พุทฺธสฺส
สาสเน องฺกทฺวยปุเรณ หุตฺวา วิจริตฺตุํ วุฏฺฐิตฺติ ฯ โส ปุริมนเยเนว สตฺถาริ นิมนฺเตตฺวา
สตฺถาหํ มหาทานํ ทตฺวา เอวมาห ฆนฺเต ยํ ภิกฺขุํ ตฺเมห อโธ สตฺถทิวสมตฺถเก
มโนมยฺงเคน จ เจโตวิวิฏฺฐกฺสลงฺเลน จ อยํ มม

๑. ม. ย. กิร ฯ

สาสเน อคุโคติ เอตทกเค จปยิตถ อหंपิ อิมสฺส อธิการมมสฺส พลเน โส ภิกฺขุ วีย
อังกทวยปุรโกว ภเวยฺยนฺติ ปฏฺจัน อกาสิ ฯ

สตฺถา อนาคตํ โอลเถควา อนนฺตราเยนสฺส ปฏฺจนาย สมิชฺฌนภาวํ ทิสฺวา
อนาคเต กปฺปสฺตสฺสหาสาสเน โคตโม นาม พุทฺโธ อุปฺปชฺชิสฺสตี โส ตํ
อิมสฺมี จานทฺวยे จเปสฺสตีติ พฺยากริตฺวา อนฺโมทนํ กตฺวา ปกฺกามิ ฯ ภาตาปิสฺส
เอกทิวสํ สตฺถารํ ปณฺณาวิวฏฺฏกฺุสฺสํ ภิกฺขุํ เอตทกเค จเปนฺตํ ทิสฺวา ตเถว อธิการิ
กตฺวา ปฏฺจัน อกาสิ สตฺถาปี ตํ พฺยากาสิ ฯ

เต อุโภปี ชนา สตฺถริ ธรรมานเ กุสลกมฺมํ กตฺวา สตฺถุ ปรีนิพฺพุตกาเล
สรีรเจติเย สุวณฺณปฺุชฺชํ กตฺวา ตโต จฺตา เทวโลเก นิพฺพุตฺตา ฯ เตสํ เทวมนุสฺเสสฺสุ
ลัสนฺดานเเว กปฺปสฺตสฺสหาสฺสํ อติกฺกนฺตํ ฯ ตตฺถ มหาปฺนถกฺุสฺส อนฺตรา กตฺกถฺยาณกมฺมํ
น กถียตี จุพฺปนถโก ปน กสฺสปฺสฺส ภควโต สาสเน ปพฺพชิตฺวา วิสตี
วสฺสสหาसानิ โอลาทกสิณกมฺมํ กตฺวา เทวปุเร นิพฺพุตฺติ ฯ อถ อมฺหากํ สตฺถา
อภิสมฺโพธิํ ปตฺวา ปวคฺติตปวธมฺมจกฺโก ราชคหํ อุปนิสฺสาย เวพฺพนมหาวิหาร
ปฏฺิวสตี ฯ

อิมสฺมี จานเ จตฺวา อิมสํ ทฺวินนฺมปิ นิพฺพุตฺตี กเถตุํ

วภูฏีตี ๑ (๑) ราชคเห กิร ชนเสฏฐิฏฐีตา อตุตโน ทาเสเนว สทฐี สนุถวั กตุวา
อญญเปี เม อิม กมมัม ชานเยยุนตี จินเตตุวา ภูีตา (๒) เอวมาห อเมหิ อิมสมิ จาเน วสิดุ
น สกุกา สเจ เม มาตาปีตโร อิม โทสั ชานิสฺสนติ ขณฺทาขณฺหํ กริสฺสนติ วิเทสั
คนตุวา วสิสฺสามาติ หตุตสาร์ คเหตุวา อคฺคทฺวาเรน นิกฺขมิตฺวา ยตุถ วา ตตุถ วา
อญญเห อชานนญฺจัน คนตุวา วสิสฺสามาติ อุโกปี อคมฺสฺ ๑

เตสั เอกสมิ จาเน วสนุตานัน สัวาสมนฺวาย ตสฺสา กุจฺฉิสฺมิ คพฺโก ปตฺติญฺจาสิ ๑
สา คพฺกสฺส ปรีปากมคมม สามีเกน สทฐี มนฺเตสิ คพฺโก เม ปรีปากั คโต
ฉาติพนฺธุวรีหิเต (๓) จาเน คพฺกวุจฺจัน นาม อุภินฺนมปี อมฺหากั กุกฺขเมว
กุกเคหเมว กจฺจามาติ ๑ โส อชฺช กจฺจาม เสว กจฺจามาติ ทิวเส อติกุกาเมติ ๑
สา จินเตสิ อัย พาลอ อตุตโน โทสมหนฺตตาย คนตุ น อุสฺสหติ มาตาปีตโร
จ นาม เอกนฺตหิตา อัย กจฺจตุ วา มา วา มยา คนตุ วภูฏีตี ๑ ตสมิ เกหา
นิกฺขมฺนเต เกหปรีกฺขาร์ ปฏิสฺสามेतฺวา อตุตโน กุสฺมริ คตภาวํ อนนฺตรเคหवासินัน
(๔) อาโรเจตุวา

๑. ม. วภูฏีตี ๑ ๒. ม. อัย ปาโจ นตุถิ ๑ ๓. ม. ฉาติมิตฺตาทิวรีหิเต ๑

๔. กตุถจิ. อนฺติกมฺรวาสินัน ๑

มคคั ปฐึปชชึ ๑

อด โส ปฐึโรส ฆมึ อากโต ตั อทิสวา ปฐึวิสุสเก ปฐึจนิตวา กุลฆมึ
คตาคี สุตวา เวเคน อนุพนฐิตวา อนุตรามคเค สมปาปฐึนิ ๑ ตสสาปี ตตเถว
คพภวภูจจัน อโหสิ ๑ โส ที อิทั ภทเทติ ปฐึจนิ ๑ สามิเอโก ปฐึโต ชาโตติ ๑
อิทานิ ที กริสสามาติ ๑ ยสสตุถาย มยั กุลฆมึ คจญเยยาม (๑) ตั กมมึ อนุตราว
นิปพนัน ตตถ คนตวา ที กริสสาม นีวตุตามาติ เทวปี เอกจิตตา หุตวา นีวตุตีสึ ๑
ตสส ทารกสส จ ปนเถ ชาตตตา ปนถโกติ นามั อังสุ ๑ ตสสาน จิสเสว
อปโรปี คพโก ปติภูจนิ ๑ สพพิ ปฐึมนเยเนว วิตุถาเรตพพิ ๑ ตสสปี ทารกสส
ปนเถ ชาตตตา ปฐึม (๒) ชาตสส มหาปนถโกติ นามั กตวา ปจญาชาตสส (๓)
จูปปนถโกติ นามั อังสุ ๑ เตปี เทว ทารเก คเหตุวา อตุตโน วสนภูจจันเมว คตา ๑

เตสั ตตถ วสนุตานั อัย มหาปนถกทารโก อญเเว ทารกชเน จุลลปีตามหาปีตา
อัยโก อัยยิกาคี วทนุเต สุตวา มาตริ ปฐึปฐึจนิ อมม อญเเว ทารกา (๔) อัยยโกติ
วทนุติ (๔) ที อุมหากั เอตุถ ฉาตกา นตุถิติ ๑ อาม ตาต

๑. ม. กจญาม ๑ ๒. ม. ปฐึมชาตสส ๑ ๓. สึ. อิตรสส ๑ ๔. ม. ทารกา กเถนุติ
อัยยโก อัยยิกาคี ๑

*เล่มที่ ๑๓ เอตทกุกวคฺควณฺณา หน้า ๒๘๕

อมุหาคํ เอตฺต (๑) ฌาตกา นตฺถิ ราชคหฺนคเร ปนฺ เต (๒) ธนเสฏฺฐิ นาม อยฺยโก
ตตฺถ ตุมุหาคํ พหุ ฌาตกาติ ฯ กสฺมา ตตฺถ น กจฺฉาม (๓) อมฺมาติ ฯ สา อตฺตโน
อาคมนการณํ ปุตฺตสฺส อกเถตฺวา ปุตฺเตสฺส ปุณฺปุณฺํ กเถนฺเตสฺส สามิกํ อาห อิม ภารกา
อติวีย ปิเพนฺติ (๔) กิณฺโน มาตาปิโตร ทิสฺวา มํสํ ขาทิสฺสนฺติ เอหิ ภารกาณํ
อยฺยกกุลํ ทสฺเสมาติ ฯ อหํ สมฺมุขา ภวิตฺถํ น สกฺขิสฺสามิ ตมฺปนฺ นยิสฺสามิติ ฯ สาธุ
อยฺย (๕) เยน เกณจิ อูปาเยน ภารกาณํ อยฺยกกุลเมว ทฏฺฐิ วัฏฺฐิตฺติ เทวปี ชนา
ภารเก อาทาย อนุปฺพุเพน ราชคหํ ปตฺวา นครทฺวารे เอกิสฺสา सालาย นิवासํ กตฺวา
ภารกมาตา เทว ภารเก คเหตุวา อากตภาวํ มาตาปิตฺตุนํ อาโรเจสิ ฯ (๖)

เตสํ (๗) สาสนํ สุตฺวา สํสาเร สํสรนฺตานํ น ปุตฺโต น ธีตานาม นตฺถิ
เต อมุหาคํ มหาปฺราธิกา น สกฺกา เตหิ อมุหาคํ จกฺขุปเถ ชาติํ เอตฺตํ
นาม (๘) ธนํ คเหตุวา เทว (๙) ชนา ผาสฺสกุจฺจานํ คนฺตฺวา ชีวนฺตฺ ภารเก ปน
มยฺหํ (๑๐) เปเสนฺตฺติ ฯ เสฏฺฐิธีตา มาตาปิตฺตฺหิ เปสิตฺถนํ คเหตุวา ภารเก อากตฺตฺตานํ
หตฺถเยว ทตฺวา เปเสสิ ฯ

- # ๑. ม. ยฺ. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ ๒. ม. ยฺ. โว ฯ ๓. ม. กจฺฉต ฯ ๔. ม. ยฺ. มํ กิลเมนฺติ ฯ
- # ๕. ม. ยฺ. สามิ ฯ ๖. ม. ยฺ. อาโรจาเปสิ ฯ ๗. ม. เตตฺถํ ฯ ๘. ม. ยฺ. ปน ฯ
- # ๙. ม. ยฺ. เทวปี ฯ ๑๐. ม. ยฺ. อิทฺถ ฯ

อังกุตรนิกายกุกกา (มโนรถปฐพี ๑) - หน้า 290
*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปาตวณณา หน้า ๒๕๐

เต (๑) อวยกกุเล วฑฒนติ ฯ

เตสุ จูพปนุถโก อติทโทร มหาปนุถโก ปน อวยเคน สทฐี ทสพลสส
ทมมกถิ โสตุ คจจติ ฯ ตสส นิจจํ สตถุ สมมุขา (๒) ทมมิ สุนนตสส ปพพชชาย
จิตติ นมิ ฯ โส อวยกํ อาห สเจ ตุมะห สมปฏิจจธ (๓) อหํ ปพพชชยนติ ฯ กี วเทสิ
ตาท มยหํ สกกลโลกสสาปี ปพพชชิตโต ตเวว ปพพชชชา ภาททกา ฯ สเจ สกุกโถสิ
ปพพช ตาตาคิ สมปฏิจจนิตวา สตถุ สนติกํ คโต ฯ สตถา กี มหาเสฐจิ ทารโก เต
ลทโรติ ฯ อาม ภนเต อัย ทารโก มยหํ นตตะ ตุมหากํ สนติเก ปพพชชามีติ วทสิติ อาห ฯ
สตถา อณตธรี ปณทปาตจาริกํ อิมํ ทารกํ ปพพชชชหิตี อาณาเปติ ฯ เถโร ตสส
ตจปถจกมมกุกจัน อากิจจิตวา ปพพชชชชสิ ฯ โส พหุ พุททวจนํ อุกคณนิตวา
ปริญญณวสโส อุปสมบํถิ ลภิ ฯ อุปสมบปนโน หุตวา โยนิโส มนสิการะ กมมิ กโรนโต
จตุณนํ อรูปาวจระชฌานานํ ลากิ หุตวา ฉานนุเกหิ วุญจาย อรหตติ ปาปุณิ ฯ อิติ โส
ปถญาวิวญญูกุสถานํ อकुโถ ชาโต ฯ

โส ฉานนุสเซน มกุกสเซน (๔) ผลสเซน นิพพานสเซน (๕) วิติวตเตนุโต จินเตสิ
สกุภา นุ โข อิมํ สุขํ จูพปนุถกสส

๑. ม. ย. ทารกา ฯ ๒. ม. สมมุখে ฯ ๓. ม. อนุชานนุยยาถ ฯ ๔. ม. อัย ปาโจ นคฺถิ ฯ
๕. สී. นิพพานสเซน จ ฯ

ทาตุนติ ฯ ตโต อยยกเสฏฐิสฺส สนนฺตีกํ คนฺตฺวา มหาเสฏฐิ สเจ ตฺเมห สมปฺภิจฺจนถ
อหํ จูพปนฺถกํ ปพฺพาเชยฺยนฺติ อหา ฯ ปพฺพาเชถ ฆนฺเตติ ฯ เถโร จูพปนฺถกทารกํ
ปพฺพาเชตฺวา ทสฺสุ สีเสตฺสุ ปตฺติจฺจาเปตี ฯ จูพปนฺถกสามเณโร ภาตีกสฺส สนนฺตีก

ปทุมํ (๑) ยถา โกกนทํ (๒) สฺคนฺธํ
ปาโต สียา ผลฺลวมวิทคนฺธํ
องฺคิรสิ ปสฺส วิโรจมานํ
ตปฺนตฺมาทิจฺจมิวนฺตฺลิกฺเขตฺติ (๓)

อิมํ คาคํ คณฺหาติ ฯ คหิตคหิตปทํ อฺปรุปริ ปทํ คณฺหนตฺสฺส นสฺสตี ฯ ตสฺส
อิมเมว คาคํ คเหตุํ วายมนตฺสฺส จตฺตาโร มาสา อติกฺกนฺตา ฯ อถ นํ มหาปนฺถโก
อาห ปนฺถก ตฺวํ อิมสฺมี สาสเน อภพฺโพ จตฺถิ มาเสหิ เอกคาคํปี คเหตุต
น สกฺโกสิ ปพฺพชิตฺกิจฺจํ ปน ตฺวํ กถํ ปาเปสฺสสิ นิกฺขม อิตฺติ ฯ โส เถเรน
ปณฺนามิโต วิหารปจฺจนฺเต โรทฺมานอ อฏฺฐาสี ฯ

เตน สมเยน สตฺถา ราชคหํ อฺปนฺนิสฺสาช ชีวกมฺพวเน วิหฺรตี ฯ ตสฺมี สมเย
ชีวโก ปฺริสํ เปเสตี ปญฺจหิ ภิกฺขุสฺเตหิ สทฺธิ สตฺถารํ นิมฺนฺเตหิตี ฯ เตน โข
ปน สมเยน มหาปนฺถโก

๑. ม. ปทุมํ ฯ ๒. ม. โกกนทํ ฯ ๓. ส. ส. ๑๕/๑๒๓๑๕๓ ฯ อง. ปญฺจก.
๒๓/๑๕๕/๒๖๖ ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปาตวณณา หน้า ๒๕๒

ภคตทุเทสโก โหติ ฯ โส ปณฺจนํ ภิกฺขุสฺตานํ ปฏิจฺจถ ฆนฺเตติ วุคฺเต
จฺหวปนฺนํ (๑) จเปตฺวา เสสํ ปฏิจฺจามิตี อห ฯ จฺหวปนฺนํโก ตํ กถํ สุตฺวา
ภิกฺขุโยโส มคฺตตาย โทมนสฺสปฺปตฺโต อโหสิ ฯ สตฺถา จฺหวปนฺนํ โรทฺนํ (๒)
ทิสฺวา จฺหวปนฺนํโก มยิ กเต พุชฺฉิสฺสตีติ คนฺตฺวา อวิทฺฐจฺจเน อตฺตานํ ทสฺเสตฺวา
กํ ตฺวํ ปนฺนํโก โรทฺตีติ อห ฯ ภาตา มํ ฆนฺเต ปณฺนามेतฺตีติ ฯ ปนฺนํโก ตฺยํ ภาตฺกิสฺส
ปฺรปฺกฺคณํ อาสยํนุสยณฺณํ นตฺถิ ตฺวํ พุทฺธเวเนยฺยปฺกฺคโล นามตี อิทฺธิยา
อภิสงฺขริตฺวา เอกํ สฺวทฺธจฺหวณฺทํ อทาสี อิมํ กเหตุวา รโฆหรณํ รโฆหรณฺนติ วตฺวา
ภาเวหิ ปนฺนํกาติ ฯ

โส สตฺถารา ทินฺนํ จฺหวณฺทํ รโฆหรณํ รโฆหรณฺนติ หตฺเถน ปฺริมชฺชนฺโต
นิสฺสีติ ฯ ตสฺส ปฺริมชฺชนฺตสฺส ปิโลตฺตานิ (๓) กิลิฏฺฐชาตฺตานิ ชาตานิ ฯ ปฺนปฺปฺนํ (๔)
ปฺริมชฺชนฺตสฺส อุกฺขลฺปิปรฺปนฺนสฺสทิสฺสํ ชาตํ ฯ โส ฌานฺปฺริปากํ อากมฺม ตตฺถ ขยวํ
ปฏฺฐเปตฺวา จินฺเตสิ อิทํ จฺหวณฺทํ ปกฺติยา ปณฺทริ ปฺริสฺสุทฺธํ อฺปาทินฺนํกสฺริริ
นิสฺสาย กิลิฏฺฐํ ชาตํ อิทํ จิตฺตํปี เอวํคตฺกเมวาคี สมารี ภาเวตฺวา จตฺตาริ
รฺูปาวจรชฺฌมานานิ ปาทกานิ

- # ๑. สี่. วุคฺเต พาลปนฺนํ ฯ ม. วุคฺโต จฺหวปนฺนํ ฯ ๒. ม. จฺหวปนฺนํกสฺส เขทํ ฯ
- # ๓. สี่. ปฺริมชฺชนฺตสฺส ปฺริมชฺชนฺตสฺส โลมานิ ฯ ม. ปฺริมชฺชนฺตสฺส โลมานิ ฯ
- # ๔. ม. ปฺน ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอตทคกุคควณณา หน้า ๒๕๓

กตุวา สห ปฏิสมภิทาหิ อรหตุตฺ ปาปฺณิ ฯ โส มโนมเยเนว ฉานลาภี (๑) หุตฺวา
เอโก หุตฺวา พหฺธา พหฺธา หุตฺวา เอโก จ ภวิตฺ สมตฺโต อโหสิ ฯ อรหตุตมกุคเเนว
จสฺส เตปิฏกณฺจ น อภิญญา จ อากมฺีสุ ฯ

ปฺนทิวเส สตุธา เอกุเนหิ ปณฺจหิ ภิกฺขุสเตหิ สทุธิ คณฺตุวา ชีวกสฺส นิเวสเน
นีสฺสีติ ฯ จุพปนฺถโก ปน อตฺตโน ภิกฺขาเย อปฺปฏิจฺจนิตฺตฺตาเยว น คโต ฯ ชีวโก
ยาकु ทาตุ อารภิ สตุธา หตุเถน ปตฺตํ ปิฑฺธิ ฯ กสฺมา ภนฺเต น คณฺหตาติ ฯ
วิหาร เอโก ภิกฺขุ อตฺถิ ชีวกาติ ฯ โส ปฺริสฺ ปฺหิณฺ คจฺจ ภณฺเ วิหาร
นีสฺสินฺ อຍ္ຍိ คเหตุวา เอหฺตี ฯ จุลลปฺนฺถกฺเถโรปิ ตสฺส ปฺริสฺสฺส ทฺเร (๒) อากมฺนาเยว
ภิกฺขุสหฺสฺสํ นิมฺมิวิตฺวา เอกํปิ เอกน อสฺทิสฺ เอกสฺสาปิ จีวรวิจฺจาณาทิสฺมณฺกมฺมํ
อณฺเณน อสฺทิสฺ อกาสิ ฯ โส ปฺริโส วิหาร ภิกฺขุณฺ พหฺภาวํ ทิสฺวา คณฺตุวา
ชีวกสฺส กเถสิ ภนฺเต (๓) อิมฺสฺมี วิหาร (๓) ภิกฺขุสฺสฺโม พหฺตุโร ตโต ปกฺโกสิตฺพุพฺ
ภทฺนฺตํ น ชานามิตฺติ ฯ ชีวโก สตุถารํ ปฏิปฺจฺจฺจฺจ โก นาม ภนฺเต นีสฺสินฺโน ภิกฺขุติ ฯ
จุลลปฺนฺถโก นาม ชีวกาติ ฯ คจฺจ ภณฺเ จุพปนฺถโก นาม กตโรติ ปฺจฺจฺจฺจ
อาเนหฺตี ฯ โส

๑. สฺ. ยฺ. มโนมยฉานลาภี ฯ ม. มโนมยฉานลาภี ฯ ๒. ม. ปฺเร ฯ ๓. สฺ. ภนฺเต
อิมฺสฺมา ภิกฺขุสฺสงฺมา วิหาร ฯ อปิเจตฺถ ภนฺเตติ อาลปฺนปฺทํ อຍ္ຍาติ ภวิตฺพุพฺ ฯ

วิหาร อากนตุวา จูพปนุถโก นาม ภนุเต กตโรติ ปุจฺฉิ ฯ อหิ จูพปนุถโก อหิ
จูพปนุถโกติ ภิกฺขุสหัสสํ กเถสิ ฯ โส ปุณฺ คนตุวา ชีวกํ กเถสิ สหสฺสมตฺตา ภิกฺขุ
สพฺเพ อหิ จูพปนุถโก อหิ จูพปนุถโกติ กเถนฺติ อหิ อสุโก นาม ปกฺโกสิตพฺโพติ
น ชานามิติ ฯ ชีวโกปิ ปฏฺวิวิทฺสจฺจตฺยา อิทฺธิมา ภิกฺขุติ นยโต ฅตฺวา ปจฺมกถนภิกฺขุเมว
ตฺเมห สตฺถา ปกฺโกสตฺติ วตฺวา จีวรกณฺเณ คณฺหฬ ตาตฺติ อาห ฯ โส วิหาริ คนตุวา
ตถา อกาสิ ตาวเทว สหสฺสมตฺตา ภิกฺขุ อนฺตรชาเยสุ ฯ โส เถริ คเหตุวา อคฺมาสิ ฯ
สตฺถา ตสฺมี ขณฺเณ ยาคุํ กณฺหิ ฯ

ทสพลเ ฆตฺตกฺจฺจํ กตฺวา วิหาริ คเต ฆมฺมสภายิํ กถา อุทปาติ
ยววมหนฺตา วต พุทฺธา นาม จตฺตาโร มาเส เอกิํ กถํ คณฺหิตุํ อสฺกโกนฺตํ
ภิกฺขุํ เอวํ มหิทฺธิกํ อํสฺสูติ ฯ สตฺถา เตสํ ภิกฺขุณํ จิตฺตวารี ฅตฺวา คนตุวา
ปญฺจตฺตาสเน นิสฺซชฺช กิํ วเทถ ภิกฺขเวติ ปุจฺฉิ ฯ น ภควา อณฺณํ กิณฺจ
กเถม จูพปนุถเกน ตฺมฺหากิํ สนฺตฺติกา มหาลาโก ลทฺโรติ ตฺมฺหากิเยว คณฺณํ กเถมาติ ฯ
อนจฺฉริยิํ ภิกฺขเว อิทานิ มยฺหิ โอวาทํ กตฺวา โลกุตฺตรทายชฺชลาโก อยิํ อตีเตปิ
อปริปกฺเก ฅาณฺเณ จิตฺตสฺส มยฺหิ โอวาทํ กตฺวา โลกิยทายชฺชํ ลภีติ ฯ ภิกฺขุ กทา
ภนฺเตติ อายาจีสุ ฯ สตฺถา เตสํ ภิกฺขุณํ อตีตํ

อาหริตวา ทสเสสิ ฯ

ภิกขเว อตีเต พาราณสีนคเร พุรหุมทตโต นาม ราชา รชช กอารสิ ฯ
ตสมี สมเย จุพเสฏฐี (๑) นาม ปณตโต พยตโต สพพนิมิตตานี ชานาติ ฯ โส
เอกทิวสั ราชูปฏจัน คจจนโต อนตรวีถีย มตมุสิกั (๒) ทิสวา ตัขณ นกขตต
สมานตวา อิทมาห สกกา จกขุมตา ปณตวา กุลปุตเตน อิมั อุนทุริ คเหตุวา
ทารภรณั กาคู กมมนเต จ สชเชตุนติ ฯ (๓) อณตโร ทุกตกุลปุตโต ตั เสฏฐิส
วจัน สุตวา นายั อชานิตวา กเถสตีติ มุสิกั คเหตุวา เอกสมิ อปาณิก
พิพารสตุตถาย ทตวา กากณิกั ลภิ ฯ ตาย กากณิกาย ฆาณิตั กิณิตวา (๔) เอเกน
กฐเณ ปานีัย คณหิ (๕) อรณตโต อาคจจนเต มาลาการ ทิสวา โถกั ฆาณิตขณั
ทตวา อุลลุงเกน ปานีัย อทาสิ ฯ เต ตสส เอเกกั ปุปผมุจจิ อทำสุ ฯ โส เตน
ปุปผมุเลน ปุนทิวเสปี ฆาณิตถจ ปานีัยฆญจจ คเหตุวา ปุปผารามเมว กโต ฯ
ตสส ตั ทิวสั มาลาการา อทตโวจิตเก ปุปผคจเจ ทตวา อคมัสสุ ฯ โส น
จิสเสว อมินา อปาเยน อญจ กหาปณ ลภิ ฯ

ปุน เอกสมิ วาตวญจิทิวเส จจจทิตอญญานัน คนตวา ปติตทารุณี (๖) ราสี กตวา
นินโนโน ราชกุมภการสส สนตिका

- # ๑. ม. จุพเสฏฐี ฯ
- # ๒. ส. ปุติมุสิกั ฯ
- # ๓. ม. ปโยเชตุนติ ฯ
- # ๔. ส. คเหตุวา ฯ
- # ๕. ส. คณหิ โส ฯ
- # ๖. ม. ปติตทารุณี ฯ

โสฬส กหาปณล ลภติ (๑) โส จตุวิสตติยา กหาปณลสุ ชาเตลล อตุถิ อัย อูปาโย
 มยหนติ นครทวารโต อวิทุเร จาเน เอกํ ปานียฆฏํ (๒) จเปตวา ปณจสเด
 ตินหารเก ปานียเน อูปฏฐหิ ๗ เต อาหํสุ ตุํ สมม อมหากํ พหุปการิ กิ เต
 กโรมาติ ๗ โสปี มยหํ กิจเจ อูปปนเน กริสถาติ วตวา อิตอ จิตอ จ วิจรนโต
 ถลปถกมมิเกน จ ชลปถกมมิเกน จ สทฐิ มิตตสนถวํ อกาสิ ๗ ตสส ถลปถกมมิโก
 เสว อิมํ นครํ อสสุวาณิซโก ปณจ อสสุตทานิ คเหตุวา อากมิสสุตติ อากิจุชि โส
 ตสส วจันํ สุตวา ตินหารกานํ สณณํ ทตวา เอเกกํ ตินกลาปี ทวิคณํ กตวา
 อหาราเปสิ ๗ อถ โส อสุสานํ นครปติฏฐเวลาย ตินกลาปสสสุํ อนโตทวาร (๓)
 ราสิ กตวา นิสิทธิ ๗ อสุวาณิซ สกลนกร อสุสานํ หริตํ (๔) อลภิตวา ตสส
 สสสุํ ทตวา ตํ ตินํ คณหิ ๗

ตโต กติปาหจยเนน สมทุทกมมิทสหายโก อาริเจสิ ปฏฐนํ มหानาวา
 อากตาติ ๗ โส อตุถิ อัย อูปาโยติ อฏฐหิ กหาปณลหิ สพุพปริวารสมปนฺนํ
 ตาวกาลิกํ รถํ คเหตุวา นาวาปฏฐนํ คนุตวา เอกองคูลิมุททิกํ นาวาย (๕) สจจการํ
 ทตวา อวิทุเร จาเน สานิชิ ปริกขิปาเปตวา ตตถ นิสินุโน ปุริเส

๑. ม. ย. ลภิ ๗ ๒. ม. ย. ปานียจาฏี ๗ ๓. ม. อนตรทวาร ๗ ๔. ม. จาริ ๗
 กตุถจิ. โคจริ ๗ ๕. ม. นาวิกสส ๗

*เล่มที่ ๑๓ เอตทคคควคคณณนา หน้ ๒๕๘

อาณาเปลิ พาหิรโต (๑) วาณิเชสุ อากเตสุ ตติเยน ปฎิหารเนน อาโรเจถาติ ฯ
นาวา อากตาติ สุตฺวา พาราณสีโต สตมตฺตา วาณิชา ฆณฺฑํ คณฺหามาติ อคัมสุ ฯ
ฆณฺฑํ ตฺเมห น ลภิสฺสธ อสุกฺกุจฺจาเน มหาวาณิเชน นาม สจฺจกาโร ทินฺโนติ ฯ เต
เตสํ สุตฺวา ตสฺส สนฺติกํ อากตา ปาทมฺมฺลิกปฺริสตา ปฺริมสญฺจาวเสน ตติยปฎิหารเนน
เตสํ อากตภาวํ อาโรเจสุ ฯ เต สตมตฺตาปี วาณิชา เอเกกํ สหสฺสํ ทตฺวา เตน
สทฺฐี นาวาย ปตฺติกา หุตฺวา ปฺน เอเกกํ สหสฺสํ ทตฺวา ปตฺตี วิสฺสชฺชาเปตฺวา ปฺน
ฆณฺฑํ อตฺตโน สนฺตํ อํสุ ฯ โส ปฺริโส เทว สตสหสฺसानิ คณฺหิตฺวา พาราณสี
อากนฺตฺวา กตณฺณนา ภวิตฺถ วฏฺฐตีติ เอกํ สตสหสฺสํ คเหตฺวา จุพฺกเสฏฺฐิสฺส สนฺติกํ
คโต ฯ

อถ นํ เสฏฺฐี กิเนเต ตาต กตฺวา อิํ ฐนํ ลทฺฐนฺติ ปฺจฺฉิ ฯ โส ตฺเมหิ กถิตฺวาเย
จตฺวา จตฺมาสพฺภนฺตเรเยว ลทฺฐนฺติ อาห ฯ เสฏฺฐี ตสฺส วจฺนํ สุตฺวา อิทานิ เอวรूपํ
ทารกํ ปฺรสนฺตํ กาคฺตุ น วฏฺฐตีติ วยปฺตฺตํ ชีตฺริ ทตฺวา สกลกฺกุมฺพสฺส สามิกํ
อกาสิ ฯ โสปี กุลปฺตฺโต เสฏฺฐีโน อจฺเจยน ตสฺมี นคร เสฏฺฐีจฺจฺจฺจํ คเหตฺวา
ยวตฺยาถุํ จตฺวา ขถากมฺมํ คโต ฯ สตฺถา เทว วตฺถุณิ กเถตฺวา อนุสนฺธิ ฆญฺเจตฺวา
อภิสมพฺพุทฺธกาเล อิมํ คาถมาห

๑. ม. พาหิรเกสุ ฯ

อปปเคนปี เมธาวิ ปากฎน วิกขโณ

สมุฏจาเปติ อุตทานิ อณณ อคฺคิวิ สนมฺมฺนฺติ ฯ (๑)

อติ สตุธา ชมฺมสภายิ สนนฺิสินฺนํ อิมิ การณํ ทสฺเสติ ฯ ทฺวินฺนํปี
มหาสาวกานํ ปุพฺพปฏฺจนฺโต ปฏฺจาย อยิ อณฺุพฺพพิทฺธา ฯ อปรภาเค ปน สตุธา
อริยคณฺปริวฺโต ชมฺมาสเน นิสินฺโน มโนมยิ กายิ อภินิมฺมินฺนฺตํ
เจโตวิวิฏฺฏกฺสฺถานํ จุพฺพนฺถกตฺเถโร อคฺคกฺุจฺจาเน จเปสิ ปณฺณาวิวิฏฺฏกฺสฺถานํ
มหาปณฺถกนฺติ ฯ

สฺกฺุติตฺเถรวตฺถวณณา

ตติเย ฯ อรณฺวิหารินฺนฺติ นิกฺกิเลสฺวิหารินิ ฯ รณฺาติ (๒) หิ รากาทยิ กิเลสฺ
วฺจฺจนฺติ เตสํ อภาเวน นิกฺกิเลสฺวิหาโร อรณฺวิหาโร นาม. โส เยสํ อตฺถิ
เต อรณฺวิหารินิ ฯ เตสํ อรณฺวิหารินิ สฺกฺุติตฺเถโร อคฺคโคติ ฯ กิณฺจาปี หิ อณฺุเวปี
ชินฺนาสวา อรณฺวิหารินิ จ เถเรน ปน ชมฺมเทสฺนาย เหวํ (๓) นามิ ลทฺธิ ฯ อณฺุเว
ภิกฺขุ ชมฺมิ เทเสนฺตา อฺุทฺทิสฺสํ (๔) กตฺวา วณฺณํ วา อวณฺณํ วา กเถนฺติ เถโร
ปน ชมฺมิ เทเสนฺโต สตุถารา เทสิตฺนियมฺโต อนฺุทฺทมิตฺวา (๕) เทเสสิ ตสฺมา
๑. พุ. ชา. ๒๗/๔/๒ ฯ ๒. ม. รณฺนฺติ ฯ ๓. ม. เอตํ ฯ ๔. สฺ. โอทิสฺสํ ฯ
๕. กตฺถจฺ. อนฺุทฺทมิตฺวา ฯ

อรณวิหารินี อุกโค นาม ชาโต ฯ

จตุตเถ ทกุกิณเอยานนุติ ทกุกิณารหานิ ฯ ตตุถ กิณจาปี อณเณปี
ชีณาสวา อุกทกุกิณเอยา เถโร ปน ปินุทาย จรนุโต ฆเร ฆเร เมตตุชฌานัน
สมาปชชิตวา สมาปคฺติโต วุฏฺจาย กิกุขํ กณฺหาติเอวํ กิกุขาทากานัน มหปฺผลิ
ภวิสฺสตีติ ฯ ตสฺมา ทกุกิณเอยติ (๑) วุฏฺโต ฯ อตฺตภาโว ปนสฺส สุกฺติมา
สมิทฺุโร (๒) อลงฺกตฺโตรณฺิจิตฺตปโปฏฺ (๓) วิย จ (๓) อติวิย วิโรจติ ฯ ตสฺมา สุกฺติตี
วุจฺจติ ฯ ตสฺส ปณฺหากมฺเม อยมนุปฺพุพิกกา ฯ

อัย กิร ปทุมฺตฺตเร ภควติ อนุปฺปนฺเนยว หังสวตีนฺนเร พุราหุณฺนมหาสาถูกุเล
นิพฺพุตฺติ นนฺทมาณฺโวติสฺส นามํ อํกุสุ ฯ โส วยปฺปคฺโต ตโย เวเท อุกฺกณฺหิตวา
ตตุถ สาริ อปฺสฺสนุโต อตฺตโน ปรีวเรหิ จตุจตุตาฬิสมานวกสฺสเสหิ สทฺุธี
ปพฺพุตฺตปาเท อีสิปพฺพุชฺชํ ปพฺพุชิตฺวา ปณฺจาภิญญา อุกฺจ สมาปคฺติโย นิพฺพุตฺเตสิ
อนฺเตวาสิเกปี ฌานลาภินอ กาสิ ฯ

ตสฺมี สมเย ปทุมฺตฺตโร ภควา โลกํ นิพฺพุตฺติตฺวา หังสวตีนฺนริ อฺปนฺนิสฺสาย
วิหรนุโต เอกทิวสํ ปจฺจฺจสสมเย โลกํ โวลเณนุโต นนฺทตาปสฺส อนฺเตวาสิگانัน
ชฏฺิถานัน อรหตฺตฺปนฺนิสฺสยํ นนฺทตาปสฺส จ ทฺุวิหิ องฺเคหิ สมนฺนาคตฺสฺส สวากสฺส
๑. ม. ทกุกิณเอยานัน อุกโคติ ฯ ๒. สී. สุกฺจฺจ ฐติวา สมิทฺุโร ฯ ม. สฺสมิทฺุโร ฯ
๓. สී. อลงฺกตฺโตรณฺิ วิย จิตฺตปโปฏฺ วิย จ ฯ

จันนุตรปฐณี ทิสวา ปาโตว สรีรปฐิกคณัน กตวา ปุพพณสมยํ ปตฺตจิวรมาทาย
สาริปตฺตตฺเถรสฺส วตฺถุมหิ วุตฺตนเยเนว นนฺทตปสฺส อสฺสมํ อคฺมาสิ ฯ ตตฺถ
ผลาผลาทานญจ ปุพฺผาสนปญฺญาปนญจ นิโรธสมาปตฺติสมาปชฺชนญจ วุตฺตนเยเนว
เวทิตพฺพํ ฯ

สตฺถา ปน นิโรธา วุฏฺฐิโต อรณฺวิหาริยงฺเคน จ ทกฺขิณฺเอยงฺเคน จาติ
ทฺวิหฺงฺเคหิ สมฺนฺนาคตฺติ เอํกํ สวากํ อิตฺถิณฺนสฺส ปุพฺผาสนานฺนุโมทนํ กโรหิตฺติ
อาณานิเปสิ ฯ โส อตฺตโน วิสเย จตฺวา เตปฺปิฏกํ สมฺมสิตฺวา อนฺนุโมทนํ อกาสิ ฯ
ตสฺส เทสนาวสานเณ สตฺถา สยํ ชมฺมํ เทเสสิ ฯ เทสนาปริโยสานเณ สพฺเพ
จตฺถจตฺตาพิตฺสสทฺสสาปี ตาปสา อรหตฺตํ ปาปฺณิสฺสุ ฯ นนฺทตปโส ปน อนฺนุโมทกสฺส
ภิกฺขุโน นิमितฺตํ คณฺหิตฺวา สตฺถุ เทสนานฺนุสारेณ ฌานํ เปเสตฺถุ นาสกฺขิ ฯ สตฺถา
เอถ ภิกฺขโวติ เสสภิกฺขุณฺณํ หตฺถํ ปสาเรสิ สพฺเพปิ อนฺตรหิตเกสฺสมสฺส
อิทฺฐิมยปริกฺขาราวสฺสสติกตฺเถราวีย อเหสิ ฯ

นนฺทตปโส ตถาคตฺติ วนฺทิตฺวา สมฺมุเข จิโต อาห ฆนฺเต เยน ภิกฺขุณา
อิตฺถิณฺนสฺส ปุพฺผาสนานฺนุโมทนา กตา โก นามายํ คฺมุหากํ สาสเนติ ฯ
(๑) อรณฺวิหาริยงฺเคน จ ทกฺขิณฺเอยงฺเคน จ (๑) เอตทกฺคปฺปตฺโต เอโสติ ฯ ฆนฺเต อหํปี
๑. สี่. อรณฺวิหารงฺเค จ ทกฺขิณฺเอยงฺเค จ ฯ

อิมินา สตุตาหิ กเตน อธิการกมฺเมน อณฺณํ สมฺปตฺตี น ปฏฺเจมิ อนาคเต ปนาหิ
เอกสฺส ทสพลสฺส สาสเน อัยฺ เถโร วีย ทฺวิหฺงเคหิ สมฺนฺนาคโต ภเวยฺยนฺติ
ปฏฺจันฺ อกาสิ ฯ สตุตา อนนฺตรายํ ทิสฺวา พุยากริตฺวา ปกฺกามิ ฯ นนฺตทาปโสปี
กาเลน กาลํ ทสพลสฺส สนฺติเก ชมฺมํ สุตฺวา อปริหีนชฺฌาโน พุรหฺมโลเก
นิพฺพตฺโต ฯ (๑) อิมสฺส กลฺยาณกมฺมํ ฯ อนฺตรจ น กเถสิ (๑) ฯ โส กปฺปสฺสทสฺส
อติกกมิตฺวา สวตฺถิยํ สุมฺนเสฏฺฐิสฺส เคเห นิพฺพตฺติ ฯ สฺกุตฺติสฺส นามํ อํกํสุ ฯ

อปรภาเค อมฺหากํ สตุตา โลเก นิพฺพตฺโต ราชคหํ อุปฺนิสฺสาย วิหฺรติ ฯ ตทา
อนาถปิณฺฑิกโก เสฏฺฐิํ สวตฺถิยํ อฏฺฐานกภณฺฑํ คเหตุวา อตฺตโน สหายกสฺส
ราชคหเสฏฺฐิโน ฆริ คโต สตฺถุ อุปฺปนฺนภาวํ ฌตฺวา สตุถาริํ สีตฺวเน วิหฺรณฺตี
อุปฺสงกมิตฺวา ปจฺมทสฺสเนเนว จ โสตาปตฺติผล ปตฺติฏฺจาย สตุถาริํ สวตฺถิ
อาคมฺนตฺถาย ยาจิตฺวา ปญฺจจตุตาพีสโยชนมฺกุเค โยชเน โยชเน สตฺสทสฺสปริจฺจาเคน
วิหฺาเร ปตฺติฏฺจาเปตฺวา สวตฺถิยํ ราชมาเนน อฏฺฐกริํสปฺปมาณํ เขตฺราชกฺุมารสฺส
อุยฺยานภฺมึ โกฏฺสิสนฺธาเรน กิณฺตีวา ตตฺถ ภควโต วิหฺาริํ กาทฺเรตฺวา อทาสิ ฯ
วิหฺารมหทิวเส อัยฺ สฺกุตฺติกฺกุณฺมพิโก อนาถปิณฺฑิกเสฏฺฐิณา สทฺธิํ คนฺตฺวา ชมฺมํ
สุณฺนฺโต สทฺธิํ ปฏฺิลภิตฺวา

๑. ม. อิมสฺส กลฺยาณกมฺมํ ฯ อนฺตรจ ปน กมฺมํ น กถิยติ ฯ

ปพพิช ๑ โส อุปสมปนโน เทว มาติกา ปคณา กตวา กมมฏจัน กถาเปตวา
อรณเณ สมณชมม กโรนโต วิปสสน วฑฒเตตวา เมตตชฌาน ปาทก กตวา อรหตต์
ปาปณิ ๑ ชมม เทเสนโต วุตตนเยเนว ชมม กเถติ ปิณทาย จรนโต วุตตนเยเนว
เมตตชฌานโต วุฏจาย ภิกขุ ปฏิกคณหาติ ๑ อถ น สตุถา อิม การณทวย ปฏิจจ
อรณวิหารีนลจ ทกขิณเยยานลจ ภิกขุณ อคคภูจाने जपेसीति ๑

ขทรวนियเรวตตุเถรวตตุ

ปลจเม อารณณกานนติ อรณณวาสิน ๑ เรวโต ขทรวนियोติ ชมมเสนาปติตุเถรส
กนิฏฐภาติโก ๑ โส ยถา อณเณ เถรา อรณเณ วสมานา วนสภาค อุกกสภาค (๑)
ภิกขาจารสภาคลจ สลลทเขตวา อรณเณ วสนติ น เอว วสิ ๑ เอทานิ ปน สภาคานิ
อนาทิยิตวา อชชงกล สกขรสาณวิสเม ขทรวเน ปฏิวสิ ๑ ตสมา อารณณกาน อคโคติ
วตุโต ๑ ตสส ปลหากมเม อยมนุப்புพิกถา ๑

อัย กิร อตีเต ปทุมุตตรพุทธกาลे हंसवतीनकरे निपुपकुतो महाकण्ठाय
पयाकपतिष्ठानतिदुदे (๒) नावाकम्मं गरोनतो पण्णिवसति ๑ तस्मिं समये सत्तथा
सत्सहस्रभिक्षुपरिवारो जारिकं जरनतो

๑. กตุถจิ. อุตุสภาค ๑ ๒. กตุถจิ. ปยาคติตุเถ ๑

ปยากปติฏจกถาตติ (๑) สมปาปฐณี ฯ โส ทสพลํ ทิสฺวา จินฺเตสิ มยฺหํ กาเลน
กาลํ พุทฺธทสฺสนํ นาม นตฺถิ อัยฺ เม กลฺยาณกมฺมสฺส อายุหนกฺขโณติ นาวาสงฺฆาตํ
พฺนฺธาเปตฺวา อูปริ เจตฺวิตานํ การเตตฺวา คนฺธมาลาทามานิ โอสารเตตฺวา เหฏฺฐา
วรโปตฺถจิตฺตตฺถรณํ อตฺถราเปตฺวา สปริวาริ สตฺถาริ ปฺรตีริ ตาเรสิ ฯ

ตสฺมี สมเย สตฺถา เอกํ อารญฺณกํ ภิกฺขุํ เอตทกฺเค จเปสิ ฯ โส นาวิโก
ตํ ทิสฺวา มยาปี เอวเมว อนาคเต เอกสฺส พุทฺธสฺส สาสเน อารญฺณกานํ
อกฺเคน ภวิตุํ วฏฺฐตีติ สตฺถาริ นิมฺนเตตฺวา สตฺถาหิ มหาทานํ ทตฺวา สตฺถ
ปาทฺมฺเจ นิปชฺชิตฺวา ฆนฺเต โย ตฺเมหิ เอตทกฺเค จปิโต โส ภิกฺขุ วยิ อหํปี
อนาคเต เอกสฺส พุทฺธสฺส สาสเน อารญฺณกานํ อฺคฺโค ภเวยฺยนฺติ ปฏฺจัน อกาสิ ฯ
สตฺถา อนนฺตรายิ ทิสฺวา อนาคเต โคตฺมพุทฺธสฺส สาสเน ตฺวํ อารญฺณกานํ
อฺคฺโค ภวิสฺสตีติ พุยากริตฺวา ปกฺกามิ ฯ อนนฺตรา ปน อญฺฉิ กมฺมํ น กถิยติ ฯ

โส ยาวชีวิ กลฺยาณกมฺมํ กตฺวา เทวมนุสฺเสสฺส สฺสรนฺโต อิมสฺมี พุทฺธปฺปาเท
มคฺชกฺเขตฺเต นาลกพฺราหฺมณคามे สาริพฺราหฺมณิยา กุจฺฉิมฺหิ ปฏฺิสนฺธี คเหตฺวา
ติณฺณํ ภาติกานํ ติสฺสนฺนํ ภคินิํ สพฺพกนิฏฺโจ หุตฺวา นิพฺพตฺติ เรวโตตฺติสฺส

นามิ อังสุฯ อถสุส มาตาปิตโร จินเตสิ อุมหากิ วฑฒิตวฑฒิตเต ทารเก สมณา
สกุยปุตฺติยา เนตฺวา ปพฺพาเชนฺติ อุมหากิ ปุตฺติ เรวตี ทหฺรเมว ฆรพฺนฺชเนน
พฺนฺชิสฺสามาติ สมานกฺลโต ทาริกิ อาเนตฺวา เรวตฺสฺส อัยยิกิ (๑) วฺนฺทาเปตฺวา อุมม
ตว อัยยิกาย มหฺลลกตฺรา โหหิติ (๒) อาหํสุฯ เรวโต เตสิ กถิ สุตฺวา จินเตสิ
อัย ทาริกา ทหฺรา ปจฺมวเย จิตา อิมิสฺสา กิร เอวิวิธํ รูปิ (๓) มม อัยยิกาย
รูปสทิสํ ภวิสฺสตี ปุจฺจิสฺสามิ ตาว เนสิ อธิปฺปายนฺติ จินเตตฺวา อาห ตุมฺเห กิ
กโรถาติ (๔) ฯ ตาต อัย ทาริกา อัยยิกา วิย เต ชฺริ ปาปฺณาตฺตฺติ วทามาติ ฯ โส
อิมิสฺสา รูปิ เอวิวิธํ ภวิสฺสตีติ ปุจฺจิ ฯ ตาต กิ วเทสิ มหาปฺนฺชญา เอวิวิธา โหนฺตีติ ฯ

โส จินเตสิ อิทํ กิร รูปิ อิมินา นียาเมน วลิตฺตจํ ภวิสฺสตี ปลิตเกสิ (๕)
ขณฺฑทหนฺติ อหํ เอวรूपे รูปे รชฺชิตฺวา กิ กริสฺสามิ มม ภาติกานํ คตฺมกฺคเมว
คมิสฺสามิติ ติฏฺฐนฺโต วิย หุตฺวา สมวเย ตฺรณฺทารเก อาห เอถ โภ วิชฺวานิกิ
กริสฺสามาติ นิกฺขมิ ฯ ตาต มงฺคฺลทิวเส มา พหิ กจฺณาติ ฯ โส ทารเกหิ สทฺธิ
กิปฺนฺโต (๖) วิย อตฺตโน ชฺวานวारे สมฺปตฺเต โลกิ คนฺตฺวา ปปฺนฺชญา อากจฺจติ ฯ
ปฺนฺวारे (๗) สมฺปตฺเต ตโต

- # ๑. สี่. อัยยิกิ ฯ ๒. กตฺถจิ. อัยยิกา วิย มหฺลลกตฺรา โหหิติ ฯ ๓. กตฺถจิ. เอวรूपิ ฯ
- # ๔. ม. กเถถาติ ฯ ๕. สี่. ปลิตสิสิ ฯ ๖. สี่. ติฏฺฐนฺโต ฯ ๗. สี่. อนนฺตเร ฯ
- ม. ปฺนฺ ทุตฺติยวारे ฯ

ทูลตรี (๑) วย คนตุวา อากโต ตติยวเร สมฺปตฺเต อัย เม กาลิตติ ฌตุวา
 สมมุขภูจกถาเนเนว ปลายิตฺวา ปัสสูกุติกกิกฺขุณฺณํ นิवासนภูจกถาํ อรณฺณํ คนตุวา เถเร
 อภิเวทเหตุวา ปพฺพชฺชํ ยาจิ ฯ สปฺปปริส มยฺหํ ตํ น ชานาม กสฺสาสิ (๒) ปฺตฺโตติ ฌวณฺจ
 อลงกตนิยามเนเนว อากโต โก ตํ ปพฺพาเชตฺถํ อุตฺตฺสหัสฺสตีติ ฯ (๓) โส อุกฺโกปี พหาวา
 ปกฺคยฺห วิลุมฺปนฺติ มํ วิลุมฺปนฺติ มนฺติ มหาวิรวํ (๔) วิรวิ ฯ อิตฺโต จิตฺโต จ กิกฺขุ
 สนฺนํปิตฺตฺวา สปฺปปริส อิมสฺมี จาเน ตว วตฺถํ วา ปิตฺตฺนํ วา โกจิกฺกณฺหนฺโต นาม
 นตฺติ ฌวณฺจ วิลุมฺปนฺตฺติ วทสิ กิ สนฺธาย วทสิตีติ ฯ (๕) กนฺเต นานํ วตฺถาลงฺการํ
 สนฺธาย วทามิ ติสฺสนฺนํ ปน เม สมฺปตฺตฺนํ วิโลโป วฏฺฏตีติ (๖) ตํ สนฺธาย วเทมิ ฯ
 มํ ตาว ตุมฺเห มา ปพฺพาชยิตฺถ ภาตฺริ ปน เม ชานาถาติ ฯ โก นาม ปน เต ภาตาติ ฯ
 กิหิกฺกาเล อุปฺติสฺโส นาม อิทานิ ปน สารีปฺตฺโต นาม ชาโตติ วทฺนตีติ ฯ อาวุโส
 เอวํ สนฺเต อัย กุลปฺตฺโต อมฺหากํ กนฺนิฏฺฐภาติโก นาม โหติ เชฏฺฐภาติโก
 โน ฌมฺมเสนาปติ ปุเรตฺริเยว อาม อมฺหากํ ฌาตกา สพฺเพ มิจฺจาทิกฺกจิกฺกา โย
 โกจิก อมฺหากํ ฌาติ อากจฺจติ ตํ เยน เณจิก อูปาเยน ปพฺพาชยฺยาถาติ ฯ อัย
 ปน เถรสฺส อชฺชตฺตภาติโก (๗)

๑. ม. ตฺริตีติ ฯ ๒. สී. กสฺสาปี ฯ ๓. สී. อุตฺตฺสหัสฺสตีติ ฯ ๔. ม. มหารวํ ฯ
 # ๕. สී. ม. วทสิ กิ สนฺธาย วทสิตีติ ฯ ๖. ม. วตฺตติ ฯ ๗. สී. อชฺชตฺตภาติโก ฯ

ปพพาเชถ นนติ วตวา ตจปญจกมมฏจัน อจิกขิตวา

ปพพาชยีสฺ ๑ อถ นํ ปริญณวสฺ อปสมปาเทตวา กมมฏจัน โยชยีสฺ ๑

เถโร กมมฏจัน คเหตุวา อจริยูปชฌายัน อวิหุเร จาเน วุตตปการิ
ขทิวรณํ ปวิสิตวา สมณชมมํ กโรติ ๑ ตสฺส อรหตฺตํ อปฺปตวา ทสพลํ วา ภาติกตเถริ
วา น ปสฺสิสฺสามิติ วายมนตฺสเสว ตโย มาสา อติกุนตา สุขุมาลตตตสฺ
ลฺขโกชนํ ภูณชนตสฺ จิตฺตํ ปณฺธิตํ นาโหสิ (๑) กมมฏจันนากิมุขํ นาคตํ ๑ (๒)
โส เตมาสจเจเนน ปวาเรตวา วุฏจวสฺโสว หุตวา ตสฺมีเยว จาเน สมณชมมํ
กโรติ ๑ ตสฺส สมณชมมํ กโรนตสฺส (๓) จิตฺตํ เอกกคฺคํ อโหสิ โส วิปฺสฺสนํ วฑฺฒเตตวา
อรหตฺตํ ปาปฺณิ ๑

อถ อายสฺมา สาริปฺุตโต สตฺถาริ อหา กนฺเต มยฺหิ กิร กนิฏฺฐภาตา
เรวโต ปพฺพชฺโชโต โส อภิรเมยฺย วา น วา คนฺตวา นํ ปสฺสิสฺสามิติ ๑ ภควา
เรวตสฺส อารทฺธวิปฺสฺสภวํ ฌตฺวา เทว วาเร ปฏิกฺขิปปิตฺวา ตตฺยวาเร ยาจิตฺโต
อรหตฺตปฺปตฺตภวํ ฌตฺวา สาริปฺุตต อหํปี คมิสฺสามิ ภิกฺขุณํ อโรเจหิติ ๑
เถโร ภิกฺขุสงฺฆํ สนนฺิปาเตตฺวา อาวุโส

๑. สฺ. ปณฺธิตํ นาม น โหติ ๑ ม. วลิตํ นาม โหติ ๑ ๒. ม. กมมฏจัน วิโมกฺขํ
น คตํ ๑ ๓. สฺ. ปริกมมํ กโรนตสฺส กโรนตสฺส ๑

สตถา จาริกัม จริตฺตกาโม คนฺตฺตกาโม อากจฺจนฺตฺตติ สพฺเพสฺสเยว อาโรเจสิ ฯ ทสฺพลสฺส
จาริกตฺตถาย คมนกาเล โอิหิยนกภิกฺขุ นาม อปฺปกา โหนฺติ สตฺถุ สฺวณฺณวณฺณํ สิริ
ปฺลสฺสิตฺตสํม มธฺรธมฺมกถํ วา สฺสณฺนิตฺตสํมาติ เขภฺยฺเยน คนฺตฺตกาโม พหุภาว โหนฺติ ฯ
อิตฺติ สตฺถา มหาภิกฺขุสํมปริวโร เรวตํ ปฺลสฺสิตฺตสํมาติ นิกฺขนฺโต ฯ

อถกสฺมี ปเทเส อานนฺตฺตเถโร เทวธาปถํ ปตฺวา ภควนฺตํ ปุจฺฉิ ฆนฺเต
อิมสฺมี จานเ เทว มคฺคา กตฺรมคฺเคน ภิกฺขุสํโฆ คจฺฉตฺตีติ ฯ (๑) กตฺรมคฺโค อานนฺท
อุชฺฐโกติ ฯ ฆนฺเต อุชฺฐมคฺโค ตีสโยชฺโณ อมฺนุสฺสปโป ปฺริหารมคฺโค ปน สภฺกฺชโยชฺฉนิก
เขโม สฺสภิกฺโขติ ฯ อานนฺท สิวลฺลํ อมฺเหหิ สทฺธี อากโตติ ฯ อาม ฆนฺเต อากโตติ ฯ
เตนหิ สํโฆ อุชฺฐมคฺคเมว คจฺฉตฺ (๒) สิวลฺลิสฺส ปุณฺณํ วิมฺบิตฺตสํมาติ ฯ สตฺถา
ภิกฺขุสํมปริวโร สิวลฺลิตฺตฺตเรสฺส ปุณฺณวิมฺบสนฺตถํ อภฺวิมคฺคํ อภฺริหิ ฯ (๓) มคฺคํ
อภฺริหฺนภฺจฺจานโตว ปภฺจฺจาย เทวสงฺโฆ โยชฺชนภฺจฺจานเ โยชฺชนภฺจฺจานเ นคฺริ มาเปตฺวา
พฺพุทฺธปฺมุขสฺส ภิกฺขุสํมสฺส วสนฺตถาย วิหารเ ปภฺชียาเทสิ ฯ เทวปฺตฺตา รคฺชยา
เปสฺสิตกมฺมการา วิย หุตฺวา ยาคฺชชฺชกาถินิ คเหตุวา กหํ อโยโย สิวลฺลํ กหํ อโยโย
สิวลฺลิตฺติ ปุจฺฉนฺตฺตา คจฺฉนฺตฺติ ฯ เถโร ตํ สกฺการสฺมมํนํ คณฺหาเปตฺวา สตฺถุ
๑. ม. สงฺโฆ คจฺฉตฺตฺติ ฯ ๒. ม. ยฺ. คณฺหตฺตฺติ ฯ ๓. ม. อภฺริหิ ฯ

สนตัก คจจติ ฯ สตุถา ภิกขุสัเมเน สทฐี ปริภุชชิ ฯ

อิมินาว นียาเมเน สตุถา สกการสมมานัน อุนภวานุโต เทวสิกะ โยชนปรหม
คณตุวา ตีสโยชนิก กนตาริ อติภุมม ขทิววนิชตุเถรสส สภาคจจจัน (๑) ปตุโต
เถโร สตุถุ อากมนัน ฌตุวา อตุตโน วสนจจจเน พุทฐปมุขสส ภิกขุสัสมส
ปโหนกวิหาเร ทสพลสส คนฐกุกี รตุติจจจันทิวาจจจันาทินิ จ อิทฐิยา มาเปตุวา
ตถาคตสส ปจจुकคมนัน กโต ฯ สตุถา อलगคตปฎิยตุเตเน มกเคเน วิหาริ ปาวิสิ ฯ
อถ ตถาคเต คนฐกุกิยิ (๒) ปวิจจเจ ภิกขุ วสสคเคเน ปตุตเสนาसनานิ ปวิสิสุ ฯ เทวตา
อกาโล อากาสสชาติ อจจจวิธิ ปานกั อากริสุ ฯ สตุถา ภิกขุสัเมเน สทฐี ปานกั
ปวิ ฯ อิมินาว นียาเมเน ตถาคตสส สกการสมมานัน อุนภวานุตสเสว อทฐตมาโส
อติภุกนโต ฯ

อเถกจเจ อุกกจจจติภิกขุ (๓) เอกสมิ จาเน นิสิติตวา กถิ อุปาปายิส
สตุถา ทสพลโต มยหิ อคคสาวกสส กนิจจจจาทาติ วตุวา เอวรูป นวกมมิก
ภิกขุ ปสสิตุ อากโต อิมสส วิหารสส สนุติเก เขตวนมหาวิหาโร วา
เวพูนมหาวิหาราทโย วา ก็ กริสสนุติ ฯ อัยปิ ภิกขุ เอวรูปสส นวกมมสส
การโก ก็ นาม สมณฐมม กริสสตีติ ฯ อถ สตุถา จินเตสิ มยิ จิริ วสนเต อิท
จจัน อากิณณัน ภวิสสติ อารณญกภิกขุ นาม

๑. กตุถจ. วสนจจจัน ฯ ๒. ม. ย. คนฐกุกิ ฯ ๓. ส. อุกทฐติภิกขุ ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอตทกคควคควณณา หน้า ๓๐๕

ปวิเวกตฤทกา โหนติ เรวตสฺส อผาสฺวิหาโร ภวิสฺสตีติ ตโต เรวตสฺส ทิวาญฺจานํ
คโต ฯ เถโร เอกโกว จงฺกมนโกฏฺธิ อาลมฺพนผลกํ (๑) นิสฺสาย ปาสาณผลเก
นินฺนโน สตถารํ ทูโรโตว อากจฺจนตํ ทิสฺวา ปจฺจุกฺคนตฺวา วนฺทึ ฯ

อถ นํ สตถา ปุจฺฉิ เรวต อิมํ วาพมิกฺกฺจานํ จณฺทานํ หตฺถิอฺสฺสาทีนํ
สทฺทํ สุตฺวา กิ (๒) ตํ กโรสฺตีติ ฯ (๒) เตสํ เม ภนฺเต สทฺทํ สฺสมโต อรณฺณสฺมี ปิตี นาม (๓)
อุปฺปชฺชตีติ ฯ สตถา อิมสฺมี (๔) จาเน เรวตตฺเถรสฺส ปณฺจหิ คาทาสเตหิ อรณฺณปฺลิตํ
(๕) นาม กเถตฺวา ปฺนทิวเส อวิทูเร จาเน ปิณฺฑาย จริตฺวา เรวตตฺเถริ อามนฺเตตฺวา
(๖) เยหิ ภิกฺขุหิ เถรสฺส อวณฺโณ กถิตฺเตสํ กตฺตรยฺญจฺอุปาหนเตลนาฬิจฺจตฺตานํ
ปมฺมุสฺสนภาวํ อกาสิ ฯ เต อตฺตโน ปริกฺขารตฺถาย นีวตฺตา อากตฺมกฺเคนว
กจฺจนฺตา จปิตฺกฺจานํ สลลกฺเขตฺตุ น สกฺโกนฺติ ฯ ปจฺมมฺหิ เต อลงฺกตปฺฏิยตฺเตน
มกฺเคน คนฺตฺวา ตํ ทิวสํ ปน วิสมมกฺเคน กจฺจนฺตา ตสฺมี ตสฺมี จาเน อุกฺกฏฺกํ
นินฺตีทฺนฺติ ชณฺณฺเกน กจฺจนฺติ ฯ เต กุมฺพะ กจฺเจ กณฺณเก จ มทฺทนฺตา อตฺตโน
วสิตํ สภากฺกฺจานํ คนฺตฺวา ตสฺมี ตสฺมี ขทฺริขานฺนเก อตฺตโน นตฺตํ สยฺชานนฺติ
อุปาหนกตฺตรยฺญจิตฺลนาฬิ สยฺชานนฺติ ฯ เต ตสฺมี สมเย

- # ๑. สี. อาลมฺพนพาทํ ฯ ๒. สี. ม. กินฺติ กโรสฺตีติ ฯ ๓. ม. อรณฺณรติ นาม ฯ
- # ๔. ม. ตสฺมี ฯ ๕. ม. ยฺ. อรณฺณ นีวาसानิสฺสํ ฯ ๖. ม. นีวตฺเตตฺวา ฯ

อิทธิมา อัย ภิกขุติ ฌตฺวา อตฺตโน ปริกฺขาเร อาทาย ทสพลสฺส ปฏฺยตฺตสฺสกาโร นาม
เอวรูปโป โหตีติ วทนฺตา อคมฺสุ ฯ (๑)

ปฺรโต (๒) คตภิกขุ วิชาขา อุปาสิกา อตฺตโน เคเห นิสินฺนกาเล ปุจฺจติ
มณานิ นฺุ โข ฆนฺเต เรวตตฺเตรสฺส วสนฺภูจฺจานนฺติ ฯ มณานิ อุปาสิเก
นฺนทฺทวณจิตฺตลตาทิปฏฺิภากํ ตํ เสนาสนนฺติ ฯ อถ เนสิ สพฺพปฺจฺจโต อากตภิกขุ ปุจฺจติ
มณานิ อยฺยา เรวตตฺเตรสฺส วสนฺภูจฺจานนฺติ ฯ มา ปุจฺจติ อุปาสิเก กเถตต
อยตฺตภูจฺจานเมตํ อชฺชงฺกถํ สกฺขรปาสาณวิสมํ ขทฺิรวนํ เอว (๓) ตตฺถ โส ภิกขุ
วิหฺรตีติ ฯ วิชาขา ปฺริมาณญจ ปฺจฺจนิมาณญจ ภิกขุณํ กถํ สุตฺวา เกถํ นฺุ โข กถา
สจฺจาทิ ปฺจฺจนาภตฺตํ (๔) คนฺธมถํ อาทาย ทสพลสฺส อุปฺภูจฺจานํ กตฺวา วณฺทิตฺวา
เอกมณฺติ นิสินฺนา สตฺถาริ ปุจฺจติ ฆนฺเต เรวตตฺเตรสฺส วสนฺภูจฺจานํ เอกจฺเจ อยฺยา
วณฺเณนฺติ เอกจฺเจ นินฺทนฺติ กิเมตํ ฆนฺเตติ ฯ วิสาเข รณณิยํ วา โหตุ มา วา
ยสฺมี จานเ อริยานํ จิตฺตํ รณฺติ ตเทวภูจฺจานํ รณณิยํ นามาติ วตฺวา อิมํ คาถมาห
คามเ วา ยทฺิ วารณฺเเว นินฺเน วา ยทฺิ วา ถเล
ยตฺถ อรณฺโโต วิหฺรณฺติ ตํ ภูมฺิรามณฺเยยกนฺติ ฯ (๕)

๑. ม. อากมฺสุ ฯ ๒. สฺ. ปฺรโต ฯ ๓. ม. ยฺ. เอตํ ฯ ๔. ม. ยฺ. ปฺจฺจนาภตฺเต ฯ
๕. พุ. ธ. ๒๕/๑๗/๒๘ ฯ สฺ. ส. ๑๕/๕๒๑/๓๔๑ สฺ. ตํ ภูมฺิ รามณฺเยยกนฺโต ฯ

อถ สตุถา อปรกาเค เขตวนมหาวีหारे อริยคณมชเฒ นิสินโน เถร์
อารณณกานัน ธิกุกุณัน อคुकुकุกาเน จเปสตีติ ๑

กุงขารเวตตุเถรวตตุถุณณนา

ณุกุเจ ฉายันนุติ ฉานลาภินัน (๑) ฉานาภिरตानัน ๑ โส ธิร เถโร ยาว สมาเป็นตุติโย
(๒) ทสพโล สมาเป็นชชติ ตโต อปปรตราปี (๓) จเปตุวา พหุตราปี สมาเป็นชชติ ๑
ตสุมา ฉายันัน อคโค นาม ชาโต ๑ กุงขายนภาเวน กุงขารเวโตติ วุจติ ๑ กุงขา นาม
กุกุกุกุจัน กุกุกุกุจกาติ (๔) อตุโถ ๑ ธิ ปน อณเเว กุกุกุกุจกา นตุตีติ อตุติ
อัย ปน เถโร กปปีเยปี กุกุกุกุจัน อูปปาเทสิ ๑ เตนสส กุกุกุกุจกตา (๕) อติปากฎา
ชาตาคิ กุงขารเวโตเตวว สงขัย คโต ๑ ตสส ปณหากมเม อยมนูปพุพิกกา

อัย ธิร ปทุมุตตรพุทฐกาเล ปุริมเนเนว มหาชเนน สพุธี วิหารัน กนตุวา
ปรัสปรียนุเต จิตอ ชมม สุนนุโต สตุถารัน เอกัน ธิกุกุ ฉานาภिरตानัน อคुकुकุกาเน
จเปนุติ ธิสุวา มยาปี อนาคเต เอวรูปเน ภาวิตุ วุกุกุกุตีติ เทสนาวसान สตุถารัน
นิมนเตตุวา ปุริมเนเนว สตุถาหัน มหาสกุการัน กตุวา ภาควนตุติ อาห ภาเนเต อหัน อิมินา
อธิการกมเมเน น อณณัน สมนตุตี ปตุเถมิ ยกา ปน โส ตูเมหิ อิตอ สตุตทิวสมตถเก
๑. สตี. ฉานาสีตानัน ๑ ๒. ม. ย. ยา ฉานาสแม่นปตุติโย ๑ ๓. ม. ย. อปปรตรัน ๑
๔. สตี. ม. ย. กุกุกุกุจโกติ ๑ ๕. สตี. ม. ย. กุกุกุกุจกตา ๑

ภิกขุ ฌายีนํ อคฺคภูจฺจเน จปีโต เอวํ อหंपิ อนาคเต เอกสฺส พุทฺธสฺส สาสเน
ฌายีนํ อคฺโค ภาเวยฺยนฺติ ปฏฺฐนํ อกาสิ ฯ สตุถา อนาคตํ โอลเกตุวา
สมิขฺฌนภาวํ ทิสฺวา อนาคเต กปฺปสฺตสฺสหาสาเสเน โคตโม นาม พุทฺโธ
อุปฺปชฺชิสฺสตี ตสฺส สาสเน ตวํ ฌายีนํ อคฺโค ภวิสฺสตีติ พฺยากริตฺวา ปกฺกามิ ฯ

โส ยาวชิวํ กลฺยาณกมฺมํ กตุวา กปฺปสฺตสฺสหาสาเสเน นุสฺเสสุ สัสนิตฺวา อมหากํ
ภควโต กาลे สาวตฺถินคเร มหาโลกกุเล นิพฺพุโต ปจฺจมาตฺตํ ชมฺมสฺสวณฺตํ
คจฺจนฺเตน มหาชเนน สทฺธิ วิหารํ คนฺตุวา ปริสฺปริยฺนเต จิตฺ ทสฺพลสฺส ชมฺมกถํ
สุตฺวา สทฺธํ ปฏฺฐิตฺวา ปพฺพชิตฺ (๑) อุปฺสมปฺปทํ ลภิตฺวา กมฺมภูจฺจัน กถาเปตุวา
ฌานปริกมฺมํ กโรนฺโต ฌานลาภิ หุตฺวา ฌานเมว ปาทกํ กตุวา อรหฺตฺตผลํ ปาปฺณิ ฯ
โส ทสฺพลเณ สฺมาปชฺชิตพฺพสฺมาปตฺตีนํ อปฺปตฺรา จเปตุวา พหุตฺรา สฺมาปชฺชนฺโต
อโหฺรตฺตํ ฌานเส จินฺฉวสี อโหสิ ฯ อถ นํ อปรภาเค สตุถา อิมํ กุณฺถํ กเหตุวา ฌายีนํ
อคฺคภูจฺจเน จเปสิ ฯ อกปฺปิโย อาวุโส คุโฬ อกปฺปิโย มุตฺโตติ (๒) เอวํ ปน
กปฺปิเยเสว วตฺถุสฺส กุกฺกุจฺจสฺส อุปฺปาทิตตฺยา กุกฺกุจฺจสฺสขตฺยา กงฺขาเย ภาเว
กงฺขารวโตติ สงฺขยํ คจฺฉติ ฯ

๑. ส. ปพฺพชิตฺ ปพฺพชิตฺ ฯ ๒. วิ. มหา. ๕/๔๘/๕๘ ฯ ส. ม. ย. อกปฺปิยา มุคฺคา ฯ

* เล่มที่ ๑๓ หน้ ๓๑๓

โสนโกพวิศตเถรวตถ

สตตเม อารทฐวริยานนตติ ปคคหิตวริยานัน ปริญณวริยานัน ฯ โสโณ
โกพวิโสติ (๑) โสโณติ ตสส นาม โสพวิโสติ โคตตฺ ฯ โสกุเวสโสติ (๒) วา อตโธ
อิสสริเยน โสกุปตตสส เวสสกุสสส ทารโกติ อธิปโปโย ฯ ยสฺมา ปน อณฺเณสํ
ภิกฺขุณฺ วิริยํ นาม วทฺเขตพพํ โหติ เถรสส ปน ภเวตพพเมว (๓) อโหสิ ฯ ตสฺมา
เอส อารทฐวริยานัน อคฺโค นาม ซาโต ฯ ตสส ปณฺหากมฺเม อยมนฺุพฺพิททา

อํ กิร อตีเต ปทฺมุตตรพทฺธกเถ เสฏฺฐิจฺจุเล นิพฺพตฺติ ตสส สิริวทฺธกฺมาโรติสฺส
นามํ อํสฺ ฯ โส วยปฺตโต ปุริมฺนเยเนว วิหาริ กนฺตฺวา ปริสปรียนฺเต จิโต ชมฺมํ
สฺจนฺโต สตถาริ อํกํ ภิกฺขุ อารทฐวริยานัน อคฺคกฺุจเณ จเปนฺตํ ทิสฺวา มยาปี อนาคเต
เอวฺรฺเปน ภาวิตุ วฏฺฐตีติ เทสนาวสานเณ ทสพลํ นิมนฺเตตฺวา สตฺตาหํ มหาทานํ ทตฺวา
วตฺตนเยเนว ปฏฺจัน อกาสิ ฯ สตฺถา ตสส ปฏฺจนาย สมิชฺฌนภาวํ ทิสฺวา ปุริมฺนเยเนว
พฺยากริตฺวา วิหาริ คโต ฯ

โสปี สิริวทฺธเสฏฺฐี ยาวชิวั กุสลํ กตฺวา เทวมนฺุสเสสฺสํ สัสนฺโต
กปฺปสตสทสฺสํ อติกฺกมิตฺวา อิมสฺมี กปฺเป ปรีนิพฺพุเต กสฺสปทสพลเณ อนฺุปฺปนเณ
อมฺหากํ ภควติ พาราณสิยํ

๑. ม. โสพวิโสติ ฯ เอวมฺุปฺริปี ฯ ๒. ม. โสกุเวสโสติ ฯ ๓. ม. หาเปตพพเมว ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปาตวณณา หน้า ๓๑๔

กุลเคเห ปฏิสนธิ คณฺหิ ฯ โส อตุตโน สหายเกหิ สทฺธิ คงฺกาย กิฬฺ กิฬฺติ ฯ อถ
 นํ เอกสฺมี (๑) สมเย เอโก ชินฺณจิวริโก ปจฺเจกพุทฺโธ พาราณสี อุปนิสฺสาย
 คงฺกาย ตีเร ปณฺณสาถํ กตุวา วสุถํ อุปคจฺฉิสฺสามิติ อุตฺเทน สมฺปพฺยุเพห
 ทณฺฑเก จ วลฺลियो จ สงฺกทฺตติ ฯ อัย กุมารโ สหายเกหิ สทฺธิ คนฺตุวา
 อภิวาเทตฺวา จิโต ฆนฺเต กิ โกรธาติ ปุจฺฉิ ฯ กุมาร อุปกฏฺเจ อนฺโตวสุเส ปพฺพชิตานํ
 วสนฺภูจฺฉานํ นาม ลทฺธิ วัฏฺฐตีติ ฯ ฆนฺเต อชฺเชว เอกทิวถํ อโยโย ยถา ตถา อากเมตฺ
 อหํ เสว อโยยสฺส วสนฺภูจฺฉานํ กริสฺสามิติ อาห ฯ ปจฺเจกพุทฺโธ ตสฺเสว กุมารสฺส
 สงฺกทฺ กริสฺสามิติ อากตฺตฺตา อธิวาเสสิ ฯ โส ตสฺส อธิวาสนํ วิทิตฺวา คนฺตุวา
 ปุณฺทิวเส สกฺการสมฺมานํ สชฺเชตฺวา ปจฺเจกพุทฺธสฺส คมนํ (๒) โอลเณนฺโต อฏฺฐาสิ ฯ
 ปจฺเจกพุทฺธปิ กุหิ (๓) นุ โข อชฺช ภิกฺขวาจาร์ ลภิสฺสามิติ อวชฺเชตฺวา (๔) ตสฺเสว
 เลทฺทวาริ อคฺมาสิ ฯ

กุมารโ ปจฺเจกพุทฺธํ ทิสฺวา สมฺปิยายมาโน ปตฺตํ อาทาย ภิกฺขํ ทตฺวา อิมํ
 อนฺโตวสุถํ มยฺหิ เลทฺทวารเมว อากจฺฉถ ฆนฺเตติ ปฏฺิณฺณํ คเหตุวา ปจฺเจกพุทฺธ
 ภคฺตทิจฺจํ กตุวา ปกฺกนฺเต อตุตโน สหายเกหิ สทฺธิ คนฺตุวา เอกทิวเสเนว
 # ๑. ม. ตสฺมี ฯ ๒. ม. อากมนํ ฯ ๓. ม. กหิ ฯ ๔. ม. อวชฺเชนฺโต ฌตฺวา ฯ
 กตฺถจฺ. อวชฺเชนฺโต คนฺตุวา ฯ

ปจเจกพุทฺธสฺส วสนปณฺณสาถณฺจ จงฺกมนณฺจ ทิวาญฺจानรตฺติญฺจานานิ จ
 การาเปตฺวา อทาสี ๑ ตสฺเสว (๑) ปณฺณสาถํ ปวิสฺนเวลาย หริตฺตฺปติตฺตาย (๒)
 ญมฺมียา ปาทฺเสถ กถลํ มา ลคฺคิตฺติ อตฺตโน ปารุปนํ สหสฺสคฺคณิกํ รตฺตคกมฺพลํ
 ญมฺมตฺตธณฺณํ ปตฺตริตฺวา กมฺพลสฺส วณฺณเณน สทฺธิํ ปจเจกพุทฺธสฺส สรฺริรปฺปํ
 เอกสทิสํ ทิสฺวา อติวีย ปสนฺโน หุตฺวา อาห ยถา ตฺวเมหิ อกฺกนฺตกาลโต ปญฺจาย
 อิมสฺส กมฺพลสฺส อติวีย ปภา วิโรจติ เอวเมว มยหํปิ นิพฺพตฺตนิพฺพตฺตญฺจานเ
 หตฺถปาทานํ วณฺโณ พนฺธุชิวกปฺปวณฺโณ โหตุ สตฺตกขตฺตํ (๓)
 วิหตฺกปฺปาสปฺภลสฺสสทิสฺสว สฺสสโ โหตุติ ๑ โส เตมาถํ ปจเจกพุทฺธํ อุปญฺจหิตฺวา
 ปวาริตฺกालเ ติจิวริ อทาสี ๑ ปจเจกพุทฺโธ ปรีปฺณณปตฺตจิวโร คนฺธมาทนเมว คโต ๑
 โสปี กฺลปฺตฺโต เทวมนุสฺเสสฺสํ ตํสฺรนฺโต อมฺหากํ ภควโต กาลเ กภาพมฺปากนฺกระ
 อฺสภเสญฺจิสฺส (๔) ฆเร ปญฺิสนฺธิํ คณฺหิ ๑ ตสฺส ปญฺิสนฺธิคหณฺกาลโต ปญฺจาย
 เสญฺจิกุลมฺหิ (๕) อนเณกานิ ปณฺณาการสหสฺसानิ อากจฺจนฺติ ๑ ชาตทิวเสว สกนฺนคฺริ
 เอกสกฺการสมฺมานํ อโหสิ ๑ อตฺสส นามคหณฺทิวเส มาตาปิตโร อมฺหากํ ปฺตฺโต
 อตฺตโน นามํ คณฺหิตฺวาว อากโต รตฺตสฺวณฺณ-

๑. สී. ตสฺส จ ๑ ๒. สී. หริตฺตฺปติตฺตาย ๑ ๓. ม. สตฺกขตฺตํ ๑ ๔. ม. อุปเสญฺจิสฺส ๑
 # ๕. ม. เสญฺจิกุลํ ๑

ปฐษิตจิตา (๑) วยสส สรรปฐภตติ (๒) ตสุมม โสณกุมมโรเตววสส นามํ อกํสฺ ๗
 อตสส เสฏฐึ (๓) ฐตติโย อุปฐฐาเปตว (๔) เทวกุมมรึ วย นํ สฺเขน
 วฐุฒเสถึ ๗ (๕) ตสส เอวรूपํ อหรรวิชานํ อโหสิ สฐฐึกรึสมตฐฐานํ วปีตว (๖)
 ติวเชน อุทเกน ปุเสนตติ ๗ เกทหเร ปวิสนตึสฺ อุทกมตติกาสุ จึโรทกสส จ
 คนุโรทกสส จ อนเกนนิ จาฐฐิสหสฺสานิ อสลิยจนตติ ๗ สาลิสึสานํ จึโรปานกาเล (๗)
 สุกาทินํ ปาณานํ อุจฐิฐฐกรณนิวรรณตตํ วยหิถมามํ (๘) สฺขุมมลภาวตถลจ
 ปฐษินตปฐฐิเกเป จ อนตฺรนตฺรจ จ ถมฺเก นิกฐนิตว อุปฐฐิ ถมฺภานํ สฺขุมมถํ
 จ วตถํ ปตถฐฐิตว (๙) อุปฐฐิ ทณฐเก ทตว กิลลเชหิ ฉาทตว สมนต
 สานธิยา ปฐฐิเกปีตว สพพปฐษินเต อารกฐํ กณหนตติ ๗ สสเส นปฐษเนน โกกฐเจ
 จตฐฐาติคนุเชหิ ปฐฐิเกนํ กตว อุปฐฐิ อุตตมคนุเชหิ ปฐฐิเกวณตติ ๗ อนเกสทหสฺสา
 ปฐฐิส (๑๐) เขตตํ โอรุยห สาลิสึสานิ วณฐฐเสถึ นินทิตว มฐฐึ (๑๑) กตว ราชฐเกหิ
 พนฐฐิตว สุกฐาเปนตติ ๗ ตโต โกกฐสส เภฐฐิมตเล (๑๒) คนุเช ปตถฐฐิตว
 อุปฐฐิ สาลิสึสานิ

- # ๑. สึ. รตตสฺวณณรสปฐษิตจิตา ๗ กตถจ. รตตสฺวณณรตํ สลิยจนโต ๗
- # ๒. ม. สรรจุณวึตติ ๗ ๓. ม. ย. สฐฐึ ๗ ๔. สึ. ม. ย. อุปเนตว ๗ ๕. ม. ย. วฐุฒเสถึ ๗
- # ๖. สึ. ตาว ฐานํ วปีตว ๗ ม. สฐฐึกรึสมตตํ ฐานํ กสิตว ๗ ๗. สึ. ม. ย. จึรคคหณกาเล ๗
- # ๘. สึ. ม. ย. วยหิคพฐานํ ๗ ๙. ม. อิม ปาฐาน ทิสฺสนตติ ๗ ๑๐. ม. อนเกสทหสฺสปฐฐิส ๗
- # ๑๑. ม. ย. มฐฐึมฐฐึโย ๗ ๑๒. กตถจ. เภฐฐิมตเล ๗

ปตฺถรณฺติ ฯ เอวํ เอกนฺตริกํ กตฺวา ปตฺถรณฺตา (๑) โโกฏฺจกํ ปุเรตฺวา ทฺวารํ ปิพฺพนฺติ
 ติวสฺสสมฺปตฺตกาเล โโกฏฺจกํ วิวรณฺติ ฯ วิวฏฺฏกาเล สกถนคฺริ คณฺชคณฺชกํ (๒)
 โหติ ฯ สาลิมฺหิ ปหณฺเฐ ชฺฐตา (๓) ฐเส กิณฺติวฺวา (๔) คณฺหนฺติ กุณฺฑกํ ปน จุลลปถากา (๕)
 ลภณฺติ ฯ มุสฺสคณฺฑกิตฺเท (๖) สาลิตณฺฑุเล วิจินฺติวฺวา คณฺหนฺติ ฯ เต สุวณฺณหีรภจฺฉนฺธิ
 ปกฺขิปิตฺวา สตฺตกาถํ (๗) ปรีสุสาเวตฺวา คหิเต ปกฺกฏฺจิตฺชาตฺริเส (๘) เอกวารี
 ปกฺขิปิตฺวา อุทฺธรณฺติ สมฺมุคฺคณฺจฺฉานํ (๙) สุมนปฺปุสฺสทิตํ โหติ ฯ ตํ โภชนํ สุวณฺณถาเล
 (๑๐) ปกฺขิปิตฺวา ปกฺกฏฺจิตฺตอปฺโปทกมฺชฺชปายาสปฺริตฺสฺส รชตภาชนถาลสฺส อุปรี
 กตฺวา อาทาย คณฺตฺวา เสฏฺฐิปปตฺตสฺส ปฺรโต จเปณฺติ ฯ

โส อตฺตโน ยานมตฺตํ ภูจฺฉิตฺวา คณฺชวาลิเตน อุทฺเทน มุขํ วิกฺขาลेतฺวา
 หตฺถปาเท โชวติ ฯ อถสฺส โชตฺตหตฺถปาทสฺส นานปฺปการํ มุขวาลํ อุปเนณฺติ ฯ
 ตสฺส อกกมณฺญจฺฉานเ วรโปตฺถกจิตฺตตฺถรณฺติ อตฺถรณฺติ ฯ หตฺถปาทถาลานิสฺส
 พนฺธุชิวกปฺปุสฺสวณฺณานิ โหนฺติ สตฺตกาถวิหตฺกปฺปาสสฺส (๑๑) วิย สมฺมุสฺสโส
 ปาทถเลสุ มณฺนิกุณฺฑถาลานิตฺตวณฺณานิ (๑๒) โลมานิ ชาเยสุ ฯ โส

- # ๑. ม. สนฺถรณฺตา ฯ ๒. สී. ม. สุกนฺชคณฺชิตํ ฯ ๓. สී. ม. ชฺฐตฺตา ฯ ๔. สී. วิกฺกิตฺติวฺวา ฯ
- # ๕. สී. ม. จุลลภูจกกา ฯ ๖. สී. มุสฺสคณฺฑกิตฺเท ฯ ๗. ม. มุสฺสมณฺฑกิตฺเท ฯ
- # ๘. สී. ม. สตฺตกาถํ ฯ ๙. สී. ปกฺกฏฺจิตฺชาตฺริเส ฯ ๑๐. สී. รสโต มุคฺตมุคฺตณฺจฺฉานํ ฯ
- ๗. ปมุขณฺจฺฉานํ ฯ ๑๐. สී. ม. รชตถาลสฺส ฯ ๑๑. สී. ม. สตฺตกาถวิหตฺกปฺปาสสฺส ฯ
- # ๑๒ สී. ม. มณฺนิกุณฺฑถาลาวตฺตวณฺณานิ ฯ

กสฺสจิวทว ภูจกถวา ชานาหิ (๑) ภูมี อุกกมิตฺตาสามีติ วทติ ฯ ตสฺส วยปฺปตฺตสฺส
ติณฺณํ อุตฺถนํ อนุจฺจวิเก ตโย ปาสาเท การตฺวา นาฏกานิ จ อุปฺภูจาเปสฺสุ ฯ โส
มหาสมฺปตฺตี อนุทวนฺโต เทโว มณฺเณ ปฏิวสตี ฯ

อถ อมฺหากํ สตุถริ สพฺพณฺตุตํ ปตฺวา ปวตฺติตปวรธมฺมจกฺเก ราชคฺห์
อุปฺนิตฺตสย วิหรนฺเต ปาเท โลมสฺส (๒) ทสฺสนตฺถํ รณฺณา มากเชน ปกฺโกสาเปตฺวา
อสีติยา คามิกสทฺสเสหิ สทฺธี สตุถฺ สนฺติกํ ปหิโต ธรรมเทสนํ สุตฺวา ปฏฺฐิตทฺสทฺโร
สตุถาริ ปพฺพชฺชํ ยาจิ ฯ อถ นํ ภควา อนุทฺตวาโตสิ มาตาปิตฺุหิตี ปุจฺฉิตฺวา
อนฺนุทฺตวาตภาวํ สุตฺวา น หิ โสณฺ ตถาคตา มาตาปิตฺุหิ อนฺนุทฺตวาตํ ปุตฺตํ
ปพฺพพาเชนฺตฺติติ ปฏฺฐิกฺขิปี ฯ โส สาธุ ภควาติ ตถาคตสฺส วจฺนํ สิริสา สมฺปฏฺฐิจฺฉิตฺวา
มาตาปิตฺุณํ สนฺติกํ คนฺตฺวา อนุชานาเปตฺวา สตุถฺ สนฺติกํ อากมฺม อณฺฺตฺรสฺส
ภิกฺขุโน สนฺติเก ปพฺพชฺชํ อยเมตฺถ สงฺเขโป วิตุถารโต ปนสฺส ปพฺพชฺชาวิธานํ
पालิยฺ (๓) อากตเมว ฯ

ตสฺส ปพฺพชฺชจ อุปสมฺปทณฺจ ลภิตฺวา ราชคฺเห วิหรนฺตสฺส พหุ
ฉาติสาโลหิตา จ สนฺทิภูจสมฺภตฺตา จ สกฺการสมฺมานํ ออาหารนฺติ รูปนิปฺพตฺติยา
วณฺณํ กเถนฺติ ฯ

๑. ม. ย. อาชานาหิ ฯ ๒. โลมานนฺติ ยุตฺตตฺริ ฯ ๓. วิ. มหา. ๕/๒/๔ ฯ

อณฺเฎปี ชนา ปสฺสิตุํ อากจฺณนฺติ ฯ เถโร จินฺเตสิ มม สนนฺติกํ พหุ ชนา อากจฺณนฺติ
 กมฺมกฺกฺขานเน วา วิปสฺสณาย วา กมฺมํ กาคฺตุํ กถํ สกฺขิสฺสํ ยนฺนุนาหิ สตฺถุ สนนฺติเก
 กมฺมกฺกฺขานํ กเหตุวา (๑) สีสฺวานสฺसानํ คนฺตฺวา สมนฺชมฺมํ กเรยฺยํ ฯ ตตฺร หิ สฺसानํ (๒)
 ชิกฺขุจฺจิตฺวา พหุ ชนา นาคมิสฺสนฺติ เหวํ สนนฺเต มม กิจฺจํ มตฺถกํ ปาปฺณิสฺสตีติ สตฺถุ
 สนนฺติเก กมฺมกฺกฺขานํ กเหตุวา สีสฺวานํ คนฺตฺวา สมนฺชมฺมํ กาคฺตุํ อารภิ ฯ โส จินฺเตสิ
 มยฺหิ สรฺริํ ปรมฺสฺซุมาลํ น โข ปน สกฺกา สฺเขเนว สฺขํ ปาปฺณิตฺตุํ กายํ กิลเมตฺวาปี
 สมนฺชมฺมํ กาคฺตุํ วัฏฺฏตีติ ฯ ตโต จานจฺกมฺเมว อธิกฺกฺขาย ปชานมฺกาสิ ฯ ตสฺส สฺซุมาลานํ
 ปาทตฺลานํ อนฺตเรหิ (๓) โฝธา อุปฺกฺกฺขาย (๓) กิซฺซีสุ จงฺกโม เอกโลหิโตว อโหสิ ฯ
 ปาเทสฺส อวหนฺเตสฺส ชณฺณเกหิปี หตฺถเกหิปี วายมิตฺวา จงฺกมฺติ ฯ เหวํ วิริยํ ทพฺหํ
 กโรนฺโตปี โอภาสมตฺตํปี นิพฺพตฺเตตฺตุํ อสกฺโกนฺโต จินฺเตสิ สเจปี อณฺโณ อารทฺชวิริโย
 ภเวยฺย มาทิสฺสว ภเวยฺย ฯ อหํ โข ปน เหวํ วายมนฺโต มกฺกํ วา ผลํ วา อุปฺปาเทตต
 น สกฺโกมิ อทฺธาเนวาทํ (๔) อุกฺขมฺภิตฺถณฺนุ น วิปจิตฺถณฺนุ น เนยฺโย ปทปรเมน มยา
 ภวิตพฺพํ ฯ กิ เม ปพฺพชฺชาย หินายาวตฺติตฺตฺวา โภเคจ ญฺญชิสฺสํ ปุณฺณานิ
 # ๑. ม. ยฺ. กถาเตวา ฯ ๒. ม. ยฺ. สฺसानนฺติ ฯ ๓. ส. ม. อนฺตฺนฺเตหิ โฝฐา อุกฺกฺขาย ฯ
 # ๔. ส. ยฺ. เนวมฺหิ ฯ

จ กริสฐมิตี ๑ ตสุมึ สมเย สตุถา เถรสสุ วิตกุกั ฌตฺวา สยณฺหสมเย
ภิกฺขุสัสมปรีวูโต ตตฺถ คนฺตฺวา โลหิตฺน พุฏฺจึ จงฺกมึ ทิสฺวา เถริ วิโณวาเทน (๑)
โอบทิตฺวา วิริยสมถโยชนตฺถาย (๒) ตสฺส กมฺมฏฺจันนํ กเถตฺวา กิซฺมณฺณเมว คโต ๑
โสณตฺถโรปี ทสพลสฺส สมฺมุขา โอบาทํ ลภิตฺวา น จิสฺเสว อรหตฺเต ปตฺติฏฺจาตี ๑ อถ
สตุถา อปรภาเค เขตวเน ภิกฺขุสัสมปรีวูโต ฌมฺมํ เทเสนฺโต เถริ อารทฺธวิริยานํ
อคฺคณฺจฺจเน จเปสึตี ๑

โสณกุกฺกณฺตฺถโรวตฺถวณณนา

อฏฺฐเม กลฺยาณวากุฏฺถนณฺตี (๓) วากุฏฺถณํ วุจฺจตี วจฺนํ (๔) กลฺยาณวากุฏฺถณํ
(๕) มฐฺรวจฺนณฺตี (๖) อตุโถ ๑ อยฺยหิ เถโร ทสพลเนน สทฺธี เอกกนฺธกุกฺกียา ตถาคตสฺส
มฐฺเรเนน สทฺเทเนน ฌมฺมกถึ กเถสิ ๑ อถสฺส สตุถา สาทฺฐการึ อทาสี ๑ ตสฺมา โส
กลฺยาณวากุฏฺถนณํ อคฺโค นาม ซาโต ๑ โสโณติ ตสฺส นามํ
โกฏฺฐอกุณฺนิกั ปน กณฺณปิลนฺธนํ ฐาเรตี ๑ ตสฺมา กุกฺกณฺโณติ วุจฺจตี
โสณโกฏฺฐกณฺโณติ อตุโถ ๑ ตสฺส ปญฺหากมฺเม อยฺมณฺุพฺพิทถา

อัยปี ปทุมุตฺตรพฺพุทฺธกาเล ปุริมเนเนว มหาชเนน สทฺธี วิหารึ คนฺตฺวา ปรีสปรียนฺเต
จิตฺ สตุถ ฌมฺมํ สุนฺนโต

๑. วิ. มหา. ๕/๒/๗ ๑ ๒. กตฺถจ. วิริยสมถโยชนตฺถาย ๑ ๓. กลฺยาณวากุฏฺถนณฺตีปี
ทิสฺสตี ๑ ๔. ม. ยฺ. วจฺนกิริยา ๑ ๕. ม. ยฺ. อัย ป้จ นตฺถิ ๑ ๖. ม. ยฺ. มฐฺรวจฺนณณฺตี ๑

สตถาริ เอกั ภูคัภู กถยณวากุณณัน อคคภูจัน เจปนตั ทิสวา มยปิ อนาคเต
เอกสส พุทฐสส สาสเน กถยณวากุณณัน อคเคน ภูวิตุ วภูฏตีติ จินเตตวา
ทสพลั นิมเนตวา สตถาหิ มหาทานิ ทตวา ภูนเต ยั ภูคัภู ตูเมห อิตโต สตตทิวสมตถเก
กถยณวากุณณัน อคคภูจัน เจปยิตถ อหิปี อิมสส อธิการกมมสส พลเน
อนาคเต เอกสส พุทฐสส สาสเน ตถารูปิ ภูเวยยนติ ปภูจัน อกาสิ ๑ สตถา ตสส
อนนตรายั ทิสวา อนาคเต โคตมสส พุทฐสส สาสเน กถยณวากุณณัน อคโค
ภูวิสสตีติ พุยากริตวา ปกุกามิ ๑

โสปิ ยาวชิว กุสลั กตวา กปปสทสทสสิ เทเวสุ จ มนุสเสสุ จ สัสนนโต
อมุหากั ทสพลสส อุปุตติโต ปุเรตรเมว เทวโลกา จิตวา กافيยา (๑) นาม
กฐณริกาย อุปาสิกาย กุจนิสุมิ ปภูสนธิ คณหิ ๑ สวา ปรีปญณคพภา รากคหนนเร
อตตโน กุลานัน นิเวสนัน อากตา ๑

ตสุมิ สมเย อมุหากั สตถา สพุพญญุตติ ปตุโต อรณญายตเน อธิปตเน
ฐมมจกุกั ปวตเตสิ ๑ ฐมมจกุกปวตตเน ทสสทสสจกุกวาทเทวตา สนนิปตีสุ ๑ ตตถ
เอโก อภูจวิสตติยา ยกขเสนาปตีนัน อนนเตร สาทากิโร นาม ยกโข

๑. สิว กافي นาม กฐณริกาว อุปาสิกา ตสสา กุจนิสุมิ ๑ ม. กافيยา นาม กฐณริกาว
อุปาสิกาย กุจนิสุมิ ๑

ทสพลสฺส ชมฺมกถํ สุตฺวา โสตาปตฺติผล ปตฺติฏฺจาย จินฺตเตสิ กีนฺนุ โข อัย เอวํ มชฺฐรชฺมกถา
มม สหาเยน เหมวเตน สุตา น สุตาติฯ โส เทวสงฺฆสฺส อนฺตเร โอโลเกนฺโต
ตํ อปฺสฺสิตฺวา อทฺธา มม สหาโย ตินฺณํ รตนานํ อุปฺปนฺนภาวํ น ชานาติ
คจฺฉามิสฺส ทสพลสฺส เจว วณฺณํ กเถสฺสามิ ปฏฺวิวิทฺชชฺมมฺมจฺจสฺส อาโรเจสฺสามิติ
อตุตฺตโน ปริสาย สทฺธิ ราชคหฺมตฺถเกน ตสฺส สนฺตํ อคฺมาสิ ฯ

เหมวโตปี ตฺโยชนสทฺสํ หิมวตฺตํ อกาลปฺปฺพิตํ ทิสฺวา มม สหาเยน สาทาคิเรน
สทฺธิ หิมวตฺตํ กิพฺพิสฺสามิติ อตุตฺตโน ปริสาย สทฺธิ ราชคหฺมตฺถเกน
ปายาสิฯ เตสํ ทฺวินฺนํปี อคฺคพฺลกาเย กุลมฺริกาเย กาพิยา อุปาสิกาย นิเวสนมตฺถเก
สมาคนฺตฺวา ตฺเมห กสฺส ปริสา (๑) มยฺ สาทาคิรสฺสฯ ตฺเมห กสฺส ปริสา
มยฺ เหมวตฺสฺสาติ อาหํสฺฯ เต ภูจฺจฺจฺจฺจว กนฺตฺวา เตสํ ยกฺขเสนาปตฺติ
อาโรจยฺสิฯ เตปี ตํชณฺณเวว อุปาสิกาย นิเวสนมตฺถเก สมาคจฺฉิสฺฯ สาทาคิโร
เหมวตํ อาห กํ สมฺม คจฺฉิสฺสิติฯ ตว สนฺตํ สมฺมาติฯ กิการณาติฯ หิมวตฺตํ
สุปฺปฺพิตํ ทิสฺวา ตยา สทฺธิ ตตฺถ กิพฺพิสฺสามิติฯ ตฺวํ ปน สมฺม กํ คจฺฉิสฺสิติฯ
หิมวตฺสฺส เกน ปฺปฺพิตภาวํ ชานาสฺสิติฯ น ชานามิ สมฺมาติฯ
๑. สฺ. ปริสา ฯ

สุทฺโธทนมหาราชสส ปุตุโต สิทฺทตฺตถุมารโ ทสสทสฺสีโลกธาตุํ กมฺเปตฺวา
ปฏฺวีทฺทสพฺพณฺตุตถวาโณ ทสสทสฺสจกฺกวาพเทวตานิ มชฺเช อนฺตุตฺรํ ฐมฺมจกฺกํ
ปวตฺเตสี ตสฺส ปวตฺติตถาวํ น ชานาสีตฺติ ฯ น ชานามิ สมฺมาตฺติ ฯ ตฺวํ เอตฺตกเมว
จํานํ ปุปฺพิตฺตํ วมฺณเณสี (๑) ตสฺส ปน ปุริสสฺส สกฺการตฺถาย สกถทสสทสฺสจกฺกวาพํ
เอกมาลาคุลสทิสฺ (๒) อชฺช ชชาติ สมฺมาตฺติ ฯ มาลา ตาว ปุปฺพนฺตุ ตยา โส สตุถา อุกฺขิณี
ปุเรตฺวา ทิฏฺฐโจติ ฯ อาม สมฺม เหมวต สตุถา จ เม ทิฏฺฐโจ ฐมฺโม่ จ สฺโต อมตฺถจ ปิตํ ฯ
อหํ เอตํ อมตฺฐมฺมํ ตํปี ชานาเปสฺสามิตฺติ ตว สนฺตํกํ อหํ อากโตสฺมิ สมฺมาตฺติ ฯ
เตสํ อณฺณมณฺณํ กเถนฺตานิเชว อุปาสิกา สิริสยฺนโต อุกฺกจาย นิสินฺนา ตํ กถาสลฺลาปํ
สุตฺวา สทฺเท นิมิตฺตํ คณฺหิ ฯ อยํ สทฺโท อุกฺกนฺน เหนฺจจ อมนุสฺสทาสีโต โน
มนุสฺสทาสีโตติ สลฺลกฺเขตฺวา โอหิตโสตา ปกฺคหิตมานสา หุตฺวา นิสีทิตโต

อชฺช ปณฺณรโส อุโปสโธ (อิตฺติ สาทากิโร ยกฺโข)

ทิพฺพา รตฺติ อุปฺภูจิตฺตา

อโนมนามํ สตุถารํ

หนฺนท ปสฺสาม โคตฺมณฺติ-

๑. สี. ปุปฺพิตฺตํ มณฺณสิ ฯ ม. ปุปฺพิตฺตํ อณฺณาสี ฯ ๒. สี. มาลาคุลสทิสฺ ฯ
ม. เอกมาลาคุลสทิสฺ ฯ

เอวํ สาทาคิเรน วุตฺโต (๑)

กจฺจि มโน สุปณฺธิหิตฺโต (อิตฺติ เหมวโต ยกุโฆ)

สพฺพภูเตสุ ตาทิโน

กจฺจิ อิกฺกุเจ อนิกฺกุเจ จ

สงฺกปฺปสฺส วสีกตาคิ (๒)

เอวํ เหมวโต สตฺถุ กายสมาจารณฺจ อาชีวณฺจ มโนสมาจารณฺจ ปุจฺฉิ ฯ ปุจฺฉิตฺตฺตฺตํ
สาทาคิโร วิสฺสชฺเชติ ฯ เอวํ สตฺถุ สรรีรวณฺณคฺคณกถนวเสน ยถารุจฺฉิยา
เหมวตฺตฺตฺตฺตํ นิฏฺฐิตฺเต เหมวโต สหายกสฺส ชมฺมเทสนานุสारेณ ฌาณํ เปเสตฺวา
โสตาปตฺตฺตฺตํ ปตฺติฏฺฐหิ ฯ

อถ (๑) กافي อฺปาสิกา ปรสฺส ชมฺเม เทสิยมาเน ตถาคตฺ อทิกฺกุจฺปุพฺพาว หุตฺวา
อนุสฺสวํ ปสฺสํ อฺปฺปาเทตฺวา ปรสฺส วทฺตฺตํ โภชนํ ภูชฺชมานา วิย โสตาปตฺตฺตฺตํ
ปตฺติฏฺฐหิ ฯ สว สพฺพมาตุคามานํ อนุตฺเร ปจฺมา โสตาปนฺนา สพฺพชฺชกฺกา อโหสิ ฯ
ตสฺสา สห โสตาปตฺตฺตฺตํ ทเมว รตฺตํ คพฺภวฺจฺจํ ชาตํ ปฏฺฐิตฺตฺตฺตํ
นามคหณทิวเส โสโณตฺติ นามํ อกาสิ ฯ สว ยถารุจฺฉิยา กุลเคเห วสิตฺวา กุลชฺรเมว
อคมาสิ ฯ

ตสฺมี สมเย มหาจฺจายนตฺเถโร ตํ นครํ อฺปฺนิสฺสาย

๑. ส. วุตฺเต ฯ ๒. พ. ส. ๒๕/๓๐๕/๓๕๕ ฯ ๓. ส. อยมฺปิ ฯ

อปวตเต (๑) ปพพเต ปฏิวสตีฯ อุปาสิกา เถโร อปฏฐาสีฯ เถโร นิพพุต
 ตสฺसानีเวสนํ กจฺจตีฯ โสณทารโกปี นิพพุตฺ เถรสฺส สนฺตฺติเก วิจฺรณฺโถ วิสฺสาสิโก
 อโหสิฯ โส อปเรน สมเยน เถรสฺส สนฺตฺติเก ปพฺพชฺชฺฯ เถโร ตํ อุปสมฺปาเทตฺกกาโม
 ตีณิ วสฺसानิ คณิ ปรีเยสตีตฺวา อุปสมฺปาเทตีฯ โส อุปสมฺปนฺโน กมฺมกฺกฺกานํ
 กถาเปตฺวา วิปสฺสนํ วทฺธเมตฺวา อรหตฺตํ ปตฺวา เถรสฺส สนฺตฺติเก สุตฺตนิปาตํ
 อุกฺกณฺหิตฺวา วุฏฺฐวสฺโส ปวาเรตฺวา สตฺถาโร ปสฺสตีตฺกกาโม หุตฺวา อฺปชฺฌายิ อปาจฺจฺนิฯ
 เถโร อหา โสณ ตฺยิ กเต สตฺถา ตํ เอกกนฺชกฺกฺกฺยิ วสาเปตฺวา ฃมฺมํ อชฺฌเมสตีสฺสตี
 ตฺวํ ฃมฺมํ กเถสฺสตีฯ สตฺถา ตว ฃมฺมกถาย ปสฺสตีตฺวา ตฺยํ วัริ ทสฺสตีฯ ตฺวํ วัริ คณฺหนฺโถ
 อิมจฺจ อิมจฺจ คณฺหาหิ มม วจฺเนน ทสฺพลสฺส ปาเท วนฺทาหิติฯ โส อฺปชฺฌายเณ
 อนฺนลฺลาโถ มาตฺตฺอุปาสิกาย เกหิ คณฺตฺวา อารโจะสิฯ สปิ สาธุ ตาต ตฺวํ
 ทสฺพลํ ปสฺสตีตฺถุ กจฺจณฺโถ อิมิ กมฺพลํ อหริตฺวา สตฺถุ วสนกนฺชกฺกฺกฺยา ภูมฺมตฺถธณิ
 กตฺวา อตฺถราหิติ มหนฺตํ กมฺพลํ อทาสิฯ โสณตฺเถโร ตํ อาทาย เสนาสนํ ปฏฺฐิสาเมตฺวา
 (๒) อนฺนปฺพเพน สตฺถุ วสนกฺกฺกานํ คณฺตฺวา ทสฺพลสฺส พุทฺธาสเน นิสินฺนเวลายเมว
 อฺปสงฺกมิตฺวา อภิวาเทตฺวา เอกมฺนฺตํ อฏฺฐาสีฯ สตฺถา เตน สทฺธิ ปฏฺฐิสนฺถาโร
 กตฺวา อานนฺทตฺเถโร

๑. สී. ยฺ. ปวตเต ฯ ๒. ม. ยฺ. สํสามेतฺวา ฯ

อามนุเตสิ อานนุท อิมสฺส ภิกฺขุสฺส เสนาสํ ชานาหิตี ฯ เถโร สตฺถุ อธิปฺปายี
ฌตฺวา อนฺโตคนฺธกฺกฺขิย์ เวมชฺเฌ ภูมฺมตฺถรณฺณํ อุตฺตสาเพนฺโต (๑) วีย อตฺถริ ฯ

อถ โข ภควา พหุเทว รตฺตี อชฺโฆกาเส วิดีนาเมตฺวา วิหารํ ปาวิสิ อายสฺมาปี
โฆ โสโณ พหุเทว รตฺตี อชฺโฆกาเส วิดีนาเมตฺวา วิหารํ ปาวิสิ ฯ สตฺถา มชฺฌิมยาม
(๒) สีสฺเสยฺยํ กปฺเปตฺวา ปจฺจสฺสมเย วุฏฺฐาย นิสิตฺติตฺวา เอตฺตเกน กาลเณ
โสณสฺส กายทรโธ ปฏฺธิปฺปสฺสทฺโร ภวิสฺสตีติ ฌตฺวา อายสฺมนฺตํ โสณํ อชฺเฌสิ (๓)
ปฏฺธิภาตฺ ตํ ภิกฺขุ ฌมฺโม ภาสิตฺตฺนฺติ ฯ โสณตฺถโร มชฺฐเรน สเรน เอกพฺยณฺชนํปี
อวินาเสนฺโต อฏฺฐกฺวคฺคิยานิ สุตฺตานิ (๔) อภาสิ ฯ คธาปรีโยसानเ ภควา
สาธฺกัรํ ทตฺวา สุกฺกหิตฺโต (๕) เต ภิกฺขุ ฌมฺโม มยา เทสิตฺกाले จ อชฺชจ
เอกสฺทิสาว เทสฺนา กิณฺจิ อุนฺ วา อติริตฺตํ วา นตฺถิติ ปสนฺนภาวํ ปกาเสสิ ฯ
โสณตฺถโรปี อัย โอกาโสติ สลฺลทฺเจตฺวา อฺปชฺฌายสฺส วจเนน ทสพลํ วนฺทิตฺวา
วินยฺชฺรปญฺจเมเน กณฺเณ อฺปสฺมปฺทํ อาทิ กตฺวา สพฺเพ เว ยาจิ สตฺถา อทาสี ฯ
ปฺน เถโร มาตฺอุปาสิกา ยวเนน วนฺทิตฺวา อัย ฆนฺเต อฺปาสิกา ย ตุมฺหากํ
วสนคฺนฺธกฺกฺขิย์ ภูมฺมตฺถรณฺณตฺถํ กมฺพโล

๑. ส. อุตฺตสาเพนฺโต ฯ ๒. ม. ปจฺจิมยาม ฯ ๓. ส. อชฺฌภาสิ ฯ ๔. พ. ส. ๒๕/๔๐๘/๔๘๔
๑

๕. ม. สุกฺกหิตฺโต ฯ กตฺถจิ. สุกฺกหิตฺโต ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอตทกุกวคกวนณนา หน้า ๓๒๗

ปหิโตติ กมพถั ทตฺวา อุกฺขายาสนา สตุถารั วนฺทิตฺวา ปทกฺขิณั กตฺวา ปกุกามิ ฯ
อยเมตฺถ สงฺเขโป วิตุถารโต ปน เถรสฺส ปพพชฺชั อาทิ กตฺวา สพฺพั สุตฺเต (๑)
อาคตเมว ฯ

อิติ เถโร สตุถุ สนฺติกา อุกฺข วเร ลภิตฺวา อุปชฌายสฺส สนฺติกั กนฺตฺวา
สปฺพั ตั ปวฺตฺตี อารโจะสิ ฯ ปฺนทิวเส มาตุอุปาสิกาย นิเวสนทฺวารั กนฺตฺวา
ภิกฺขตฺถาย อุกฺขาสิ ฯ อุปาสิกา ปฺตฺโต กิร เม ทฺวาระ จิโตติ สุตฺวา เวเคน
อาคนฺตฺวา อภิวาเทตฺวา หตฺถโต ปฺตฺตํ กเหตุวา อตฺตโน นิเวสเน นิสีทาเปตฺวา
โกชนั อทาสิ ฯ อถ นั ภตฺตกิจฺจปรีโยसानเ อาห ทิฏฺฐโจะ เต ตาต ทสพโลติ ฯ
อาม อุปาสิกเถติ ฯ วนฺทิตโต เต มม วจนนาติ ฯ อาม วนฺทิตโต โสปี จ เม กมพโล
ตถาคตสฺส วสนภูจฺจเน ภูมฺมตฺถรณั กตฺวา อตฺถโตติ ฯ ก็ ตาต ตยา กิร สตุถุ
ชฺมมกถา กถิตา สตุถารา จ เต สาธุกาโร ทินฺโนติ ฯ ตยา ถถั ฯ ฌาตา อุปาสิกเถติ ฯ
ตาต มยฺหิ เกเห อธิวภูจฺจา เทวตา ทสพเลน ตฺยฺหิ สาธุกาเร ทินฺเนยฺเว
ทสสทสฺสจกฺกวาทเทวตา สาธุการั อํสูติ อาห ตาต ตยา กถิตั ชฺมมกถั พุทฺธานั
กถิตินิยามเนว มยฺหิปี กถถุ ปฺจฺจาสีสามิติ ฯ (๒) เถโร มาตุ ถถั สมฺปฏฺิจฺฉิ ฯ ส
ตสฺส อธิวาสนั วิทิตฺวา ทฺวาระ มณฺฑปปี กาทเรตฺวา ทสพลสฺส

๑. วิ. มหา. ๕/๒๑/๓๓ ฯ ๒. กตฺถจฺฉิ. กถถิ ฯ ตั พุชฺฉิสสามิติ ฯ

กถินนิยามเนว อตุตโน ฌมม กถาเปสตี ๗ วตุถุ เอตุถ สมุจติ ๗ สตุถา อปรถาค
อริยคณมชเณ นิสินโน เถร์ กถยถวถกถณน อคคกฐณเน จเปสตี ๗

สิวลิตถเธรวตุถวณณา

นวม ลากิน ยทิต สิวลิต จเปถว ตถาคต ลากิน กิกขุณ สิวลิตถเโร อคโคติ
ทสเสติ ๗ ตสส ปถหากมเม อยมนุพุพิถถา ๗

อัยปี อตีเต ปทุมตุตรพุททถถล วตุถนยเนว วิหาริ คนตุว ปริสปรียนเต จิโต ฌมม
ตุถนุโต สตุถาริ เอก กิกขุ ลากิน อคคกฐณเน จเปนต ทิสว มยปี อนาคเต เอวรูปน
ภวิตุ วฏฐตีติ ทสพล นิมนเตตุว ปุริมยเนว สตุถาห มหาถาน ทตุว ถคว
อหปี อมินา อธิการกมเมเน อถถ สมุปตตี น ปฏเจมิ อนาคเต ปน เอกสส
พุททสส สาสเน อหปี ตุมหหิ โส เอตทกเถ จปีโต กิกขุ วิย ลากินมคโค
ภเวยษนุติ ปฏจน อกาสิ ๗ สตุถา ต อนนุถราย ทิสว อยนเต ปฏจน
อนาคเต โคถมพุททสส สนุติเก (๑) สมิชฉิสสตีติ พุยกริตตุว ปกถามิ ๗

โสปี กุลปตุโต ยวชีว กุสล กตุว เทวมนุสเสสุ

๑. ม. สาสเน ๗

*เล่มที่ ๑๓ เอตทกุกกุกกุกกุกกุก หน้ ๓๒๕

สัสนุโต วิปัสสิพททกาเล พนุฐมตึนครโต อวิทุเร เอกสุมึ กามเก ปฏิสนุธี
 คณหึ ๑ ตสุมึ สมเย พนุฐมตึนครวาสิโน รลญา สทฐึ สากจกิตวา สากจกิตวา
 ทสพลสสุ ทานัน เทนุติ ๑ เต เอกทิวสั สพเพเว เอกโต หุตุวา ทานัน ทตุวา กึ นุ โข
 อมุหากั ทานมุเข นตุถิติ มฐุญจ กุพททธิญจ น อททสัสุ ๑ (๑) ตานิ อิตอ จิตอ (๑)
 อหริสสามาติ ชนปทโต นครึ ปวิสนมกุเค ปุริสั จเปสั ๑ ตทา เอส กุลปุตโต
 อตุตโน คามโต กุพททวารกั กเหตุวา กิถจิทเว อหริสสามิติ นครึ กจกนุโต มุขั
 โชริวิตวา โชรทตุดปาโท ปวิสิสสามิติ ผาสุกกุจัน อโโลเกนุโต นงกลสิสมตุตติ
 นิมมกจิกั ทณทกมฐั ทิสวา ปุญเณน เม อิทั อูปนุนนุติ (๒) กเหตุวา นครึ
 ปวิสติ ๑ นากเรหิ จปีตปุริโส ตั ทิสวา โภ ปุริส กสสุจิ มฐั อหริสสิติ ปุจจิ ๑
 น กสสุจิ สามิ วิกุกกิตุ ปน เม อิทั อานิตนุติ ๑ เตนหิ โภ อิมั กหาปณั กเหตุวา
 เอตติ มฐุญจ กุพททธิญจ เทหิติ ๑

โส จินเตสิ อิทั น พหุมุถึ อยญจ เอกปปะหารเนเว พหุ เทติ วิมสิตุ
 วฏฐิติติ ๑ ตโต นั นานั เอกกหาปณเณ เทมिति อห ๑ ยทิ เอวั เทว กเหตุวา เทหิติ ๑
 ทุวิหิปี น เทมिति ๑ เอเตนุปาเยเนเว วทณนุตติ (๓) สหสสุ ปาปุณิ ๑ โส
 # ๑. สึ. ม. เต ยโต กุโตจิ ๑ ๒. สึ. นิปนุนนุติ ๑ ๓. สึ. ม. วทณนุตติ วทณนุตติ ๑

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิป้ตวณณนา หน้ ๓๓๐

จินเตสิ อติวณิจิ์ (๑) น วณฺญติ โหตุ ตาว อิมสฺส กตฺตพฺพกิจฺจํ ปุณฺณิสฺสามิตี ฯ
 อถ นํ อห อิทํ น พหุอคฺชนกํ ตฺวณฺจ พหุ เทสิ เถน กมฺเมน อิทํ คณฺหาสิตี ฯ
 อิธ โภ นครวสิโน รณฺธา สทฺธิ ปฏฺวิวิรุชฺฌิตฺวา วิปฺสฺสึทสพฺลสฺส ทานํ เทนฺดา
 อิทํ ทวยํ ทานมฺเข อปฺสฺสนฺดา ปฺริเยสนฺติ ฯ สเจ อิทํ น ลภิสฺสนฺติ นาคฺรานํ
 ปฺราชโย ภวิสฺสตี ฯ ตสฺมา สหสฺสํ ทตฺวา คณฺหามิตี ฯ กิ ปเนตี นาคฺรานเมว
 วณฺญติ อณฺเณสํ ทาคุ์ (๒) วณฺญตีตี ฯ ยสฺส กตฺสจฺจิ ทาคุ์ อานีตเมตฺนตี ฯ (๓) อตฺถิ ปน
 เกนจิ (๔) นาคฺรานํ ทานเ อเอกทิวสํ สหสฺสํ ทินฺนนฺตี ฯ (๕) นตฺถิ สมฺมาตี ฯ อิมสมฺปน
 ทฺวินฺนํ สหสฺสคฺชนกภาวํ ชานาสิตี ฯ อาม ชานามิตี ฯ เตนหิ คจฺฉ นาคฺรานํ
 อาจิกฺข เอโก ปฺริโส อิมานิ เทว มฺลเณ น เทติ สหตฺถเเนว ทาคฺกาโม
 ตฺเมห อิมสํ ทฺวินฺนํ การณนา นิพฺพตฺตกา (๖) โหถาตี ฯ ตฺว
 ปน เม อิมสฺมิ ทานมฺเข เชฏฺจกภาวสฺส (๗) กายสฺกฺชิ (๘) โหหิตี ฯ
 โส คามปฺริพฺพตฺถิ (๙) กหิตมาสเกน ปฺลฺจกฏฺกํ กเหตุวา
 จฺฉณํ กตฺวา ทธิตฺถิ กณฺชิกํ วาเหตุวา (๑๐) ตตฺถ มฺรฺุปฏฺถิ
 ปิเพตฺวา ปฺลฺจกฏฺกจฺฉณเณน โยเชตฺวา เอกสฺมิ ปทุมิณีปตฺเต
 # ๑. ส. ม. อติวณฺจิจิ์ ฯ ๒. ส. ม. น อณฺเณสํ ทาคุ์ ฯ ๓. ส. ม. อวาริตเมตฺนตี ฯ
 # ๔. ม. โภจิ ฯ ๕. ม. ทาทาตี ฯ ๖. ม. นิรุสฺสุกฺกา ฯ ๗. กตฺถจิ. เชฏฺจกภาเว ฯ
 # ๘. ส. กายสฺกฺชิโต ฯ ๙. ม. โส คามวสิ ปฺริพฺพตฺถิ ฯ ๑๐. กตฺถจิ. กเหตุวา ฯ

ปกขิปิตวา ตํ สัวิทิตวา อาทาย ทสพลสฺส อวิทฺเว นิสีทึ ฯ มหาชเนน
 อาหริยมานสฺส สกการสฺส อนฺตเร อตฺตโน ปตฺตวารี (๑)โอโลกยมาโน โอกาสิ ฌตฺวา
 สตฺถุ สนฺตึกํ กนฺตฺวา ภควา อัย มยฺหิ ทฺกคฺคปณฺณาการโ อิมํ เม อนฺกมฺปํ
 ปฏิจฺจ คณฺหตฺติ ฯ สตฺถา ตสฺส อนฺกมฺปํ ปฏิจฺจ จาตุมฺหาราชทตฺติเยน เสลมเยน
 ปตฺเตน ตํ ปฏิกฺกเหตุวา ยถา อฏฺฐสฏฺฐิจิกฺขุสทสฺสทสฺส ทิยมานํ น จิยติ เอวํ
 อธิฏฺฐาสี ฯ โส กุลปฺตฺโต นิฏฺฐิตกตฺตกิจฺจํ ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ จิโต
 อาห ทิฏฺฐโ จ เม ภควา อชฺช พนฺธุมตฺตีนกรวาลิเกหิ ตุมฺหากํ สกการโ อาหริยมาโน
 อหฺมปํ อิมสฺส กมฺมสฺส นิสฺสนฺเทน นิพฺพตฺตกเว ลาภกฺคยสฺสคฺคปตฺโต ภเวยฺยนฺติ ฯ
 สตฺถา เอวํ โหตุ กุลปฺตฺตาทิ วตฺวา ตสฺส จ นกรวาลีนญจ กตฺตานุโมทนํ
 กตฺวาว ปกุกามิ ฯ

โสปี กุลปฺตฺโต ยาวชิวั กุสลํ กตฺวา เทวมนฺสฺเสสฺสุ
 สัสนฺโต อิมสฺมี พุทฺธรฺูปาเท สุปฺปวาสา ยราชิตาย กุจฺฉิสฺมี
 ปฏิสนฺธิ คณฺหิ ฯ ปฏิสนฺธิคณฺกาลโต ปฏฺจาย สายํ (๒) ปาตํ
 ปญฺจปณฺณาการสฺตานิ สุปฺปวาสา สมฺปฏฺจิจฺฉติ ฯ (๒) อถ นํ
 # ๑. สี. หตฺถวารี ฯ ๒. สี. สายํ ปาตํ ปญฺจ ปญฺจ ปณฺณาการสฺตานิ สุปฺปวาสา
 # สมฺปฏฺจิจฺฉติ ฯ ม. สายํ ปาตญจ ปณฺณาการสฺตานิ ปาปฺณนฺติ ฯ
 # สุปฺปวาสา สมฺปตฺตี คจฺฉติ ฯ

ปุลลวิมสันตถัม หตฺเถน พิชปจฺฉิ สฺสาเปนฺติ เอเกกพิชโต สลากสทมฺปิ
สลาทสทสทมฺปิ นิคจฺฉติ ฯ เอกกริสเขตฺโต ปณฺณาสมฺปิ สกฺกฺปิ สกฺกฺนิ อฺปฺปชฺชนฺติ ฯ
โกฏฺฐปฺรณฺณกาเลปิ โกฏฺฐทฺวาริ หตฺเถน สฺสาเปนฺติ ราชฺชิตาย ปุณฺเณน คณฺหนฺตานิ
คหิตคหิตกฺกฺชานํ ปุณฺ ปฺรติ ฯ ปฺริปฺนฺณกตฺตกฺกฺมิโตปิ ราชฺชิตาย ปุณฺณนฺติ วตฺวา
ยสฺส กสฺสจฺจิ เทนฺตานิ ยาว น อุกกทฺตมฺนฺติ น ตาว ภคฺตํ ชียติ ฯ

ทารเก กุจฺฉิกเตยว สตฺต วสฺसानิ อติกฺกฺมีสุ ฯ คพฺเพ ปน ปฺริปกฺเก สตฺตาทํ
มหาทกฺขํ อฺนุโกสิ ฯ สว สามีกํ อามนฺเตตฺวา ปรมฺมรณฺนา ชีวฺมานาว ทานํ ทสฺสามิตฺติ
สตฺถุ สนฺติกํ เปเสติ คจฺฉ อิมํ ปวฺตฺตี สตฺถุ อวโรเจตฺวา สตฺถาริ นิมนฺเตตฺวา (๑) ยลฺจ
สตฺถาว ทติ ตํ สารุํ อฺปลกฺเขตฺวา อากนฺตฺวา มยฺหํ กเถหิติ ฯ โส คนฺตฺวา ตสฺสา
สาสนํ ภควโต อวโรเจติ ฯ สตฺถา สุฉินิ โหตุ สฺสฺปวาสา โกพิยชิตา สุฉินิ อโรคา
อโรคปฺตฺตํ วิชยตฺตติ อห ฯ ราชา ตํ สฺตฺวา ภควนฺตํ อภิวาทฺตฺวา อฺนฺโตคามากิมฺโฆ
(๒) ปายาสิ ฯ ตสฺส ปฺเร อากมนฺยาเยว สฺสฺปวาสาเยว กุจฺฉิตโต ชมฺมกรณฺนา (๓) อุกกํ
วีย คพฺโถ นิกฺขมิ ปฺริวเรตฺวา นิสินฺนชฺโน อสฺสมุโขว หสิคฺคํ อารทฺโร ฯ ตฺถุจฺหฺนุโธ
มหาชฺโน รลฺโย ตฺถุจฺฉิตาสนํ (๔)

๑. ม. นิมนฺเตหิ ฯ ๒. กตฺถจฺจิ. อตฺตโน คามากิมฺโฆ ฯ

๓. ม. ชมฺมกรณฺนา ฯ ๔. ปฺตฺตสาสนํ ฯ

อาโรเจตุ อคมาลี ฯ

ราชา เตสั อิงคิต์ (๑) ทิสฺวาว ทสพเลน กถิตกถา นิปฺพนา มณฺเฑติ
จินฺเตสิ ฯ โส อาคนฺดูวา สตุถุ สาสนั ราชชิตาย อาโรเจสิ ฯ ราชชิตา ตยา
นิมนฺติต์ ชีวิตภตฺตเมว มงฺคลภตฺตึ ภวิสฺสติ กจฺจ สตุตฺตาทั ทสพลั นิมนฺเตหิตึ ฯ
ราชา ตถา อกาสิ ฯ สตุตฺตาทั พุทฺธปฺมุขสฺส ภิกฺขุสัสมฺสฺส มหาทานั ปวตฺตยีสฺสุ ฯ
ทารโก สพฺเพสั ฉาตีนั สนฺตตฺตึ จิตฺตึ นิพฺพาเปนฺโต ชาโตติ สีวลิตารโกเตววส
นามั อํกัสุ ฯ โส สตุตฺต วสฺตานิ กพฺเพว วสิตตฺตฺตา ชาตกาลโต ปญฺจาย สพฺพกมฺมกฺขโม
อโหสิ ฯ ฌมฺมเสนาปติ สาริปฺพุโต สตุตฺตเม ทิวเส เตน สทฺธิ กถาสลฺลาปํ อกาสิ ฯ
สตุตฺตปปี ฌมฺมปเท กถํ อภาสิ

โยมํ (๒) ปฺลปิถึ ทุกฺคิ สัสารั โมหมจฺจกา

ติณฺโณ ปารคโต (๓) ฉายี อนนฺโช อถงฺกถิ

อนฺุปาทาย นิพฺพุตฺ (๔) ตมฺหํ พุรฺุมิ พุราหฺมณฺนติ ฯ (๕)

อถ นั เถโร เอวมาห กิ ปน ตยา เอวรูปุ ทุกฺขราสี อนฺุภวิสฺวา
ปพฺพชิตฺตุ น วญฺญุตฺติติ ฯ ลภมาโน ปพฺพเชยฺยิ ภนฺุเตติ ฯ สุปฺปวาสา ตั ทารกั
เถเรน สทฺธิ กถณฺตุทึ ทิสฺวา

๑. สี. ม. อิงคิต์ ฯ ๒. สุขา. โย อิมิ ฯ ๓. ม. ปารงฺคโต ฯ ๔. สี. ม. นิพฺพุโต ฯ

๕. พุ. ฐ. ๒๕/๓๖/๓๐ ฯ

กิ นุ โข เม ปุตุโต ฐมมเสนาปตินา สทฐี กเถตติ เถร์ อุปลงกมิตฺวา ปุจฺฉิ มยฺหํ
 ปุตุโต ตุมฺเหหิ สทฐี กิ กเถสิ ฆนฺเตติ ฯ อตฺตนา อนุภูตํ คพฺภาวสทฺกฺขํ กเถตฺวา
 ตุมฺเหหิ อนุญฺญาโต ปพฺพชิสฺสามิตี วทฺตีติ ฯ สาธุ ฆนฺเต ปพฺพาเชถ นนฺติ ฯ เถโร
 ตํ วิหาริ เนตฺวา ตจฺปญฺจกมฺมฏฺฐานํ ทตฺวา ปพฺพาเชนฺโต สีวลี นาม ตฺยฺหํ
 อญฺเณน โฉวาเทน กมฺมํ อตฺถิ ตยา สตฺต (๑) วสฺถานิ อนุภูตทฺกฺขเมว ปจฺจเวกฺขาหิตี ฯ
 ฆนฺเต ปพฺพาชนเมว ตุมฺหากํ ภาโร ยํ ปน มยา กาคูํ สกฺกา ตมฺหํ ชานิสฺสามิตี ฯ
 โส ปจฺมเกสวภูฏิยา โอิหาริตกฺขณฺเวยว โสตาปตฺติผลฺล ปตฺติฏฺจาตี ทฺติยาย
 โอิหาริตกฺขณฺล สกฺทาคามิผลฺล ตฺติยาย อนาคตามิผลฺล ฯ สพฺเพสฺสเวยว ปน เกसानํ
 โวโรปนญฺจ (๔) อรหตฺตสจฺฉนิกิริยา จ อปฺปจฺฉา อปฺปฺรา (๒) อโหสิ ฯ ตสฺส
 ปพฺพชิตทิวสโต ปญฺจาย ภิกฺขุสํฆสฺส จตฺตาโร ปจฺจยา ยาวทิจฺฉกํ (๓) อฺปฺปชฺชนฺติ ฯ
 เอวํ เอตฺถ วตฺถุํ สมฺภูจฺฉิตํ ฯ

อปรภาเค สตฺธา สาวตฺถิ อคมาสิ ฯ เถโร สตฺถาริ อภิวาทตฺวา ฆนฺเต
 มยฺหํ ปุณฺณํ วิมฺบิสฺสามิ ปญฺจ เม ภิกฺขุสฺตานิ เทถาติ ออาห ฯ คณฺห สีวลีตี ฯ [๔] ตสฺส
 # ๑. สี. ม. ปพฺพาชนเมว ฯ ๒. สี. ม. อปฺปฺริมา ฯ ๓. สี. ยาวทิจฺฉกํ ฯ ม. ยทิจฺฉกํ ฯ
 # ๔. ม. เอตฺถนฺตเร โส ปญฺจสเต ภิกฺขุ คเหตฺวา หิมวณฺตาทิมฺขํ คจฺฉนฺโต อญฺวิมคฺคํ
 คจฺฉตฺตี ทิสฺสตี ฯ

ปจมทิกุจนิโครเช อธิวจุจา เทวตา สตุต ทิวธานี ทานํ อทาสี ฯ อิติ โส

นิโครธํ ปจมํ ปสฺสตี ทุตฺติยํ ปณฺทวปพฺพตํ

ตติยํ อจิรวตฺติยํ จตุตฺถํ วรรสาครํ ฯ

ปญฺจํ หิมวณฺตํ โส ฉญฺจํ ฉทฺทฺนตฺตฺปาคมิ (๑)

สตุตมํ คนฺธมาทนํ อญฺจํ อถ เรวตฺนตฺติ ฯ

สพฺพภูจฺจานสฺส สตุต สตุต ทิวสานเวทํ ทานํ อํสฺส ฯ คนฺธมาทนปพฺพเต ปน

นาคทตฺตเทวราชา นาม สตุตทิวเสสฺส เอกทิวสํ จีรปฺนิชฺชปาตํ อทาสี เอกทิวสํ

สปฺปิปฺนิชฺชปาตํ อทาสี ฯ ภิกฺขุสํโฆ อาห อวฺโส อิมสฺส เทวเรวฺโถ เนว เชนฺโโย

ทฺฤหฺมานา (๒) ปญฺฉายนฺตฺติ น ทฺธินิมฺมถนํ กุโธ เต เทวราชา อํสฺส อฺปฺชชฺชตีติ ฯ

ภนฺเต กสฺสปทสฺสพลสฺส กาลเ จีรสฺลาภกตฺตทานสฺสเสตฺติ ผลนฺตฺติ เทวราชา อาห ฯ

อปรภาเก สตุตา ขทิววณฺิยเทวตฺยาสาสฺส (๓) ปจฺจุกฺกมณํ อตฺถุปฺปตฺตี กตฺวา เถธํ อตฺตโน

สาสเน ลากคฺคปฺปตฺตทานํ อคฺคภูจฺจานเ จเปสฺสีติ ฯ

๑. สฺ. ฉทฺทฺนตฺตฺปาคมิ ฯ ๒. ม. ทฺฤหฺมานา ฯ ๓. สฺ. ม. ขทิววณฺิยเรวตฺสฺส ฯ

วกกตึถเรวตถ

ทสม สทฐาธมุตตานนุติ (๑) สทฐาย อธมุตตานัน (๒) พลวสทฐานัน กิกขุณัน
วกกตึถเโร อकुคตึ ทสเสตึ ๗ อญเจสึ หึ สทฐา วทฐเมตพพา โหตึ เทรสส
ปน หาเปตพพา ซาตา ๗ ตสมา โส สทฐาธมุตตานัน อकुคตึ วุตโต ๗ วกกตึ
ตสส นามัน ๗ ตสส ปญหากมเม อยมนุพพุพิกถา ๗

อัยปี หึ อตีเต ปทุมตตรพทฐกาเล วุตตนเยเนว วิหารัน คนตุวา ปรีสปรียนเต
จึโต ชมมึ สุนนุโต สตุถารัน เอกัน กิกขุ สทฐาธมุตตานัน อคกฏจाने जपेनत्तं तिसुवा
มयापी อนาคตे एवरुपेन गवित्तुं वग्गुत्तिं वุตตนเยเนव सत्तारं निमनेत्तुवा सत्ताहं
महातानं तदुवा तसपल्लं वनत्तुवा गन्ते अहमपी इमिना अठिकारगममेन दुमेहि
सट्टाधमत्तानं ऐतत्तुके जपीत्तु गिक्खु विय อนาคตे ऐकस्स पत्तस्स सासने
सट्टाधमत्तानं अकुक्के गवेयनत्तुं पग्गुज्झं अकाली ॗ सत्ता तस्स अनन्तरायं तिसुवा
पुयाठित्तुवा पक्कामि ॗ

โสปี ยาวชिवัน गुस्सल्लं कत्तुवा तेवमनुस्सेस्सु สัสนนุโต อมหากัน สตุถุ กाले
सावत्थियं पुराहमन्नुले पग्गुत्तन्नि कन्नेหิ วกกตึตึสส นามัน อกัน ๗ โส
วทฐมึปตโต ตโย เวเท อุกคณ्हิต्तुวา तसपल्लं गिक्खुत्तं प्रिवुत्तं सावत्थियं जरन्तं
๑. ส. ม. สทฐาธมุตตานัน ๗ เอวมุปรีปี ๗ ๒. ส. ม. อธมุตตานัน ๗

ทิสว สตุ สรียสมปตตี โอลเกนโต (๑) สรียสมปตตีทสเสนน อติโต ทสพลน
สทฐียเว จรติ ฯ วิหารี กจุนนเตน สทฐี วิหารี กนตุว สรียนิปตตี
โอลเกนโตว ติกุกติ ฯ ฌมมสทาย นิสีทิตว ฌมม กเกนตสส สมมุขกุกกุกกุก จีโต
ฌมม สุกกุกติ ฯ โส สทฐี ปฏิตทิตว อการมชฌ ปฏิวสนโต นิพทฐี ทสพลสส
ทสสน (๒) น ลกิสสามีติ ปพพชช ยาจิตว สตุ สนตีกะ ปพพชช ฯ

ตโต ปฏุกาย ฌเปตว อทกรณเวถ อวเสสทากะ ยตุถ จีเตน (๓) สกุก
ทสพล ปสสตีตุ ตตุถ จีโต โยนิโส มนลิการี ปทาย ทสพล โอลเกนโตว วิหาลี ฯ
สตุถ ตสส ทานปริปำก อากเมนโต ทังปี อทฐาน ตสมี รุปทสสนวเสน
วิจรนเต กิลจิก อวตุว อิทานิสส ทาน ปริปำกคต สกุกเอต โพเชตุนติ
ตตุว เอวมท กิณฑะ วุกกิล อิมินา ปุตติกายน ทิกุกเจน โย โข วุกกิล ฌมม
ปสสตี โส ม ปสสตี ฯ โย ม ปสสตี โส ฌมม ปสสตี ฯ ฌมม หิ วุกกิล ปสสนโต
ม ปสสตี ม ปสสนโต ฌมม ปสสตีติ ฯ

สตุถริ เอว โอลทนเตปี เถโร ทสพลสส ทสสน ปทาย เนว อณตตุถ กนตต
สกุโกติ ฯ ตโต สตุถ อัย กิกขุ น สเวค อลทิตว พุชฌิสสตีติ อุกกุกกุก
วสสุปนายิกาย รชคห

๑. ส. โอลโกตุว ฯ ๒. กตุถจ. ทุกจุก ฯ ๓. กตุถจ. จีโต ฯ

คนตุว วสุสพนายิกทิวเส อเปหิ วุกกสิติ ตั เถโร ปณามสิ ฯ (๑) พุทธา จ
นาม อาทยยวงนา (๒) โหนติ ตสุม เถโร สตุถาริ ปฏิปฺฟรีตว จาคู อสกุโกนุโต
เตมาสั ทสพลสฺส สมมุเข อาคนตุ อวิสหนุโต กิณฑานิ สกกา กาคู ตถาคเตนมหิ
ปณามิโต สมมุขิภาวั น ลภามิติ (๓) ก็ มยหิ ชีวเตนาคิ คิชฌกุกฎปพพเต ปปาตกุกจัน
อภิริหิ (๔) ฯ สตุถา ตสฺส กิลมนภาวั ฌตว อัย ภิกขุ มม สนฺติกา อสฺสาสั อลภนุโต
มกคผลนั อุนิสฺสยั นาสยยาติ อตุตถนั ทสฺเสตุ โภภาสั วิสฺสชฺเชสิ ฯ อถสฺส สตุถ
ทิกุกกาลโต ปกุกจาย เอวั มหนตุ โสภสฺลลั ปหิณฺ ฯ สตุถา สุกตพาก โอมั อหรรนุโต
วिय วุกกสิตฺเตรสฺส พลวปีตี โสมนสฺสั อูปปาเทตุ ชมมปเท คถมาห

ปาโมชชพหุโล ภิกขุ ปสนฺโน พุทธสาสเน
อธิคฺจเ ปทึ สนฺตึ สงฺขารุปสมั สุขนฺติ ฯ (๕)

วุกกสิตฺเตรสฺส จ เอหิ วุกกสิติ หตุถึ ปสาเรสิ ฯ เถโร ทสพโล เม
ทิกุกโจ เอหิติ อวุหนนฺปิ (๖) ลทฺชนฺติ พลวปีตี อูปปาเทตว กุโต กจณามิติ
อตุตถโน คมนภาวั (๗) อชานิตวาว ทสพลสฺส สมมุเข อากาเส ปกขนฺทิตว ปจฺมปาเพน
ปพพเต จิตฺเตยว สตุถารา วุตถกถึ อวชฺเชนุโต อากาเสยว ปีตี วิกขมฺภิตว
สท ปกฺกิสฺมภิทาหิ อรหตุตึ ปตว ตถาคตุ

๑. ม. ปณามสิ ฯ ๒. กตุถจ. อเทวชฌวงนา ฯ ๓. ม. น ลภามิ ฯ ๔. ม. อภิริหิ ฯ

๕. พ. ฐ. ๒๕/๓๕/๖๖ ฯ ๖. ม. อวุหนนฺปิ ฯ ๗. ส. ปตฺนภาวั ฯ

วณทมาโนว โอตริ ฯ อปรภาเค สตุธา อริยคณมชฌะ นิสินโน เถร์ สทฐาธิมุตตานัน
อคคภูจจาเน จเปสีติ ฯ

ทุตियวคควณณา นิภูจिता ฯ

ตติยวคควณณา

ตติยวคคตส ปจเม สิขากาฆานนติ ติสโส สิขกา กายฆานานัน
สมปิยัยิตวา สิขนตानนติ อตุโถ ฯ ราชุโลติ อตุตโน ปตุตติ ราชุลตุเถร์
ทสเสติ ฯ เถโร หิ (๑) ปพพชิตทิวสโต ปภูจาย ปาโตว อภูจหนโตว หตุตปุริ วาลิก
อูกขิปิตวา อโหว ตาห อชช ทสพลตส เจว อัจริยปชฌายานลจ สนติกา (๒) เขตตัก
โอวาทลเจว อนุสาสนิลจ ลเกยยนติ ปภูเจติ ฯ ตสฆา สิขากาฆานัน อคโค นาม
ชาโตติ ฯ

ทุตियะ สทฐापพพชิตานนติ สทฐาย ปพพชิตานัน ฯ ฐจปาโลติ ฐจ
ปาเลตุ สมตุโถ ฆินัน วา ฐจ สนฐาเรตุ สมตุเถ กุเล ชาโตติปิ ฐจปาโลติ
สงขัม คโต ฯ โส หิ สตุถุ ฐฆมเทสนัน สตุวา ปภูิลทฐสทฐโร จุททส ภตุตจเจเท (๓)
กตุวา มาตาปีตโร ปพพชช อนุฆานาเปตุวา ปพพชิตอ ตสฆา สทฐापพพชิตานัน
อคโค นาม ชาโต ฯ ปุน (๔) อิเมลั ปน อุกินันปี เถรานัน ปลหากฆเม อยฆนุปพพิกธา ฯ
๑. ม. กิร ฯ ๒. กตุถจิ. สนติเก ฯ ๓. กตุถจิ. จุททสภตุตจเจเท ฯ ๔. ส. ม. ปุนสทฐโท
น ทิสติ ฯ

เอเต กิร เทวปี อตีเต ปทุมุตตรพุททกาเล หังสวตีนคเร คหปติมหาศาลกุล
 นิพพุตตีสุ ๆ เตสั ทหรรกาเล นามั วา โคตตี วา น กถียติ ๆ เต วยปุตตา ปน
 ฆราวาเส ปติภูจาย อตฺตโน ปิตุอจฺเจเน อุโภปี อตฺตโน รตนโกฏจาคารกมฺมิเก
 ปกุโกสาเปตฺวา อปริมาณั ฆนั ทิสฺวา อิมั เอตฺตกั ฆนราสี อยฺยกเปยฺยกาทโย (๑)
 อตฺตนา สทฺธี คเหตุวา คนฺตุ์ นาสกฺขีสุ อเมหฺหิ ทานี เยน เคนจึ อุปาเยน อิมั
 ฆนั คเหตุวา คนฺตุ์ วภูฏตีติ เต อุโภปี ฆนา จตฺตสุ จาเนสุ (๒) กปณทฺธิกาทีนั
 มหาทานั ทาทุ์ อารทฺธา ๆ เอโก อตฺตโน ทานกุลเ อากตาคตี ฆนั อปุจฺฉิตฺวา
 ยาคุขฆกาทีสุ ยสฺส ยั ปฏิกฺภาติ ตสฺส ตั อทาสี ตสฺส เตเนว การเณน
 อากตฺวาจโกตี (๓) นามั ฆาตี ๆ อิตโร อปุจฺฉิตฺวาว คหิตคหิตั ภาฆนั ปุเรตฺวา ปุเรตฺวา
 เทติ ตสฺสาปี เตเนว การเณน อนากตฺวาจโกตี (๔) นามั ฆาตี อปฺปมาทฺวาจโกตี (๕)
 อตฺโต ๆ เต อุโภปี เอกทิวสั ปาโตว มุขโฆวณตฺถั พหิกามั อคมัสุ ๆ

ตสฺมี สมเย หิมวณตโต เทว มหิทฺธิกา ตาปสา ภิกฺษาจารตฺถาย อากาเสน
 อากนฺตฺวาเตสั สหายกานั

- # ๑. สี. ม. อยฺยกเปยฺยกาทโย ๆ ๒. สี. ทฺวารเรสุ ๆ ๓. สี. อากตฺยาจโกตี ๆ ม. อากตปาโกตี ๆ
- # ๔. สี. ม. อนคฺคปาโกตี ๆ กตฺถจึ. อนคฺคตาโกตี ๆ ๕. สี. อปฺปณปาโกตี ๆ
- ม. อปฺปมาณปาโกตี ๆ

อวิทฺเร โอตฺรยมาณา (๑) เอเต ปสฺสึสูติ เอกปสฺเส อฏฺฐํสุ ฯ เต อุโปปี
ชฺนา เตสํ อลาพุภาชฺนาทิปริกฺขารํ (๒) สํวิชฺยา อนฺโตคามํ สนฺธาย สมฺปยาตานิ (๓)
สนฺตํ อากมฺม วณฺทีสุ ฯ อถ เน ตาปสา กาย เวลาย อาคตฺตถ มหาปฺญญาตี
อาหํสุ ฯ เต อธฺนาว ฆนฺเตติ วตฺวา เตสํ หตฺถโต อลาพุภาชฺนานิ (๔) คเหตฺวา
อตฺตโน อตฺตโน เกหํ เนตฺวา ฆตฺตกฺิจฺปรีโยसानเ นีพทฺธํ ฆิกฺขาคนฺตถํ ปฏฺิณฺณ
คณฺหึสุ ฯ

เตสุ เอโก ตาปโส สปริพาหกายธาตุโก โหติ โส อตฺตโน อานฺุภาเวน
มหาสมฺมทฺสส อุกกํ ทฺวิธา กตฺวา ปจฺวินฺชฺรนาคราชสฺส ฆวนํ คนฺตฺวา ทิวาวีหริ
นีสึทึ ฯ (๕) โส อตฺตสฺปายํ คเหตฺวา ปจฺจาคนฺตฺวา อตฺตโน อฺุฏฺจาคนฺตฺส เกเห
ฆตฺตนาโมทนํ กโรนฺโต ปจฺวินฺชฺรนาคราชสฺส ฆวนํ วิย โหตฺติ วทตี ฯ อถ นํ เอกทิวสํ
อฺุฏฺจาโก ปฺุจฺฉิ ฆนฺเต ตฺเมห อนฺโมทนํ กโรนฺตา ปจฺวินฺชฺรนาคราชสฺส ฆวนํ
วีย โหตฺติ วท มยฺ (๖) อตฺถํ น ชานาม กิ วุตฺถํ โหติ อิทํ ฆนฺเตติ ฯ อาม
กฺุฏฺมพิท (๗) อหํ ตฺยํ (๘) สมฺปตฺติ ปจฺวินฺชฺรนาคราชสมฺปตฺติสทิสฺสา โหตฺติ วทามิตฺติ ฯ
กฺุฏฺมพิโก ตโต ปฏฺุจาย

- # ๑. ม. โอตฺริตฺวา มาโน ฯ กตฺถจ. โอตฺริยมาณา ฯ ๒. ส. ม. ลาพุภาชฺนาทิปริกฺขารํ ฯ
- # ๓. ส. ปยาตานิ ฯ ม. สนฺธาย ฆิกฺขาย คตานิ ฯ ๔. ส. ลาพุภาชฺนานิ ฯ ม. ลาพุภาชฺนํ ฯ
- # ๕. ม. นีสึทิตฺติ ฯ ๖. ม. มยฺมสฺส ฯ ๗. ม. ยกาโร กการฺภูจฺจาเน วลฺลยฺชียมาโน พหุโส
ทิสฺสตี ฯ ตํ ยถา อนาคาริกํ อนาคารียํ อิจฺจาทึ ฯ ๘. ม. ตฺมฺหากํ ฯ

ปจวินุชฌนาคราชสุส ภวเน จิตตํ จเปลิ ฯ

อิตโร ตาปโต ตาวตีสภวนํ คนตุวา สุลฺลเย เสริสกุวิมานเ ทิวาวิหารĩ
กโรติ ฯ โส อากจฺจนฺโต จ กจฺจนฺโต จ สกฺกสุส เทวราชสุส สมฺปตฺตี ทิสฺวา
อตุตโน อุปฺภูจกถสุส อนุโมทนĩ กโรนฺโต สกฺกวิมานĩ วีย โหตุติ วทติ ฯ อถ
นํ โสปี กุญฺมพิโก อิตโร สหายโก ตํ ตาปตี วีย ปุจฺฉิ ฯ อถ โส ตสุส
วจนĩ สุตฺวา สกฺกภวเน จิตตํ จเปลิ ฯ

เต อุโกปี ปญฺจิตฺตฺจ
ปจวินุชฌนาคราชานาม ชาโต ฯ โส นิพฺพตฺตฺกฺขณเ อตุตโน อตุตภาวĩ ทิสฺวา
อมฺนาปสุส วต เม จานสุส กุรูปโก ตาปโต วณฺณĩ กเถสิ อุทเรน ปริสฺกฺกิตฺวา
วิจฺรณฺญจฺจ
อลงฺกตปฏฺยตฺตานĩ นาคนาฏกานĩ สพฺพทิสาสฺ ตูริยานĩ (๑) ปกฺกณฺหĩสุ ฯ โส ตสฺมีเยว
ขณเ ตํ อตุตภาวĩ วิชิตฺวา มาณวกฺวณฺณĩ อโหสิ ฯ อพฺทฺมมาสญจ จตฺตาโร มหาราชานो
สกฺกสุส อุปฺภูจจฺจ
อุปฺภูจจฺจ
จิตกาเล กหĩ นิพฺพตฺโตสิ สมฺมาติ ปุจฺฉิ ฯ มา กเถสิ มหาราช

๑. ม. ตูริยานĩ ฯ

อูเรน ปฐสกุฎฐาเน นลพุดทอุมหึ ตุมمه ปน กถยณมิตตึ ลกิตถาติ ๑ สนม
ตวึ อุกฐาเน นลพุดทอุมหึตี มา วิตกุกย (๑) ปทุมตตรทสพล โลกเก นลพุดติ
ตวึ ตสสุ อธการกมมึ กตวา อิมเยว จานึ ปกุกเจหึ อุโก สุกึ วสิสสามาติ ๑ โส
เอวึ เทว กริสสามิติ คนุตวา ปทุมตตรทสพลึ นลมเนตตวา อตตโน นากกวน
นาคปฐสาเย สทฐึ สพพรตตี สกุกการสมมานึ สชเชลี ๑

สตุถา ปุนทิวเส อุกุกเจเต อรุณ อตตโน อุกุกจากึ สุมเนตเตอึ อามเนเตลี
สุมเน อชช ตถาคโต ทูวึ กีกุขาจารย์ กมิสสุติ มา ปุกชชชชชกีกุกู อากจนต
ติปฐกปฐิสหมทิทปฐตทา มพิกถญา จ (๒) อากจนตติ ๑ เถโร สตุถว จนึ สตุถวา
สพเพสึ อารูเจลี ๑ สตุถารา สทฐึ สตสหสสุกีกुकู อากาสึ ปกุกนทิสึ ๑ ปจวินชโร
นาคปฐสาเย สทฐึ ทสพลสสุ ปจुकुकมนึ อากนุตวา สตุถารึ ปฐวาเรตวา
สมุททมตถเกเน (๓) มณนิวณณา อุมิโย มททमानึ กีกुकูสึหมึ โอลเกตวา อาทิโต
สตุถารึ ปฐโยसानเ สัมเนวกึ ตถาคตสสุ ปฐตติ อุกุแปเวตสามณเณรึ นาม โอลเกเนโต
อนจนริโย เสสกานึ เอวรูโป อิทุชานุกาโว อิมสสุ ปน ตรुณพาลทาทกรสสุ (๔)
เอวรูโป อิทุชานุกาโว อตีวีย อจนริโยตี

๑. กตถก. วิตกุกาหึ ๑ ๒. ม. เตปฐกกา ปฐิสหมทิทปฐตตามพิกถญาว ๑

๓. ม. สมุททมตถเก ๑ ๔. ส. ตรुณลลิตทาทกรสสุ ๑

ปีติปาโมชชํ อุปปาเทสิ ฯ

อถสฺส ภวเน ทสพลเ นิสินฺเน เสตภิกฺขุสฺส โภจฺจโถ ปญฺจาย นิสินฺนเตสฺส
สตุถฺ สมนฺมุขญฺจานเนยว อุปเรวตสามเณรสฺส อาสนํ ปาปฺปณิ ฯ นาคราชา ยาคค
เทนฺโตปิ ขชฺชกํ เทนฺโตปิ สกึ ทสพลํ โอลเเกติ สกึ อุปเรวตสามเณรํ ฯ ตสฺส
กิริ สรีเร สตุถฺ สรีเร วिय ทวตฺตีส มหาปฺริสทกฺขณานิ ปญฺญาณนฺติ ฯ ตโต
นาคราชา อัย สามเณโร พุทฺธานํ (๑) สทิสฺส ปญฺญาณนฺติ กึ (๒) นฺ โข โหตีติ
จินฺเตตฺวา อวิทฺเฐ นิสินฺนํ อลฺลตฺรํ ภิกฺขุํ ปุจฺฉนฺติ อัย ฆนฺเต สามเณโร ทสพลสฺส
กึ (๒) โหตีติ ฯ ปฺตฺโต มหาราชาติ ฯ โส จินฺเตสิ มหา วตายํ ภิกฺขุ (๑) เอวรฺอุปสฺส
โสภกฺคปฺตตสฺส (๔) ตถาคตสฺส ปฺตตภาวํ ลภิ ฯ สรีเร จสฺส เอกเทเสน พุทฺธานํ
สรีรสทิสํ ปญฺญาณนฺติ มยาปิ อนาคเต เอวรฺูปเนน ภวิตฺถ วญฺญตีติ สตุตฺตาหํ มหาทานํ
ทตฺวา ฆนฺเต อหํ อิมสฺส อธิการกมฺมสฺसानุภาเวน อัย อุปเรวโต วिय อนาคเต
เอกสฺส พุทฺธสฺส ปฺตฺโต ภเวยฺยนฺติ ปญฺจนํ อกาสิ ฯ สตุถฺตา อนนฺตรายํ ทิสฺวา
อนาคเต โคตมพุทฺธสฺส ปฺตฺโต ภวิสฺสตีติ พุยากริตฺวา ปกฺกามิ ฯ

ปจฺฉินฺนโรปิ ปุณฺ อทฺตมาเส สมนฺปฺตเต วิรฺูปกฺเขน สทฺธิ

๑. พุทฺเธหิตี ยุตฺตตฺรํ ฯ ๒. โภติ ยุตฺตเมว ฯ ๓. สามเณโรติ ภวิตฺถพฺพิ ฯ ๔. สึ. เอว
รฺูปกฺคยสฺสคฺคปฺตตสฺส ฯ

ตกสส อปภูจัน คโตฯ อถ นั สมเป จิต์ สกโก ปุจันิ ปุจันิโต เต สมม
อัย เทวโลโกติฯ น ปุจันิโต สมมาติฯ (๑) กิ โทสิ อทุทสชาติฯ โทโส นตติ
มหาราช อหิ ปน ทสพลสส ปุตุติ อุปเรวติ สามณเริ์ ปสสิ์ฯ ตสส เม
ทิภูจกถโต ปุจาย อณตต จิตติ์ น นมติ สุวาหิ์ อนาคตเอกสส พุทตส
เอวรูโป ปุตุโต ภเวยยนติ ปุจันิ อกาสิ์ฯ ตวัปี มหาราช เอกิ์ ปุจันิ กโรหิ์ เต
มัย นิพพตตภูจันเน น วินา ภวิสสามาติฯ สกโก ตสส วจันิ สมปฏิจจิตวาเอกิ์
มหานุภาวิ์ ภิกขุ ทิสวา กตกรถา นุ โข นิขมิตวา อัย กุลปุตุโต ปพพิโตติ
อวชเชนโต อัย กิณันิ รชช (๒) สนุชาระตุ์ สมตตสส กุลสส ปุตุโต หุตวา จุททส
ภตตจเฉเท กตวา มาตาปีโตริ์ ปพพิชช อนุชานาเปตุวา ปพพิโตติ อณณาสิ์ฯ
ตตวา จ ปน อชานนโต วิย ทสพลิ์ ปุจันิตวา สตตทาหิ์ มหาสกกาโร กตวา กนุเต
อหิ์ อิมสส กถยานกมมสส นิสสนุเทน ตุมหากิ์ สาสเน อัย กุลปุตุโต วิย
อนาคต เอกสส พุทตส สาสเน สทฐापพพิชชานันิ อकुโโค ภเวยยนติ ปุจันิ
อกาสิ์ฯ สตุถา อนนุตราชัย ทิสวา ตวั มหาราช อนาคต โคตมพุทตสาสนเน
สทฐापพพิชชานันิ อकुโโค ภวิสสสิ์ติ พยากริตวา ปกุกามิ์ฯ สกโก จ อตุตโน
เทวปุรเมว คโตฯ

๑. ม. มหาราชชาติ ฯ ๒. ม. ยุ. รฎจฺธิ์ ฯ

เต อุโกปี นิพุตตภูจกถาโต จวิตวา เทวมนุสเสสุ สัสรนตา อนกสหัสสกปเป
อติกมมีสุ ฯ

อิโต ปน ทวานวุตติกปมตถเก ปุสฺโส (๑) นาม พุทฺโธ โลกอุทปาติ ฯ
ตสฺส ปีตา มหิโนโท นาม ราชา อโหสิ เวมาติกา ตโย กนิฏฐภาตโร ฯ ราชา
ทิวเส (๒) มยฺหํเยว พุทฺโธ มยฺหํ ฌโมม มยฺหํ สัมโฆติ มมายนุโต สยเมว ทสพลํ
นิพทฺธํ โภชนํ โภเชติ ฯ

อถสฺส เอกทิวสํ ปจฺจนุโต กุปีโต ฯ ราชา ตโย ปุตฺเต อามนฺเตสิ ตาตา
ปจฺจนุโต กุปีโต ตุมฺเหหิ วา มยา วา คนฺตพฺพิ ฯ ยทิ อหํ กจฺฉามิ ตุมฺเหหิ
อิมินา นินยาเมน ทสพลโถ ปริจฺจิตฺพุโพิติ ฯ เต ตโยปี เอกปฺปหารเนว อาหํสุ
ตาท ตุมฺหากํ คมนกิจฺจํ นตฺถิ มยฺ โจรเ วิธมฺิสฺสามาติ ปีตริ วนฺทิตฺวา
ปจฺจนุตํ คนฺตฺวา โจรเ วิธมิตฺวา วิชิตฺสงฺคามา หุตฺวา นินฺตฺตีสุ ฯ เต อนตฺรามกฺเค
ปาทมูลเกหิ สทฺธิ มนฺตยฺีสุ ตาตา อุมฺหากํ อาคตฺกฺขณฺเยว ปีตา วริ ทสฺสติ
กตฺริ วริ คนฺตฺวามาทิ ฯ อยฺย ตุมฺหากํ ปีตฺถ อจฺจเยน ทฺลลภํ นาม นตฺถิ ตุมฺหากํ
ปน เชฏฐภาติกํ ปุสฺสพฺทฺธํ ปฏฺิษคฺคณวริ คนฺตฺวาทิ อาหํสุ ฯ กลฺยาณํ ตุมฺเหหิ
วฺจฺจตฺนฺติ สพฺเพปี เอกจิตฺตา หุตฺวา คนฺตฺวา ปีตริ อทฺทสฺสุ ฯ

๑. ม. พุสฺโส ฯ ๒. ม. ทิวเส ทิวเส ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอตทกคควกคณณนา หน้า ๓๔๗

ตทา ปิตา เตสํ ปสํหิตฺวา วรํ อทาสี ๑ เต เตมาสํ ตถาคตํ ปฏฺิษคฺคิสุสามาติ
วรํ ยาจิสฺสุ ๑ ราชา อัยํ ทาตุํ น สกฺกา อณฺณํ วรํ คณฺหถาติ อหา ๑ ตาต อมฺหากํ
อณฺณเณ วเรน กิจจํ นตฺถิ สเจ ตุมฺเห ทาตุกามา เอตฺยเว โน วรํ เทถาติ ๑
ราชา เตสุ ปฺนปฺปฺนํ กถนฺเตสุ อตฺตนา ปฏฺิณฺณตฺตนา น (๑) สกฺกา น ทาตุณฺติ
(๑) จินฺเตตฺวา อหา ตาตา อหํ ตุมฺหากํ วรํ เทมิ อปฺิจ โข ปน พุทฺธา นาม
ทฺราสทา โหนฺติ สํโห (๒) วีย เอกจรา ทสพลํ ปฏฺิษคฺคฺนฺตา อปฺปมตฺตา ภาเวยฺยาถาติ ๑

เต จินฺตยิสฺสุ อมฺหฺนิ ตถาคตํ ปฏฺิษคฺคฺนฺเตหิ อนฺจจฺวิกํ กตฺวา ปฏฺิษคฺคิตุํ
วณฺณตฺติ สพฺเพปิ เอกจิตฺตา หุตฺวา ทสสิถานิ จ สมากาย นํรามคฺนฺธา หุตฺวา สตฺถ
ทานคฺคปริคฺคาหณเก (๓) ตโย ปฺริเส จปยิสฺสุ ๑ เตสุ เอโก ชนชณฺณปฺปาทโก อโหสิ เอโก
มาปโก เอโก ทานสํวิชายโก ๑ เตสุ ชนชณฺณปฺปาทโก (๔) ปจฺจปฺปนฺเน
พิมฺพิสارมหาราชา ชาโต มาปโก วิสาโข อุปาสโก ทานสํวิชายโก รณฺจปาลตฺเถโรติ ๑
โส ตตฺถ ยาวชิวํ กุสลํ กตฺวา เทวปฺุเร นิพฺพตฺโต ๑

อัยํ ปน ราหุลตฺเถโร นาม กสฺสปทสพลกาลเ กิสิสฺส
๑. น สกฺกา อทาตุณฺติ ยุตฺตเมว ๑ ๒. ม. ยฺ. สํหา ๑ ๓. สํ. ม. ยฺ. ทานคฺคปริวหนเก ๑
๔. สํ. เตสํ อุปฺปาทโก ๑

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปาตวณณา หน้า ๓๔๘

รณโณ (๑) เขฎฐปุตโต หุตฺวา นิพฺพตฺติ ปจฺฉินฺทรกฺขมา โรตฺติสฺส นามํ อํกํสุ ฯ ตสฺส
สตุตฺต ภคินีโย อเหตุํ ฯ ตา ทสฺพลสฺส สตุตฺต ปรีเวณานิ การยีสฺสุ ฯ ปจฺฉินฺทรโร อุปรชฺชํ
ลภี ฯ โส ตา ภคินีโย อาห ตุมฺเหหิ การิตฺตปรีเวณสฺสุ มยฺหํปี เอกํ เทถาติ ฯ ภาคิก
ตุมฺเห อุปรราชภูจฺจเน จิตา ตุมฺเหหิ นาม อมฺหากํ ทาตพฺพํ ตุมฺเห อณฺณํ ปรีเวณํ
กโรถาติ ฯ โส ตาสํ วจฺนํ สุตฺวา ปญฺจ วิหารสฺตานิ การเสตี ฯ ปญฺจ ปรีเวณสฺตานีตีปี
วทฺนฺติ ฯ โส ตตฺถ ยาวชฺฉิํ กุสํลํ กตฺวา เทวปฺปุเร นิพฺพตฺติ ฯ อิมสฺมี ปน พุทฺธูปฺปาเท
ปจฺฉินฺทรกฺขมาโร อมฺหากํ โพชฺสิตตฺตสฺส อคฺคฺคมฺเหตฺติยา กุจฺฉิตฺตํ ปฏฺฐินฺนํ
คณฺหิ ตสฺส สหายโก กุรฺรภูเจ อุลฺลโกฏฺฐิตฺตนิคฺเคม รภูจฺपालเสฏฺฐิเกเห นิพฺพตฺติ ฯ

อถ อมฺหากํ ทสฺพลโ อภิสฺมํโพชฺชิํ ปตฺวา ปวตฺติตฺตปวรชฺชมจฺจโก อนฺุปฺพุเพน (๒)
กปีลวตฺถุํ อากนฺตฺวา ราหุลกฺขมาโร ปพฺพาเชตี ฯ ตสฺส ปพฺพชฺชาวิทฺธานํ ปาลีโย (๑)
อากตฺเมว ฯ เอวํ ปพฺพชิตฺตสฺส ปนสฺส สตุถา อภินฺโณหฺวาทวเสน ราหุโลวาทสฺสตุตฺตํ
อภาสี ฯ ราหุโลปี ปาโตว อุกฺกชฺชาย หตฺถเณน วาลุกํ อุกฺกชฺฉิตฺตวา ทสฺพลสฺส
เจว อาริยุปฺพชฺชานญฺจ สนฺตติกา อชฺช เอตฺตํ โอวาทํ ลภฺยฺยฺนฺติ วทฺติ ฯ
ภิกฺขุสํมมชฺเช กถา อุตฺปาที โอวาทกฺขโม วต ราหุลสฺสามเณโร ปีตุ อนฺุจฺฉวิโก
๑. ม. ย. กิกิสิสฺส กาสีรณโณ ฯ ๒. ส. อนฺุกฺกเมน ฯ ๓. วิ. มหา. ๔/๑๑๘/๑๖๗ ฯ

* เล่มที่ ๑๓ เอตทกุกวคคณณนา หน้ ๓๔๘

ปุตโตติ ฯ สตุถา ภิกขุณั จิตฺตวารี (๑) ฌตฺวา มยิ คเต เอกา ฌมมเทสนา จ
วทฺธิสฺสตี รหุลสฺส จ คฺโคณ ปากโฏ ภวิสฺสตีตี คนฺตฺวา ฌมมสภายิ พุทฺธาสนเ
นีสินฺโน ภิกขุ อามนฺเตสิ กาย นฺตฺถ ภิกขเว เอตฺรหิ กถาย สนฺนีสินฺนาติ ฯ
รหุลสามเณรสฺส โอิวาทกขมภาวิ กเถม ภควาติ ฯ สตุถา อิมสฺมี จานเ จตฺวา รหุลสฺส
คณฺที่ปนตฺถิ มิคชาตกั อหริตฺวา กเถสิ

มิกนฺตีปลลตฺถมเนกมายิ
อภุจกขุริ (๒) อฑฺฒรตฺตาปปายิ (๓)
เอเกน โสเตน นมาสฺสสนฺโต
นหิ กลาหติ โภ (๔) ภากิเนยฺโยติ ฯ (๕)

อถสฺส สตุตฺตวสฺสติกสามเณรกาลเ มา เหว โข รหุลโถ ทฺรภาวเณ กิพนฺตฺถายปิ
สมฺปชานมฺสา ภาสยฺยาติ อมฺพลญฺจียรหุลโลวาทิ (๖) เทเสสิ ฯ อญฺจารสวสฺสติกสามเณรกาลเ
ตถาคตฺสส ปจฺจโต ปิณฺทาย ปวิสฺนตฺสส สตุถุ เจว อตฺตโน จ รูปสมฺปตฺตี
ทิสฺวา เคหสิตี วิตกุกั วิตกุกนฺตฺสส ยงฺกิลฺลิจิ รหุล รูปนฺตีอาทินา นเณ
มหาราหุลโลวาทสฺสตฺนตฺติ (๗) กเถสิ ฯ

- # ๑. ม. จิตฺตจารี ฯ ๒. ม. อภุจกขุริ ฯ ๓. ส. อฑฺฒรตฺตาปปายิ ฯ
- ม. อฑฺฒรตฺตาปปายิ ฯ ๔. ส. กลาหิ อติโภติ ฯ ม. กลาหิติโภติ ฯ
- #. ๕. ขุ. ชา. ๒๗/๑๖/๖ ฯ ๖. ม.ม. ๑๓/๑๒๕/๑๒๓ ฯ ๗. ม.ม. ๑๓/๑๓๓/๑๓๔ ฯ

ตัยุตเตเก (๑) ปน ราชุโลวาโทปี อังกุตรเร (๒) ราชุโลวาโทปี เกรสุต
วิปัสสนาจาโรเยว ฯ อตสุส สตถา ฌาณปริปากัง ฌตฺวา อวสุตติกิกฺขุกาเล
อนุชวเน นิสินฺโน จูพรราชุโลวาทำ (๓) กเถสิ ฯ เทสนาปริโยसानะ ราชุตฺเถโร
โกฏิสตฺสทสฺสาหิ เทวตาหิ สทฺธิ อรหตฺตํ ปาปุณฺนิ โสตาปนฺนสทิกาทคามิอนาคามิเทวตานิ
คณฺนา นาม นตฺถิ ฯ อถ สตฺถา อปรภาเค อริยสังฆมชฺเฌ นิสินฺโน เถรํ อิมสฺมี สาสเน
สิกฺขากามานิ อคฺคภูจฺจเน จเปสิ ฯ

สตฺถริ ปน กุรรุภูเจ จาริกาย นิกฺขมิตฺวา ฌลลโกฏฺจิตฺตํ อนุปฺปตฺเต รภูจปาโล
กุลปฺตฺโต สตฺถุ ชมฺมเทสนํ สุตฺวา ปฏฺิลทฺรศทฺโร มาตาปิตโร อนุชานาเปตฺวา
ทสพลฺลํ อุปสงฺกมิตฺวา สตฺถุ อาณตฺติยา อณฺตฺรสุส เกรสุส สนฺติเก ปพฺพชิ ฯ
ตฺสส ปพฺพชิตทิวสโต ปฏฺุจาย เสฏฺฐิกหปฺติ กิกฺขุ อตฺตโน นิเวสนทฺวาระ กจฺจนฺเต
ทิสฺวา กิ ตุมฺหากํ อิมสฺมี เคเห กมฺมํ เอโกว ปุตฺตโก อโหสิ ตํ คณฺหิตฺวา
คตฺตถ อิทานิ กิ กริสฺสธาคิ อกโกสฺติ ปริภาสฺติ ฯ สตฺถา อชฺชมาสิ ฌลลโกฏฺจิตฺเต
วสิตฺวา ปฺน สวาคฺถิเยว อคฺมาสิ ฯ อถายสฺมา รภูจปาโล โยนิโส มนสิการะ (๔) กมฺมํ
กตฺวา วิปัสสนํ วชฺเฌตฺวา อรหตฺตํ ปาปุณฺนิ ฯ โส สตฺถารํ อนุชานาเปตฺวา มาตาปิตโร
ทสฺสนตฺถํ

๑. ส. สฟา. ๑๘/๑๘๗/๑๓๒ ฯ ๒. อัง. จตุกก. ๒๑/๑๗๗/๒๒๒ ฯ

๓. ม. อ. ๑๔/๓๕๕/๕๐๔ ฯ ๔. ม. มนสิกรโนโต ฯ

ถุลลโกฏฐิตํ คนตุวา ตตถ สปทานจาริกํ ปิณฑาย วิจรฺนโต ปิตุ นีเวสเน
อาภิโทสิกํ ปุติภุมมาสิ (๑) ลภิตฺวา ตํ อมตํ วย ปริภุชฺชนโต ปิตรา นิมนฺโตโต
อริวาเสตฺวา ทุติยทิวเส ปิตุ นีเวสเน ปิณฑปาตํ ปริภุชฺชิตฺวา อลงฺกตปฏฺิยตฺเต
อิติชเน อสุภสณฺณํ อุปาเทตฺวา จิตฺโกว รมํ เทเสตฺวา ชียา มุตฺโต วย นาราโจ
อากาเส อุปาตฺติตฺวา โกรพฺยสฺส รณฺโณ มิกาปรี (๒) คนตุวา มงฺกลสิลาปฏฺเฐ
นิสินฺโน ทสฺสนตฺถาย อากตฺสฺส รณฺโณ จตุปาริซฺชณฺณปฏฺิมนฺทิตํ รมํ (๓) เทเสตฺวา
อนุปฺพุเพน จาริกณฺจรมาโน ปฺน สตฺถุ สนฺติกัเยว อากโต ๑ เอวเมตํ วดฺถุ สมฺภูจฺติ ๑
อด สตฺถา อปรภาเค อริยคณฺมชฺเฒะ นิสินฺโน เถรี อิมสฺมี สาสเน สทฺธาปพฺพชิตานํ
กฺลปฺตฺตานํ อคฺคภูจฺาเน จเปสึตี ๑

กฺุณฺทธานตฺเถรวตฺถุ

ตติเย ปจฺมํ สลากํ คณฺหนฺตฺานนฺติ สพฺพปจฺมํ สลากคาหกานํ ภิกฺขุณฺ
กฺุณฺทธานตฺเถโร อคฺโคติ ทสฺเสตี ๑

โส กิร เถโร มหาสุภทฺทาย นิมนฺตฺนทิวเส ตถาคเต อุกฺคนครํ คจฺจนฺเต อชฺช
สตฺถา ทูริ ภิกฺขาจารํ คมิสฺสตี

๑. ม. ย. ภูมมาสิ ๑ ๒. ม. โกรพฺยรณฺโณ มิกจิริ ๑ กตฺถจ. โกรพฺพรณฺโณ
มิกาชินํ ๑ ๓. ม.ม. ๑๓/๔๔๑/๔๐๒ ๑

ปฏุชชนา สลากิ มา คณฺหฺนฺตฺ ปณฺจสตา จีณาสวา คณฺหฺนฺตฺติ วุตฺเต ปจฺมเมว
สีหนาทิ นทิตฺวา สลากิ คณฺหิ ฯ จุฬสุภทฺทาย นิมนฺตฺนทิวเส ตถาคเต สาเกติ
คจฺจนฺเตปี ปณฺจนฺนํ ภิกฺขุสฺตํ อฺนฺตเร ปจฺมเมว สลากิ คณฺหิ สุนาปรนฺตชนปํ
คจฺจนฺเตปี ฯ อิมฺหิ การณฺหิ เถโร ปจฺมํ สลากิ คณฺหฺนฺตํ อคฺโค นาม ชาโต ฯ
กฺุณฺทชาโนติ ปนฺสฺส นามํ ฯ ตสฺส ปณฺหาภมฺเม อยมฺนุปฺพุพิกถา

อํยํ กิร ปทฺมุตฺตรพฺุทฺธกาเล หิํสวตีนฺนเร กฺุลเกเห นิพฺพุโต วุตฺตฺนเยเนว วิหาริ
คณฺตฺวา ฆมฺมํ สฺุณฺนโต สฺุตฺถาริ เอกํ ภิกฺขุํ ปจฺมสลากิ คณฺหฺนฺตํ อคฺคฺกุจฺจเน
จเปเนติ ทิสฺวา พุทฺธานํ อธิการภมฺมํ กตฺวา ตํ จานนฺตฺริ ปณฺุเจตฺวา สฺุตฺถารา
อนนฺตฺรายิ ทิสฺวา พุยาโกโต ยาวชีวํ กุสฺลํ กตฺวา เทวสุ จ มนฺุสฺเสสุ จ ตํสฺรนฺโต
กสฺสปฺพุทฺธกาเล ภูมฺมภูจเทวตา หุตฺวา นิพฺพุติ ฯ

ทีฆายุกฺพุทฺธานญจ นาม น อนฺวทฺตฺมาสิโก อฺุโปสฺโถ โหติ ฯ วิปฺสุสิทสฺพลสฺส
หิ ฆพฺุทฺสฺสนฺตเร ฆพฺุทฺสฺสนฺตเร อฺุโปสฺโถ อโหสิ กสฺสปทสฺพลโล ปน ฆณฺุเจ ฆณฺุเจ
มาเส ปาติโมกฺขํ โอสารเสสิ ฯ ตสฺส ปาติโมกฺขํ โอสารณฺกาเล ทิสฺวาสิกา เทว สหายกา
ภิกฺขุ อฺุโปสฺถํ กริสฺสามาติ คจฺจนฺติ ฯ อํยํ ภูมฺมเทวตา จินฺเตสิ อิมํ
ทฺุวินฺนํ ภิกฺขุณฺํ เมตฺติ อตีวีย ทพฺุหา กิ นฺุ โข

เกทเก สติ ภิชุเขยย น ภิชุเขยยาติ เตสั ไอกาสั ไอโลกยมาณา เตสั อวิหุเรว คจณติ ฯ
 อเถโก เถโร เอกสัส หตเถ ปตตจิวรั ทตฺวา สรึรวลณชนตถึ
 อุทกผาสูกุญฺจัน คนฺตฺวา โธตหตฺถปาโท หุตฺวา คุมฺพสภาคโต นิกฺขมตี ฯ ภูมฺมเทวตา
 ตสฺส เถรสฺส ปจฺจโต ปจฺจโต อุตฺตมรूपิตถึ หุตฺวา เกเส วิธุนิตฺวา สัวิธาย
 พนฺชนตี วิย ปิฏฺฐิจโต ปัสสุ ปุณฺณมานา วิย สาญฺจํ สัวิธาย นึवासยมาณา วิย จ หุตฺวา
 เถรสฺส ปทานุปทิกา หุตฺวา คุมฺพโต นิกฺขนฺตา ฯ เอกมฺนฺเต จิตฺโต สหายกตฺเถโร อิมั
 การณั ทิสฺวา โทมนสฺสชาโต นญฺโจทานิ เม อิมินา ภิกฺขุณา สทฺธี ทีฆมฺรตฺตานุกโต
 สึเนโห ฯ สจาทํ เอวัวิธภาวํ (๑) ชานะยั อेतฺตํ อทฺธานํ อิมินา สทฺธี วิสฺสาสั
 น กระยฺยนฺตี จินฺเตตฺวา อากจฺจนตฺสฺเสวสฺส หนฺทาวุโส ตฺยหํ ปตตจิวรั ตาทิเสน
 ปาเปน สหายเณ สทฺธี เอกมคฺคํ น คจฺจามิตฺติ อาท ฯ ตํ กถํ สุตฺวา ตสฺส ลชฺชภิกฺขุโน
 หทยั ติจิณฺสตฺตี คเหตุวา วิหุรั วิย โหตี ฯ ตโต นั อาท อาวุโส กึ นามेतํ วทสิ อหํ
 อेतฺตํ กาลิํ ทุกกญฺมตฺตปิ อापตฺตี น ชานามิ ฯ ตวํ ปน มํ อชฺช ปาโปตี วทสิ กิณฺเต
 ทิฏฺฐนฺตี ฯ กึ อลฺยเณน ทิฏฺฐเณน กึ ตวํ เอวัวิเชน อลงฺกตปฏฺยตฺเตน มาตุคามเณน สทฺธี
 เอกญฺจานเณ หุตฺวา
 # ๑. กตฺถจ. เอวั จิตฺภาวํ ฯ

*เล่มที ๑๓ เอกกนิปาตวณณา หน้า ๓๕๔

นิกขนุโตติ ๑ นตเถต อวโรโส มยหึ นานึ เอวรूपึ มาตุคามึ ปสฺสามิตึ ๑ ตสฺส
ยวตตยึ กเถนตสฺสาปี อิตโร เถโร กถึ อสททหิตฺวา อตฺตนา ทิฏฺฐการณึเยว อตฺถึ
คเหตุวา (๑) เตน สทฺธิ์ เอกมกฺเคน อคนฺตฺวา อญฺเณน มกฺเคน สตฺถุ สนฺติกึ
คโต ๑ อิตโรปี ธิกฺขุ อญฺเณน มกฺเคน สตฺถุ สนฺติกึเยว คโต ๑

ตโต ธิกฺขุขัณฺสสฺส อุโปสธาคารึ ปวิสฺนเวลาย โส ธิกฺขุ ตํ ธิกฺขุ อุโปสธคฺเค
สญฺชานิตฺวา อิมสฺมึ อุโปสธคฺเค เอวรूपึ นาม ปาปธิกฺขุ อตฺถึ นานึ เตน สทฺธิ์
อุโปสธึ กริสฺสามิตึ นิกฺขมิตฺวา พหิ อญฺจาสึ ๑ ญุมฺมเทวตา ภาริยึ มยา กมฺมึ กตฺนฺติ
มหฺลลคอุปาสกวณฺเณน ตสฺส สนฺติกึ คนฺตฺวา กสฺมา ญนฺเต อโย อิมสฺมึ จานเ
จิตฺติ อห ๑ อุปาสก อิมึ อุโปสธคฺคึ เอโก ปาปธิกฺขุ ปวิญฺโจ อหึ เตน สทฺธิ์
อุโปสธึ น กริมิตึ วตฺวา นิกฺขมิตฺวา พหิ จิตฺมฺหิตึ ๑ ญนฺเต มา เอวึ คณฺหถ
ปฺริสฺทฺฐสิโล เอส ธิกฺขุ ๑ ตฺเมหึ ทิฏฺฐมาตุคาโม นาม อหึ มยา ตฺมฺหากึ วิมฺสนตฺถาย
ทพฺพา นุ โข อิมสฺสึ เถรานึ เมตฺติ โน ทพฺพาทึ ลขฺชิลลขฺชิลลาวั โอลเณนฺเตน ตํ กมฺมึ
กตฺนฺติ ๑ โก ปน ตฺวึ สปฺปฺริสฺสาคึ ๑ อหึ เอกา ญุมฺมเทวตา ญนฺเตติ ๑ เทวปฺตฺโต กเถนฺโตว
ทิพฺพานุภาเวน จตฺวา เทรสฺส ปาเทสฺสุ นิปตฺติวา (๒) มยหึ ญนฺเต ขมถ

๑. กตฺถจ. อญฺจึ กตฺวา ๑ ๒. ม. ย. ปตฺติวา ๑ ๕

เอตํ โทสํ เถโร น ชานาติ อุโปสถํ กโรธาติ เถโร ยาจิตฺวา อุโปสถคฺคํ ปเวเสตี ฯ
โส เถโร อุโปสถํ ตาว เอกภูจฺจเน อกาสิ มิตฺตสนฺนถวเสน น ปุณฺ เตน สทฺธิ
เอกภูจฺจเน อโหสีตี ฯ อิมสฺส เเธรสฺส กมฺมํ น กถิตํ จูทิตกตฺเตโร ปน อปฺราปรึ
วิปฺสฺสนาย กมฺมํ กโรนฺโต อรหฺตํ ปาปุณฺนิ ฯ

ภุมฺมเทวตา ตสฺส กมฺมสฺส นิสฺสนฺเทน เอกพฺพุทฺทนฺตรึ อปายภยโต น มุจฺจตี ฯ
สเจ ปน กาเลน กาลํ มนุสฺสสตฺถํ อากจฺจติ อญฺเณน เยน เกนจิ กโต โทโส
ตสฺเสว อุปฺริ ปตฺตี ฯ โส อมฺหากํ ภควโต กाले สวตฺถึยฺย พฺราหฺมณฺกุลเ นีพฺพตฺตี
ชานมาณโวตีสฺส นามํ อํสฺส ฯ โส วยฺยปฺตฺโต ตโย เวเท อุกคฺคณฺหิตฺวา มหฺลลกกาเล
สตฺถุ ฐมฺมเทสนํ สุตฺวา ปฏฺฐิตทฺธสทฺโธ ปพฺพชึ ตสฺส อุปฺสมฺปนฺนทิวสโต ปฏฺฐาย เอกา
อลงฺกตปฏฺยคฺคตา อิตฺถิ ตสฺมี กามํ ปวิสฺนฺเต สทฺธิเยว กามํ ปวิสฺตี นิกฺขมฺนฺเต
นิกฺขมตี ฯ วิหารึ ปวิสฺนฺเตปี ปวิสฺตี ติฏฺฐนฺเตปี ติฏฺฐตีตี เอวํ นิจฺจานุพฺพชฺชา
(๑) ปญฺญาตี ฯ เถโร ตํ น ปสฺสตี ตสฺส ปน ปุริมกมฺมสฺส นิสฺสนฺเทน ส(๒)
อญฺเณสํ อุปฺภูจฺจตี ฯ

คามเย ยาคฺคิภฺขํ ททฺมานา อิตฺถิโย ภนฺเต อญฺเ เอโก

๑. ม. นิจฺจานุพฺพชฺชา ฯ ๒. ส. โส ฯ

ยาคุอุลลุงโกคุมุห้กั เอโก อิมิสสา คุมุห้กั สห้ยกายยติ ปรีห้สั กโรนุติ ๗
 เทรสส มห้ตี วิหเสา โหติ ๗ วิห้รคตปี นั ส้วมเณระ เจว ทหริกขุ จ
 ปรีวเรตุว ฐาโน โกณโฆ ฐาโตติ ปรีห้สั กโรนุติ ๗ อดสส เตเนว การเณน
 กุณฐชานตุเถโรติ น้มนั ฐาตึ ๗ โส อุกุญาย สมุญาย เตหิ กรียมนั เกพี สหิตุ
 อสกุโกนุโต อุมุมาทึ คเหตุว คุมุห้กั (๑) อุปชฎมโย โกณโฆ อจริโย โกณโฆติ
 (๑) วทติ ๗ อถ นั สตถุ อโรเจตุ กุณฐชานโน ทหริส้วมเณเรหิ สหุธี เอวั
 ผรุสว้จ วทตีติ ๗ สตถา ตั ปกุโกสาเปตุว สจจึ กิกขุติ ปุจณิตว สจจึ ภควาติ
 วุตเต กสุมะ เอวั วทสี่ติ อห ๗ กนุเต นีพทฐั วิหเสั อสนุโต เอวั กเถมีติ ๗
 ตวั ปุพเพ กตกมมึ ยาวชชทิวสา ชีระเปตุ น สกุโกสิ ปุน เอวรूपั ผรุสั
 มา วท กิกขุติ วตุว อห

มาโวจ ผรุสั กณจึ วุตตา ปฎิวเทยยุตึ
 ทุกขหิ ส้วรมุกถา ปฎิทนุฐา สุเสยยุตึ ๗
 สเจ เนเรสิ อตุตานัน กัโส อุปหโต ยถา
 เอส ปตุโตสิ นีพพานัน ส้วรมุโก เต น วิชชตีติ ๗ (๒)

อิมญจ ปน ตสส เทรสส มาตุคามน สหุธี วิจรณภาวั

๑. ส.ม.ย. คุมุห้กั โกณฐา คุมุห้กั อุปชฎมโย โกณฐา อจริยา โกณฐาติ ๗

๒. ปุ. ฐ. ๒๕/๒๐/๓๓ ๗

โกสตรณโณปี กถยีสฺ ๑ ราชา คจฺจถ ภณเ วิมฺสธาคี
เปเสตฺวา สยฺปี มหนฺเตเนว (๑) ปรีวารเณ สทฺธิ เณรสฺส
วสนฺภูจฺจัน คนฺตุวา เอกมฺนฺเต โอลเณนฺโต อฏฺฐาสี ๑ ตสฺมี ขณเ
เถโร สฺวิจฺจมฺมํ กโรนฺโต นิสินฺโน โหติ สปิสุส อิตฺถิ อวิทุเร จาเน จิตฺตา
วีย ปณฺณายติ ๑

ราชา ตํ ทิสฺวา อตฺถิํทํ การณฺนฺติ ตสฺสา จิตฺตฺจฺจัน อคฺมาตี ๑ สปิ
ตสฺมี อากจฺจนฺเต เณรสฺส วสนปณฺณสาลํ ปวีฏฺฐา วีย อโหตี ๑ ราชปิ ตาย
สทฺธิเยว ปณฺณสาลํ ปวีตฺวา สพฺพตฺถ โอลเณนฺโต อทิสฺวานายํ มาตุคฺคาโม
เณรสฺส เอก โก กมฺมวิปาโกติ สณฺณํ กตฺวา ปจฺมํ เณรสฺส สมิเปณ อากจฺจนฺโตปี (๒)
เถโร อวณฺทิตฺวา ตสฺส การณฺสฺส อฏฺฐกาวิ ฅตฺวา อากมฺม เถโร วนฺทิตฺวา
เอกมฺนฺตํ นิสินฺโน กจฺจิ ภนฺเต ปิณฺฑปาเตน (๓) น กิลมิตฺถาคี (๔) ปุจฺจิ ๑ เถโร
วฏฺฐติ มหาราชาตี อาห ๑ ชานามิ ภนฺเต อຍ္ယสฺส กถํ เวารูเปณ จ ปรีกฺกิลเสเณ
(๕) สทฺธิ จรณฺตํ คุมฺหากํ เก นาม ปตีทิสฺสนฺติ อีโต ปฏฺฐายเต กตฺถิ
คมนกิจจํ นตฺถิ อหํ จตฺถิ ปจฺจเยหิ อပ္ပฏฺฐทิสฺสามิ ตุมฺเห โยนิโส มนสิการเณ (๖)
มา ปมชฺชธาคี นีพทฺธํ ภิกฺขํ เปเสตี ๑ เถโร ราชานํ อูปตฺถมฺภํ

๑. ม. มนฺเตเนว ๑ ๒. ม. ยฺ. คจฺจนฺโตปี ๑ ๓. ม. ยฺ. ปิณฺฑาเณ ๑
๔. ม. ยฺ. กิลมธาคี ๑ ๕. ส. ม. ยฺ. ปรีกฺกิลเสเณ ๑ ๖. ส. ม. ยฺ. โยนิโสมนสิการเณ ๑

ลภิตวา โภชนสปปาเยน เอกคคจิตโต หุตวา วิปสสนัน วฑฒเตตวา อรหตตํ ปาปุณิ ฯ
ตโต ปฏจาย สา อิตถิ อนนตรรายิ ฯ

มหาสุภททา อุกคณนเร มิจจาทิฏฐิจูเล วสमानา สตถา มํ อนนคมปตฺติ
อุโปสถํ อธิฏฐาย นีรามคณฺธา หุตวา อุปริปาสาทตเล จิตา อิมานิ ปุปฺพานิ
อนนฺตเร อจตฺวา ทสพลสฺส มตฺถเก วิตานานิ (๑) หุตวา ติฏฐนฺตฺทสพลโธ อิมาย
สณฺณาย เสว ปลจฺหิ ภิกขุสฺเตหิ สทฺธิ มยฺหํ ภิกขํ คณฺหตฺติ สจฺจกิริยํ กตฺวา
อฏฺฐ ปุปฺพมฺมุจฺจโย (๒) วิตสฺซเชสิ ฯ ปุปฺพานิ คณฺตฺวา ฌมฺมเทสนเวลาย สตฺถุ มตฺถเก
วิตานานิ หุตฺวา อฏฺฐิสฺสุ ฯ สตฺถา ตํ สุมนฺปุปฺพวิตานํ ทิสฺวา จิตฺเตเนว สุภทฺทาย
ภิกขํ อธิวเสตฺวา ปุณฺทิวเส อรุณฺเ อฏฺฐิจิเต อานนฺทตฺถเริ อหา อานนฺท มยํ
อชฺช ทฺวริ ภิกขาจาร์ คมิสฺสาม ปุณฺชชฺชนานํ อทตฺวา อริยานํเยว สลากํ เทหิติ ฯ
เถโร ภิกขุณํ อาโรเจสิ อาวุโส สตฺถา อชฺช ทฺวริ ภิกขาจาร์ คมิสฺสติ ปุณฺชชฺชนา
มา คณฺหนฺตฺ อริยว สลากํ คณฺหนฺตฺติ ฯ กุณฺฑชานตฺถเโร อหาร อาวุโส
สลากนฺติ ปจฺมเยว หตฺถํ ปสาเรสิ ฯ อาวุโส (๓) สตฺถา ตาทิสานํ ภิกขุณํ สลากํ
น ทาเปติ (๔) อริยานํเยว ทาเปตฺติ วิตกฺกํ อุปฺปาเทตฺวา คณฺตฺวา สตฺถุ อาโรเจสิ ฯ
๑. ส. ม. ย. วิตานํ ฯ ๒. ม. สุมนฺปุปฺพมฺมุจฺจโน ฯ ๓. ม. อานนฺโท ฯ
๔. กตฺถจ. น. คาหาเปติ ฯ

สตถา อาหาราปนตสฺส สลากํ เทหิตี อาห ๑ เถโร จินเตสิ สเจ กุณฺฑชานสฺส
(๑) สลากํ ทาทูํ น ยุตฺโต อสฺส อทฺธา สตถา นํ ปฏิพาหะย ภาวิสฺสตีเอกํ
การณฺนติ กุณฺฑชานสฺส สลากํ ทสฺสามิตี อากมนํ (๒) อภินิหริ ๑ กุณฺฑชานตฺเถโร
ตสฺส ปุเร อากมณฺจ (๓) อภิณฺญาปาทกํ จตฺตตฺชฌมานํ สมาเป็นชฺชิตฺวา อิทธิยา อากาส
จตฺวา อาหารวฺโส อานนฺท สตถา มํ ชานาติ มาทิสํ ภิกฺขุํ ปจฺมํ สลากํ
คณฺหนตฺติ สตถา น วาเรตีติ หตฺถํ ปสาเรตฺวา สลากํ คณฺหิ ๑ สตถา ตํ
อตฺตฺตฺปตฺตี กตฺวา เถโร อิมสฺมี สาสเน ปจฺมํ สลากํ คณฺหนตฺวานํ อคฺคกฺุจฺจเน
จเปตีติ ๑

วงกีสตเถรวตฺถ

จตฺตฺเถ ปฏิภาณวนฺตานนฺติ สมฺปนฺนปฏิภาณานํ วงกีสตเถโร อคฺโคติ
ทสฺเสตี ๑ อัย กิร เถโร ทสฺพลสฺส สนฺตีกํ อุปสงฺกมนฺโต จกฺขุปถโต ปฏฺจาย
จนฺเทน สทฺธิ อุปเมตฺวา สุริเยน อากาเสน มหาสมฺมทฺเทน หตฺถินาเคน สีเหน
มิกฺรณฺณา สทฺธิ อุปเมตฺวาปี อนเเกหิ ปทสฺเตหิ ปทสฺสเสหิ สตฺถ วนฺณํ วทนฺโตเยว
อุปสงฺกมตี ๑ ตสฺมา ปฏิภาณวนฺตานํ อคฺโค นาม ชาโตติ ๑ ตสฺส ปญฺหากมฺเม
๑. ม.ย. สลากา ทาทูํ น ยุตฺตา อสฺส ๑ ๒. ส. ม. ย. คมนํ ๑ ๓. ม. อากมนาว ๑

อยมนุพพิกถา ๗

อัยปี กิร ปทุมตตรพทฐกาเล ห้สวตีนคเร มหาโภคกุเล ปฏิสนธิ คณหิ
ปริมณเยเนว วิหาริ คนตุวา ฆมัม สุนนุโต สตุถาริ เอกั กิกุขุ ปฏิกถาณวนุตานั
อคุกฐาเน จเปนุติ ทิสวา สตุถุ อธิการกมัม กตุวา อห้ปี อนาคเต ปฏิกถาณวนุตานั
อคุโค ภเวยยนุติ ปฏุจัน กตุวา สตุถารา พุยาโกโต ยาวชีวั กุสถั กตุวา เทวมนุสเสสุ
ถัสรนุโต อิมสมิ พุทฐุปปาเท สวตถิย พุราหุณกุเล นิพพตติ ๗ วงกัสมานวัตติส
นามั อกัสุ ๗ โส วยปปตุโต ตโย เวเท อุกคณหนุโต อจริยิ อาราเชตุวา จวิสีสมนุติ
นาม สิกขิตุวา จวิสีถั นเชน อาโกถตุวา อัย สตุโต อสุกโยนิยิ นาม นิพพตุโตติ ชานาติ ๗

พุราหุณณา อัย อมหากั ชีวิกานั มคุโคติ (๑) ฅตุวา วงกัสมานวั ปฏิจจนุนยาน
นีสิทาเปตุวา กามนิกมราชธานีโย คนตุวา (๒) นครทวารเว วา นิกมทวารเว วา จเปตุวา
มหาชนสุส ราสิภูตภาวั ฅตุวา โย วงกัสิ ปสสุติ โส ฅนั วา ลภติ ยสั วา ลภติ สคคุ วา
คจจตีติ วทนุติ ๗ เตสั กถั สตุตุวา พหุ ชนา ลญจั ทตุวา ปสสุติคามา โหนุติ ๗
ราชราชมหามตุตา เตสั สนุติกั คนตุวา อจริยสุส ชานนวิเสโส

๑. สิ. ชีวิกามคุโคติ ๗ ม. ชีวิกมคุโคติ ๗ ๒. ม. ย. จรนุตา ๗

กีนุติ (๑) ปุจณนุติ ๑ ตุมะห น ชานาถ สกถชมุพุทีเป อมหาภัง อจริยสทีโส อญโธ
ปณฺฑีโต นาม นตฺถิ ติวสฺสมตฺถเก มตกานปี สีลํ อหฺราเปตฺวา นเชน อาโกญฺเฐตฺวา
อัย สตฺโต อสฺสกุญฺจาเน นิพฺพตฺโตติ ชานาติ ๑ วงฺคีโสปี มหาชนกฺงฺขาเจทนตฺถํ เต
เต ชเน อวาเหตฺวา (๒) อตฺตโน อตฺตโน คตี กถาเปติ ๑ ตํ นิสฺสาย มหาชนสฺส
หตฺถโต สตฺปี สหสฺสปี ลภติ ๑

พฺราหฺมณา วงฺคีสมานวํ อาทาย ยถารูจี วิจริตฺวา ปุณฺ สวตฺถี อากมฺมีสุ ๑
วงฺคีโส เขตฺวณมหาวิหารสฺส อวิพฺพรฺกฺษาเน จิตฺ จินฺเตติ สมโณ โคตโม ปณฺฑีโตติ
(๓) วทติ กิ นุ โข ปน (๓) สพฺพกาลี มยา อิมํสฺเยว วจัน กโรนฺเตน จริตฺ วญฺญติ
ปณฺฑีตานปี สนฺตีกิ คนฺตุ วญฺญตีติ ๑ โส พฺราหฺมणे อห ตุมะห กจฺจถ อหํ น
พฺหุเกหิ สทฺธิ คนฺตฺวา สมณํ โคตมํ ปสฺสิสฺสामीติ ๑ เต อหํสุ วงฺคีสม มา เต รุจฺจิ
สมณํ โคตมํ ปสฺสิตฺ ๑ โย หิ นํ ปสฺสติ ตํ โส มายาย อวญฺญตีติ ๑ วงฺคีโส เตสํ
กถิ อนาทยิตฺวา (๔) สตฺถุ สนฺตีกิ คนฺตฺวา มจฺฐรปฺปฏิสณฺจาริ กตฺวา เอกมฺนตฺ นิสีทิ ๑

อถ นํ สตฺถา ปุจฺฉิ วงฺคีสม กิณฺจิ สิปฺปํ ชานาสีติ ๑ อาม โภ โคตม นวสฺสีสมนฺตํ
นามตฺ ชานामीติ ๑ กิ โส

๑. ม. ย. โภ อจริยสฺส ชานนวิเสโสติ ๑ ๒. ส.ม. อวาเหตฺวา ๑

๓. ส.ม. ย. วทนฺติ น โข ปน ๑ ๔. ส. ม. อนาทยิตฺวา ๑

มนุโต กโรตีตี ฯ ติวสฺสมตฺถเก มตานิปี ตํ มนุตํ ชปปีตฺวา (๑) สีสํ นเขน
อาโกญฺเฏตฺวา นิพฺพตฺตญฺจานํ ชานามีตี ฯ สตฺถา ตสฺส เอกํ นิรเย อุปฺปนฺนสฺส
สตฺตสฺส สีสํ ทสฺเสตี เอกํ มนุสฺเสสฺส อุปฺปนฺนสฺส เอกํ เทเวสฺส เอกํ ปรีนินิพฺพตฺส
สีสํ ทสฺเสตี ฯ โส ปจฺมํ สีสํ อาโกญฺเฏตฺวา โภ โคตม อัย สตฺโต นิรยํ คโตตี อหา ฯ
สาธุ สาธุ วงฺกีสฺส สฺสทฺธิจฺจํ ตยา อัย สตฺโต กหํ คโตตี ปุจฺฉิ ฯ มนุสฺสโลเก (๒)
โภ โคตมาตี ฯ อัย สตฺโต กหํ คโตตี ฯ เทวโลเก โภ โคตมาตี ตินฺณณปี คตฺตญฺจานํ
กเถตี ฯ ปรีนินิพฺพตฺส ปน สีสํ นเขน อาโกญฺเฏนุโต เนว อคฺคํ (๓) น โภจฺฉี ปสฺสตี ฯ
อถ นํ สตฺถา น สกฺโกตี ตฺวํ วงฺกีสฺสตี ปุจฺฉิ ฯ ปสฺสถ โภ โคตม อุปฺปรีกขามิ
ตาวาตี ปฺนปฺปฺนํ ปรีวตฺเตตี ฯ (๔) พาหิรกมนฺนเตน ชีณาสวสฺส คตี กถํ ชานิสฺสตี
อถสฺส มตฺถกโต เสโท มุจฺฉิ ฯ โส ลชฺชิตฺวา ตฺถนฺนํ โภจฺฉิ อญฺจาสี ฯ อถ นํ สตฺถา
กิลมสี ตฺวํ วงฺกีสฺสตี อหา ฯ อาม โภ โคตม อิมสฺส สตฺตสฺส คตฺตญฺจานํ ชานิตฺตํ น
สกฺโกมึ ฯ สเจ ตฺถเมห ชานาถ กเถถาตี ฯ วงฺกีสฺส อหํ เอตฺถปี ชานามิ อิตฺโต อุตฺตริตฺถปีตี
วตฺวา ฐมฺมปเท อีมา เทว คธา อภาตี

๑. สี. ชเปตฺวา ฯ ๒. ม. ย. มนุสฺส. สโลเก ฯ ๓. สี. ม. ย. อนนฺตํ ฯ

๔. สี. ปรีวตฺเตตฺวาปี ฯ

จตุ โย เวทึ สตุตถนั อูปตตุตึ จ สพพโศ

อสตุตึ สตุตึ พุทฺธึ ตมหึ พุฐมิ พุฐาหุมณึ ๑

ยสส คตึ น ชานนตุติ เทวา คนุชพพมานุสา

ชึณาสว อรหนตุตึ ตมหึ พุฐมิ พุฐาหุมณณตุติ ๑ (๑)

ตโต วงคึโศ อหา โภ โคตม วิชชาย วิชชั เทนตสส ปรีหานึ นาม
 นตุถึ อหึ อตุตถนา ชานนคมนตุตึ ตุมหากึ ทสสามี ตุมะหึ เอตึ มนตุตึ มยหึ
 กเถถาตุติ ๑ (๒) วงคึส น มยึ มนุเตน มนตุตึ เทม เอวเมว เทมาตุติ ๑ สาธุ โภ
 โคตม เทถ มม มนตุตตุติ อปจิติ ทสเสตุวา หตุถกจจุปกึ (๓) กตุวา นิสึทึ ๑
 กึ วงคึส ตุมหากึ สมเย มหคจมนตุตึ วา กิถจึ วา คณหนตุตถนั ปรีวาโศ
 นาม น โหตุติ ๑ น (๔) โหตุติ โภ โคตมาตุติ ๑ อมหากึ ปน มนุโต นึปรีวาโศตุติ
 สตุถึ กโรตุติ ๑ พุฐาหุมณนา นาม มนุเตหึ อตุตตุตา โหนตุติ ตสุมมา โศ ภควนตุตึ
 อหึ โภ โคตม ตุมะหึ กถิตนึยามึ กริสสุสามีตุติ อหา ๑ ภควา อหา วงคึส
 มยึ อิมึ มนตุตึ เทนตุตา อเมหึ สมานลึงคสส เทมาตุติ ๑ วงคึโศ ยงกิถจึ กตุวา
 มยา อิมึ มนตุตึ คณหิตุวา คณตุตึ วญญตุตึตุติ พุฐาหุมณเณ อหา ๑ ตุมะหึ มยึ ปพพชิตะ
 มา จินตุตยิตถ อหึ มนตุตึ อุกคณหิตุวา สกถชมพุทีเป เชญจโก
 # ๑. พุ. ฐ. ๒๕/๓๖/๖๗ ๑ ๒. สึ. ม. ย. เทถาตุติ ๑ ๓. สึ. ม. ย. หตุถกจจุปกึ ๑
 กตุถจ. หตุถกจจุปกึ ๑ ๔. สึ. ม. ย. นสทโท นตุถึ ๑

ภวิสสามิ ฯ เอว สนเต ตุมหากंपิ ภาทกั (๑) ภวิสตีตี มนตตุถาย สตุถุ สนติเก
ปพพิชि ฯ สตุถา มนตปริวาสั ตาว วสาฮีตี ทวตตีสาการิ อัจจิชิ ฯ ปณณวา
สตุโต ทวตตีสาการิ สขมายนุโตว ตตุถ ขยวยั ปญุจเปตวา วิปสสนั
วทุฒตวา อรहतตั ปาปुณิ ฯ

ตสุมิ อรहतตั ปตเต พุราหุมนา กิ (๒) นุ โข วงกิสสส ปวตติ ปสสิสสาม
นนติ ตสส สนติกั กนตวา กิ โภ วงกิส สมณสส โคตมสส สนติเก สิปปี
สิกขิตนติ ปุจันีสุ ฯ อาม สิขิตนติ ฯ เตหนี เอหิ คมิสสามาติ ฯ กจจถ ตุมห
ตุเมหหิ สทธี กนตพพิจิจิ มยหั นิฏจิตนติ ฯ ปจมเมว อเมหหิ ตยหั กติตัม สมโน
โคตโม อตตานัน ปสสิต্তু อากเต มายาย อวภูฏีตีติ ฯ ตวัปี อิทานิ สมณสส โคตมสส
วสั อापนุโน กิ มยั ตว สนติเก กริสสามาติ อากตมกุเกเนว ปกกมีสุ ฯ วงกิสตุเถ โรปี
ยั ยั เวลั ทสพลั ปสสิต্তু กจจติ เอกั ถูตี กโรนุโตว กจจติ ฯ เตณ ตั สตุถา สัมมชุณ
นินินุโน ปฎิภาณวนตानัน อกุกญจानเน จเปสีตีติ ฯ

๑. กตุถจิ. สาทถกั ฯ ๒. ม. ยุ. กา ฯ

อุปเสนวงคนตปุตตตุเถรวตถุ

ปลยจเม สมนุตปาสาทิกานนุติ สพพปาสาทิกานัน ๗ อุปเสโนติ ตสฺส
เถรสฺส นามิ ๗ วจนุตพฺรหฺมณฺสฺส ปน โส ปุตฺโต ตสฺมา วจนุตปุตฺโตติ
วฺจจติ ๗ อัย ปน เถโร น เกวลี อตฺตนาเว ปาสาทิกโก ปรีสาปิสฺส ปาสาทิกา
อิตฺติ ปรีสิ นิสฺสาย ลทฺธนามเวเสน สมนุตปาสาทิกานัน อุกฺโค นาม ชาโต ๗
ปลยหากมฺเม ปนสฺส อยมนฺนุพฺพิกถา

อัยปิ หิ ปทฺมุตฺตรพฺทฺธกาเถ หิสวตฺตีนคเร กุลเคเห นิพฺพตฺโต วยปฺตฺโต
ปฺริมฺนเยเนเว สตฺถุ สนฺติเก คนฺตฺวา ฌมฺมิ สฺสณฺนฺโต สตฺถาริ เอกํ ภิกฺขุ
สมนุตปาสาทิกานัน อุกฺกฏฺจानเ จเปนฺตํ ทิสฺวา สตฺถุ อธิการมฺมํ กตฺวา ตํ จานนฺตร
° ปฏฺเจตฺวา ยาวชีวํ กุสฺลํ กตฺวา เทวมฺนุสฺเสสฺสํ สฺสรนฺโต อิมสฺมี พฺทฺธรฺูปาเท
นาลกพฺรหฺมณฺคามเ สาริพฺรหฺมณฺนิยา กุจฺฉิสฺมี ปฏฺิสนฺธิ คณฺหิ อุปเสนทาร
โกติสฺส นามิ อํกฺสุ ๗

โส วยปฺตฺโต ตโย เวเท อุกฺกณฺหิตฺวา ทสพฺลสฺส สนฺติเก ฌมฺมิ สฺสฺตฺวา
ปฏฺิลทฺธสทฺโร ปพฺพชิ ๗ โส อุปสมฺบฺพาย เอกวสฺสิโก หุตฺวา อริยคพฺภํ วทฺธเมมีติ
เอกํ กุลปฺตฺตํ อตฺตโน สนฺติเก ปพฺพาเชตฺวา อุปสมฺบฺปาเทสิ ๗ โส ปวาเรตฺวา
สทฺธิวិหาริกสฺส (๑) เอกวสฺสิกกาเถ อตฺตนา ทฺวสฺโส ทสพฺโล มํ

๑. ส. ม. สทฺธิวิหาริกสฺส ๗

ปสฺสิตฺวา ตฺสฺสิตฺสฺสตีติ สทฺธิวิหาริกํ อาทาย ทสฺพลสฺส สฺนตฺติกํ (๑) อาคโต ๗
สตฺถา ตํ วนฺทิตฺวา เอกมนฺตํ นิสินฺนํ ปุจฺฉิ กตฺวสฺสโตสิ ตฺวํ ภิกฺขุติ ๗ ทฺวสฺสโต
อหํ ภควาติ ๗ อัย ปน ภิกฺขุ กตฺวสฺสโต ๗ เอกวสฺสโต ภควาติ ๗ กิณฺตายํ ภิกฺขุ
โหตีติ ๗ สทฺธิวิหาริกเก เม ภควาติ ๗ อถ นํ สตฺถา อติลหุํ โข ตฺวํ โมฆปฺริส
พาหุลลา ย อาวฏฺโฏติ วตฺวา อเนกปริยาเยน วิครหิ ๗ เถโร สตฺถุ สฺนตฺติกา ครหํ
ลภิตฺวา ภควนฺตํ วนฺทิตฺวา อิมินาว ปุณฺณจฺนทสฺสสิริเกน (๒) มุเขน สตฺถาริ
ปฺริสเมว นิสฺสาย สาธุการิ ทาเปสฺสามิตี ตํทิวสฺสเยว เอกํ จานํ คนฺตฺวา
วิปฺสฺสนากมฺมํ กตฺวาน จิรฺสฺเสว อรหตฺตํ ปาปุณฺนิ ๗

ตโต ยสฺมา เถโร มหากุลโต จ นิกฺขมิตฺวา ปพฺพชฺชิตฺวา ปจฺฉวียุตฺตชฺชมมกถิกโก
(๓) จ ตสฺมา ตสฺส ชฺชมมกถาย เจว ปสฺสิตฺวา มิตฺตามจฺจวาทิกฺกุเลหิ (๔) จ
นิกฺขมิตฺวา พฺหุ กุลทารกา เถรสฺส สฺนตฺติกํ คนฺตฺวา ปพฺพชฺชนฺติ ๗ อหํ อารญฺญิกโก
ตฺมุหฺปิ อารญฺญิกา ภวิตุํ สกฺโกนฺตฺวา ปพฺพชฺชตาติ เทรส ชฺชตฺตฺกานิ อาจิกฺขิ
สิกฺขิสฺสาม ภนฺเตติ วทฺนฺเต ปพฺพชฺชตาติ ๗ เต อตฺตโน พเลน ตํ ตํ ชฺชตฺตฺกํ
อริญฺจหนฺติ ๗ เถโรปิ อตฺตโน ทสฺวสฺสติกกาเล วินยํ ปคุณฺม กตฺวา สพฺเพว
อุปสมฺปาเทสิ ๗

๑. ม. ปสฺสิตฺตุ ๒. สฺ. ม. ย. ปุณฺณจฺนทสฺสสิริเกน ๗

๓. สฺ. ม. ย. ปฉวียุตฺตชฺชมมกถิกโก ๗ ๔. สฺ. ม. ย. มิตฺตามจฺจวาทิกฺกุเลหิ ๗

เอว อูปสมปนนาวสุส ปณจสทมตตาทิกขุ ปรวารอาอเหตุ ๗

ตสมี สมเย สตุถา เขตวนนมหาวิหาระ วสนุโต อิจฉามหิ กิกขเว อทตมมาตี
ปฐิสลลียิตุนติ กิกขุสัสมสุส อาโรเจตวา เอกวิหารี โหติ ๗ กิกขุสัสมปิ โย
ภควนุตติ ทสสนาย อูปสงกมตี โส ปาจิตติยิ เทสาเปตพุโพติ กติกั อกาสิ ๗ ตทา
อูปเสนตเถโร ภควนุตติ ปสสิสสามิติ อตตโน ปรีสาย สทฐี เขตวนัน คนตุวา
สตุถาริ อูปสงกมิตวา อภิวาเทตวา เอกมนุตติ นิสีทิ ๗ สตุถา กถาสมฐฐาปนตถิ
อณณตริ เถรสสุ สทฐิวินาริกิ อามนุเตสิ มนาปานิ เต กิกขุ ปัสสุถานินติ ๗ น โข
เม ภนุเต มนาปานิ ปัสสุถานินติ วตวา สตุถ อูปชฎายการเวณ ปัสสุถิกภาวิ
อาโรเจติ ๗ อิมสุมิ จาเน สตุถา สาธุ สาธุ อูปเสนานติ เถรสสุ สาธุการิ
ทตวา อนนคปริยาเยน कुณกถิ กเถสิ ๗ อยเมตถ สงเขโป วิตุถารโต ปน อิท
วตุถ ปาลियิ (๑) อากตเมว ๗ อถ สตุถา อปรภาเค อริยคณมชฎเม นิสินโน อิมสุมิ
สาสเน เถริ สมนุตปาสาทิกานัน อคคฐฐาเน จเปสิตี ๗

๑. วิ. มหาวิ. ๑/๕๐/๑๐๘ ๗

* เล่มที่ ๑๓ หน้า ๓๖๘

ทพตเถรวตถ

ณฐเจ เสนาสนปญญาปกานนติ เสนาสนํ ปญญาเปนนํ ๗ เถรสฺส กิร
เสนาสนปญญาปกกาเล (๑) อฏฺฐารสฺส มหาวิหาเรสุ อสมฺมฏฺฐปริเวณํ วา
อปฺปฏิชคฺคิตํ เสนาสนํ วา อโสริตํ มลฺลจปีจํ วา อนฺนุฏฺฐิตํ ปานียปริโกชนียํ
วานาโหสิ ๗ ตสฺมา เสนาสนปญญาปกานํ อคฺโค นาม ชาโต ๗ ทพฺโพติ ตสฺส
นามํ ๗ มลฺลราชกฺุเล ปน อฺปฺปนฺนตฺตา มลฺลปฺตฺโต นาม ชาโต ๗ ตสฺส ปญฺหากมฺเม
อยมฺนุปฺพุทฺธิกา ๗

อยณฺหิ ปทฺมตฺตรพฺพุทฺธกาเล หํสวตีนคเร กฺุลเคเห นิพฺพุตติตฺวา วยปฺตฺโต
วตฺตนเยเนว วิหาริ กนฺตฺวา ฌมฺมํ สฺสนนฺโต สตฺถาริ เอกํ กิภฺจํ เสนาสนปญญาปกานํ
อคฺคกฺุจฺจาเน จเปนฺตํ ทิสฺวา อธิการกมฺมํ กตฺวา ตํ จานนฺตรํ ปฏฺเจตฺวา สตฺถารา
พฺยาโกโต ยาวชีวํ กุสลํ กตฺวา เทวมนฺุสฺเสสุ สํสริตฺวา กสฺสปทสฺพลสฺส สาสเน (๒)
โอสกฺกนกาเล ปพฺพุชิตทาเตน สทฺธิ อปฺเร ฌ ชนาติ สตฺตทิกฺกุ เอกจิตฺตา หุตฺวา
เต (๓) อณฺเณ สาสเน อการวํ กโรนฺเต ทิสฺวา อิท กิ กโรม เอกมฺนฺเต สมณฌมฺมํ
กตฺวา ทฺกฺขสฺสนตฺตํ กิริสฺสามาติ นิสฺเสณิ พนฺุชิตฺวา อฺจฺจํ ปพฺพุตฺติชริ อภิรฺุทิตฺวา
อตฺตโน จิตฺตพลํ ชานนฺตา นิสฺเสณิ ปาเตนฺตุ ชีวเต สาลยา โอตฺรนฺตุ มา
ปจฺจฺจฺานฺตฺวาปิโน

๑. ม. เสนาสนปญญาปกกาเล ๗ ๒. ม. สาสนสฺส ๗ ๓. ม. อยํ ปาโจ นตฺถิ ๗

อหฺวตฺถาติ วตฺวา สพฺเพ เอกจิตฺตา หุตฺวา นิสฺเสณี ปาเตตฺวา อปฺปมตฺตา
โหด อวฺโสติ อณฺวมณฺณํ โอบทิตฺวา จิตฺตฺตฺริเยสุ จานนฺสุ นิสฺสิตฺวา สมณชรมฺม
กาตุํ อารภิสฺสุ ฯ

ตตฺเรโก เถโร ปญฺจเม ทิวเส อรหฺตฺตํ ปตฺวา มม กิจฺจํ นิปฺพนฺนํ อหํ
อิมสฺมี จานนํ ก็ กริสฺสามิตฺติ อิทฺธิยา อุตฺตรกฺรุโต ปิณฺฑปาทํ อหริตฺวา อวฺโส
อิมํ ปิณฺฑปาทํ ปรีกฺขชด ภิภฺขาจารกิจฺจํ มมายตฺตํ โหตุ ตฺเมห อตฺตโน กมฺม
กโรธาติ อห ฯ ก็ นฺุ โข มยํ อวฺโส นิสฺเสณี ปาเตตฺวา เอวํ อโวจฺมฺหา
โย ปจฺมํ ชมฺมํ สจฺฉิกโรติ โส ภิภฺขํ อหฺรตฺตํ เตนภตฺตํ เสสา ปรีกฺขชิตฺวา
สมณชรมฺมํ กริสฺสามาติ ฯ (๑) นตฺถิ อวฺโสติ ฯ ตฺเมห อตฺตโน ปุพฺพเหตุ อลภิตฺถ (๒)
มยํปี สกโกนฺดา วฏฺฏสฺสนฺตํ กริสฺสาม กจฺฉน ตฺเมหติ ฯ เถโร เตสํ (๓) สณฺญาเปตฺถ
อสกโกนฺโต ผาสกฺกจฺจเน ปิณฺฑปาทํ ปรีกฺขชิตฺวา คโต ฯ อปโร เถโร สตฺตเม
ทิวเส อนาคามิผลํ ปตฺวา ตโต จโต สุตฺตฺวา สพฺรหฺมโลเก นิพฺพตฺโต ฯ

อิตรปี เถรา ตโต จุตฺตา เอกํ พุทฺธนฺตรํ เทวมนุสฺเสสุ สฺสรนฺดา อิมสฺมี
พุทฺธรูปฺปาเท เตสุ เตสุ กุเลสุ นิพฺพตฺตา ฯ เอโก คนฺธารรฺกฺเช ตกฺกสฺลนฺนเร (๔)
ราชเคเห นิพฺพตฺโต ฯ เอโก

๑. ม. กริสฺสนฺตฺติติ ฯ ๒. ม. ปุพฺพเหตุนา ลภิตฺถ ฯ ๓. ส. ม. เต ฯ

๔. ม. ตกฺกสฺลนฺนเร ฯ

ปพพเตยฺยรฏฺเฐ (๑) ปริพพาชิกาย กุจฺฉิสฺสํ นิพฺพตฺโต เอโก พาหิยรฏฺเฐ
กุกฺกมฺพิกสฺส เกเห นิพฺพตฺโต เอโก ราชคฺเห (๒) นิพฺพตฺโต ฯ

อัย ปน ทพฺพตฺเถโร มลฺลรฏฺเฐ อนฺุปฺยนคฺเร เอกสฺส มลฺลรณฺโณ เกเห
ปฏฺิสนฺธิ คณฺหิ ฯ ตสฺส มาตา อุปฺวิชาย (๑) กาลมกาสิ มตฺสริริ สฺसानํ เนตฺวา
ทารุจฺติกํ อาริเปตฺวา อคฺคิ อํทฺสุ ฯ ตสฺสา อคฺคิโต สนฺตตฺตํ (๔) อุทฺรปฏฺกํ
เทวธา อโหสิ ฯ ทารโก อตฺตโน ปฺนุณฺพเลน อุปฺปติตฺวา เอกสฺมํ
ทพฺพตฺมเก นิปฺติ ฯ ตํ ทารกํ คเหตุวา อຍ္ຍิกาย อํทฺสุ ฯ สว ตสฺส นามํ
คณฺหนฺตี ทพฺพตฺมเก ปติตฺวา ลทฺฐชีวิทฺตฺตา ทพฺโพติสฺส นามํ อกาสิ ฯ

ตสฺส วสฺสิกกกาล (๕) สตฺถา ภิกฺขุสํฆปริวาริ มลฺลรฏฺเฐ จาริกณฺจรมานิ
อนฺุปฺยนิคํ ปตฺวา อนฺุปฺยวเน (๖) วิหฺรติ ฯ ทพฺพกฺุมาริ สตฺถาริ ทิสฺวา
พฺุทฺธสฺสเนยฺว (๗) ปสิทิตฺวา ปพฺพชิตฺกามิ หุตฺวา อหํ ทสฺพลสฺส สนฺติเก
ปพฺพชิสฺสามิติ อຍ္ຍิกํ อาปฺจฺฉิ ฯ สว สวฺฐ ตาตาติ ทพฺพกฺุมาริ อาทาย สตฺถ
สนฺติกํ คนฺตฺวา ฆนฺเต อิมํ กฺุมาริ ปพฺพาชธธาติ อาห ฯ

- # ๑. สී. ปพฺพติยรฏฺเฐ ฯ ๒. สී. ราชคฺเห กุกฺกมฺพิกสฺส เกเห ฯ ม. ย. ราชคฺเห
- กุกฺกมฺพิกสฺส เกเห ฯ ๓. สී. ม. อุวิชณฺณกาล ฯ ๔. ม. อคฺคิเวคฺสนฺตตฺตํ ฯ
- # ๕. ม. สตฺถวสฺสิกกกาล ฯ ๖. ม. อนฺุปฺยมฺพวเน ฯ ๗. ม. ทสฺสเนยฺว ฯ

สตถา อณฺดรสุส ภิกฺขุโน สณฺณมทาสี ภิกฺขุ อิมํ ทารกํ ปพฺพาเซหิตี ฯ โส
เถโร สตฺถุ วจันํ สุตฺวา ทพฺพกุมารํ ปพฺพาเซนฺโต ตจฺปญฺจกมฺมภูจกถานํ
อจฺจิกฺขิ ฯ ปุพฺพเหตุสมฺปนฺโน กตานิหารโ สตุโต ปจฺมเกสวณฺเฑีย อโรปนฺกฺขณ
(๑) โสตาปตฺติผล ปตฺติภูจกถิ ทุตฺติเกสวณฺเฑีย อโรปิยมนาย สกิทากามิผล
ตฺติยาย อนาคามิผล ฯ สพฺพเกสณํ ปน อโรปนฺนจ อรหตฺตผลสจฺฉิกิริยา จ
อปจฺฉา อปุเร อโหสิ ฯ

สตถา มลฺลรภูเจ ยถาภินฺนํ วิหริตฺวา ราชกํ คนฺตฺวา เวพฺพเน วาสํ
กปฺเปสิ ฯ ตตฺตฺรายนฺตฺมา ทพฺโพ มลฺลปฺตฺโต รโหคโต อตฺตโน กิจฺจนิปฺตฺตี
โโลเกตฺวา สํมสฺส เวยฺยาวจฺจกรณฺเณ กายํ โยเซตฺกโม จินฺเตสิ ยนฺนุนาหํ สํมสฺส
เสนาสนนฺจ ปณฺญาเปยฺยํ ภคฺตานิ จ อุตฺทิสฺเสยฺยนฺติ ฯ โส สตฺถุ สนฺตํ กนฺตฺวา
อตฺตโน ปรีวิตกํ อโรเจสิ ฯ สตถา ตสฺส สาธุการํ ทตฺวา เสนาสนปณฺญาปกตฺตจ
ภคฺตฺตฺเทสกตฺตจ สมฺปญฺจิจฺฉิ ฯ อถ นํ อยํ ทพฺโพ ททโรว สมนโน มหนฺเต จานเ
จิตฺติ สตฺตวสฺสติกกาลเวย อุปสมฺปาเทสิ ฯ เถโร อุปสมฺปนฺนกาลโตเวย ปญฺจาย
ราชกํ อุปนึสฺสาย วิหรนฺตานิ สพฺพภิกฺขุณํ เสนาสนานิ จ ปณฺญาเปติ ภิกฺขุณฺจ
สมฺปญฺจิจฺฉิตฺวา อุตฺทิสฺติ ฯ ตสฺส เสนาสนปณฺญาปกาโว สพฺพทิสาสฺ ปากโณ
อโหสิ ฯ

๑. ส. ปจฺมเกสวณฺเฑีย อโรปนฺกฺขณ ฯ ม. ปจฺมเกสวณฺเฑีย อโรปนฺกฺขณ ฯ

ทพโพ กิร มลลปุตโต สภาคสภาคานัน (๑) ภิกขุณเณ อเอกกภูจกถาเน (๒) เสนาสนานิ
ปญญาเปติ ทูเรปี เสนาสนัน ปญญาเปติเยว ๆ คนตุ อสกุโกนเต อิทุธิยา เนตีติ ฯ

อถ นัน ภิกขุ วิกาเลปี อมุหากัน อาวุโส ชีวกมพวเน เสนาสนัน ปญญาเปติ
อมุหากัน มททกัจฉิมิ มิคทาเยติ เอว เสนาสนัน อุกุทิสาเปตวา ตสส อิทุธิ
ปสฺสนุตตา คจฺฉนฺติ ฯ โสปี อิทุธิยา มโนมเยน กาเยน (๓) อภิสงฺขริตฺวา อเอกกสฺส
เถรสฺส อเอกกั อตฺตนา สทิสัน ภิกขุณเณ นิมนฺนิตฺวา (๔) อังคฺติยา ชลมานาย ปุโรโต
คนตุวา อัย มลฺลโจ อิทํ ปิจฺฉนฺติอาทีนึ วตุวา เสนาสนัน ปญญาเปตฺวา ปุณ
อตฺตโน วสนภูจกถาเนว อากจฺฉนฺติ ฯ อยเมตฺถ สงฺเขโป วิตุถารโต ปนินฺทํ วตุถุ ปาลีย (๕)
อากตเมว ฯ สตุถา อิทเมว การณัน อตฺตปฺปตฺตี กตุวา อปรภาเถ อริยคณฺมชฺเช
นินฺนโน เถร์ เสนาสนปญญาปกานัน อคฺคภูจกถาเน จเปตีติ ฯ

๑. กตฺถจฺ. สภาคานัน สภาคานัน ฯ ๒. ม. อเอกกภูจกถาเน ฯ ๓. ม. มโนมเย กาเย ฯ

๔. สී. ทตุวา ฯ ๕. วิ. มหาวิ. ๑/๕๔๐-๒/๓๖๗ ฯ

* เล่มที่ ๑๓ หน้า ๓๗๓

ปิลินทวจตุเถรวตถุ

สตตเม เทวตานํ ปิยมนาปานนุติ เทวตานํ ปิยานญเจว มนาปานญจ
ปิลินทวจตุเถโร (๑) อकुโคติ ทสเสติ ฯ โส กิร อนุปปนุเน พุทฺเช จกฺวตฺติราชา
หุตฺวา มหาชนํ ปญฺจสีเสสุ ปติฏฺฐาเปตฺวา สกฺคปรายณํ อกาสิ ฯ เขญฺญเยน กิร
จฺสุ กามาวจรสฺสเกสุ นิพฺพตฺตเทวตา ตสฺเสว โอวาทํ ลภิตฺวา นิพฺพตฺตญฺจนาเส
อตฺตโน สมฺปตฺตี โอลเกตฺวา ก็ (๒) นุ โข นิสฺสาย อิมํ สกฺคสมฺปตฺตี ลภิมฺหาติ
อวชฺชมานา อิมํ เถโร ทิสฺวา เถโร นิสฺสาย อเมหิ สมฺปตฺติ ลทฺธาติ สายํ
ปาตํ เถโร นมสฺสนฺติ ฯ ตสฺมา โส เทวตานํ ปิยมนาปานํ อकुโก ชาโต ฯ ปิลินฺโทติ
ปนฺสฺส นามํ วจฺโชนฺติ โคตฺตํ ฯ (๓) ตทฺถกฺยํ ตํสนฺเตตฺวา ปิลินทวจฺโชนฺติ วุจฺจติ ฯ
ตสฺส ปณฺหากรมฺเม อยมฺนุพฺพิกกา ฯ

อัย กิร ปทฺมุตฺตรพุทฺธกาเล หํสวตฺตีนฺนเร มหาโลกฺกุเล นิพฺพตฺโต
ปุริมฺนเยเนว สตฺถุ ชฺมมฺเทสนํ สฺจนฺนโต สตฺถาริ เอกํ ภิกฺขุํ เทวตานํ
ปิยมนาปญฺจนาเน จเปนฺตํ ทิสฺวา ตํ จานนฺตรํ ปญฺเจตฺวา ยาวชฺฉิํ กุสลํ กตฺวา
เทวมฺนุสฺเสสุ

๑. สี. ปิพินทิวจตุเถโร ฯ ๒. ม. กํ ฯ ๓. สี. ปิพินทิตี ฯ ม. กตฺถจ. ปิลินฺโทติ ฯ
มรมฺมโปตฺถเก ปิลินฺโทติ ปนฺสฺส โคตฺตํ ฯ วจฺโชนฺติ นามนฺติ เอวมาคตา ฯ
เถรคาถาญฺจกถายมฺปน ปิลินฺโทต ปนฺสฺส นามํ ฯ วจฺโชนฺติ โคตฺตนฺติ เอวมาคตา ฯ

สัสรนุโต อิมสมึ พุทฐุปปาเท สาวตถึยั พุราหุมนุเกเล นิพพุตติ ฯ ปิลินทวจุจโถติสสุ
 นามั อักสุ ฯ โส อปเรน สมเยน สตถุ ชมมุเทสนั สุตวา ปฏิตทุสทุโธ ปพพชิตวา
 อุปสมปนุโน วิปสุสนั วทุฒตวา อรหตุตั ปาปุณิ ฯ โส คิหึหิปี ภิกขุหิปี สทฐึ
 กเถนุโต เอหิ วสล คจจุล วสล หร (๑) วสล คณุห วสลาติ วสลวาเทเนว
 สมุทาจรติ ฯ ตั กถั สุตวา (๒) อหริตวา ตถาคตั ปุจณึสุ ภควา อริยา นาม
 ผรุสวาจา (๓) น โหนตึติ ฯ ภิกขเว อริยานั ปรวมภนวเสน ผรุสวาจา นาม นตุถิ
 อปีจ โข ปน ภวนุตเร อัจฉณวเสน ภเวยยาติ ฯ ภนุเต ปิลินทวจุจตุโร อุกุชาย
 สมุชชาย คิหึหิปี ภิกขุหิปี สทฐึ กเถนุโต วสล วสลาติ กเถติ กิเมตถ การณั ภควาติ ฯ
 น ภิกขเว มยหึ ปุตุตสุส เอตถิ อิทาเนว อัจฉณั อตีเต ปเนส ปญจ ชาติสทานิ
 วสลวาทีพุราหุมนุเกเล นิพพุตติ ฯ (๔) อิจเจตสุส อัจฉณเนว กเถติ (๕) น
 ผรุสวเสน ฯ อริยานญหิ โวหาโร ผรุโสปี สมานอ เจตนาย อผรุสภาวเณ ปริสุทุโธว
 อุปปมตุตกมุเปตถ ปาปี น อุปลพุกตึติ วตุวา ชมมุปเท อิมั คาถมาห

อกุกกั วิญญาปนี คิรั สจจ อูทึรเย

ยาย นากิสเช กถจึ ตมหึ พุฐุมิ พุราหุมนนติ ฯ (๕)

๑. ม. อาหาร ฯ ๒. สึ. ม. อัย ปาโจ นตุถิ ฯ ๓. สึ. ม. ผรุสวาจนา ฯ ๔. ม. อิจเจต
 ภวาัจฉณเนว กเถติ ฯ ๕. พุ. ฐ. ๒๕/๓๖/๓๐ ฯ

อเถกทิวสึ เถโร ราชคหึ ปินุทาย ปวิสนุโต เอกึ ปุริสึ ปิปุผลินึ ปาตี (๑)
 ปุเรตุวา อาทาย อนุโตนครึ ปวิสนุตึ ทิสฺวา กึ เต วสส ภาชเนติ อาห ๑
 โส จินฺเตสิ อัย หิ สมโณ มยา สทฺฐึ ปาโตว ผรุสถถึ กเถติ อิมสฺส
 อนุจฺจวีกเมว วตฺถึ วฏฺฐตีติ มุสิกวจฺจึ เม ภนฺเต ภาชเนติ อาห ๑ เอวึ ภวิสฺสตี
 วสลาติ ๑ ตสฺส เถรสฺส ทสฺสนึ วิชหนตฺสส สพฺพิ มุสิกวจฺจเมว อโหสิ ๑ โส จินฺเตสิ
 อิมา ปิปุผลิโย มุสิกวจฺจสทิสฺวา ปณฺณายนฺติ สภาโว นุ โข โนติ วิมฺสนุโต
 หตฺเถน อุปปีเพสิ ๑ อตฺสส อุนฺทรวจฺจภาวึ ฅตุวา พลวโทมนสฺสึ อุปฺปชฺชิ ๑ โส
 อิมายเว นุ โข เอวรูปา อุทาทุ สกฺเขปปีติ คนฺตุวา โอลเถนุโต สพฺพปาปี
 ปิปุผลิโย ตาทิสฺวา ทิสฺวา หทยึ หตฺเถน สนฺธาเรตุวา อิทึ น อณฺณสฺส กมฺมึ
 มยา ปาโตว ทิฏฺฐภิกฺขุสฺเสตึ กมฺมึ อทฺธา เอกึ มายึ ภวิสฺสตีติ (๒) ตสฺส คตฺถฺจานึ
 อนุวิชฺชิตฺวา เอกึ การณึ ชานิสฺสามีติ เถรสฺส คตฺมคฺคึ ปุจฺฉิตฺวา ปายาสึ ๑

อเถโก ปุริโส ตึ อติวिय จณฺทิตึ (๓) กจฺจนฺตึ ทิสฺวา โภ ปุริส อติวिय
 จณฺทิตึ กจฺจสิ เถน กมฺเมน กจฺจสิติ ปุจฺฉิ ๑ โส ตสฺส ตึ ปวฺตุตี อาโรเจสิ ๑
 โส ตสฺส ตึ

๑. ม. ภาชนึ ๑ ๒. สึ. เอกึ มายึ ชานิสฺสตี ๑ ม. เอกึ อุปายึ ภวิสฺสตี ๑

๓. สึ. ยู. จณฺทิกตึ ๑ ม. จณฺทิกตึ ๑

กถิ์ สุตวอ ออวอห โภ มอ จินตยิ มยหิ์ ออยโย ปิณทวจุโธ ภวิสุตติ์ ตวั เอตเทว
ภอชนิ์ ปุเรตวอ ออทอย คณุตวอ เณรสสุ ปุโรโต ติฏฐ ๗ กิ์ นอเมตติ์ วสลาติ
วุตตกาเลปี ปิปลุโย ภนุเตติ วท เโร เอวั ภวิสุตติ์ วสลาติ วกขติ์ ๗ ปุน สพพอ
ปิปลุโย ภวิสุตติ์ ๗ โส ตถอ อกอสิ ๗ สพพอ ปิปลุโย ปฏิปกติกา อหสิ์ ๗
อิทิ์ เอตตักิ์ (๑) วตถุ์ ๗ อปรภอเค ปน สตุถอ เทวตานิ์ ปิยมนอปรณเมว วตถุ์
กตุวอ เณริ์ เทวตานิ์ ปิยมนอปานิ์ อคคกุกจอนอ จเปสิ์ติ์ ๗

พอหิยทอริ์ริยตุเธรวตถุ

อกุกจเม ขิปปอภิกถณอนนุติ ขิปปออิคตอภิกถณอนิ์ ทอริ์ริยตุเธร
อคคโคติ์ ทสเสติ์ ๗ อยณหิ์ เโร สจจิตตชมมเทสนอปริโยสอเน อรหตติ์ ปอปปุณิ์
มคคผลลอนิ์ ปริกมมกิกจจิ์ นอโหสิ์ ๗ ตสุมอ ขิปปอภิกถณอนิ์ อคคโค นอมี ชอโต ๗
พอหิยรกุกเจ ปน ชอตตตอ พอหิโยติสสุ นอมี อกัสุ ๗ (๒) โส อปรภอเค ทอริ์ริอานิ์
นิวอเสสิ์ (๑) ตสุมอ ทอริ์ริโย นอมี ชอโต ๗ ตสสุ ปณหอกมเม อยมนุปุกพิกถอ ๗

ออยปี หิ์ ปทุมตตุทรพุกทกอล หิ์สวตินิกเร กุลเคเห นิพพตุโต ทสพลสสุช ชมม
สุณนุโต สตุถอริ์ ออริ์ กิกขุ

๑. กตถจ. อิทิ์ ออริ์ ๗ ๒. ม. อโหสิ์ ๗ ๓. สิ. ทอริ์ริอานิ์ ชอเรสิ์ ๗

ชิปปาภิญญานัน อคฺคภูจฺจเน จเปนุตฺติ ทิสฺวา อธิการกมฺมํ กตฺวา ตํ จานนุตฺติ
ปฏฺเจตฺวา ยาวชฺฉิ กุสลํ กมฺมํ กตฺวา เทวมนุสฺเสสฺส สํสรนฺโต กสฺสปทสพฺลสฺส
สฺสเน (๑) โอสกุกนกาเถ เหฏฺฐา วุตฺเตหิ ภิกฺขุหิ สทฺธิ สมนชฺชมฺมํ กตฺวา
ปริปฺณฺณสฺสิโล ชีวิตกฺขยํ ปตฺวา เทวโลเก นิพฺพตฺติ ฯ

โส เอกํ พุทฺธนฺตรํ เทวโลเก วสิตฺวา อิมสฺมี พุทฺธรूपฺปาเท พาหิยรฺกฺเข กุลเคเห
นิพฺพตฺโต ฯ วยํ อากมฺม ฆรราวาสํ วสนฺโต โวหารํ กริสฺสามิติ สฺวณฺณณฺมิกมณฺี
นาวํ อภิริหิ ฯ นาวา อิจฺฉิตเทถํ อปฺปตฺวาว สมฺมทฺทสฺส มชฺเฌ ภินฺนา มหาชโน
มจฺจกจฺจปภฺกโข อโหสิ ฯ อยํ ปน เอกํ ทารุขณฺท์ คเหตฺวา สตฺตเม ทิวเส
สุปฺปารกปฏฺฐเน อุตฺตฉินฺโณ มนุสฺสวาสภาวํ ฌตฺวา (๒) อเจตกนฺิยาเมน มนุสฺเส
อุปฺสงฺกมิตฺตุํ (๓) อยฺตฺตนฺติ อวิทฺเฐ จานเน เอกสฺมี ตปาเก (๔) เสวาลํ คเหตฺวา สรีริ
เวเจตฺวา เอกสฺมี เทวภูจฺจเน (๕) ปติตฺติ เอกํ กปาลํ อาทาย ภิกฺขาย ปาวิสิ ฯ

มนุสฺสา ตํ ทิสฺวา จินฺเตสฺสุ สเจ โลเก อรหนฺโต นาม อตฺถิ เอวํวิเชหิ
ภวิตพฺพิ กิ นฺุ โข อยฺโย อุกฺกภูจฺจภาเวเน วตฺถํ น คณฺหาติ อฺุทาทุ ทิยมานํ
คณฺเหยฺยาติ วิมฺสนฺตา นานาทิสฺสahi วตฺถานิ อทฺสุ ฯ (๖) โส จินฺเตสิ สจฺาหํ น
อิมินา

๑. ม. สาสนสฺส ฯ ๒. ม. มนุสฺสวาสํ ปตฺวา ฯ ๓. ส. ปสฺสิตฺตุํ ฯ

๔. ส. ม. มหาตปาเก ฯ ๕. ม. จานเน ฯ ๖. ม. ยฺ. อหริสฺสุ ฯ

นียาเมน อากมิสั น เม เอเต ปสี่เทยย ยงกัณจึ วตุวา อิเม วณเจตุวา
ชีวิตุป้ยั (๑) กาคู วณฐีตึตึ วตุถานึ น ปฏิกุคณหึ ๗ มนุสสา กัยโยโส มตุตตาย
ปสนุนา มหาสกุการึ กรึสั ๗ โสปี กตุตกัจจึ กตุวา อวิทุเร จาเน เทวกุลั คโต ๗
มหาชโน เตน สทุธีเยว คนตุวา เทวกุลั ปฏึชคคิตุวา อทาสึ ๗ โส จินุเตสึ อิเม
มยหึ เสवालนึวาสนมตุเต (๒) ปสี่ทิตุวา เอววิธึ สกุการึ กโรนุติ เอเตสั มยา
อุกกณเจเนว กวิตุ วณฐีตึตึ สลลหุกานึ รุกขผลกานึ คเหตุวา ตจเจตุวา วาเกสุ
อาวณิตุวา จีวรึ กตุวา นึวาเสตุวา ปารุปีตุวา ชีวิตึ (๓) กปเปนุโต วสึ ๗

อด โย โส กสสปพุททกาเล สตุตสุ ชเนสุ สมณชมมึ กโรนุเตสุ เอโก กัภขุ
สุทฐาวาสพุทหมโลเก นึพพุโต โส นึพพุตสมนนุตรเมว อตุตโน พุทหมสมปตุตี
โอโลเกตุวา อากตณฐานึ อวชเชนุโต (๔) สตุตนุณึ ชนानึ ปพุตตี อกรึยห
สมณชมมกรณฐานึ ทิสวา เสสานึ ฉนุณึ นึพพุตตณฐานึ อวชเชนุโต เอกสตุ
ปรีนึพพุตทาวึ อิตเรสั ปณจณึ กามาวจรเทวโลเก นึพพุตทาวึ ฌตุวา กาลานุกาลึ
เต ปณจเชเน อวชเชตึ ๗ อิมสมึ ปน กาเล กหึ นุ โขตึ อวชเชนุโต ทารุจึรึกึ (๕)
สุปปรากปณณึ อุนิสสาย กุหนกมุเมเน ชีวิตึ

๑. สึ. ชีวิตุป้ยั ๗ ม. ชีวึกุป้ยั ๗ ๒. สึ. ม. เสवाल นึวาสนมตุเต ๗

๓. สึ. ม. ย. ชีวึกึ ๗ ๔. กตุถจึ. อวชเชตุวา ๗ ๕. ม. ทารุจึรึยึ ๗

กปเปนต์ ทิสวา นกุโจ วตัย พาโล ปุพเพ สมณชมมัม กโรนโต อติอูกกุกกาเวน
อรหตาปี อากตัม ปินทปาตัม อปริกุกชุนโต อิทานิ อูทรตถาย อนรหาว อรหตัม
ปฐชานิตวา โลกัม วญเจนโต จรติ ทสพลสฺส จ นิพพตฺตภาวึ น ชานาติ คจฺจามิ
นํ สัเวเชตฺวา ทสพลสฺส นิพพตฺตภาวึ ชานาเปมิติ ตังเณเนว พุรหุมโลกโต
สุปฺปารกปฏฺฐเน รตฺติภาคสมนฺนตฺเร ทารุจิริยสฺส (๑) สมมุเข ปาตุรโหสิ ฯ

โส อตฺตโน วสนกฺุจฺจเน โองาสึ ทิสวา พหิ นิกฺขมิตฺวา จิตฺโต มหาพุรหุมั
โธโลเกตฺวา อลฺลชฺสี สมปฺกคฺยห เก ตุมฺเหติ ปุจฺฉิ ฯ อหํ ตฺยหํ โปราณกสหาโย
อนาคามิผลํ ปตฺวา พุรหุมโลก นิพพตฺโต ฯ อมฺหากํ ปน สพฺพเชกฺกุจโก อรหตัม
ปตฺวา ปรีนิพฺพุโต ตุมฺเห ปลฺลจฺชนา เทวโลก นิพพตฺตา ฯ สุวาทํ ตํ อิมสฺมี
จฺจเน กุหนกมฺเมน ชีวนตัม ทิสวา ทเมตฺถ อากโตติ วตฺวา อิทํ การณฺมาห น
โฆ (๒) ตฺวํ พาทิย อรหา นปี อรหตฺตมคฺคํ (๓) สฺมาปฺนโน สปิ เต ปฐิปทานตฺถิ
ยาย ตฺวํ อรหา วา อสฺส (๔) อรหตฺตมคฺคํ วา สฺมาปฺนโนติ ฯ อถสฺส สตฺถุ อฺปฺปนฺนภาวึ
สาวตฺถิยํ วสนภาวญจ อจิกฺขิตฺวา สตฺถุ สนฺตีกํ คจฺจามิหิติ ตํ อฺยโยเชตฺวา
พุรหุมโลกเมว อคฺมาสิ ฯ

๑. ม. ทารุจิริยสฺส ฯ ๒. อุกทานสฺส ปาลิ เนว โขติ ทิสฺสติ ฯ ๓. สී. อรหฺมคฺคํ ฯ

๔. สී. อสฺสสิ ฯ

ทารุจิริโยปี มหาพุมุณา สัเวชิตโต โมกขมคฺคิ คเวสิสสามิติ วิสติโยชนสตัม
มคฺคิ เอกรตฺติวาเสน คนฺตฺวา สตฺถาริ ปิณฺฑาทาย ปวิญฺจันฺตรมเร สมปาปฺณิตฺวา
สตฺถุ ปาทิสฺสุ นิปตฺติตฺวา เทเสตฺตฺ เม ภนฺเต ภควา ชมฺมํ เทเสตฺตฺ สุกฺโต ชมฺมนฺติ
ยวตฺตยิ ยาจิ ฯ สตฺถา เอตฺตวตฺตา พาหิยสฺส ฉานฺนิ ปรีปากํ คตฺนฺติ ฉตฺวา ตสฺมาติห
เต พาหิย เอวํ สิกฺขิตฺพพฺ ทิฏฺฐเจ ทิฏฺฐมตฺตํ ภวิสฺสตีติ (๑) อิมินา โอวาเทน โอวทิ ฯ
โสปี เทสนาปรีโยसानเ อนฺตรวិธิยิ จิตฺว เทสนานุสारेณ ฉานฺนิ เปเสตฺวา สห
ปฏิสมฺภิทาหิ อรหตฺตํ ปาปฺณิ ฯ

โส อตฺตโน กิจฺจมตฺถกํ ปตฺวา ภควนฺตํ ปพฺพชฺชํ ยาจิตฺวา อปฺริปฺณณปตฺตจิวรตฺยา
ปตฺตจิวริ ปรีเยสนฺโต สงฺการภูจฺจานโต โจพฺกขณฺฑานิ (๒) สงฺกทฺตฺติ ฯ อถ นํ
ปฺพเพ เวรโก อมฺนุสฺโส เอกิสฺสา ตฺรณฺวจฺฉาย คาวิยา สรีเร อธิมฺจฺจิตฺวา ชีวิตกฺขยิ
ปาเปสิ ฯ สตฺถา สวตฺถิตฺโต นิกฺขมฺนฺโต อนฺตรวิธิยิ พาหิย สงฺการภูจฺจานเ ปตฺติตํ ทิสฺวา
คณฺหถ ภิกฺขเว พาหิยสฺส สรีรฺนฺติ นิหฺราเปตฺวา สรีริกฺจจํ กಾರೆตฺวา จาตฺมฺมหาปเถ
เจตฺยิ การาเปสิ ฯ ตโต สัมมชฺเณ กถา อุทฺปาทิตฺถาคโต ภิกฺขุสฺสเมณ พาหิยสฺส
๑. พุ. อุ. ๒๕/๔๗-๔๘/๘๑-๘๒ ฯ ๒. กตฺถจฺ. โจพฺกขณฺฑํ ฯ

สรีรชฌาปนกิจจํ กาทเรสิ ชาตุโย คเหตุวา เจตีย์ (๑) กาทเรสิ กตรมคโค นุ โข เตน
สจจกโต สามณโร นุ โข โส ภิกขุ นุ โขติ จิตต์ อุปปาทยีสุฯ สตุถา ตํ อตุถูปตตี
กตุวา ปณฺทิตโต ภิกขเว พาหิโยติ อุปริ ชมฺมเทสนํ วฑฺฒเตตุวา ตสฺส ปรีนินฺพุตภาวํ
ปกาสเสสิฯ สวา ปุณํ สํมชฺเช กถา อุตปาที น จ สตุถารา พาหิยสฺส พหุ ชมฺโม
เทสิโต อรหตุตํ ปตฺโตติ จ วทตี กิ นามตฺนุติฯ สตุถา ชมฺโม มนุโท พหุติ
อการณํ วิสปีตกสฺส อคโท วีย เจโสติ วตุวา ชมฺมปเท คากมาห

สทสฺสมปี เจ คากา อนตุถปทสญฺหิตา

เอกํ คากาปทํ เสยฺโย ยํ สตุถวา อุปสมมตีติฯ (๒)

เทสนาปริโยसानเ จตุราสีติปาณสทสฺसानิ อมตปานํ ปีวีสุฯ อิทยจ ปน
พาหิยตุเถรสฺส วตุถุ สตุเต อากตตุตา วิตุถาเรน น กถิตํฯ อปรภาเค ปน
สตุถา สํมชฺเช นิสินฺโน พาหิยตุเถรํ จิปปาภินฺณานํ อกคฺกุจฺจาเน จเปสีติฯ

๑. อุทานสฺส ปาลี ฐปนฺนุติ ทิสฺสตีฯ ๒. พุ. ธ. ๒๕/๑๘/๒๘ฯ

* เล่มที่ ๑๓ หน้า ๓๘๒

กุมารกศสปรตเถรวตถวณณา

นวมะ จิตตกถิกานนุติ วิจิตต์ กตฺวา ฆมมํ กถนุตานิ ฯ เถโร หิ (๑) เอกสฺสปี
ทฺวินนํปี ฆมมํ กถนุโต พฺหุหิ อุปมาหิ จ การณหิ จ มณฺฑยิตฺวา โปเชนฺโต
กเถสิ ฯ ตสฺมา จิตตกถิกานํ อคฺโค นาม ชาโต ฯ ตสฺส ปญฺหากมฺเม อยมนฺุปฺพุทฺธิกา ฯ

อัยปี หิ ปทุมุตฺตรพฺุทฺธกาเล หํสวตฺตีนคเร กุลเกเห ปฏฺิสนฺุธี คเหตุวา (๖)
วยปรตฺโต ทสพลสฺส ฆมมกถํ สฺวณฺุโต สตถารํ เอกํ ภิกฺุํ จิตตกถิกานํ อคฺคกฺุจฺาน
จเปนฺตํ ทิสฺวา อธิการกมมํ กตฺวา ตํ จานนฺุตรี ปฏฺุเจตฺวา เทวมนฺุสเสสฺส สฺสรนฺุโต
กศสปรพฺุทฺธสฺส สาสเน โอสกฺกนกาเล สตตฺนฺุณํ ภิกฺุณฺุํ อพฺุภนฺุตโร หุตฺวา
ปรพฺุทฺธมตฺถเก สมณฆมมํ กตฺวา อปริหีนสีโล ตโต จูโต เทวโลเก นีพฺุพฺุคฺคิตฺวา เอกํ
พฺุทฺธนฺุตรี สมปรตฺตี อนฺุภวมาโน อมฺุหากํ สตฺถกาเล ราชคเห เอกิสฺสา กุลทาริกาย
กฺุจฺุณฺุมิหิ อุปรนฺุโน ฯ สวา จ ปจฺมํ มาตาปิตโร ยาจิตฺวา ปพฺุพฺุชฺุ อลภมานา กุลฆริ
คตา คพฺุภํ คณฺุหิ ฯ ตํปี (๒) อชานนฺุตี สามิกํ อาโรเจตฺวา (๓) เตน อนฺุณฺุณาตา
ภิกฺุณฺุณฺุสิ ปพฺุพฺุชิ ฯ (๔) ตสฺสา คพฺุภนฺุมิคฺคํ ทิสฺวา ภิกฺุณฺุณฺุโย เทวทคฺคํ ปุจฺุณฺุสิ โส
อสุสมณฺุตี อาห ฯ ทสพลํ ปุจฺุณฺุสิ สตฺถา อุปาติคฺคเธรํ ปฏฺุจฺุณาเปสิ ฯ เถโร
สวตฺถินคฺรวาสินิ กฺุลานิ

๑. ม. ย. กิร ฯ ๒. ส. คพฺุภํ สณฺุจิตมฺุปี ฯ ๓. ม. อาราเชตฺวา ฯ

วิสาขณฺจ อุปาสิกํ ปกฺโกสาเปตฺวา โสเชนฺโต ปุเร ลทฺโธ คพฺโภ ปพฺพชฺชา
อโรคาติ อาท ๑ สตุถา สุวินิจฺฉิตํ อธิกรณฺนติ เถรสฺส สาธุการํ อทาสี ๑

สา ภิกฺขุณี สุวณฺณพิมฺพสทิสํ ปุตุตํ วิชายี ๑ ตํ คเหตุวา ราชา ปเสนทิกอสโล
โปสาเปสิ กสฺสโปติ จสฺส นามํ กตฺวา อปรภาเค อลงฺกริตฺวา สตุถฺ สนฺตํ
เนตฺวา ปพฺพาเชสิ ๑ กุมารกาเล ปพฺพชิตฺตฺตา ปน ภควตา กสฺสปี ปกฺโกสถ
อิทํ ผลํ วา ขาทนียํ วา กสฺสปสฺส เทถาติ วุตุเต กตรสฺส กสฺสปสฺส ภนฺเตติ ๑
กุมารกสฺสปสฺสชาติ เอวํ คหิตนามตฺตา ตโต ปญฺจาย วุฑฺฒกาเลปิ กุมารกสฺสโปเตว
วุจฺจติ ๑ อปิจ รลฺโล โปสาวนิกปุตุตตฺตาปี กุมารกสฺสโปติ ตํ สลฺขานีสฺสุ ๑
โส ปพฺพชิตกาลโต ปญฺจาย วิปสฺสนาย เจว กมฺมํ กโรติ พุทฺธวจนฺณจ
อุคฺคณฺหาติ ๑

อถ โส เตน สทฺธิ ปพฺพตฺมตฺถเก สมณฺชรมฺมํ กตฺวา อนาคามิผลํ ปตฺวา
สุทฺธาวาเส นิพฺพตฺโต มหาพฺรหฺมา (๑) ตสฺมี สมเย อวาชฺเชนฺโต กุมารกสฺสปี
ทิสฺวา สหายโก เม วิปสฺสนาย กิลมฺติ คนฺตฺวา ตสฺส วิปสฺสนามุขํ ทสฺเสตฺวา
มคฺคผลปฺตฺติยา (๒) อุปายํ กริสฺสามิติ พฺรหฺมโลเก จิโตว ปญฺจทส ปญฺเห
อภิสงฺขริตฺวา รตฺติภาคสมนฺนตฺเร กุมารกสฺสปตฺถเธรสฺส

๑. สී. นิพฺพตฺตมหาพฺรหฺมา ๑ ๒. สී. มคฺคผลปฺตฺติยา ๑

นิวาสนกฺขาน (๑) ปาตุโรหิสิ ฯ เถโร อาโลกํ ทิสฺวา โโกเอตฺถาติอาห ฯ อหํ
ปฺพุเพ ตยา สทฺธิ สมณชมฺมํ กตฺวา อนาคามิผลํ ปตฺวา สฺวทฺธาเส นิพฺพตฺตพฺรหฺมาติ
อาห ฯ เกน กมฺเมเน อาคตฺถาติ ฯ มหาพฺรหฺมา อตฺตโน อาคตการณํ ทีเปตฺถ เต
ปฺเณห อัจฺจิจิตฺวา ตฺวํ อิมํ ปฺเณห อุกฺคณฺหิตฺวา อรุณํ อุกฺกิตฺเต ตถาคตํ อุปสงฺกमितฺวา
วณฺทิตฺวา ปุจฺฉ จเปตฺวา หิ ตถาคตํ อลฺโย อิมํ ปฺเณห กเถตฺถ สมตฺถโต นาม นตฺถิติ
วตฺวา พฺรหฺมโลกเมว คโต ฯ

เถโรปิ ปฺนทิวเส สตฺถาริ อุปสงฺกमितฺวา วณฺทิตฺวา มหาพฺรหฺมณา กถิตนินยาเมเน
ปฺเณห ปุจฺฉิ ฯ สตฺถา กุมารกสฺสปตฺเตรสฺส อรหตฺตํ ปาเปตฺวา ปฺเณห กเถสิ ฯ
เถโร สตฺถารา กถิตนินยาเมเนว อุกฺคณฺหิตฺวา อนชฺวณํ คนฺตฺวา วิปฺสฺสนํ กพฺภํ
คาหาเปตฺวา อรหตฺตํ ปาปุณฺนิ ฯ ตโต ปฺกฺกฺชาย จตฺถนฺนํ (๒) ปริสานํ ชมฺมกถํ กเถนฺโต
พฺหุگانํปี อพฺหุگانํปี (๓) อุปมาหิ จ การณฺเหหิ จ มณฺเฑตฺวา จิตฺตกถิกเมว (๔)
กเถติ ฯ อถ นํ สตฺถา ปายาสิริญฺโย ปญฺจทสฺหิ ปฺเณหหิ ปฺภูมณฺเฑตฺวา สุตฺตนฺเต (๕)
สุเทสิเต ตํ สุตฺตนฺตํ อตฺถุปฺปตฺตี กตฺวา อิมสฺมี สาสเน จิตฺตกถิกานํ อุกฺกณฺจานํ จเปสิตี ฯ

๑. ม. ย. วสนกฺขาน อนชฺวเน ฯ ๒. จตฺสสนฺนุนฺติ ยุตตตฺริ ฯ ๓. ม. พฺหุกาหิ ฯ

๔. ม. ย. จิตฺตกถิกเมว ฯ ๕. ที. มหา. ๑๐/๓๐๔-๓๐๕/๓๖๐-๓๖๑ ฯ

* เล่มที่ ๑๓ หน้า ๓๘๕

มหาโกฏจิตตเถรวตถวณณา

ทสม ปฏิสมภิทาปุตตทานนติ จตสุโส ปฏิสมภิทา ปตวา จิตานัน
มหาโกฏจิตตเถโร อคโคติ ทสเสติ ฯ อัยปี หิ เถโร อตตโน ปฏิสมภิทาสู
จันณวสีภาเวน (๑) อภินญาเต อภินญาเต มหาสาวเก อุปสงกมิตวา ปณห์
ปุจจนโตปี ทสพลั อุปสงกมิตวา ปณห์ ปุจจนโตปี ปฏิสมภิทาสูเยว ปณห์
ปุจจติ ฯ อิติ อิมินา จันณวเสน ปฏิสมภิทาปุตตทานัน อคโค นาม ชาโต ฯ ตสสุ
ปณหากมเม อยมนุப்புฟีกถา ฯ

อัยปี หิ ปทุมุตตรพุททกาเถ หัสวตีนคเร มหาโกคกุลเถ นิพพุตโต ฯ อปเรน
สมเยน สตถุ ฐมมกถั สุนนโต สตถาริ เอกั ภิกขุ ปฏิสมภิทาปุตตทานัน อคคกุกาเน
จเปนุตติ ทิสวา อธิการกมมัม กตวา ตั จานนตริ ปฏเจสิ ฯ โส ยาวชีวั กุสลั กตวา
เทวมนุสเสสุ สัสนนโต อิมสมิ พุทธรูปาเท สาวคถิยั พุราหุณณกุลเถ นิพพุตติ ฯ
โกฏจิตตมาณโวติสส นามิ อักสุ ฯ โส วยปุตโต ตโย เวเท อุกคณหิตวา เอกทิวลั
สตถุ ฐมมกถั สุตวา ปฏิลทสทโร ปพพิ ฯ โส อุปสมปนนกาลโต ปฏจาย
วิปัสสนาย กมมัม กโรนโต สห ปฏิสมภิทาหิ อรหตตัม ปตวา นิจจกถั
ปฏิสมภิทาสูเยว จันณวสี หุตวา ปณห์ ปุจจนโต ปฏิสมภิทาสูเยว ปุจจติ ฯ
อถ นั สตถา

๑. สี่. จันณวเสน ฯ

อปรกาคะ มหาวะทลลสตุตฺ (๑) อตุลปตฺตี กตุวา ปฏิสมกัทป้ตตํ อคคกุกาเน
จป้ตีตี ๑

ตติยวคควณณา นิฏจิตา ๑

จตุตถวคควณณา

อานนุทถะรตถวณณา

จตุตถสส ปจเม พหุสสุตํนุติอาทิสฺ อญเฬปี เถรา พหุสสุตา
สติมนุตา คติมนุตา ฐิติมนุตา อุปฏจกกา จ อตฺถิ อัย ปนายสุมมา อานนุโท
พุททวจัน อุกคณนุโต ทสพลสส สาสเน กณทาการิกปรียตฺถิย จตุวา กณหิ ๑
ตสุมมา พหุสสุตํ อคฺโค นาม ชาโต ๑ อิมสฺเสว จ เถรสส พุททวจัน กเหตุวา
ธารณกสตี อญเฬหิ เถเรหิ พลวตฺรา อโหสิ ตสุมมา สติมนุตํ อคฺโค นาม
ชาโต ๑ อยเมว จายสุมมา เอกปเท จตุวา สฏจิปทสสฺสานิ กณนุโต สตุถารา
กถิตินิยามเนว สพุพพานิ สญชานาติ (๒) ตสุมมา คติมนุตํ อคฺโค นาม ชาโต ๑
ตสฺเสว จายสุมโต พุททวจัน อุกคณนุวิริยญจ สชฌายนวิริยญจ ธารณวิริยญจ
สตุถ อุปฏจกานวิริยญจ อญเฬหิ อสทิสฺ อโหสิ ตสุมมา ฐิติมนุตํ อคฺโค นาม
ชาโต ๑ ตถาคตฺ อุปฏจกนุโต เจส น อญเฬสฺ อุปฏจกภิกขุณฺ อุปฏจกานากาเรน
(๓) อุปฏจกตี (๔) อญเฬ หิ ตถาคตฺ

๑. ที. มห. ๑๐/๔๕๒/๕๓๖ ๑ ๒. ม. ชานาติ ๑ ๓. ส. อุปฏจกนากาเรน ๑

๔. ม. อุปฏจกหิ ๑

อุปฏฐหนตนา น จิริ อุปฏฐหีสู น จ พุทธานัน มนั คเหตุวา อุปฏฐหีสู ฯ อัย เถโร
ปน อุปฏฐากกฏจानลทททิวสโต ปฏฐาย อารททวิริโย หุตวา ตถาคตสส มนั
คเหตุวา อุปฏฐาติ ฯ ตสฺมา อุปฏฐากานัน อคฺโค นาม ชาโต ฯ ตสฺส ปญฺหากมฺเม
อยมนุปฺพุพิทถา ฯ

อิโต กิร สตสทสฺสมตฺถเก กปฺเป (๑) ปทุมุตฺตโร นาม สตฺถา โลเก อุปฺปชฺชิ ฯ
ตสฺส หังสวตี นาม นคฺริ อโหสิ นนฺโท นาม ราชา ปิตา สฺเมธา นาม เทวี มาตา
โพธิสฺสโต อุตฺตรกฺุมาโร นาม อโหสิ ฯ โส ปุตฺตสฺส ชาตทิวเส มหาภินิฏฺขมนัน นิฏฺขมฺม
ปพฺพชิตฺวา ปธานมนุยฺยโต สพฺพญฺญุตฺ ปตฺวา อนกฺชาตีสํสารนฺติ อุทานัน อุทานेतฺวา
สตฺถาหํ โพธิปฺลลฺงเก วิดีนาเมตฺวา ปจฺวิยํ จเปสฺสามิตี ปาถํ อภินิหรี ฯ อถ ปจฺวี
ภินฺทิตฺวา เหฏฺฐา วุตฺตปฺปมาณัน ปทุมํ อฏฺฐาสิ ฯ (๒) ตทฺปาทาย ภควา ปทุมุตฺตโรเตว
ปญฺญายิตฺถ ฯ ตสฺส เทวิโล จ สฺสาโต จ (๓) เทว อคฺคสาวกา อเหตุํ อมิตา จ
อสมาจ เทว อคฺคสาวิกา สฺมนโน นาม อุปฏฺฐาโก ฯ ปทุมุตฺตโร ภควา ปิตุ สงฺคหํ
กฺุรฺมาโน ภิกฺขุสตสทสฺสปริวาโร หังสวติยา ราชนานิยา ปฏฺิวสตี ฯ (๔)

กนิฏฺฐภาทา ปนสฺส สฺมนกฺุมาโร นาม. ตสฺส ราชา

๑. สี. สตสทสฺสกปฺเป ฯ ๒. สี. ม. อฏฺฐาสิ ฯ ๓. สี. ม. เทวโล จ สฺสาโต ฯ

๔. ม. วสตี ฯ

หังสวตีนครโต (๑) วิสติโยชนสต (๒) โภกคามํ อทาสี ฯ โส กทาจิ กทาจิ
อาคนุตวา ปิตรณจ สตุถารณจ ปสฺสตี ฯ

อถกทิวสํ ปจฺจนโต กุปีโต สุมโน รณฺโณ เปเสตี ฯ ราชฯ ตฺวํ มยา ตตฺถ
กสฺมา จปีโตติ ปฏิเปเสตี ฯ โส โจเร วุสเมตฺวา อุปสนฺโต เทว ชนปโทธิ รณฺโณ
ปฏิเวเทตี ฯ (๑) ราชฯ ตฺวฺจ โส สํ มม ปฺตฺโต อาจฺจตฺติ อาห ฯ ตสฺส สหสฺสมตฺตา
อมจฺจา โหนฺติ ฯ โส เตหิ สทฺธิ อนุตฺรามกฺเค มนฺเตสิ มยฺหํ ปิตา ตฺวฺจ โสจ เม
วริ เทติ ก็ กณฺหิสฺสามีติ ฯ (๔) อถ นํ เอกจฺเจ หตฺถิ กณฺหน อสฺสํ กณฺหน ชนปํ
กณฺหน สตุตฺรตฺนานิ กณฺหนธาติ อาหํสุ ฯ อปฺเร ตฺเมห ปจฺวิสฺสรสฺส (๕) ปฺตฺตา น
ตฺมฺหากํ ฌนํ ทฺลลภํ ลทฺธิปี เจตํ สทฺพิ ปฺหาย คมนิยํ ปุณฺณเมว เอตํ อาทาย ฯ (๖)
ตสฺมา เทเว วริ ททฺมาน เตมาสํ ปทฺมตฺตริ ภกฺวนฺตํ อุปฺภูจฺจาวริ (๗) กณฺหนธาติ
อาหํสุ ฯ โส ตฺเมห มยฺหํ กฺลฺยาณมิตฺตา มเมตํ (๘) จิตฺตํ อตฺถิ ตฺเมหิ ปน อุปฺปาติตํ
เอวํ กริสฺสามีติ กนฺตฺวา ปิตริ วนฺทิตฺวา ปิตฺรา อาลิจฺจิตฺวา มตฺถเก จฺมฺพิตฺวา
วริ เต ปฺตฺตฺเท เทมิติ วุคฺโต (๙) อิจฺฉามหํ มหาราช ภกฺวนฺตํ เตมาสํ

๑. ม. ย. หังสวตีโต ฯ ๒. ม. ย. วิสติโยชนสเต ฯ ๓. ม. ย. เปเสตี ฯ

๔. ม. ย. กณฺหามิติ ฯ ๕. ส. ส. ปุณฺวิสฺสรสฺส ฯ ๖. ส. ม. ย. เอกํ อาทาย คมนิยํ ฯ

๗. ม. ย. อุปฺภูจฺจาทู วริ ฯ ๘. ม. น. เมตํ ฯ ๙. ม. ย. วุคฺเต ฯ

จตุหิ ปจฺเจยหิ อุกฺกหนฺโต ชีวิตฺ อจลฺ (๑) กาคฺ อิมํ เม เทว วรํ เทหิตฺ อห ๕
น สกฺกา ตาต อญฺญํ วเทหิตฺ ๕ (๒) เทว ขตฺตฺยานํ นาม เทวถา นตฺถิ เอตเทว
เม วรํ เทหิ น มม อญฺเณน อตฺถิตฺ ๕ ตาต พุทฺธานํ นาม จิตฺตํ พุทฺธานํ สเจ
ภควา น อิจฺฉิสฺสตี มยา ทินฺเนปิ ก็ ภวิสฺสตีติ ๕ สาธฺ เทว อหํ ภควโต จิตฺตํ
ชานิสฺสามิตฺ วิหารํ คโต ๕

เตน จ สมเยน ภตฺตกิจฺจํ นิฏฺฐาเปตฺวา ภควา คนฺธกฺกฺขี ปวิฏฺโฐ โหติ
โส มนฺฑลมาเพ สนฺนิปตฺตานํ ภิกฺขุณฺํ สนฺตีกํ อคมาสิ ๕ เต ตํ อหํสุ ราชปฺตฺต
กสฺมา อากโตสฺสีติ ๕ ภควนฺตํ ทสฺสนาย ทสฺเสถ เม ภควนฺตนฺติ ๕ น มยํ ราชปฺตฺต
อิจฺฉิตฺติจฺฉิตฺตกฺขณฺเ สตฺถารํ ทฏฺฐํ ลภามาติ ๕ โโก ปน ภนฺเต ลภตฺติติ ๕ สุมนฺตเถโร
นาม ราชปฺตฺโตติ ๕ โส กุหิ ภนฺเต เถโรติ เถรสฺส นิสินฺนญฺจानํ ปุจฺฉิตฺวา
กนฺตฺวา วนฺทิตฺวา อิจฺฉามหํ ภนฺเต ภควนฺตํ ปสฺสิตฺตํ ทสฺเสถ เม ภควนฺตนฺติ
อห ๕ เถโร ปสฺสนฺตสฺเสว ราชกุมารสฺส อาโปกสิณฺชฺฉานํ สมาเป็นฺชิตฺวา มหาปจฺวี
อุทกํ อธิฏฺฐาย ปจฺวีนิมฺชฺชิตฺวา สตฺถุ คนฺธกฺกฺขีเยว ปาตฺรโหสิ ๕ อถ นํ ภควา
สุมน กสฺมา อากโตสฺสีติ อห ๕ ราชปฺตฺโต ภนฺเต ภควนฺตํ ทสฺสนาย อากโตติ ๕
เตนหิ ภิกฺขุ อาสนํ ปญฺญาเปหิตฺ ๕ ปุน เถโร ปสฺสนฺตสฺเสว

๑. ส. ม. ย. อวชฺฉมฺ ๕ ๒. ม. ย. วรหิตฺ ๕

ราชกุมารสุส พุทธาสนัน คเหตวา อนุโตคนุชกุฎิย นิมุชชิตวา พหิปริเวณ
ปาตุภวิตวา ปริเวณ อาสนัน ปณฺญาเปตี ฯ ราชกุมารโ อิมานิ เทว อจฺฉริยการณานิ
(๑) ทิสฺวา มหนฺโต วตายํ ภิกฺขุติ จินฺเตสิ ฯ

ภควาปี คนุชกุฎิโต นิภุมิตวา ปณฺณตฺเต อาสนเน นิสฺสีทิ ฯ ราชปฺตุโต ภควนฺตํ
วณฺทิตวา ปฏิสณฺจารี อกาลิ ฯ กทา อากโตสิ ราชปฺตุตฺตาติ วุตฺเต ฆนฺเต ตฺเมหฺสุ
คนุชกุฎิย (๒) ปวิญฺเจสุ ภิกฺขุ ปน น มยฺ อิจฺฉิตฺติจฺฉิตฺตฺกฺขณฺเน ภควนฺตํ ทญฺฺ
ลภามาติ มํ เณรสฺส สนฺติกํ ปาเหสุ ฯ เถโร ปน เอกวจนเนว ทสฺเสติ เถโร ฆนฺเต
ตฺมฺหากํ สาสเน วลฺลโภ มณฺเฑติ ฯ อาม ราชกุมาร วลฺลโภ เอส ภิกฺขุ มยฺหิ
สาสนเนติ ฯ ฆนฺเต พุทฺธานํ สาสเน ก็ กตฺวา วลฺลโภ โหตีติ ฯ (๓) ทานํ ทตฺวา
สีลํ สฺมาทียิตฺวา อุโปสถกมมํ กตฺวา กุมารธาติ ฯ ภควา อหิ เถโร วิย พุทฺธสาสนเน
वलฺลโภ โหตุกาโม เสว มยฺหิ ภิกฺขํ อธิวาเสธาติ ฯ อธิวาเสสิ ภควา ตฺมฺหิภาเวณ ฯ
ราชกุมารโ อตฺตโน วสนญฺฺจานํ คนุตฺวา สพฺพฺรตฺตี มหาสกฺการิ สชฺเชตฺวา
สตุตฺทิวสานิ ขนฺธาวารภตฺตํ นาม อทาสิ ฯ

สตุตฺตเม ทิวเส สตุถาริ วณฺทิตฺวา ฆนฺเต มยา ปิตุ สนฺติกา เตมาลํ อนุโตวสุลํ
ตฺมฺหากํ ปฏิชกฺคนวโร ลทฺโธ

๑. ม. ย. อจฺฉริยการณานิ ฯ ๒. ม. ย. คนุชกุฎิย ฯ ๓. ม. ย. วลฺลภา โหนฺตีติ ฯ

เดมาลี เม วสุสาวาลี อธิวาเสถาติ ฯ ภควา อตฺถิ นุ โข เตน (๑) อตฺถโถติ
 โอโลเกตฺวา อตฺถิติ ทิสฺวา สุตฺตคาเร โข ราชกุมาร ตถาคตา อภิรมนฺตีติ อหา ฯ
 กุมารโ อณฺเฑติ ภควา อณฺเฑติ สุตฺตาคติ วตฺวา อหิ ภนฺเต ปุริมตริ คณฺตฺวา วิหาริ
 การมิ มยา เปสึเต ภิกฺขุสตฺสทฺสเสน สทฺธี อาคจฺฉนฺตํ ปฏฺยณฺม คเหตฺวา (๒) ปิตฺ
 สนฺตํ คณฺตฺวา ทินฺนา เม เทว ภควตา ปฏฺยณฺวา มยา ปหึเต ภควนฺตํ เปเสยฺยาถาติ
 วตฺวา ปิตริ วนฺทิตฺวา นิภฺขมิตฺวา โยชเน โยชเน วิหาริ กโรนฺโต วิสตีโยชนสฺตํ
 อทฺธานํ คโต ฯ คณฺตฺวา จ อตฺตโน นกร วิหารญฺจานํ วิจฺฉินฺโต โสภสฺส (๓)
 กุญฺมพิภสฺส อุตฺตยณํ ทิสฺวา สตฺสทฺสเสน กิณฺตฺวา สตฺสทฺสสิ วิสทฺชเชตฺวา วิหาริ
 การสิ ฯ ตตฺถ ภควโต คณฺชกฺกฺเข สสทฺทฺชญฺจ รตฺติญฺจานทิวาญฺจานกฺกฺเขมฺมณฺทเป
 (๔) การตฺวา ปาการปริภฺขเป ทวารโกญฺจกญฺจ นิญฺจาเปตฺวา ปิตฺ สนฺตํ เปเสสิ
 นิญฺจิตํ มยฺหิ กิจฺจํ สตุถาริ ปหึณฺนถาติ ฯ

ราชา ภควนฺตํ โภเชตฺวา ภควา สฺมณสฺส กิจฺจํ นิญฺจิตํ คฺมฺหากํ คมนํ
 ปจฺจาสิสฺตีติ อหา ฯ ภควา ภิกฺขุสตฺสทฺสปริวฺโต (๕) โยชเน โยชเน วิหารสฺ
 วสฺมาโน อคฺมาสิ ฯ กุมารโ

๑. ม. ตตฺถ คเตน ฯ ๒. ม. ย. ภควนฺตํ ปฏฺยณฺม คหาเปตฺวา ฯ ๓. ส. โสภณสฺส
 นาม ฯ ม. โสภณนามสฺส ฯ ๔. ส. ม. ย. รตฺติญฺจานทิวาญฺจานตฺถาย ฯ
 # ๕. ส. ย. สตฺสทฺสทฺทฺชปริวารโ ฯ

สตถา อากจตตีติ สุตวา โยชนํ ปจฺจกฺคนฺตวา คนฺธมาลาทีหิ ปุชฺชมาโน วิหารํ ปเวเสตฺวา

สตสฺสเสน เม กิตฺติ สตสฺสเสน มาปิตฺติ

โสภนํ นาม อุชฺชานํ ปฏฺฐิคฺคณฺห มหามุนีติ

วิหารํ นิชฺชยาเทสิ ฯ โส วัสสุปนายิกทิวเส ทานํ ทตฺวา อตฺตโน ปุตฺตทาเร จ
อมฺเจจ จ ปกฺโกสาเปตฺวา อาห สตฺถา อมฺหากํ สนฺตํทํ ทูโรโตว อากโต พุทฺธา
จ นาม เม ฐมฺมครุโน (๑) น อามิสฺจกฺขุกา ฯ ตสฺมา อหํ อิมํ เตมาลํ เทว สาธุเก
นิวาเสตฺวา ทส สีลานิ สมาทียิตฺวา อิเชว วสิสฺสามิ ตฺเมห ชีณาสวสตสฺสเสสฺส
อิมินาว นีหาเรณ เตมาลํ ทานํ ทเทยฺยาถาติ ฯ

โส สุมนฺราชกุมารโ สุมนฺตเถรเสสฺ วสนฺภูจฺานสฺภาเคเยว จาเน วสนฺโต ยํ
เถโร ภควโต วตฺติ กโรติ ตํ สพฺพิ ทิสฺวา ตถาคเต (๒) เอกนฺตวตฺลโก เอส
เถโร เอตสฺเสว เม จานนฺตฺริ ปฏฺฐเจตฺติ วฏฺฐตีติ จินฺเตตฺวา อุกฺกจาย ปวารณาย
คามํ ปวิสิตฺวา สตฺตาหํ มหาทานํ ทตฺวา สตฺตเม ทิวเส ภิกฺขุสฺตสฺสเสสฺส ปาทุมฺเล
ติจิวริ จเปตฺวา ภควนฺตํ วนฺทิตฺวา ฆนฺเต ยเทตํ มยา สตฺตาหํ ขนฺธาวารโต (๓)
ปฏฺฐจาย ปุณฺณํ กตฺติ ตํ เนว สกฺกสมฺปตฺตี น พุรฺหุสมฺปตฺตี (๔) ปฏฺฐยฺนฺเตน
๑. ฐมฺมครุกา ฯ ๒. ม. อิมสฺมี จาเน ฯ ๓. ส. ม. ย. ขนฺธาวารทานโต ฯ
๔. ม. ย. มารพุรฺหุสมฺปตฺตี ฯ

พุทฐส ปน อุกุกจากกุก กุกกุกกุกกุก กุก ๗ ตสุมอ อห้ปี จ กุกกุก อนากเต
สุมนตुकโร วีย เอกสส พุทฐส อุกุกกุกโก โหมีติ ปญจปติกุกิเตน นิปติคุก (๑)
วนุที ๗ สตุถา ตสส อนนุตรายั ทิสวอ พุกากริคุกวอ ปกุกกุกมิ ๗ กุกมารอ ตั สตุควอ
พุทฐอ จ นาม อเทวชฎกถา โหนตุตีติ (๒) ทุกิยทิวเส โคตมพุทฐส ปตุตจิวริ
กเหตุวอ ปีกุกิโต ปีกุกิโต จ กุกกุกนุโต วีย อโหสิ ๗

โส ตสุมึ พุทฐูปปาเท วสุสสทสทสทานิ (๓) ทานั ทตุวอ สกुकเก นิพพุตติคุกวอ
กสสปพุทฐกाले पिण्ठाय जरโต เทรสส ปตุตคทคตุตถิ อุตตุริสากุกิ ทตุวอ ปุชั
อกากิ ปุน สกुकเก นิพพุตติคุกวอ ตโต จุโต พารานสิราชอ หตุวอ อูปริปาสาทวรกโต
คनुรमतหนโต อากาสน อากุกกुकนเต อุกุก ปจुकुकพุทฐे ทิสวอ ปกุกโกสอเปตุวอ (๔)
โกเชตุวอ อตุตโน มงुकुकุกยยานे तेत्ति อุกुक ปณณสาลาโย การेतुकวอ เตत्ति
นिसิทนตุถาย อตุตโน นิเวसन อุกुक สพุพรदनมยานิ पीजानि जेव मन्मियानिपि
मज्जानि ज मन्मिआररके ज प्पुकियातेตุวอ ทส वसुससहसुतानि अुपुकुकानं ओकालि ๗
เอตานิ ปากुकुकुकुकานานิ ๗

กปปสทสทสสิ ปน ทานั ททมานอว อมุกากิ โพรสิสตุเตน สทฐิ ตุกิสิตปุเร
นิพพุตติคุกวอ ตโต จุโต อมิโตทนสกุกสส

๑. ม. ย. ปติกุกิหิตुकวอ ๗ ๒. ส. ย. เทวชฎกถา น โหนตุตีติ ๗ ม. อเทวชฎกถา
โหนตุตีติ ๗ ๓. ม. วสุสสทสทสสิ ๗ ๔. ม. นิมนตุาเปตุวอ ๗

เคเห นิพพตติ ฯ อถสฺส สพฺเพว ฌาตเก อานนฺทิตเต ปมฺมทิตเต กโรนฺโต ชาโตติ
อานนฺโทเตวสฺส นามํ อํกํสุ ฯ โส อนฺุพฺพเพน กตาทินิกฺขมเนน (๑) สมฺมาสมฺโพธิ
ปตฺวา ปจฺมคมเนน กปิลวตฺถุ อากนฺตฺวา ตโต นิกฺขมฺนฺเต (๒) ภควติ ภควโต
ปรีวารตฺถุ ราชกุมารสฺสุ ปพฺพชนฺเตสฺสุ ฆฏทียาทิหิ สทฺธิ นิกฺขมิตฺวา ภควโต สนฺติเก
ปพฺพชิตฺวา นจิสฺเสว आयสฺมโต ปุณฺณสฺส มนฺตานิปตฺตสฺส สนฺติเก ฆมฺมกถํ สุตฺวา
โสตปาตฺตตีผล ปตฺติภูจฺหิ ฯ

เตน โข ปน สมเยน ภควโต ปจฺมโพธิยํ วิสตีวสฺसानิ อนิพฺพธา อุปฺภูจาทกา
อเหตุํ ฯ เอกทา นาคสมาโล ปตฺตจิวริ คเหตุวา วิจิริ เอกทา นาคีโต เอกทา
อุปฺวาโน เอกทา สุนกฺขตฺโต เอกทา จุนฺโท สมณฺฑเทโส เอกทา สาคโต
เอกทา ราโช เอกทา เมฆิโย ฯ ตตฺถ เอกทา ภควา นาคสมาตฺถเรน สทฺธิ
อทฺธานมคฺคํ ปฏฺธิปฺนฺโน (๓) เทวธาปถํ ปตฺโต ฯ เถโร มคฺคา โอกฺกมฺม (๔) ภควา อหํ
อิมินา มคฺเคน คจฺฉามิตฺติ อาห ฯ อถ นํ ภควา เอหิ ภิกฺขุ อิมินา มคฺเคน
คจฺฉามาติ อาห ฯ โส หนฺต ภควา ตุมฺหากํ ปตฺตจิวริ คณฺ्हล อหํ อิมินา
มคฺเคน คจฺฉามิตฺติ วตฺวา ปตฺตจิวริ ภูมฺิยํ จเปตฺตุ อารทฺโธ ฯ อถ นํ ภควา
อาห ภิกฺขุติ วตฺวา ปตฺตจิวริ คเหตุวาว คโต ฯ

๑. สී. ม. ยฺ. กตาทินิกฺขมเนน ฯ ๒. ม. นิกฺขมฺนฺเต ฯ ๓. อุทานเน ปน อทฺธานมคฺคปฏฺธิปฺนฺโนติ
ปาติ ขายติ ฯ ๔. สී. อุกฺกมฺม ฯ

ตสฺสปี ภิกฺขุโน อิตฺเรณ มกฺเคน คจฺฉโต โจรา ปตฺตจิวฺรณฺเจว หรีสุ สีสณฺจ
ภินฺทิสฺสุ ฯ (๑) โส ภควา อิทานิ เม ปฏฺฐิสรณฺํ น อญฺโฆติ จินฺเตตฺวา โลหิตฺเตน กลนฺเตน
ภควโต สนฺตํ อากมิ ฯ กิมิทํ ภิกฺขุติ จ วุตฺเต ตํ ปวฺตฺตี อโรเจตี ฯ อถ นํ ภควา มา
จินฺตยิ ภิกฺขุ เอตสฺส การณฺายว ตํ นิวารยิมฺหาติ วตฺวา สมฺสฺสาเสตี ฯ

เอกทา ปน ภควา เมฆียตฺถเรณ สทฺธี ปาจฺฉินวํสมิกทาเย (๒) ชนฺตุคามํ อคฺมาตี ฯ
ตตฺราปี เมฆโย ชนฺตุคามเม ปิณฺฑาย จริตฺวา นทีตีเร ปาสาทิกํ อมฺพวนํ ทิสฺวา ภควา
ตุมฺหากํ ปตฺตจิวฺรํ คณฺหถ อหํ ตสฺมี อมฺพวเน สมณฺชมฺมํ กโรมีติ วตฺวา ภควตา
ติภฺขตฺตํ นิวารยมาโนปี คนฺตฺวา อกฺุสสวิตฺกเกหิ อนฺวาวสนฺโต (๓) ปจฺจาคนฺตฺวา ตํ
ปวฺตฺตี อโรเจตี ฯ ตํปี ภควา อิมเมว เต การณฺํ สลฺลภฺเขตฺวา นิวารยิมฺหาติ
วตฺวา อนฺุพฺพเพน สาวตฺถิ อคฺมาตี ฯ ตตฺถ คนฺชฺกุฏฺฐิปริเวณฺเ ปณฺณตฺตปวฺรพฺพทฺธาสนเ
นินฺโน ภิกฺขุสํปฺริวโต ภิกฺขุ อามนฺเตสี ภิกฺขเว อิทานิ มหฺลลโก เอกจฺเจ
ภิกฺขุ อิมินา มกฺเคน คจฺฉมาตี วตฺวา (๔) อญฺเณน คจฺฉนฺติ เอกจฺเจ มยฺหํ
๑. หตฺถเหหิ วา ปาเทหิ วา อาโกแณฺสุ ปตฺตตฺถจ ภินฺทิสฺสุ สงฺฆาภูณฺจ วิปฺผาเลสนฺติ
ปาติ ทิสฺสตี ฯ ๒. อุทานเ ปน จาติกาโย วิหฺรติ จาติเก ปพฺพเตติ ปาติ ทิสฺสตี ฯ
๓. สී. ม. อนฺวาสฺตฺโต ฯ ยฺ. อนฺวาสฺนฺโน ฯ อนฺวาสฺโตติ จ ปาติ ทิสฺสตี ฯ
๔. ม. วุตฺเต ฯ

° ปตฺตจิวโร ภูมียิ นิกฺขิปนฺติ มยฺหิ นินฺทชฺชูปฺปญฺจกํ เอกํ ภิกฺขุํ ชานาถาติ ฯ ภิกฺขุณฺ
 ฌมฺมสฺสเวโค อุกฺกปาติ ฯ อถายสฺมา สาริปฺตฺโต อุกฺกยาสาสนา ภควนฺตํ วนฺทิตฺวา
 อหิ ฆนฺเต ตฺมฺเหเยว ปฺภุชฺชมาโน สตฺสหสฺสกปฺปาธิกํ อสงฺเขยฺยํ ปารมิโย ปฺรยิ
 นนฺ มาทิสฺส มหาปญฺจโล อูปฺปญฺจาโก นาม วญฺญติ อหิ อูปฺปญฺจหิสฺสามิตฺติ อาท ฯ ตํ ภควา
 อลํ สาริปฺตฺตํ ยสฺสํ ทิสายํ ตฺวํ วิหฺรสิ อสฺสณฺณา เว สาทิสฺสาคฺวหิ โอวาโท พุทฺธานํ
 โอวาทสทิสฺส น เม ตยา อูปฺปญฺจจากกิจฺจํ อตฺถิตฺติ ปฏิกฺกขิปี ฯ เอเตเนว อูปาเยน
 มหาโมคคฺคฺลลนํ อาที กตฺวา อสฺตีตฺติมหาสาวกา อุกฺกหิสฺส ฯ เต สพฺเพ ภควา ปฏิกฺกขิปี ฯ

อานนฺทตฺถโร ปน ตฺมฺเหเยว นิสฺสีทึ ฯ อถ นํ ภิกฺขุ อาทิสฺส อาวุโส อานนฺท
 ภิกฺขุสฺสํ อูปฺปญฺจจากกฺกฺจํ ยาจติ ตฺวํปี ยาจาทิตฺติ ฯ ยาจิตฺวา ลทฺชญฺจํ นาม
 อาวุโส กิทิสฺสํ โหติ กิ มํ สตฺถา น ปสฺสติ ฯ สเจ สตฺถา โรเจสฺสติ อานนฺโท มํ
 อูปฺปญฺจหฺตฺติ วกฺขตีติ ฯ อถ ภควา น ภิกฺขเว อานนฺโท อณฺเณน (๑) อุสฺสาเหตุพฺโพ
 สยเมว ชานิตฺวา มํ อูปฺปญฺจหิสฺสตีติ อาท ฯ ตโต ภิกฺขุ อุกฺกเจหิ อาวุโส อานนฺท
 ทสพลํ อูปฺปญฺจจากกฺกฺจํ ยาจาทิตฺติ อาทิสฺส ฯ เถโร อุกฺกหิตฺวา จตฺตาโร ปฏิกฺกเขปา
 จตฺสฺสโร จ อายาจนาคิ อุกฺก วเร ยาจิ ฯ

๑. ม. อณฺเณหิ ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอตทคควคควณณา หน้ ๓๕๖

จตุตาริ ปฏิกุเขปา นาม สเจ เม ฆนเต ภควา อตตนา ลทฐิ ปณิถึ จีวรึ
น ทสฺสตี ปิณฺฑปาถึ น ทสฺสตี เอกนฺธกุฏี วสตี น ทสฺสตี นิมนฺตเน (๑) มึ
คเหตุวาน คมิสฺสตี เอวม่าหึ ภควนฺถึ อุปฺภุจหิสฺสามีตี วตฺวา กึ (๒) ปเนตฺถ
อานนฺท อาทีนัว อทฺทสาตี วุตฺเต อาห สจ่าหึ ฆนเต อิมานึ วตฺถุนึ ลภิสฺสามึ
ภวิสฺสนฺตี วตฺตาริ อานนฺโท ทสฺพลเน ลทฐิ ปณิถึ จีวรึ ปรีภุจฺชตี ปิณฺฑปาถึ
ปรีภุจฺชตี เอกนฺธกุฏี วสตี นิมนฺตณึ (๓) คจฺจตี ๑ เอถึ ส่าภึ ลภนฺโต ตถาคถึ
อุปฺภุจฺหตี โก เอวึ อุปฺภุจฺหโต (๔) ภาริตี ๑ อึเม จตุตาริ ปฏิกุเขเป ยาจิ ๑

จตฺสึโส อายาจนา นาม สเจ ฆนเต ภควา มยา คหิตึ นิมนฺตณึ คมิสฺสตี
สจ่าหึ ตึโรรฺภุจ่า ตึโรชนปทา ภควนฺถึ ทภฺจึ อาคถึ ปรีถึ อาคตภฺชเนเยว
ภควนฺถึ ทสฺเสถึ ลจฺจามึ ยทา เม กงฺขา อุปฺปชฺชตี ตสฺมีเยว ขณ ภควนฺถึ
อุปฺสงฺกมิต्तึ ลจฺจามึ ตถายั ภควา มยฺหึ ปรมฺมุข่า ชมฺมึ เทเสตี ถึ อากนฺตฺวา
มยฺหึ กเถสฺสตี เอวม่าหึ ภควนฺถึ อุปฺภุจหิสฺสามีตี วตฺวา กึ (๒) ปเนตฺถ อานนฺท
อานิสฺสั ปสฺสตีตี วุตฺเต อาห อึช ฆนเต สทฺธา กุลปฺตฺตา ภควโต โอก่าถึ
๑. ม. ย. นิมนฺตณึ ๑ ๒. สึ. กมฺปเนตฺถ ๑ ม. กึ ปเนตฺถ ๑ ๓. สึ. เอกนิมนฺตณึ ๑
ม. เอกโต นิมนฺตณึ ๑ ๔. สึ. ย. อุปฺภุจ่าเน ๑

อลภนุตา มั เอวิ วทนต์ เสว ภนุเต อานนุท ภควตา สทฐี อมหากั ฆเร
 ภิกุขั คณฺหยุยาถาติ ฯ สเจ ภควา ตตถ น คมิตฺตติ อิจฺฉิตกฺขณฺเวยว ปริสั
 ทสฺเสตฺถุ กงฺขณฺจ วิโนเทตฺถุ โอกาสั น ลจฺฉามิ ภวิสฺสนฺติ วตฺตาโร ก็ อานนุโท
 ทสพลั อูปฺภุจาทิ ฯ เอตฺตกัปิตฺส ภควา อนุคฺคหั น กโรตติ ฯ ภควโต จ ปรมฺมุขา
 มั ปุจฺฉิตฺสนฺติ อัย อาวุโส อานนุท กถา อิทั สุตฺตํ อิทั ชาตกั กตถ
 เทสิตนฺติ ฯ สจาทั ตั น สมฺปาทยิตฺตสํมิ (๑) ภวิสฺสนฺติ วตฺตาโร เอตฺตกัปิตฺ อาวุโส
 น ชานาติ กสฺมา ตวั ฉายา วิย ภควนฺตํ อวิชนฺโต ทิฆมฺรตฺตํ วิจรตฺติ ฯ
 เตนาทั ปรมฺมุขา เทสิตสฺสาปี ฆมฺมสฺส ปฺน กถนั อิจฺฉามิติ ฯ อิมา จตฺสฺโส
 อายาจนา นาม ยาจิ ฯ ภควาปิตฺส อทาสิ ฯ เอวิ อิมเ อภฺจ วเร กเหตุวา พุทฺธูปฺภุจาทิโก
 (๒) อโหสิ ฯ

ตสฺเสว จานนฺตรั ปตฺถยนฺตสฺส (๓) กปฺปสฺตสฺสทฺสสั ปุริตฺตานั ปารมิตันฺ ผลั
 ปาปฺณิ ฯ โส อูปฺภุจาทิ กุจันนั ลทฺฐทิวสโต ปฺภุจาย ทสพลั ทฺวิเรน อุตฺเทน ติวิเรน
 ทนฺตกฺกุเจน หตฺถปาทปริกมฺเมน ปิฏฺฐิจิปริกมฺเม คนฺธกฺกุปริเวณฺสมฺมุชฺชเนนาติ เอวมาทิติ
 กิจฺเจหิ อูปฺภุจนฺโต อิมาย นาม เวลาย สตฺถุ อิมั นาม ลทฺฐุ
 # ๑. สี. ย. สมฺปายิตฺตสํมิ ฯ ๒. สี. ม. ย. นีพทฺฐูปฺภุจาทิโก ฯ ๓. สี. ม. จานนฺตรสฺส อตฺถาย ฯ

วมุญตี อิทํ นาม กาคํ วมุญตีติ ฯ ทิวสภาคํ สนฺติกาวจโร หุตฺวา รตฺติภากสมนฺนฺตเร
 มหนฺตํ ทณฺททีปิกํ กเหตุวา เอกรตฺตี คนฺธกฺฎิปริเวณฺณํ นว วาเร อนุปริยาติ ฯ (๑)
 เอมญฺจสฺส ปฏฺวีจณฺ์ อโหสิ สจเจ เม ถินมิทฺธํ โยกฺกเมยฺย ทสพลเณ ปกฺโกสิเต
 (๒) ปฏฺวีจณฺ์ ทาคฺ์ น สกฺกณฺเณยฺยณฺ์ ฯ ตสฺมา สพฺพรตฺตี ทณฺททีปิกํ หตฺเถน น มุญฺจติ ฯ
 อิทเมตฺถ วตฺตุ ฯ อปรภาเค ปน สตฺถา เขตฺวเน วิหรนฺโต อนเณปริยาเยน
 ฌมฺมภณฺฑาคาริกสฺส อานนฺตฺเถรสฺส วมณฺ์ กเหตุวา เถโร อิมสฺมี สาสเน
 พหุสฺสตานํ สติมนฺตานํ คติมนฺตานํ ฌติมนฺตานํ อุปฏฺฐจกานณฺจ ภิกฺขุณฺ์ อคฺคภูจเณ
 จเปตีติ ฯ

อฺรฺวเวลกสฺสปตฺเถรวตฺตุ

ฑุติเย มหาปริสานฺนฺติ มหาปริวารานํ อฺรฺวเวลกสฺสโป อคฺโคติ ทสฺเสติ ฯ
 อณฺเณสณฺหิ เถรานํ กณฺจิ กาลํ มหาปริวารา โหณฺติ กณฺจิ กาลํ อปฺปา อิมสฺส
 ปน เถรสฺส ฑุวิหิ ภาตฺเกหิ สทฺธิ เอกสมณฺสหัสสํ นิพฺพุทฺทปริวโรว อโหสิ ฯ เตสุ
 เอกกสฺมี เอกกํ ปพฺพาชนฺเต เทว สมณฺสหัสสานิ โหณฺติ เทว เทว ปพฺพาชนฺเต
 (๓) ติณฺิ สหฺสสานิ โหณฺติ ฯ ตสฺมาโส มหาปริวารานํ อคฺโค นาม ชาโต ฯ กสฺสโปติ
 ปนสฺส

๑. สฺ. ยฺ. อนุปริยาติ ฯ ๒. ม. ยฺ. ทสพล ปกฺโกสนฺเต ฯ ๓. ม. ปพฺพาชนฺเต ฯ

โคตติ ๗ อรุเวลาช ปพพชิตตดา อรุเวลกสสโปติ ปณณายิตถ ๗ ตสส ปณหากมเม
อยมนุப்புฟีกถา ๗

อัยปี หิ ปทุมุตตรพุทธกาลเอ หัสวตีนนเร กุลเคเห ปฐิสนุธี กเหตุวา วยปุตโต
สตุถุ ชมมกถิ์ สุนนุโต สตุถาริ์ เอกั กิกขุ มหาปริสานั อคคกฐาเน จเปนุตั ทิสวา
มยาปี อนาคเต เอวรูเปน ภวิตุ วญญตีติ สตุถาหิ พุทธปมุงสส กิกขุสัมสส มหาทานั
ทตวา ติจีวเรน อจญาเหตุวา สตุถาริ์ วนุทิตวา มหาปริสานั อคคกฐาเน (๑) ปญจัน
อกาสิ ๗ สตุถา อนนุตรายิ์ ทิสวา อนาคเต โคตมพุทธสส สาสเน มหาปริสานั อคโค
ภวิสสตีติ พุยากริตวา ปกุกามิ ๗

โสปี กุลปุตโต ยาวชีวั กุลยามกมมึ กตวา เทวมนุสเสสุ สัสรนุโต อโโต
ทวานวุติกปมตถเก (๒) ปุสสพุทธสส (๓) เวมาติกกนิญฐาตา หุตวา นิพพตโต ปิตา
มหินุทราชา นาม. อปเร ปนสส เทว กนิญฐาตโร อเหตุ ๗ เอวั เต ตโย
ภาตโร วิสิ วิสิ จานนุตริ์ ลภิส ๗ เต เหญจา วุตตนเยเนว กุปิตั ปจจนุตั วุปลเมตวา
ปีตุ สนุติกา วริ์ ลภิตวา เตมาสิ์ ทสพลั ปฐิชคคิสสามาติ วริ์ คณหีส ๗ อถ เนสิ์
เอตทโหสิ อเมหหิ ทสพลั ปฐิชคคนเตหิ อนุจจวิกั กาคู วญญตีติ เอกั อมจจ
อุปปาทกฐาเน จเปตวา เอกั อายวชานนกั กตวา

๑. ม. อคคภาวตถิ์ ๗ ๒. ม. เทวานวุติกปมตถเก ๗ ๓. ม. สุสสพุทธสส ๗

เอกั พุทฐปมุขสส ภิกขุสัสมสส ปรีเวสณกุกกาเน (๑) จเปตวา อตตโน
ทสสีตานี สมหาย เตมาลี สิกขาปทานิ รุกขีสุ ฯ เต ตโย อมจจา เหฎฐา วุตตนเยเนว
อิมสมึ พุทฐปปาเท พิมพิสารวิสาขรูกกาปาลา ซาตา ฯ

เต ปน ราชกุมารา วูกจวสเส ทสพลเส สหตถา พุทฐปมุขั ภิกขุสัสมั
ปจจยปุชาย ปุเชตวา (๒) ยาวซีวั กุลยาณกมุมั กตวา อมุหาคั ทสพลสส นิพพตติโต
ปุเรตรเมว พุราหุณกุลเส นิพพตติตวา อตตโน โคตตวเสน ตโยปี ซนา กสสปาเอว
จ นาม ซาตา ฯ เต วยปุตตา ตโย เวเท อุกกณหีสุ ฯ เตสุ เซฎฐกสส ปณจ
มาณวกสตานี ปรีวาโร อโหสิ มชฌิมสส ตีณิ กนิฏฐสส เทว ฯ เต อตตโน คนุเส
สารี โอลิเกตวา (๓) ทิฏฐธมมิกเมว ปสสีสุ น สมุปรายิกั ฯ อถ เนลั
เซฎฐกาตา อตตโน ปรีวาเรน สทธี อูรวลั คนตวา อิลิปพพชั ปพพชิตวา
อูรวลกสสโป นาม ซาโต มหาคงกานทิวังเก (๔) ปพพชิต นทิกสสโป นาม ซาโต
คยาสิเส ปพพชิต คยากสสโป นาม ซาโต ฯ

เอวนเตสุ อิลิปพพชั ปพพชิตวา ตตถ วสนเตสุ พหุนัน ทิวสานัน อจเจเนน
อมุหาคั โพธิสตุโต มหาภินิกขมนัน นิกขมิตวา

- # ๑. สี. ม. ปรีเวสณกุกกาเน ฯ ๒. ปรีราณ. ปุชิตวาติปี ฯ ๓. ม. โอลิเกนตวา ฯ
- # ๔. สี. ม. มหาคงกานทิวังเก ฯ

ปฏิลทฐ (๑) สพพณณตถาโณ อนุกุกเมน ฐมมจกุกั ปวตเตตถวา ปณจวคคิยตถเร
 อรหตเต ปตติฐฐาเปตถวา ยสทารกปมูเข ปณจปณณาสสหายเกปี วินตถวา สฐฐี
 อรหนเต จรต ธิกขเว จาริกนตติ พหุชนหิตาย จาริกั เปเสตถวา ภททวคคิเย วินตถวา
 อรุเวลกสสปสส เหตุ ธิสฐวา มยิ คเต ตโย ภาตติกา สปริวารา อรหตตั ปาปณิสสนตติ
 ฌตถวา เอกโก อทตติโย อรุเวลกสสปสส วสนฐฐานัน ฌตถวา วสนตถาย อคยาการั
 ยาจิตถวา ตตถถ คตติ (๒) นาคทมนัน อาทิ กตถวา อทตถุทตถสทสเสทติ ปาฐฐิหาริเยทติ
 อรุเวลกสสปี สปริวาริ วินตถวา ปพพพาเซสิ ๑ ตสส ปพพชิตถาว ฌตถวา อิตเรปี เทว
 ภาตโร สปริวารา อานตถวา ปพพชิสสุ สพเพปี เอทติทิกขุ อิทฐิมยปตตจิวรชรา อเหตุ ๑
 สตถถา ตั สมนสทสสตั อาทาย คยาสีสตั ฌตถวา ปิฐฐิปาสาณ นิสินโน
 กถัน ุ โข เอเตตตั ฐมมเทสนา สปปายาติ โอลิเกนโต อิม อคคิ ปริจรรนตถา ปพพชิสสุ (๓)
 อิมตั ตโย ภเว อาทิตถตถการสทิสเส กตถวา ทสเสต্তু วฐฐฐิตติ อาทิตถตถปரியาสตตติ (๔)
 เทเสสิ ๑ เทสนาปริโยसाने สพเพเว อรหตตั ปตถตา ๑ สตถถา เตทติ ปริวโต อนุปพเพน
 พิมพิสาร์รณโย ทินนัน ปฐฐิณณัน ฌตถวา (๕) ราชกหนกเร ลฐฐิวณณุยานัน อคมาสิ ๑
 # ๑. ม. ปฐฐิวิทฐ... ๑ ๒. ม. กตติ ๑ ๓. ม. วิจรัสสุ ๑ ๔. วิ. มหา. ๔/๕๕/๖๒ ๑
 # ๕. ส. ม. ทินนปฐฐิณณตถตา ๑

ราชา ทสพลสฺส อากตภาวํ สุตฺวา ทฺวาทสนฺหุเตหิ พุราหฺมณคหฺปติเกหิ สทฺธิ
สตฺถารํ อฺปฺสงฺกมิตฺวา วนฺหิตฺวา เอกมฺนุตํ นิสฺสีทิ ฯ สุตฺถา สพฺพาวนฺตํ ปริสฺสํ โอลฺเกตฺวา
มฺหาชนํ อฺรฺุเวลกสฺสปฺสฺส นฺิปจฺจกัรํ กโรนฺตํ ทิสฺวา อิมํ มยฺหํ วา กสฺสปฺสฺส วา
มฺहनฺตภาวํ น ชานนฺติ สฺวิตกฺกา จ นาม เทสนํ สมฺปฏฺิจฺฉิตฺตํ น สกฺโกนฺตฺติ จินฺเตตฺวา
กสฺสปฺ ตฺยฺหํ อฺปฺฏฺจกานํ วิตกํ ฉินฺทาติ เถรสฺส สลฺยํ อทาสิ ฯ เถโร สตฺถู วจนํ
สมฺปฏฺิจฺฉิตฺวา อฺฏฺจายาสนา สตฺถารํ ปญฺจปติฏฺิจิเตน วนฺหิตฺวา ตาลปฺปมาณํ อากาถํ
อฺปฺปติตฺวา อิทฺธิวิภฺพนํ ทสฺเสตฺวา สตฺถา เม ภนฺเต ภควา สาวโกหฺมสฺมิ สตฺถา เม
ภนฺเต ภควา สาวโกหฺมสฺมิติ วจฺวา โอรุຍฺหํ ทสฺพลสฺส ปาเท วนฺหิตฺวา
สตฺถเม วาเร สตฺถตฺตาลปฺปมาณํ อากาถํ อพฺภุคฺคฺนตฺวา ทสฺพลสฺส ปาเท วนฺหิตฺวา
เอกมฺนุตํ นิสฺสีทิ ฯ ตสฺมี กาลํ มฺหาชนํ อຍํ โลกํ มฺหาสมฺโณติ สตฺถริ นฺิปฺพิตฺกโก ชาโต
อถ (๑) สตฺถา ฐมฺมํ เทเสสิ ฯ เทสนาปฺริโยสาเน ราชา เอกาทสนฺหุเตหิ
พุราหฺมณคหฺปติเกหิ สทฺธิ โสตาปฺตฺติสฺเส ปติฏฺิจิโต เอกํ นหฺตํ อฺปาสกตฺตํ ปฏฺิวเทสิ ฯ
เต หิ อฺรฺุเวลกสฺสปฺปริวารา สหສမတฺตา ภิกฺขุ อตฺตโน อาเสวนวเสน (๒) จินฺเตສු
อมฺหากํ ปพฺพชิตฺกိจฺจํ มตฺถกံ

๑. ม. อถสฺส ฯ ๒. ม. อาเสวนวเสน ฯ

ปตต์ พหิ คนตุวา ก็ กริสฺสามาติ อรุเวลกสฺสปตฺเถริเยว ปริวารेतฺวา วิจรีสุ ฯ เตสุ
เอเกกสฺมี เอเกกํ นิสฺสิตกํ คณฺหนฺเต เทว สหสฺसानิ เทว เทว คณฺหนฺเต ตีณิ สหสฺसानิ
โหนฺติ ฯ ตโต ปฏฺจาย ยตฺตกา เตสํ นิสฺสิตกา ตตฺตเก กเถตุ วัฏฺฏตีติ ฯ อิทเมตฺถ วตฺถุํ ฯ
อปรภาเค ปน สตฺถา เขตฺวเน วิหรนฺโต เถริ มหาปริสํนํ อคฺคภูจํเน จเปสีติ ฯ

กาฬุทายิตฺเถรวตฺถุ

ตติเย กุลปฺปสาทกานฺนฺติ กุลํ ปสาเทนฺตํนํ ฯ อัยฺ หิ เถโร อทฺธิฏฺฐพฺพุทฺทสฺเสว (๑)
สุทฺโธทนมหาราชสฺส นิเวสนํ ปสาเทสิ ตสฺมา กุลปฺปสาทกานํ อคฺโค นาม ชาโต ฯ
ตสฺส ปณฺหากมฺเม อยมฺนุพฺพุทฺธิกา ฯ

อัยฺ หิ ปทุมุตฺตรพฺพุทฺทกาเล หํสวตีนฺนเร กุลเคเห นิพฺพุตฺโต สตฺถุ ฌมฺมเทสนํ สฺถนฺนโต
สตฺถาริ เอกํ ภิกฺขุํ กุลปฺปสาทกานํ อคฺคภูจํเน จเปนฺตํ ทิสฺวา อธิการกมฺมํ กตฺวา ตํ
จํนนฺตรํ ปฏฺจเจสิ ฯ โส ยาวชีวํ กุสลํ กตฺวา เทวมฺนุสฺเสสฺส สฺสรนฺโต อมฺหากํ โปธิสตฺตสฺส
มาตุ กุจฺฉิยํ ปฏฺิสนฺธิคหฺนทิวเส กปฺลวตฺถุสฺมีเยว อมฺจจเคเห ปฏฺิสนฺธิ คณฺหิ

๑. ม. อทฺธิฏฺฐพฺพุทฺทสฺสนํเยว ฯ

ชาตทิวเส โพธิสตุเตนปี สทฐีเยว ชาโตติ ตํ ทิวสฺยเว ตํ ทุกฺกุจุมฺพิฏฺเฏ (๑)

นิปชฺชาเปตฺวา โพธิสตุตฺตสฺส อุปฺภูจฺจานตฺถาย นยฺสิ ฯ

โพธิสตุเตน หิ สทฐี โพธิรุกฺโข รามฺหฺลมาตา จตฺสฺโส นิธิกฺุมภฺโย อารโหณฺยหฺตฺถิ

กณฺจโก (๒) ฉนฺโน กาพฺุทฺทายีติ อิมํ สตุตฺตํ เอกทิวเส ชาตตฺตฺตา สตุตฺตสฺหชาตา (๓)

นาม อเหตุํ ฯ

อดสฺส นาม คหณทิวเส สกถนาครสฺส อุทกฺคจิตฺตทิวเส ชาโตติ อุทฺทายีเตว
นามํ อํกฺสุ ฯ โลกํ กาพฺุชฺชาตฺกตฺตฺตา ปน กาพฺุทฺทายี นาม ชาโต ฯ โสปี โพธิสตุเตน สทฐี
กุมารกิปฺ (๔) กิพฺุนฺโต วุทฺุฑฺธิ อคฺมาสิ ฯ โส (๕) อปรภาเค โพธิสตุโต มหาภินิฏฺขมนํ
นิฏฺขมิตฺวา อนุกฺกเมน สพฺุพฺุณฺณตฺตํ ปตฺวา ปวตฺตติตฺตปวรชฺมมจกฺโก โลกานุกฺคหํ กโรนฺุโต
ราชคหํ อุปฺนิสฺสาย วิหฺรติ ฯ ตสฺมี สมเย สฺุทฺุโรทฺนมหาราชา สิทฺุชฺตถกฺุมารโ อภิสฺมุโพธิ
ปตฺวา ราชคหํ อุปฺนิสฺสาย เวพฺุวเน วิหฺรติติ สฺุตฺวา ปุริสสทฺุสฺสปริวาริ อํกํ อมจํ ปฺุตฺตํ เม
อิชฺ อานหิตี เปเสสิ ฯ โส สฺุทฺุจฺโยชนมคฺคํ กนฺุตฺวา ทสฺพลสฺส จตฺุปฺริสมชฺุณเ
นิสิทิตฺวา ชฺุมฺมเทสนเวลาย วิหฺาริ ปาวิสิ ฯ โส ตฺิฏฺุจฺจตฺตาว รณฺุณา ปหิตสฺาสนนฺุติ
ปฺริสปฺริยนฺุเต จิโต สตุตฺตํ ชฺุมฺมเทสนํ

๑. สฺิ. ทุกฺกุจุมฺพิฏฺเฏ ฯ ม. ทุกฺกุจุมฺพิฏฺเฏ ฯ ๒. สฺิ. กนฺุถโก ฯ ม. ยฺ. กณฺุทฺุโก ฯ

๓. ม. ยฺ. สหชาตา ฯ ๔. สฺิ. ยฺ. กุมารกิปฺกํ ฯ ๕. ม. อยฺ ปาโจ นตฺถิ ฯ

สุตฺวา ยถาจิโตว สทฺธิ ปุริสสทฺสเสหิ อรหตฺตํ ป้ปฺปณิ ๑ อถ เนถํ สตฺถาเอถ
ภิกฺขวโถติ หตฺถํ ปส้เรสิ สทฺเพ ตํขณณเวย อิทฺธิมยปตฺตจิวรรธา วสฺสสติกตฺถเธา
วีย อเหตุํ ๑ อรหตฺตํ ปตฺตกถาโต ปฏฺฐาย ปน อริยา นาม มขฺมตฺตาว โหนตฺติ
รณฺญา ปหิตส้สสนํ ทสพลสฺส น กเถสิ ๑ ร้ชา เนว ตโต (๑) อากจฺมตฺติ น ส้สสนํ
สุยยตฺติ เอหิ ตาต ตวํ กจฺจมาติ เตเนว นียาเมน อณฺณํ อมจฺจํ เปเสสิ ๑ โสปี คนฺตฺวา
ปุริมเนยเนว สทฺธิ ปุริสาย อรหตฺตํ ปตฺวา ตฺถนฺหิ อโหสิ ๑ เอวํ นวหิ อมจฺเจหิ สทฺธิ
นว ปุริสสทฺสสนานิ เปเสสิ ๑ สทฺเพ อตฺตโน กิจฺจํ นิฏฺฐาเปตฺวา ตฺถนฺหิ อเหตุํ ๑

อถ ร้ชา จินฺเตสิ เอตฺตกา นาม (๒) มยิ สีนะหาภาวะน ทสพลสฺส
อิฐาคมนตฺถาย น กิณฺจิกถยีสฺส อณฺโณ (๓) คนฺตฺวาปี ทสพลํ อานะตฺถํ น สกฺขิสฺสติ ๑ (๔)
มยฺหํ โข ปน ปตฺโต อุทายี ทสพลน สทฺธิ เอกวสฺโส (๕) สหปฺสฺสกีฬิโก มยิ
จสฺส สีนะโ อตฺถิตฺติ กาทฺถายี ปกฺโกสาเปตฺวา ตาต ปุริสสทฺสสปริวโร คนฺตฺวา
ทสพลํ อานะหิตฺติ อห ๑ ปจฺมํ คตา ปุริสา วีย ปพฺพชิตฺถํ ลกฺขโถ อานะสฺสามิ
เทวาทิ ๑ ยงฺกิณฺจิกถวา มม ปตฺตํ ทสฺเสหิตฺติ ๑ ส้ฐ เทวาทิ รณฺโณ ส้สสนํ อาทาย
๑. สี้. ยฺ. คนฺโต ๑ ม. คโต ๑ ๒. ม. ยฺ. ชนา ๑ ๓. ม. ยฺ. อณฺเวย ๑
๔. ม. ยฺ. สกฺขิสฺสสนฺติ ๑ ๕. สี้. ม. ยฺ. เอกวโย ๑

ราชคหิ คนตุวา สตุถุ ชมมเทศนเวลาเยว ปริสปรियนเต จิโต ชมมํ สตุวา สปริวาโร
อรหตุตผลํ ปตุวา เอหิกิขุภาเว ปติฏฐาสิ ฯ ตโต จินเตสิ น ตาว ทสพลสฺส กุลนคฺริ
คนตุํ เอส กาโล วสนตสมเย (๑) ปุเปเตสุ วสนตเตสุ หริตติณสญจนุนาย ปจวียา
เอส กาโล ภวิสฺสตีติ กาลํ ปฎิมาเนนโต ตสฺส กาลสฺส อากตภาวํ ฅตุวา

นาตีสีตํ นาติอฺญหํ นาติทุพุกิขจาทกํ

สทททา หริตา ภูมิ เอส กาโล มหามุณีติ

สภูจิมตฺตาทิ กาถาหิ ทสพลสฺส กุลนคฺรคมนตฺตาย มคฺควณณํ วมฺณเณสิ ฯ สตุถา อูทายิ
คมนวณณํ กเถสิ กปิลวตฺตุนคฺริ คนตุํ เอส กาโลติ วิสตีสทสฺสทิกุขุปริวาโร
อตุริตคมนเนน จาริกํ นิกขมิ ฯ

อุทายิตฺเถโร สตุถุ นิกขมนภาวํ ฅตุวา ปิตุมหาราชสฺส สญจํ ทาทุ วฏฺฐตีติ
เวหาสิ อพุกุคนตุวา รญโย นิเวสเน ปาตุโรหสิ ฯ สุกุโชนมหาราชาเถริ ทิสฺวา
ตุฏฺฐจิตฺโต มหารเห ปลลฺลเก นิสิตาเปตุวา อตฺตโน ปฎิยาทิตสฺส นานคฺครสโกชนสฺส
ปตฺตํ ปุเรตุวา อทาสิ ฯ เถโร อฏฺฐาย คมนากปฺปี (๒) ทสฺเสติ ฯ นิสิติตฺวา อุปภุช (๓)
ตาตาทิ ฯ สตุถุ สนฺตีกํ คนตุวา ภูณชิสุสามิ มหาราชาติ ฯ กหิ ปน ตาต

๑. สී. ม. วสนตสมเย ฯ ๒. สී. คมนาการิ ฯ ๓. สී. ม. ย. นิสิติตฺวาว ภูณช ฯ

สตุถาติ ฯ วิสตีสหัสสภิกขุปริวาโร คุมุหากัม ทสฺสนตฺถาย จาริกัม นิกฺขนฺโต
 มหาราชชาติ ฯ คฺมุเห อิมํ ปิณฺฑปาตํ ปริภุญฺชิตฺวา ยาว มม ปฺตุโต อิมํ นครํ
 ปาปฺณาติ ตาวสฺส อิตฺว ปิณฺฑปาตํ หรตฺติ ฯ เถโร ภตฺตกิจฺจํ กตฺวา ทสฺพลสฺส
 อหริตพฺพิ ภตฺตํ คเหตุวา ชมฺมกถํ กเถตฺวา ทสฺพลสฺส อทสฺสเนเนว สกลราชนิเวสนํ
 สทฺธาปฏฺฐิลาภํ ลภายเตวา สพฺเพสํ ปสฺสนฺตานญฺเวย ปตฺตํ อากาเส วิสฺซชฺเชตฺวา
 สยํปี เวหาสํ อพฺภุคฺคณฺตฺวา ปิณฺฑปาตํ อาทาย สตฺถุ หตฺถे จเปตี สตุถา ตํ ปิณฺฑปาตํ
 ปริภุญฺชิตฺวา เถโร สภฺภูจฺโชนมฺภุคํ โยชนปรมฺม (๑) กจฺจนฺตสฺส สตฺถุโน ทิวเส ทิวเส
 ราชเคหโต ภตฺตํ อหริตฺวา อทาสี ฯ เอวํ วตฺถุ เวทิตพฺพิ ฯ อถสฺส (๒) อปรภาเค
 สตุถา มยฺหํ ปิตุมหาราชสฺส สกลนิเวสนํ ปสาเทสีติ เถโร กุลปฺปสาทกานํ อคฺคภูจฺจानเ
 จเปสีติ ฯ

๑. กตฺถจฺจิ. สภฺภูจฺโชนมฺภุคํ ฯ ๒. ม. อถ ฯ

* เล่มที่ ๑๓ หน้า ๔๐๕

พากุลตเถรวตถวณณา

จตุตเถ อปฺปาพาทานนฺติ นิราพาทานํ ฯ พากุโลติ (๑) ทวีสุ กุเลสฺ
วทฺติตตฺตาเอวํทฺธนาโม เถโร ฯ ตสฺส ปญฺหากมฺเม อยมฺนุปฺพุทฺธิกา ฯ

อัย กิร อตีเต อิตฺ กปฺปสฺตสทฺสสาธิกอสฺงเขยฺยมฺตเถ อโนมทสฺสิทสพลสฺส
นิพฺพตฺติโต ปุเรตฺรเมว พฺราหฺมณฺกุลฺ ปฏฺิสนฺธิ คณฺหิตฺวา วัย อากมฺม อุกฺคหิตเวโท
เวทตฺตเย สารี อปฺสฺสนฺโต สมฺปรายิกตฺถํ กเวตฺติสฺสามีติ [๒]ปฺพตฺปาเท อิติปฺพชฺช
ปฺพชฺชิตฺวา ปญฺจอภิญฺญาอฺจฺจสฺมาปตฺติลาภี หุตฺวา ฆานกิปฺพิทาย (๓) วิตฺตินาเมติ ฯ ตสมฺ
สมเย อโนมทสฺส โปธิสฺสโต สพฺพญฺญตฺ (๔) ปตฺวา อริยคณฺปริวฺโต จาริกํ จรติ ฯ
ตาปโส ตีณิ รตฺนานิ อฺปฺปนฺนานิถิ กถิ สุตฺวา สตฺถุ สนฺติกํ คนฺตฺวา ฆมฺมํ สุตฺวา
เทสฺนาปริโยสานเณ สรณฺสฺส ปติฏฺิจิโต อตฺตโน จานํ ปน วิชฺหิตฺุ นาสกฺขิ ฯ โส กาเลน
กาลิ สตฺถุ ทสฺสนาย เจว กจฺจติ ฆมฺมณฺจ สฺจณาติ ฯ

อเถกสมฺมี สมเย ตถาคตสฺส อฺทรวาโต อฺปฺปชฺช ฯ ตาปโส สตฺถุ ทสฺสนาย
อาคโต สตฺถา กิลานฺติ สุตฺวา โโก ฆนฺเต อาพาโรติ ฯ อฺทรวาโตติ วุตฺเต อัย กาโล
มยฺหํ ปฺญณิ

๑. สี่. พากุโลติ ฯ ๒. ม. เอตฺถนฺตเร ปฺพตฺปาเทติ ทิสฺสติ ฯ ๓. สี่. ฆานกิปฺพิทาย ฯ

๔. สี่. สพฺพญฺญตฺตาณิ ฯ

กาคุนฺติ ปพฺพตปาํ คฺนฺตฺวา นานาวิธานิ เกสชฺชานิ สโมธานตฺวา อิํ เกสชฺชํ
สตฺถุ อฺปนฺนตฺติ อฺปฺนฺนจกฺตฺเรตฺส อทาสิ ๗ สห เกสชฺชตฺส อฺปโยเคน อฺทรวาโต
ปฺนฺนปฺสฺสมฺภิ ๗ โส สตฺถุ ฆาตฺกกาเล คฺนฺตฺวา เอวมฺหา ภนฺเต ยทิํ มม เกสชฺเชน
ตถาคตฺส ฆาตฺกํ ชาตํ ตตฺส เม นิสฺสนฺเทน นินฺพฺพตฺตนิพฺพตฺตภาเว เกโสทฺทหนมตฺตฺปิ
(๑) สรีเร พฺยาริ นาม มา โหตฺตฺติ ๗ อิทมฺสฺส ตสฺมี อตฺตภาเว กลฺยาณกมฺมํ ๗

โส ตโต จฺโต พุรฺหมฺโลเก นินฺพฺพตฺติตฺวา เอกํ อสงฺเขยฺยํ เทวมฺนฺสฺเสตฺส
ตฺสฺรฺนฺโต ปทฺมตฺตรพฺททกาเล หํสวตฺตีนฺนเร กุลฺเกเห ปฺนฺนินฺนํ กเหตฺวา สตฺถาริ
เอกํ ภิกฺขุํ อปฺปาพาทานํ อคฺคภูจฺจเน จเปนฺตํ ทิสฺวา อธิการกมฺมํ กตฺวา ตํ
จानนฺตรํ ปฺนฺนเจติ ๗ โส ยาวตฺยาถิ (๒) กุสฺลํ กตฺวา เทวมฺนฺสฺเสตฺส ตฺสฺรฺนฺโต
วิปฺสฺสิทสพฺลตฺส นินฺพฺพตฺติตฺโต ปฺเรตฺรเมว พนฺธมฺตฺตีนฺนเร พฺราหฺมณฺนฺนฺนฺนํ นินฺพฺพตฺติตฺโต
ปฺริมนเยเนว อสิปพฺพชฺชํ ปพฺพชิตฺวา ฆานลาภิ หุตฺวา ปพฺพตปาเท วสตี ๗

วิปฺสฺสิทสพฺลตฺส ตฺปิ สพฺพนฺนฺนํ ปตฺวา อญฺจสญฺจิกฺขุสฺตสทสฺสปริวาโร
พนฺธมฺตฺตีนฺนํ อฺปนฺนิตฺสย ปิตฺมหาราชตฺส สงฺคหํ กโรนฺโต เขเม มิกทาเย วิหฺรตี ๗
อถายํ ตาปโส ทสพฺลตฺส โลเก นินฺพฺพตฺตภาวํ ฆตฺวา อากนฺตฺวา สตฺถุ ฆมฺมกถํ
๑. ม. กทฺทฺทหนมตฺตมฺปิ ๗ กตฺถจิ. กุทฺทหนมตฺตมฺปิ ๗ ๒. ส. ยาวชิวํ ๗

สตฺวา สรณฺสฺ ปตฺติจฺจาสฺ อตฺตโน ปพฺพชฺชํ ปชฺหิตฺตํ (๑) นาสกฺขิ กาลฺน กาลํ ปน สตฺถุ
อุปฺภูจฺจํ อากจฺฉติ ฯ

อถกสฺมิมิ สมเย จเปตฺวา สตฺถารณฺเจว เทว อคฺคสาวเก จ หิมวติ ปุปฺผิตานํ
วิสรุจฺจํ วาตสมฺพสฺเสน ภิกฺขุณฺ (๒) มตฺถกโรโค นาม อุทปาติ ฯ ตาปโส สตฺถุ
อุปฺภูจฺจํ อากโต ภิกฺขุ สีสํ ปารุปีตฺวา นิสฺสินฺเน (๓) ทิสฺวา ก็ ฆนฺเต
ภิกฺขุสํฆสฺสุ อผาสฺกนฺติ ปุจฺฉิ ฯ ภิกฺขุณฺ วิสฺปฺพโรโค (๔) อวฺโสติ ฯ ตาปโส
จินฺเตสิ อยํ กาลो มยฺหํ ภิกฺขุสํฆสฺส กายเวยฺยาวุทฺติกมฺมํ (๕) กตฺวา ปุณฺณํ
นิพฺพตฺเตตฺตุนฺติ อตฺตโน อานุภาเวน นานาวิธานิ เกสชฺชานิ สงฺกทฺตฺติตฺวา โยเชตฺวา
อทาสิ ฯ สพฺพภิกฺขุณฺ โรโค ตํขณฺณเวว วุปฺสนฺโต ฯ (๖)

โส ยาวตฺยาถํ จตฺวา พฺรหฺมโลเก นิพฺพตฺตฺติตฺวา เอกนฺวตฺติกปฺเป เทวมนฺนุสฺเสสฺสุ
สัสนฺโต กสฺสปฺพทฺธกาเล พาราณสฺสิยํ กุลเคเห นิพฺพตฺโต ฆราวาสํ วสนฺโต มยฺหํ
วสนฺเคหํ ทุพฺพลํ ปุจฺฉนฺติ คนฺตฺวา ทพฺพสมฺภาริ อหริตฺวา เคหํ กริสฺสามิตี
วทฺตฺถิหิ สทฺธิ คจฺฉนฺโต อนฺตรามกฺเค เอกํ ชินฺณมฺหาวิหาริ ทิสฺวา ติฏฺฐตฺต
ตาว มยฺหํ เกหกมฺมํ น ตํ มยา สทฺธิ คมิสฺสตี

๑. ม. ชหิตฺตํ ฯ ๒. ม. ย. เสสภิกฺขุณฺ ฯ ๓. ส. ม. ย. สีสํ ปารุปีตฺวา นิสฺสินฺเน ฯ

๔. ส. ม. ตินฺนปฺพโรโค ฯ ๕. ส. ย. กายเวยฺยาวุทฺติกํ ฯ ม. กายเวยฺยาวตฺติกมฺมํ ฯ

๖. ส. อุปฺสนฺโต ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปาตวณณา หน้า ๔๑๒

ยงกิลยจิ กตฺวา ปน สทฺธี คมนกมฺเมว ปุเรตรํ กาคู วฏฺฐตีติ เตเหว วฑฺฒเกหิ
ทพฺพสมภาริ คากาเปตฺวา ตสฺมี วิหารเ อุโปสถาคาริ การเสสิ โภชนสตํ (๑) อคฺคิสถํ
ชนฺดาฆริ กปฺปิยภฺภูริ รตฺติภฺภูจฺานทิวาภฺภูจฺานํ วจฺจภฺภูริ การเสสิ (๑) ยํ (๒) ภิกฺขุสํฆสฺส
อุปโภคปริโภคภเสชฺชํ นาม สพฺพํ ปฏฺิยาเทตฺวา จเปสิ ฯ

โส ยาวชีวิ กุสลํ กตฺวา เอกํ พุทฺธชฺนตฺริ เทวมนุสฺเสสฺส สฺสรนฺโต อมฺหากํ
ทสพลสฺส นิพฺพตฺติโต ปุเรตรเมว โภสมุพิยํ เสฏฺฐิเกเห ปฏฺิสนฺธิ คณฺหิ ฯ ตสฺส
ปฏฺิสนฺธิคณฺหิตฺวา ตโต ปฏฺุจาย ตํ เสฏฺฐิกุลํ ลากคฺคยสคฺคปฺตตํ อโหสิ ฯ อถสฺส
มาตา ปุตฺตํ วิชายิตฺวา จินฺเตสิ อยํ ทารโก ปุณฺณวา กตฺวาภินิหาริ (๓) ยตฺตํ
กาคํ อโรโค ทิฆายโก หุตฺวา ติภฺภูจติ ตตฺตํ อมฺหากํ สมฺปตฺติทายโก ภวิสฺสติ ฯ
ชาตทิวเสเยว จ มหายมฺนาย นฺหาตทารกา (๔) นิโรคา โหนฺตีติ นฺหาปนฺตฺถาย
นํ เปเสสิ ฯ ปญฺจเม ทิวเส สีสํ (๕) นฺหาเปตฺวา นทิกิพนฺตฺถาย นํ เปเสสิตี
มชฺฉิมภานกา ฯ ตตฺถ ชาตฺยา (๖) ทารกํ นิมุชฺชนุมุชฺชนวเสน กิพาปนฺตฺยา เอโก
มจฺจโณ ตํ ทารกํ ทิสฺวา ภกฺโข เม

๑. ส. ม. ย. ทิฆจกมํ ชนฺดาฆริ กปฺปิยภฺภูริ วจฺจภฺภูริ อารคฺคยสตํ การเสสิ ฯ

๒. ม. ย. ยงกิลยจิ ฯ ๓. ม. กตฺวาภินิหาริ ฯ ๔. ส. ย. นฺหาปิตา ทารกา ฯ

๕. กตฺถจ. สีสํ ฯ ๖. กตฺถจ. ชาตฺโย ฯ ๗. กตฺถจ. กิพาปนฺตฺโย ฯ

อยนุติ มณฺณมาโน มุขํ วิวริตฺวา อุปคโต ๑ ธาติโย ทารกํ ฉทฺเทตฺวา ปลาตา
มจฺโฆ ตํ คิลิ ๑ ปุณฺณวา สตุโต ทุกฺขํ น ปาปุณฺนิ สยนคพุกํ ปวิสิตฺวา นิสินฺโน (๑)
วีย โหติ ๑ มจฺโฆ ทารกสฺส เตเชน ตตฺตคปาลํ (๒) คิลิตฺวา ทายฺหมาโน วีย เวเคน
ตีสโยชนํ คนฺตฺวา พาราณสีนครวาสีโน มจฺจนฺนคสฺส ชาลํ ปาวิสิ ๑ มหามจฺจนา นาม
ชาเลน พนฺธา (๓) มารียมานาว มรฺนุติ อัยํ ปน ทารกสฺส เตเชน ชาลโต นินฺนุทฺโต
มโต ๑ มจฺจนฺนคชา มตฺมจฺจํ (๔) ลภิตฺวา ผาเลตฺวา วิกุกฺกนฺนุติ ตํ ปน ทารกสฺส อานฺุภาเวน
อผาเลตฺวา สกลเมว กาเชน หริตฺวา สหสฺเสนิมฺมํ เทมาติ วทฺนฺตา นคเร วิจฺริสฺสุ โกจิ
น คณฺหีติ ๑ (๕)

ตสฺมีปี (๖) นคเร อสีติโกฏฺวิภวํ (๗) เสฏฺฐิจุกฺกํ อตฺถิ ตสฺส ทวารมฺมุตํ ปตฺวา ก็
คเหตุวา เทธาติ วุคฺตา กหาปณฺนุติ อาหํสฺ ๑ เตหิ กหาปณฺํ ทตฺวา คหิโต ๑
เสฏฺฐิจริยาปี อญฺเญสฺ ทิวเสสฺ มจฺเจน กิพายติ (๘) ตํทิวสํ ปน มจฺจํ ผลเก ฐเปตฺวา
สยเมว ผาเลติ ๑ มจฺจํ นาม กุจฺฉิโต ผาเลนฺนุติ สา ปน ปิฏฺฐิจโต ผาเลนฺนุติ
มจฺจกฺจฺฉิยํ สุวณฺณวณฺณํ ทารกํ ทิสฺวา

๑. สී. นิปนฺโน ๑ ๒. สී. ตตฺตคถาลํ ๑ ม. ตตฺตคผาลํ ๑ ๓. สී. ม. ยฺ. พทฺธา ๑

๔. ม. มหามจฺจํ ๑ ๕. ม. คณฺหาติ ๑ ๖. ม. ตสฺมี ปน ๑ ๗. สී. ม. อปฺตคตํ

อสีติโกฏฺวิภวํ ๑ ๘. สී. ม. ยฺ. มจฺเจน น เกพายติ ๑

มจฺจกฺกฺขณิยฺ เม ปฺจฺโต ลทฺโฆติ นทฺนํ (๑) นทิตฺวา ทารกํ อาทาย สามิกฺสุส สฺนตฺกํ
อคมฺมาสี ฯ เสฏฺฐิ ตาวเทว เภริญฺจาราเปตฺวา (๒) ทารกํ อาทาย รณฺโณ สฺนตฺกํ คณฺตุวา
มจฺจกฺกฺขณิยฺ เม เทว ลทฺโฆ ทารโก กิํ กโรมาติ อห ฯ ปุณฺณวา เอส โย มจฺจกฺกฺขณิยฺ
อโรโค วสิ ปาเลหิ นนฺติ ฯ

อสุโสสี โข อิตฺรํ กุลํ พาราณสียํ กิร เอกํ เสฏฺฐิกุลํ มจฺจกฺกฺขณิยฺ ทารกํ
ลภตฺตีติ ฯ เต ตตฺถ อคมํสุ ฯ อตฺสฺส มาตา ทารกํ อตฺสฺสกริตฺวา กิํพาปิยมาณํ ทิสฺวา
มณาไป วตายํ ทารโกติ ปุจฺฉิตฺวา ตํ ปวฺตฺตี (๓) อจฺจิกฺขิ ฯ อิตฺรา มยฺหํ
ปฺจฺโตติ อห ฯ กหํ ปน ลทฺโฆติ ฯ มจฺจกฺกฺขณิยฺนฺติ ฯ น ตฺยฺหํ ปฺจฺโต มยฺหํ
ปฺจฺโตติ ฯ กถนฺเต ลทฺโฆติ ฯ มยา ทสฺมาเส กฺกฺขณิยา ฐาริโต อถ นํ นทียา กิํพาปิยมาณํ
มจฺจกฺกฺขณิยฺ ลทฺโฆติ อฺโภปี ราชกุลํ อคมํสุ ฯ ราชยา อห อยํ ทสฺมาเส กฺกฺขณิยา
ฐาริตฺตฺตา อมาตา กาทฺตุํ น สกฺกา มจฺจํ คณฺหนฺตฺวาปี วิกฺกยกยาทีนํ (๔) พหิ กตฺวา
คณฺหนฺตฺวา นาม นตฺถิ (๕) มจฺจกฺกฺขณิยฺ ลทฺชฺตฺตา อยํปี อมาตา กาทฺตุํ น สกฺกาติ (๖)
ทารโก อฺกฺกฺกฺนํปี กุลานํ ทายาโท โหตฺถติ อห ฯ

๑. สී. ม. ยฺ. นาทํ ฯ ๒. ม. เภริ จราเปตฺวา ฯ ๓. ม. ยฺ. คเหตุวา ปกตี ฯ

๔. สී. ม. ยฺ. วิกฺกยกนาทีนํ ฯ ๕. ม. นตฺถิตฺติ ฯ ๖. ม. น สกฺกา ฯ

ตโต ปฏฺจาย เทวปี กุถานี อดิวิย ลากคฺคยสคฺคปฺตตทานี อเหตุ ๗ ตสฺส ทวีหิ
กุเลหิ วมุทติตตฺตา พากุลกฺุมาโรติ นามํ กรีสฺสุ ๗

ตสฺส วิญฺญุตํ ปตฺตตสฺส ทวีสุปี นคเรสุ ตโย ตโย ปาสาทท กาทเรตฺวา
นาฏกานี ปจฺจปฏฺจเปตุํ ๗ เอเกกสฺมิ นคเร จตฺตารโ จตฺตารโ มาเส วสติ เอเกกสฺมิ
นคเร จตฺตารโ มาเส วฏฺฏสฺส สงฺฆาฏฺณาวาสฺ มณฺฑปปี กาทเรตฺวา ตตฺถ นํ สทฺธี
นาฏเกหิ อาโรเปนฺติ ๗ โส สมฺปตฺตี อนุภวมาโน จตฺุหิ มาเสหิ อิตฺริ นคฺริ กจฺจตี ๗
ตํ นคฺรวาตีนาฏกา ทวีหิ มาเสหิ อฺปทฺมคฺคํ อากโต ภวิสฺสตีตี ปจฺจกคนฺตฺวา
ตํ ปรีวารेतฺวา ทวีหิ มาเสหิ อดฺตโน นคฺริ เนนฺติ อิตฺรนาฏกา นีวตฺติตฺวา
อดฺตโน นคฺรเมว กจฺจนฺติ ๗ ตตฺถ จตฺตารโ มาเส วสติตฺวา เตนว นียาเมน ปฺน
อิตฺริ นคฺริ กจฺจตี ๗ เอวมสฺส สมฺปตฺตี อนุภวนตฺสฺส อสิตี วสฺसानี ปรีปฺณณานี ๗

ตสฺมิ สมเย อมฺหากํ โพัธิสฺตโต สพฺพญฺญุตํ ปตฺวา ปวคฺติตปวระมฺมจกโก
อนุกฺกเมน จาริกํ จรมาโน โกสมฺพปี ปาปฺณิ พาราณสินฺติ มชฺฉิมภาณกา ๗
พากุลเสฏฺฐีปี โข ทสฺพลอ อากโตติ สุตฺวา พหุํ คนฺธมาลํ อาทาย สตฺถุ สนฺติกํ
คนฺตฺวา ฐมํ สุตฺวา ปฏฺิลทฺธสทฺธโร ปพฺพชิ ๗ โส สตฺตาหเมว ปฺนุชฺชโน หุตฺวา
อฏฺฐเม อรุณฺเ สห ปฏฺิสมฺภิทาหิ อรหตฺตํ

ปาปณิ ฯ อตสฺส ทวีสุ นคเรสุ คิหิกาเล ปริจิตมาตุคามา (๑) อตฺตโน กุลฆรานิ
คณฺตฺวา ตตฺเถว วสมานา จีวรานิ กตฺวา ปหิณฺสีสุ ฯ เถโร เอกํ อพฺตมมาถํ
โกสฺมพิวาสิเกหิ ปหิตํ จีวรํ ปริภุชฺชติ อพฺตมมาถํ พาราณสีวาสิเกหิติ ฯ เอเตเนว
นियามเนน จ ทวีสุ นคเรสุ ยํ ยํ อุตฺตมํ ตํ ตํ เถรสฺเสว อหริสฺสฺสนฺติ ฯ (๒) เถรสฺส
อสีติ วสฺसानิ อการมฺขเมว วสนฺตฺสฺส ทวีหิ กุเลหิ (๓) คนฺธปฺปิณฺฑํ คเหตุวา
อุปฺสังฆนมตฺตํปี กาลํ น โกจิ อาพาโธ นาม อโหสิ ฯ อสีติเม วสฺเส สฺสุเขเนว ปพฺพชฺช
อุปฺคโต ฯ ปพฺพชิตฺสฺสาปฺสฺส อุปฺปมตฺตโกปี อาพาโธ วา จตฺตฺหิ ปจฺจเยหิ เวกฺลลํ วา
นาโหสิ ฯ โส ปจฺจิมิกาเล ปรีนิพฺพานสมเยปี ปฺราณคิหิสหายกฺสฺส อเจลกฺสฺส (๔)
อตฺตโน กายิกเจตฺตสิกฺขุทฺธิปนวเสเนว สกฺลํ พากุลสฺสฺตํ (๕) กเหตุวา อนฺุปาธิเสสฺยา
นิพฺพานธาตฺยา ปรีนิพฺพายิ ฯ เอวํ อตฺตฺอุปฺตฺติ สฺมฺภูจิตฺตา ฯ (๖) สฺตฺถา ปน เถรสฺส
ชรมานกาเลเยว เถเร ยถาปฺฏิปาฏิยา จานนฺตเร จปยฺนฺโต พากุลตฺถเร อิมสฺมี สาสเน
อุปฺปาพาทานํ อคฺคกฺุจฺจาเนน จเปสฺสีติ ฯ

- # ๑. ม. ปริจาริกมาตุคามา ฯ ๒. สී. อหริยฺยฺนฺติ ฯ ม. อหริยฺติ ฯ ย. อหริยฺยฺติ ฯ
- # ๓. สී. ม. ทวีหฺงฺกุเลหิ ฯ ๔. สී. ม. ย. อเจลกฺสฺสฺปฺสฺส ฯ ๕. ม. อ. ๑๔/๓๘๐/๒๕๕ ฯ
- # ๖. สී. ย. วตฺถุ สฺมฺภูจิตฺติ ฯ

* เล่มที่ ๑๓ หน้า ๔๑๓

โศกิตตเถรวตถวณณา

ปลงจเม ปุพเพนิวาส์ อนุสฺสรนฺตานิ ปุพเพนิวาสฺนุสฺสณฺตานิ
อนุสฺสรณสมตฺถานํ โสกิตตเถโร อคฺโคติ ทสฺเสติ ฯ โส กิร ปุพเพนิวาส์
อนุปฺปฏิปาฏิยา อนุสฺสรมาโน ปลงจ กปฺปตฺตานิ อสฺสณฺภเว (๑) อจิตฺตกปฺปฏิสฺสณฺธิ
นยโต อคฺคเหสี อากาเส ปทํ ทสฺเสนฺโต วย ฯ ตสฺมา ปุพเพนิวาส์ อนุสฺสรนฺตานิ
อคฺโค นาม ชาโต ฯ ตสฺส ปลงหากมฺเม อยมฺนุพฺพิกธา ฯ

อัย กิร (๒) ปทฺมุตฺตรพฺุทฺทกาเล หํสวตฺตีนคฺเร กุลเคเห ปฺปฏิสฺสณฺธิ คณฺหิตฺวา
วยปฺปโต สตฺถุ ฆมฺมเทสนํ สฺสณฺโต สตฺถาริ เอกํ กิภฺขุํ ปุพเพนิวาสวณฺณลาภินํ
(๓) กิภฺขุณฺ อคฺคกฺุจฺาเน จเปนฺตํ ทิสฺวา อธิการกมฺม กตฺวา ตํ จานนฺตริ ปฺปฏิเจสี ฯ โส
ยาวชีวํ กุสลํ กตฺวา เทวมฺนุสฺเสสฺสํ สฺสรนฺโต อิมสฺมี พฺุทฺธปฺปาเท สวตฺถิยํ
พฺุราหฺมณฺกุลเ นินฺพตฺติ โสภิตฺติสฺส นามํ อภิสุ ฯ

โส อปรน สมเยน สตฺถุ ฆมฺมเทสนํ สฺสวฺวา ปฺปฏิลทฺธสทฺโธ ปฺพิพชิตฺวา
วิปฺสฺสนํ วทฺเตตฺวา อรหฺตํ ปตฺวา ปุพเพนิวาสวณฺณ จินฺณวสี อโหสี ฯ โส
อนุปฺปฏิปาฏิยา อตฺตโน นินฺพตฺตฺกฺุจฺานํ อนุสฺสรนฺโต ยาว อสฺสณฺภเว อจิตฺตกปฺปฏิสฺสณฺธิ
ตาว ปฺปฏิสฺสณฺธิ อทฺทส ฯ ตโต ปริ อนนฺตเร (๔) ปลงจกปฺปตฺตานิ

๑. ม. ย. อสฺสณฺภเว ฯ ๒. สี. อยมฺปิ หิ ฯ ม. อยมฺปิ กิร ฯ ๓. สี. ปุพเพนิวาส-
วณฺณปฺปฏิลาภินํ ฯ ๔. ม. อนนฺตเร ฯ

ปวตุตตี อทิสวา อวसानเน จุตี ทิสวา ก็ นามะตุนติ อวชชมาโน นยวเสน
อสณณิภเว (๑) ภวิสสตีติ นิฏฐัง อคมาสิ ฯ สตุถา อิมัง การณัง อตตุปปตตี กตุวา เถร์
ปพฺพเพนิวาสั อุนุสฺสรนฺตานิ อคฺคกฺกฺจฺจเน จเปสตีติ ฯ

อุปาติเตรเวตฺตวณณนา

ณฺฏฺเจ วินยฺชฺรานิ ยทิทํ อุปาติติ วินยฺชฺรานิ ภิกฺขุณฺโณ อุปาติเตโร อคฺโคติ
ทสฺเสตีติ ฯ เถโร กิร ตถาคตฺสฺเสว สนฺติเก กมฺมกฺกฺจฺจเน คเหตุวา วิปฺสฺสนํ วทฺธเมตฺตวา
อรหตฺตํ ปาปฺปนิ ฯ ตถาคตฺสฺเสว สนฺติเก วินยฺปิฏฺกั อคฺคณฺหิตฺวา ภารุกฺกฺจฺจกตฺตํ (๒)
อชฺชกตฺตํ (๓) กุมารกตฺสฺสพวตฺตุนฺติ อิมานิ ตีณิ วตฺตุนิ สพฺพพญฺญตฺตวาณน สทฺธี
สัสนฺเทตฺตวา กเถสิ ฯ ตสฺมา วินยฺชฺรานิ อคฺโค นาม ชาโต ฯ ตสฺส ปญฺหากมฺเม
อยมนฺนุปฺพพิทถา ฯ

อัย กิร ปทฺมุตฺตรพฺพทฺธกาเล หัสนฺตียํ กุลมฺเร นิพฺพตฺโต เอกทิวสั สตุถุ ชมฺมกถั
สฺสนฺนุโต สตุถารั เอกํ ภิกฺขุํ วินยฺชฺรานิ อคฺคกฺกฺจฺจเน จเปนฺตํ ทิสฺวา อธิการกมฺมํ
กตุวา ตั จานนฺตฺรํ ปฏฺเจสิ ฯ โส ยาวชีวั กุสลั กตุวา เทวมนฺนุสฺเสสฺส สัสนฺนุโต อิมสฺมี
พฺพทฺธปฺปาเท กปฺปกเคเห ปฏฺฐิสฺนุธี คณฺหิ ฯ

๑. สี่. ม. อสณณิภโว ฯ ๒. สี่. ภรูกจกตตํ ฯ วิ. มหาวิ. ๑/๗๑/๗๒ ฯ

๓. วิ. มหาวิ. ๑/๗๒/๑๒๔ ฯ ๔. ม. ปทมุตตรพพทธกาเล กิเรส ฯ

อุปาลิหารโกติสฺส นามํ อํสํ ๗ โส วยปฺปโต ฉนฺนํ ขตฺติยานํ ปสาธโก หุตฺวา
ตถาคเต อนุปิยอมพฺวเน วิหรนฺเต ปพฺพชฺชตฺถาย นิกฺขมฺนฺเตหิ จหิ ขตฺติเยหิ
สทฺธี นิกฺขมิตฺวา ปพฺพชฺ ๗ ตสฺส ปพฺพชฺชาย วิธานํ ปาลิยฺ (๑) อาคตฺเมว ๗

โส ปพฺพชิตฺวา อุปสมฺปนฺโน สตฺถาริ กมฺมภฺจฺจํ กถาเปตฺวา มยฺหิ ภนฺเต
อรฺชฺเช วาสํ อนฺชานาถาติ อาย ๗ ภิกฺขุ ทว อรฺชฺเช วสนฺตสฺส เอกเมว ชฺฐิ
วฑฺฒิสฺสตี อมฺหากํ ปน สนฺติเก วสนฺตสฺส วาสชฺชรณฺจ (๒) กนฺถชฺชรณฺจ
ปริปุเรสฺสตีติ ๗ เตโร สตฺถว จนฺนํ สมฺปญฺจิจิตฺวา วิปสฺสนาย กมฺมํ กโรนฺโต
นจิสฺเสว อรฺหตฺตํ ปาปุณฺนิ ๗ อถ นํ สตฺถา สกฺลํ วินยปิฎกํ อุกฺคณฺหาเปตี ๗ โส
อปรภาเก เหฏฺฐา วุตฺตานิ ตีณิ วตฺถุณิ วินิจฺฉินิ สตฺถา เอเกกสฺมี วินิจฺฉิต
สาชฺชการิ กตฺวา ตโย วินิจฺฉิต อตฺถุปฺปตฺตี กตฺวา เถริ วินยชฺชานํ อุกฺคณฺจฺจาน
จเปตีติ ๗

๑. วิ. มหาวิ. ๑/๑๗๒/๑๒๔ ๗ ๒. ม. วิปสฺสนาชฺชรณฺจ ๗

* เล่มที่ ๑๓ หน้า ๔๒๐

นันทกตเถรวตถุณณา

สตตเม (๑) ภิกขุโนวาทกานนุติ ภิกขุณี โววาทกานัน ๑ (๑) อยญหิ เถโร
ธมมกถิ กถนุโต เอกสโมชานเน ปญจภิกขุณีสตานิ อรหตติ ปาเปสิ ๑ ตสฺมา
ภิกขุโนวาทกานัน อคฺโค นาม ชาโต ๑ ตสฺส ปญฺหากมฺเม อยมนุปฺพุทฺธิกา ๑

อยญหิ ปทุมุตตรพุทฺธกาเล หิสวตีนคเร กุลเคเห (๒) นิพฺพตฺโต สตฺถุ
ธมมกถิ (๓) สฺถนฺนฺโต สตฺถาริ เอกิ ภิกขุ ภิกขุโนวาทกานัน อคฺคภูจฺจเน จเปนฺติ
ทิสฺวา อธิการกมฺมํ กตฺวา ตํ จานนฺตริ ปญฺเจสิ ๑ โส ยาวชิวํ กุสลํ กตฺวา เทวมนุสฺเสสุ
ถึสรนฺโต อิมสฺมี พุทฺธรูปฺปาเท สวตฺถิยํ กุลเคเห ปฏฺิสนฺธิ คเหตุวา วยปฺตฺโต สตฺถุ
ธมฺมเทสนํ สุตฺวา ปฏฺิถทฺธสทฺโธ สตฺถุ สนฺติเก ปพฺพชิตฺวา วิปฺสฺสนํ วทฺเตตฺวา อรหตฺติ
ปาปฺนิ (๔) ปุพฺเพนิวาสวณฺเณ จินฺณวสิ อโหสิ ๑ โส จตฺตฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
มํ คเหตุวา กถตฺถุ สกฺโกตฺติติ ธมฺมกถิกนฺนทโก นาม ชาโต ๑ ตถาคโตปิ โข โรหิณฺนทีตีเร
(๕) จุมฺพุกฺกกลเคหา (๖) นิภฺขมิตฺวา ปพฺพชิตานํ ปญฺจนนํ สากิยกุมารสตานํ อนภิริตฺยา
อุปฺปนฺนายน เต ภิกขุ อาทาย กุณฺนาลทหิ

๑. ม. ภิกขุโนวาทกานัน ยทิทํ นนฺทโกติ ๑ ๒. ส. กุลมเร ๑ ๓. ม. ธมฺมเทสนํ ๑

๔. ส. ปาปฺนิตฺวา ๑ ๕. กตฺถจ. โรหิณฺนทีตีเร ๑ ๖. ม. จุมฺพุกฺกกลเค ๑

กตฺถจ. จุมฺพุกฺกกลหโต ๑

*เล่มที่ ๑๓ เขตทศกุกกวนณา หน้า ๔๒๑

คณตวา กุณาลชาตกถาย (๑) เนลั สัวิกุคมานสกาวิ (๒) ฌตวา จตฺสจจกถ
° กถตวา โสตาปตฺติผล ปตฺติฐาเปสิ ฯ อปรภาเค มหาสมยสุตฺตํ (๓) กถตวา
อคฺคผลั อรหตฺตํ ปาเปสิ ฯ เตลั เถรานั ปุราณทุตฺติกา อเมหทานิ อธิ กักริสฺสามาติ
วตฺวา สพฺพาว เอกจิตฺตา หุตฺวา มหาปชาปตี อุปสงฺกมิตฺวา ปพฺพชฺชั ยาจีสุ ฯ ตาปี
ปญฺจสตา เถรียา สนฺตึเก ปพฺพชฺชณฺจ อุปสมฺปทณฺจ ลกัสีสุ ฯ อตีตานนฺตรายั ปน
ชาตียา สพฺพาว ตา นนฺทกตฺเถรสฺส ราชตฺตภาเว (๔) จิตฺตสฺส ปาทปริจาริกา อเหตุสิ ฯ

เตน สมเยน สตฺถา ภิกฺขุ ภิกฺขุณีโย โอวทนฺตฺติ อหา ฯ เถโร อตฺตโน
วเร สมฺปตฺเต ตาลั ปุริมภเว อตฺตโน ปาทปริจาริกภาวิ ฌตฺวา จินฺตฺติ มั
อิมสฺส ภิกฺขุณีสัฆสฺส มชฺเฒ นิสินันฺนํ อุปมาโย จ การณาทินิ จ อahrtฺวา
ธมฺมํ กถยมานั ทิสฺวา อญฺโฆ ปุพฺเพนิวาสนาณลาภิ ภิกฺขุ (๕) อิมั การณั โอโลเกตฺวา
อายสฺมา นนฺทโก ยาวชฺชทิวสา โอโรเช น วิสฺสชฺเชติ โสภตฺยสฺมา โอโรชปรีวฺโตติ
วตฺตพฺพิ มณฺเฒยฺยาติ ฯ ตสฺมา สยั อคณตฺวา อญฺณั ภิกฺขุ เปเสติ ฯ ตา ปน ปญฺจสตา
ภิกฺขุณีโย เถรสฺส โอวาทํ ปจฺจาสิสนฺติ ฯ อิมินา การณเณ

๑. พุ. ชา. ๒๘/๒๕๖/๑๐๖ ฯ ๒. ม. ย. สัวิกุคภาวิ ฯ ๓. ที. มหา. ๑๐/๒๓๕/๒๘๗ ฯ

๔. ม. ราชปุตฺตภาเว ฯ ๕. ส. ม. ปุพฺเพนิวาสนาณลาภิ ภิกฺขุ ฯ

ภควา อตุตโน วาเร สมปเตเต อณณึ อเปเสตุวา สยเมว คนตุวา ภิกขุณึสัณ्हึ
โอมทาหึตี เถรึ อาห ๑ โส สตุถุ กถึ ปฎิพาหึตุ อสกุโกนุโต อตุตโน วาเร สมปเตเต
จาคุททุเส ภิกขุณึสัเม (๑) โอมทา ทตุวา สพุพาเว ตา ภิกขุณึโย สพายตณปฎิมณญตีตาย
ชมมเทสนาย (๒) โสตาปตติผล ปติฎฐาเปตี ๑

ตา ภิกขุณึโย เถรสส ชมมเทสนาย อตุตมณา หตุวา สตุถุ สนตึกั คนตุวา
อตุตโน ปฎิวิทชคณณึ อาโรเจตุ ๑ สตุถา กสุมึ นุ โข ชมมึ เทเสนเต อึมา
ภิกขุณึโย อุปริมคคผลลاني ปาปุณณยยุนติ อวชเชนุโต ปุน เอตุ นนทกสส
ชมมเทสนึ สตุวา ปณจสตาปี เอตา อรหตุตึ ปาปุณณิสสนตึตี ทิสวา ปุนทิวเสปี
เถรสเสว สนตึเก (๓) ชมมสสุวตถาย เปเสตี ๑ ตา ปุนทิวเส ชมมึ สตุวา สพุพาเว
อรหตุตึ ปตุตา ๑ ตัทิวสั ภควา ตาสั ภิกขุณึนึ อตุตโน สนตึกั อากตกาเล ชมมเทสนาย
สผลภาวึ ฌตุวา หึยโย นนทกสส ชมมเทสนา จาคุททุสึยึ จนุทสทิสึ อโหสิ อชช
ปนุนรสึยึ จนุทสทิสึตี วตุวา ตเทว การณึ อตุถุปตุตตี กตุวา เถรึ
ภิกขุโนวาทกานึ อคคฎฐาเน จเปตีตี ๑

๑. สึ. ม. ภิกขุณึสขมสส ๑ ๒. ม. อ. ๑๔/๗๖๖-๖๘/๔๘๖ ๑ ๓. ม. ย. สนตึกั ๑

* เล่มที่ ๑๓ หน้า ๔๒๓

นนุทตเถรวตถวณณา

อฏฐเม อินุทริเยสุ คุตตทวารานนติ ฉสุ อินุทริเยสุ ปิทहितทวารานัน นนุทตเถโร
อคุโคติ ทสเสติ ฯ กิจจาปี हि สตถุ สาวกา อคุตตทวาราน นาม นตถิ นนุทตเถโร
ปน ทสสุ ทิสาสู ยิ ยิ ทิสั ओโลเกตุกาโม โหติ न तं सतिสมुपชणुवเสน (๑)
อปริจฉินุทิตวา ओโลเกติ ฯ ตสฺมา อินุทริเยสุ คุตตทวารานัน อคุโต นาม ชาโต ฯ ตสฺส
ปลุหากมฺเม อยมนุப்புพิกถา ฯ

อัยปี हि ปทุมตตรพุททกาเล หัสวติยิ กุลเกहे ปฏิสนุธี กเหตุวา วยปฺตโต
สตถุ สนฺติเก ชมฺมํ สฺมณฺโโต สตถาริ เอกิ กิจฺจํ อินุทริเยสุ คุตตทวารานัน อคฺคภูจฺจาเน
จเปนฺตํ ทิสฺวา อธิการกมฺมํ กตฺวา ตํ จานนฺตริ ปฏฺเจสิ ฯ โส ยาวชิวํ กุสลํ กตฺวา
เทวมนุสฺเสสุ สฺสรนฺโโต กปิลวตฺถุปุเร มหาปชาปติโกตมิยา กุจฉิสฺมิ ปฏิสนุธี กณฺหิ ฯ
อถสฺส นามกหณทิวเส ฅาติสงฺฆํ นนุททนฺโโต โตเสนฺโโต ชาโตติ นนุทกฺมาโรเตว
นามิ อํกุสุ ฯ

มหาสตุโตปี สพฺพณฺตํ ปตฺวา ปวตฺติตปวรชฺมมจกฺโก (๒) โลกานุกุคฺหิ
กโรนฺโโต ราชคหฺโต กปิลวตฺถุปุริ คนฺตฺวา ปจฺมทสฺสเนเนว ปิตริ โสตาปตฺติผล
ปติฏฺฐาเปสิ ฯ ปุณทิวเส

๑. ม. ย. จตุสมุปชณุวเสน ฯ ๒. ม. ปวตฺติตวรชฺมมจกฺโก ฯ ย. ปวตฺตวรชฺมมจกฺโก ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปาตวณณา หน้า ๔๒๔

ปิตุ นิเวสน์ คนตุวา ราชุลมาตาย โอวาทิ ทตุวา เสสชนสุสาปี ฌมมํ กเถสิ ฯ
 ปุณทิวเส นนุทกุมารสุส อภิเสกเคหปฺปเวสนอวาหมงฺกเลสุ วตุตมานะสุ ตสุส
 นิเวสน์ คนตุวา กุมาริ ปตุตฺติ คาทาเปตุวา ปพฺพาเชตุ (๑) วิหาราภิมุโข ปายาสี ฯ
 นนุทกุมาริ อภิเสกมงฺกคฺคิ น ตถา ปิเพสิ ฯ ปตุตฺติ อาทาย คมนกเถ ปน ชนปทกฺขยาณิ
 อุปริปาสาทวรคตา สีหปญฺชริ อุกฺขมาญฺเฑตุวา ตฺวภูํ โข อยฺยปฺตุต อาคจฺเจยฺยาสีติ
 ยิ วาจิ นิจฺจวเรสิ ฯ ตํ สุตฺวา เกหสิตฺตฉนฺทราควเสน โอลิเกนฺโต จ ปเนส สตุตฺริ
 การเวน ยถารุจฺยา นิमितฺตํ คเหตุํ นาสกฺขิ เตนสุส จิตฺตสนฺตาโป อโหสิ ฯ อถ นํ
 อิมสุมี จานะ นินฺตฺเตสุสตี อิมสุมี จานะ นินฺตฺเตสุสตีติ จินฺติตเมว (๒) สตุตฺตา วิหาริ
 เนตุวา ปพฺพาเชสิ ฯ ปพฺพชิตฺโตปี (๓) ปฏฺธิพาหิตฺตุ อสกฺโกนฺโต ตฺถุหิ อโหสิ ฯ
 ปพฺพชิตฺทิวสโต ปฏฺฐาย ปน ชนปทกฺขยาณิชา วุตฺตวจนเมว สฺรติ ฯ อถสุส ตา
 อาคนตุวา อวิทุเร จิตา วิย อโหสิ ฯ โส อนภิรติยา ปิพิโต โถกํ จานํ คจฺจติ ตสุส
 คุมพํ วา คจฺจํ วา อติกฺกมนฺตฺเสว ทสฺพลอ ปฺรโต จิตโก วิย โหติ ฯ โส อคฺคิมฺหิ
 ปกฺขิตฺตํ กุฏฺกฏปตุตฺติ วิย ปฏฺธินินฺตฺติตุวา อตุตโน วสนญฺจานเมว ปาวีสิ ฯ (๔)
 # ๑. กตุตฺติ. ปพฺพชาเปตุ ฯ ๒. สී. ม. ยฺ. จินฺเตนตเมว ฯ ๓. สී. ปพฺพชนเตปี ฯ
 # ๔. ม. ปวิสตี ฯ

สตถา จินฺเตสิ นนฺโท อติวिय ปมตฺโต วิหริติ อนภริตี วูปสมेतฺตํ น
 สกฺโกติ เอตสฺส จิตฺตนิพฺพาปนํ กาทฺตํ วฏฺฏีตีติ ฯ ตโต นํ อาท เอหิ นนฺท
 เทวจาริกํ คมิตฺตสามาติ ฯ ภควา กถาหํ อิทธิมนฺเตหิ คนฺตพฺพญฺจํ คมิตฺตสามีติ ฯ
 ตํ เภวํ คมนจิตฺตํ อูปาเทหิ คนฺตวา ปสฺสิตฺตสํตีติ ฯ โส ทสฺพลสฺส อานฺุภาเวน
 ตถาคเตน สทฺธิเยว เทวจาริกํ คนฺตวา สกฺกสฺส เทวธฺมฺโง นิเวสนํ โอลเกตฺวา
 ปญฺจ อจฺจราสตานํ อทฺทสฺส ฯ สตฺถา นนฺทตฺเตโร สุภฺนิมิตฺตวเสน ตา โอลเกนฺตํ
 ทิสฺวา นนฺท อีมา นฺุ โข อจฺจรา มนาปํ อถ ชนปทกฺลยาณํตี ปุจฺฉิ ฯ
 ภนฺเต ชนปทกฺลยาณํ อีมา อจฺจรา อุนฺิชาเย (๑) กณฺณนาสจฺฉินฺนกา มกฺกญฺี วิย
 (๑) ชายตีติ ฯ นนฺท เอวรฺูปา อจฺจรา สมณฺชมฺมํ กโรนฺุตํ น ทฺลภาติ ฯ สเจ
 เม ภนฺเต ภควา ปาญฺิโกโก โหติ อหํ สมณฺชมฺมํ กริสฺตสํมีติ ฯ วิสฺสญฺุโจ (๒) ตํ
 นนฺท สมณฺชมฺมํ กร (๓) สเจ เต สປปฏิสนฺธิกาลกิริยา (๔) ภวิสฺสติ อหํ เอตํ
 ปญฺิลาภตฺถาย ปาญฺิโกโกติ ฯ

อิติ สตฺถา ยถารูจิยา เทวจาริกํ จริตฺวา เชตวนเมว ปจฺจาคจฺฉิ ฯ ตโต ปญฺุจาย
 นนฺทตฺเตโร อจฺจรานํ เหตุ รตฺติทิวสํ

- # ๑. ส. กณฺณนาสจฺฉินฺนา กณฺณมกฺกญฺี วิย ฯ ๒. ส. ม. ย. วิสฺสญฺุโจ ฯ ๓. ม. กโรหิ ฯ
- # ๔. ม. สປปฏิสนฺธิกา กาลกิริยา ภวิสฺสติ ฯ กตฺถจ. สປปฏิสนฺธิกา กาลกิริยา น
 ภวิสฺสติ ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปตวณณา หน้ ๔๒๖

สมณชมมึ กโรติ ๑ สตุถา ภิกขุ อาณาเปสิ ตูเมห นนุทสส วสนภูจانه เอโก
 กิร ภิกขุ ทสพลั ปาฏิโกคั กตวา อจฺจรานันฺ เหตุ สมณชมมึ กโรตติ ตตุถ ตตุถ
 กเถนฺตา วิจรตติ ๑ เต สตุถ วจันฺ สมฺปฏิจฺจิตฺวา ภตโก กิรายสฺมา นนุโท
 อุปฺกิตฺโก กิรายสฺมา นนุโท อจฺจรานันฺ เหตุ พุรหุมจริยิ จรติ ภควา กิรสฺส ปาฏิโกโค
 ปญฺจนันฺ อจฺจราสตันฺ ปฏฺฐิตาภาย กกุฏปาทานนฺติ (๑) เต ทสฺสนสวณฺุปจारे จตฺวา
 กเถนฺตา วิจรนฺติ ๑ นนุทตฺเถโร กถิ สุตฺวา อิมิ ภิกขุ น อณฺณํ กเถนฺติ มํ อารพุก
 กเถนฺติ อยฺยตฺตํ มม กมฺมนฺติ ปฏฺฐิสงฺขาริ (๒) อุปฺปาเทตฺวา วิปสฺสนันฺ วทฺเตตฺวา
 อรหตฺตํ ปาปฺณิ ๑ อตฺสส อรหตฺตปฺปตฺติกฺขณฺเวยว (๓) อณฺณตฺรา เทวตา ภควโต ตมตฺถิ
 อารโจะสิ สยฺปิ ภควา อณฺณาสิเวยว ๑ ปุณฺทิวเส นนุทตฺเถโร ภควนฺติ อุปสงฺกมิตฺวา
 เอวมาห ยํ เม ภนฺเต ภควา ปาฏิโกโค ปญฺจนันฺ อจฺจราสตันฺ ปฏฺฐิตาภาย กกุฏปาทานันฺ
 มุญฺจามหิ ภนฺเต ภควนฺติ เอตสฺมา ปฏฺฐิสฺสวตฺติ ๑ เอวํ วตฺถ สมฺภูจิตฺติ ๑ (๔) สตุถา
 อปรภาเค เขตวเน วิหรนฺโต เถริ อินฺทริเยสฺสุ กุตฺตทวารานันฺ อคฺคภูจانه จเปสิตี ๑
 # ๑. สึ. ม. กกุฏปาทีนฺติ ๑ กตฺถจิ. กุกกุฏปาติกานนฺติ ๑ ๒. สึ. ม. ยฺ. ปฏฺฐิสงฺขานันฺ ๑
 # ๓. สึ. อรหตฺตปฺปตฺติกฺขณฺเวยว ๑ ๔. พุ. อ. ๒๕/๖๗/๑๐๓ ๑

* เล่มที่ ๑๓ หน้า ๔๒๗

มหากปปีนตุเถรวตถ

นวเม ภิกขุโรวาทกานนติ ภิกขุ โววทนต์านัน มหากปปีนตุเถโร
อคุโคติ ทสเสสิ ฯ อัย กิร เถโร เอกสโมธานสุมิเยว ฌมมกถ กเถนโต ภิกขุสทสสิ
อรหตต ปาเปสิ ฯ ตสฺมา ภิกขุโรวาทกานัน อคุโค นาม ชาโต ฯ ตสฺส ปญฺหากมฺเม
อยมฺนุப்புพิกถา ฯ

อัย หิ ปทุมุตตรพุทฺธกาเล หัสวติยิ กุลมฺเร นิพฺพตฺติตฺวา อปรภาเค สตฺถ
ฌมมกถ สฺวณฺนโต สตฺถาริ เอกํ ภิกขุํ ภิกขุโรวาทกานัน อคฺคกฺขจฺจเน จเปนนติํ ทิสฺวา
อธิการกมฺมํ กตฺวา ตํ จานนฺตฺริ ปฏฺเจสิ ฯ โส ยาวชีวิํ กุสฺลํ กตฺวา เทวมฺนุสฺเสสฺส สัสนฺนโต
กสฺสปสมฺมาสมฺพุทฺธกาเล พาราณสิยิ กุลเคเห ปฏฺิสนฺธิ คเหตฺวา ปุริสสทสฺสคณฺเฆจฺจโก
(๑) หุตฺวา คพฺภสทสฺสปฏฺิมณฺฑิตํ มหาปริเวณฺณํ กारेสิ ฯ เต สพฺเพปิ ชนา ยาวชีวิํ กุสฺลํ
กตฺวา กปปีนอุปาसกํ เฆจฺจกํ กตฺวา สปุตฺตทารา เทวโลเก นิพฺพตฺตา ฯ เอกํ พุทฺธนฺตฺริ
เทวมฺนุสฺเสสฺส สัสนฺนํ ฯ

อถ อมฺหากํ สตฺถ นิพฺพตฺติโต ปุเรตฺรเมว อัย กปปีโน ปจฺจนฺตปฺปะเทเส
กุกฺกุกฺวตฺตินามนฺคเร (๒) ราชเคเห ปฏฺิสนฺธิ คณฺหิ เสสฺปริสา (๑) ตสฺมิเยว นคเร อมจฺจกฺุเล
นิพฺพตฺติสฺส ฯ เตสฺส กปปีนกฺุมาโร ปิตุ อจฺจเยน นตฺตํ อุตฺสาเปตฺวา มหากปปีน-
๑. สี. ปุริสสทสฺสคณฺเฆจฺจโก ฯ ๒. ม. กุกฺกุกฺวตฺตินคเร ฯ ๓. ม. เสสฺปริสา ฯ

ราชา นาม ชาโต ฯ ปุเร กลุยาณกมมกรณกาเล ตสฺส ฆรสามินี อิตฺติ
 สมานชาติโกเก ราชกุลเถ นิพฺพตฺติตฺวา มหากปฺป็นรณฺโณ อคฺคมเหสี ชาตา
 อโนชาปฺปฺสทิสวณฺณตฺยา ปนสฺสา อโนชาเทวีเตว นามํ อโหสี ฯ
 มหากปฺป็นราชาปี สุตจิตฺตโก (๑) อโหสี ฯ โส ปาโตว อฏฺฐาย จตฺตฺหิ ทฺวารเห
 สีนํ ทฺวเต เปเสตี ยตฺถ พหุสฺสฺเต สุตฺตเร ปสฺสธ ตโต นีวตฺติตฺวา มยฺหํ อโรเจถาติ ฯ
 เตน โข ปน สมเยน อมฺหากํ สตุถา โลกํ นิพฺพตฺติตฺวา สวตฺถึ อฺปนีสฺสาย
 ปฏฺิวสตี ฯ ตสฺมี กาลे สวตฺถินกรวาสีโน วาณิชา สวตฺถึยํ อฏฺฐานภณฺฑํ กเหตุวา
 ตํ นครํ คนฺตฺวา ภณฺฑํ ปฏฺิสามेतฺวา ราชานํ ปสฺสิสฺสามาติ ปณฺณาการํ (๒)
 กเหตุวา ราชกุลทฺวารํ คนฺตฺวา ราชา อฺยฺยานํ คโตติ สุตฺวา อฺยฺยานํ คนฺตฺวา
 ทฺวเร จิตา ปฏฺิหารกสฺส อโรจยีสฺสุ ฯ อถ รณฺโณ นีเวทิตฺเต (๓) ราชา ปกโกสาเปตฺวา
 นียฺยานิตฺเต ปณฺณาการ (๔) วนฺทิตฺวา จิตฺเต ตาตา กุโต อากจฺฉถาติ ปุจฺฉิ ฯ
 สวตฺถึโต เทวาทิ ฯ (๕) กิลฺยจิ เต รฏฺฐา สุกฺกิษา (๕) ฆมฺมิโก ราชชาติ ฯ อาม เทวาทิ ฯ
 อตฺถ ปน ตฺมฺหากํ เทเส กิลฺยจิ

๑. ม. ย. สุตวิตฺตโก ฯ ๒. สී. ปณฺณาการเหตุตา ฯ ๓. ม. นีเวทิตฺเต ฯ
 # ๔. ม. นียฺยาดิตฺตปณฺณาการ ฯ กตฺถจิ. นียฺยาดิตฺเตน ปณฺณาการเณ ฯ ๕. สී. ม. กจฺฉิ
 โร รฏฺฐํ สุกฺกิษา ฯ

สาสนุนติ ฯ อตติ เทว น สกกา ปน อัจฉิภูมูเขหิ กเถตุนติ ฯ ราชา สุวณณภิงคารน
 อุกกั ทาเปสิ ฯ เต มุขั วิกขาเลตฺวา ทสพลาภิมุขา อณฺชลี ปคฺคเหตฺวา (๑) เทว
 อมฺหากั เทเส พุทฺธรตฺนั นาม อุปฺปนฺนุนติ อาหํสุ ฯ รัญโธ พุทฺโธติ วจนเ สุตมตฺเตเยว
 สกกลสรีรั ผรมาณา ปีติ อุปฺปชฺชชฺ ฯ ตโต พุทฺโธติ ตาตา วทถาติ อาห ฯ พุทฺโธติ เทว
 วทามาติ ฯ เอวํ ติกฺขตฺตํ วทาเปตฺวา พุทฺโธติ ปทํ อุปฺปมาณํ น (๒) สกกา ปริมาณํ กาคุนฺติ
 ตสฺมีเยว อุปฺปนฺนุนติ (๓) ปสนฺโน สตสฺหสฺสํ ทตฺวา ปฺน อปริ ก็ สาสนุนติ ปุจฺฉิ ฯ เทว
 ฆมฺมรตฺนั นาม อุปฺปนฺนุนติ ฯ ตํปี สุตฺวา ตเถว ติกฺขตฺตํ ปฏฺิณฺณํ กเหตฺวา อปริปิ สตสฺหสฺสํ
 ทตฺวา ปฺน อณฺณํ ก็ สาสนุนติ ปุจฺฉิ ฯ สัฆรตฺนั เทว อุปฺปนฺนุนติ ฯ ตํ สุตฺวา ตเถว ปฏฺิณฺณํ
 กเหตฺวา อปริปิ สตสฺหสฺสํ ทตฺวา ทินฺนภาวํ ปณฺณเ ลิขิตฺวา ตาตา เทวียา สนฺติกั
 กจฺจถาติ เปเสสิ ฯ เตสุ กเตสุ อมจฺเจ ปุจฺฉิ ตาตา พุทฺโธ โลเก อุปฺปนฺโน ตฺเมห ก็
 กริสฺสธธาติ ฯ เทว ตฺเมห ก็ กริสฺสธธาติ ฯ (๔) อหํ ปพฺพชิสฺสสามิติ ฯ มยฺปิ ปพฺพชิสฺสสามาติ ฯ
 เต สพฺเพปิ ฆริ วา กุญฺมพฺ ภา อนปโลเกตฺวา (๕) เย อสุเส อารุญฺห กตาเตเหว นิกฺขมีสุ ฯ
 # ๑. สฺ. ย. ปคฺคณฺหิตฺวา ฯ ๒. สฺ. ม. นาสฺส ฯ ๓. สฺ. ม. ปเท ฯ ๔. สฺ. ม. ก็
 กตฺตูกามาติ ฯ ๕. สฺ. อนวโลเกตฺวา ฯ

วณณา อโนชาเทวียา สนุติกั คนุตุวา ปณณั ทสเสสุ์ ๑ ส่า ตั วาเจตุวา
 รณณา ตุมุหำกั พหุ กหาปณนา (๑) ทินุณา กึ ตุมุหหิ กตั ตาตาดิ ปุจันิ ๑
 ปียสาสนั เทวิ อนันตุนุติ ๑ อเมหปี สกุกา ตาตา สุณาเปตุนุติ ๑ สกุกา เทวิ
 อจันุจุมุเขหิ ปน วตตุ์ น สกุกาติ ๑ ส่า สุวณณกิงกาเรน อุกั ทาเปสิ ๑
 เต มุขั วิกุกาเลตุวา รณโธ อาโรจิตนียาเมเนว อาโรเจสุ์ ๑ ส่าปี ตั สุตวา
 อุปปุนนปำมุชชา เตเนว นเยน เอกสุมี ปเท ติกขตุตุ์ ปฎิณณั กหาเปตุวา (๒)
 ปทกณนาย (๓) ตีณิ ตีณิ ทตุวา (๔) นวตตสทสสานิ อทาสิ ๑ วณณา สพพานิปิ
 ทวาทส สตสทสสานิ ลภีสุ ๑ อถ เต ราชา กั ตาตาดิ ปุจันิ ๑ ปพพิชิสสามิติ
 นิกขนุโต เทวิติ ๑ เตนหิ ตาตา ตุมุห กจณณาคติ อโยเชตุวา รณณา สทฐิ คต่านิ
 อมจันัน มาตุคามะ ปกโกสาเปตุวา ตุมุห อตตโน สามีกานัน คตจันัน ชานาถ
 อมมาติ ปุจันิ ๑ น (๕) ชานาม อยเย รณณา สทฐิ อูยยานกิปิ คตาดิ ๑ อาม อมมา
 คตาตตุถ ปน คนุตุวา พุทโธ อุปปุนโน ฌมโธ อุปปุนโน สัโธ อุปปุนโนติ
 สุตวา ทสพลสุส สนุติเก ปพพิชิสสามาติ คตา ตุมุห กึ กริสสุธาคติ ๑ ตุมุห ปน
 อยเย กึ กตตุคามาคติ ๑ อหิ ปพพิชิสสามิ น เตหิ วนตุวมน

๑. กตถจิ. ปณณาการา ๑ ๒. ม. คเหตุวา ๑ ๓. ปฎิณณาคณนาย ๑

๔. ม. กตุวา ๑ ๕. ม. นสทโท นตุถิ ๑

ชีวหุคเค จเปยยุนติ ฯ ยทิ เอวํ มยํ ปพพชิสสามาติ ฯ สพพาปี รเถ โยชาเปตฺวา
นิกฺขมึสุ ฯ

ราชาปี อมจฺสทสฺเสหิ สทฺธิํ กงฺกาคีริํ ปาปฺปณฺนิ ตสฺมี จ สมเย กงฺกา ปุรา
โหติ ฯ อถ นํ ทิสฺวา อยํ กงฺกา ปุรา โหติ จณฺทมจฺณาภิณฺณา อเมหฺหิ จ สทฺธิํ อากตา
ทาสา วา มนุสฺสา วา นตฺถิ เย เต นาวํ วา อุลลุมฺปํ (๑) วา อมฺหากํ ตตฺถ ทเทยฺยํ (๑)
เอตสฺส ปน สตฺถุ คฺคา นาม เหฏฺฐา อวีจฺโต อฺปริ ยาว ภวคฺคา ปตฺถตา ฯ (๒) สเจ
ปน (๓) สตฺถา สมฺมาสมฺพุทฺโธ อิมํ อสฺसानํ ชุรปฺปิจฺจานิ มา เตเมนนฺตฺติ อฺทกปฺปิจฺเจน
อสฺเส ปกฺขนทาเปตฺสุ ฯ เอกสฺสาปี (๔) ชุรปฺปิจฺจิมตฺตํปี น เตมิ ราชมกฺเคน กจฺจนฺตา
วिय ปรีตีริ ปตฺวา ปรีโต อณฺณํ มหานที ปาปฺปณฺนิสุ ฯ (๕) ทฺติยา ที นามาติ ปุจฺฉิ ฯ นีลวาทา
(๖) นาม กมฺภีโรตฺปิ ปุจฺฉโตตฺปิ อทฺตโยชนมตฺตา เทวาทิ ฯ ตตฺถ อณฺณา สจฺจกิริยา
นตฺถิ ตายเอว สจฺจกิริยาย ตํปี อทฺตโยชนวิทฺถาริ นที อตฺถิกมฺมิสุ ฯ อถ ตตฺถิ จนฺทภาคํ
นาม มหานที ปตฺวา ตํปี ตายเอว สจฺจกิริยาย อตฺถิกมฺมิสุ ฯ

สตฺถาปี ตํทิวสํ ปจฺจฺจสสมเย มหากรฺณาสมปาตฺติโต วุจฺจาย โลกํ โวลเณนฺโต
อชฺช มหากปฺปิโน ตฺติโยชนสตฺถิํ รชฺชํ

๑. ม. อุมฺปํ วา กตฺวา ทเทยฺยํ ฯ ๒. ม. ปตฺถตา ฯ ๓. ส. ม. เอส ฯ

๔. ส. ม. เอกสฺส อสฺสสฺสาปี ฯ ๕. สฺยา. ส. อิม ปาจา นตฺถิ ฯ ๖. ม. นีลวาทินิ ฯ

ปหาย อมจจสหัสสปริวาโร มม สนฺตึเก ปพฺพชิตฺตํ อากจฺฉิตฺตํ (๑) ทิสฺวา มยา
 เตสํ ปจฺจุคฺคมนํ กาคฺตํ ยุตฺตฺนฺติ ปาโถว สรฺริปฺภิชคฺคณํ กตฺวา ภิกฺขุสํฆปริวาโร
 สวาคฺคิยํ ปิณฺฑทาย จริตฺวา ปจฺจมาภคฺตํ ปิณฺฑทปาทปฏิกฺกนฺโต สยเมว ปตฺตจิวฺรํ คเหตุวา
 อากาเสน อุปฺปติตฺวา จนนฺทากานทีตีเร เตสํ อุตฺตรณตฺตฺถานํ (๒) อภิมุขญฺจฺจานเ
 มหานิโครฺชรุโกจฺ อตฺถิ ตตฺถ ปลฺลลงฺเกน นิสฺสิตฺวา ปริมุขํ สตี อุปฺภุจเปตฺวา
 ฉพฺพณฺณพฺพุทฺธสฺมิโย วิสฺสชฺเชตี ๑ เต เตน ติตฺถเณน อุตฺตรนฺติ (๓) พฺพุทฺธสฺมิโย อิติ
 จิตฺตํ จ ชวณฺติโย โอลิเกตฺวา ทสฺพลสฺส ปุณฺณจฺนทสฺสสิริกํ มุขํ ทิสฺวา ยํ สตฺถา
 อุตฺทิสฺส มยํ ปพฺพชิตา (๔) สตฺถา โน เอโสติ (๔) ทสฺสเนเนว นิฏฺฐํ กนฺตฺวา
 ทิฏฺฐญฺจฺจานโต ปฏฺจาย โอนฺมิตฺวา วนฺทมานา อากมฺม สตฺถา วฺนทีสุ ๑ ราชา สตฺถ
 โคปฺลเกสุ คเหตุวา สตฺถา วฺนทิตฺวา เอกมฺนตํ นิสฺสิติ สทฺธิ อมจจสหัสเสน ๑ สตฺถา
 เตสํ ฌมฺมกถิ กเถตี ๑ เทสนาปริโยसानเ สพฺเพ อรหตฺเต ปติฏฺจาย สตฺถา ปพฺพชฺช
 ยาจิสฺส ๑ สตฺถา ปพฺเพ อิมหิ จิวฺรทานสฺส ทินฺนตฺตา อตฺตโน ปตฺตจิวฺรานิ คเหตุวา
 อากตฺตาตี สุวณฺณวณฺณํ หตฺถํ ปสาเรตฺวา เอถ ภิกฺขโว สุวากฺขาโต ฌโม จรธ
 พฺรหฺมจริยํ

๑. ม. อากจฺฉิตฺตํ ๑ ๒. ส. อุตฺตรณตฺตฺถสฺส ๑ ๓. ม. อุตฺตรนฺตา ๑

๔. ม. อทฺธา โส เอโสติ ๑

สมมาทุกุขสุสนุตกิริยาชาติ อห ๑ สจ เตส อายสมนุตานัน ปพพชชา จ อุปสมปทา
จ อโหสิ วสุสติกถเถรา (๑) วิย สตุถาริ ปริวารยีสุ ๑

อนชาปี เทวี รตสหัสสปริวารา คงคาตีริ ปตุวา อุตฺตรณตุถาย อาคติ
นาวิ วา อุลลุมปิ วา อทิสฺวา อตุตโน พุยตุตตตาย จินฺเตสิ ราชชา สจจกิริยิ กตุวา
คโต ภวิสฺสติ โส ปน สตุถา น เกวลิ เตสฺยเว อตุถาย นิพฺพตุโต สเจ โส สตุถา
สมมาสมพฺพุโ อมหากิ รตา มา อุตเก นิมุขชีสูติ อุตกปิฏเจเน รเถ ปกขนุทาเปสิ ๑
รตานิ เนมิจกมตุตปิ (๒) น เตมิ ๑ ทุตฺติย นทีปิ ตติย นทีปิ เตเนว สจจกรเนน อตุตริ ๑
อตุตฺรมาเนาเว จ นิโครธรูกขมูเถ สตุถาริ อทุทส ๑ สตุถาปี อิมาสิ อตุตโน สามิโน
ปสุสนฺตินิ นนุทราโค อุปฺปชฺชิ (๓) มกคผลานัน อนตุตรายิ กเรยฺย ฌมฺมํ โสตุถจ น
สกุขิสฺสนฺตีสฺติ ยถา อณฺณมณฺณํ น ปสุสนฺติ ตถา อกาสิ ๑ ตา สพฺพาปี ติตฺถโต อตุตริตุวา
ทสพลํ วนฺทิตฺวา นิสฺสีสิ ๑ สตุถา ตาสิ ฌมฺมกถิ กเถสิ ๑ เทสนาปริโยसानเ สพฺพา
โสตาปตฺติผลเ ปตฺติฏฺจาย อณฺณมณฺณํ ปสุสฺสี ๑ สตุถา อุปฺปลวณฺณา อากจฺจตุติ จินฺเตสิ ๑
เถริ อากนฺตุวา สพฺพา ปพฺพาเชตุวา อาทาย ภิกฺขุณีอุปฺสฺสยิ คตา สตุถา ภิกฺขุสฺสสฺสสิ
คเหตุวา อากาเสน

๑. ม. วสุสสุฏฺจิกถเถรา ๑ ๒. ม. เนมิวภูฏิมตุตมปิ ๑ ๓. ม. อุปฺปชฺชิตฺวา ๑

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปาตวณณา หน้า ๔๓๔

เชตวัน อคมาลี ฯ อถาย มหากปปีนตเถโร อตตโน กิจจํ มตถกํ ปตตํ ฌตฺวา
อปโปสสุโก หุตฺวา ผลสมาปตฺตีสฺสฺเชน วิตฺตินาเมนฺโต อรณฺณคโตปี รุกฺขมฺมุตคโตปี
สุณฺณาการคโตปี อโห สฺขํ อโห สฺขนฺตฺติ อภิกฺขํ (๑) อุทานํ อุทานีตี ฯ กิจฺจु กถิ
อุปาเทสิ กปปีนตเถโร รชชฺสฺขํ อนุสฺสรนฺโต อุทานํ อุทานีตีตี ฯ (๒) เต
ตถาคตฺสฺส อารโจะสิ ฯ ภควา มม ปฺตฺโต มกฺกสฺขํ ผลสฺขํ อารพฺภ อุทานํ อุทานีตีตี
วตฺวา ฌมฺมปเท อิมิ คาทมาห

ฌมฺมปีตี สฺขํ เสตี วิปฺปสนฺเนน เจตฺสา
อริยปฺปเวทิตฺเต ฌมฺเม สทา รมตี ปณฺทิตฺตี ฯ (๓)

อถกทิวสิ สตฺถา ตสฺส อนุเตวาสิทํ กิจฺจุสฺสสฺสํ อามนฺเตตฺวา อาห กจฺจิ โว
กิจฺจเว อจฺจริโย ฌมฺมิ เทเสตีตี ฯ น ภควา เทเสตี อปโปสสุโก ทิฏฺฐฌมฺมสุขวิหารี
อนุยฺยโต วิหริตี กสฺสจฺจ โอิวาทมตฺตมฺปิ น เทตีตี ฯ สตฺถา ตํ ปกฺโกสาเปตฺวา สจฺจํ กิร
ตฺวํ กปปีน อนุเตวาสิกาณํ โอิวาทมตฺตํปิ น เทตีตี ฯ สจฺจํ ภควาตี ฯ พฺราหฺมณ มา เอวํ
กิริ อชฺชโต ปญฺจาย อนุเตวาสิกาณํ ฌมฺมิ เทเสตีตี ฯ สาธุ ภาณฺเตตี เถโร สตฺถุ กถิ สิริสวา
สมปฺปฏิจฺฉิตฺวา เอกสโมธานเวยว สมณฺสสฺสสฺสฺส ฌมฺมิ เทเสตฺวา สพฺเพ อรหตฺตํ
๑. สี. อภิกฺขณํ ฯ ๒. ม. อุทานีตี ฯ ๓. พ. ฐ. ๒๕/๑๖/๒๕ ฯ

ปาเปลิ ฯ อปรภาเค สตุถา สัมมชเเม นิสินุโน ปฎิปาฎิยา เถเร จานนุตเรสุ จเปนุโต
มหากปปีนตุเถริ ภิกขุโอิวาทกานัน อคคกฏจानเน จเปลิติ ฯ

สาคตตุเถรวตถวณณนา

ทสเม เตโฆชาตูกุสลาณนุติ เตโฆชาตุ สમાปชชิตุ กุสลาณัน สาคตตุเถโร อคคโคติ
ทสเสติ ฯ อยถุหิ เถโร เตโฆชาตुสมาปตติยา อมพตติถุณาคสส เตชสาเตช
ปริยาทิตติวา ตัน นาคัน นิพพิเสวานัน อกาสิ ฯ ตสฺมา เตโฆชาตูกุสลาณัน อคคโค นาม ชาโต ฯ
ตสส ปณ्हกมเม อยมนุப்புพิถกา ฯ

อัยปี หิ ปทุมุตตรพุททกาเถ หัสวติยิ กุลเกเห ปฎิสนุธิ คเหตุวา อปรภาเค สตุถ
ชมฺมเทสนัน สุนนุโต สตุถาริ เอกภิกขุ เตโฆชาตูกุสลาณัน อคคกฏจानเน จเปนุติ ทิสวา
อธิการกมฺม กตุวา ตัน จานนุตริ ปฎุเจสิ ฯ โส ยาวชิว กุสลัน กตุวา เทวมนุสเสสุ สัสสรนุโต
อิมสฺมิ พุทฺธรูปปาเท สาวตถิยิ พุราหุณฺณเกเถ นิพพุตโต (๑) สาคตมาณโวติสฺส นาม
อกัสฺส ฯ โส อปรภาเค สตุถ ชมฺมเทสนัน สตุถวา ปฎิลทุชสทุโธ ปพพชิตฺวา อฏฺฐ
สมาปตติโย นิพพุตเตตุวา ตตุถ วสิภาวํ ปาปฺณิ ฯ อเถกทิวสํ สตุถา จาริกํ จรมาโน
โกสมฺพินฺนคฺรสมิปี (๒)

๑. ม. นิพพุตต ฯ ๒. ม. โกสมฺพินฺนคฺรสมิปี ฯ

อกมาลี ๑ เตน จ สมเยน นทีตติเถ โปราณกนาวิกสุส พหู อากนุคกมิกา เเวรีโน
หุตุวตํ โปเถตุว มารีสุ ๑ โส วิรุทุเชน จิตฺเตน ปฏฺจัน จเปตุว (๑) ตสมึเยว ตติเถ
มหานุกาโว นากราชา หุตุว นีพพตุโต ๑ โส วิรุทุจิตฺตตุตา อกาเถเยว วสุตี
วสุสาเปตี (๒) กาลเ ปน น วสุสาเปตี (๒) สสุสานิ น สมมา สมปชชนฺติ ๑
สกลรฐวาลีโน ตสุส วุสมนตฺถํ อนุสฺวจฺจํ พลิกมมํ กโรนฺตา (๓) วสนตุถาย
จสุส เอกํ เคหํ อํสุ ๑ สตุถาปี เตนเว ตติเถน อุตฺตริตฺวา กิกฺขุสํมปริวฺโต ตสมึเยว
ปเทเส รตุตี วสิสฺสามิติ อกมาลี ๑

อถายฺ เถโร จณฺโฑ กิเรตฺถ นากราชาติ สตุว อิมํ นากราชานํ ทเมตุว
นีพพิเสวานํ กตุว สตุถ วสนนฺจฺจัน ปฏฺยิยาเทตฺถ วณฺณตีติ นากสุส วสนนฺจฺจัน ปวิสิตุว
ปลฺลลํกํ อากฺขิตฺวา นิสิที ๑ นาโก กุชฺฌิตฺวา โโก นามายํ มณฺฑกโก มยฺหํ วสนนฺจฺจัน
ปวิสิตุว นิสินฺโนติ ฐมายติ (๔) เถโร อุตฺตริตฺถิ ฐมายิ ๑ นาโก ปชฺชลิ (๕) เถโรปี
อุตฺตริตฺถิ ปชฺชลิตฺวา ตสุส เตชฺชํ ปริยาทียิ ๑ โส มหนฺโต วตายํ กิกฺขุติ เถรสฺส ปาทมฺเ
นีปชฺชิตฺวา (๖) ฆนฺเต ตุมฺหากํ สรณํ คจฺจามิติ อาท ๑ มยฺหํ สรณคฺมนกิกฺจํ นตุถิ
ทสพลฺลสฺส สรณํ คจฺจามิติ ๑ โส สาฐฺติ สรณํ คโต ๑

๑. ม. ปฏฺจเปตุว ๑ ๒. ม. อกาเถเยว วสุสาเปตี ๑ ๓. ม. กโรนฺติ ๑

๔. ม. ฐปยิ ๑ ๕. ม. ปชฺชลิตฺวา ๑ ๖. ม. นีปติตุว ๑

*โส อคจจึ ตั สรณั สพพญญตถาณปวรสีลั นึพพานา-
รุมมณปวรวิลสิตเกลั จตตุถชฎานปวรนลาตั วชึรสมาปตติถาณ-

* สึ. ม. อีโต ปรี ๗เป๗ สพพญญตปิ สงุคโตติ ปาจา น ทิสสนุติ ๗ กตถจึ. อีเม
ปาจา เอวั ฉนุทลทกขณวเสน อาคตา

โส คจจตีติ สรณั	นึพพานารุมมณมุปี จ
วึถึนจึตตึ อุนนตั	ทึพเพ โสตั นึรนตริ ๗
ปวริ โสททวยญเจ	กสิณั นึลอาทิกั
โสกาติทกนตั วจัน	สมยา ยุกลั สุกั ๗
ทึพพจกขุ โคตฺรฎาณเ	สมนตจกขุ ฐมมิกั
มัสจกขุ โคตฺรฎาณเ	จตุมคคญ จ ยานิกั ๗
มคคผลั วิมุตฺตญจ	วริ คณทวยั
นว โลกุตฺตรา ทนฺตา	วรณั ปวร มทั ๗
สตุตตีสวริ โพธิ	ปกขถาณญจ ถาณกั
จตุสจจญจ ถาณญจ	วิลาสิตั จตุราชกั ๗
จตุสจจญจ ทิวญจ	อปปฏิทตญจ ถาณกั
ปวริ ปาณตฺตญเจว	อนุตฺตรวิมุตฺตกั ๗
วิมุตฺตาทิกั กตฺตญจ	ตลทกขณวิปสฺสนั
ถาณญจ ปวรจเจทั	วิลาสิตั ควึราชิตั ๗
จตุเวสารชฺชั พาหญจ	ทส สนุติ ถาณกั ๗
ชนั ยุกลั ปวริ	ทสกุถญจ ถาณกั ๗
ปวรมชฺฉิมจญจ	สมุปฺปาทญจ นาภิกั
หึโรตฺตปฺปปี สุกุถั	ฉาหิตั กายสัวาริ ๗
สตีปฏฺจานจึวาริ	กายพนฺชนวิชฺชกั

จตุรพิธปาทปาทญจ

พทุโธ อิติ วรรคโตติ ๗

ภควา สพพญญตุ ลีลั คโต ๗

๑. กตฺถจิ. กจฺจตีติ ๗

นีลกสิณโสภาทิกกนตปวรมยัคคิ ทิพพจกขุปลณจกขุสมนตจกขุปววจกขุทวย
 ทิพพโสตนานปวโรตทวย โคตรภูณานปวอรุตุงคฆาน
 มคคผลวิมุติผลณานปวรคณททวย โลกียโลกุตตรณานปวโรฏจทวย
 สดตตีสปวโรพิทิกขิณณานปวรสกทนต์ จตุมคคณานปววจตุทาจ จตุสจจณานปวริชวิห
 อปปฏิทณานปวรหนุก อนุตตรวิโมกขาธิคมนณานปวรกณจ ติลกขณณานปวริวาริชาติ
 จตุเวสารชชณานปวรพาหุทวย ทสานุสสติณานปวรวฏฏจกคิโสภ
 สดตสมโพชนจกปวโรตอรตล อสยานุสยณานปวรณนยัคคิ ทสพลณานปวรมชฌิมจก
 ปฏิจสมุปปาตณานปวรนาถิ ปลจอินุทริยปลจพลปวรชงฆน
 จตุสมมุปปานปวอรุทวย ทสกุสลกมมปลปวรชงฆทวย จตุริทธิปาตปวรปาตทวย
 สิลสมทธิปลณานปวรสงฆาถิ หิโรตตปวโรปสุกุลปฏิจณาทจิวิริ อฏจจกิก-
 มคคณานปวรอนตรวาสกิ จตุสติปฏจกนปวรกายพนุณน ๑ พุทโธ อิติ วิภาวิโต ภควา
 สพพณณตปิ สงคโต * (๑) อิตโต ปฏจาย น กณจจิ วิเหเจติ เทวปี สมมา วสุสาเปติ
 สสุทานิ สมมา สมปชชนติ ๑

โกสมพิยวาสิโน (๒) อยเยน กิร สากเตน อมพตติตุนาโค

๑. ม. ตโต ปฏจาย น กณจจิ วิเหเจติ เทวมปี สมมา วสุสาเปติ ๑

๒. ม. โกสมพิยวาสิโน ๑

ทมิโตติ สุตวา สตุถุ อากมนั อุกิขขมานา ทสพลสสุต มหาสกุการึ สขชยึสุ ๑
เต ทสพลสสุต มหาสกุการึ ทตุวา (๑) ฉพพคคิยานั วจเนน สพพเคहेสุ กาโปติกั
ปสนนั ปฎิยาเทตุวา ปุนทิวเส สาคตตุเถรสสุ ปิณขทาย จรนุตสสุต เคहे เคहे โถกั
โถกั อทสุ ๑ เโร อปปลยลตุเต สิกขापเท มนุสเสหิ ยาจियมาโน เคहे เคहे โถกั
โถกั ปิวิตุวา อวิหุเร (๒) คนตุวาว อนาหารกภาเวน (๓) สตี วิสสชเชตุวา สงการภูจกถาเนว
ปปติ ๑

สตถา กตถตุตถิกจิโจ นิกขมนุโต ตั ทิสฺวา ตั คาหาเปตุวา วิหารึ คนตุวา
วิครหิตฺวา สิกขापทึ ปลยลาเปสิ ๑ โส ปุนทิวเส สตี ลภิตฺวา อตุตนา กตการณั
สตุตฺวา อจฺจยั เทเสตุวา ทสพลั ขมาเปตุวา อูปนุนตเวโค วิปสสนั วทฺเตตุวา
อรหตฺตึ ปาปฺณิ ๑ เอวึ วตุถุ วินเย (๔) สมภูจิจิต्तึ ๑ ตั ตตุถ อากตฺนเยเนว วิตุถารโต
เวทิตพฺพิ ๑ อปรภาเค ปน สตถา เขตวณมหาวิหารเ นิสิตฺตุวา ปฎิปาฎิยา เเธเร
จानนุตเรสุ จเปโนโต สาคตตุเถรึ เตโซชาตุกฺสลาณั อคฺคภูจกถาเน จเปสิตี ๑

๑. ม. กตุวา ๑ ๒. ม. อวิหุริ ๓. สี. อนรหภาเวน ๑ ม. อนาหาริกภาเวน ๑

๔. วิ. มหาวิ. ๒/๕๓๕/๓๘๒ ๑

ราชตเถรวตถุ

เอกาทสเม ปฏิภาณะยกันนุติ สตถุ ฌมมเทสนาปฏิภาณสสุ ปจจยภูตานิ
ปฏิภาณชนกานิ ๑ (๑) ตสสุ ปญหากมมเม อยมนุப்புพิกถา

อัย (๒) ปทุมุตตรพุททกาเล หังสวติยั กุลเคเห นิพพุตติตวาอปรภาเค สตถุ
ฌมมเทสนั (๓) สุนนุโต สตถารั เอกั กิกุขุ ปฏิภาณะยกันนุ อคคภูจानะ จเปนุตั
ทิสวา อธิการกมมัม กตวา ตั จานนุตรั ปฏูเจสิ ๑ โส ยาวซีวี ตถาคตั ปริจจิตวา
เทวมนุสเสสสุ ตัสนนุโต อิมสมั พุทธรูปาเท ราชกหนคระ พุราหุมนเคเห (๔)
ปฏิสนุธี คณหิ ราชมาณโวติสสุ นามั อักสุ ๑

โส महल्लकगाले अत्तनो पुत्तवारणे अपहमानो (๕) ปพพชิตวา กาลั
วิดินาเมสสามิติ วิหารั คนตุวา เถเร ปพพชั ยาจิ ชินโน महल्लकपुराहमणेति
น เกจิ ปพพาเชตุ อิจฉิสสุ ๑ อเถกทิวัสั พุราหุมนโณ สตถุ สนตักั คนตุวา ปฏิสนุจาร์
กตวา เอกมนุตั นิสีทิ ๑ สตถา ตสสุ อุนิสสยสมปตตี ทิสวา กถั สมภูจาเปตุกาโม กิ
พุราหุมน ปุตตทารา °

๑. สี่. ม. ย. อโธ ปรี เอวั ทิสสติ กิกุขุนิ ราชตเถโร อคโคติ ทสเสติ ๑ เถรสสุ หิ
ทิกุจิสมุทาจาร์ โอกปุนิยสทชญจ อากมม ทสพลสสุ นวนวา ฌมมเทสนา
ปฏิภาติ ๑ ตสมา เถโร ปฏิภาณะยกันนุ อคโค นาม ชาโตติ ๑

๒. สี่. ม. ย. อยมปิ หิ ๑ ๓. สี่. ฌมมกถั ๑ ๔. สี่.ม.ย. พุราหุมนกุล ๑

๕. สี่. ม. อพหุมนโต ๑

ปฏิชคคณตตี ๑ กุโธ โภ โคตม ปฏิชคคณ มหุลลโกติ มํ พหิ นีหรีสุ ๑ กึ ปน เต
 พุราหุณน ปพพชิตุ น วฏฏตตี ๑ โภ มํ โภ โคตม ปพพาเชสสตี มหุลลกภาเวน
 มํ น โภจิจจตตี ๑ สตุถา สาริปุตตตเถรสส สลยํ อทาสี เถโร สตุถ วจัน สิริสา
 สมปฏิจจตตี วา ราชพุราหุณน ปพพาเชตวา จินเตสิ สตุถา อิมํ พุราหุณน สาทเรน
 (๑) ปพพาเชปตี น โข เอตํ อนาทเรน ปรีหรีตุ วฏฏตตี ราชตเถโร อาทาย
 คามกาวาสี อคมาสี ๑ ตตรสส อธุนา ปพพชิตตตวา กิจจลลภิสส เถโร อคคํปปี (๒)
 อตตโน สมปตตํ (๓) อววาสี เทติ อตตโน สมปตตํ (๓) ปณตํ ปีณทปาดํ ตสเสว
 ทตวา สยํ ปีณทาย จรติ ๑ ราชตเถโร เสนาสนสปปายญจ โภชนสปปายญจ ลภิตวา
 สาริปุตตตเถรสส สนตีกะ กมมฏจันนํ คเหตุวา นจิสเสว อรหตตํ ปาปณิ ๑

อถ นํ เถโร คเหตุวา ทสพลํ ปสสิตุ อากโต ๑ สตุถา ชานนโตว ปุจนิ
 โย เต มยา สาริปุตต นิสสิตโก ทินโน กิทิสํ ตสส น อุกกณจตตี ๑ ภนเต สาสเน
 อภิรมโก นาม ภิกขุ (๔) เอวรูโป ภเวยยาตี ๑ อถายสุมมา (๕) สาริปุตตตเถโร
 กตญญ กตเวทิตี สัมมชเม กถา อุตปาที ๑ ตํ สตุถวา

๑. สี. อาทเรน ๑ ๒. สี. ม. ย. อัย ปาโจ นคฺธิ ๑ ๓. ม. ปตตํ ๑

๔. สี. อภิรมณภิกขุ ๑ ม. อภิรมิตภิกขุ ๑ ๕. ม. อถายสุมโต สาริปุตตตสฺส ๑

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปาตวณณา หน้า ๔๔๒

สตถา ภิกขุ อามนุเตสิ อนจฺจริยํ ภิกขเว สาริปุตฺตสฺส อิทานิ กตญฺญกตเวทิตา
โส อตีเต อเหตุกปฏิสนฺธิยํ นีพฺพตฺโตปี กตญฺญกตเวทียิว อโหสีติ ฯ กตรสฺมี กाल
ภควาติ ฯ

อตีเต ภิกขเว ปพฺพตปาทมฺหิ ปญฺจสตมตฺตา วฑฺฒกิปฺริสา มหาอรณฺธํ
ปวิสิตฺวา ทพฺพสมฺภาเร ฉินฺทิตฺวา มหาอุลฺลุมฺปี (๑) พนฺธิตฺวา นทียา โอตารนฺติ ฯ
อเถโก หตฺถินาโค เอกสฺมี วิสมญฺจฺจานเ โสณฺทาย สาขํ กณฺหนฺโต สาขาภฺงคํ (๒)
สนฺธาเรตฺถุ อสฺสโกนฺโต ติจฺฉินฺชาณฺเ ปาทฺเท อญฺจาสี (๓) ปาโท วิทฺโธ ทฺกฺขเวทนา
วตฺตนฺติ ฯ โส คมนํ อภินิหฺริตฺถุ อสฺสโกนฺโต ตตฺถเว นีปฺชฺชิ ฯ โส กติปาหจฺเจน
เต วฑฺฒกิ อตฺตโน สมีเปน กจฺจนฺเต ทิสฺวา อิมํ นิสฺสาย อหํ ชีวิทํ ลภิสฺสามีติ
เตสํ อนฺุปทํ อคฺมาสิ ฯ เต นีวตฺติตฺวา หตฺถิ ทิสฺวา ภิตา ปฺลายนฺติ ฯ โส เตสํ
ปฺลายนภาวํ ฅตฺวา อญฺจาสี ปฺน จิตฺกालเ อนฺุพนฺธิ ฯ

วฑฺฒกิเชฏฺฐโก จินฺเตสิ อຍ် หตฺถิ อเมหฺสุ ติจฺฉินฺเตสุ อนฺุพนฺธิ ปฺลายนฺเตสุ
ติฏฺฐติ ภวิสฺสติ ตตฺถ การณฺนฺติ ฯ สพฺเพ ตํ ตํ รุกฺขํ อารุຍฺห ตสฺส อากมนํ ปฏฺิมาเนนฺตา
นีสีทิสฺสุ ฯ โส เตสํ สนฺติกํ อากนฺตฺวา อตฺตโน ปาทํ ทสฺเสนฺโต ปฺริวตฺเตตฺวา นีปฺชฺชิ ฯ
ตทา วฑฺฒกีนํ สลฺยา อุทปาติ

๑. ม. ย. มหาอุลลุมฺปี ฯ ๒. ม.ย. สาขาภงคเวคํ ฯ ๓. ม. ย. ปาเทน อวตฺถาสี ฯ

คิลานภาเวน โภเอส อากจติ น อญเณน การณนาติ ตสฺส สนฺตีกํ คนฺตฺวา
ปาทะ ปวิฏฺฐชาณุกํ ทิสฺวา อิมินา การณน เอส อากโตติ ติจินฺวาสิยา ชาณุกโกฏฺฐิ
โอรฺธี กตฺวา (๑) ทพฺพหยา รชชฺฐยา พนฺธิตฺวา กพฺพฺพิตฺวา นีหริสฺสุ ฯ อถสฺส วณฺมขํ
ปีเพตฺวา ปุพฺพโลหิตํ นีหริตฺวา กสาโวทเกน โชรฺวิตฺวา อตฺตโน ชานนเกสชฺชํ
มกฺขเขตฺวา นจิริสฺเสว ผาสุกํ อํกฺสฺสุ ฯ

หตฺถินาโค คิลานา วุฏฺฐิตฺวา จินฺเตสิ อิมะ มยฺหํ พหุปรการา อิมะ มยา นิสฺสาย
ชีวิทํ ลทฺธํ มยา อิมสฺสํ กตฺถณฺนา กตฺเวทินา ภวิทฺตุํ วุฏฺฐิตฺติ อตฺตโน วสนฺภูจฺจํ
คนฺตฺวา เสตํ หตฺถิปตฺกํ (๒) อานะสิ ฯ วพฺพกิโน หตฺถิปตฺกํ ทิสฺวา อมฺหากํ
หตฺถิ ปุตฺตํปี กเหตุวา อากโตติ อติวีย ตฺถุจฺจิตฺตา อหะสิ ฯ หตฺถินาโค จินฺเตสิ
มยิ ติจฺจนฺเต กิ นฺ โข อยํ อากโตติ มม อากคการณํ ชานิสฺสสนฺตีติ (๓)
จิตฺถุจฺจํโต อปกกมิ ฯ (๔) หตฺถิปตฺโก ปิตฺตุ ปจฺจโต อนฺุปรฺฐิปรฺชติ ฯ (๕) หตฺถินาโค
ตสฺส อากตภาวํ (๖) ฉตฺวา นีวตฺตนตฺถาย สทฺทสณฺณํ อทาสิ ฯ โส ปิตฺตุ กถํ สุตฺวา
นีวตฺติตฺวา วพฺพกิณํ สนฺตีกํ คโต ฯ วพฺพกิโน อิมํ หตฺถิปตฺกํ อมฺหากํ ทาคฺตุ
อากโต ภวิสฺสติ

๑. ม. ทตฺวา ฯ ๒. สี.ม.ย. คนฺธหตฺถิปตฺกํ ฯ ๓. สี. ม. ย.น ชานิสฺสสนฺตีติ ฯ

๔. สี.ม. ย. ปกฺกามิ ฯ ๕. สี.ม.ย. ปจฺจโต ปจฺจโต อนฺุปรฺฐิปรฺชติ ฯ ๖. สี. ม. อากมนฺภาวํ ฯ

เอโสติ ฌตฺวา อหังสุ (๑) อมฺหากํ สนฺตฺเก ตยา กตฺตพฺพกิจฺจํ นตฺถิ ปิตุ สนฺตฺกัเขว
คจฺฉาติ ปหิณฺสีสุ ฯ หตฺถินาโก ยาวตตฺติยํ อตฺตโน สนฺตฺกั อากตฺปิ ปฺน วฑฺฒกัณฺเษว สมิปปี
เปเสสี ฯ ตโต ปญฺจาย วฑฺฒกัโน หตฺถิโปตฺกํ อตฺตโน สนฺตฺเก กตฺวา ปญฺชคฺคฺนฺติ ฯ
โกชนกาเล เอเกกํ ภตฺตปิณฺฑํ เทนฺติ ภตฺตํ ตสฺส ยาวตตฺถํ อโหสี ฯ อถ (๒) โส
วฑฺฒกัณฺเษว อนุโตคฺคฺหนฺ โกญฺญิตฺ (๓) ทพฺพสมฺภารํ อหริตฺวา อํกณฺญฺจฺนํ ราสี กโรติ ฯ
เอเตเนว นียาเมน อณฺณปปี อูปการกมฺมํ กโรติ ฯ

สตฺถา อิมํ การณํ อหริตฺวา ปุพฺเพปิ สารีปุตฺตสฺส กตฺถญฺจกตเวทิกาวํ ทีเปติ ฯ (๔)
สารีปุตฺตตฺเถโร หิ ตทา มหาหตฺถิ อโหสี อตฺถุปฺตตฺติยํ อากโต โอสฺสญฺจวิริโย
ภิกฺขุ หตฺถิโปตฺโก อโหสี ฯ สํยุตฺตนิกาเย ปน ปตฺวา สกถิ ราชสํยุตฺตํ กเถตพฺพํ (๕)
ชฺมมฺปะเท จ

นินฺนํว ปวตฺตาริ ยํ ปสฺเสว วชฺชทสฺสินิ
นิกฺคยฺหฺวาที เมธาวิ ตาทิสํ ปณฺฑิตํ ภเช
ตาทิสํ ภชฺมานสฺส เสยฺโย โหติ น ปาปีโยติ (๖)

คาถา เถรสฺส ชฺมมฺปะเตสนา [๗] นาม. อปรภาเค ปน
๑. ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ ๒. ม. อถสทฺโท นตฺถิ ฯ ๓. สี. ม. อนุโตคฺคฺหนฺ โกญฺญิตฺ ฯ
๔. สี. ทีเปสิ ฯ ๕. สี. ม. ย. กเถตพฺพนฺติ ปทํ นตฺถิ ฯ
๖. พุ. ฐ. ๒๕/๑๖/๒๕ ฯ ๗. สี. เอตฺถนฺตฺเร คาถาติ ทิสฺสตี ฯ

สตฺถา ปฏฺฐิปาฏฺฐยา เถเร จานนฺตเรสุ จเปนนฺโต ราชตฺเถรํ ปฏฺฐิภาณเยยฺยกานํ
อคฺคกฺกฺจฺจเน จเปสํตีติ ฯ

โมฆราชตฺเถรวตฺถุ

ทฺวาทสมเ ลฺลฺลจิวรรชานนฺติ ลฺลฺลจิวรร ชานนฺตํ โมฆราชา อคฺโคติ ทสฺเสตีติ ฯ
อยณฺหิ เถโร วตฺถลฺลํ (๑) สตฺถลฺลํ รณชนกฺกฺชนนฺติ (๒) ติวเรน ลฺลฺลเนนปํ สมนฺนาคตํ
ปํสฺสฺสํ ชานนฺติ ฯ (๓) ตสฺมา ลฺลฺลจิวรรชานํ อคฺโค นาม ชานนฺติ ฯ ตสฺส ปณฺหาณมเม
อยมนฺนํปฏฺฐิกถา ฯ

อัยปิ หิ ปทฺมตฺตรพฺพทฺทกาเล หํสวตฺถิ กฺลเกเห ปฏฺฐิสนฺธิ คเหตฺวา นีพฺพตฺติ ตโต
อปรภาเค สตฺถุ ฆมฺมกถํ สฺสนนฺโต สตฺถารํ เอกํ กิถํ ลฺลฺลจิวรรชานํ อคฺคกฺกฺจฺจเน
จเปนนฺติ ทิสฺวา อธิการกมฺมํ กตฺวา ตํ จานนฺตรํ ปฏฺฐเจสิ ฯ โส ยาวชิวํ กุสลํ กตฺวา
เทวมนฺนํสฺเสสุ สํสรนฺโต กสฺสปทสพฺพลสฺส นีพฺพตฺติโต ปุเรตรเมว กฺกฺจฺจวาหนนฺคเร
อมจฺจเคเห ปฏฺฐิสนฺธิ คณฺหิ ฯ อปรภาเค วยปฺปตฺโต กฺกฺจฺจวาหนราชานํ อปฏฺฐจหนฺโต
อมจฺจกฺกฺจฺจนํ ลภิ ฯ

ตสฺมี กาลे กสฺสปทสพฺพล โลกเ อปฺปชฺชิ ฯ กฺกฺจฺจวาหนราชา พุทฺโธ กิร โลกเ
อฺปฺปนฺโนติ สฺตฺวา ตํ ปกฺโกสาเปตฺวา

๑. ม. ย. สตฺถลฺลํ ฯ ๒. ส. ม.ย. รณชนกฺกฺชนนฺติ ฯ ๓. ส. ม. ย. ชานนฺติ ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปาตวณณา หน้า ๔๔๖

อาห ตาด พุทฺโธ กิร โลกอุปฺปนโน อิมญจ ปจฺจนฺตฺนฺครึ เอกปฺปหารเณว อุโภหิ
อเมหฺหิ ตฺวจฺจํ กาคฺคํ น สกฺกา ตฺวํ ตาว มชฺฌิมเทสํ คฺนฺตฺวา พุทฺธสฺส อุปฺปนฺนภาวํ
คฺตฺวา ทสฺพลํ คเหตฺวา (๑) อิมํ นฺครึ อาเนหิตึ ปฺริสฺสทสฺเสน สทฺธิ เปเสสิ ฯ โส
อนุปฺพุเพน สตฺถุ สฺนฺติกํ คฺนฺตฺวา ฌมฺมกถํ สุตฺวา ปฏฺฐิตทฺธสทฺโธ ตตฺถเวย ปพฺพชิตฺวา
วีสตี วสฺสทสฺสทฺธานิ สมณชมฺมํ อกาสิ ฯ เตน สทฺธิ คตฺปฺริสา ปน สพฺเพปิ นินฺวตฺติตฺวา
ปฺน รมฺโวลเวย สฺนฺติกํ อาคตา ฯ

อัยฺปิ เถโร ปฺริปฺญณฺสีโล กาคํ กตฺวา เอกํ พุทฺธนฺตรึ เทวมนฺุสฺเสสฺสํ สํสรฺนฺโต
อมฺหากํ ทสฺพลสฺส นินฺวตฺติตฺโต ปฺเรตฺรเมว สวาคฺถิยํ พุราหุมนฺนเคเห (๒) ปฏฺฐิสฺนฺธิ
คณฺหิ โมฆรามาณวตฺติสฺส นามํ อํกํสุ ฯ กญฺจวาทนฺนราชาปี กสฺสปฺสฺส ภควโต
อธิการกมฺมํ กตฺวา เอกํ พุทฺธนฺตรึ สปริวาริ เทวมนฺุสฺเสสฺสํ สํสริตฺวา อมฺหากํ
ทสฺพลสฺส นินฺวตฺติตฺโต ปฺเรตฺรเมว สวาคฺถิยํ ปุโรหิตเคเห ปฏฺฐิสฺนฺธิ คณฺหิ
พวารีมาณวตฺติสฺส (๓) นามํ อํกํสุ ฯ โส อปฺเรน สมเยน ตโยเวเท อุกฺคณฺหิตฺวา
โสพฺสนนฺนํ มาณวทสฺสทฺธานํ สิบฺปํ วาเจนฺโต จรติ ฯ อถสฺส ปฺเสนทิกอสฺสรณฺโวล
ชาตกาเล (๔) ปีตุ อจฺจเยน ปุโรหิตญฺจานํ อํกํสุ ฯ

๑. สී. ม. อัย ปาโจ นคฺถิ ฯ ๒. ม. พุราหุมนฺนกุลเ ฯ ๓. สී. พวารีมาณวตฺติสฺส ฯ
๔. สී. ม. กाले ฯ

ตทา อัยปี โฆฆราชมาณโว พาวริพฺพราหฺมณสฺส สฺนฺตฺติเก สิปฺเป คณฺหาติ ฯ

อเถกทิวสํ พาวริพฺพราหฺมโณ (๑) รโหคโต อตฺตโน สิปฺเป สารํ โอลเกนฺโต
สมฺปรายิกสารํ อทิสฺวา เอกํ ปพฺพชฺชํ ปพฺพชิตฺวา สมฺปรายิกํ คเวตฺติสฺสามิตฺติ
โกสฺสลาชานํ อุปฺสงฺกมิตฺวา อตฺตโน ปพฺพชฺชํ อนุชานาเปตฺติ ฯ โส เตน อนุญฺญาโต
โสฬสฺสทฺติ มาณวคฺสทฺสเสทฺติ ปรีวฺวโต ปพฺพชฺชตฺถาย นิกฺขมิ ฯ โกสฺสลาชานํ เตน
สทฺธิเยว เอกํ อมจฺจํ กหาปณฺสทฺสสฺส (๒) ทตฺวา เปเสตฺติ ยสฺมี จาเน อจฺริโย ปพฺพชิตฺติ
ตฺตรสฺส วสนฺนุจฺจานํ คนฺตฺวา (๓) เทถาติ ฯ พาวริพฺพราหฺมโณ ฝาสฺสกุจฺจานํ โอลเกตฺถกาโม
(๔) มชฺฌิมเทสฺโต ปฏิกฺกมฺม อสฺสกรณฺโณ จ มลฺรณฺโณ (๕) จ สีมฺนฺตเร โคธาวาริวงฺเก
(๖) อตฺตโน วสนฺนุจฺจานํ กาทเรตฺติ ฯ

อเถโก ปรีโส ชฎิลานํ ทสฺสทฺตฺถาย คโต เตสํ สฺนฺตฺติเก (๗) ภูมิจฺจานเน เตหิ
อนุญฺญาเต (๘) อตฺตโน วสนฺนุจฺจานํ อกาสิ ฯ เตน กตํ ทิสฺวา อปรี กุสฺสทํ เกสฺสทํ
กาเรตฺติ ฯ เต สพฺเพปิ สฺนฺนฺิปตฺติวา มยฺ อຍ္ယานํ สฺนฺตฺติเก ภูมิจฺจานเน วสนฺนฺตา สฺจํ
๑. สฺ. พาวริพฺพราหฺมโณ ฯ เอวมฺฺปรี ฯ ๒. สฺ. กหาปณฺนํ สทฺสทฺสสฺส ฯ
ม. เอกํ อมจฺจํ กหาปณฺสทฺสสฺส ทตฺวา ฯ ๓. ม. คเหตุวา ฯ ๔. ม. ย. โอลเกนฺโต ฯ
๕. สฺ. จุพฺพกรณฺโณ ฯ ม. มุพฺพกรณฺโณ ฯ ๖. สฺ. โคธาวาริวงฺเก ฯ ม. โคธาวาริตฺติเร ฯ
๗. ม. สฺนฺตฺติเก ฯ ๘. ม. ย. อนุญฺญาโต ฯ

วสิคู้ น สกโกม กหปณั สุขสิวสิ เต ทสสามาติ (๑) เอเกโก เอเกกั
กหปณั พาวริพฐาหุมนสส วสนภูจกถาเน จเปสิ ๗ สพเพปี อากตกหปณา (๒)
สตสสสสมตฐา อเหตุ ๗ พาวริพฐาหุมนอ กิมตถึ เอเต อากตาคี อห ๗
สุขวสนตฐาย (๓) กนุเตติ ๗ สจหึ หิริณณสวณณเนน อตถึโก อสสิ อหึ มหนตั
ชนราสี ปหาย น ปพเพชยั ๗ ตุมหากั กหปณเ คเหตุวา คจกถาคี ๗ อเมหิ อัยยสส
ปริจจตติ (๔) น ปุน กณหาม อนุสิวจจริ ปน เอเตเนว นิยามเนน อหริสสาม อิเม
คเหตุวา อัยโย ทานั เทตติ ๗ พฐาหุมนอ อธิวเสตฐวา กปนทฐิกวณิพุกยจกานั
ทานมุเข นิยยาเทติ ๗ ตสส อปฐาปริ ทายกภาโว สกถชมพฐิเป ปณณายิตถ ๗

ตโต กสิจกรภูเจ ทุนนวิตถ (๕) นาม คามะ ชุชกพฐาหุมนสส วิเส
ชาตพฐาหุมนสส พฐาหุมนิ (๖) อุกฐาย สมุกฐาย พฐาหุมนิ โจเทติ พาวริ กิร ทานั
เทติ คนตฐวา ตโต หิริณณสวณณณั อหราชิ ๗ สอ ตาย โจทียมาโน สณฐาเรต্তু (๗)
อสกโกนุโต พาวริสส สนุติเก คจกถาโน พาวริมิหิ กิโย

- # ๑. กตถจ. วสนตฐา สุขั วสิคู้ สกโกม การณั สุขวสิ เต ทสสามาติ ๗
- # ๒. ม. สพเพปี อากตกหปณา ๗ ๓. ส. ม. ย. สุขวสนทานตฐาย ๗
- # ๔. ส. ม. ปริจจตฐา ๗ ๕. ส. ม. ย. กสิจกรภูเจ ทุนนวิตถ ๗
- # ๖. ส. ชาตพฐาหุมนิ ๗ ๗. ส. โจทิต สณฐาเรต্তু ๗ กตถจ. โจทียมาโน สนฐาเรต্তু ๗

ทานํ ทตฺวา ปณฺณสาถํ ปวิสิตฺวา นิปชฺชิตฺวา ทานํ อนุสฺสรมาเน คโต ฯ
 คนฺตุวาว ทานํ เม พุราหุณฺณ เทหิ ทานํ เม พุราหุณฺณ เทหิติ อาท ฯ อกาเล
 ตฺวํ พุราหุณฺณ อากโต สมฺปตฺตยาจกานํ เม ทินฺนํ อิทานิ กหาปณา (๑) นตฺถิติ ฯ
 น มยฺหํ พุราหุณฺณ พหุหิ กหาปณฺเหหิ อตฺถโถ ตว เอตฺตํ ทานํ เทนฺตสฺส น
 สกฺกา กหาปณฺเหหิ วินา ภวิตฺถํ มยฺหํ ปญฺจ กหาปณฺสถานิ เทหิติ ฯ พุราหุณฺณ
 ปญฺจสถานิ นตฺถิ ปฺน กาเล สมฺปตฺเต ลภิสฺสสฺสิติ ฯ กิ ปนาหํ ตว ทานกาเล
 อากมิสฺสามิติ พาวริพุราหุณฺณสฺส ปณฺณสาททฺวาเร วาลิกํ (๒) ฐปํ กตฺวา
 สมฺนตฺโต รตฺตวณฺณานิ ปุปฺพานิ วิกิริตฺวา มนฺตํ ชฺปเปฺนฺโต วิย โอฏฺฐเจหิ (๓)
 จาเลตฺวา จาเลตฺวา มุทฺธา ผลตฺถ สตฺตธาติ วทติ ฯ พาวริพุราหุณฺณ โฉ จินฺเตสิ
 อยํ มหาตโป ตปจาริ คณฺหิตฺวา จรณฺกพุราหุณฺณ มยฺหํ สตฺตทิวสมฺตฺถเก
 สตฺตธา มุทฺธา ผลตฺถิ วทติ มยฺหญฺจ อิมสฺส ทาทพฺพานิ ปญฺจ กหาปณฺสถานิ
 นตฺถิ เอกํเสน มํ เอส ฆาเตสฺสตีติ ฯ

เอวํ ตสฺมิ โสภสฺลลสมฺปปีเต นิสินฺเน รตฺติภาคสมฺนตฺเร อนนฺตรตฺตภาเว
 พาวริสฺส มาตา เทวตา หุตฺวา นิพฺพตฺติ ฯ สา ปุตฺตสฺส โสภสฺลลสมฺปปีตภาวํ
 ทิสฺวา อากนฺตุวาทาห ตาต เอส มุทฺธผลภาวํ วา อมุทฺธผลภาวํ วาปี (๔) น
 ชานาติ ตฺวํ

๑. ม. กหาปณํ ฯ ๒. ม. วาลุกํ ฯ ๓. ม. โอฏฺฐเจ ฯ ๔. ส. ม. ยฺ. มุทฺธํ วา
 มุทฺธผลนํ วา ฯ

โลก พุทธานํ อุปปนฺนภาวํ น ชานาสี ๑ สเจ เต สัสโย อตฺถิ สตฺถุ สนฺตํ
คนฺตุวา ปุจฺจ โส เต เอตํ การณํ กเถสฺสตีติ ๑ พุราหุมนฺเ ทเวตาย กถํ สุตกालโต
ปฏฺจาย อสฺสาสํ ลภิตฺวา ปฺนทิวเส อฏฺฐิตฺเ อรุณฺเ สพฺเพว อนฺเตवासิเก
ปฏฺโกสาเปตฺวา (๑) ตาตา พุทฺโธ กิร โลก อุปปนฺโน ตฺเมหิปี สีนํ คนฺตุวา พุทฺโธ
วา โน วาติ ฌตฺวา อากนฺตุวา มยฺหํ อโรเจจ อหํ สตฺถุ สนฺตํ กมิสฺสามิ ๑ อปิจ
โฆ ปน มยฺหํ มหฺลลกภาเวน ชีวิตนฺตฺราโย พุชฺชาโน ตฺเมห ตสฺส สนฺตํ คนฺตุวา
อิมินา จ อิมินา จ นียาเมน ปญฺเห นํ ปุจฺจถาติ มุทฺษผาลนปญฺหํ นาม อภิสงฺขริตฺวา
อทาสี ๑

ตโต จินฺเตสิ สพฺเพ อิมเ มาณวา ปณฺหิตา จ (๒) สตฺถุ ฌมฺมกถํ สุตฺวา
อตุตฺโน กิจฺเจ มตฺถกํ ปตฺเต ปฺน มยฺหํ สนฺตํ อากฺขณฺยฺย วา โน วาติ ๑ อถ
อตุตฺโน ภาคิเนยฺยสฺสปี อชิตมาณวสฺส (๓) นาม สยฺถํ อทาสี ตฺวํ ปน เอกนฺเตเนว
มม สนฺตํ อากนฺตุํ อรหฺสิ ตยา ปฏฺิลทฺธํ กุณฺํ อากนฺตุวา มยฺหํ กเถยฺยาสีติ ๑
อถ เต โสพฺสสทฺสชฺชฎฺฐิลา อชิตมาณวํ เชฎฺฐกํ กตฺวา โสพฺสสิ เชฎฺฐนฺเตवासิเกหิ
สทฺฐี สตฺถารํ ปญฺหํ ปุจฺฉิสฺสามาติ จาริกํ จรฺนฺตา คตคตฺถฺจฺจเณ อຍ္ယာ กหํ คจฺจถ กหํ
คจฺจถาติ ปุจฺฉิตา ทสพฺลสฺส สนฺตํ ปญฺหํ ปุจฺฉิตํ

๑. ม. ย. ปฏฺโกสิตฺวา ๑ ๒. ส. ม. จสทฺโท นตฺถิ ๑ ๓. กตฺถจ. ปิงฺคิยมาณวสฺส ๑

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปตวณณนา หน้ ๔๕๑

คจณมาติ โกฏีโต ปฏุจาย ปริสั สงกทุฒนตา อนกโยชนสตั มคคั คตา ฯ

สตถา เตสั อากมนทิวเส ปน อณฺณตถ (๑) โอกาโส น ภวิสฺสตี อิทั อิมิสฺสา
ปริสาย อนฺจณวิกุจจณนุติ คนฺตวาท ปาสาณเจตียะ ปิฏฺจิปาสาณะ นิสัทึ ฯ โส
อชิตมาณโวปี สปริโส (๒) ตั ปิฏฺจิปาสาณั อารุยห สตถุ สรริสมปตตี ทิสฺวา อัย
ปฺริโส อิมสฺมึ โลกะ วิวฏฺจณโท พุทฺโธ ภวิสฺสตีติ อตฺตโน อจริเยน ปหิตะ ปญฺเห
มนสา ปุจฺจนฺโตว คโต ฯ (๓)

ตทิวสั ตสฺมึ จาเน สมปตฺตปริสตา ทวาทสโยชนิกา อโหสิ ฯ เตสั โสพนฺน
อนฺตเววสิگانันฺ อนฺตเร โมจราชมาณโว อหิ สพฺเพหิ ปณฺทิตตโรติ มาณตถุทฺโธ
ตสฺส เอตทโหสิ อัย อชิตมาณโว สพฺเพสั เซฏฺจโก เอตสฺส ปจฺมตรั มม ปญฺหิ
ปุจฺจิต्तุ น ยุตฺตนฺติ ตสฺส ลขฺชายนฺโต ปจฺมตรั ปญฺหิ อปุจฺจิตฺวา เตน ปุจฺจิตะ
ทฺติโย หุตฺวา สตถารั ปญฺหิ ปุจฺจึ ฯ สตถา มาณตถุทฺโธ โมจราชมาณโว น
(๔) จ ตาวสฺส ฌาณั ปรีปากั กจฺจติ อสฺส มานปี นีหริตฺตุ (๕) วฏฺฏตีติ จินฺเตตฺวา
อาห ติฏฺฐ ตฺว โมจราช อณฺเเว ตาว ปญฺเห ปุจฺจนฺตฺติ ฯ โส สตถุ สนฺติกา
อปฺสาทั (๕) ลภิตฺวา

๑. ม. อณฺณตถ ฯ ๒. สั. สปิ ปริสตา ฯ ๓. สั. ปุจฺจนฺตาว คตา ฯ ๔. สั. ยาวสฺส
ฌาณั ปรีปากั กจฺจติ อตฺตโน มานปี นีหริตฺตุ ฯ ม....นิวาริตฺตุ ฯ ๕. สั. ย. อปฺสาทนั ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปาตวณณา หน้า ๔๕๒

จินเตลี อหิ เอตตัก กาลิ มยา ปณชิตตโร นาม นตถิติ วิจารณ์ พุทธา จ นาม มานสิ
ชานิตวา (๑) น กถนติ ฯ สตุธา อปสาเทติ (๒) สตุธารา มม ปุจฉาย โทโส ทิฏโฐ
ภวิสสตีติ คุณหิ อโหสิ ฯ โส อฏฐเมหิ (๓) ชเนหิ ปฎิปาฎิยา ปญฺเห ปุจฉิต อธิวาเสตุ
อสกโกนโต นวโม หุตวา ปุน อฏฐาสิ ฯ ปุนปิ นํ สตุธา อปสาเทติ ฯ

โส ปุนปิ คุณหิ หุตวา นวโกทานิ (๔) ภวิตุ น สกขิสสามิติ ปญจทสโม
หุตวา ปญหํ ปุจฉิ ฯ อตสส สตุธา ฌาณสส ปริปากภาวํ (๕) ฌตวา ปญหํ กเถสิ ฯ
โส เทสนาปริโยसानะ อตฺตโน ปริวารเกน ชฎิลสทสเสน สทฐิ อรหตฺตํ ปาปุณฺสี ฯ
อิมินา จ นิยามเนว เสสานิปี ปนฺนรส ชฎิลสทสธานี อรหตฺตํ ปาปุณฺสีสุ ฯ สพฺเพปิ
อิทธิมยปตฺตจิวรรธา เอหิภิกขุว อเหตุํ ฯ เสสนา ปน น กถิยนติ ฯ อัย โมฆราชตฺเถโร
ตโต ปฏฺจาย ตีหิ ฐุเขหิ สมณฺนาคตํ จิวริ ฐาเรติ ฯ เอวํ ปเนตฺถ (๖) ปารายเน (๗)
วตฺถุ สมมุจฺจิติ ฯ สตุธา ปน อปรภาเค เขตวเน นิสินฺโน เถเร ปฎิปาฎิยา
จानนฺตเรสุ จเปนฺโต โฆฆราชตฺเถริ อิมสฺมี สาสเน ฐุขจิวรรธานํ อคฺคฏฺฐาเน
จเปนฺโต เอตทคฺคํ ภิกฺขเว

๑. ม. อชานิตวา ฯ ๒. ม. อิม ปาจา นตฺถิ ฯ ๓. ม. อฏฐหิ ชเนหิ ฯ

๔. สී. ย. สงฺฆนวโกทานิ ฯ ๕. สී. ปริปากํ คตภาวํ ฯ

๖. สී. ม. ปเนตฺถาติ นตฺถิ ฯ ๗. พ. ส. ๒๕/๔๓๕/๕๔๘ ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอตทกุกวคกวนณา หน้า ๔๕๑

มม สาวกานํ ภิกขุณํ ลูขจิวรชรานํ ยทิตํ โมฆราชาติ อาห ฯ

จตุตถวคกวนณา ฯ

ตตถ จตุตทาฬีสสุตฺตมตฺตาย (๑) เถรปาถียา วณฺณา นิกฺขจิตฺตา ฯ

ปลฺยจมวคกวนณา

มหาปชาปติโคตมิเถริวตฺถวณฺณา

เถรปาถียํ ปจเม ยทิตํ มหาปชาปติโคตมิตฺติ มหาปชาปติ โคตมิ เถริ รตฺตลฺยณฺณํ
อภฺคาคติ ทสฺเสติ ฯ ตสฺสา ปลฺยหากมฺเม อยมนฺนุปฺพุพิกฺธา ฯ

อํ ยํ กิร ปทฺมุตฺตรพฺพุทฺธกาเล หํสวตฺถิยํ กุลเกเห ปฏฺฐิสฺนุธิ กณฺหิตฺวา อปเรน
สมเยน สตฺถุ ชมฺมเทสนํ สฺวณฺนฺติ สตฺถาริ เอกํ ภิกขุณิ รตฺตลฺยณฺณํ อภฺคกฺกุจฺจาเน จเปนฺตํ
ทิสฺวา อธิการกมฺมํ กตฺวา ตํ จานนฺตรํ ปฏฺฐเจติ ฯ สา ยาวชิวํ ทานํ ทตฺวา สิลํ รกฺขจิตฺวา
ตโต จุตฺตา เทวโลกे นีพฺพุตฺติตฺวา ปฺนุ เอกสฺมิ พฺพุทฺธนฺตเร เทวโลกโต จวิตฺวา
พาราณสิยํ ปลฺยจณฺณํ ทาสิสฺตานํ เชฏฺฐกฺทาสี หุตฺวา นีพฺพุตฺติ ฯ อถ วสฺสูปฺนายิกสมฺมเย
ปลฺยจสฺตปฺจเจกพฺพุทฺธา (๒) นนฺทมฺมูลกปฺพุการโต อิติปฺตเน โอตฺริตฺวา นกฺเร ปิณฺฑทฺาย
จริตฺวา อิติปฺตเนว คนฺตฺวา วสฺสูปฺนายิกกฺกุญฺญา อตฺถาย หตฺถกมฺมํ ยาจิตฺสูสามาติ
จินฺเตสฺสุ (๓) ฯ กสฺมา ฯ

๑. ม. เอกจตุตทาฬีสสุตฺตมตฺตาย ฯ ๒. ม. ปลฺยเจ ปฺจเจกพฺพุทฺธา ฯ

๓. สี. อิเม ปาจา นตฺถิ ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปาตวณณา หน้า ๔๕๔

วสุสภาเล (๑) อุปคจณนเตน หิ นาลกปฏิปทํ ปฏิปนุเนนปี ปญจณทนานํ
อญตเรน จทเนเนว ฉนุเน นิพทุเสนาสเน (๒) อุปคนตพัพ ๑ วุตตญเหด
น ภิกขเว อเสนาสนิเกน (๓) วสุสํ อุปคนตพัพ โย อุปคจญเยย อาปตติ
ทุกกกุสสาติ ๑ ตสฺมา วสุสภาเล อุปกกุญฺเจ สเจ เสนาสนํ ลภติ อิจฺเจตํ กุสลํ ๑
โน เจ ลภติ หตถกมฺมํ ปริเยสิตฺวาปี กาทพัพ ๑ หตถกมฺมํ อถนุเตน สามปี
กาทพัพ น เตวว อเสนาสนิเกน วสุสํ อุปคนตพัพ ๑ อยมนุชมฺมตา ๑ ตสฺมา เต
ปจฺเจกพุทฺธา หตถกมฺมํ ยาจิตฺสามาติ จิวริ ปารูปิตฺวา สายณฺหสมเย นคริ
ปวิสิตฺวาเสฏฺฐิสฺส ฆรทฺวารเ อญฺจิสฺส ๑ เชฏฺฐกทาสี กุญฺ คเหตฺวา อุกทิตฺตํ
คจฺฉนฺตี ปจฺเจกพุทฺเช นคริ ปวิสฺนเต อทุกฺส ๑ เสฏฺฐิ เตถํ อากตการณํ สุตฺวา
อมฺหากํ โอกาโส นตฺถิ คจฺฉนฺตฺติ อาห ๑

อถ เต นครา นิกขนฺเต เชฏฺฐกทาสี กุญฺ คเหตฺวา ปวิสฺนฺตี ทิสฺวา กุญฺ
โอตารेतฺวา วนฺทิตฺวา โอนมิตฺวา มุขํ อุกฺขิปิตฺวา (๔) อยฺยา นคริ ปวิญฺจมตฺตาว
นิกขนฺตา ที นุ โขติ ปุจฺฉิ ๑ วสุสฺสฺปนายิกกฺุญฺยา หตถกมฺมํ ยาจิตฺ อากตมฺหาติ ๑
ลทฺฐํ ฆนฺเตติ ๑ น ลทฺฐํ อุปาสิตฺเกติ ๑ ที ปเนสา กุญฺ

๑. ม. วสุสํ ๑ ๒. ม. สทฺวารพุทฺเช เสนาสนเน ๑ ๓. วิ.มหา. ๔/๒๑๕/๒๕๕ ๑
๔. สී. ปิธาย ๑

อิสฺสเรหฺว กาทพฺพา อุทาหุ ทฺกคฺเตหิปี สกฺกา กาคฺนฺติ ฯ เยน เยนจि สกฺกา
กาคฺนฺติ ฯ สาธฺ ฆนฺเต มยฺ กริสฺสาม เสฺว มยฺหํ ภิกฺขํ คณฺหถาติ นิมนฺเตตฺวา ปฺน (๑)
กฺกฺมิ คเหตฺวา อากมนฺติตฺถมกฺเค (๒) จตฺวา อากตา อวเสสทาสิโย เอตฺเถว
โหถาติ วตฺวา สพฺพาสํ อากตกาเล อาก อมฺมา กิํ นิจฺจเมว ปฺรสุส ทาสิกมฺมํ
กริสฺสถ อุทาหุ ทาสิกาวโถ มฺจฺจิตฺตํ อิจฺฉถาติ ฯ อชฺเชว มฺจฺจิตฺตํ อิจฺฉาม อยฺเยติ ฯ ยทิ
เอวํ มยา ปญฺจสฺตปฺจเจกพฺพุธา (๓) หตฺถกมฺมํ อลภฺนฺตา สุวาทนาย นิมนฺติตา ตุมฺหากํ
สามิเกหิ เอกทิวสํ หตฺถกมฺมํ ทาเปถาติ ฯ ตา สาธฺติ สมฺปฺญิจฺฉิตฺวา สายํ อภฺวิโต
อากตกาเล สามิกานํ อารโจะสฺสุ ฯ เต สาธฺติ เขภฺจกทาสียา (๔) เกหฺทวารเ สนฺนิปตฺิสฺสุ ฯ

อถ เน เขภฺจกทาสี เสฺว ตาตา ปฺจเจกพฺพุธานํ หตฺถกมฺมํ เทถาติ อานิสฺสํ
อากิจฺฉิตฺวา ยेषิ น กาทูกามา เต คาพฺพهن โอิวาเทน ตชฺเชตฺวา สพฺเพปิ
สมฺปฺญิจฺฉาเปสิ ฯ सा ปฺนทิวเส ปฺจเจกพฺพุธานํ ภตฺตํ ทตฺวา สพฺเพสํ ทาสปฺตฺตานํ
สญฺญํ อทาสิ ฯ เต ตาวเทว อรญฺญํ ปวิสิตฺวา ทพฺพสมฺภาเร สโมธานตฺวา สตํ
สตํ หตฺวา เอเกกํ กฺกฺมิ จงฺกมฺนาทิปฺริเวณฺ (๕) กตฺวา มญฺจปีจปานียปฺริโกชนียาทินิ
จเปตฺวา ปฺจเจกพฺพุธานํ (๖)

๑. สฺ. อุทกํ เนตฺวา ปฺน ฯ ๒. สฺ. อากมฺมตฺติตฺถมกฺเค ฯ ๓. ม. ปฺจเจกพฺพุธา ฯ
๔. สฺ. ม.ยฺ. เขภฺจกทาสิสฺส ฯ ๕. สฺ. ม. ยฺ. จงฺกมฺนาทิปฺริวาริ ฯ ๖. สฺ. ปฺจเจกพฺพุเท ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปาตวณณา หน้า ๔๕๖

เตมาลี ตตเถว วสนตถาย ปฏิณณิ การเตวา (๑) วารกั ภิภุขั อูปภูจาเปสิ (๑) ฯ ยา
อตุตโน วารทิวเส ทาคู น สกโกติ ตตสา เขภูจกทาสี สกเคหโต นิหริตวา เทติ ฯ
เอว เตมาลี ภิขคคิตวา เขภูจกทาสี เอก (๒) เอกกสภากั สชชาเปสิ ปญจ
ถูลสภากตตานิ อเหตุ ฯ ตานิ ปริวตตาเปตวา ปญจนัน ปจเจกพุทฐตตานัน (๓)
ติจิวรานิ กตวา อทาสี ฯ ปจเจกพุทฐา ตาสี ปสสนตึนเวย อากาเสน
คณฐมาทนปพพต อคมสิ ฯ

ตานิ สพพา ยาวชีวั กุสลั กตวา เทวโลเก นิพพตตีสุ ฯ ตาสู เขภูจิกา
ตโต จิตวา พาราณสียา อวิหุเร เปสการคาม เปสการเขภูจกตส เคเห นิพพตติ ฯ
อเถกทิวลี ปทุมตिया ปุตตา ปญจสตา ปจเจกพุทฐา พาราณสิรณญา นิมนติตา
ราชทวาริ อากนตวา กณจิ โอโลเกนตปี อทิสวา นิตตติตวา นครทวารเณ
นิกขमितวา ตั เปสการคาม อคมสิ ฯ สา อตุติ ปจเจกพุทฐเท ทิสวา สมปิยายมานา
สพเพว วนทิตวา ภิภุขั อทาสี ฯ เต ภตตกัจจ กตวา คณฐมาทนเมว อคมสิ ฯ

ตานิ ยาวชีวั กุสลั กตวา เทวมนุสเสสุ สัสนนตี อมหากั สตุถุ นิพพตติโต
ปุเรตเรเมว เทวทหนคเร มหาสุปพพุทฐส เคเห ภิฐิสนธิ คณหิ โคตมิติสสา
นามิ อกัสุ ฯ

๑. ส. ม. วารภิภุขั ปญจเปสิ ฯ กตุถจิ. วาเรน ภิภุขั อูปภูจเปสิ ฯ

๒. ม. เอกกั ทาสี เอกกั สภาก ฯ ๓. ม. ย. ปจเจกพุทฐานัน ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เขตทกควกควณณา หน้ ๔๕๗

มหามายย กนิกุจกนีนี โหติ ฯ มนตชฌายกพุรหุมนฉา ลกษณณานี
 ปริกคณหนดา (๑) อิมาสั ทูวินนั กุจณีย วสิททารกา จกกวตติโน ภวิสสนตีติ
 พุยากรีสุ ฯ สุกุโชนมหาราชา วยปุตตกาเล ตา เทวปี มงคัล กตวา อตตโน
 ฌริ อานีสิ ฯ อปรกาเค อมหากั โพธิสตุโต ตุสิตปุรา จิวตา มหามายย เทเวีย
 กุจณีย ปฏิสนธิ คณหิ ฯ มหามายา ตสส ชาติทิสโต สตุตเม ทิวเส กาลั กริตวา
 ตุสิตปุเร นิพพตติ ฯ สุกุโชนมหาราชา มหาสตุตสส มาตุจัน มหาปชาปตี
 โคตมี อกคัมเหติภูจัน เจเปลี ฯ ตสมึ กाले นนทกุมารโ ชาโต ฯ อัย มหาปชาปตี
 นนทกุมาริ ชาตีนน ทตวา สยั โพธิสตุต สumpulิจรติ ฯ (๒)

อปเรณ สมเยน โพธิสตุโต มหาภินิกขมนัน นิภขมิตวา สัพพลณุตติ ปตวา
 โลกานุกคหั กโรนโต อนุกกเมน กปิลวตตุปุริ ปตวา นกริ ปิณทาย ปาวีสิ ฯ
 อถสส ปิตา สุกุโชนมหาราชา อนตรวีถียเยว ฌมมกถั สตุตวา โสตาปนโน อโหสิ
 อถ ทุติยทิวเส นนโท ปพพิชิ สตุตเม ทิวเส ราหุลโล ฯ สตุตา อปเรณ สมเยน
 เวสาลี อุนิสสาย กุฎาคารศาลายั วิหระติ ฯ ตสมึ สมเย สุกุโชนมหาราชา
 เสตจณตตสส เหฎฐา อรหตุต สจณิกตวา ปรินิพพายิ ฯ

๑. สึ. ปริกคณหนดา ฯ ๒. ม. ย. ปริหริ ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปาตวณณา หน้า ๔๕๘

ตทา มหาปชาปตี ปพพชชาย จิตต์ อุปปาเทสิ ฯ ตโต โรหิณินทีตีเร
กลหวิวาทสุตตปริโยसानะ (๑) นิกขมิตวา ปพพชิตานัน ปณจันนัง กุมารสถานัน
ปาทปริจาริกา สพพาว เอกจิตตา หุตวามหาปชาปติยา สนตักัง คนุตวา สพพาว
สตถุ สนตักเก ปพพชิสสามาติ มหาปชาปตี เชฏฐักัง กตวา สตถุ สนตักัง คนุตวา
ปพพชิตุกามา อเหตุสิ ฯ อัย จ มหาปชาปตี ปจมเมว เอกวาริ สตถาริ ปพพชช
યાจมานา นาลตถ ตสฺมา กปฺปํ ปกุกโกสาเปตวา เกเส ฉินฺทาเปตวา กาสายานี
อจฺจาทตฺวา สพพา ตา สากิยานิโย อาทาย เวสาลี คนุตวา อานนฺทตฺเถเรน ทสพล
ยาจาเปตวา (๒) อฏฺฐหิ คุรุชฺชเมหิ ปพพชชฺชจ อุปสมฺปทญฺจ อตตถ ฯ อิตฺธา ปน
สพพापปี เอกโตว อุปสมฺปนฺนา อเหตุสิ ฯ อยเมตถ สงฺเขโป วิตฺถารโต ปเนตํ วตฺถ
पालิย (๓) อากตเมว ฯ

เอว อุปสมฺปนฺนา ปน มหาปชาปตี สตถาริ อุปสงฺกมิตฺวา อภิวาเทตฺวา
เอกมนฺตํ อฏฺฐาสี อตฺถสา สตถา ชฺมมํ เทเสสิ ฯ सा สตถุ สนตักเกว กम्मฏฺฐานัน
คเหตุวา อรหตฺตํ ปापฺณิ ฯ เสสา ปณจสตา ภิกฺขุณีโย นนฺทโกวาทสุตตปริโยसानะ
อรหตฺตํ ปापฺณิสฺสุ ฯ เอวเมตํ วตฺถ สมฺภูจित्तํ ฯ อปรภาเค สตถา เชตวเน นิสินฺโน
ภิกฺขุณีโย จานนฺตเรสุ จเปเนโต มหาปชาปตี รตฺตตฺถญฺญัน อคฺคกฺกฺขานะ จเปสิตี ฯ

๑. พ. ส. ๒๕/๔๑๘/๕๐๒ ฯ ๒. ส. ย. ๒๑๖/๕๐๒ ฯ ๓. วิ. จ. ๓/๕๑๔/๓๒๐ ฯ

เขมาเถรีวตุกุกกุกกา

ทุดิเย เขมาติ เอวันามิกา ภิกขุณี ฯ อโธ ปุกกาเย จ ปนสสา ปญหากมเม
อยมนุปุกพิกกาติ อวตุวา สพุทตถ อภินิหาริ อาที กตุวา วตุตพุพเมว วกุกขาม.

อติเต กิร ปทุมุตตรพุททกาเถ หิสวตีนคเร อัย ปริปริยาปนนา หตุวา
นิพุทตติ ฯ อเถกทิวสั ตสส ภควโต อคคสาวิกิ สุชาตตุเถรี นาม ปินุทาย จรนต์
ทิสวา ตโย โมทเก ทตุวา ตัทิวสเมว อตุตโน เกเห (๑) วิสสชเชตุวา เถรียา ทาน
ทตุวา อนาคเต พุทฐุปปาเท ตุมเห วิย มหาปญญา ภเวยฺยนุติ ปุกกัน กตุวา
ยาวชีวิ กุสลกมเมสุ อปมตตุตา หตุวา กปสตตสหัสสึ เทวมนุสเสสุ สัสรนต์ (๒)
กสสพพุททกาเถ กีกิสส รณฺโณ (๓) เกเห ปุกีสนุธี กเหตุวา สตุตนนุ ภิกินี
อพุกนตุตรา หตุวา วิสติ วสสสหัสसानิ เกเหเยว โกมาริพุรหุมจริยิ จริตุวา ตาหิ
ภิกินีหิ สทุธี ทสพลสส วสนปริเวณิ กาทเหตุวา เอกิ พุทฐนตุตรี เทวมนุสเสสุ
สัสรนต์ อิมสมิ พุทฐุปปาเท มพุทฐุเจ สาคลนคเร ราชกุเล ปุกีสนุธี คณหิ
เขมาติสสา นาม อักสุ ฯ ตสสา สริรวณฺโณ สุวณฺณรสปิณฺชโร วิย อโหสิ ฯ ส
ปน วยปุตตุตา พิมพิสาร์รณฺโณ เกหิ อคมาสิ ฯ

สา ตถาคเต ราชคหิ อุนิสสาเย เวพฺพวน วิหรนเต

๑. ม. ย. เกเส ฯ ๒. ส. สัสรตุวา ฯ ๓. ส. ม. กีกิสส กาสิรณฺโณ ฯ เอวมุปริปิ ฯ

สตถา กิร รูเป โทสั ทสเสตีติ รูปมทตตตา หุตฺวา มยหंपิ รูเป โทสั
 ทสเสยยาติ ฃเยน ทสพลสฺส ทสฺสนาย น กจฺจติ ฯ ราชา จินฺเตสิ อหัง สตฺถ
 อคฺคปฏฺฐาโก มาทิสสฺส จ นาม อริยสาวกสฺส อคฺคมहेสิ ทสพลั ทสฺสนาย
 น กจฺจติ น เม เอตัง รุจฺจตีติ ฯ โส กวีหิ เวพฺพนุญฺยานสฺส วณฺณัง (๑) พนฺธาเปตฺวา
 เขมาย เทเวีย สวณฺุปจาเร คายถาติ อาท ฯ สทา อุญฺยานสฺส วณฺณัง สุตฺวา คนฺตุกามา
 หุตฺวา ราชานัง ปฏฺิปปุจฺจติ ฯ ราชา อุญฺยานัง กจฺจ สตฺถารัง ปน อทิสฺวา อากนฺตุํ น
 ลภิสฺสตีติ อาท ฯ สทา รณฺโธ ปฏฺิวจฺจัน อทตฺวาว มคฺคัง ปฏฺิปปชฺชติ ฯ ราชา ตาย
 สทฺธี กจฺจนฺเต ปุริเส อาท สเจ เทวี อุญฺยานโต นีวตฺตมานา ทสพลั ปสฺสตี
 อิจฺเจตัง กุสลํ ฯ สเจ น ปสฺสตี ราชานาย นัง ทสฺเสถาติ ฯ อถโฆ สทา เทวี
 ทิวสภากัง อุญฺยานเ จริตฺวา นีวตฺตนฺตี ทสพลั อทิสฺวาว คนฺตุํ อารทฺธา ฯ อถ
 นัง ราชปุริสา อตฺตโน จ รุจฺจยา (๒) เทวี สตฺถุ สนฺตีกัง นยีสฺสุ ฯ

สตฺถา ตัง อากจฺจนฺตี ทิสฺวา อิทฺธิยา เอกัง เทวจฺจนฺรํ นิมฺมินิตฺวา ตาลปณฺณัง (๓)
 คเหตุวา วิชมานัง วิย อกาสิ ฯ เขมา จ เทวี ตัง ทิสฺวา จินฺเตสิ อหณฺจมุหิ
 นฏฺฐา (๔) เอวรูปา นาม ทิพฺพจฺจนฺรปฏฺิภาคา อิตฺถิโย ทสพลสฺส อวิทฺฐเร ติฏฺฐนฺตี
 # ๑. สී. วณฺเณ ฯ ๒. สී. อรุจฺยาว ฯ ๓. สී. ม. ย. ตาลวณฺณัง ฯ ๔. สී. มนัง วตฺมุหิ
 นฏฺฐา ฯ ม. มานมุหิ นฏฺฐา ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอตทกุกกุกกุกกุกกุก หน้ ๔๖๑

อหิ เอตาสึ ปริจาริกายปี (๑) นปโปโหมมิ (๒) อหิ หิ นิกุกการณา (๒) ปาปจิตตสสุ
วเสน นุกุจาทิต্তํ นิมิต्तํ กเหตุวา ตเมว อิตถิ อโโลกยมาณา อุกุจาทิ ๑ อถ นํ ตสสุ
ปัสสนุนติยว ตถากตสสุ อธิกุกจानพเลน สว อิตถิ ปจมายิ อติกุกมม มชฺฌิมวเย
จิตา วิย มชฺฌิมวयิ อติกุกมม ปจฺฌิมวเย จิตา วิย วลิตฺตจจา ปลิตเกสา
ขณฺฑิตปติตทนฺดา (๓) อโหสิ ๑ ตโต ตสสุ ปัสสนุนติยา สทฺธิ ตาลปณฺเณน
ปริวตเตตฺวา ปตติ ๑ ตโต เขมา ปุพฺพเหตุสมปฺนุนตฺตา ตสฺมิ อารมฺมเณ อาปาดกเต
เอวํ จินฺเตสิ เอวํวิธิปี นาม สริริ เอวรूपิ วิปตฺตี ปาปฺณาติ มยฺหิปี สริริ เอวํคติกเมว
ภวิสฺสตีติ ๑ อถสฺสา เอวํ จินฺติตกฺขเณ สคฺคา อิมิ ชมฺมปเท กาดมาห

เย รากรตฺตานุปตฺนติ โสตี
สยํ กตฺตํ มกุกกุโกว ชาลํ
เอตฺตปี เณตฺวาน วชฺนฺติ ธีรา

อนเปกฺขินอ สพฺพทูกฺขิ (๔) ปหายاتي ๑ (๕)

สว กาดปรีโยसानเณ จิตปเท จิตาเยว สห ปฏิสมฺภิทาหิ อรหตฺตํ ปาปฺณิ ๑
อการมชฺฌ (๖) วสนฺเตน นาม อรหตฺตํ ปตฺเตน ตํทิวสเมว ปรีนินฺพพายิตพฺพิ วา
ปพฺพชิตพฺพิ วา โหติ สว

- # ๑. สี. ปริจาริกายปี ๑ ๒. ม. มานมทํ หิ นิสฺสาย ๑ ๓. สี. ขณฺฑิสถิตทนฺดา ๑
- ม. ขณฺฑิวีรพทนฺดา ๑ ๔. ม. สพฺพทูกฺขิ ๑ ๕. พ. ฐ. ๒๕/๓๔/๖๒ ๑
- # ๖. สี. อการมชฺฌาวสนฺเตน ๑ ม. อการมชฺฌ วสนฺเตน ๑

ปน อตุตโน อายุสงขารานํ ปวตฺตนภาวํ (๑) ฅตฺวา อตุตโน ปพฺพชฺชํ
อนุชานาเปสฺสามิตี สตุถารํ วนฺทิตฺวา ราชนิเวสนํ คนฺตฺวา ราชานํ อนภิวาเทตฺวา
อภฺจาสี ๑ ราชา อิงฺกิตฺสณฺณาณน (๒) อณฺณาสี อริยธมฺมํ (๓) ปตฺตา ภวิสฺสตีติ ๑
อถ นํ อาท เทวี คตฺตา นฺ โข (๔) สตุถฺ ทสฺสนายาติ ๑ มหาราช ตฺเมหิ ทิฏฺฐทสฺสนํ
จริตํ อหํ ปน ทสฺพลํ สฺทิกฺขํ อกาสิ ปพฺพชฺชํ เม อนุชานาถาติ ๑ ราชา สาธฺ เทวีติ
สมปฺภิจฺฉิตฺวา สฺวณฺณสิวิกาย ภิกฺขุณีอุปฺสสฺยํ อุปเนตฺวา ปพฺพาเชตี อถสฺสา
เขมาเถรี นาม (๕) กิหิภาเว จตฺวา อรหตฺตํ ปตฺตาติ มหาปณฺณภาโว (๖) ปากโฏ
อโหสิตีติ ๑ อิทเมตฺถปี วตฺถํ ๑ อถ สตุถา อปรภาเค เชตฺวเน นิสินฺโน ภิกฺขุณีโย
ปฏฺธิปาฏฺฐิยา จานนฺตเรสุ จเปนฺโต เขมาเถรี มหาปณฺณานํ อคฺคภูจฺจเน จเปสิตีติ ๑
๑. สี. ปวตฺตนภาวํ ๑ ๒. สี. ม. ยฺ. อิงฺกิตฺเตนฺว ๑ กตฺถจฺ อิกเทสฺวาณน ๑
๓. สี. อริยธมฺมํ อรหตฺตํ ๑ ๔. สี. คตฺตา นฺ โขสิ ๑ ๕. สี. เขมา นาม ๑
๖. สี. ม. มหาปณฺณภาโว ๑

* เล่มที่ ๑๓ หน้า ๔๖๓

อุปปลวณณาเถรีวตถวณณา

ตติเย อุปปลวณณาติ นีลุปปลกพุกสทิสเนว (๑) วณณเนน สมณนาคตตทา
เอวลทุชฌามา เถรี ๗ สา กิร ปทุมุตตฺรพุกชกาเล หังสวติยํ กุลเคเห ปฏิสนธิ คณหิตฺวา
อปรภาเค มหาชเนน สทฺธิ สตถุ สนฺติกํ คนฺตฺวา ฌมมํ สุนฺนตี สตถาริ เอกํ ภิกฺขุณี
อิทฺธิมนฺตานํ (๒) อคฺคภูจฺจาเน จเปนฺตํ ทิสฺวา สตตฺทาหํ พุกชปฺปมุขสฺส ภิกฺขุสํฆสฺส
มหาทานํ ทตฺวา ตํ จานนฺตฺริ ปฏฺเจสิ ๗ สา ยาวชิวํ กุสํถํ กตฺวา เทวมนฺสเสสฺสุ สัสนฺตี
กสฺสปพุกชกาเล พาราณสินฺนเร กิสิสฺส รชฺโฆ เเคเห ปฏิสนธิ คณหิตฺวา สตตฺนฺนํ ภิกิณิํ
อพฺภนฺตฺรา หุตฺวา วิสตี วสฺสสทฺสทานิ พุรหฺมจิริยํ จริตฺวา ภิกฺขุสํฆสฺส ปรีเวณิํ กตฺวา
เทวโลเก นิพฺพตฺตา ๗

ตโต จวิตฺวา ปุณฺ มนฺสฺสโลกํ คจฺจนฺตี (๓) เอกสฺมี คามเก สทฺตฺตา กมมํ
กตฺวา ชีวนกฺกุจฺจาเน นิพฺพตฺตา ๗ สา เอกทิวสํ เขตฺตคฺกุฎิํ คจฺจนฺตี อนฺตฺรามคฺเค
เอกสฺมี สเร ปาโตว ปุปฺพิตํ ปทุมปฺปฬํ ทิสฺวา ตํ สริํ โอรุยฺห ตลฺยเจว ปุปฺฬํ
ลาชปฺกฺขิปนฺตฺถาย ปทุมินิยา ปตฺตลฺยจ คเหตฺวา เกทาเร สาลิสฺสานิ จินฺทิตฺวา
กุกฺขิยํ นิสินฺนา ลาเช ภชฺชิตฺวา ปลฺยจ ลาชสฺทานิ คณฺเสิ ๗ ตสฺมี ขณฺ
คณฺธมาทนปพฺพเต นิโรธสฺมาปตฺติโต

๑. ม. นีลุปปลกพุกสทิสเนว ๗ ๒. ส. ม. อิทธิมนฺตินํ ๗ ๓. ม. ย. อากจฺจนฺตี ๗

วุทธิโต เอโก ปจเจกพุทโธ อากนตฺวา ตสฺสา อวิทฺเร อฏฺฐาสิ ฯ ส
 ปจเจกพุทฺธํ ทิสฺวา ลาเซหิ สทฺธิํ ปทุมปฺปฬิ คเหตุวา กุฏฺโธ โอริยุหฺ ลาเซ
 ปจเจกพุทฺธสฺส ปตฺเต จิปิตฺวา (๑) ปทุมปฺปฬเณ ปตฺตํ ปิชาย อทาสิ ฯ อตฺสสา
 ปจเจกพุทฺธเ โลกํ คเต เอตทโหสิ ปพฺพชิตา นาม ปฺปฬเณ อนตฺถิกา อหิ ปฺปฬิ
 คเหตุวา ปิลนฺธิสฺสามิตฺติ คนฺตฺวา ปจเจกพุทฺธสฺส หตฺถโต ปฺปฬิ คเหตุวา ปฺน จินฺเตสิ
 สเจ อโยโย ปฺปฬเณ อนตฺถิโก อภวิสฺส ตํ ปตฺตมตฺถเก จปิตฺตุ (๒) น อทาสิ (๒)
 อทฺธา อโยยสฺส อตฺถโธ ภวิสฺสตีติ ปฺน คนฺตฺวา ปตฺตมตฺถเก จเปตฺวา ปจเจกพุทฺธํ
 ขมาเปตฺวา กนฺเต อิมํ เม ลาซานิ นิสฺสนฺเทน ลาชคณฺนาย ปฺตฺตา อสฺสุ
 ปทุมปฺปฬนิสฺสนฺเทน นิพฺพตฺตฏฺฐาเน (๓) เม ปเท ปเท ปทุมปฺปฬิ อฏฺฐหตฺติ ปฏฺจัน
 อทาสิ ฯ ปจเจกพุทฺโธ ตสฺสา ปสฺสนฺติยาอ อากาเสน คนฺธมาทนปพฺพตํ คนฺตฺวา ตํ
 ปทุมํ นนฺทมูลกปพฺภาเร ปจเจกพุทฺธานิ อกฺกมนโสปานสมิเป ปาทปฺปญฺจัน กตฺวา
 จเปสิ ฯ ส ตสฺส กมฺมสฺส นิสฺสนฺเทน เทวโลกे ปฏฺิสนฺธิ คณฺหิ นิพฺพตฺตกาลโต
 ปฏฺจาย จสฺสา ปเท ปเท มหาปทุมปฺปฬิ อฏฺฐาสิ ฯ

ส ตโต จิตฺวา ปพฺพตปาเท เอกสฺมิ ปทุมสเร ปทุมคพฺเภ นิพฺพตฺติ ฯ ตํ
 นิสฺสาย เอโก ตาปโส วสฺติ ฯ

๑. ม. ปกฺจิปิตฺวา ฯ ๒. ม. ย. จเปตฺตุ น อทสฺส ฯ ๓. ม. นิพฺพตฺตนิพฺพตฺตฏฺฐาเน ฯ

โส ปาโถว มขโชนตถาย สร้ คนตุวา ต้ ปุ่ฝ้ ทิสวา จินุเตสิ อี้ท้ ปุ่ฝ้ เสเสหิ
 มหนตุตร้ เสทานิ จ ปุ่ฝิตานิ อี้ท้ มกฺลิตเมว ภวิตพพเมตถ การณนาติ อุกกั
 โอตริตุวา ต้ ปุ่ฝ้ คณฺหิ ฯ ต้ เตน คหิตมตฺตเมว ปุ่ฝิต้ ฯ ตาปโส อนุโตปทุมคพฺเก
 นิปนฺนทาริกั อททส ฯ ทิฏฺฐกาลโต ปฏฺฐาย จ ฐิตฺตึเนหิ ลกิตฺวา ปทุมเนว สทฺฐี
 ปณฺณสาลั เนตุวา มลฺจเก นิปชฺชาเปสิ ฯ อถสฺสา (๑) ปุณฺณานุภาเวน อํกุฏฺฐเก จีริ
 นิพพตฺติ ฯ โส ตสฺมี ปุ่ฝเ มิตาเต อถถึ นวปุ่ฝ้ อหริตุวา ต้ นิปชฺชาเปสิ ฯ
 อถสฺสา (๑) อชวณวิชวณวเสน (๒) กิพิตฺตุ สมตถกาลโต ปฏฺฐาย ปเท ปเท (๓)
 ปทุมปุ่ฝ้ อฏฺฐาติ กุฏฺฐราตีสฺส (๔) วิยสฺสา สร้รวณฺณนา อโหสิ ฯ สวา อปฺปตฺตา
 เทวณฺณํ อติกฺกนฺตา มนุสฺสวณฺณํ อโหสิ ฯ สวา ปิตริ ผลาผลตฺถาย กเต
 ปณฺณสาลาย โอิหฺยติ ฯ

อถกทิวสั ตสฺสา วยปฺปตฺตกาเล ปิตริ ผลาผลตฺถาย กเต เอโก วนจรโก
 ต้ ทิสวา จินุเตสิ มนุสฺसानํ นาม เอววิธึ รูปํ นตฺถิ วิมฺบิสฺสํ นนฺติ
 ตาปสฺส อากมฺนํ อุกฺกขนฺโต นิสึทึ ฯ สวา ปิตริ อากจฺจนฺเต ปฏฺฐิปถึ คนตุวา
 ตสฺส หตฺถโต กาชกมณฺฑลึ (๕) อคฺคเหสิ สยํ อากนตุวา

๑. สึ. อถ ตสฺสา ฯ ๒. กตฺถจิ. อชวณปฺริชวณเนน ฯ ๓. ม. ปทวเร ปทวเร ฯ
 # ๔. สึ. ม. กุฏฺฐมฺราตีสฺส ฯ ๕. ม. การชกมณฺฑลึ ฯ

นินนุสส ตปสส อตโน กรณวตฺตึ (๑) ทสเสสิ ๑ ตทา โส วนจรโก
มนุสสภาวํ ฅตฺวา ตปสํ อภิวาทตฺวา นิสึทึ ๑ ตปสโต ตํ วนจรกํ วนมุลผลาผลเหหึ จ
ปานิเยน จ นินนุเตตฺวา โภ ปุริส อิมสฺมึเยว จาเน วสิสฺสตี (๒) อุทาทุ คมิสฺสตี
ปุจฺฉึ ๑ คมิสฺสามึ ภนฺเต อึช กึ กริสฺสามึตี ๑ อึทํ ตยา ทึฏฺจการณํ เอตฺถ(๓) คนฺตฺวา
อกเถตฺถ สกฺขิสฺสตี ๑ สเจ อโยโย น อึจฺฉตี กึการณา กเถสฺสามึตี ตปสํ วนฺทิตฺวา
ปฺน อาคมนกาเล มคฺคสณฺฆานนตฺถึ สาขณฺจ (๔) ปทณฺจ (๕) รุกฺขสณฺฆณฺจ
กโรนฺโต ปกฺกามึ ๑

โส พาราณสี คนฺตฺวา รานํ อทฺทส ราชา กสฺมา อากโตสึตี ปุจฺฉตี ๑
อหํ เทว ตุมฺหากํ วนจรโก ปพฺพตปาเท อจฺฉริยึ อิตฺถึรตฺนํ ทิสฺวา อากโตมฺหึตี
สพฺพํ ปวตฺตี กเถสิ ๑ โส ตสฺส วจฺนํ สฺตฺวา เวเคน ปพฺพตปาทํ คนฺตฺวา อวิทุเร
จาเน ขนฺธาวารึ นินเวเสตฺวา วนจรเกน เจว อณฺเณหึ จ ปุริเสหึ สทฺธี ตปสสฺส
ภคฺตกึจฺจํ กตฺวา นินนุนเวลาย ตตฺถ คนฺตฺวา อภิวาทตฺวา ปฏิสณฺจจารึ กตฺวา
เอกมนตฺถึ นิสึทึ ๑ ราชา ตปสสฺส ปพฺพชิตปรึกฺขารภณฺจํ ปาทมฺมุเล จเปตฺวา
ภนฺเต อิมสฺมึ จาเน กึ กโรม คจฺฉามาคึ อาท ๑ คจฺฉ

๑. สึ. อตฺตนา การณวตฺตึ ๑ ม. อตฺตนา กรณวตฺตึ ๑ ๒. สึ. ภวิสฺสตี ๑ ๓. ม. เอตฺโต ๑
๔. ม. สาขาสณฺฆณฺจ ๑ ๕. ม. อโย โปโจ นตฺถึ ๑

มหาราชาคี ๗ อาม คจฺฉามิ ภนฺเต อยฺยสฺส ปน สมิเป วิสภาคปริสา อตฺถิติ
(๑) อสฺสุมฺหา ปปฺลจฺจา เอสา (๑) ปพฺพชิตานํ มยา สทฺธิ คจฺฉตฺถุ ภนฺเตติ ๗ (๒)
มนุสฺसानํ นาม จิตฺตํ ทฺฐจฺจ อัยํ ถถิ พหุณฺนํ มชฺเฌ วสฺสตีติ ๗ ตุมฺหากํ (๓)
รฺุจิตกาลโต ปฏฺุจาย เสสานํ เชฏฺุจกฏฺุจानเ จเปตฺวา ปฏฺุชคฺคิสฺสามิ (๔) ภนฺเตติ ๗

โส รณฺโณ ถถิ สฺตฺวา ทหฺรกาลเ คหิตนามวเสเนว อมฺม ปทุมวตีติ
ชิตฺริ ปกฺโกสิ สา เอกวจเนเนว ปณฺณสาลโต นิภขมิตฺวา ปิตฺริ อภิวาทฺตฺวา
อฏฺุจาสี ๗ ถถ นํ ปิตฺตา อาห ตฺวํ อมฺม วยปฺปตฺตา อิมสฺมิ จ จานเ รณฺณา
ทฺุจกกาลโต ปฏฺุจาย วสฺสตี อผาสูกา (๕) รณฺณา สทฺธิ คจฺฉ อมฺมาติ ๗ สา สาธฺ
ตาตาคิ ปิตฺถ วจฺนํ สมฺปฏฺุจนิตฺวา อภิวาทฺตฺวา โรทฺมานา คจฺฉติ ๗ (๖) ราชา อิมิสฺสา
ปิตฺถ จิตฺตํ คณฺหามิติ ตสฺมิเยว จานเ กหาปณฺราสิมฺหิ จเปตฺวา อภิสํกํ อกาสิ ๗

ถถ นํ กเหตุวา อตฺตโน นคฺริ เนตฺวา (๗) อากตกาลโต ปฏฺุจาย เสสอิตฺถิโย
อโนโลเกตฺวา ตาย สทฺธิเยว รมติ ๗

- # ๑. สี. อสฺสุมฺห ปปฺลจฺจ เอโส ๗ ม. อสฺสุมฺห อสารูปฺปา เอสา ๗ ๒. สี. ม. ยฺ. จิตฺตํ
นาม ทฺุจโถสยํ ถถิ ๗ ๓. สี. ม. ยฺ. อมฺหากํ ๗ ๔. สี. ปฏฺุชคฺคิตฺถุ สกฺขิสฺสาม ๗
- # ๕. สี. อผาสูกํ ๗ ม. อยฺยตฺตา ๗ ๖. สี. ม. ยฺ. ปโรทฺมานา อฏฺุจาสี ๗ ๗. ม. อาเนตฺวา ๗
กตฺถจฺ. กนฺตฺวา ๗

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปาตวณณา หน้า ๔๖๘

ตา อิตฺธิโย อิตฺสาปกตา ตํ รณฺโณ อนฺตเร ปรีกฺขิตฺตกา มา อหฺสิ (๑) นาย
มหาราช มนุสฺสชาติกา กหํ นาม ตฺเมหฺมิ มนุสฺसानํ วิจฺรณฺภูจฺาเน ปทุมานี
อุกฺกฺหนฺตานิ ทิกฺกฺปฺพฺพานี อทฺธา อัย ยกฺขินี หรตํ นํ มหาราชชาติ ฯ ราชา ตาสี
กถํ สฺตฺวา ตฺณฺหี อโหสิ ฯ

อถฺสาปเรน สมเยน ปจฺจฺนฺโต กฺุปีโต ฯ โส คุรฺกพฺภา (๒) ปทุมวตีตี ตํ นกระ
จเปตฺวา ปจฺจฺนฺตํ อคฺมาสี ฯ อถ ตา อิตฺธิโย ตสฺสา อุปฺภูจฺายิกาย ลณฺจํ (๓) ทตฺวา
อิมิสฺสา ทารกํ ชาตมตฺตเมว อปเนตฺวา เอกํ ทารฺกฺกํ โลหิตฺน มกฺเขตฺวา สนฺติเก
จเปหีตี อหฺสิ ฯ ปทุมวตฺยาปี นจฺิรฺสฺเสว กพฺภวฺกฺจฺานํ อโหสิ ฯ มหาปทุมกฺุมารโ
เอกโกว กฺุจฺิมฺหี วลี (๔) ฯ อวเสสา เอกฺนปฺลจฺสตา ทารกา มหาปทุมกฺุมารสฺส
มาตฺกฺุจฺิตฺโต นิกฺขมิตฺวา นิปฺนฺนกาเถ สฺเสทฺชา หุตฺวา นิพฺพตฺตีสุ ฯ อถฺสฺสา (๕)
น ตาวายํ สตี ปฏฺิถกฺตีตี ฌตฺวา อุปฺภูจฺายิกา เอกํ ทารฺกฺกํ โลหิตฺน มกฺเขตฺวา
สมิเป จเปตฺวา ตาสี อิตฺถินํ สณฺณํ อทาสิ ฯ ตา ปฺลจฺสตาปี อิตฺธิโย เอกกา
เอกํ ทารกํ กเขตฺวา จฺนฺทการกานํ (๖) สนฺติเก เปเสตฺวา คุรฺกพฺภเก อหฺราเปตฺวา
อตฺตนา อตฺตนา กหิตฺทารเก ตตฺถ

๑. ม. เอมมาหฺสิ ฯ ๒. สี. ย. คุรฺกการา ฯ ๓. ม. ลณฺจํ ฯ ๔. ม. กฺุจฺิมฺหี ปฏฺิสนฺธี คณฺหี ฯ
๕. ม. อถฺสฺสา ฯ ๖. สี. จฺนฺทานํ สนฺติกํ ฯ กตฺถจฺิ. จฺนฺทการสนฺติกํ ฯ

นิปชชาเปตวา พหิ ลณณัน กตวา จปยีสู ฯ

ปทุมวตีปี โข สณณํ ลกิตฺวา ตํ อุปฏฺจายิกํ ก็ วิชามฺหิ อมฺมาติ
ปฺจฺฉิ ฯ สํ ตํ สนฺตชฺเชตฺวา กฺุโต ตฺวํ ทารกํ ลกิสฺสตีติ วตฺวา ยนฺเต
กฺุฉิตฺโต นิกฺขนฺตทารโกติ โลहितมกฺุชิตํ ทารุณฺณิกํ ปฺรโต จเปตี ฯ สํ ตํ ทิสฺวา
โทมนสฺสปฺตตฺตา สีนํ นํ ผาเลตฺวา อปเนหิ สเจ โกจิ ปสฺเสยฺย ลชฺชิตพฺพ
ภเวยฺยติ อห ฯ สํ ตสฺสา กถํ สฺตฺวา อตฺถกามา วिय ทารุณฺณิกํ ผาเลตฺวา
อุทฺธเน ปกฺุฉิปี ฯ

ราชาปี ปจฺจนฺตโต อากนฺตฺวา นกฺุชตฺตํ ปฏฺิมาเนนฺโต พหินฺนเร ขนฺธวารี
พนฺธิตฺวา (๑) นิสีทิ ฯ อถ ตา ปณฺจสตา อิตฺติโย รณฺโณ ปจฺจกฺุมนํ อากนฺตฺวา
อาหํสุ ตฺวํ มหาราช อมฺหากํ น สทฺทหสิ อเมหฺหิ วุคฺตํ อการณํ วिय โหติ ฯ ตฺวํ
มहेสิยา อุปฏฺจายิกํ ปกฺุโกสาเปตฺวา ปฏฺิปฺจฺฉ ทารุณฺณิกํ โข (๒) เทวี วิชิตฺวาติ ฯ
ราชา ตํ การณํ น อุปปริกฺุชิตฺวาว อมนฺุสฺสชาติกา จ ภวิสฺสตีติ ตํ เกหโต
นิกฺกทฺุฉิ ฯ ตสฺสา ราชเกหโต สห นิกฺกขมเนเนว ปทุมปฺุพานิ อนฺตรราชีสฺสุ สรฺริรณฺจ
วิวณฺณํ (๓) อโหสิ ฯ สํ เอกิกาว อนฺตรวีธิยา ปายาสี ฯ อถ นํ เอกา วยปฺตตฺตา
มหลฺลิกา อิตฺถิ ทิสฺวา ชีตฺุสึเนหํ อุปฺปาเทตฺวา กหํ กจฺฉสิ อมฺมาติ อห ฯ
อากนฺตฺกมฺหิ วสนฺณฺจานํ โอลเณนฺตี

๑. สี. ยฺ. มาเปตฺวา ฯ ๒. ม. ยฺ. เต ฯ ๓. ม. ยฺ. สรฺริรณฺจวิปี วิวณฺณา ฯ

วิจรามิติ ฯ อีชาคจจ อมมาติ วสนภูจจัน ทตฺวา โภชนํ ปฏฺยทาเทสิ ฯ

ตสฺสา อิมินา นียาเมน ตตฺถ วสมานาย ตา ปญฺจสตา อิตฺถิโย เอกจิตฺตา
หุตฺวา ราชานํ อหํสฺส มหาราช ตฺเมหฺสฺส ขนฺธาวาริ (๑) คเตสฺส อเมหฺหิ คจฺจาทเวตฺตย
อมฺหากํ เทเว วิชิตฺตสฺสคฺคาเม อากเต พฺลิกมฺมํ กตฺวา อุทกกีฬํ กริสฺสามาติ ปฏฺจติ
อตฺถิ เอตมตฺถํ เทว ชานาเปมาติ ฯ ราชา ตาสํ วจเนน ตฺถุโจ คจฺจาย อุทกกีฬํ
กาตุํ อคฺมาสิ ฯ ตาปี อตฺตนา อตฺตนา คหิตกรณฺทกํ ปฏฺจิจฺจนนํ กตฺวา อาทาย
นที คนฺตฺวา เตสํ กรณฺทกานํ ปฏฺจิจฺจาทนตฺถํ ปารุปีตฺวา อุทเก ปตฺติตฺวา กรณฺทเก
วิสุตฺตชฺเชตฺถํ ฯ เตปี โข กรณฺทกา สพฺเพว สมากนฺตฺวา (๒) เหนฺจฺจาโสเต ปสฺวาริตฺตชาลมฺหิ
ลคฺคีสฺส ฯ ตโต อุทกกีฬํ กีฬิตฺวา รณฺโถ อุตฺตติณฺณกาเล ชาลํ อุกฺขิปนฺตฺวา เต
กรณฺทเก ทิสฺวา (๓) รณฺโถ สนฺตฺถิํ อานยีสฺส ฯ ราชา กรณฺทเก ทิสฺวา ก็ ตาตา
กรณฺทเกสฺสฺสฺติ อาห ฯ น ชานาม เทวาติ ฯ โส เต กรณฺทเก วิวราเปตฺวา โอลเณนโต
ปจฺมํ มหาปทุมกฺุมารกรณฺทกํ วิวราเปสิ ฯ เตสํ ปน สพฺเพสํปี กรณฺทเกสฺส
นิปฺชฺชาปิตฺตวเสยว ปุณฺณิพุทฺธิยา อจฺจภูจฺจเกสฺส (๔) ชิริ

๑. ม. ยุทฺธิ ฯ ๒. ม. สหคนฺตฺวา ฯ ๓. ส. โอลเณตฺวา ฯ ๔. ส. ย. อจฺจภูจฺจเก ฯ
ม. อจฺจภูจฺจโต ฯ

นิพพตติ ฯ สกโก เทวราชา ตสฺส รณโณ นิกกขภาวตถํ อนุโตกรณฺทเก
อกุขรานิ ลินาเปสิ อิม กุมารา ปทุมวติยา กุจฺฉิมฺหิ นิพพตฺตา พาราณสิรณฺโณ
ปฺคตฺตา อถ เนป ปทุมวติยา สปตฺติโย ปณฺจสตา อิตฺถิโย กรณฺทเกสุ ปกฺขิปีตฺวา อุกฺเก
ขิปีสุ ราชาน อิมํ การณํ ชานาตฺติ ฯ กรณฺทเก วิวริตฺมตฺเต ราชาน อกุขรานิ วาเจตฺวา
ทารเก ทิสฺวา มหาปทุมกุมารํ อุกฺขิปีตฺวา เวเคน รเถ โยเชถ อสฺเส กปฺเปถ อหํ
อชฺช อนุโตนฺครํ ปวิสิตฺวา เอกจฺจันํ มาตฺคามานํ ปิยํ กริสฺสามิตี ปาสาทํ อารุยฺห
หตฺถิเกวํ สหสฺสกรณฺทกํ (๑) จเปตฺวา เภริ จารานเปสิ (๒) โย ปทุมวตี ปสฺสตี
โส อิมํ สหสฺสํ คณฺหตฺติ ฯ

ตํ กถํ สุตฺวา ปทุมวตี มาตุ สณฺณํ อทาสิ หตฺถิเกวโต สหสฺสํ คณฺห อมฺมาตี ฯ
นาหํ เอวรूपํ คณฺหิตุํ วิสฺสามิตี ฯ สา ทฺถิมฺปิ ตฺถิมฺปิ วุตฺเต กิ วตฺวา คณฺหามิ อมฺมาต
อาห ฯ มม ชีตา ปทุมวตี เทวี ปสฺสตีตี วตฺวา คณฺหาหิตี ฯ สา ยํ วา ตํ วา โหตฺติ
คณฺตฺวา สหสฺสจฺงโกฏฺถกํ คณฺหิ ฯ อถ นํ มนุสฺสา ปุจฺฉิสฺส ปทุมวตี เทวี ปสฺสตี
อมฺมาตี ฯ อหํ น ปสฺสามิ ชีตา กิร เม ปสฺสตีตี อาห ฯ เต กหํ ปน สา อมฺมาตี วตฺวา
ตาย สทฺธิ คณฺตฺวา ปทุมวตี สลฺขานิตฺวา ปาทฺเส นิปตีสุ ฯ ตสฺมี กาเล สา
๑. ม. ย. สหสฺสกรณฺทกํ ฯ ๒. ม. จารานเปสิ ฯ

ปทุมวดี เทวี อยนติ วตฺวา ภาริยํ วัต อิตฺติยา กมฺมํ กตํ ยา เอวํวิธสฺส รณฺโณ
 มเหสี สมานา เอวรूपे จาเน นีรารุกฺขา วสีติ อหา ฯ เตปี ราชนฺริสา ปทุมวดียา
 นิเวสนํ เนตฺวา (๑) เสตฺสาคีหิ ปริกฺชิปาเปตฺวา ทฺวาเร รุกฺขํ (๒) จเปตฺวา รณฺโณ
 อารโจะสุ ฯ ราชา สุวณฺณสีวิกํ (๓) เปเสสิ ฯ สฺวา อหํ เอวํ น คมิตฺสสามิมม
 วสนฺนฺจฺจานโต ปฏฺจาย ยาว ราชนฺเคหํ เอตฺถนฺตเร วรโปตฺถกจิตฺตตฺถรณฺเน อตฺถราเปตฺวา
 อูปริ โสวณฺณตารกวิจิตฺตเจลวิตานํ (๔) พนฺธาเปตฺวา ปสาชนฺตถาย สพฺพาลงฺกาเรสุ
 ปหิตฺเตสุ ปทสว คมิตฺสสามิ เอวํ เม นาครา สมฺปตฺตี ปสฺตีสฺสนฺตีติ อหา ฯ
 ราชา ปทุมวดียา ยถารุจํ กโรธาคิ อหา ฯ ตโต ปทุมวดี สพฺพํ ปสาชนํ
 ปสาเชตฺวา ราชนฺเคหํ คมิตฺสสามีติ มคฺคํ ปฏฺชิปชฺชิ ฯ อตฺถสฺวา อกฺกนฺตอกฺกนฺตฺถจฺจาน
 วรโปตฺถกจิตฺตตฺถรณฺนิ กิณฺทิตฺวา ปทุมปฺปฺพานิ อุกฺกฺหีสุ ฯ สฺวา มหาชนฺสฺส อตฺถโน
 สมฺปตฺตี ทสฺเสตฺวา ราชนิเวสนํ อารุยฺห สพฺเพปี จิตฺตตฺถรณฺเน ตสฺสฺวา มหฺลติกาย
 โปสวานิกมฺมํ กตฺวา ทาเปสิ ฯ

ราชาปี โข ตา ปญฺจสตา อิตฺติโย ปกฺโกสาเปตฺวา อิมํเต เทวิ ทาสิโย
 กตฺวา เทมีติ อหา ฯ สฺวา มหาราช

๑. ส. ม. ย. เนตฺวาติ นตฺถิ ฯ ๒. ส. ม. ย. อารุกฺขํ ฯ ๓. ส. ย. โสวณฺณสีวิกํ ฯ
 ม. สุวณฺณสีวิกํ ฯ ๔. ม. สุวณฺณตารกวิจิตฺตเจลวิตานํ ฯ

เอตาสึ มยหิ ทินฺนภาวํ สกกลนาคเร ชานาเปหิตี ฯ ราชานนเร เภริ จาราเปลิ
 ปทุมวตฺติยา พุทฺธิกา (๑) ปณฺจสตา อิตฺติโย เอตฺติสฺสาเอว ทาสีโย กตฺวา ทินฺนาติ ฯ
 สตา ตาสึ สกกลนาคเรน (๒) ทาสีภาโว สลฺลทฺถิโตติ ญตฺวา อหิ มม ทาสีโย
 ภูชิสฺสา กาคุํ ลภามิ เทวติ ราชานํ ปุจฺฉิ ฯ ตว อิจฺฉา เทวติ ฯ เอวํ สนฺเต ตเมว
 เภริจาริกํ (๓) ปกฺโกสาเปตฺวา ปทุมวตีเทวีย อตฺตโน ทาสีโย กตฺวา ทินฺนา
 ปณฺจสตา อิตฺติโย สพฺพาว ภูชิสฺสา กตฺติ ปุณฺ เภริญจาราเปถาติ (๔) อหา ฯ สตา
 ตาสึ ภูชิสฺสภเว กเต เอกุณฺยานิ ปณฺจ ปุตฺตสตานิ ตาสึเยว หตฺเถ โปสนตฺถาย ทตฺวา
 สยํ มหาปทุมกุมารเมว คณฺหิ ฯ อถ อปรภาเค เตสํ กุมารานํ กิพฺนกาเล สมฺปตฺเต
 ราชาน อญฺยานเน นานาวิธํ กิพฺนภูจฺจานํ การเตสิ ฯ เต อตฺตโน โสฬสวสฺสทฺเทสิทกาเล
 สพฺเพว เอกโต หตฺวา อญฺยานเน ปทุมสลฺลนฺนายน มงฺคลโปกฺขรณฺิยา กิพฺนตา
 นวปทุมานิ ปุปฺพิตานิ ปุราณปทุมานิ จ วนฺภูโต ปตฺนฺตานิ ทิสฺวา อิมสฺส ตาว
 อญฺปาทินฺนทฺสส เอวรูปา ชรา ปาปฺณชาติ กิมงฺคํ ปน อมฺหากํ สรฺริรสฺส ฯ อิหํปี หิ
 เอวํคตฺติกเมว ภวิสฺสตีติ อารมฺมณํ คเหตุวา สพฺเพว ปจฺเจกพุทฺธธวณฺํ นิพฺพตฺเตตฺวา
 อญฺจายญฺจาย ปทุมกณฺณิกาสู ปลฺลงฺเกน นิสฺสีทิสฺสุ ฯ

๑. สี. พุทฺธิกา ฯ ๒. ม. สกกลนาคเรน ฯ ๓. สี. เภริวาทกํ ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปาตวณณา หน้า ๔๗๔

อถ เตหิ สทฐี อากตปริสา (๑) พหุตริ ทิวสั ถตุวา อยุบปุตุตา ตุมหากั
เวลั ชานาถาติ อาหิสุ ฯ เต สพเพ (๒) ตุน्हี อเหตุ ๑ เต ปริสา คนตุวา รณโ
อาโรเจสุ กุมารา เทว ปทุมกณณิกาสุ นิสินนา อเมหสุ กเถนเตสุปี วิเจกั
น กโรนตีติ ๑ ยถารุจยา เตสั นิสิติตุ เทถาติ ๑ เต สพพรดตี คหิตารกษา
ปทุมกณณิกาสุ นิสินนนิยามเนว อรุณั อฏฐาเปตุ ๑ ปริสา คนตุวา (๓) ปุนทิวเส
อุปสงกมิตวา เทวา เวลา ชานาถาติ ๑ น มยั เทวา ปจเจกพุทธา นาม
มยนติ ๑ อยยา ตุมเห ภารियั กถั กถุ ปจเจกพุทธา นาม ตุมหาทิสาน โหนติ
ทวงคุลิกเสมสสุชรา กาย ปฎิมุกกอฏฐปริกขารา โหนตีติ ๑ เต ทกขินหตุเถน
สีสั ปรามสีสุ ตาวเทว กิหิลิงคั อนตุรธาโย อฏฐปริกขารา กายปฎิมุกกา
อเหตุ ๑ ตโต ปสฺสนตฺสเสว มหาชนสฺส อากาเสเนว นนฺทมุลกปพฺภาริ อคมฺสु ๑

สาปี โข ปทุมวตี เทวี อหิ พหุปุตุตา หตุวา วิยตุตา (๔) ชาตาติ หทยโสถั
(๕) ปตุวา เตเนว โรเคน (๖) กาลิ กตุวา ราชกหนครทวารคามเก สหตุเถน กมมึ
กตุวา ชีวกฏฐาเน นิพพตฺติ ๑ อปรภาเค กุลฆริ คนตุวา เอกทิวสั สามิกสฺส
๑. ม. อากตา ราชปริสา ๑ ๒. ม. ย. สพเพติ นตุถิ ๑ ๓. ม. คนตุวาติ นตุถิ ๑
๔. ม. นิปุตุตา ๑ ๕. ม. หทยโสถั ๑ ๖. ม. โสเคน ๑

*เล่มที่ ๑๓ เอตทกุกกุกกุกกุกกุก หน้ ๔๗๕

เขตเต (๑) ยาคู หรมานา เตลล อตุตโน ปุตุตานัน อนุตเร อฏฐ ปจเจกพุทเทk
ภิกุกาจารเวลาย อากาเสน กจจนเต ทิสวา ลีฆม ลีฆม คนตุวา สามีกสส อารอเจลี
ปสส (๒) อยเย ปจเจกพุทเท เเต นิมนเตตุวา โภชนัน ทสสามาติ (๓) ๗ โส อาห
(๔) สกุกนา นาม (๕) เอวั จรนุติ น เเต ปจเจกพุทธาติ ๗ เเต เตลล กถ กถนุตานันเยว
อวิทุเร จาน โอตริสสุ ๗ สอ อิตถิลี ตัทิวลล (๕) อตุตโน ภตุตขชชโภชนัน (๕) เตลล ทตุวา
เสวปี อฏฐ ชนา มยหิ ภิกุกัน กณหถาติ อาห ๗ สอ อูปาสีเกตว สกุกาโร จ
เอตุตโกว โหตุ อาसनานี จ อฏฐเจว โหนตุ อณเยปี พหุ ปจเจกพุทเท ทิสวา ตว
จิตตุ สนุทธาเรยยาสิติ ๗ (๖) สอ ปุนทิวเส อฏฐ อาसनานี ปณณาเปตุวา อฏฐนุนัน
สกุกการสมมมานัน ปฎิยาเทตุวา นิสีทิ ๗

นิมนตติตปจเจกพุทธา เสสานัน สณณัน อทิสู มาริสอ อชช อณณตุต อคนตุวา
สพเพว ตุมุหากัน มาตุ สงุกหิ กโรธาคิ ๗ เตลล วจัน สตุวา สพเพว เอกโต
อากาเสน คนตุวา มาตุ เกหทวาร ปาตุรहेลล ๗ สอปี ปจจม ลทฐสณณาย (๗)
พหุ ทิสวา น กมปีตุต สพเพปี เกห ปเวเสตุวา อาสเน นิสีทาเปลิ ๗ เตสु ปฎิปาฎิยา
นิสิทนเตสु นวโม อณณานี อฏฐ อาसनานี

- # ๑. ม. ย. เขตตุ ๗ ๒. ม. ย. ปสส ๗ ๓. ม. โภเชสสามาติ ๗ ๔. ม. สมณสกุกนา นามเต
อณณตุตถาปี ๗ ๕. ลี. อตุตนา ลกนกัน ชชชโภชนัน ๗ ๖. ลี. สนุทธาเรยยาสิติ ๗
ม. ปสาเทยยาสิติ ๗ ๗. ม. ลทฐสณณตตาย ๗

มาเปตฺวา สยั ฐฺราสเน นิสึทึ ๗ ยาว อาสนานึ วฑฺฒนุติ ตาว เกหึ วฑฺฒติ ๗
เอวั เตสุ สพฺเพสุ นิสินฺเนสุ สว อิตฺถึ อฏฺฐนฺนํ ปจฺเจกพฺพุธานํ ปฏฺิยาทิตสฺกการึ
ปลฺยจสฺตานปี ยาวทตฺถํ ทตฺวา อฏฺฐ นึลฺลปลฺลหตฺถเก อาหริตฺวา นิมฺนุตฺตานํ
ปจฺเจกพฺพุธานึเยว ปาทมฺมูเล จเปตฺวา อาห มยฺหึ ฆนฺเต นึพฺพตฺตนิพฺพตฺตฏฺฐานเ
สรีรวณฺโณ อิมสํ นึลฺลปลฺลนํ อนฺโตะคพฺพวณฺโณ วึย โหตฺตุติ ปฏฺฐนํ อกาสิ ๗
ปจฺเจกพฺพุธา มาตุ อนฺนุโมทนึ กตฺวา คณฺฐมาทนึเยว อคมฺสุ ๗

สาปี ยาวชีวํ กุสลํ กตฺวา ตโต จุตว เทวโลเก นึพฺพตฺติตฺวา อิมสฺมี
พฺพุทฺธูปาทเ สาวตฺถึยึ เสฏฺฐจึกุลเ ปฏฺิสนฺธิ คณฺหึ นึลฺลปลฺลสมานวณฺณตฺาย (๑) จสฺสา
อุปลฺลวณฺณาเตว นามํ อกฺสุ ๗ อถสฺสา วยปฺปตฺตกาเล สกฺลชมฺพฺพิปฺราชาโนว
เสฏฺฐจิสฺส (๒) สนฺตึกํ ปหิณฺสิ ฐึตฺริ อมฺหากํ เทตฺตุติ ๗ อปหิณฺนฺโต นาม นาโหสิ ๗
ตโต เสฏฺฐึ จินฺเตสิ อหึ สพฺเพสึ มนํ คเหตฺถึ น สกฺขิสฺสสามึ อุปายึ ปเนกํ
กริสฺสามึติ ฐึตฺริ ปกโกสาเปตฺวา ปพฺพชิตฺถุ อมฺม สกฺขิสฺสสึติ อาห ๗ ตสฺสา
ปจฺฉิมภวึกตฺตา ตํ วจนํ (๓) สึเส อาสิตฺตสฺตปากเตลลึ วึย อโหสิ ตสฺมา ตํ (๔) ปีตฺริ
ปพฺพชิสฺสสามึ ตาตาคึ อาห ๗ โส ตสฺสา

๑. ม. นึลฺลปลฺลคพฺพสมานวณฺณตฺาย ๗ ๒. ม. ย. สกฺลชมฺพฺพิปฺราชาโน จ เสฏฺฐจึโน จ
เสฏฺฐจิสฺส ๗ ๓. ม. ปีตฺ วจนํ ๗ ๔. ม. ย. ตนฺตึ นตฺถึ ๗

สกุการิ กตุวา ภิกขุณีอุปัสสยิ เนตุวา ปพพาเชสิ ฯ ตสสา อจิริปพพิชิตายเอว
อุโปสธาคารเ กาลวาโร (๑) ปาปฺณิ ฯ สา ทีปี่ ชาเลตุวา อุโปสธาคาริ สมนุชชิตฺวา
ทีปี่สียาย นิमितฺตํ คณฺหิตฺวา [๒] ปฺนปฺปฺนํ โอลอกยมาณา เตโชกสิณชฺฌานํ (๔)
นิพฺพตฺเตตุวา ตเทว ปาทกํ กตุวา อรหตฺตํ ปาปฺณิ ฯ อรหตฺตผลเณ สทฺธิเยว จ
อิทฺธิวิกฺกพฺพะเน จินฺณวสี อโหสิ ฯ สา อปรภาเค สตุถุ ยมกปาฏิหาริยกรณทิวเส
อหํ ฆนฺเต ปาฏิหาริยํ กริสฺสามิตี สีหนาทํ นทึ ฯ สตุถา อิทํ การณํ อตฺตูปฺปตฺตี
กตุวา เชตวนมมหาวิหารเ นิสินฺโน ปฏฺิปาฏิยา ภิกขุณีโย จานนฺตเรสุ จเปนฺโต
อิมํ เถรี อิทฺธิมนฺตานํ อคฺคกฺุจําเน จเปสึตี ฯ

ปฏฺาจาราเถรีวตฺถุ

จตุตฺเถ วินยชฺรานํ ยทิตํ ปฏฺาจาราติ ปฏฺาจาราเถรี วินยชฺรานํ (๑) อคฺคาติ
ทสฺเสตี ฯ

สา กิริ ปทฺมุตฺตรพฺุทฺธกาเล หํสวตฺธิยํ กุลเคเห ปฏฺิสนฺธิ คณฺหิตฺวา อปรภาเค สตุถุ
ชมนุเทสนํ สุนฺนตี สตุถาริ เอกํ ภิกขุณี วินยชฺรานํ อคฺคกฺุจําเน จเปนฺตํ ทิสฺวา
อธิการกมฺมํ กตุวา ตํ จานนฺตรํ ปฏฺุเจสิ ฯ สา ยาวชิวํ กุสลํ กตุวา เทวมนุสฺเสสุ
สํสริตุวา กสฺสปพฺุทฺธกาเล กิสิสฺส รณฺโณ เคเห

๑. สี. ตาลวาโร ฯ ๒. สี. เอตฺถนฺตเร จตุวาวาติ ทิสฺสติ ฯ ๓. กตฺถจิ. วินยชารินํ ฯ

ปฏิสนธิ คณหิตวา สตตุนัน ภคินัน อพภนตรา หุตวา วิสติ วสุสทสสถานิ
พุมหจริยิ จริตวา ภิกขุสัมมสส ปรีเวณิ การตวา (๑) ปุน เทวโลก นิพพตติตวา
เอกั พุทฐนตริ สมปตตี อนุกวิทวา อิมสมิ พุทฐปปาเท สวตถิยิ เสฏฐิเคเห
ปฏิสนธิ คณหิ ฯ

สา อปรภาเค วยปตตวา อตตโน เเคเห เอเคน กมมกาเรน (๒) สทฐิ สนนวั
กตวา อปรภาเค อตตโน สมานชาติกั กุลั กจจนตติ ตสส สนนวปรีสสส (๓) สณณั
อทาสิ ตวั เสวว ปฏจาย มั ปหารสเตนปี (๔) ทฏฐัน ลภิสสสิ สเจ เต กมมัม
อตถิ อิทานิ มั คณหิตวา กจจนหิติ ฯ โส เอวั โหตถติ อนุกจวิกั หตถสาร์
คเหตุวา ตั อาทาย นครโต ตีณิ จตตาริ โยชนานิ ปฏิกุกมิตวา เอกสมิ คามเก
วาลั กปเปสิ ฯ

อถ อปรภาเค ตสสา กุจจियิ กพโภ ปติฏฐาสิ ฯ สา กพภะ ปรีปกเก
อิทั อมหากั อฏฐานัน (๕) กุลเคหิ กจจนาม สามีติ อห ฯ โส อชช กจจนาม
เสว กจจนามาติ คนต্তু อสกุโกนโต กาลั วิตินาเมสิ ฯ สา ตสส การณั ฃตวา
นายิ พาโล มั เนสสตีติ ตสมิ พหิ คเต เอกิกาว กุลเคหิ คมิสสามิติ
มคคั ปฏิปชชิ ฯ โส อคนตวา ตั เเคเห อปสสนโต ปฏิวีสสเก ปุจจิตวา กุลคามั
คตาคิ สุตวา มั นิสสาช กุลธิตา อนาถา

๑. ม. กตวา ฯ ๒. ม. กมมกาเรน ฯ ๓. ส. ม. ย. กตสนนถวสส ปรีสสส ฯ
๔. ส. ม. ย. ปฏีหารสเตนปี ฯ ๕. ส. ม. ย. อนาถฏฐานัน ฯ

ชาตาคี ปทานุปกติกั คณตฺวา สมฺปาปฺณิ ฯ ตสฺสา อนฺตรามคฺเคว กพฺภวฺกุจฺจํ
อโหสิ ฯ ตโต ยสฺสตุถาย มคฺคํ (๑) กจฺเจยฺยาม โส อตุโธ อนฺตราว (๒) นิปฺพนฺโน
อิทานิ คณตฺวา ก็ กริสฺสามาติ ปฺภินิวดฺตีสุ ฯ ปฺน ตสฺสา กุจฺฉิยฺ คพฺโภ ปติภฺจาสีติ
ปฺริมฺนเยเนว วิตุถารตฺพุทฺธิ ฯ

อนฺตรามคฺเค ปนฺตฺสา กพฺภวฺกุจฺจานเน ชาตมตฺเตยฺเว จตุสุ ทิสฺสาสุ มหาเมโฆ
อุจฺฉหิ ฯ (๓) สํ ตํ ปฺริสฺสี อํหํ สํมิ อเวลาย จตุสุ ทิสฺสาสุ มหาเมโฆ อุจฺฉหิตฺ
อตุตฺโน วสนฺกุจฺจํ (๔) กาคู วายมาหิติ ฯ โส เอวํ กริสฺสามิติ ทณฺฑเกหิ กุจฺฉิ
กตฺวา ฉทนฺตฺถาย ตินฺนํ อํหริสฺสามิติ เอกสฺมิ มหาวมฺมิคปาทฺเต ตินฺนํ ฉินฺนฺตติ
อถ นํ วมฺมิเก นิปฺนฺโน กณฺหสฺปโป ปาทฺเต ํลสิ โส ตสฺมีเยว จาเน ปติโต ฯ
สาปํ อิทานิ อํคมิสฺสตี อิทานิ อํคมิสฺสตีตี สพฺพรตฺตี เขปฺตฺวา อทฺธา
มํ โส อนาถา เอสาติ มคฺเค ฉทฺฑเขตฺวา คโต ภวิสฺสตีตี อาโลเก สยฺชาเต
ปทานุสํเรเน โอโลเกนฺตี วมฺมิคปาทฺเต ปติตํ ทิสฺวา มํ นิสฺสาย นนฺนุจ ปฺริสฺสตี
ปฺริเทวิตฺวา ทหฺรทํ ปสฺเสนาทาย มหฺลลํ อํกุสิ (๕) กํหาเปตฺวา มคฺเคน
คจฺฉนฺตี อนฺตรามคฺเค เอกํ อุตฺตานนฺที ทิสฺวา เทวปี ทารเก เอกปฺปหารเนว
อาทาย คณฺตุํ น

๑. ม. ย. มยฺ ฯ ๒. ม. ย. อนฺตรามคฺเคว ฯ ๓. ส. มหาเมฆา อุจฺฉหิสฺสุ ฯ

๔. ส. อโนวสฺสกุจฺจํ ฯ ๕. ม. อํกุสิหิ ฯ

สกุขิสสามิตี เชฎุจกั ออริมตีเร จเปตวา ทหรั ทารกั ปรีตีรี เนตวา ปีโลติกจุมพิฎเก (๑)
นิปชชปาตวา ปุน นีวตติตวา อิมั (๒) คเหตุวา คมิสสามิตี นที โอตรี ๑

อดสสา นทิมชฌั ปตตกาเถ เอโก เสโน มัสปีณโฑ อยุนติ สลณาย
ทารกั คณหิตวา (๓) อากจณติ ๑ สหตุถั ปสเรตวา เสนั ปลาเปสี ๑ (๔) ตสสาตั
หตุถัวิกักรั ทิสวา มหุลลทการโก มั ปกโกสตีตี สลณาย นที โอตรีตวา โสเต
ปติโต ยถาโสตั อคมาสี ๑ โสปี เสโน ตสสา อสมปตตตายเอว ตั ทหรรทารกั
คณหิตวา อคมาสี ๑ สห พลวโสการภิกุตา อนตธรรมคเ อิมั วิลปปี กิตกั กายนุตี
คจณติ

อุโก ปุตตกา กาลกตา ปนุเถ มยหั ปตี มโตติ ๑

สหา เอวั วิลปมานา สหตุถั ปตวา กุลสภากั (๕) กนตวาปี โสกวเสเนว
อตุตโน เคหั ววตุถเปต্তু อสกุโกนุตี อิมสมั จาเน เอวัวิธั นาม กุลั อตุถิ กตรั
ตั เคหนติ ปฎิปุจณิ ๑ ตวั ตั กุลั ปฎิปุจณิตวา กั กริสสสิ เคสิ วสนเคหั
วตปุพหารเนน ปติตั ตตุเถว เค สหุเพปี ชีวิตกขัย ปตตวา อถ เน ชุททกมหลลเก
เอกจิตตคสมัเยว ฉาเปนุติ ปสส เอสา ฐุมวฎุฎิ

๑. สั. ม. ยุ. ปีโลติกจุมพิฎเก ๑ ๒. ม. ปุน นีวตติตวา อิตรั คเหตุวา คมิสสามิตี ๑

๓. ม. วิชฌิตุ อากจณติ ๑ กตุถจิ. คเหตุวา คจณติ ๑ ๔. กตุถจิ. อปสาทติ ๑

๕. กตุถจิ. กุลเคหั ๑

ปณณายตีติ ฯ สาคํ กถํ สุตวาว กิํ คุมเห วทถาคิ อตุตโน นินวฐสาฎกํ สนฐาเรตุํ
อสกุกอนตุติ ซาคินิยาเมเนว (๑) พาวา ปคุกยห กนุทมานา ถาคินิํ จิตกฐจัน
คนุตุวาคํ วิลาลปีคิตํ ปริปฺณณํ กตุวา ปริเทวมานาจ

อุโก ปตุตทา กาลกตา ปนุเถ มยหํ ปตี มโต

มาตา ปิตา จ ภาตา จ เอกจิตกสมิํ ทยุหเรติ

อาห ฯ อณฺเณน ซเนน สาฎกํ ทินุํนปี ฆาลตุวา ฉทฺทเทติ ฯ อถ นํ ทิฐจทิฐจฐจาน
มหาซโน ปริวารตุวา วิจรติ ฯ อถสฺสา อยํ ปฎาจารา (๒) ปฎวิจารณํ วินา
วิจรตีติ ปฎาจาราตุว นามํ อํกํสุ ฯ ยสุมา ปนุสฺสา นคุกภาเวน (๓) อลชฺชิว อาจาโร
(๔) ปากโก อโหสิ ตสมุมา ปตีโต (๕) อาจาโร อสฺสาติ ปฎาจาราตุว นามํ อํกํสุ ฯ

สา เอกทิวสํ สตุถริ มหาซนสฺส ฆมมํ เทเสนุเต วิหารํ ปวิสิตฺวา ปริสปริยนุเต
อฐจาสิ ฯ สตุถา เมตุตาย (๖) ฆริตุวา สตี ปฎิลภ ภคินิํ สตี ปฎิลภ ภคินิํตี อาห ฯ
ตสฺสา สตุถ วจันํ สุตวาว พลวหิโรตุตปฺปํ อากตํ สา ตตุเถว ฐุมิยํ นิสิํทิ ฯ
อวิทุเร จิโต ปฺริโส อุตฺตริสาฎกํ (๗) ฆิปิตฺวา

๑. สิ. ยุ. ซาคินิยาเมเนว ฯ ๒. ม. ปฎาจารํ ปฎปริหรณํ ฯ ๓. สิ. โส นคุกภาเวน ฯ

ม. จสฺสา นคุกภาเวน ฯ ๔. สิ. อลชฺชิวอาจาโร ฯ ม. อลชฺชิวอาจาโร ฯ ๕. สิ. ปฎุ ฯ

๖. ม. เมตุตาฆรณน ฯ ๗. ม. อุตฺตริสาฎกํ ฯ

อทาสี สาทํ นีวาเสตฺวา ฌมฺมํ อสุโสสิ ฯ สตฺถา ตสฺสา จริยวเสน อีมา ฌมฺมปเท
คาคา อาห

น สนฺติ ปุตุตา ตาณาย น ปีตา นาปี พนฺธฺวา
อนฺตเกนาธิปฺนฺนสฺส นตฺถิ ฌาตีสุ ตาณตา ฯ
เอตมตฺถวสํ ฌตฺวา ปณฺหิโต สีสํวฺโต
นิพฺพานคฺมณํ มคฺคํ จิปรเมว วิโสชฺเยติ ฯ (๑)

สทา คาคาปริโยसानเณ ยถาจิตาว โสตาปตฺติผลเ ปติญฺจาย สตฺถารํ ออุปสงฺกมิตฺวา
วณฺทิตฺวา ปพฺพชฺชํ ยาจิ ฯ สตฺถา (๒) ตสฺสา ภิกฺขุญฺหุสฺสยํ คณฺตฺวา ปพฺพชฺชาติ ปพฺพชฺชํ
สมปฺปฏิจฺฉิ ฯ สทา ปพฺพชิตฺวา นจิริสฺเสว อรหตฺตํ ปตฺวา พุทฺธวณฺโณ อุกฺคณฺหิ ฯ (๓)
วินยปิฎเก จินฺณวสี อโหสิ ฯ อปรภาเก สตฺถา เขตวเน นิสินฺโน ภิกฺขุณฺโณ ปฏฺิปาฏิยา
จानนฺตเรสุ จเปนฺโต ปฏฺาจารย์ วินยชฺรณํ อุกฺคณฺจानเณ จเปสฺสีติ ฯ

ฌมฺมทินฺนาเถรีวคฺถ

ปญฺจเม ฌมฺมกถิกานนฺติ ฌมฺมกถิกานํ ภิกฺขุณฺิณํ ฌมฺมทินฺนา อุกฺคาติ ทสฺเสติ ฯ
สทา กิริ ปทุมุตฺตรพุทฺธกาเล หํสวตฺถิยํ ปฺรายตฺตณฺฺจानเณ นิพฺพตฺติตฺวา
ปทุมุตฺตรสฺส ภควโต อุกฺคสาวกสฺส สฺชชาติตฺถเรสฺส
๑. พุ. ธ. ๒๕/๓๐/๕๓ ฯ ๒. สී. ย. สตฺถาติ นตฺถิ ฯ ๓. ม. คณฺหนฺตี ฯ

อธการกมม กตุวา ต จานนตฺร ปฏฺเจติ ฯ สว ยาวชฺวี กุสล กตุวา สคฺเค
นิพฺพตฺติ ฯ สพฺพิ เหฏฺฐา เขมาเถรียา อภินิหารวเสนว เวทิตพฺพิ ฯ ปุสฺสพฺพุทฺทกาเล
ปเนสา สตฺถุ เวมาติกานํ ตินฺณํ ภาติกานํ ทานาธการเร จปีตกมฺมิกสฺส (๑) เคเห
วสมานา เอกํ เทหิตี วุตฺตาเทว อทาสี ฯ เอวํ สพฺพิ อปฺริหาเปนฺตี ทตุวา (๒)
เทวนวุตฺติกปฺเป อตฺถิกมม กสฺสปฺพุทฺทกาเล กิกิสฺส รลฺโย เคเห ปฏฺฐิสฺสนฺธิ คณฺหิตฺวา
สตฺตฺตฺนํ ภคินินํ อพฺภนฺตฺรา หุตฺวา วิสฺติ วสฺสสทฺสฺสาณิ พฺรหฺมจฺริยํ จริตฺวา
ภิกฺขุสํฆสฺส วสนปฺริเวณํ การตฺวา เอกํ พุทฺทนฺตฺร ทวมนฺนฺสฺเสสฺส สฺสรนฺตี อิมสฺมี
พฺพุทฺธปฺปาเท กุลเคเห ปฏฺฐิสฺสนฺธิ คณฺหิ (๓) ฯ สว (๔) อปฺรภาเค วิสาขเสฏฺฐิโน ภริยา
หุตฺวา เคหํ คตา ฯ วิสาขเสฏฺฐิ นาม พิมฺพิสาร์สฺส สหายโก รลฺเยว สทฺธี
ทสพลสฺส ปจฺมทสฺสนํ คนฺตฺวา ฆมฺมํ สุตฺวา โสตาปตฺตฺติผลे ปตฺติฏฺฐิจิโต อปฺรภาเค
อนาคามีผลํ สจฺฉากาสี ฯ

โส ตํทิวสํ ฆริ คนฺตฺวา โสปานมตฺถเก จิตาย ฆมฺมทินฺนฺยา หตฺถे ปสาร์เต
หตฺถํ อนาลมฺพิตฺวา ว ปาสาทํ อภิรฺหิ ฯ ญฺญชฺมาโนปี อิมํ เทถ อิมํ อหารธาดิ น
พฺยาหริ ฯ ฆมฺมทินฺนา กญฺจํญํ คเหตฺวา ปรีวิสมานา จินฺเตสฺสิ อัย เม

- # ๑. กตฺถจ. จปีตกมฺมิกสฺส ฯ ๒. กตฺถจ. จริตฺวา ฯ ๓. ม. คณฺหิตฺวา ฯ
- # ๔. ม. สาทิ นตฺถิ ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปาตวณณา หน้า ๔๘๔

หตุถาลมพกั (๑) เทนุติยาปี (๒) หตุถั นาลมพิ ภูชมาโนปี กัญจิ น กเถติ
โก นุ โข มยหุ โทโสติ ฯ อถ นั ภูตตาวี โโก นุ โข เม อຍပ္ပุตต โทโสติ ปุจฺจิ ฯ
ธมฺมทินฺเน ตฺยหุ โทโส นตฺถิ อหุ ปน อชฺชโต (๓) ปฏฺจาย สนถวเสณ ตฺมฺหากั
สนฺตฺเทเก นิสฺสิทฺตุ วา จาตุ วา หราเปตฺวา (๔) ขาทิตฺตุ วา ภูชิตฺตุ วา อภพฺโพ ฯ ตฺว
สเจ อิจฺฉสิ อิมสฺมี เคะเห วส ฯ โน เจ อิจฺฉสิ ยตฺตเกณ เต ธเนน อตุโถ ตั คณฺหิตฺวา
กฺลธฺร กจฺฉาติ ฯ อຍပ္ပุตต เอวั สนฺเต (๕) นาหุ ตฺมฺเหหิ ฆทฺทิตฺตฺ เขพฺมิว กจฺวรึ สีสฺเสน
อุกฺขิปิตฺวา จริสฺสามิ (๕) มยหุ ปพฺพชฺช อนุชานาถาติ ฯ วิสาโข สาธุ ธมฺมทินฺเนติ
รณฺโလ အာရောဂေတော သမ္မတိန္ဒြိယံ ဣန္ဒြိယာယ ဝိပဿနာယ ပပုဗ္ဗတုဿ ပေတေတိ ။

สา ปพฺพชิตฺวา จินฺเตสิ อຍံ ตาว เสฏฺฐိ ฆมฺมชฺဇေ จิตฺว ทုဂฺ္ဂสฺส อนန္တံ
อกาสิ ปพฺพชฺช ลทฺธกालโต ปฏฺจาย ปน มยาปี ทုဂ္ဂสฺสสนฺตံ กาคุ วฏฺฐิตฺติ
อาจริပ္ပชฺฌายานံ สนฺตฺกั กนฺตฺวา อຍေ มยหุ (๖) อากိณฺณဣဇာနည် ဝိပဿနာယ ဝိပဿနာယ
ကမ္မကောသလံ ကမ္မာမိတိ အာဟံ ။ ဧရိယေ တေသမာကုလာ

- # ๑. ส. ย. หตุถอลมพกั ။ ๒. กตุถจ. กโรนุติยาปี ။ ๓. ม. ย. อชฺช ။
- # ๔. ม. อาหาราเปตฺวา ။ ๕. ส. ม. อหุ ตฺมฺเหหิ ฆทฺทิตฺตฺ เขพฺ วมိတฺวมนံ สีสฺเสน
อุกฺขิปิตฺวา น จริสฺสามิ ။ ๖. ม. ย. อากิณฺณဣဇာနည် ဝိပဿနာယ ဝိပဿနာယ ။

นิกขมม ปพพิชิตทาวน จิตต์ โกเปตฺ (๑) อสกุโกนุติโย ตํ คเหตุว คามกาวาส์
อคม์สุ ฯ สว อตีเต มทพิตสงขารตย (๒) นจิสเสว สห ปฐิสมุกิทาหิ อรหตฺ
ป้าปฐิ ฯ อถสสา เอตทโทสิ มยหิ กิจจํ มตถกํ ปตฺตํ อิธ วสิตฺวา ก็ กริสฺสามี
ราชคหเมว กจฺจามิ ตตถ มํ นิสฺสาย พหุ ภาติสงฺโฆ ปุญฺญานิ กริสฺสตีติ เถริโย
คเหตุว นครเมว ปจฺจาคตา ฯ

วิสาโข ตสฺสา อากตทาวํ ฅตฺวา สีนํ อากตา อุกกุกกุกกุกกุก โข ภวิสฺสตีติ
สยณฺหสมเย ตสฺสา สนฺติกํ คนฺตฺวา อภิวาทตฺวา เอกมฺนตํ นิสินฺโน
อุกกุกกุกกุกกุกกุก ปุจฺฉิตฺตุ อยฺตฺตฺนฺติ ปญฺจกฺขนฺธาทิวเสน ปญฺเห ปุจฺฉิ ฅมฺมทินฺนา
ขคฺเคน อุปฺปลนาลํ นินฺทฺนฺตี วิย ปุจฺฉิตฺตุ ปุจฺฉิตฺตุ วิสฺสชฺเชติ ฯ อุปาสโก
ฅมฺมทินฺนาเถริยา ฅาณฺสูรทาวํ ฅตฺวา อตฺตโน อธิคตฺทฺจฺจเน ปฐิป้าฎิยา ติสฺ
มคฺเคสุ สพฺพากาเรน ปญฺเห ปุจฺฉิตฺตฺวา อุกฺกุกกุกกุกกุก อรหตฺตมคฺเคปี ปุจฺฉิ ฯ
ฅมฺมทินฺนา เถริปี อุปาสกสฺส ยาว อนาคามีผลาว วิสยทาวํ ฅตฺวา อิทานิ อตฺตโน
วิสยํ อติกุกกุกกุกกุก ฅาวตีติ ตํ นิวตฺเตนฺตี ตฺวํ (๑) อวฺโส วิสาข นาสกฺขิ ปญฺหานํ
ปริยนฺตํ คเหตุํ นิพฺพานโนคฺชณฺหิ อวฺโส วิสาข (๑) พุรหุํจฺริยํ นิพฺพานปรายนํ
นิพฺพานปริโยสานํ

๑. ม. วาเรตฺตุ ฯ ๒. ส. มชฺชิตสงขารตย ฯ ๓. ม. อจฺจสรา อวฺโส วิสาข ปญฺเห ฯ
กตฺถจ. อจฺจสรา อวฺโส วิสาข ปญฺหา ฯ

*เล่มที ๑๓ เอกกนิปาตวณณนา หน้า ๔๘๖

อากงขมาโนปี ตวั อาวุโส วิสาข ภควนตํ อุปสงกมิตฺวา เอตมตถํ ปุจฺเจยยาสิ ฯ
ยถา จ เต ภควา พุยากรโรติ ตถา นํ ชาเรยยาสิตี (๑) อาห ฯ

วิสาโข สตุถุ สนฺตํกํ คนฺตฺวา สพฺพํ (๒) ปุจฺฉาวิสุตฺตชฺชนานํยํ กเถสิ (๒) ฯ
สตุถา ตสฺส วจนํ สุตฺวา มม ชีตาย อตีตนาคตปจฺจุปฺปนฺเนสุ ขนฺนเรสุ ตณฺหา นตฺถีตี
วตฺวา ฆมฺมปเท อิมํ คาถมาห

ยสฺส ปุเร จ ปุจฺฉา จ มชฺเฒ จ นตฺถิ กิลฺยจํ

อกิลฺยจํ อนาทานํ ตมฺหํ พุริมิ พุราหฺมณฺนติ ฯ (๓)

ตโต ฆมฺมทินฺนาย สาธุการี ทตฺวา วิสาขํ อุปาสกํ เอตทโวจ ปณฺหิตา วิสาข
ฆมฺมทินฺนา ภิกฺขุณี มหาปฺลวฺวา วิสาข ฆมฺมทินฺนา ภิกฺขุณี ฯ สเจปี (๔) ตวั วิสาข
เอตมตถํ ปุจฺเจยยาสิ อหํปี เอตมตถํ (๕) พุยากรเรยฺยามิ ยถา ตํ ฆมฺมทินฺนาย
ภิกฺขุณียา พุยากรตํ เอโส เจว ตสฺส อตุโถ เอวญจ นํ ชาเรหีตี ฯ เอวเมตํ
วตฺถุ สมฺภูจิตํ ฯ อปรภาเค สตุถา เซตวเน วิหรนฺโต (๖) ปฏฺธิปาฎิยา ภิกฺขุณีโย
จानนฺตเรสุ จเปนฺโต อิมเมว จูพเวทลลํ อตฺถุปฺปตฺตี กตฺวา เถรี อิมสฺมี สาสเน
ฆมฺมกถิกานํ อคฺคกฺุจฺจเน จเปสิตี ฯ

๑. ม. ม. ๑๒/๕๑๒/๕๕๕ ฯ ๒. กตฺถจ. ปุจฺฉาวิสุตฺตชฺชนํ นยฺนตํ นยฺนตํ กถํ กเถสิ ฯ

๓. พุ.ธ. ๒๕/๓๖/๓๑ ฯ ๔. ม.ม. เจป ฯ ๕. ม.ย. ตํ เอวเมว ฯ ๖. ม.ย. นิสินฺโน ฯ

นนทาเถรีวตุวณนา

ณฐเ ฉยีนั ยทท นนทาติ ฉานาภรตานั นนทา เถรี อคคาติ ทสเสติ ๑
 สทา กิร ปทุมุตตรพททกาเล หัศวติยั กุลเคเห ปฐิสนฐี คเหตวา อปรภาเค
 ฐมมกถั (๑) สุนนฐี สตุถารั เอกั ภิกขุณี ฉานาภรตานั อคคกฐาเน จเปนถั ทิสวา
 อธิการกมมึ กตวา ถั จานนฐัรึ ปฐุเสติ ๑ สทา ตโต กปปลตสทสฐั เทวมนุสเสสุ
 ถัสริตวา อมหากั สตุถุ อูปลตติโต (๒) ปุเรตรเมว มหาปชาปติยา โคตมिया
 กุจฉิสมี ปฐิสนฐี คณหิ นนทาติสสา นามั อักสุ รูปนนทาติปี วุจติ ๑ สทา
 อปรภาเค อุตตมรูปภาเวน ชนปทกลุยาณิ นาม ชาตา ๑

สทา อมหากั ทสพลเส สพพณณถั ปตวา อนุพพเพน กปิลวตุถั อากนตวา
 นนทลจ ราหุลลจ ปพพาเซตวา ปกกนเต สทโททนมหาราชสส ปรีนิพุตกาเล
 มหาปชาปติ โคตมิ ราหุลมาตา จ นิกขमितวา สตุถุ สนติเก ปพพิชิตาติ
 ลตวา อิมาสั ปพพิชิตกาลโต ปฐุจาย มยหิ อิช กิ กมมุนติ มาตุ มหาปชาปติยา
 สนติกั คนตวา ปพพิช ๑ ปพพิชิตทิวสโต ปฐุจาย สตุถา รูปั กรหิติ สตุถุ
 อูปลฐานั น คจฉติ โอวาทวาเร สมปตเต อณณิ เปเสตวา โอวาทั อหรรापสิ ๑
 # ๑. ม.ย. สตุถุ ฐมมึ ๑ ๒. ม.ย. นิพพตติโต ๑

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปาตวณณา หน้า ๔๘๘

สตถา ตสฺสา รูปมทตตเมว (๑) ฌตฺวา อตฺตโน โอวาทํ อตฺตนาว อากนฺตฺวา
คณฺหนฺตฺ (๒) น ภิกฺขุณีหิ อญฺญา เปเสตพฺพาติ อาห ฯ ตโต รูปนฺนฺทา อญฺญํ
มคฺคํ อปสฺสนฺตี อกามา โอวาทํ อคมาสี ฯ

สตถา ตสฺสา จริตฺวเสน อิทธิยา เอกํ อิตฺถิรูปํ นิมนฺนิตฺวา ตาลปณฺณํ (๔)
คเหตุวา วิชฺมานํ วิย อกาสิ ฯ รูปนฺนฺทา ตํ ทิสฺวา จินฺเตสิ อหํ อการณฺเนว
ปมตฺตา หุตฺวา นาคจฺฉามิ เอวรูปาปิ อิตฺถิโย สตฺถุ สนฺติเก วิสฺสฏฺฐา วิจฺรนฺติ ฯ
มม รูปํ เอตาสํ รูปสฺส กลลํ นาคจฺฉติ โสฬสี อชานิตฺวาว เอตตํ กาลํ
น อากตฺมฺหิติ ตเมว อิตฺถินิมิตฺตํ คณฺหิตฺวา โอลเณนฺตี อฏฺฐาสิ ฯ สตฺถา ตสฺสา
ปฺพุพฺพเหตุสมฺปนฺนตาย (๕) อฏฺฐิณํ นกรํ กตฺนฺติ (๖) ฌมฺมปเท กาลํ วตฺวา
จรั วายทิ วา ติฏฺฐํ นิสินฺโน อุตฺวา สยนฺติ (๗) สุตฺตํ อภาสิ ฯ สทา ตสฺมีเยว รูปे
ขยวํ ปฏฺฐเปตฺวา อรหตฺตํ ปาปฺณิ ฯ อิมสฺมี จาเน อิํ วตฺถุ เหญฺจ
เขมาเถรียา วตฺถุสทิสเมวาทิ น วิตฺถาริตํ ฯ ตโต ปฏฺฐาย รูปนฺนฺทา ฌานาภิตานํ
นฺตเร ฐรปฺตฺตา อโหสิ ฯ สตฺถา อปรภาเค เชตฺวเน นิสินฺโน ปฏฺฐาภียา
ภิกฺขุณีโย จานนฺตเรสุ จเปนฺโต

๑. ม. ย. รูปมทตตภาวํ ฯ ๒. ม. คณฺหนฺตฺ ฯ ๓. ม. อกามา ฯ ๔. ม. ย. ตาลวณฺณํ ฯ
๕. ส. ปุ. พุพฺพเหตุสมฺปนฺนตาย ฯ ๖. พ. ธ. ๒๕/๒๑/๓๕ ฯ ๗. พ. อิติ. ๒๕/๒๕๑/๓๑๘ ฯ

ทิกุชทิกุชฎาเน อุปลณเฑนติ ฯ (๑) สาคเตสํ วจนํ สุตวา อุปลนุนสํเวคา อตฺตโน
คตฺติวิโสธนํ กาคุํ วฏฺฐตฺติ นิสินฺนฎาเนปี จิตฺฎาเนปี ทวตฺตีสาการํ สชฺฆายตฺติ (๒)
ยเถว ปุพฺเพ พหุํปุตฺตโกโสณตฺเถรฺติ ปณฺณายิตฺถ เอวํ ปจฺจนา อารทฺธวิริยโสณตฺเถรฺติ
ปากฎา ซาตา ฯ

อเถกทิวสํ ภิกฺขุณฺโิโย วิหารํ คจฺจนฺติโย ภิกฺขุณฺิสํฆสฺส อุทกํ ตาเปยฺยาสิ โสณตฺติ
วตฺวา อคฺมฺส ฯ สापปี อุทกตาปนโิต ปุเรตรเมว อคฺคิสาลาย จงฺกมิตฺวา จงฺกมิตฺวา
ทวตฺตีสาการํ สชฺฆายนฺติ วิปสฺสนํ วทฺเฒสิ ฯ สตฺถา คนฺธกฺฎิยํ นิสินฺโนว อิมํ
โอภาสคาคํ อภาสิ

โย จ วสฺสสคํ ซิวเอ อปสฺสํ ฆมฺมมุตฺตมํ

เอกาหํ ซิวิตํ เสยฺโย ปสฺสโิต ฆมฺมมุตฺตมนฺติ ฯ (๓)

คาถาปริโยสาเน อรหตฺตํ ปตฺวา จินฺเตสิ อหํ อรหตฺตํ ปตฺตา อาคนฺตฺกซโน
อนฺุปรารเตวาว มยิ อวณฺณาย (๔) กิลฺลิจิ วตฺวา พหุํ ปาปี (๕) ปสเวยฺย ตสฺมา (๖)
สลฺลกฺขณการณํ กาคุํ วฏฺฐตฺติ ฯ สาค อุทกภาชนํ [๗] อารโเปตฺวา เหาฎฺฐา อคฺคิ น
อภาสิ ฯ ภิกฺขุณฺโิโย อาคนฺตฺวา อุทฺธนํ โอลเณนฺติโย อคฺคิ

๑. สี. ย. อุชฺฆายนฺติ ฯ ม. อุปลณเฑลฺลํ ๒. ม. สชฺฆายตฺติ สาค ฯ

๓. พ. ฐ. ๒๕/๑๘/๓๐ ฯ ๔. ม. อวณฺณาย ฯ ๕. ม. อปฺุณฺณมฺปี ฯ

๖. สี. ตสฺส ฯ ๗. สี. เอตฺถนฺตเร อุทฺธนฺนฺติ ทิสฺสติ ฯ

อทิสว อิม มหลลิก ภิกขนีสัมส อุกทำ ตาเปหติ อโวจุมหา อชชปิ อุกธเน
 อคคิปิ น กโรตีติ อหสิ ๑ อยเย กิ ตุมหากิ อคคินา อุโณทเทเน นหัยตุกามา
 ภาชนโต อุกทำ คเหตุวา หายถาติ ๑ ตาปี ภวิสสติ เอตถ การณนติ คนตุวา อุกเท
 หตุถิ โอตารेतวา อุณ्हากิ ถตุวา เอกิ กุกิ อหริตุวา อุกทำ คณ्हนติ คหิตคหิตกุกานัน
 ปุริติ ๑ ตทา สพพาว ตสสา อรหตุเต จิตภาวิ ถตุวา ทหรรธา(๑) ตาว
 ปลจปติกุกิเตน ปาเทสุ ปติตุวา อยเย เอตตุกิ กาลิ ตุมเห ออนุชารेतวา วิहेเจตุวา
 วิहेเจตุวา (๒) กถยิมหา (๓) ขมถ โนติ ขมาเปสิ ๑ วุทฒตธาปี เถริ อุกกุกิ นิสีทิตวา
 ขมถ อยเยติ ขมาเปสิ ๑ ตโต ปกุกาย มหลลคกาคเล ปพพชิตวาปี อารทฐวิริยาเวน
 นจิสเสว อคคผล ปติกุกิตาติ เถริยา กุโณ ปากโก อโหสิ ๑ อปรภาค สตุธา
 เขตเวน นิสีทิตวา ภิกขุนิโย ปกุกิยา จานนตุเรสุ (๔) จเปนโต โสณตุเถริ
 อารทฐวิริยานัน อคคกุกานเน จเปสิติ ๑

๑. กตุถจิ. ทหรรธา ๑ ๒. ส. เหเจตุวา วิहेเจตุวา ๑ ม. วิहेเจตุวา
 วहेเจตุวา ๑ ๓. ม. กถยิมหา ๑ ๔. ม. จานนตุเร ๑

* เล่มที่ ๑๓ หน้ ๔๕๒

สกุลาเถรวัตถุณณา (๑)

อฏฐเม ทิพพจกุกกานัน ยทิต สกุลาติ (๒) ทิพพจกุกกานัน สกุตตุเถรี
อคุกาติ ทสเสติ ฯ

อัย กิร ปทุมุตตรพุทธกาเล หัสนติย กุลเคเห นิพพตติตวา อปรกาเล สตุ
ธมมกถ สุนนตี สตุถาริ เอกิ กิกุขนี ทิพพจกุกกานัน อคุกกานเน จเปนติ ทิสวา
อธิการกมม กตวา ต จานนตริ ปฏเจติ ฯ สากปสตสสสตี เทวมนุสเสส สัตริตวา
อิมสมิ พุทธูปปาเท สวตถิย กุลเคเห นิพพตติตวา อปรกาเล สตุ ธมมเทสน สุตวา
ปฏิลทสทฐา ปพพชิตวา นจิสเสว อรหตติ ปาปณิ ฯ สาคโต ปฏจาย
ทิพพจกุกกานัน จินณวตี อโหสิ ฯ อปรกาเล สตุถา เขตวเน นิสินโน กิกุขนิโย
ปฏิปาฎิยา จานนตเรส จเปนโต อิมเถรี ทิพพจกุกกานัน อคุกกานเน จเปลิติ ฯ
๑. สกุลาเถรวัตถุ ฯ ม. พกุลาเถรวัตถุ ฯ ๒. สกุลาติ ฯ ม. พกุลาติ ฯ

กุกถลเกสาลเรวตุถ (๑)

นวมะ ขิปุปาภิกฤษณานนุติ ขิปุปาภิกฤษณานั กิกฤษุนินั กภททา กุกถลเกสาล (๑)

อคุคาคิ ทลเสติ ๑

อัย กิร (๒) ปทุมุตรพททกาเล หัศวติยั กุลเคเห นิพพตุตา สตุถุ ชมมกถั สตุวา สตุถารั เอกั กิกฤษุนิ ขิปุปาภิกฤษณานั อคุคากุชานะ จเปนุติ ทิสวา อธิการกมมึ กตุวา ตั จานนุตรั ปฏุเจติ ๑ สาล กปุปสตุสหัสสั เทวมนุสเสสสุ สัสริตวา กสตุสพททกาเล กิกิสตุ รลโย เลเห สตุตุนนั กิกินินั อพภนุตรา หตุวา วิสติ วสตุสหัสสานิ ทลสิลลานิ สมารทาย โกมาริกพททหุมจริยั จรติ สงฆสตุส ปรีเวณั (๓) กาลเรตุวา เอกั พททชุนุตรั เทวมนุสเสสสุ สัสริตวา อิมสมึ พททฐปทาเท รากคหนคเร เสฎุจิกุเล ปฏิสนุธิ คณหิ กภททาสิตุสา นามั อักสุ ๑

ตัทิวสัเยว จ ตสมึ นคเร ปุโรหิตปุตโต ชาโต ๑ ตสตุส ชาตเวลายะ รากนิเวสนั อาที กตุวา สกलนคเร อาวุชานิ ปชชลิสสุ ๑ ปุโรหิตโต ปาโตว รากกุลั คนตุวา รากชานั สุกเสยัยั ปุจุฉิ ๑ รากชา กุโต เม อาจริย สุกเสยัยั (๔) อชช สพพรดตี รากนิเวสเน อาวุชานิ ปชชลิตานิ ทิสวา กภปตุตา อหุมุหาคิ อาห ๑ มหารากค ตปุปจยมา จินุติยิตถ น คุมุหากัเยว

๑. สยามโปตถกสตุส ชมมปทกุกถายั กุกถลเกสาลีติ ลิจิยเต ๑

๒. ลี. ม. ย. อยมปิ หิ ๑ ๓. ม. วสนปรีเวณั ๑ ๔. ม. สุกเสยัยา ๑

ย. สุกเสยัยโย ๑

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปาตวณณา หน้า ๔๕๔

เคเห อวฺรธานี ปชชลีสุ สกถนคเร เอวํ อโหสีติ ฯ กิการณา อจฺริยาติ ฯ อมฺหากํ
เคเห โจรณกฺขตฺเตน ทารโก ชาโต โส สกถนครสฺส สตฺตฺ หุตฺวา อุปฺปนฺโน ตสฺเสตํ
ปฺพพฺพนิมิตฺตํ ฯ ตุมฺหากํ อุปฺททฺโว นตฺถิ สเจ ปน อิจฺฉถ หารเถ (๑) อมฺหากํ ปิพาย
หารณมฺมํ (๒) นตฺถิตี ฯ ปุโรหิโต มม ปฺตฺโต อตฺตโน นามํ คเหตุวาว อากโตติ
สตฺตฺโกเตว (๓) นามํ อกาสิ ฯ เสฏฺฐิเคเหปี ภาททา วฑฺฒติ ปุโรหิตเคเหปี สตฺตฺโก
วฑฺฒติ ฯ โส อตฺตโน อชาวนวิชาวเนน กิพิตฺถุ สมตฺถกภาวโต (๔) ปฏฺจาย อตฺตโน
วิจฺรณฺญาเนน ยํ ยํ ปสฺสตี ตํ ตํ สพฺพิ อหริตฺวา มาตาปีตฺถุนํ เคเห (๕) ปฺเรติ ฯ ปีตา
นํ การณสทฺสํปี วตฺวา วเรตฺถุ นาสกฺขิ ฯ

อปรภาเค ปนสฺส วยปฺตตฺสส สพฺพากาเรนาปี วเรตฺถุ อสกฺกณฺเษยภาวํ
ตฺตฺวา เทว นีลสาณฺเฑ ตสฺส ทตฺวา สนฺธิจฺเจทฺทนอุปฺกรณญจ สฺิงฆาณฺกยนฺตกญจ
หตฺเถ ทตฺวา ตวํ อิมินา จ กมฺเมน ชีวาหิตี ตํ วิสฺสชฺเชสิ ฯ โส ตํทิวสโต ปฏฺจาย
สฺิงฆาณฺกยนฺตํ ชิปีตฺวา กุลาณํ ปาสาเท อารุญฺห สนฺธิํ ฉินฺทิตฺวา ปรฺกฺเลสฺสุ นิกฺขิตฺตกณฺฑํ
อตฺตนา จปีตํ วิย คเหตุวาว คจฺฉติ ฯ สกถนคเร เตน อวิลฺลตฺตเคหํ นาม นาโหสิ ฯ
๑. กตฺถจฺ. หารเม ฯ ๒. สී. อสตี หารณมฺมํ ฯ ม. อสตียา หารณมฺมํ ฯ
กตฺถจฺ. อสตียา มาริตกมฺมํ ฯ ๓. ม. ยฺ. สตฺตฺโกเตวสฺส ฯ
๔. สී. ม. สมตฺถกกาลโต ฯ ๕. ม. ย. เคหํ ฯ

เอกทิวส์ ราชา รณน นคร วิจรรนโต สารถึ ปุจฉิ กิ นุ โข อิมสมึ นคร ตสมึ
 ตสมึ ฆเร ฉิททเมว ปณณายตีติ ฯ เทว อิมสมึ นคร สตุตุโก นาม โจโร ภิตตี
 ฉินุทิตวา กุลานัน สนตักั หรตีติ ฯ ราชานนครคตุติกั ปกุโกสาเปตวา อิมสมึ กิร
 นคร เอวรูโป นาม ซาโต โจโร อตุติ กสมานัน น คณหสีติ อาห ฯ มยึ เทว ตั
 สโหรั (๑) ปสฺสตีตุ น สกโกมาติ ฯ สเจ อชช ตั โจริ ปสฺสตี คณห ฯ สเจ น คณหสี
 ราชานนเต (๒) กริสฺสามีติ ฯ เอวั เทวติ นครคตุติโก สกถนนคร มนุสฺเส อาณาเปตวา
 (๓) ตั ภิตตี ฉินุทิตวา ปรรณนํ อวหรนตั สโหตุตเมว เนตวา (๔) รณโย ทสฺเสตี ฯ
 ราชานิ มิ โจริ ทกฺขินทวารน นีหริตวา ฆาเตถาติ อาห ฯ นครคตุติโก รณโย
 ปฏิสฺสนิตวา ตั โจริ จตุกเก จตุกเก ปหารสสฺเสน ตาเพนโต กาหาเปตวา
 ทกฺขินทวาริ คจฺฉตี ฯ

ตสมึ สมเย อัย ภทฺทา นาม เสฏฺฐิจีตา มหาชนสฺส โกลาหลสทฺเทน (๕)
 สีหปณฺชริ อุกฺฆาณฺตวา โอลเณตี ตั สตุตุกั โจริ วรรตถาย (๖) นียมานัน ทิสฺวา
 อุกฺโกหิ หตุเถหิ ททยั สนฺธาเรนฺตี คนฺตวา สิริสยเน อโรมุขา นิปชฺชิ ฯ สวา จ ตสฺส
 กุลสฺส

- # ๑. ส. สโหรั ฯ ม. สโหตุตฺติ ฯ เอวมุปริปี ฯ ๒. กตุถจิ. ราชทณฺเฑ ฯ
- # ๓. ม. ย. จาเรตฺวา ฯ กตุถจิ. โจเทตฺวา ฯ ๔. ม. ย. คเหตฺวา ฯ
- # ๕. ส. กลกลสทฺเทน ฯ ๖. ม. ย. ตถา ฯ

เอกธีตีกา(๑) ๑ เตนสุสา ฅาตกา อปป์มตตกัปี มุขวิการ์ สหิตุ์ น สกุกอนตุติ ๑
 อถ นั มาตา ตั สยเน นิปนุ์นั ทิสฺวา กั กโรสี อมฺมาติ ปุจฺฉิ ๑ (๒) เอตั
 วชฺฌั กตฺวา นียมานั โจริ อทุทสั อมฺมาติ (๓) เอตั ลกฺมานา ชีวีสฺสามิ อลกฺมานาย
 เม มรณเมว วรณฺติ ๑ เต ตั นานปฺปกาเรนปี (๔) สยฺวาเปตฺติ อสกุกอนตุตา มรณา
 ชีวิตั เสยฺโยติ สลลกฺเขสุ์ ๑ อถสุสา ปิตา นครคฺคตฺติกสฺส สนฺตึกั กนฺตฺวา
 สหสฺสสลลจํ ทตฺวา มยฺหึ ธีตา โจเร ปฏฺิพทฺชจิตฺตา เยน เกนจึ อุปาเยน อิมิ
 มุญฺจาติ อหา ๑ โส สาธฺตึ เสฏฺฐจิสฺส ปฏฺิสฺสณฺณิตฺวา โจริ กเหตุวา ยาว
 สุริยสฺส อตฺถงฺกมา อิตฺโต จิตฺโต จ ปปฺลจฺวาเปตฺวา สุริเย อตฺถั (๕) อุปลเต โจรภาวึ กตฺวา
 เอกั โจรกั โจรกโต นึหราเปตฺวา สตฺตฺกั พนฺธนา (๕) โมเจตฺวา สตฺตฺกั
 เสฏฺฐจึเกหึ เปเสตฺวา เตน พนฺธเนน อิตฺริ พนฺธิตฺวา ทกฺขินทฺวาเรน นึหริตฺวา
 ฅมาเตสิ ๑ เสฏฺฐจึทาสาปี สตฺตฺกั กเหตุวา เสฏฺฐจึโน นึเวสนั อากมึสุ ๑ ตั ทิสฺวา
 เสฏฺฐจึ ธีตุ มนั ปุเรสฺสามิติ สตฺตฺกั กนฺโชรทเกน นุหาเปตฺวา สพฺพพากรณปฏฺิมณฺฑิตั
 กಾರೆตฺวา ปาสาทำ เปเสสิ ๑ ภทฺทาปี ปรีปฺปณฺณา

- # ๑. ม. เอกธีตา ๑ ๒. สึ. ปุจฺฉิสฺสุ ๑ ๓. สึ. อทุทสธาคี อาม อมฺม อทุทสธามาติ ๑
- ม. อทุทส อมฺมาติ ๑ อาม อมฺมาติ ๑ ๔. สึ. อเนกปรียาเยนปี ๑
- # ๕. สึ. อตฺถั อุปลจฺจฺนเต จารกโต เอกั มนฺสุสั นึหราเปตฺวา สตฺถกฺสฺส
- พนฺธนั ๑ ม. อตฺถงฺกเต จารกโต เอกั มนฺสุสั นึหราเปตฺวา สตฺถกฺสฺส พนฺธนั ๑

เม สงกปฺปาติ อนเภาลงการเณ อลงกริตฺวา ตํ (๑) ปริจฺรมาณา วิจฺรติ ฯ (๑)

สตฺตฺโก กติปาหํ วิตินาเมตฺวา จินฺเตสิ อิมิสฺสา ปสาธนภณฺฑกํ มยฺหํ
ภวิสฺสติ เณจि อุปาเยน อิมํ อภฺรณํ คเหตุํ วฏฺฏตีติ สมิเป สฺวเณ นิสินฺนกาเล
ภทฺทมาห มยฺหํ เอกํ วจฺนํ วตฺตพฺพํ อตฺถิติ ฯ เสฏฺฐิธีตา สหสฺสลาภํ ลภิตฺวา
วिय ตฺถุจฺमानสา วิสฺสฏฺฐจํ วท อยฺยาติ อาห ฯ ตฺवं จินฺเตสิ มํ นิสฺสาย อิมินา
ชีวิทํ ลทฺชนฺติ อหํ ปน คหิตมตฺโตว โจรปฺปาตปพฺพเต อธิวตฺถาย เทวตฺตาย
สจฺหาหํ ชีวิทํ ลภิสฺสามิ พลิกมมํ โว (๒) ทสฺสามิติ อายาจิ ฯ ตํ นิสฺสาย มยา
ชีวิทํ ลทฺธํ สีฆํ พลิกมมํ สขฺชาเปหิตี ฯ ภทฺทา อหํ ตสฺส มนํ ปฺุเรสฺสามิติ
พลิกมมํ สขฺชาเปตฺวา สพฺพํ ปสาธนํ ปสาธเตตฺวา เอกยาเน อารุยฺห สามิเกน สทฺธิ
โจรปฺปาตํ (๑) กนฺตฺวา ปพฺพตเทวตฺตาย พลิกมมํ กริสฺสามิติ อภิรุหิตฺุ อารทฺธา ฯ
สตฺตฺโก จินฺเตสิ สพฺเพสฺส อภิรุหนฺเตสฺส มม อิมิสฺสา อภฺรณํ คเหตุวา น โอภาโส
ภวิสฺสตีติ ตเมว พลิกาชนํ คาทาเปตฺวา ปพฺพตํ อภิรุหิ ฯ

โส ภทฺทาย สทฺธิ (๔) กเถนฺโต ปียกถํ น กเถติ ฯ (๔) (๕) สาทเนว โจรสฺส
(๕) อธิปฺปาโย อญฺญาสิ ฯ อถ นํ โส อาห

๑. ม. ตํ ปริจฺรติ ฯ ๒. ม. ยฺ. เต ฯ ๓. ม. ยฺ. โจรปฺปาตปพฺพตํ ฯ

๔. ม. กเถนฺโต ปียกถํ น กเถติ ฯ ๕. ม. ยฺ. สาทิงฺกิตเนว ตสฺส ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปตวณณนา หน้ ๔๕๘

ภทเท ทว สากุกั (๑) โอมุญจิตุว กายารุพหึ เต ปสทรนึ เอตถ ภณทิกั
กโรหิตึ ๗ สท(๒) มยหึ โก อปราชิตึ ๗ กึ ปนหึ พทล พลิกมมตถึ อคโตติ สลณั
กโรสิ ๗ อหณหึ อิมิสุสททเวตย ยกนึ อูพพภูฏุวทททยั (๓) พลิกมมาปเทเสน
ปน ทว อกรณั คณหิตุกาโม หตุว อคโตมหิตึ ๗ กสส ปน อยย ปสทรนึ กสส
อหนติ ๗ มยึ เอวรूपึ น ชานาม อลณั ทว สนตถึ อลณั มม สนตกนติ ๗ สทร อยย เอกั
ปน เม อธิปายั ปุเรถ อลงกตนิยามเนว เม ปุริโต จ ปจจโต จ อาลิงกิตุ ทธตติ ๗
โส สทรติ สมปฏิจจึ ๗ สทเตน สมปฏิจจิตถาวั ถตุว ปุริโต อาลิงกิตุว ปจจโต
อาลิงกนตี วิย หตุว ปพพตปปเต ปาเตสิ ๗ โส ปตนโต อากาสเยว จุณณวิจจณณั
(๔) อโหสิ ๗ ตาย กตวิจจณณาวั ทิสว ปพพเต อธิวตุถา เทวตา कुณกิตตनวเสน
อิมา กธทา อห

น โส (๕) สพเพสุ จาเนสสุ ปุริโส โหติ ปณทิตโต
อิติปิ ปณทิตา โหติ ตตถ ตตถ วิจจขณา ๗
น โส (๕) สพเพสุ จาเนสสุ ปุริโส โหติ ปณทิตโต
อิติปิ ปณทิตา โหติ มุหุตตมปี (๖) จินตयेติ ๗ (๗)

- # ๑. ม. อุกุตริสากุกั ๗ ๒. ม. สามี ๗ ๓. สึ. ขาททยั ๗ กตถจ. มา ททยั ๗
- # ๔. สึ. ม. จุณณวิจจณณั ๗ ๕. สุธา. หิ ๗ ๖. สุธา. สหุ อตถั วิจจิติตาติ ๗
- # ๗. พ. อป. ๓๓/๑๖๑/๓๒๘ ๗

ตโต ภททา จินเตสิ น สกกา มยา อิมินา นียาเมน ปุณ เกหิ คนุตต
อิโต คนตุวา เอกิ ปพพชช ปพพชิสสามิติ นิคณจารามิ คนตุวา นิคณเจ
ปพพชช ยาจิ ๑ อถ นั เต อาหิสู เกณ นียาเมน ปพพชชา โหตุติ ๑ ยั
คุมหากิ ปพพชชชช อุตตมึ ตเทว กโรธาติ ๑ เต สาฐติ ตสสา ตาลญจينا
เกเส ลุณจิตวา ปพพาเชสิ ๑ เกสา ปุณ วทฒนตาปี ราสิวเสน กุณทลาวตตา
หตุวา วทฒิสู ๑ सा तेनेว कारेण कुण्ठलेसा नाम चाता १ सा अत्तनो
पपुषिदुजाने सपुपि सिपुपि अकुण्ठहिदुवा तेसि ओत्त अत्तरी विसेसो
नत्ति ति वदुवा कामनिकमराञ्चानियो विरनुत्ति यत्त यत्त पन्थिता अत्ति तत्त तत्त
कनुत्तुवा तेसि चाननसिपुपि सपुपमेव अकुण्ठहाति १ अत्तसा पनुत्तु जानेसु तिगुचित्तावेन
पुण्णिवत्ता तात्तु समत्ता न โहन्ति १ सा अत्तन्ना सत्ति गत्तु समत्तु अत्तिसुवा यि कामि
वा निकमि वा पविसति तत्तस तुवारु वालुगरासि कत्तुवा तत्तदेव चम्पुसायि जपेलि १
यो मम वात्ता आरोपेतु सकुโกति सो अिमि सायि मत्तत्तुत्ति समिपे जितानि तारकानि
सत्तुत्ति तेत्ति १ त्ति सत्तुत्ताहिपि मत्तत्तुत्तान न โहन्ति १ अत्त न कहेत्तुवा पकुग्गत्ति १

त्तसुमि समये อุมหากิ ภक्का โलेเก निพพत्तुत्तित्तुवा สาวत्तुत्ति อุนิสसาย चेत्तवे
วิหत्ति ๑ कुण्ठलेसाปี โย อุนุพพเพน

สวตถึ ปตวอ อนุโตนคเร (๑) ปวิสมานา

โปราณนิยามเนนว วาลุกธาสิมฺหิ สางฺ จเปตวอ ทารกานํ สณฺณํ ทตวอ ปาวิสึ ฯ

ตสฺมี สมเย ชมฺมเสนาปติ ภิกฺขุสํฆे ปวิญฺเเจ เอกโกว นคฺริ ปวิสฺนุโต วาลุกถุเป
ชมฺพุสางฺ ทิสฺวา กสฺมา อัย จปีโตติ (๒) ปุจฺฉิ ฯ ทารกานํ (๓) อปริหาเปตวอ กเถสุ ฯ
เอวํ สนฺเต อิมํ คเหตุวอ มทุทถ ทารกาทิ ฯ เตสุ เทรสฺส วจันํ สุตวอ เอกจฺเจ
มทุทิตฺถํ น วิสฺหึสุ เอกจฺเจ ตังณฺเยว มทุทิตฺถวอ จุณฺณวิจฺฉณฺณํ อํสุ ฯ กุณฺทลเกสา
ภคฺตคิจฺจํ กตวอ นิกฺขมฺนตี ตํ สางฺ มทุทิตฺถํ ทิสฺวา กสฺเสตํ กมฺมฺนติ ปุจฺฉิ ฯ
อดสฺสา ชมฺมเสนาปตินา การापิตถาวํ กถยึสุ ฯ สวอ อตฺตโน ถามํ อชานนุโต
อิมํ สางฺ มทุทาเปตฺถํ โน วิสฺหึสฺสติ อทฺธา เอโส มหนุโต ภวิสฺสติ ฯ อหํปี
ปน ชุทฺทิกอ ภวนฺตี น โสภิสฺสามิ อนุโตคಾಮเมว ปวิสิตฺถวอ ปวิสาย สณฺณํ
ทาตฺถํ วญฺญตีติ จินฺเตตวอ ตถอ อกาสิ ฯ (๔) อสีตฺติกุลสฺสหาสนิวาเส นคเร สภากวเสน
สพฺเพ (๕) สณฺชานึสูติ เวทิตพฺพํ ฯ

เถโรปี ภคฺตคิจฺจํ กตวอ อณฺตตรสฺมี รุกฺขมฺมุเล นิสึทึ ฯ อถายํ กุณฺทลเกสา
มหาชนปริวฺตอ เทรสฺส สนฺตีกํ คนฺตวอ

๑. ม. ย. อนุโตนคฺริ ฯ ๒. ม. จปีตาคิ ฯ ๓. ส. ม. ย. ทารกาคํ การณํ ฯ

๔. ส. ม. อสีตฺติกุลสฺสหาสนิวาเส นคเร สภากวเสน สพฺเพ ฯ

ปฏิสณฐารึ กตุวา เอกมณฺตี จตุวา ฆนฺเต ตุมฺเหหึ สาขา มทุทาปีตาดิ ปุจฺฉิ ฯ
 อาม มยา มทุทาปีตาดิ ฯ เอวํ สนฺเต ตุมฺเหหึ สทุธิ อุมฺหากํ วาโท โหตุ ฆนฺเตติ ฯ
 โหตุ ฆนฺเตติ ฯ กสฺส ปุจฺฉา โหตุ (๑) กสฺส วิสฺสชฺชนนฺติ ฯ ปุจฺฉา นาม อุมฺหากํ
 ปตฺตา ตูวํ ปน ตูยํ ฆานนํ ปุจฺฉาติ ฯ สา เถเรน ทินฺนออนุมติยา สพฺพเมว อตฺตโน
 ฆานนํ วาที ปุจฺฉิ เถโร สพฺพํ วิสฺสชฺเชติ ฯ สา สพฺพํ ปุจฺฉิตฺวา ตุมฺเหหึ อโหสิ ฯ
 อถ นํ เถโร อหา ตยา พหุํ (๒) ปุจฺฉิตํ มยฺปิ เอกํ ปณฺหํ ปุจฺฉามาติ ฯ ปุจฺฉ
 ฆนฺเตติ ฯ เอกํ นาม กิณฺติ ฯ กุณฺทลเกสา น ฆานามิ ฆนฺเตติ อหา ฯ ตูวํ เอตฺตํ ป
 ิ น ฆานาสิ อณฺญํ ที ฆานิสฺสตีติ ฯ สา เถรสฺส ปาเทสฺส ปตฺติวา ตุมฺหากํ สรณํ
 กจฺฉามิ ฆนฺเตติ อหา ฯ มม สรณกมณกมฺมํ นตฺถิ สเทวเก โลเก อคฺคปฺคฺคโล
 ชฺฐวิหาเร วสติ ตํ สรณํ กจฺฉาหิตี ฯ สา เอวํ กริสฺสามิ ฆนฺเตติ สายณฺหสมเย
 สตฺถุ ชฺมมเทสฺนาเวลาย สตฺถุ สนฺตึกํ กนฺตุวา ปณฺจ- ปตฺติจฺฉิตฺน วนฺทิตฺวา เอกมณฺตี
 อญฺจาสิ ฯ สตฺถา ตสฺสา มทุทิตฺสฆาราย จริยวเสน ชฺมมปเท อิมํ คาถมาหา

สทฺสสมปี เจ คาถา อนตฺถปทสญฺหิตา

เอกํ คาถापทํ เสยฺโย ยํ สุตฺวา อฺปสมมตีติ ฯ (๓)

๑. สึ. โหติ ฯ ๒. ม. พหุํ ฯ ๓. พุ. ฐ. ๒๕/๑๘/๒๘ ฯ

คถาปริโยสเน ยถจิตว สห ปฐิสมกิทาหิ อรหตุต ปตว ปพพชช
ยจ สตุถา ตสสา ปพพชช สมปฐิจุณิ ๗ สก กิกุณิอุปสสยั กนตุว ปพพชช ๗
อปรภาคะ จตุปริสมชเฒ กถา อุทปาทิ มหนตุว วตัย ภททา กุณทลเกสา
ยา จตุปฐิกถาถวสเน อรหตุต ปตตติ ๗ สตุถา ตั การณั อตตุปตติ
กตุว เถรี จิปปากิณณานัน อคกุณฐาเน จเปสตี ๗

ภททกาปิลานีเถรีวตุถ

ทสมะ ปุพเพนิวสั อนุสสรนตุณนตุ ปุพเพนิวฐจขนุทธสนตุณัน
อนุสสรนตุณัน ภททกาปิลานี อคคาคิ ทสเสตี ๗

สา กิร ปทุมุตตรพุทฐกาเถ หัศวติยั กุลเกเหะ นิพพตติตุว สตุถ ฐมมเทสนัน
สอุณนตุ สตุถารั เอกั กิกุณิ ปุพเพนิวสั อนุสสรนตุณัน อคคกุณฐาเน จเปนตุ ติสว
อธิการกมมัม กตุว ตั จานนตุธั ปฐุเจสิ ๗ สา กปสสทสสสั เทวมนุสเสสสุ สัสริตว
อนุปบุเน พุทฐะ พาราณสิยั กุลเกเหะ ปฐิสนุธิ คณหิตว อตุตโน ภกนิยา (๑) สทุธิ
กลหั กโรนตุ ตาย ปจเจกพุทฐสส ปิณฐปาเต ทินเน อัย อิมสส ปิณฐปาตัม
ทตุว อตุตโน วสั วตุเตตติ ปจเจกพุทฐสส หตุถโต ปตตัม คณหิตว ภตุตัม
จขเทตุว กลลสส ปุเรตุว อทาสิ ๗ อิมสส ปิณฐปาตัม ทตุว อตุตโน วสั วตุเตตติ
ปจเจกพุทฐสส หตุถโต ปตตัม คณหิตว ภตุตัม จขเทตุว กลลสส ปุเรตุว อทาสิ ๗
มหาชโน พาลา

๑. สี่. ภาคุชยาย ๗ ม. สามีภกนิยา ๗

*เล่มที่ ๑๓ เอตทุกคควคควณณา หน้า ๕๐๓

อยนุติ ครหิตวา ยาย เต สหฐี กถโห กโต ตสสา กิณจิ น กโรสิ ปจเจกพุทโธ
เต ก็ อปรชตตีติ อาห ๗ สา เตสั วจนเนน ลชชมานา ปุน ปตติ คเหตุวา
กถลั หริตวา (๑) โหวิตวา คนุชจณเณน อุพพญญุตวา จตุมธรสส ปุเรตวา อุปริ
อาสิตุเตน ปทุมคพภวณเณน สปปินา วิชโชตมานัน ปจเจกพุทฐสส หตเถ จเปตวา
ยถายั ปิณทปาโต โโอภาสชาโต เอวั โโอภาสชาติ เม สรีริ โหตุติ ปญจัน
ปญเจสิตี สพพเมตัม มหากสสปตเถรสส วตถุมหิ วุตตนเยเนว เวทิตพัพ ๗

มหากสสปตเถโร ปน ทกจิณมคคั คเหตุวา ทสพลสส สนตีกิ พหุปุตตนิโครธมถั
คโต อยั ภัททกาปิตานี วามมคคั คณหิตวาว มาตุคามสส ปพพชชาย อนนุณณตภาเวน
ปริพพาชการามั อคมาสิ ๗ ยทา ปน มหาปชาปตี โคตมิ ปพพชชชจ อุปสมปทจจ ลกิ
ตทา สา เถริยา สนุติเก ปพพชชชจ อุปสมปทจจ ลกิตวา อปรภาเค วิปสสนาย กมมัม
กโรนุติ อรหตติ ปตวา ปุพเพนิवासวาณ จิณณวสิ อโหสิ ๗ อถ สตุถา เขตวเน
นีสิติตวา ภิกขุณีโย ปฎิปาฎิยา จานนุตเร จเปนโต อิมั เถรี ปุพเพนิวาสิ
อนุสสรนตินัน อกคญจानเ จเปสิตี ๗

๑. ม. ย. หารตวา ๗

* เล่มที่ ๑๓ หน้า ๕๐๔

ภททากจจนาเถรวัตถุณณา

เอกาทสเม มหาภิกขุญาปุตตานนุติ (๑) มหติโย อภิกขุญาโย ปุตตานัน
 ภททากจจนา นาม อคคาติ ทสเสติ ฯ เอกสฺส หิ พุทฺธสฺส จตฺตารโรว ชนา
 มหาภิกขุญา โหนฺติ น อวเสสสาวกา ฯ อวเสสสาวกา หิ กปฺปสฺตสหสฺสเมว
 อนุสฺสริตฺถุ สกฺโกณฺติ น ตโต ปรี ฯ มหาภิกขุญาปุตตา ปน กปฺปสฺตสหสฺสชาติกั
 อสงฺเขยฺยํ อนุสฺสรนฺติ ฯ อมหากัปปี สตถุ สาสเน เทว อคฺคสาวกา พากุลตฺเถโร
 ภททากจจนาติ อิมเ จตฺตารโรว เอตฺถํ อนุสฺสริตฺถุ อสภฺชีสุ ฯ ตสฺมา อัยเถรี
 มหาภิกขุญาปุตตานัน อคฺคา นาม ชาตา ฯ ภททากจจนาติ ตสฺสา นามํ ฯ
 ภททกจจนสฺส (๒) (๓) วีย หิ อุตฺตมสฺวณฺณสฺส วีย จ ตสฺสา สรีรวณฺโณ อโหสิ (๔)
 ตสฺมา ภททากจจนาเตวว สงฺขํ คตา ฯ (๕) ราหุลมาตาเยตํ อธิวจัน ฯ

สาปี (๕) ปทุมุตฺตรพุทฺธกาเถ หีสวติยํ กุลเคเห ปฏฺิสนฺธิ คเหตุวา อปรภาเถ
 สตถุ ฐมฺมกถํ สุนฺนฺติ สตถารํ เอกํ ภิกขุณี มหาภิกขุญาปุตตานัน อคฺคจฺจนา
 จเปนฺติ ทิสฺวา อธิการกมฺมํ กตฺวา ตํ จานนฺตรํ ปตฺเถสิ ฯ सा कपिस्तसहस्रं
 # ๑. สี. มหาภิกขุญาปุตตานนุติ ฯ เอวมฺปริปี ฯ ๒. สี. ม. ย. ภททกจจนสฺส ฯ
 # ๓. สี. ม. ย. วียสทฺโท นตฺถิ ฯ ๔. สี. ม. ย. सा तस्मा भट्टकज्जनाति नामं लघि ฯ
 सा पञ्चा कज्जनातेवव संग्खं कता ฯ ๕. ม. ย. सा हि ฯ

เทวมนุสเสสุ สัสริตวา อิมสมี พุทฐปปาเท สุป্পพุทฐส (๑) เคहे ปฐิสนฐี
คณ्हี ภททาถจจนาตีสสา นามิ อังสุ ฯ

สา วยปุตตะตา โพธิสตุตตะส เคหิ อคมาสิ ฯ สา อปรภาเค รากุลกุมาริ
นาม ปุตตะ วิชยิ ฯ ตสส ชาตทิวเส โพธิสตุโต นิกขमितวา โพธิมณเฑ สพพณณุตตะ
ปุตตะ โลกานุกคหิ กโรนุโต อณุปุพเพน กปิลวตถุ อากมม ถาตีนิ สงคหิ อกาสิ ฯ
อปรภาเค ปรีนิพพุเต สุตโททนมหาราเช มหาปชาปตีโคตมี ปณจहि มาตุคามสเทहि
สทฐี สตุถุ สนตฺเทเก ปพพชิ ฯ รากุลมาตาปี ชนปทกลยาณีปี เถริยา สนตฺทิเก คณุตตะ
ปพพชิ ฯ สา ปพพชิตกาลโต ปญจาย ภททาถจจนาเถรีเตว (๒) ปากญา อโหสิ
สา อปรภาเค วิปสสันิ วทฒเตตตะวา อรหตฺตํ ปุตตะ อภิญญาสุ จินณวสิ อโหสิ ฯ
เอกปลลลเก นิสินฺนา เอกาวชชเนน กปฺปสตสทสสาธิเก เอเก อสงเขยยย อณุสสรติ ฯ
ตสสา ตสมี คุณเ ปากญเ ชาเต สตุถา เขตวเน นิสินฺโน กิกขุณิโย ปฐิปาฐิยา
จจนาตเรสุ จเปนุโต อิมิ เถรี มหาภิญญาปุตตะตานิ อคคญจจเน จเปสิตี ฯ
๑. ม. ย. สุปปพุทฐสทุกสส ฯ ๒. ม. ภททาถจจนาตฺเถรีเตว ฯ อณณตฺถ ภททา
ถจจนาตฺเถรีเตววาตีปี ฯ

* เล่มที่ ๑๓ หน้า ๕๐๖

กิสาคอตมิเถรีวตถุวณณา

ทวารทสม ภูจจิวรชรานนุติ ตีหิ ภูเขหิ (๑) สมนุณาคคํ ปัสสุกัถิ ชาเรณุตินัน
กิสาคอตมิ อคคาติ ทสเสติ ฯ คอตมิติสสา นามํ โถกํ กิสาราตูกตฺตา (๒) ปน
กิสาคอตมิติ วุจฺจติ ฯ

อัยปี ปทุมุตตรพุทฺธกาเล หังสวติยํ กุลเคเห นิพฺพตฺติตฺวา
สตถุ ชมฺมเทสนํ สุนฺนตี สตถารํ เอกํ ภิกฺขุณี ภูจจิวรชรานํ อคฺคภูจฺจาเน จเปณุตํ
ทิสฺวา อธิการกมฺมํ กตฺวา ตํ จานนฺตรํ ปฏฺเจติ ฯ สากปฺปสฺตสฺสหสฺสํ เทวมนุสฺเสสฺ
ลัสมิ ตฺวา อิมสฺมี พุทฺธปฺปาเท สวตฺถิยํ ทุคฺคตฺถุเล นิพฺพตฺติตฺวา วยปฺตตฺถกาเล
เอกํ กุลํ อคฺมาสิ ตตฺถ นํ ทุคฺคตฺถุสฺส ชีตาติ ปรีภวิสฺสุ ฯ

สา อปรภาเค ปุตฺตํ วิชายิ อถสฺสา สมฺมานมกัสมฺ ๑ โส ปนสฺสา ทารโก
อาธาวิตฺวา ปรีชาวิตฺวา (๓) กิพนวเย จิโต กาลมกาสิ ตสฺสา โสโก อุทปาติ ฯ सा
อหํ อิมสฺมีเยว เคเห หตฺถลาภสฺสการา หุตฺวา ปุตฺตสฺส ชาตกาเลโต ปฏฺจาย สกฺการํ
ปาปฺณิ อิเม มยฺหํ ปุตฺตํ พหิ ฉนฺนํเตตฺตปี วายเมยฺยุนฺติ (๔) ปุตฺตํ องฺเกนาทาย
ปุตฺตสฺส เม เกสชฺชํ เทถาติ เคหทฺวารปฏฺธิปาฏฺฐิยา วิจฺรติ ฯ ทิฏฺฐทิจฺฐจฺฐจฺฐาเน มนุสฺสา
กตฺถ เต มตฺสฺส

๑. สี่. ม. ตีหิ ภูเขหิ ฯ ๒. สี่. ย. กิลนุตธาตูกตฺตา ฯ ๓. ม. อาธาวิตฺวา ปรีชาวิตฺวา ฯ

๔. กตฺถจิ. วายมิสฺสนุตฺติติ ฯ

เกสซั ทิฏฐปพพนติ ปาณิ ปหริตวา ปริหาสิ กโรนติ ฯ สว เตสิ กถาย เนว สณณิตตัม
(๑) คจจติ ฯ อถ นั เอโก ปณทิตปฐิโส ทิสวา อัย ปุตตโสเกน จิตตวิกเขปี ปตตวา
ภวิสสตีติ (๒) เอตสสา ปนสส เกสซั น อญโธ ชานิสสตี ทสพลอว ชานิสสตีติ
จินเตตวา เอวมาห อมม ทว ปุตตสส เกสซั อญโธ ชานนุโต นาม นตติ สเทเวเก
ปน โลเก อคคปคคโล ทสพลอว ชูรวีหาวเร วสตี ตสส สนตีกั กนตวา ปุจจาหีติ ฯ สว
สจจัม ปฐิโส เกเถตีติ ปุตตมาทาย ตถาคตสส พุทฐาสเน นิสินนเวลาย ปฐิสปริญเต
จตวา ปุตตสส เม เกสซั เทถ ภควาติ อห ฯ

สตุถา ตสสา อุปนิสสยั ทิสวา ภททกั เต โคตมิ กตัม เกสซชตถาย
อิชาคจจนตติยา คจจ นคร์ ปฐิสิตวา โกฏีโต ปฏจาย สกถนคร์ จฐิตวา ยสุมิ
เกเห โกจิ มตปฐิโพ นตติ ตโต สิทฐตถกั อหราชติ อห ฯ สว สวฐ
ภนเตติ ตฎจมานสา อนุโตนคร์ ปฐิสิตวา ปจเมเกเหเยว ทสพลอว มม ปุตตสส
เกสซชตถาย สิทฐตถกั อหราชเปติ สิทฐตถกั เม เทถาติ อห ฯ หนท โคตมิติ
นัหริตวา อทสุ ฯ อห (๓) เอวั คเหตุุ น สกโกมิ (๔) อิมสุมิ เกเห โกจิ มตปฐิโพ
นาม นตติตี ฯ กั วเทสิ โคตมิ โโก อิธ มตเก คณตตุ สกโกตีติ ฯ
๑. สั. สณณิตตี ฯ ๒. ม. ภวิสสตี ฯ ๓. สั. ย. อัย ฯ ๔. สั. สกกา ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปาตวณณา หน้า ๕๐๘

เดหนี อลั (๑) ทสพโล มั ยตุถ มตปุพโพ นตุถิ ตโต นั คณหาเปตีติ อหา ฯ ส
อิมินาว นิยามน ตติยฆริ คนตุวา จินุเตสิ สกถนกรอ อยเมว นิยาโม ภวิสฺสตี อัท
หิตานุกมฺปน เกน พุทฺเชน ทิฏฺฐิ ภวิสฺสตีติ สัเวคั ลภิตฺวา ตโตว พหิ นิกฺขมิตฺวา
อามกฺสุสานั คนตุวา (๒) ปุตุตฺ หตุเถน กเหตุวา ปุตุตฺก อหิ อิมิ มรณั ตเวว
อุปฺปนฺนติ จินุเตสิ น ปเนตฺ ตเวว มหาชนสาธาโร เอส ฆมฺโมติ วตุวา
ปุตุตฺ อามกฺสุสานเ ฉทฺเตตฺวา อิมิ คาถมาห

น กามฆมฺโม โน (๓) นิกมฺสฺส ฆมฺโม
น จาปิยิ (๔) เอกกฺลสฺส ฆมฺโม
สพฺพสฺส โลกสฺส สเทวกฺสฺส
เอเสว ฆมฺโม ยทิทํ อนิจฺจตาติ ฯ (๕)

เอวญฺจ ปน วตุวา สตุถุ สนฺติกั อคมาสิ ฯ อถ นั สตุถา ลทฺธา เต
โคตมิ สิทฺฐตฺถกาติ อหา ฯ นตุถิ เม ภนฺเต (๖) สิทฺฐตฺถเกน กมฺมํ ปติฏฺฐิ ปน
เม (๗) เทถาติ อหา ฯ อถสฺสา สตุถา ฆมฺมปเท อิมิ คาถมาห

ตํ ปุตุตฺปฺสฺสมฺมตฺตํ พฺยาสตุตฺมนสั นริ
สุตฺตํ คามิ มโหโฆว มจฺจุ อาทาย คจฺจตีติ ฯ (๘)

- # ๑. สี่. ม. ย. อลั นาทั คณฺหิสฺสามิ ฯ ๒. สี่. เนตฺวา ฯ ๓. สฺยา อัย ปาโจ นตุถิ ฯ
- # ๔. สี่. จาปิยิ ฯ ๕. พุ. อป. ๓๓/๑๖๒/๓๓๓ ฯ ๖. ม. นิฏฺฐิตํ ภนฺเต ฯ ๗. กตุถจิ. ตุมฺเห ฯ
- # ๘. พุ. ฐ. ๒๕/๑๐/๕๓ ฯ

สา คธาปรีโยสานเ ยถาจิตาว โสตาปตฺติผล ปตฺติจาย ปพพชฺช ยาจ
สตุลา ปพพชฺช อนุชานาติ ฯ สา ติกฺขตฺตํ สตุถารํ ปทกฺขิณํ กตุวา วนฺทิตฺวา
ภิกฺขุณีอุปสฺสยํ คนฺตุวา ปพพชฺชชฺช อุปสมฺปทญจ ลภิตฺวา (๑) นจิริสฺเสว
โยนิโสมนสิกาเร กम्मํ กโรนฺตี วิปสฺสนํ วฑฺฒเสติ ฯ อถสฺสา สตุลา อิมํ โโอภาสคาถมาห
โย จ วสฺสสฺสํ ชีเว อุปสฺสํ อมตํ ปทํ

เอกาหํ ชีวิทํ เสยฺโย ปสฺสโต อมตํ ปทนฺติ ฯ (๒)

สา คธาปรีโยสานเ อรหตฺตํ ปตุวา ปริกฺขารวพฺพเช ปรมฺกุกฺกุจา หตุวา
ตีหิ ลฺลฺลฺลํ สมฺนฺนาคตํ จีวรํ ปารุปีตุวา วิจิริ ฯ อปรภาเค สตุลา เซตวเน นิสินฺโน
ภิกฺขุณีโย ปฏฺฐิปาฏฺฐิยา จานนฺตเรสุ จเปนฺโต อิมํ เถรี ลฺลฺลจิวรรณํ อคฺคกฺกุจानเ
จเปลิตฺติ ฯ

สิงคาลมาตาเถรีวตฺถุ

เตรสเม สทฺธาธิมุตฺตานนฺติ สทฺธาถกฺขเณ อภินิวิฏฺฐานํ สิงคาลมาตา (๓)
อคฺคาติ ทสฺเสติ ฯ

อัย กิริ ปทฺมุตฺตรพฺพทฺธกาเล หํสวตฺถิยํ กุลเคเห นิพฺพตฺตา
สตุลฺล ฐมฺมํ สฺถนฺนตี สตุถารํ เอกํ ภิกฺขุณี สทฺธาธิมุตฺตานํ

๑. สฺ. ย. ปพพชฺช อุปสมฺปทํ ลภิตฺวา ปน ฯ ๒. พ. ธ. ๒๕/๑๘/๓๐ ฯ

๓. สฺยา. สิงคาลมาตา ฯ สฺ. สิงคาลมาตา ฯ

อคุกุจจาเน จเปนต์ ติสุวา อธิการกมม กตุวา ต จานนตรี ปฏเจติ ฯ สากปสตสหัสส์
 เทวมนุสเสสุ สัทธิตุวา อิมสมิ พุทฐุปาเท ราชคหนคร เสฏฺฐิเก นินพุตตา
 สมานชาติก กุถิ คนตุวา เอก ปุตติ วิชยิตสสา สิงคาลกุมาริติสส นาม อักสุ ฯ สปิ
 เตเนว การเณน สิงคาลมาตา นาม ชาตา ฯ ส เอกทิวถิ สตุถุ ชมมกถิ สตุวา
 ปฏิตทฐทฐา สตุถุ สนติก คนตุวา ปพพิ ฯ ปพพิชิตกาลโต ปฏจาย สทฐินทฐิ
 อิมตติ ปฏิตถิ ฯ ส ชมมสสวนตถาย วิหาริ คนตุวา ทสพลสส สริรสมปตติ (๑)
 โอลอยมานาว ติฏฐติ ฯ สตุถา ตสสา สทฐาลกษณ อภินิวิฏฐภาว ถตุวา สปปาย
 กตุวา ปสาทนียเมว ชมม เทเสติ ฯ สปิ เถริ สทฐาลกษณเมว ชุริ กตุวา
 อรหตติ ปาปฺนิ ฯ อถ น สตุถา อปรภาเค เขตวเน นิสิตตุวา กิกขุณิโย ปฏิปาฐิยา
 จานนตเรสุ จเปนต์ อิม เถริ สทฐาชิมุตตาน อคุกุจจาเน จเปลิติ ฯ

เตรสตุตตปฏิมณฺฑิตาย เถริปาลิยา วณณา นิฏฐิตา ฯ

๑. ส. สริรสปตติ ฯ

* เล่มที่ ๑๓ หน้า ๕๑๑

นฏจวคควณณา

ตปฐสภลลิกวตถวณณา

อุปาสกปาติยา วณณาย (๑) ปจเม ปจมี สรณิ คจจนุตานนติ
สพพปจมี สรณิ คจจนุตานิ ตปฐโส (๒) จ ภลลิกโก จาติ อิเม เทว วาณิชา
อคุภาติ ทสเสติ ฯ

อิเม กิร ปทุมุตตรพุทธกาเล หัศวติยิ กุลเคเห ปฐิสนธิ คเหตวา
อปรภาเค สตถุ ชมมเทสนิ สุนนตา สตถาริ เทว อุปาสเก ปจมี สรณิ คจจนุตานิ
อคุภจจเน จเปนติ ทิสวา อธิการกมมิ กตวา ตัง จานนตริ ปฐยีสุ ฯ เต
กปฐสทสสสิ เทวมนุสเสสุ สัสมิตวา อมหากิ โพธิสตตสส สพพญญตถาณปฐติโต
ปฐเรตรเมว อลิตถชนนเคเร กุญุมพิคเคเห นิพพตตีสุ ฯ เซภุจภาติโก ตปฐโส นาม
อโหสิ กนิญโจ ภลลิกโก นาม.

เต อปเรน สมเยน ฆราวาสิ วสนุตตา กาเลน กาลิ ปญจ สกฐสทานิ
โยชาเปตวา วาณิชกมมิ (๓) กโรนุตตา จรนติ ฯ ตสมิ สมเย อมหากิ โพธิสตโต
สพพญญตติ ปตวา สตตสตตทาหิ โพธิมณเฑะ วิหริตวา อญจเม สตตทาเห ราชายตนมูเล
นีสิทธิ ฯ ตสมิ สมเย เต วาณิชา ปญจมตเตหิ สกฐสเทหิ ตัง จานัน

๑. สี. อุปาสกปาติยิ ฯ กตถจ. อุปาสกปาติวณณาย ฯ ๒. สี. ย. ตปฐโส ฯ

๓. สี. วาณิชกมมิ ฯ

*เล่มที ๑๓ เอกกนิปาตวณณา หน้า ๕๑๒

อนุปุตตาอเหตุ ๗ เตสึ ปญจเม (๑) อนนุเตร อตตภาเว มาตาตสุมึ ปเทเส
เทวตาหุตวา นิพพตติ ๗ สวา จินเตสิ อิทานึ พุทธานึ อาหารึ (๒) ลทฐึ วญญตึ ๗
น หึ สกกาอิตอ ปรี นีราหารเหที (๓) ยาเปตุ ๗ อิเมจ เม ปุตตา อมินา จาเนน
กจจนตึ เตหึ อชช พุทธานึ ปิณฑปาตึ ทาตุ (๔) วญญตึตี ปญจสุ สกกุสเตสุ
ยุตตโคณานึ คมนุปจเจทึ อกาสิ ๗ เต ที นามตตตึ นานาวิธานึ นิมิตตานิ
โอโลเกนตึ ๗ อถ เนสิ กิลมนภาวึ ฌตวา เอกสุส ปรีสุส สรีเร อธิมุจิจิตวา
กึการณา กิลมถ ตุมหากึ อญโละ ยกขวารญญโฏ วา ญตวารญญโฏ วา นาควารญญโฏ วา
นตติ อหึ ปน โว ปญจเม อตตภาเว (๕) มาตา อิมสุมึ จาเน ญมมเทวตา หุตวา
นิพพตตา ๗ เอส ทสพโล ราชายตตมูเล นิสินโน ตสสุส ปจมปิณฑปาตึ เทถาติ ๗

เต ตสสา กถึ สุตวา ตญจมานสา หุตวา มนถญจ มฐึปิณฑกิลจ สวณณถาเลน
อาทาย สตถุ สนตีกึ คนตวา อิมึ โภชนึ ปฏิกุคณถถ ฆนเตติ อหึสุ ๗ สตถา
อตีตพุทธานึ อาจันณึ โอโลเกสิ อถสุส จตตารโ มหาราชาโน เสถมเย จตตารโ
ปตเต อุปนามेतึ ๗ สตถา เตสึ มหปผลึ โหตุติ

๑. ม. ย. อัย ปาโจ นตติ ๗ ๒. ม. อาหารโ ๗ ๓. กตถจ. นีราหารเนน ๗

๔. ม. ย. ทาเปตุ ๗ ๕. ม. อตีตตตภาเว ๗

จตุตาโรปี ปตเต เอโกว ปตโต โหตุติ อธิฏฐาสิ ฯ ตสมิ ขณ เต วาณิชา ตถาคตสส
ปตเต มนุญจ มชูปัญทิกญจ ปติฏฐเปตฺวา ปริภุตฺตกาเล อุทกํ ทตฺวา
ภตฺตกิจฺจปรีโยसानเ สตุถาริ อภิวัตฺตวา เอกมนุติ นิสีทิสฺสุ ฯ อถ เนสิ สตุถา ฆมมํ
เทเสสิ เทสนาปรีโยसानเ เทวปี ชนา เทววาจิเก สรณเ ปติฏฐาย สตุถาริ อภิวัตฺตวา
อตุตโน นคริ คนฺตุกามา ฆนฺเต อมหากํ ปรีจรมเจติยิ เทถาติ อาหิสฺสุ ฯ สตุถา
ทกฺขิมहतฺถเน สิสิ ปรามสิตฺวา ปริมชฺชิตฺวา ทวินฺนปี ชนानิ อฏฺฐ เกสธาตฺโย (๑)
อทาสิ ฯ เต อุโกปี ชนา ธาตฺโย สุวณฺณสมฺมุเค (๒) จเปตฺวา อตุตโน นคริ เนตฺวา
อสิตฺตชนนกรทฺวาเร ชิวเกสธาตฺโย เจติเย ปติฏฐเปตฺสุ ฯ อุโปสถทิวเส เจติยโต
นิลฺรสมิ นิกฺคจฺจติ ฯ เอวเมติ วตฺถุ สมฺมุจฺจิติ ฯ สตุถา ปน อปรภาเค เขตวเน
นิสิทิตฺวา อุปาสเก ปฏฺฐิปาฏฺฐิยา จานนฺตเรสุ จเปนฺโต อิม เทว ชเน ปจฺมํ สรณํ
กจฺจนฺตานํ อคฺคภูจฺจาเน จเปสิติ ฯ

๑. สิ. อฏฺฐ เกสธาตฺมุจฺจโย ฯ ม. อฏฺฐ เกสธาตฺโย ฯ ๒. สิ. ม. ย. สุวณฺณสมฺมุเคสุ ฯ

* เล่มที่ ๑๓ หน้ ๕๑๔

อนาถปญทิกเสฏฐิจิวตุ

ทุติเย ทายกานนุติ ทานาภีรทานัน สุทตโต คหปติ อนาถปญทิกโก
 อุกุโคติ ทสเสติฯ โส กิร ปทุมุตตรพุทฐกาเล หัสวติย กุลเคเห นิพพุตโต สตุถ
 ฐมมกถิ์ สุนนุโต สตุถาริ์ เอกิ์ อูปาสกั ทายกานัน อุกุคกุจจาเน จเปนุตติ์ ทิสวา
 อธิการกมมัม กตุวา ตั จานนุตริ์ ปฏฐเจสิฯ โส กปปสตสหัสสั เทวมนุสเสสุ สัสริตวา
 อิมสมิ์ พุทฐรูปปาเท สวตถิยิ์ สุมนเสฏฐิจิสส เเคเห นิพพุตติ์ สุทตโตติสส นามิ์
 อักสุฯ โส อปรภาเค ฆราวาเส ปติฏฐิจิตโต ทายโก ทานปติ์ หตุวา เตเนว कुณเณ
 ปตุถฐนามเชโย อนาถปญทิกโก นาม อโหสิฯ โส ปญจหิ สกกุสเทหิ ภณขั อาทาย
 ราชคเห อตุตโน ปิยสหายกสส เสฏฐิโน เเคหิ กนตุวา ตตุถ พุทฐสส ภกวโต
 อูปปนนภาวิ์ สตุวา พลวปจจุสกาเล เทวตานุกาเวณ วิวณเณ ทวาเรน สตุถาริ์
 อูปสงกमितวา ฐมมัม สตุวา โสตาปตุติผลเ ปติฏฐาย หุติยทิวเส พุทฐปมขสส
 ภิกขุสัฆสส มหาทานัน ทตุวา สวตถิยิ์ อากมนตุถาย สตุถ ปฏฐิณณิ์ คเหตุวา
 อนตุรรมกเค ปญจตุตาพิสโยชนมกเค สตสหัสสั สตสหัสสั ทตุวา โยชนิกวิหาร
 การตุวา เขตวนัน โกฏฐินุจจาเรน สณจริตุวา อุกุจาสหิ โกฏฐิหิ กิณิตวา อุกุจาสหิ
 โกฏฐิหิ วิหาริ์ การตุวา วิหารเ นิฏฐิเจเต จตุณันัน ปริสานัน ปุเรกตุตปจจกาคเตสุ
 ยทิจกั ทานัน

ททนต์ อฏฐารสท โกฏฐีหิ วิหารมหม์ นิฏฐาเปสสิ ฯ วิหารมโห นวหิ
 มาเสหิ นิฏฐานัน อคมาสิ ปณจหิติ อปเร ฯ เตสั (๑) ปน สพพาจรียานัน วิวาโท นตติ ฯ
 เอวั จตฺตฺพณณาสโกฏฐัน วิสฺสชฺเชตฺวา นิจฺจกัลลํ เคเห เอวรूपึ ทานัน ปวตฺเตสิ ฯ
 เทวสิกั ปณจ สลาภกตฺตฺตานิน โหนฺติ ปณจ ปกฺขิกกตฺตฺตานิน ปณจ สลาภยาคฺตฺตานิน
 ปณจ ปกฺขิกยาคฺตฺตานิน ปณจ ชฺรวกตฺตฺตานิน (๒) ปณจ อากนฺตฺกตฺตฺตานิน
 ปณจ คมิกกตฺตฺตานิน ปณจ กิลานกตฺตฺตานิน ปณจ กิลานอปฏฺฐากกตฺตฺตานิน
 ปณจ อาสนสฺตานิน เคเห นิจฺจํ ปณฺณตฺตานเว โหนฺตฺติติ ฯ อถ นัน อปรภาเค สตฺธา
 เขตฺวเน นิสินฺโน อุปาสเก ปฏฺฐิปาฏฺฐิยา จานนฺตเรสุ จเปนฺโต ทายกานัน อคฺคฏฺฐาเน
 จเปสฺสิติ ฯ

จิตตคหปติวตฺถวณณา

ตติเย ฯ ชมฺมกถิกานนฺติ ชมฺมกถิกอุปาสกานัน จิตฺโต คหปติ อคฺโคติ ทสฺเสติ ฯ
 โส กิร ปทฺมุตฺตรพฺพุทฺธกาเล หังสวติยํ กุลเคเห นิพฺพตฺโต อปรภาเค ชมฺมกถํ สฺสนฺโต
 สตฺถารึ เอกํ อุปาสกํ ชมฺมกถิกานัน อคฺคฏฺฐาเน จเปนฺตํ ทิสฺวา อธิการกมฺมํ กตฺวา ตํ
 # ๑. ม. ยฺ. เตมาเส ฯ ๒. ม. ชฺรวกตฺตฺตานิน ฯ

จันนตรี ปฐเจลี ๑ โส กปปสทสหัสสั เทวมนุสเสสุ สัสริตวา กสสพพุททาเล
 มิคลททกเคเห นิพพตโต อปรภาเค อรณณกมมัม กาคู สมตถกาเล เอกทิวสั เทเว
 วสสนเต มิคมารณตถาย สตตี (๑) อาทาย อรณณัม คนตวา มิครูปานิ โอลเณโต
 เอกสมิ อกตพพุททาเร สสีสั ปัสกุถั ปารูปิตวา ปาสาณผลเก นิสินนัม เอกั กิกขุ
 ทิสวา เอโก อโยโย สมณชมมัม กโรนโต นิสินโน ภวิสสตีติ สณณัม อูปปาเทตวา
 เวเคน ฆริ คนตวาเอกสมิ อูทชเน หียโย อากถั มัส เอกสมิ ภตถั ปจาเปตวา
 ปิณทปาตจาริก เทว กิกขุ ทิสวา เตสั ปตถั อาทาย ปณณตตาสเน นิสีทาเปตวา
 กิกขุ สมหาทาเปตวา อโยเย ปรีวิสธติ อณณัม อาณาเปตวา ตั ภตถั กุญ
 ปกขิปิตวา ปตเตน (๒) มขั พนธิตวา กุญ อาทาย กจจณโต อนตรามคเค
 นานาวิชานิ ปุปผานิ โอจินิตวา ปตตปฐเกน กเหตุวา เณรสส นิสินนญจัน
 คนตวา กุญ โอลาเรตวา เอกมนถั จเปตวา มยหิ ภนเต สงคหิ กโรธติ วตวา
 เณรสส ปตถั อาทาย ภตตสส ปูเรตวา เณรสส หตถे จเปตวา เตหิ
 มิสสทปุปเพหิ เณริ ปูเชตวา เอกมนเต จิโต ยถาย รสปิณทปาเตน สทฐิ ปุปผุชา
 จิตถั ปรีโตเสติ เอว นิพพตตนิพพตตญจัน เม ปณณาการสทฐานิ เจว
 อากจจณตฺ ปณจวณณั กุสมวสสณจ
 # ๑. สีส. สตตี ๑ ๒. ม. ย. ปณณเณ ๑

วสุตตติ อาท ๑

เถโร ตสฺส อุปนิสฺสยํ ทิสฺวา ทวตฺตีสํการกมฺมญฺจํ อจฺจชิตฺวา อทาสี ๑
โส ยาวชิวํ กุสลํ กตฺวา เทวโลกํ นิพฺพตฺติ นิพฺพตฺตญฺจํ ชนฺณกมตฺเตน
โธธินา ทิพฺพปฺปฺพวสุตฺตํ วสุตฺติ สยญจ อญฺญาหิ เทวตาทิ อธิกตเรณ ยเสน (๑) สมฺนฺนาคโต
อโหสิ ๑ โส เอกํ พุทฺชนตฺรํ เทวมนุสฺเสสุ สฺสริตฺวา อิมสฺมึ พุทฺชปฺปาเท
มคฺชรญฺเจ มจฺฉิกาสณฺฑนคเร เสฏฺฐิจฺจุเล นิพฺพตฺติ ชาตกาเลวสุตฺตํ สกฺลนคเร
ชนฺณกมตฺเตน โธธินา ปญฺจกฺกุสมวสุตฺตํ (๒) วสุตฺติ ๑ อถสฺส มาตาปิตโร อมฺหากํ ปฺตฺโต
อตุตฺตนาถ อตุตฺตโน นามํ กเหตุวา อากโต ชาตทิวเสปี สกฺลนคริ ปญฺจวณฺเณหิ
ปฺปฺพฺเพหิ วิจิตฺตํ ชาตฺตนิ จิตฺตกฺุมาโรตฺติสฺส นามํ (๓) อํกํสุ ๑

โส อปรภาเก ฆรราวเส ปตฺติญฺจิตโต ปิตฺตุ อจฺจเยน ตสฺมึ นคเร เสฏฺฐิจฺจุจํ ปาปฺณิ ๑
ตสฺมึ สมเย ปญฺจวคฺคิยคฺุเถรํ อนตฺเตเร มหฺนํมตฺเตโร นาม มจฺฉิกาสณฺฑนคริ
อคมาสิ ๑ จิตฺโต กหปติ ตสฺส อิริยาปเถ ปสฺสิตฺวา ปตฺตํ อาทาย เกหํ อานตฺวา (๔)
ปิณฺฑปาเตน ปฏฺิมาเนตฺวา กตฺกตฺตกิจฺจํ อมฺพาทกการามํ นาม อญฺยานํ เนตฺวา ตตฺถสฺส
วสนญฺจํ

๑. ม. ย. รุเปน ๑ ๒. ม. ย. ปญฺจวณฺณกฺกุสมวสุตฺตํ ๑ ๓. ม. ย. จิตฺตกฺุมาโรตฺติ นามํ ๑
๔. ส. เนตฺวา ๑

การตว นินพธิ์ อตตโน เคเห ปินทปตค เหตุว วสนตถาย ปฎิณณ
 คณหิ ๑ เถโรปิสส อุปนิสสยั ทิสว ฐมมึ เทเสนโต สพายตนิวิกตติเมว เทเสสิ ๑
 จิตโต คหปติ ปุริมภเว มททิตสงขารตย นจิสเสว อนาคามิผลั สมปาปุนิ ๑
 อถกทิวลั อิติทตตเถโร ตตถ คนตว วิหรนโต เสฎฐิสส นิเวสเน
 ภตตทิจจปริโยसानเ อายสมตถา เถเรน ปณหึ วิสขชเชต্তু อสโกนุเตน อชฌิณุโ
 อุปาสกสส ปณหึ วิสขชเชตว เตน ปุพเพ ทิหิสหายภวเว ถาเต น อิทานิ
 อธิ วฐพพนติ ยถาสุขั ปกุกามิ ๑ ปุเนกทิวลั เสฎฐี คหปติ มหานามตเถริ (๑)
 อิทฐิปาฎิหาริยกรณตถาย ยาจิ ๑ โสปี ตสส เตชสมปตติปาฎิหาริยานิ
 ทสเสตว อิทานิ อธิ วลิต्तุ น ยุตตุนติ ยถาสุขั ปกุกามิ ๑

อถกทิวลั เทว อคคสาวกา ภิกขุสทสสปริวารว อมพตการามั อคมัสสุ ๑ (๒)
 เสฎฐี คหปติ เตลลั มหาสกุการิ สขชเชสิ ๑ สฐมมตเถโร ตั อปสาทมานโน เสฎฐี
 ติลสงคฺคิกวาทน ขขเสตว เตน ปณามิโต สตถุ สนตทิกั คนตว โอวาทลิกิตว
 ทสพลสส โอวาทะ จิตโต จิตตคหปติ ขมาเปตว ตตเถว อมพตการามะ วิหรนโต
 วิปสสนั วทตเตตว อรหตตั ปาปุนิ ๑ ตทา อุปาสโก จินเตสิ อหึ ทสพลั
 อทิสวาว จิริ

๑. จิตตคหปติปุจจาสัยุตเต ปน มหกนติ ทิสสติ เตน มหกตเถรณติ ยุตตเมว ๑

ลึ. ม. มหานามตเถริ ๑ ๒. กตทจ. อากมัสสุ ๑

ว็ดินาเมสี สตถุ สนตักั คจจณนเตน ปน อยุดตั ตจจณนหตเถน
คณตุนตติ ปณจหิ สกภูสเทหิ เตลลมฐผาณิตาทีนึ อาทาย เย ทสพลั ปสฺสิตุกามา
เต มยา สทฐึ อาคจจณนตฺตติ นคเร เภริญจาราเปตฺวา ทฺวึหิ ปุริสสทสฺเสหิ ปริวฺโต
สตถารั ปสฺสิตุํ ปกฺกามิ ฯ โยชนเ โยชนเ มคฺเค (๑) เทวตา ปณณาการั อฺปภูจเปสฺสุ ฯ
โส สตถุ สนตักั คณตฺวา ปณจปตฺถุจิตฺเตน สตถารั วณฺทติ ตสฺมี ขณเ อากาสา
ปณจวณณปฺปฬวสฺสั (๒) วสฺสิ ฯ

สตถา ตสฺส อขฺฆมาสขวเสน เตสั (๓) สพายตฺนวิภคฺติเมว กเถสิ ฯ ตสฺส อทฺตมมาสมตฺตํ
ทสพลสฺส ทานั เทนตสฺสาปี สกนึเวสนโต นีตานิ ตณฺฑลเตลลมฐผาณิตาทีนึ น จิยึสฺสุ ฯ
ราชคหวาสึเกหิ ปหิตปณณากาโรว อลั อโหสิ ฯ โสปี สตถารั ปสฺสิตฺวา อตฺตโน นคริ
คจจณนโต สกญฺเหหิ อภตฺ สพพิ ภิกขุสัฆมสฺส อทาสึ ฯ สกญฺเสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
(๔) เทวตา สตฺต รตฺนานิ ปุริยึสฺสุ ฯ มหาชนนฺตเร กถา อฺทปาที ยาว
สกฺกการสมฺมานปฺปโต วตายั จิตฺโต คหปตฺตีติ ฯ ตั สุตฺวา สตถา ฆมฺมปเท อิมั
คาถมาห

สทฺุโร สีเลน สมฺปนฺโน ยโสโกคสมฺปปีโต

ยั ยั ปเทสั ภชติ ตตฺถ ตตฺถเว ปุชฺชิตฺติ ฯ (๕)

๑. สึ. ตึสโยชนมคฺเค ฯ ม. ตึสโยชนเ มคฺเค ฯ ๒. สึ. ปณจวณณานั ปุปฺพานั ปุปฺฬวสฺสั ฯ

๓. ม. ยุ. เตสนฺตึ นตฺถิ ฯ ๔. กตฺถจึ. คตมตฺเตเสวว ฯ ๕. พุ. ฐ. ๒๕/๓๑/๕๕ ฯ

โส ตโต ปฏุจาย อริยสาวกานเวย อุปาสกานเวย ปณจหิ ปุริสสเทหิ ปริวโต
วิจรติ ฯ อถ นั สตุถา อปรภาเค อุปาสเก ปฏิปาฎิยา จานนุตเรสุ จเปนโต
จิตตัสยุตติ อตุตฺตปฺตติ กตุวา ชมมกติกานเวย อุกกุจฺจานเวย จเปสตีติ ฯ

หตุถกอพวกวตุถ

จตุตเถ จตุหิ สงกหวตุถหิติ จตุพพิเชน สงกหวตุถนา ปริตติ
สงกณฺหนตฺตานเวย หตุถโก อพวโก อุกุโคติ ทสฺเสติ ฯ

อัย กิร ปทุมุตตรพุทฺธกาเล หัสนวติยั กุลฆเร (๑) นิพฺพตฺโต อปรภาเค สตุถ
ชมมกถิ สฺถนฺโต สตุถาริ จตุหิ สงกหวตุถหิ สมนฺนาคตติ เอกั อุปาสกั จานนุตเร
จเปนติ ทิสฺวา อธิการกมมเวย กตุวา ตั จานนุตริ ปฏฺเจสิ ฯ โส กปฺปสฺตสฺสหฺสสิ
เทวมนุสฺเสสุ สัสนฺติวา อิมสฺมี พุทฺธรูปาเท อพวิรฺกฺเจ อพวินฺนเร อพวกฺสฺส (๒)
รณฺโณ เกเห ปฏิสนฺธิ คณฺหิ เสว ภตุตปาติยา(๓) สทฺธิ อพวกฺสฺส เปเสตพฺโพ อโหสิ ฯ
ตตุรายเวย อนฺนุพฺพิทฺธา ฯ

เอกทิวสั กิร อพวโก ราชา มิกั วชาย (๔) อรณฺณคฺคฺนตุวา เอกั มิกั
อนฺนุพฺพธิตุวา ฆาเตตุวา ทฺวิธา (๕) ฉินฺนฺติตุวา ชนฺนุโกฏฺธิยั ลกฺเคตุวา (๖) นินฺวตฺติตุวา
อากจฺจนฺโต วาตาทเปน

๑. สี่. ย. เกเห ฯ ๒. ม. ย. อพวกฺสฺส ฯ ๓. สี่. ม. ย. ภตุตจาฎิยา ฯ
๔. สี่. ม. ย. มิกวตุถาย ฯ ๕. สี่. ม. ย. ทฺวิธาติ นตุถิ ฯ ๖. สี่. ลเกตุวา ฯ ม. ลเกตุวา ฯ

กิลนตกาโย (๑) เอกั สณทจจายั (๒) นัโคธรมุถั ปวีสิตวา นีสึทึ ๗ อถ นั มุหุตตั
ทธั วิโนเทตวา นิกขมมุตั รุกเข อธิวฏฐา เทวตา ติฏฐ ติฏฐ ภกัโขสิ เมติ หตุเถ
คณหึ ๗ โส ทพุหั คหิตตตวา อณณั อุปายั อปสฺสนุโต เทวสิทึ เต เอเกกปฐริเสน
สทฐึ ปาติภตตั (๓) เปลิสฺสามิติ วตวา นครั คโต ๗ ตโต ปฏฐาย พนุชนาคารโต
เอเกกมณฺสเสน (๔) สทฐึ ปาติภตตั เปเสสิ ๗ เอเตเนว นียาเมน พนุชนาคาเร มณฺสเสสุ
จึเณสุ มหุลลคมณฺสเสสุ คยหมาเนสุ รฏฐโขโก โหตึติ เต อคเหตุวา ทหเร กุมारे
คณหิตุ อารกิสฺ ๗ ตโต ปฏฐาย นกรे ทารกมาโตรั จ คพุกินิโย จ อณณั รฏฐั กจจณฺติ ๗

ตสฺมี สมเย สตุถา ปจจฐสมนฺนตเร (๕) โลกั โวลเณโต อापวกกุมารสฺส
ติณณั มคคผลานั อุปนีสฺสยั ทิสฺวา อัย กุมารโ รปปสตสทสฺสั ปฏฐิตปฏฐโน
เทวโลกา จวิตวา อापวกรณฺโณ เกहे นัพพตโต อณณั อลภนฺโต เสวว กุมารั
ปาติภตเตน สทฐึ คเหตุวา กจจิสฺสตีติ จินฺเตตวา สายณฺสมเย อณณตทเวเสน
อापวกสฺส ยกขสฺส วสนฏฐานั กนฺตวา ตสฺส โทวาริกั กนฺทพุหึ (๖) นาม ยกขั
ภวนั ปวีสนตถาย ยาจิ ๗ โส อาท ภควา ตุมฺเห ปวีสถ มยฺหึ ปน อापวกสฺส
อนาโรจัน

๑. สึ. วาตาทปกิลนตกาโย ๗ ๒. กตถจิ. สึตจจายั ๗ ๓. สึ. ม. ย. จาฏิกตตั ๗

๔. สึ. เอเกน ปฐริเสน ๗ ๕. ม. ปจจฐสมนฺนตเต ๗ ๖. ม. ย. คทฐั ๗

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิป้ตวณณนา หน้ ๕๒๒

นาม อยุดตุนติ ๗ โส หิมวุนเต ยกษสมาคม คตสส อ้พวกสส สนตีกั
อคมาลี ๗ สตุถาปี ตั ภาวนั ปวิสิตุวา อ้พวกสส นิสัทนปลุลงเก นิสัทิ ๗

ตสมี สมเย ส้ตาคิรห่มวตา อ้พวกสส ภาวนมตุถเกน ยกษสมาคม
คจุนนุตา อตุตโน คมนเ อสมปชชมาเน กั นุ โข การณนุติ อวชเชนุตา สตุถารั
อ้พวกสส ภาเว นิสันุัน ทิสวา สตุถุ สนตีกั คนตุวา วุนทิตุวา ยกษสมาคม
คนตุวา อ้พวกสส ตุกุจึ ปเวทยิสู มหาลาโก (๑) เต อวูโส อ้พวก ยสส (๒) เต
สเทเวเก โลเก อคคปुकโล ภาเว นิสัโน คนตุวา สตุถุ สนตีกะ ฐมมึ สุนาหิตี ๗
โส เตลั กถั สตุวา จินุเตลึ อิมเ เอกสส สมณสส มุณทกสส มม ปลุลงเก
นิสินุภาวั กเถนตึติ อนตตมโน (๓) โกธาภิกูโต หตุวา อชช มยหึ เอเตน สมณเ
สทฐึ สงคาโม ภวิสสตี ตตุถ เม สหยา นาม โหถาติ (๔) ทกขิมปาทำ อุกขิปีตุวา
สกุจึโยชนมตตั ปพพตูกุฏั อกกมิ ตั ภิชชิตุวา (๕) ทูริธา อโหสิ ๗ ตโต ปกุจาย
อ้พวกยทฐึ วิตุถาเรตพพิ ๗ อ้พวโก ปน สพพตฐึ ตถาคเตน สทฐึ นานากาเรน
ยุชณนุโตปี ยงกัณจึ (๖) กาคู อสกุโกนุโต สตุถารั อุปสงกमितุวา อกุจ ปเเยห
ปุกุจึ ๗ สตุถา

๑. ม. ลภา ๗ ๒. กตุถจ. ยั ๗ ๓. ลี. ตโต ๗ ๔. ลี. โหนตึติ ๗ ๕. ลี. ภินุทิตุวา ๗
๖. ม. กัณจึ ๗

วิสุตฺตเชติ ฯ เทสนาปริโยसानะ โสตาปตฺติผละ ปตฺติภูจาสี ฯ วิตุถารโต กเถตุกาเมน
อาพวกสุตฺตวณณา โอลเกตพพา ฯ

ปฺนทิวเส อุกฺกิตะ อรุณะ ปาติภคฺตหฺรณเวลายะ สกถนคเร คเหตุพพยุดฺตกั
ทาร์กั อทิสฺวา รมฺโถ อาโรเจตุ ฯ ราชา อาห คณฺหิตุ อฺยุดฺตภูจานะ ปน
อตุถิ ตาตาทิ ฯ อาม เทว อชฺช ราชกุเล ปฺตฺโต ชาโตติ ฯ กจฺจถ ตาตา มยั
ชีวนฺดา ปฺตฺตํ ลภิสฺสาม ปาติภคฺตเตน นั เปเสถาติ ฯ เต เทวียปิ กนฺทมานาย
ทาร์กั คเหตุวา ปาติภคฺตเตน สทฺธิ อาพวกสุตฺ ฆวนภูจันํ คนฺตฺวา หนฺท อยฺย
(๑) ตว ภาคั สมฺปฏฺิจฺฉาติ อาหํสุ ฯ อาพวโก เตสํ กถํ สุตฺวา อริยสาวกตฺตา
ลชฺชามาโน (๒) อโฆมุโข นิสีทิ ฯ อถ นั สตฺถา อาห อิทานิ เต อาพวก ลชฺชนกิจฺจํ
นตุถิ ทาร์กั คเหตุวา มม หตุเถ จเปหิติ ฯ ราชปฺริสา อาพวกกุมาริ อาพวกสุต
หตุเถ จเปสฺสุ อาพวโก ตํ อาทาย ทสพลสฺส หตุเถ จเปสิ สตฺถา ปน คณฺหิตฺวา
ปฺน อาพวกสุตฺ หตุเถ จเปสิ อาพวโก ตํ คเหตุวา ราชปฺริसानํ หตุเถ จเปสิ ฯ
อิติสฺส หตุถโต หตุถํ คตฺตฺตา หตุถโก อาพวโกเตว นามิ อํกํสุ ฯ

อถ นั เต ราชปฺริสา ตฺถุจฺจมานสา อาทาย รมฺโถ สนฺติกั อคมฺิสฺสุ ฯ ราชา
ตํ ทิสฺวา อชฺช ปาติภคฺตํ (๓) น

๑. สี. คณฺห ฯ ๒. สี. ม. ลชฺชามาโน ฯ ๓. ม. ย. จาฏิกคฺตํ ฯ

*เล่มที ๑๓ เอกกนิปาตวณณนา หน้า ๕๒๔

สมปฏิจจตติ สณณํ กตฺวา กสฺมา ตาตา เอวเมว อาคตตฺถาติ อห ๑ เทว
ราชกุตฺต ตฺถุจฺจ วุฑฺฒิ (๑) จ สตฺถา อาพวกสฺส ภวเน นิสึทิตฺวา อาพวกํ ทเมตฺวา
อุปาสกตฺเต ปตฺติฐาเปตฺวา กุมาริ อุมหากํ ทาเปสึติ ๑ สตฺถาปี อาพวกํ ปตฺตจิวริ
คาหาเปตฺวา อาพวึนคราภิมุโข ปายาสิ ๑ โส นคริ อุปสงฺกมฺนฺโต ลชฺชิตฺวาว
ปฺจฺจโสกฺกติ ๑ (๒) สตฺถา นํ โอลเกตฺวา ลชฺชสิ อาพวกาติ ปฺจฺจ ๑ อาม ภนฺเต
นกรวาสึโน มํ นิสฺสาย มาติมรณํ [๓] ปฺตฺตทารมรณญจ ปาปฺณิสฺส เต มํ ปสฺสิตฺวา
ทณฺเฑหิปี เลทฺทฺหิปี (๔) อุตฺทฺหิปี (๕) ปหริสฺสนฺติ ๑ ตสฺมา โอสกฺกามิ ภนฺเตติ ๑
อาพวก นตฺถิ เต มยา สทฺธี กจฺจนตฺสส ภยํ วิสฺสภูจฺโจะ เอหึตีวตฺวา นครสฺส
อวิทุเร จาเน วนสณฺเฑ อฏฺฐาสิ ๑ อาพวกราชาปี นาคเร กเหตุวา สตฺถุ ปฺจฺจกฺกมฺนํ
คโต ๑ สตฺถา สมฺปตฺตปริสાય ชมมํ เทเสสิ เทสนาวसाने จตฺตราสิติ ปาณสทฺสฺสานิ
อมตปานํ ปิวีสฺส ๑ เต อาพวกสฺส ตตฺถเวว วสนภูจฺจันํ คนฺตฺวา อนุสัวจฺจริ พลิกมมํ
ปฏฺฐเปสฺสุ ๑ อาพวโกปี นาคเร ชมฺมิกาย รกฺขาย สงฺกมฺหิ ๑

โสปี อาพวกกฺมาโร วุฑฺฒิปฺปตฺโต สตฺถุ ชมฺมเทสนํ สุตฺวา ติณฺนิ
มกฺกผลานิ ปฏฺฐิวิชฺฉิ ๑ โส สพฺพกาลํ อริย-

๑. ม. ย. วุฑฺฒิ ๑ ๒. ม. ย. ลชฺชิตฺวาว โอสกฺกติ ๑ ๓. ส. ม. ย. เอตฺถนฺตเร
ปีติมรณฺนฺติ ทิสฺสติ ๑ ๔. ม. ย. เลทฺทฺหิปี ๑ ๕. ม. ย. อัย ปาโจ นตฺถิ ๑

สวากอุปาสกานํ ปญจหิ สเทหิ (๑) ปรีวรีโต (๒) จรติ ฯ อถกทิวสํ ปญจสเทหิ (๓) อุปาสเกหิ สทฐี สตุถุ สนุติกํ กนตุวา วนุทิตวา เอกมนุตํ นิสีหิ ฯ สตุถา สุนินิตํ ปรีสํ ทิสวา มหตี เต อาพวก ปรีสา กถํ ตํ สงคณหีติ (๔) อาห ฯ ภควา ทาเนน ตุสสนุตํ ทาเนน สงคณหามิ ปียวจเนน ตุสสนุตํ ปียวจเนน สงคณหามิ อุปปนุเนสุ กิจเจสุ เตสํ นิตถรณกรณน (๕) ตุสสนุตํ อุปปนุนิกิจจนิตถรณน สงคณหามิ สมานทาเนน (๖) ตุสสนุตํ สมานตตตาย สงคณหามีติ ฯ เอวเมตํ วตุถุ สมภูจิติ ฯ อถ สตุถา อปรภาเค เขตวเน นิสีทิตวา อุปาสเก จานนตเรสุ จเปนโต หตุถกํ อาพวกํ จตุหิ สงคหวตุถุหิ ปรีสํ สงคณหนตานํ อคคภูจानน จเปสิติ ฯ

มหานามสกุทวตุถุ

ปญจเม ปณิตทายกานนติ ปณิตรสทายกานํ มหاناโม สกุโก
อคุโคติ ทสุเสติ ฯ

โส กิร ปทุมุตตรพุทธกาลे หंसวติยํ กุลเคเห นินุพตุโต สตุถุ
ธมมกถํ สุนนุโต สตุถาริ เอกํ อุปาสกํ ปณิตรสทายกานํ อคคภูจानน จเปนุตํ
ทิสวา อธิการกมมํ กตุวา

๑. กตุถจ. ปรีวารสเทหิ ฯ ๒. ม. ย. ปรีวูโต ฯ ๓. ม. ย. เตหิ ฯ

๔. ม. ย. สงคณหาสิติ ฯ ๕. ส. ม. ย. นิตถรณน ฯ ๖. ส. ม. ย. สมานตตภูจानน ฯ

ตํ จานนุตรํ ปฏฺเจติ ๑ โส กปฺปสทสทสฺสํ เทวมนุสฺเสสฺส
สํสริตฺวา อิมสฺมี พุทฺธปฺปาเท กปิลวตฺตฺปุเร สกฺกราชกฺเเล (๑) นิพฺพตฺติตฺวา
วยปฺปตฺโต ทสพลสฺส ปจฺมทสฺสเนเนว (๒) โสตาปตฺติผล ปตฺติจฺจาสิ ๑

อถกสฺมี สมเย สตฺถา เวรณฺชาขํ วสฺสวาลํ วสิตฺวา อนฺุพฺพเพน กปิลวตฺตฺปุริ
คณฺตฺวา นิโครธารามे ปฏฺิวสฺติ ๑ มหานาโม สตฺถา อาคโตติ สฺตฺวา สตฺถ
สนฺติกํ คณฺตฺวา อภิวาทฺตฺวา เอกมณฺตํ นิสินฺโน สตฺถารํ เอวมาท ภาว สฺตฺเมตํ
ภิกฺขุสํโฆ กิร เวรณฺชาขํ ภิกฺขาจารเณ กิลมตฺติ มม จตฺมมาลํ ภิกฺขุสํฆสฺส
ปฏฺิขคฺคนปฏฺิณฺณํ (๓) เทถ อหํ ภิกฺขุสํฆสฺส สริเร โอชํ ปเวเสสฺสสามิตี ๑ สตฺถา
อธิวเสสิ ๑ โส สตฺถ อธิวสนํ วิทิตฺวา ปฺนทิวสโต ปฏฺิจาย พุทฺธปฺปมฺขํ ภิกฺขุสํฆํ
ปณฺิตรสโกชนจตฺมธฺรธาทีหิ (๔) ปฏฺิขคฺคิตฺวา ปฺน จตฺมมาลํ ปฏฺิณฺณํ คเหตุว อฏฺจมาเส
ปุเรตฺวา ปฺน จตฺมมาลํ ปฏฺิณฺณํ คเหตุว สกฺลสํวจฺจรํ ปฏฺิขคฺคิ ๑ สตฺถา ตโต
ปรี ปฏฺิณฺณํ นาทาสิ ๑ มหานาโม ปน ตโต ปฏฺิจาย อปฺราปรี สมปตฺตภิกฺขุสํฆสฺส
เตเนว นิยามเณ สกฺการํ กโรติ ตสฺส โส คุโณ สกฺลชมฺพุทีเป ปากโฏ ชาโต ๑
เอวเมตํ วตฺถ

๑. ม. ย. สกฺยราชกฺเเล ๑ ๒. ส. รมกทสฺสเนเนว ๑ ๓. ม. ย. ปฏฺิขคฺคเน ปฏฺิณฺณํ ๑
๔. ม. ย. ปณฺิตรสโกชนจตฺมธฺรธาทีหิ ๑

สมุจติ ๑ สตุถา ปน อปรกาเค เขตวเน นิสิติตวา มหานาม สุกก
ปณิตทายกาน อคุกกุกกุกกุกกุก จเปสตี ๑

อुकुकหปติวตุ

ณุกเจ มนปทายกานนติ มนปจิตตริจิตโกชนทายกาน อุกโก กหปติ
เวสาลีโก อุกโคติ ทสเสตี ๑

โส กิร ปทุมุตตรพุกทกาเล ห้สวติย กุกเคเห นิพพตุโต
อปรกาเค สตุถ ฐมมกถิ สุนนุโต สตุถาริ เอก อุปาสก มนปทายกาน อคุกกุกกุกกุก
จเปนติ ทิสวา อธิการกมม กตุวา ต จานนตริ ปุกเจติ ๑ โส กปปสตสหัสส
เทวมนุสเสส สัตริตวา อิมสมิ พุกฐปปาเท เวสาลีย เสฎฐิกุกเล นิพพตุติ ๑
ตสส ชาตกาเล นาม อนิยามิต ๑ (๑) อปรกาเค ปนสส อตตภาโวปี อุกุกโต อโหสิ
สมิทุโธ อลงกตโตรณ วิย อุกุสสิตจิตตปโก วิย จ อติวิโรจิตถ ๑ กุกกุกปิสส อุกุกตา
อเหตุ ๑ โส อิมสั ทวินนปี อุกุกตตตตา อุกุกเสฎฐิเตวว สงข (๒) กโต ๑ โส
ปนาย ทสพลสส ปจมทสสเนเนว โสตาปตติผล ปติฎฐาย อปรกาเค ตินิปี
มกุกผลานิ สจุกกาสิ ๑ โส อตตโน มหุลลกกาเล รโหคโต นิสิติตวา
จินเตสิ ยย มยห ปิย มนป ตั ตเทว ทสพลสส ทสสามิ อิท เม สตุถ สมมุขาปี
(๓) สุต มนปทายิ

๑. ม. ย. อนิยามิต ๑ ๒. ม. ย. สงข ๑ ๓. ส. สนตีกาปี ๑

ลภเต มนปนุติ ๑ อตส อตทโหสิ อปี นุ โข เม จิตต์ ชานิตัว สตุถา นเวสนทวาริ
อากจเยยชาติ ๑

สตุถาปี โข ตส จิตต์ ฌตว กิกุขุสัฒปริวโต นเวสนทวารเรเว ปาตุโรหสิ ๑
โส สตุถา อากโตติ สตุถา อติวีย อุตสาหชาโต ทสพลสส สนุติกั กนตุว
ปญจปติฐิเตน วนุทิตว สตุถุ ปตต์ ปฏิกุคเหตุว ฆริ ปเวเสตว ปญจตุตวร-
พุทฐาสเน สตุถาริ อวเสสอาสเนสุ จ กิกุขุสัฒ นิสีทาเปตว พุทฐปมุขั
กิกุขุสัฒ นานคฺรเสหิ ปรีวิสิตว กตตกิจจปรีโยसानเน เอกมนุต นิสีทิตว
เอวมาห สมมุขา เมต กนุเต ภกวโต สุต สมมุขา ปฏิกุคหิต นาม มนปทายิ ลภเต
มนปนุติ ๑ ยั ยั กนุเต มยหิ มนปปี ตั ตั มยา พุทฐปมุขสส กิกุขุสัฒสส
ทินนเมวาทิ สตุถาริ ปชานาเปตว ตโต ปญจาย ยั ยั ตส มนปปี ตั ตั
พุทฐปมุขสส กิกุขุสัฒสส เทติ ๑ ตั ปน สพพิ ปญจกนป้เต อุกุคสตุเต (๑)
วิตถารโต อากมิสฺสตีติ ๑ เอวเมต วตุถุ สมมุจิติ ๑ สตุถา อปรภากเ เขตวเน
วิหรนุโต ตั อุปาสกั มนปทายกานั อุกุคฺจฺจเน จเปสีติ ๑

๑. อง. ปญจก. ๒๒/๔๔/๕๔ ๑

อุคคตคหปติวตถ

สตตเม สัมปฏจกานนตติ กิกขุสัมสส อุปฏจกานัน หตถิกามโก
อุคคโต คหปติ อคโคติ ทสเสติ ฯ

โสปิ กิร ปทุมุตตรพุทธกาลเอ หัสนตียิ กุลเคเห นิพพุตโต อปรภาคะ สตถ
ธมมเทสนัน สุตวา สตถาริ เอกั อุปาสกั สัมปฏจกานัน

อุคคภูจัน เจปนตั ทิสวา อธิการกम्म กตวา ตั จานนตริ ปฏเจติ ฯ โส
กปัสตสหัสสั เทวมนุสเสส สัสริตวา อิมสมึ พุทธูปปาเท หตถิกามะ เสฏฐิกุเล
นิพพุตติ อุคคตกุมาริติสส นามั อักสุ ฯ

โส อปรภาคะ ฆราวาสะ ปติภูจิตโต ปิตุ อจเจเนน เสฏฐิกูจันัน ปาปุณิ ฯ

เตน สมเยน สตถา กิกขุสัมปริวุตโต จาริกั จรณุโต หตถิกามั ปตวา นากภวนุชยานะ
วิหริติ ตทา อัย อุคคตเสฏฐิ สตตาทั ปานมทตโต หุตวา นาฏเกหิ ปริวุโต
นากภวนุชยานัน คนตวา ปริจารยมาโน ทสพลั ทิสวา พลวหิโรตตปปี ปจจุปฏจาเปสิ ฯ

(๑) อถสส สตถาริ อุปสงกมนตสส สพุโพ สุรามโท อพภภูจัน อคมาสิ ฯ โส สตถาริ
วณุตตวา เอกมนตั นิสีทิ ฯ อถสส สตถา ธมมัม เทเสสิ ฯ เทสนาปริโยसानะ ตีณิ
มคคผลานิ ปฏิวิชณิ ฯ ตโต ปฏจาย นาฏกา ตุมะหะ ยถาสุขัม คจจถาติ วิสสชเชตวา
ทานาภริโต หุตวา กิกขุสัมสส ทานเมว เทติ ฯ

๑. ม. ย. ปจจุปฏจาเปสิ ฯ

เทวดา รตติภาคสมนุนตเร อากนุตวา

เสฏฐิสฺส อาโรเจติ (๑) กหปติ อสุโก ภิกขุ เตวิชฺโช อสุโก ภิกขุ ฉพภินฺโณ
อสุโก สีลวา อสุโก ทุสฺสีโลติ ฯ โส ตาย วณฺํ สุตฺวาปี कुณฺํ ดาว (๒) ยถาภูตโต
ชานาติ เทยฺยชมฺมํ ปน สมจิตฺเตเนว เทติ ฯ สตฺถุ สนฺติเก นิสฺสีทิตฺวาปี ตเมว
कुณฺํ กเถติ ฯ อปรภาเค สตฺถา เขตฺวเน นิสฺสีทิตฺวา ตํ กหปตี ตํมุปรุจฺจากานํ
อคุคฺคฺจฺจเน จเปสฺสีติ ฯ

สุรมพฺพจวตฺถวณณา

อภูจเม อเวจฺจปฺปสนฺนानนฺติ อวิกฺจฺจนสฺภาเวน อจเลน ปสาเทน สมฺนุนาคทานํ
สุโร ปฺรพฺนฺโร (๓) อคุโกติ ทสฺเสติ ฯ

อโย กิร ปทฺมุคฺตฺรพฺทฺธกาเล หํสวตฺธิยํ กุลเคเห นิพฺพตฺโต สตฺถุ ชมฺมกถํ สุตฺวา
สตฺถารํ เอกํ อฺปาสกํ อเวจฺจปฺปสนฺนानํ อคุคฺคฺจฺจเน จเปนฺตํ ทิสฺวา อธิการกมฺมํ
กตฺวา ตํ จานนฺตฺรํ ปฺรฺจฺเจติ ฯ โส กปฺปสฺตตสฺหสฺสํ เทวมนุสฺเสสฺสุ ตํสฺริตฺวา อิมสฺมี
พฺทฺธปฺปาเท สวตฺถิยํ เสฏฐิโกเถ นิพฺพตฺติ ปฺรพฺนฺโรติสฺส (๔) นามํ อํกํสุ ฯ โส
อปรภาเค เวยฺยปฺตฺโต อมฺราวาเส ปติฏฺจาย

๑. ม. อาโรเจนฺติ ฯ กตฺถจฺ. อาโรเจสฺสุ ฯ ๒. สฺ. คุณฺวณฺเต ฯ ๓. ปาลโย สฺสุ โร
อมฺพฺพฺจฺจติ ทิสฺสต ฯ ม. สุรมพฺพฺจฺจโร ฯ เอมฺมฺรปฺริปี ฯ ๔. สฺ. สุรมพฺพฺจฺจติ ฯ
กตฺถจฺ. สฺรพฺนฺโรติสฺส ฯ

อณตติตติยานัน อูปฏฐาโก หุตฺวา จรติ ฯ

อถ สตฺถา ปจฺจสสมเย โลกั โวลเณนุโต ตสฺส โสตาปตฺติมคฺคเหตุต
ทิสฺวา ภิกฺขุจาจรเวลาย นิเวสนทวารั อคฺมาสิ ฯ โส ทสพลั ทิสฺวา จินฺเตสิ สมโณ
โคตโม มหากุเล เจว ชาโต โลกเ จ อติปญฺญาโต (๑) เตนสฺส สนฺติกั อคฺมนั นาม น
ยุตฺตนฺติ ฯ โส สตฺถุ สนฺติกั คนฺตฺวา ปาเทสุ วนฺทิตฺวา ปตฺตํ คเหตุวา ฆริ
ปเวเสตฺวา มหารเห ปลฺลนฺเก นิสฺสีทาเปตฺวา ภิกฺขั ทตฺวา ภตฺตกิจฺจปรีโยसानเ
เอกมนฺตํ นิสฺสีทิ ฯ สตฺถา ตสฺส จริยวเสน ฆมฺมํ เทเสสิ ฯ เทสนาปรีโยसानเ
โสตาปตฺติผล ปตฺติภูจฺหิ ฯ สตฺถาปี ตํ ทเมตฺวา วิหารเมว คโต ฯ

ตโต มาริ จินฺเตสิ อัย สุรมฺพญฺโจ นาม อมฺหากั สนฺตโก สตฺถา ปนสฺส
อชฺช เกหิ คโต ก็ นุ โข สตฺถุ ฆมฺมํ สุตฺวา มคฺคปาตฺฐาวั อกริตฺถาติ ยาวสฺส
มม วิสยา อติกฺกนฺตภาวึ วา อนตฺกนฺตภาวึ วา ชานามิตี อตฺตโน กามรูปิตาย
ทสพลสฺส สริกฺขกั รูปึ มาเปตฺวา จีวรคหณฺปี ปตฺตคหณฺปี พุทฺธาภุเปเนว
คนฺตฺวา ทวตฺตีสลภฺขณฺชโร หุตฺวา สุรมฺพญฺจสฺส เกหทฺวารเ อฏฺฐาสิ ฯ สุรมฺพญฺโจปี
ปฺน ทสพลเ อากโตติ สุตฺวา พุทฺธานัน อนินฺยยานิกคฺมนัน นาม นตฺถิ เณ นุ โข
การณเณน อากโตติ เวเคน ทสพลโตติ สญฺญาตฺย ตสฺส

๑. ม. อภิญญาโต ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปาตวณณา หน้า ๕๓๒

สนุติกั คนตุวา อภิวาเทตวา เอกมนตุ จิโต ฆนเต ตุมเห อิทาเนว อิมสฺมี เคเห
ภคตทิจจํ กตุวา คตาก็ นุ โข การณํ ปฏิจฺจ ปุณ อาคตตุถาติ อาท ฯ สุรมพฺภูจ
มยา ฆมฺมํ กเถนฺเตน เอกํ อนุปฺชาเรตฺวา กถิตํ อตุถิ มยา หิ ปญฺจกฺขนฺธา สพฺเพว
อนิจฺจา ทุกฺขา อนตุตฺตาติ กถิตา น ปน เต สพฺเพว เอวรฺูปา ฯ เอกจฺเจ หิ ขนฺธา
นิจฺจา ฐฺวา สสฺสตา อตุถิติ อาท ฯ

ตโต สุรมพฺภูจฺ จินฺเตสฺสิ อัยฺ กถา อติวีย ภาริกา (๑) พุทฺธานมฺหิ เทวกถา
นาม นตุถิติ อนุปฺชาเรตฺวา ทสพลสฺส (๒) มาโร นาม (๓) ปฏิปกฺโข อทฺธา อัยฺ มาโร
ภวิสฺสตีติ จินฺเตตฺวา มาโรสฺสิ ตฺวนฺติ อาท ฯ อริยสฺวาเกน กถิตกถา ตสฺส
ผรสฺุปฺปหาโร วีย อโหสิ ตสฺมา สกภาเวน สณฺจเรตฺุ (๔) อสฺกโกนฺโต อาม สุรมพฺภูจ
อหํ มาโรติ อาท ฯ ตาทิสานํ (๕) มารานํ สตีปี สหสฺตีปี อากนตุวา มม สทฺธํ
จาเลตฺุ น สกโกนฺติ มหาโคตโม ทสพลโล มยฺหํ ฆมฺมํ เทเสนฺโต สพฺเพ สงฺขารา
อนิจฺจาติ โปเชตฺวา เทเสสฺสิ มา เม ฆมฺมทฺวาเร ติจฺจฺจาติ อจฺจฺริ ปหริ ฯ มาโร
ตสฺส วจฺนํ สุตฺวา ปฏิจฺริตฺวา กเถตฺุ อสฺกโกนฺโต ตตุเถว นฺตรชายิ ฯ สุรมพฺภูจฺปี
สายณฺหสมเย สตุถุ สนุติกั คนตุวา มาเรน กตทิริยํ กเถตฺวา ฆนเต

๑. ม. ยฺ. ภาริยา ฯ ๒. สฺ. ม. ยฺ. พุทฺธานมฺหิ อนุปฺชาเรตฺวา กถนํ นาม นตุถิ
ทสพลสฺส ฯ กตุถจิ. พุทฺธานมฺหิ เทว กถา นาม นตุถิติ อนุปฺชาเรตฺวา ฯ

๓. ม. ยฺ. กิร ฯ ๔. ม. ยฺ. จาคฺุ ฯ ๕. กตุถจิ. ตุมฺมหาททานํ ฯ

เอว มาโร มม สหุธิ จาเลตุ วายมิตถาติ อาห ๑ สตุถา ตเทว การณ อตุฎุปรตติ
กตุวา อิมสมิ สาสเน สุมพภูจ อเวจจปฺสนุนานํ อคฺคภูจानเน จเปสตี ๑

ชีวกวตถวณณา

นวมะ ปุคฺคตปฺสนุนานนฺติ ปุคฺคตฺธิยปฺสาทน สมนฺนาคตานิ อุปาสกานํ ชีวโก
โกมารภจโจ อคฺโคติ ทสฺเสติ ๑

โส กิร ปทุมุตฺตรพุทฺธกาลเ หํสวตฺธิยํ กุลเกเห นิพฺพตฺโต สตุถุ ชมมกถํ สุนนฺโต
สตุถาริ เอกํ อุปาสกํ ปุคฺคตปฺสนุนานํ อคฺคภูจानเน จเปนฺตํ ทิสฺวา อธิการกมมํ กตุวา
ตํ จานนฺตรํ ปฏฺฐเจสิ ๑ โส กปฺปสตสหสฺสํ เทวมนุสฺเสสฺสํ สํสริตฺวา อิมสมิ พุทฺธปฺปาเท
ราชคหนครเ อภยํ ราชกุมาริ ปฏฺิจจ สาลวตฺธิยา นาม รุပ္ปชีวินิยา กุจฺฉิสฺมิ นิพฺพตฺโต ๑
รุပ္ปชีวินิโย จ นาม วิชตกาเล สเจ ปุตุโต โหติ ฉฯเทนฺติ ๑ สเจ ชีตา
ปฏฺิจชคฺคนฺติ ๑ อิติ สาทํ ทารกํ กตฺตรสฺส
ราชกุมาริ ราชูปฏฺฐานํ คจฺฉนฺตํ ตํ ทิสฺวา ก็ ภณเ เอตํ กาทฺเทหิ ปรีปฺณณนฺติ
ปฺริเส (๑) เปเสตฺวา ทารโก เทวตฺติ วุตุเต ชีวติ ภณเติ ๑ ชีวติ เทวตฺติ สตุวา
อตุตโน อนฺเตปฺเร โปสาเปติ ๑ ตสฺส ชีวตฺติ กถิตตฺตา ชีวโกติ นามํ อํกํสุ กุมารเณ
โปสาปีโตติ

๑. ม. มนุสฺเส ๑

โกมารภจโจตีสฺส นามํ อํกํสูติ ฯ

โส อตฺตโน โสฬสวสฺสทุเทสิกกาเล ตกฺกสิลํ คนฺตฺวา เวชฺชสิปฺปํ อุกฺคณฺหิตฺวา
 พิมฺพิสาร์ธโย สนฺติกา สกฺกาโร ลภิตฺวา จณฺทปชฺโชตสฺส รัธโย โรคํ ฬาสฺสุ
 อกาสิ ฯ โส ตสฺส ปณฺจ ตณฺฑุลสกฺกฺสตาณี โสฬส กหาปณสทฺสตาณี
 ทุสฺสทสฺสปริวาริ (๑) อนคฺฆํ สีเวยฺยกํ (๒) ทุสฺสยฺกญฺจ เปเสสิ ฯ ตสฺมี สมเย สตฺธา
 ราชคหํ อุปนิสฺสาย กิษฺณญฺเฐ ปพฺพเต วิหริติ ฯ ชีวโก สตฺถุ อุตฺตन्नฺชาตฺถเก กาเย วิเรจฺนํ
 ทตฺวา เกสชฺชํ กโรนฺโต จตฺตาริ ปจฺจยา มม สนฺตกาเว โหนฺตฺติ สตฺถาริ อตฺตโน วิหารเ
 วสาเปตฺวา สตฺถุ เกสชฺชํ กตฺวา ตํ ทุสฺสยฺกํ อุปเนตฺวา อิทํ ฆนฺเต ตฺเมหเยว
 ปริโภกํ กโรถาติ วตฺวา เตน สทฺธิ ลทฺธิ ทุสฺสทสฺสํ (๓) ภิกฺขุสํฆสฺส อทาสิ ฯ
 อยมตฺถ สงฺเขโป วิตุถาเรน ปน ชีวกตฺถุ ขนฺธเก (๔) อากตฺเมว ฯ สตฺธา อปรภาเค
 เขตฺวเน วิหรนฺโต ชีวํ โกมารภจํ ปุคฺคลปฺปสนฺนํ อคฺคญฺจาเน จเปสิตี ฯ
 # ๑. สี. รูปสทฺสปริวาริ ฯ ๒. สี. สีเวยฺยกํ ฯ ๓. สี. รูปสทฺสํ ฯ
 # ๔. วิ. มหา. ๕/๑๒๘/๑๖๕ ฯ

นกุลปีตคหปติวตถ

ทสม วิสุตาสกานนติ วิสุตาสกํ กถํ กถนุต่านํ อุปาสกานํ อนุตเร
นกุลปีตา คหปติ อคฺโคติ ทสฺเสติ ฯ

โส กิร ปทุมุตตรพุทฺธกาเล หํสวติยํ กุลเกเห

นิพฺพตฺโต สตฺถุ ชมฺมเทสนํ สฺสนฺโต สตฺถารํ เอกํ อุปาสกํ วิสุตาสกานํ (๑) อคฺคภูจกถาเน
จเปนฺตํ ทิสฺวา อธิการกมฺมํ กตฺวา ตํ จานนฺตรํ ปฏฺเจติ ฯ โส กปฺปสตสฺสทฺสํ

เทวมนุสฺเสสฺสํ ตํสริตฺวา อิมสฺมี พุทฺธปฺปาเท ภกฺครภูจเ สสฺสูมารคิรินฺนเร (๒)

เสฏฺฐิจฺจุเล นิพฺพตฺติ ฯ สตฺถาปี โข ภิกฺขุสํฆปริวฺโต จาริกณฺจรมานโน ตํ นครํ ปตฺวา

เกสกลาวเน วิหริติ ฯ อถายํ นกุลปีตา คหปติ สสฺสูมารคิรวาสีหิ สทฺฐี สตฺถุ สนฺตํ

กนฺตฺวา ปจฺมทสฺสเนเนว โส จ ภริยา จ ทสฺพลํ อयํ อมฺหากํ ปฺตฺโตติ สลฺยํ

ปติภูจเปตฺวา อุโกปี สตฺถุ ปาเทสฺสํ ปติตฺวา ตาต ตวํ เอตฺตํ กาลํ อเมห

นทฺเทตฺวา กหํ วิจฺรสีติ อหํสฺสุ ฯ อयํ กิร นกุลปีตา คหปติ ปุพฺเพปิ ปญฺจ ชาติสฺตานิ

ทสฺพลสฺสํ ปีตา อโหสิ ปญฺจ ชาติสฺตานิ จุลปีตา ปญฺจ ชาติสฺตานิ มหาปีตา ปญฺจ

ชาติสฺตานิ มาตุโล นกุลมาตาปี ปญฺจ ชาติสฺตานิ มาตา อโหสิ ปญฺจ ชาติสฺตานิ

จุมมาตา ปญฺจ ชาติสฺตานิ มหามาตา ปญฺจ ชาติสฺตานิ ปีตฺตจฺฉา ฯ อิติ ทิฆฺรตฺตํ

อนุคตฺติเนหตฺตา ทสฺพลํ ทิสฺวาว ปฺตฺโตติ สลฺยํ กตฺวา สณฺจาคฺคํ นาสกฺขีสุ ฯ

๑. ม. วิสุตาสกานํ ฯ ๒. ม. สฺสูมารคิรินฺนเร ฯ เอวมฺปริปี ฯ กตฺถจฺ. สฺสูมารคิรินฺนเร ฯ

สตถา ยาว เตสํ จิตฺตํ สยฺยตฺตํ นาคจฺจติ ตาว อเปถาติ นาโวจฯ อถ
เนสํ ยถามเนเนว สตี ปฏฺฐิตฺวา มชฺชตฺตภูตานิ อาสยํ ฌตฺวา ฌมฺมํ เทเสสิฯ
เทสนาปริโยसान อโภปี โสตาปตฺติผล ปตฺติภูจฺหีสฺสุฯ

สตถา อปรภาเค เตสํ มหุลลกกาเล ปฺน ตํ ภคฺคณฺครํ อคฺมาสิฯ เต สตถา
อาคโธติ สฺตฺวา สตฺถุ สนฺตํ กนฺตฺวา ปญฺจปตฺติภูจฺเตน วนฺทิตฺวา สุวตฺนายน
นิมนฺเตตฺวา ปฺนทิวเส อตฺตโน นิเวสเน พุทฺธรปฺมฺขํ ภิภฺขุสํ นานคฺครเสหิ
โกชเนหิ ปรีวสิตฺวา สตฺถารํ กตฺถตฺตภิจฺจํ อุปสงฺกมิตฺวา เอกมฺนตฺตํ นิสฺสีทฺสุฯ
เอกมฺนตฺตํ นิสฺสินฺโน

โฆ นกุลปิตา คหปติ ภควนฺตํ เอตทโวจ ยโต เม ภนฺเต นกุลมาตา คหปตานี
ทหรสฺเสว ทหรา อาনীตา นาภิขานามิ นกุลมาตฺรํ คหปตานี มนสาปี อติจริตา(๑)
กุโธ ปน กาเยนฯ อิจฺเจยฺยาม มยํ ภนฺเต ทิฏฺฐเจว ฌมฺเม อญฺณมณฺณํ ปสฺสิตฺตุ
อภิสมฺปรายญฺจ อญฺณมณฺณํ ปสฺสิตฺตุนฺติฯ นกุลมาตาปี โฆ คหปตานี ภควนฺตํ
เอตทโวจ ยโตหํ ภนฺเต นกุลปิตฺตฺโน คหปติสฺส ทหรสฺเสว ทหรา อาনীตา
นาภิขานามิ นกุลปิตฺรํ คหปตี มนสาปี อติจริตา (๑) กุโธ ปน กาเยนฯ อิจฺเจยฺยาม
มยํ ภนฺเต ทิฏฺฐเจว ฌมฺเม อญฺณมณฺณํ ปสฺสิตฺตุ อภิสมฺปรายญฺจ อญฺณมณฺณํ
ปสฺสิตฺตุนฺติฯ อถาปรภาเค

๑. สี่. อติจริตฺตา ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอตทกคควณณา หน้ ๕๓๗

สตถา เขตวเน นีสีทิตวา อุปาสเก ปฏิปฏिया จานนตเรสุ จเปนโต อิม อิมลั
ทวินนปี กถ อตตุปตตี กตวา นกุลปิตริ คหปตี วิสสาสกาน อคกุจจาเน จเปลิตี ฯ

ทสสุตตปฏิมณฺฑิตาย อุปาสกपालียา วณณา นิฏฺฐิตา ฯ

ฉฏฺฐวคควณณา นิฏฺฐิตา ฯ

สตตมวคควณณา

สุชาทาวตถวณณา

อุปาสีกาपालียา ปจเม ปจม สรณ กจฺจนฺตึนฺนติ สพฺพปจม สรณสุ
ปติฏฺฐิตาน อุปาสิกาน สุชาทา นาม เสนียธิตา (๑) อคฺคาติ ทสเสติ ฯ สปิ
ปทุมุตตรพฺพทกาเล หังสวตฺยิ กุลเกเห นิพฺพตฺติ ฯ สวา อปรภาเค สตถุ ฆมมกถิ
สุณนฺตี สตถาริ เอกิ อุปาสิกิ ปจม สรณ กจฺจนฺตึน อคฺกุจจาเน จเปนตี ทิสฺวา
อธิการกมฺม กตฺวา ตํ จานนตฺริ ปฏฺฐเจสิ ฯ สวา กปฺปสทสทสสํ เทวมนุสฺเสสุ สัสริตฺวา
อมฺหากิ สตถุ นิพฺพตฺติโต ปุเรตรเมว อฺรุเวลาโย เสนานิกเม เสนียกฺกุมฺพิกสฺส (๒)
เกเห นิพฺพตฺติตฺวา วยปฺปตฺตา เอกสฺมิ นิโอรฺชรุกฺเข ปฏฺฐนํ อกาสิ สเจ สมชาตฺกิ
กุลฆริ กนฺตฺวา ปจมคพฺเภ ปฺตต

๑. ปาลิโย เสนานิธิตาติ ปาโโจ ฯ ลี. เสนานิธิตา ฯ

๒. ลี. เสนานินิคมเม เสนานีกุมฺพิกสฺส ฯ

° ลกิสสามิ อนุสัวจนัร พลิกมมัม กริสสามิตี ฯ ตสสา ส่า ปญฺจนา สมิชฌิ ฯ

ส่า มหาสตุตสส ทุกกรการิกั กโรนตุตสส ฉญฺเจ วสเส ปรีปฺณเณ
วิสาขปฺณณมีทิวเส (๑) ป่าโตว พลิกมมัม กริสสามิตี รตุติยา ปจฺจสสมยั ปจฺจญฺจาย
เชนุโย ทูหาเปสิ ฯ วจฺจกา เชนฺนั ถนมุถั น อคมัสุ (๒) (๓) ถนมุเถ นวภาชนมฺหิ (๓)
อุปนีตมตฺเต อตุตโนว ชมฺมตาย จีรชารา ปสัวีสุ ฯ (๔) ตั อจฺจริยั ทิสฺวา สุชชตา
สहतฺเถเนว จีรึ กณฺหิตฺวา นวภาชเน ปกฺขิปิตฺวา [๕] สहतฺเถเนว อคฺคิ กตฺวา
ปจฺจิมารภิ ฯ (๖) ตสฺมี ปายาเส ปจฺจมาเน มหนตฺมหนตฺตา ปุพฺพุพฺฟา (๗) อุกฺกหิตฺวา
ทกฺขินาวฏฺฐา (๘) หุตฺวา สณฺจรณฺติ เอกผุสฺสตีตฺปิ พหิ น กจฺจติ ฯ มหาพฺรหฺมา ฉตฺตํ
ชารตี (๙) จตฺตารโ โลกปาลา ขคฺคहतฺตา อารกฺขั กณฺหิสุ สกโก อลาตานิ สมานนฺโต
อคฺคิ ชาเลสิ ฯ เทวตา จจฺจสุ ทิเปสุ โอิชั สัหริตฺวา ตตฺถ ปกฺขิปีสุ ฯ สุชชตา
เอกทิวเสเยว อิมานิ อจฺจริยานิ ทิสฺวา ปฺณณทาสี อามนฺเตสิ อมฺม ปฺณเณ อชฺช
อมฺหากั เทวตา อติวिय ปสนฺนา มยา เอตฺตกั กาลั เอวรुปี

๑. ม. วิสาขปฺณณมีทิวเส ฯ ๒. ม. อากมัสุ ฯ ๓. สี่. อคมัสุ ถนมุเถน
จ โภชนั ฯ ๔. สี่. ม. ย. ปตีสุ ฯ ๕. ม. ย. เอตุถนฺตเร สहतฺเถเนว อคฺคิ
กตฺวาติ ทิสฺสตี ฯ ๖. ม. ปจิจุ ฯ กตุถจิ. ปจิจุกามา ฯ ๗. สี่. ปุพฺพุพฺฟา ฯ
กตุถจิ. ปุพฺพุพฺฟา ฯ ๘. ม. ย. ทกฺขินาวตฺตา ฯ ๙. ม. ย. ชารตี ฯ

อจฺจริยํ นาม น ทิฏฺฐปฺพุทฺโธ เวเคน คนฺตุวา เทวภูจฺจํ ปฏฺิขคฺคาหิตี ๗ สฺวา สฺวาธฺว อญฺเยติ
ตสฺสวํ วณฺํ สมฺปฏฺิจฺฉิตฺวา ตฺริตฺตฺริตา รุกฺขมฺมูลํ อคฺมาสิ ๗

โพธิสฺสโตปิ โข ภิกฺขวาจกรกํลํ อคฺมยมาโน ปาโถว คนฺตุวา รุกฺขมฺมูลे
นิตฺธิ ๗ รุกฺขมฺมูลํ โสชนตฺถาย คตา ปุณฺณมา อคฺนฺตุวา สุชาตฺยา อโรเจสิ เทวตา
รุกฺขมฺมูลे นิตฺตินฺนาติ ๗ สุชาตา สเจ เช สจฺจํ ภณฺสิ อทาสี กโรมีติ วตฺวา
สพฺพปสาธนํ ปสาธตฺวา สตสฺสทสฺสคฺขมฺนเก สฺวณฺณตฺถาเล ปายาสี วทฺเตตฺวา อปฺรายน
สฺวณฺณปาทิยา ปิทฺทิตฺวา เสตวตฺถเณน ปฺลิวเจตฺวา สมฺนฺตา คนฺธทามมาลาทามานี
โอสารेतฺวา อุกฺขิปิตฺวา คนฺตุวา มหาปฺริสฺสํ ทิสฺวา พลวปฺปิตฺติ อฺปฺปาเทตฺวา
ทิฏฺฐภูจฺจํ โท ปฏฺุจาย โธณตฺถเณน คนฺตุวา สีสฺสโต ถาลํ โธดาเรตฺวา วิวริตฺวา สหเว
ปาทิยา ปายาสี มหาปฺริสฺสสฺส หตฺถे จเปตฺวา วณฺทิตฺวา ยถา มยฺหํ มโนโร โธ นิปฺพนฺโน
เอวํ ตุมฺหากํปิ นิปฺพชฺชตฺติ วตฺวา ปกฺกามิ ๗ โพธิสฺสโต เนรลฺลชฺราย นทฺิยา
ตฺริ คนฺตุวา สฺวณฺณถาลํ ตฺริเร จเปตฺวา นฺหาตฺวา ปจฺจุตฺตฺริตฺวา เอกฺกนปฺณณาส
ปฺณเฑ กโรนฺโต ปายาสี ปฺริภุชิตฺวา สฺวณฺณปาทิ นทฺิยา ปวาหตฺวา อญฺกเมน
โพธิมณฺฑํ อารุญฺห สพฺพลฺลณฺตุํ ปตฺวา สตฺตสฺสคฺคาหํ โพธิมณฺฑเ (๑) อติภฺกมิตฺวา
อิสิปตฺเน มิกทาเย

๑. ส. โพธิลฺลงฺเก ๗

ปวตติตปวรชมจโก สุชตตย ปุตตตสย สททททส อปนิสย

ทิสว คนตว อณตตรสมี รุกขมูเล นิสีท ๗

ยโสปี กุลปุตโต รตติภกสมนนตเร วิวภู อิตถาคารี ทิสว สยชตสเวโค
 อปททต วต โภ อปสฏจ วต โภติ วตว นิเวสนโต นิกขมิตว พหिनคเร
 สตถุ สนตีก คนตว ชมมเทสน์ สุตว ตีณิ มคคผลนนิ ปฏิวิชณิ ๗ อตส
 ปิตา ปทานุปทีก คนตว(๑) ภกวนต อปสงกมิตว ยสสส ปวตตี ปจณิ ๗ สตถา
 ยลั กุลปุตต ปฏิจจาทตว ชมม์ เทเสตี ๗ เทสนาปรีโยสานเ โสเสฏฐี คหปติ
 โสตาปตติผล ปติจจาสี ยโส อรหตตผล ปาปณิ ๗ ตั ภควา เอหิ ภิกขุติ
 อห ตวทวสส คิหิติงคั อนตธายิ อิทุชมยปตตจิวรรโร อโหสิ ๗ ปิตาปิส
 สตถาริ นิมนเตสิ ๗ สตถา ยลั กุลปุตต ปจณาสมณิ กตว ตสส ชมร คนตว
 กตภตตกจิโจ ชมม์ เทเสตี เทสนาปรีโยสานเ ยสสส มาตา สุชตต ปุราณทตติกา
 จ โสตาปตติผล ปติจจหีส ๗ ตัทิวลั อัย สุชตตเตวจิกสรณเ ปติจจาสี สทฐี
 สุนิสาย ๗ อยเมตถ สขเโป วิตถารโต ปเนต วตถุ ขนชเก (๒) อากตเมว ๗ สตถา
 อปรกาค ปฏิปาฐียา อุปาสิกายิ จานนตเรสุ จเปนโต อิมิ อุปาสีกิ ปจณิ สรณิ
 คจณนตินิ อคคจจณเ จเปลิตี ๗

๑. สี. อากนตว ๗ ๒. วิ. มหา. ๔/๒๕/๓๕ ๗

วิสาขาวตถวณณา

ทุดิเย ทายิกานนุติ ทานาภิรตึนึ (๑) อุปาสิกานึ วิสาขา มึการมาตา
อคุกาติ ทสเสติ ๑

สา กิร ปทุมุตตรพุททกาเล หึสวตึยึ กุลเคเห นิพพุตทา อปรภาเค สตุถุ
ธมมเทสนึ สุนนตี สตุถารึ เอกึ อุปาสึกึ ทายิกานึ อคุกฏจาเน จเปนุติ
ทิสฺวา อธิการกมมึ กตฺวา ตึ จานนุตรึ ปฏฺเจสิ ๑ สา กปฺปสตุสทสฺสึ เทวมนุสฺเสสุ
สัสริตฺวา กสฺสปพุททกาเล กึกิสฺส กาสึกรณึโย เคเห สตุตฺนึนึ ภกึนึนึ สพุพกนิฏฺจา
หุตฺวา นิพพุตติ ๑ ตทา หึ (๒)

สมณึ สมณคุตฺตา จ ภิกฺขุณึ ภิกฺขุทาสึกา (๓)

ธมฺมา เจว สฺฐมฺมา จ สัฆทาสึ จ สตุตฺมาติ ๑ (๔)

อึมา สตุต ภกึนึโย อहेสิ ๑ ตาเอตฺรหึ

เขมา อุปฺปลวณณา จ ปฏฺจาจารา จ โคตมึ

ธมฺมทึนฺนามหามาया วิสาขา จาปี สตุตฺมึติ

[๕] เอวึนามา หุตฺวา นิพพุตทา ๑ ตฺตรายึ สัฆทาสึ เอกึ พุทฺธนุตรึ เทวมนุสฺเสสุ
สัสริตฺวา อึมสฺมึ พุทฺธรูปฺปาเท องฺครณฺเจ ภทฺทึยนคเร เมณฺฑกเสณฺฐึปฺตุตฺสฺส
ธนญฺชยฺสฺส เสณฺฐึจึโน อคุคมहेลึยา สุมนเทวึยา

๑. ม. ย. ทานาภิรตึนึ ๑ ๒. ม. ย. กิร ๑ ๓. สึ. ภิกฺขุกายึกา ๑

๔. สฺยา. สตุตฺมาติ ๑ เอวมฺปี สึหฺพโปตฺถเก ๑ ๕. ม. เอตฺถนุตฺเร เอวึนามา หุตฺวา
นิพพุตฺตาติ ทิสฺสตี ๑ ๖. สึ. ธนญฺชยเสณฺฐึจึโน ๑ ม. ธนญฺจยเสณฺฐึจึโน ๑

นาม กุจฉิมิ นิพพตติ วิสาขาตีสสา นามิ อังสุฯ ตสสา สตตวสติกกาเล
ทสพลโล เสลพราหุมนสส จ อญเณสญจ โพชนเยยพนุชวานิ อุปนิสขยสมปตตี
ทิสวา มหาภิกขุสัมปริวาริ จาริกิ จรมาโน ตสมิ ฐญเจ ตัง นกริ ปาปณิ ฯ

ตสมิ จ สมเย เมณฑโก คหปติ ตสมิ นกริ ปญจนัน มหาปญญานัน
เชญจโก หุตวา เสญจิกุจัน การสิ ฯ ปญจ มหาปญญา นาม เมณฑโก เสญจิ
จนทปทุมมา นาม ตสเสว อคคมหสิ ตสส จ ปุตโต ฌนชโย นาม ตสส
ภริยา สุมนเทวิ นาม เมณฑกเสญจิสส ทาโส ปุณโณ นามาติ ฯ น เกวลญจ
เมณฑกเสญจิเยว พิมพิสารมหาราชสส ปน อาณาปวตติญจาเน ปญจ อमितโกคา
นาม อเหตุ โชติโก ฌฎิโต เมณฑโก ปุณโณ กากพลโยติ ฯ (๑) เตสุ อัย เมณฑกเสญจิ
ทสพลสส อตตโน นกริ สมปตตภาวิ สุตวา ปุตตสส ฌนชยเสญจิโน ฐิตรี
วิสาขิ ทาริกิ ปกโกสิตวา เอวมาห อมม ตยหิปี มงคลิ อมหากิปี มงคลิ
ตว ปริวาริเกหิ (๒) ปญจหิ ทาริกาสเทหิ สทฐิ ปญจ สกฐุตตานิ อารุยห ปญจหิ
ทาสิตเทหิ ปริวุตา ทสพลสส ปญจคคมัน กโรหิติ ฯ สวา ปิตามหสส วจัน สุตวา
ตถา อกาสิ ฯ การณาการณสฺ ปน กุสลตตวา ยาวติกา ยานสส ฐุมิ ยานเนน
คนุตวา ยานา

๑. สี. ม. ย. กากพลโยติ ฯ ๒. ม. ปริจาริกาหิ ฯ กตถจ. ปริจาริกหิ ฯ

ปจโจโรหิตวา ปตติกาเว สตุถาริ ออุปสงกมิตวา วนุทิตวา เอกมนุตติ อฏฐาสี ฯ
 อตสสา จริยวเสน สตุถา ฆมมึ เทเสตี ฯ เทสนาปริโยसानเน ปณจหิ
 ทาริกาสเตหิ สทุธิ โสตาปตติผลเต ปตติฏฐาสี ฯ เมณฑกเสฏฐิปี โข สตุถุ สนตติกั
 คนุตวา สตุถาริ วนุทิตวา เอกมนุตติ นิสีหิ (๑) อต สตุถา ตสสปี จริยวเสน ฆมมึ
 เทเสตี ฯ โส เทสนาปริโยसानเน โสตาปตติผลเต ปตติฏฐาย สตุถาริ สุวาตนาเย
 นิมนเตตวา ปุนทิวเส อตตโน นิเวสเน ปณิเตน ขาพนีเยน โภชนีเยน พุทชปมูขั
 ภิกขุสัฆมิ ปรีวิสิตวา เอเตนุปาเยน อพตุมมาลั มหาทานั อทาสี ฯ สตุถา กททียนคเร
 ยถาภिरนุตติ วิหริตวา ปกคามิ ฯ อิตโต ปรี อณณั กถามคคั วิสสชเชตวา
 วิสาขาย ออุปตติกถาว กเถตพพา ฯ

สาวตติยลหิ โกสลราชา พิมพิสารสส สนตติกั เปเสตี มม อาณาปวตติฏฐานเน
 อमितโกกวิญญทนกุลั นาม นตติ (๒) ตุมหากั อमितโกกวิญญทนกุลั นาม อตติ (๒)
 อมหากั อमितโกกวิญญทนกุลั เปเสตติ ฯ ราชา อมจเจหิ สทุธิ มนเตตี ฯ อมจจา
 มหากุลั เปเสต্তু น สกกา เอกั ปน เสฏฐิปุตติ เปเสมาติ เมณฑกเสฏฐิโน ปุตติ
 ฆนลชชเสฏฐิ อายาจีสุ (๓) ฯ ราชา เตสั วจัน สุตวา ตั เปเสตี ฯ อต นั โกสลราชา
 สาวตติโต สตุตโยชนมตถเก สาเกตนคเร เสฏฐิฏฐานัน ทตวา วาเสตี ฯ

๑. ม. อฏฐาสี ฯ ๒. ม. ย. อิม ปาจา นตติ ฯ ๓. ลี. อาโรจีสุ ฯ

สาวตถิยญจ มิคารเสฏฺฐิโน ปุตุโต ปุณฺณวฑฺฒนกุมารโ นาม วยปฺปตุโต
อโหสิ ฯ อถสฺส ปิตา ปุตุโต เม วยปฺปตุโต ฆราวาเสณสฺส อาพนฺชนสมโยติ
ณตฺวา อมฺหากํ สมานชาติเก กุเล ทาริกํ ปรีเยสถาติ การณาการณกุสเล
ปฺริเส เปเสตี ฯ เต สาวตถิยํ อตฺตโน รุจิํ อทิสฺวา สากตํ อคมํสุ ฯ ตํทิวสญจ
วิสาขา อตฺตโน สมานวเยหิ ปณฺจหิ กุมาริกาเสเตหิ ปรีวาริตา นกฺขตฺตทักกัณฺฑถาย
เอกํ มหาวาปี (๑) อคมาลี ฯ เตปปี ปฺริสา อนฺโตนคริ จริตฺวา อตฺตโน รุจิํ ทาริกํ
อทิสฺวา พหิณฺครทฺวารเ อฏฺฐิสฺสุ ฯ ตสฺมี สมเย เทโว วสฺสตีตุ อารภิ ฯ อถ ตา
วิสาขาย สทฺธี นิกฺขนฺตา ทาริกา เตมนภเยน เวเคน สาลํ ปวีสิํสุ ฯ เต ปฺริสา
तालंपी अनुरे यदारुजितं तारिकं न पस्सिसुं । तालं पन सपपञ्जत्तो विसाखा
เทवं वस्सनत्तंपी ओकणत्तवा อत्तरितกम्मเนน เตมยमानาว सालं पाविसिं । ते ปฺริสา
त्तं ทิสฺวา จินฺตยีสฺสุ (๒) รูปวตี ตาว อณฺญาปี ऐตप्रमा (๒) गव्येय रूपं पनेत्तं (३)
เอกज्जाय कारिकं जगुं (३) विय वोदि कळिं समुग्गजापत्तवा कण्ठेता चानिसुसाम
मरुरवणा वा नो वातिं । ततो नं आहंसु अतिविप्रिणत्तवयอิตฺถิวิณฺณา (๔) वियสิ
อมฺมาติ ฯ กิํ ทิสฺวา

๑. ม. มหาคามํ ฯ ๒. สී. รูปวตี นาม อณฺญาปี ऐตप्रमा ฯ

๓. สී. ย. เอกจฺญาช กรกปฺกุกํ ฯ ม. เอกจฺญาช कारिकपत्तํ ฯ

๔. ม. อติวिय ปริณตฺตวยา อิตฺถิ วिय ยาลิ อมฺมาติ ฯ

*เล่มที ๑๓ เอตทคควคควณณนา หน้า ๕๔๕

กถุ่ ตาตาดิ ๑ อณณา ตยา สทฐี กิพนกุมาริโย เตมนภเยน เวเคน อากนตุวา สาลิ
ปวิฐฐา ตวั ปน มหลลิกา วิย ปทวาริ อนตักุมม อากจฉลสิ (๑) สากุกสฺส เตมนภาวิ
น กณณสิ ๑ สเจ ตั หตุถิ วา อสฺโส วา ออนุพนฺเชยฺย กิ เอวเมว (๒) กรเยยาสีติ ๑
ตาตา สากุกา นาม น ทุลลภา สุลภา มยฺหิ กุเล สากุกา ๑ วยปฺปตฺตา มาตุคามา ปน
วิกักนิยภณฺทสทิสสา (๓) หตุเถ วา ปาทะ วา ภคฺเค องฺควิกัลล มาตุคามิ ชิกฺจฉนฺดา
นุกฺจหิตฺวา (๔) กจฉนฺติ ตสฺมา สฉิกิ อากตมฺหิตี ๑

เต จินฺตยีสฺส อิมาย สทิสสา อิมสฺมี ชมฺพุทีเป อิตฺถิ นาม นตฺถิ ยาทิสสา
รฺูเปณปี (๕) กถายปี ตาทิสาว ๑ การณการณิ ฉตฺวา กเถตีติ ตสฺสา อูปริ มาลาคุพฺ
ชิปีสฺ ๑ อถ วิสาขา จินฺเตสิ อหิ ปุพฺเพ อปริคฺคหิตา อิทานิ ปน ปริคฺคหิตมฺหิตี
วินิเตนากาเรน ภูมियํ นิสีทิ ๑ อถ นํ ตตฺถเวว สานฺนียา ปริกฺจชิปีสฺ ๑ ส่า ปริกฺจฉนฺนภาวิ
ฉตฺวา ทาสีคณปรีวฺตา เกหิ อคมฺสสิ ๑ เตปี มิการเสฏฺฐิจิโน ปุริสา ตาย สทฐีเยว
ชนลฺชยเสฏฺฐิจิสฺส สนฺตักิ อคมฺสฺ ๑ กตรคามวาสิโน ตาตา ตุมฺเหติ จ ปุจฺฉิตา
สาวตฺถินकरे มิการเสฏฺฐิจิโน ปุริสมฺหาติ วตฺวา มยฺ [๖] อมฺหากิ เสฏฺฐิจินา ตุมฺหากิ
เกहे วยปฺปตฺตา ทาริกา อตฺถิติ สฺตฺวา

๑. สี. ม. อตักุมม นากจฉลสิ ๑ ๒. ม. เอวเมว ๑ ๓. สี. ม. ยฺ. ปณฺนียภณฺทสทิสสา ๑
๔. ม. นิกฺจหิตฺวา ๑ ๕. ม. รฺูเปณ ๑ ๖. ม. เอตฺถนฺตเร อมฺหากิ เสฏฺฐิจินาติ ทิสฺสติ ๑

เปสึตาคี ๑ สาธุ ตาคา ตุมหำกั เสฎฐึ กิณจาปี โภเคน อเมหึ อสทึโส ชาตึยา ปน
สทึโส ๑ สพุพำการสมปนโน นาม ทุลลโก คจณต ตุมะห เสฎฐึสส อเมหึ
สมปฎึจึฉิตทำว อำโรเจตาคี ๑

เต ตสส วจัน สุตฺวา สāvตฺถึ คนฺตฺวา มึการเสฎฐึสส ตฺวญฺจึจ วุฑฺฒึณฺจ (๑)
ปเวเทตฺวา ลทฺธา โน สำมึ สำเกเต ชนณฺชยเสฎฐึสส เคเห ทารึกาคึ อำหึสุ ๑
ตึ สุตฺวา มึการเสฎฐึ มหากุลเคเห กึร โน ทารึกา ลทฺธาตึ ตฺวญฺจึมานโส
หุตฺวา ตāvเทว ชนณฺชยเสฎฐึโน สำนึ ปหึณฺนึ อึทำนเว ทารึกึ อำนยึสสำ
กตฺตพฺพกึจึ กึโรตฺตึ ๑ โสปีสส ปฎึสำนึ เปเสสึ นยึทึ อุมหำกั ภารึยึ เสฎฐึ
ปน อตฺตโน กตฺตพฺพกึจึ กึโรตฺตึ ๑ โส โกสตรณฺโวล สนฺตึกึ คนฺตฺวา อำโรเจสึ
เทว เอกำ เม มงฺคลกึรึยา อตฺถึ ทาสส เต ปุณฺณวฑฺฒนสส ชนณฺชยเสฎฐึโน
ชึตฺรึ วีสำงึ นำน ทารึกึ อำนสสำมึ สำนึคณคณมนึ เม อนฺชำนาคาคึ ๑
สาธุ มหาเสฎฐึ กึ (๒) ปน อเมหึปี อำนคณตพฺพนตึ ๑ เทว ตุมหำทึสำนึ คมนึ กถึ
ลทฺฐึ สกุกาคึ ๑ รำชา (๓) มหากุลสส สงฺกัหึ กาคุกำโม โหตุ เสฎฐึ อำนมึสสำมึตึ
สมปฎึจึฉิตฺวา มึการเสฎฐึนā สทฺฐึ สำนึคณคณ อคฺมāsึ ๑ ชนณฺชยเสฎฐึ มึการเสฎฐึ
กึร โกสตรำชำนึ

๑. ม. วุฑฺฒึ ๑ ๒. ม. อัย ปำโจ นตฺถึ ๑ ๓. กตฺถึ. มหารำรำน ๑

*เล่มที่ ๑๓ เอตทกคควคควณณนา หน้ ๕๔๖

คเหตุวา อาคโตติ สุตฺวา ปจฺจุคฺคมนั กตุวา ราชนัน คเหตุวา อุตฺตโน นิเวสนั
อคมาสิ ฯ ดาวเทว รัโย จ ราชพลสฺส จ มิคารเสฏฺฐิโน จ วสนภูจจัน เจว
(๑) มาลาคนฺชภตฺถาทีนึ จ สพฺพานึ ปฏฺฐิยาเทสิ ฯ อิทํ อิมสฺส ลทฺฐุ วฏฺฐติ อิทํ
อิมสฺสาคิ สพฺพํ อุตฺตนาเว ชานาคิ ฯ เต เต ชนา จินตฺยีสฺส เสฏฺฐิ อุมหากเมว สกฺกาโร
กโรตีติ ฯ

อเถกทิวสั ราชชา ฌนลฺลชยเสฏฺฐิโน สาสัน ปหิณฺณิ น สกฺกา เสฏฺฐิณา (๒)
จิริกาลั อุมหากั ภรณโปสนั กาคู ทาริกาย คมนกาคั ชานาคูติ ฯ โสปี รัโย
สาสนั เปเสสิ อิทาเนว วสฺสกาโล อาคโต น สกฺกาจตุมาสิ วิจิริคฺคํ ตุมหากั
พลกายสฺส ยั ยั ลทฺฐุ วฏฺฐติ สพฺพนฺตํ มม ภาโร ฯ เกวลั เทโว มยา เปสิตกาเล
คจฺจตุติ ฯ ตโต ปฏฺฐาย สาเกตนคฺริ นิจจํ นกฺขตฺตคาโม วิย อโหสิ ฯ เอวํ ตโย
มาสา อติกฺกนฺตา ฯ ฌนลฺลชยเสฏฺฐิโน ปน ธีตฺถยา มหาลตาปสาชนั น ดาว นิฏฺฐั
คจฺจติ ฯ ออสฺส กมฺมมนฺตาธิฏฺฐายกา อาคนฺตฺวา อาโรจยีสฺส เตสั อสนฺตํ นาม
นคฺถิ พลกายสฺส ปน ปจฺจนทารุณึ (๓) นปฺปโหนฺตึติ ฯ คจฺจถ ตาตา หตฺถิสาลา
อสฺสสาลา [๔]วิโยเชตฺวา ภคฺคั ปจฺถาคิ ฯ เอวํ ปจฺจนตानปี อพฺพมาโส

๑. สึ. มาลาคนฺชภตฺถาทีนึ จ ฯ ๒. กคฺถจ. เสฏฺฐิ ฯ ๓. ม. ภคฺคปจฺจนทารุณ ฯ
๔. สึ. เอตฺถนฺตเร โคสาลาคิ ทิสฺสตี ฯ

อดิถกนุโต ฯ ตโต ปุณ อาโรจยีสุ ทารุณี สามิ นปโปโหนตตีติ ฯ ตาตา อิมสมิ กาล
ทารุณี ลทฐุ น สกกา ทุสสโกฏฐาคาริ ปน วิวริตฺวา (๑) ญฺล ญฺล สากฺเก (๒) คเหตุวา
วภูฏโย กตฺวา เตลจายฺยึ เตเมตฺวา ภคฺคํ ปจฺจตฺติ ฯ อิมินา นียาเมน ปจฺนตฺตานํ จตฺตาริ
มาสา ปุริยีสุ ฯ

ตโต ชนฺนชยเสฏฺฐิ ชีตฺยา มหาตปาสาชนสฺส นิฏฺฐิตถาวํ ญตฺวา เสว ทาริกํ
เปสิสฺสามิติ ชีตฺริ สมิเป นิสิตทาเปตฺวา อมฺม ปตฺติเกเล วสนฺตฺยา นาม อิมญฺจิมญฺจ อาจาริ
สิกฺขิตฺตุ วภูฏตีติ โอวาทํ อทาสิ ฯ อยํ มิการเสฏฺฐิ อนฺตรคพฺเพ นิสินฺโน (๒) ชนฺนชยเสฏฺฐิโน
โอวาทํ อสุโสสิ ฯ

โสปี เสฏฺฐิ ชีตฺริ เอวํ โอวาทิ อมฺม สสุรฺกฺเล วสนฺตฺยา นาม อนฺโตอฺกฺคิ พหิ น
นิหริตพฺโพ พหิ อฺกฺคิ อนฺโต น ปเวเสตพฺโพ ททฺนตฺสฺเสว ทาทพฺพิ อททฺนตฺสฺส
น ทาทพฺพิ ททฺนตฺสฺสาปี อททฺนตฺสฺสาปี ทาทพฺพิ สฺขํ นิสิตทพฺพิ สฺขํ ญฺลชิตพฺพิ
สฺขํ นิปฺชชิตพฺพิ อฺกฺคิ ปริจฺจริตพฺโพ อนฺโตเทวตฺวา นมสฺสิตพฺพาติ ฯ อิมํ ทสฺวิธํ โอวาทํ
ทตฺวา ปุณทิวเส สพฺพา เสนิโย สนนฺิปาเตตฺวา ราชเสนาย มชฺเฒ อฏฺฐ กุฏฺฐมฺพิเก
ปาฏฺโถเก คเหตุวา สเจ เม ชีตฺตุ คตฺตฺฐาเน โทโส อฺปฺปชฺชติ

๑. สี. ญฺลญฺล สากฺเก ฯ ม. ญฺลสากฺเก ฯ ๒. สี. อนนฺตเร คพฺเพ นิปนฺโน ฯ
ม. อนนฺตรคพฺเพ นิสินฺโน ฯ

ตุมะหิ โสเชตพุโพติ วตุวา นวโกฏีอคฺฆนเกน มหาตปาสาธเนน ชีตริ
 ปสาธิตวา (๑) นุหानจฺณณมฺถิ จตุปณฺณาสโกฏฐนํ (๒) ทตุวา ชีตาย สทฺธิ นีพทฺธิ
 ปริจารินีโย (๓) ปญฺจสตา รุปทาสีโย (๔) ปญฺจ อาชณฺณรตสทานิ สพฺพิ (๕)
 สกฺการณฺจ สตสํ ตตุวา โกสตราชานณฺจ มิคารเสฏฺฐิจฺจ วิสฺสชฺเชตฺวา ชีตฺ
 คมนเวลาช วัชฺ อธิฏฺฐายเก (๖) ปฺริเส ปกฺโกสิตฺวา ตาตา มม ชีตฺยา คตฺฐจฺาน
 จีรปานตฺถิ เชนฺหิ ยานโยชนตฺถิ อุตฺเทหิ จ อตฺโถ โหติ ตสฺมา มม ชีตฺ คมนมคฺเค
 วชทฺวาริ วิวริตฺวา ปุณฺณโต อฏฺฐ อุตฺถานิ โคคณฺเนน ปฺเรตฺวา ติกาวตมตฺถิ (๗) อตฺกา
 นาม กนฺทรา อตฺถิ โคยฺเย (๘) ตํ จานํ ปตฺเต เภริสณฺณาย วชทฺวาริ ปิทเหยยาถาติ ฯ
 เต สาธฺติ เสฏฺฐิจฺสส วจฺนํ สมปฺฏิจฺฉิตฺวา ตถา อํสุ ฯ วชทฺวารเ วิวณฺเ
 อพารุพาราเชว คาวิโย นิกฺขมฺีสุ ฯ ทฺวารเ ปิทहिते ปน วิสาชาย ปุณฺณพเลน
 ทมฺมกาโว พลวกาโว จณฺทกาโว จ (๘) พหิ ลงฺฆิตฺวา มคฺคํ ปฏฺิพชฺชีสุ ฯ

อถ วิสาชชา สาวตฺถินคฺริ ปตฺตกาเล จินฺเตสิ ปฏฺิจฺฉนฺนยานสมฺี

- # ๑. สี. ปสาธาเปตฺวา ฯ ม. ปสาเชตฺวา ฯ ๒. กตฺถจ. จตุปณฺณาสโกฏฐนํ ฯ
- # ๓. สี. ย. สหจารินีโย ฯ ม. คมนจารินีโย ฯ ๔. ม. ทาสีโย ฯ
- # ๕. สฺยา. สพฺพการณฺจ ฯ ม. สพฺพูปการณฺจ ฯ ๖. สี.ม. ย. วชธิฏฺฐายเก ฯ
- # ๗. ม. อคฺคโคยฺเย ฯ กตฺถจ. อตฺตโน ยฺเย ฯ ๘. ม. พลวกาโว จ ทมฺมกาโว จ ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปาตวณณา หน้า ๕๕๐

นุ โข นิสิติตวา ปวิสามี อุทาหุ รเถ จตฺวาติ ฯ อตฺสสา เอตทโหสิ ปฏิจฺจนฺนยาเนน
เม ปวิสฺนุตฺติยา มหาลตาปสาชนสฺส วิเสโส น ปญฺญาธิสฺสตีติ ฯ สา สกฺลนฺครสฺส
อตุตฺตานํ ทสฺสเสนฺตี รเถ จตฺวา นกริ ปาวิสสิ ฯ สาวตฺถิวาสินโน วิสาขาย สมฺปตฺตี ทิสฺวา
เอสา กิร วิสาขา นาม เอวรูปา (๑) อยฺยจ สมฺปตฺติเอตฺสฺสาว อนฺจฺจวิกาติ อาหํสุ ฯ
อิตฺติ สา มหาสมฺปตฺติยา มิคารเสฏฺฐิโน เกหํ ปาวิสสิ ฯ อากตฺทิวเส จสฺสา (๒)
สกฺลนฺครวาสินโน อมฺหากํ ฌนฺนชฺยเสฏฺฐิ อตุตฺโน นกริ สมฺปตฺตานํ มหาสกฺการิ อกาสิตี
ยถาสตฺติ (๓) ยถาพลํ ปณฺณาการิ ปหิณฺสิสุ ฯ วิสาขา ปหิตปหิตํ ปณฺณาการิ ตสฺมีเยว
นฺครเออญฺณมญฺญเสสุ กุเสสุ สพฺพตฺถกเมว ทาเปสิ (๔) ฯ อตฺสสารตฺติภาสฺสมนฺนตฺเร
เอกิสฺสา อาชฺณวพฺวาย กพฺภวฺจฺจานํ อโหสิ ฯ สา ทาสีหิ ทณฺฑกทึปีกา
กาหาเปตฺวา ตตฺถ กนฺตฺวา วพฺวิ อุโณหฺทเกน นฺหาเปตฺวา เตเลน มกฺขาเปตฺวา
อตุตฺโน วสนฺจฺจานเมว อคฺมาสิ ฯ

มิการเสฏฺฐิปี สตฺตฺทาหํ ปุตฺตฺสสฺส อวาหสกฺการิ กโรนฺโต ฐรวีหาเร วสนฺตฺปี
ตถาคตฺ มนสิกตฺวา สตฺตฺเม ทิวเส สกฺลนฺเวสนํ ปุเรนฺโต นกฺคสมณฺเณ นิสิตฺทาเปตฺวา
อาคจฺจตุ

๑. สี. เอตํ รูปํ ฯ ๒. สี. กตฺทิวเสยวสฺสา ฯ ๓. ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ

๔. กตฺถจฺ. สพฺพตฺถกํ เปเสสิ ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอตทกุกกุกกุกกา หน้า ๕๕๑

เม ชีตา อรหนเต วนทตติ วิชาขาย สาสนํ ปหิณิ ฯ สอ อรหนโตติ (๑) วจนํ
สุตฺวา โสตาปนฺนา อริยสาวิกา หุจฺจตุฏฺฐา หุตฺวา เตสํ นิสีทนญฺจानํ คนฺตฺวา
เต โอโลเกตฺวา เอวรูปา นาม อรหนโต น โหนตฺติติ (๒) หิโรตฺตปฺปวิวชฺชิตานํ (๓)
นาม สนฺตํ กสฺมา มํ สสุโร ปกฺโกสาเปตฺตีติ (๔) [๕] ชี ชีติ ครหิตฺวา อตฺตโน
วสนญฺจานเมว คตา ฯ นคฺคสมณฺา ตํ ทิสฺวา สพุเพ เอกปฺปหารเนว เสฏฺฐิ ครหิสุ
กํ ทฺวํ คหปติ อณฺฺ นาลตฺถ (๖) สมณฺสฺส โคตมฺสฺส สาวิกํ มหากาลกณฺฺ (๗)
กสฺมา อิมํ เกเห ปเวเสสิ เวเคน นํ อิมสฺมา เกหา นีหฺราหิตี ฯ ตโต เสฏฺฐิ น สกฺกา
มยา อิมํ วจเนน อิมํ เกหา นีหฺริตุํ มหากุลสฺส ชีตา อยฺนฺติ จินฺเตตฺวา อจฺริยา
ทหรานาม ชานิตฺวา วา อชานิตฺวา วา กรเยยฺย ตฺมฺห ตฺมฺหิ โหถาติ นคฺเค อฺยโยเซตฺวา
มหาปฺลลฺงเก นิสิตฺติวา สฺวณฺณกญฺฺ คเหตฺวา วิชาขาย ปรีวิสิยมาโน สฺวณฺณปาติยํ
อฺโปทกํ มรฺุปายาสํ ปรีกฺกฺชิ ฯ

ตสฺมี สมเย เอโก ปิณฺฑจฺริโก เกโร ปิณฺฑาย จรฺนโต เสฏฺฐิสฺส ฆรทฺวารํ
ปาปฺณิ ฯ วิชาขา ตํ ทิสฺวา สสุรสฺส

- # ๑. ม. อรหนฺตาท ฯ ๒. ม. น เอวรูปา นาม อรหนฺตา โหนฺติ ฯ
- # ๓. กตฺถจฺจิ. หิโรตฺตปฺปวิวชฺชิตานํ ฯ ๔. ม. ปกฺโกสาเปตฺตีติ ฯ
- # ๕. ม. เอตฺถนฺตเร ชี ชีตีติ ทิสฺสตี ฯ ๖. สฺ. ยฺ. นาลกิตฺถ ฯ ๗. สฺ. มหากาลกณฺฺ ฯ

อาจิกขิตุ น อยตุตุนติ ยถา โส เถร์ ปสฺสตี เอวํ อปนฺนตฺวา อฏฺฐาสิ ฯ โส ปน
 ทิสฺวาปี อปสฺสนฺโต วย หุตฺวา อโฆมุโข ปายาสเมว ภูณฺชติ ฯ วิสาขา เถร์ ทิสฺวาปี
 เม สสุโร สณฺณํ น กโรตีติ ญตฺวา เถร์ อุปสงฺกมิตฺวา อติจฺจถ ภูนฺเต มยฺหิ สสุโร
 ปุราณํ ขาทตีติ อหา ฯ โส นิคณฺเฐหิ ตาว กถิตกาเล อธิวเสสิ ปุราณํ ขาทตีติ
 วุตฺตกฺขณฺเฆว ปน หตฺถิ อปนฺนตฺวา อิมิ ปายาสํ อิตฺโต หรถ เอตฺถจ อิมสฺมา
 เคาหานีหรถ ฯ อยฺหิ มํ เอวรูเป มงฺกฺลเคเห อสุจฺขาทกํ นาม กโรตีติ อหา ฯ ตสฺมี
 โข ปน นิเวสเน สพฺเพปี ทาสกมฺมกราทโย วิสาขาย สนฺตกาเว น โกจึ นํ หตฺถे
 วา ปาเท วา คณฺหิสฺสตี มุขเน กเถตุํ สมตฺถโลปี นาม นตฺถิ ฯ ตโต วิสาขา
 สสุรสฺส กถิ สุตฺวา อหา ตาต น เอตฺตเกเนว การณฺเนน มยฺหิ นิกฺขมาม
 นาหิ ตุมฺเหหิ อุกถิตฺตฺถโต กุมฺภทาสิกา วย อานีตา ฯ ธรรมานกมาดาปีตฺถนํ ฐิตโร
 นาม น เอตฺตเกน นิกฺขมฺนฺติ เอเตเนว จ เม การณฺเนน ปีตา เม อิทาคมนทิวเส
 อฏฺฐ กุณฺุมพิเก ปกฺโกสาเปตฺวา สเจ มม ฐิตฺริ อุปาทาย โทโส อุปฺปชฺชติ
 โสเชยฺยาถาติ วตฺวา เตสํ หตฺถे มํ จเปสิ ฯ เต ปกฺโกสาเปตฺวา มยฺหิ โทสาโทสํ
 โสธาเปถาติ อหา ฯ

ตโต เสฏฺฐิ กถฺยานํ เอสา กเถตีติ อฏฺฐ กุณฺุมพิเก

ปกุโกสาเปตฺวา อัย ทาริกา สตุตเม ทิวเส ปรีปฺณณเฆว (๑) มงฺกลเคเห นิสินฺนํ มํ
 อสุจิทโกติ วทิตฺติ อาห ฯ เอวํ กิร อมฺมาติ ฯ ตาตา มยฺหํ สสุโร อสุจึ ขาทิตฺกาโม
 ภวิสฺสตี อหํ ปน เอวํ กตฺวา น กณฺมิ ฯ เอกสฺมี ปน ปิณฺฑปาตีกตฺเถเร ฆรทฺวาร
 จิตฺเต อัย อปโปทกํ มรฺฐปายาสํ ภูณฺชนฺโต น ตํ มนสิกโรติ อหํ อิมินา การณ
 อติจฺจถ ฆนฺเต มยฺหํ สสุโร อิมสฺมี อตฺตภาเว ปฺณณํ น กโรติ ปฺราณปฺณณํ
 ขาทตฺติ เอตฺตํ กณฺมิตฺติ (๒) อาห ฯ อยฺเย อิชฺ โทโส นตฺถิ อมฺหากํ ชีตา การณํ
 กเถติ ตฺวํ กสฺมา กุชฺฌสฺสิตฺติ ฯ อยฺยา เอส ตาว โทโส มา โหตุ อัย ปน ทาริกา
 อาคตทิวเสยว มม ปฺตฺเต สลฺยํ อกตฺวา อตฺตโน อิจฺฉิตฺภูจัน อคฺมาสฺสิตฺติ ฯ เอวํ กิร
 อมฺมาติ ฯ ตาตา นาหํ รุจิตฺภูจัน กจฺฉามิ อิมสฺมี ปน เคเห อาชานิชฺวพฺวายx
 วิชิตาย สลฺยํปี อกตฺวา นิสินฺนํ นาม อยฺตฺตนฺติ ทณฺฑทฺธิปิกา กาทาเปตฺวา
 ทาสีหิ ปรีวฺตา ตตฺถ กนฺตฺวา วพฺวาย ชาทปรีหาริ การาเปสินฺติ ฯ อยฺย อมฺหากํ
 ชีตา ตาว (๓) เคเห ทาสีหิปี อกตฺตพฺพกมฺมํ อกาสิ ตฺวํ เอตฺถ กิ โทสํ ปสฺสสฺสิตฺติ ฯ
 อยฺยา เอส ตาว คุโณ โหตุ อิมิสฺสา ปน ปิตา อิชฺคามนทิวเส โอวาทํ
 เทนฺโต อนฺโตอกฺกิ พหิ น นีหริตพฺโพติ
 # ๑. ม. อปรีปฺณณเฆว ฯ ๒. ม. กถยินฺติ ฯ ๓. ม. ตว ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปาตวณณา หน้า ๕๕๔

อาห กิ ปน สกกา อเมหิ อุกโต ปฏิวิสุตสเกหานัน อุกฺกิ อทตฺวา วสติตฺตุนฺติ ฯ เอวํ
กิริ อมฺมาติ ฯ ตาตา มยฺหํ ปิตา เอตํ อุกฺกิ อฺปาทาย น กเถสิ ยา ปน อนฺโตนิเวสเน
สสุสฺสาทินัน มาตฺตคามานัน (๑) รหสฺสกา อฺปฺชชฺติ สาทาสทาสินัน น กเถตฺตพฺพา ฯ
เอวรฺูปา หิ กถา วทฺตฺตมานา กลหาย สํวตฺตติ อิทํ สนฺชาย มยฺหํ ปิตา กเถสิ ตาตาติ ฯ

อฺยฺยา เอตํ ตาว เอวํ โหตุ อิมิสฺสา ปิตา พาทิริโต อุกฺกิ อนฺโต
น ปเวเสตฺตพฺโพติ อาห กิ สกกา อเมหิ อนฺโตอุกฺกิมฺหิ นิพฺพุเต พาทิริโต
อุกฺกิ อนาหาริตฺตุนฺติ ฯ เอวํ กิริ อมฺมาติ ฯ ตาตา มยฺหํ ปิตา เอตํ อุกฺกิ สนฺชาย
น กเถสิ ยํ ปน โทสํ ทาสกมฺมการเหสิ กถิตํ โหติ ตํ อนฺโตมานุสกาณัน น
กเถตฺตพฺพํ ฯ เป ฯ ยํปี เตน เย ททฺนฺติ เตสํเยว ทาทพฺพนฺติ วุตฺตํ ตํ ยาจิตกํ
อฺปฺกรณํ กเหตุวา เย ปฏิเทฺนฺติ เตสํเยว ทาทพฺพนฺติ สนฺชาย วุตฺตํ ฯ เย น ททฺนฺตฺติ
อิทํปี ยาจิตกํ อฺปฺกรณํ กเหตุวา เย น ปฏิเทฺนฺติ เตสํ น ทาทพฺพนฺติ สนฺชาย วุตฺตํ ฯ
ททฺนฺตฺตฺสสาปี อททฺนฺตฺตฺสสาปี ทาทพฺพนฺติ อิทํ ปน ทฺกฺกตฺเตสฺส ฅาติมิตฺเตสฺส
สมฺปตฺเตสฺส ปฏิทาตุํ สกโกนฺตฺตฺวา มา วา ทาทฺตฺเมว วญฺญฺตฺติติ สนฺชาย วุตฺตํ ฯ
สฺขํ นิสฺสีทิตพฺพนฺติ อิทํปี สสฺสฺสฺสเร ทิสฺวา อฺญฺจาทพฺพญฺจานเ
๑. ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ

โทโส อตถิติ ปุณฺณิสฺส ฯ นตฺถิ อຍฺยาติ ฯ กสฺมา ปน นํ นิทฺโทสํ อการณา เกหโต
นึหฺราเปสฺสิติ ฯ ตสฺมีขณฺเ วิสาขา อหฺ ปจฺมํ มยฺหํ สสุรสฺส วจเนน คมนํ น ยุตฺตํ
มยฺหํ ปน อาคมนทิวเส มม โทสํ โสชนตฺถาย มม ปิตา ตุมฺหากํ หตฺถे จเปตฺวา
อทาสิ อิทานิ มยฺหํ คนฺตุํ สฺขนฺติ ทาสีทาเส ยานาทีนึ สชฺชานึ กโรธาติ อาณาเปสฺสิ ฯ
อถ นํ เสฏฺฐี เต กุญฺมฺพิเก กเหตุวา อมฺม มยา อชานิตฺวา กถิตํ ขมาหิ มยฺहनฺติ
อหฺ ฯ ตาตา ตุมฺหากํ ขมิตพฺพิ ตาว ขมามิ อหํ ปน พุทฺธสาสเน อเวจฺจปฺปสนฺนสฺส
กุลสฺส ชีตา น มยํ วินา ภิกฺขุสํเฆน วตฺตาม. สเจ มม รุจฺยา ภิกฺขุสํเฆํ ปฏฺิขคฺคิตุํ ลภามิ
วสิสฺสามิติ ฯ อมฺม ตวํ ยถารุจฺยา ตว สมณฺเ ปฏฺิขคฺคาหิติ ฯ

ตโต วิสาขา ทสพฺลํ นิมนฺตาเปตฺวา ปฺนทิวเส นิเวสนํ ปุเรนฺติ พุทฺธปฺปมฺขํ
ภิกฺขุสํเฆํ นิสีทาเปสฺสิ ฯ นคฺคปริสาปี สตฺถุ มึการเสฏฺฐิโน เกหํ คตภาวํ สุตฺวา
ตตฺถ คนฺตฺวา เกหํ ปรีวาเรตฺวา นิสีทีสฺส ฯ วิสาขา ทกฺขิโณทกํ ทตฺวา สพฺโพ
สทฺกาโร ปฏฺิยาทิตฺโต สสุโร เม อากนฺตฺวา ทสพฺลํ ปรีวิสตฺติ สาสนํ เปเสสฺสิ ฯ
โส นึคณฺจํ วจฺนํ สุตฺวา มม ชีตา สมฺมาสมฺพุทฺธํ ปรีวิสตฺติ อหฺ ฯ วิสาขา
นानคฺครเสหิ ทสพฺลํ ปรีวิสิตฺวา นึญฺจเต ภาตฺตกฺิจเจ ปฺน สาสนํ ปหิณฺนิ สสุโร

เม อากนตุวา ทสพลสฺส ชมฺมกถึ สฺสนาตุติฯ อถ นํ อิทานึ อคมนํ นาม
อติวึย อการณนฺติ ชมฺมกถึ โสตุคามตาย กจฺจนฺตํ นกฺคสมณนา อาหึสุ สมนสฺส
โคตมสฺส ชมฺมํ สฺสนนฺโต พหึสาณึยึ นึสึทิตฺวา สฺสนาหึตึฯ ปฺเรตฺรเมว กนฺตุวา
สาณึยา ปฺริกขึปึสฺสุฯ มึการเสฏฺฐึ กนฺตุวา พหึสาณึยึ นึสึทึฯ ตถาคโต ตฺวํ
พหึสาณึยึ วา นึสึทึ ปฺรกฺขฺตฺเต (๑) วา ปฺรเสเล วา ปฺรจกฺกวาเพ วา นึสึทึฯ อหึ
พุทฺโธ นาม สกโกมิ ตํ มม สทฺทํ สวาเวตฺนฺติ (๒) สุวณฺณวณฺณํ อมฺพผลํ รุกฺขกฺขนฺเช (๒)
คเหตุวา จาเลนฺโต วึย ชมฺมกถึ กเถสิ เทสนาปฺริโยसानเ เสฏฺฐึ โสตาปฺตติผล
ปฺติฏฺฐาย สาณึ อุกฺขึปิตฺวา สตฺถุ ปาเท ปณฺจปฺติฏฺฐึเตน วนฺทิตฺวา สตฺถุ
สนฺติเกยว จ ตฺวํ อมฺม อชฺชโต ปฏฺฐาย มม มาตาติ วิสาขํ อตฺตโน มาตุฏฺฐาเน
จเปสิฯ ตโต ปฏฺฐาย วิสาขา มึการมาตา นาม ซาตาฯ

สา เอกทิวสึ นคร (๑) นกฺขตฺตสมเย วตฺตนฺเต อนฺโตนฺครे กุโณ นตฺถิติ
ทาสึหึ ปฺริวฺตา สตฺถุ ชมฺมกถึ โสตุ กจฺจนฺตึ พุทฺธานํ สนฺตึกึ อุตฺตรเวเสน (๔)
กนฺตํ อยฺตฺตนฺติ มหาลตาปฺสาธนํ โอมุณฺจิตฺวา ทาสึยา หตฺเถ ทตฺวา สตฺถารึ
อุปฺสงฺกมิตฺวา อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นึสึทึ สตฺถา ชมฺมกถึ กเถสิฯ สา
#๑. ปฺราณ. ปฺรกฺขฺ ๑ ม. ปฺรกฺขฺ ๑ ๒. สึ. ม. สุวณฺณวณฺณผลํ อมฺพรุกฺขึ
กฺขนฺเช ๑ ๓. ม. อนฺโตนฺคร ๑ ๔. ม. อุทฺตเวเสน ๑ กตฺถึ. อุตฺตมเวเสน ๑

สตถุ ชมมเทศนาปริโยसानะ ทสพลั วนุทิตวา นคราภิมุขา ปายาสี ๑ สาลี ทาสี
อดตนาปี คหิตปสาธนสสุ จปีตภูจกถา อสตุลลกุเขตวา กจจันตี ปสาธนตถาย
ปฏินิวตติ ๑ อถ นั วิสาขา กหิ ปเนตติ จปีตภูจกถา ปฏิปจฺจติ ๑ คณฺชกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก
โหตุเช คณฺชกฺก
อมุหาคํ อยฺยตฺตํ ๑ ตสฺมา ตํ วิสฺสชฺเชตฺวา ทณฺฑกมฺมํ กริสฺสาม. ตตฺถ ปน จปีเต อยฺยานํ
ปฺลิวฺโห โหตีติ ๑

ปฺนทิวเส สตฺถา ภิกฺขุสํปริวาริ วิสาขาย นิเวสนทวาริ สมปาปฺณิ ๑ นิเวสเน
จ นีวทฺธ (๒) ปฺลยตฺตทานิ อาสนานิ ๑ วิสาขา สตฺถุ ปตฺตํ คณฺชิตฺวา สตฺถาริ
เคหํ ปเวเสตฺวา ปฺลยตฺตตาสเนสุเยว นิสิตทาเปตฺวา กตฺถกตฺถกฺกฺกฺกฺกฺกฺก
อาหริตฺวา สตฺถุ ปาทุมฺเล นิกฺขิปีตฺวา อิหํ ภนฺเต ตุมฺหาคํ ทมฺมิตฺติ อาห ๑
สตฺถา อลงฺกาโร นาม ปพฺพชิตานํ น วณฺณตฺติติ ปฏิกฺขิปี ๑ ชานามิ ภนฺเต
อิหํ ปน อิมํ อคฺขมาเปตฺวา ชนํ คเหตฺวา ตุมฺหาคํ วสนคณฺชกฺกฺกฺกฺก
สตฺถา อธิวาเสสิ ๑ สาลี ตํ อคฺขมาเปตฺวา นวโกฏฺฐิชนํ คเหตฺวา คพฺภสทฺสสปฺถิมณฺฑจฺติเต
ปฺพพารามวิหาเร ตถาคตฺสส วสนคณฺชกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก
๑. กตฺถจฺจ. อาหริณํ ๑ ๒. ม. นีพทฺธปฺลยตฺตทานิ ๑

ปุพพหสมเย กาสาวปชโชติ อสิวตปฐวตเมว (๑) โหติ อนาถปิณชิกสเส เคเห
วีย ๑ ตสสาปี เคเห สพพทานานิ ปฎิยตุตนาเนว อเหตุ ๑ ส ปุพพหสมเย
ภิกขุสังฆสเส อามิสสงคหิ กตวา ปจจนาภตเต เกสชชานิ เจว อฏฐวิธปานานิ จ
คณหาเปตวา วิหาริ คนตวา ภิกขุสังฆสเส ทตวา ปจจนา สตถุ ชมมเทสนิ สุตวา
อากจจติ ๑ สตถา อปรภาเค อุปาสิกาโย ปฎิปาฎิยา จานนตเรสุ จเปนโต วิสาขิ
มิการมาตริ ทายิกานิ อคคกฏจानเน จเปสตีติ ๑

ขุขชุตตรา-สามาวตีวตถวณณนา

ตติยจตุตเถสุ พหุสสุตทานิ ยทิทิ ขุขชุตตรา เมตตาวิหารินิ ยทิทิ สามาวตีติ
พหุสสุตทานิ อุปาสิกานิ ขุขชุตตรา อคคา เมตตาวิหารินิ อุปาสิกานิ (๒) สามาวตี
อคคาคติ ทสเสติ ๑

ตา กิร เทวปี ปทุมตตรพุทธกาล

หิสวตยิ กุลเคเห ปฎิสนุธิ คณหิตวา อปรภาเค สตถุ ชมมกถิ สอสสามาติ วิหาริ
อคคัมสุ ๑ ตตถ ขุขชุตตรา สตถาริ เอกิ อุปาสิกิ (๓) พหุสสุตทานิ อคคกฏจानเน
จเปนติ ทิสวา อธิการกมมิ กตวา ต จานนตริ ปฎุเจติ ๑ สามาวตี [๔]

เมตตาวิหารินิ อคคกฏจानเน

๑. ส. อสิวตปฐวตเมว ๑ ๒. ม. ย. อิม ปาจา นตติ ๑ ๓. ม. อุปาสกั ๑

๔. ม. เอตถนตเร เอกิ อุปาสิกนตติ ทิสสติ ๑

จเปนต์ ทิสวา อธิการกมม กตวา ต จานนุตรี ปฏฐเจสิ ฯ ดาสั ทวินนปี ยาวชีวั กุสล
กตวา เทวโลเก นิพพตติตวา เทวมนุสเสสุ สัสนนุตีนเฆว กป্পตตสหัสสั อติกุกนุติ ฯ

อด อมหากั สตถุ นิพพตติโต ปุเรตรเมว อลลทกป্পฐฐเจ (๑) อหิวาตทโรโค
นาม อุทปาติ ฯ เอกกสุมิ เคะเห เอกป্পหารเนว ทสปี วิสตีปี ตีสปี (๒) ชนา มรณติ
ติโรรฐุจ ปน คตา ชีวัต ลกนุติ ฯ (๓) ตั ถตวา เอโก ปุริโส อตตโน ปุตตทาร์
อาทาย อณณั รฐุจ คมิตุสามิติ ตโต นิกขมิ ฯ อดสส ฆเร คหิตปาถะยัย
อนุตรามกเค กนุตาเร อติณเณเยว (๔) ปริกขัย อคมาสิ ฯ เตสั สริริพลั ปรีหัย
สกี มาตา ปุตตั อุกขิปติ สกี ปิตา ฯ อดสส ปิตา จินเตสิ อมหากั สริริพลั
ปรีหีนั ปุตตั อุกขิปิตวา กจจนตา กนุตารั นิตถริตุ น สกขิสสามาติ ฯ โส
ตสส มาตรั อชานาเปตวาว อุทกกิจเจเน โอหิโน วิย ปุตตั มกเค นิสีทาเปตวา
เอกโกว มคคั ปฏิปชชั ฯ อดสส ภริยา อากมนั โอโลกยมานา จิตา หตเถ
ปุตตั อทิสวา วิรวมานา กนุตวา กหิ เม สามิ ปุตโตติ อาห ฯ โโก ตว
ปุตเตนตโต ชีวมานา ปุตตั ลภิสสามาติ ฯ สวา อติสาหสิโก วตายั ปุริโสติ
วตวา กจจ

๑. สี่. วชชีรฐฐเจ ฯ กตถจิ. มลลทรฐฐเจ ฯ ๒. ม. วิสมปี ตีสมปี ฯ

๓. กตถจิ. ลกนุติติ ฯ ๔. ม. อนุตติณเณเยว ฯ ย. อนิตติณเณ ฯ

คว นาน์ ตาทิเสน สทฐี คมิสสามิติ อาห ๑ โส อนุปธาเรตฺวา เม ภทเท กตฺ ขเมตฺ
มยฺหนติ วตฺวา ปุตฺตํ อาทาย คโต ๑ (๑) เต ตํ กนฺตาริ สมตฺกุกมิตฺวา สายิ เอกิ
โคปาลกกุลิ (๒) สมฺปาปฺณิสฺสุ ๑

ตํทิวสยจ โคปาลกกุลวาสิโน (๓) นิรุทกปายาสํ ปจิสฺสุ ๑ เต เต ทิสฺวา อิเม
อติวีย ฉาตกาติ ปายาสสฺส มหาภานํ ปุเรตฺวา อุลลุงฺกปฺริ (๔) สปฺปิ อาสิยจิตฺวา
อํทฺสฺ ๑ เตสฺส ตํ ปายาสํ ภูณฺชนฺเตสฺส สวา อิตฺถิ ปมาณเนว ภูณฺชิ ปฺริโส ปน ปมาณาติกฺกนฺตํ
ภูณฺชิตฺวา ชิราเปตฺติ อสฺกโกนฺโต รตฺติภาคสมนฺนฺตเร กาลมกาสิ ๑ โส กาลิ กโรนฺโต
เตสฺส สาลยภาเวน โคปาลกานํ เคเห สุนฺชียา กุจฺฉิสฺมิ ปฺริสนฺธิ คณฺหิ ๑ สุนฺชิ
นจิสฺเสว วิชานา ๑ โคปาลโก ตํ กุกฺกุริ สสฺสิริกํ ทิสฺวา ปิณฺฑเฑน ปโลเกตฺวา
อตุตฺนํ อุปฺปนฺนสิเนหํ คเหตุวา สทฺฐิเมว วิจรติ ๑ (๕)

อเถกทิวสํ เอโก ปจฺเจกพฺพุโธ ภิกฺขาจารเวลาย โคปาลกสฺส ฆรทฺวาริ
สมฺปตฺโต ๑ โสปิ ตํ ทิสฺวา ภิกฺขํ ทตฺวา อตุตฺนํ นิสฺสาย วสนตฺถาย ปฺริยฺณํ
คณฺหิ ๑ ปจฺเจกพฺพุโธ โคปาลกกุลสฺส อวิทฺฐรฺฐานเ อเอกสฺมิ วนสณฺเฑ วาสํ อุปคโต ๑
๑. ม. อาทายาคโต ๑ ๒. ส. ม. โคปาลกกุลิ ๑ ๓. ส. ม. โคปาลกกุลวาสิโน ๑
๔. ม. อุพฺงฺกปฺริ ๑ ๕. ม. จรติ ๑

โคपालโก ตสฺส สนฺติกํ กจฺจนฺโต ตํ กุกฺกุโร กเหตุวา กจฺจติ อนุตรามคฺเค จ
 วาพมิกฺกฺจฺจเน วาพมิกานํ ปลายนตฺถิ รุกฺเข วา ปาสาณฺเน วา ปหาริ เทติ โสปี
 กุกฺกุโร ตสฺส กรณฺวิธานํ ววตฺถเปสิ ฯ อเถกทิวสํ โคपालโก ปจฺเจกพุทฺธสฺส
 สนฺติเก นิสิทธิตฺวา ฆนฺเต อมฺหากํ สพุพกาลี อากมฺนํ นาม น โหติ ฯ อัย
 ปน กุกฺกุโร เณโก อิมสฺส อากตสฺสณฺณาย อมฺหากํ เคหทวาริ อากจฺเจยฺยถาติ
 อาห ฯ โส เอกทิวสํ ปจฺเจกพุทฺธํ คณฺหิตฺวา เอหิตี กุกฺกุโร เปเสสิ ฯ โส (๑)
 กุกฺกุโร ตสฺส วจฺนํ สุตฺวา ภิษาจฺจารเวลายิ คนฺตฺวา ปจฺเจกพุทฺธสฺส ปาทมฺเถ อูเรน
 นิปฺชชฺชิ ฯ ปจฺเจกพุทฺโธ อัย มม สนฺติกํ อากโตติ ญตฺวา ปตฺตจิวริ อาทาย
 มคฺคํ ปฏฺธิปฺชชฺชิ ฯ โส ตสฺส วิมฺสนตฺถาย นิกฺขมิตฺวา (๒) อณฺณํ มคฺคํ คณฺหิ กุกฺกุโร
 ปุโรโต จตฺวา โคपालกมคฺคํ (๓) ปฏฺธิปฺนฺนกาเล อปสฺสกฺกิ ฯ ยสฺมี จ จาเน วาพมิกานํ
 ปลายนตฺถิ โคपालโก รุกฺขิ วา ปาสาณฺณํ วา ปหาริ ตํ ตํ จานํ ปตฺวา กุกฺกุโร
 มหาวิรวํ วิรวิ ฯ ตสฺส สทฺเทเน วาพมิกา ปลายนฺติ ฯ ปจฺเจกพุทฺโธปี กตฺถตฺตฺกิจฺจเวลาย
 มหนฺตํ สินิพฺฐิ ปิณฺฑํ ตสฺส เทติ ฯ โสปี ปิณฺฑํ โลภน (๔) ปจฺเจกพุทฺเธ อุตฺตริตฺริ
 สินฺเนหํ กโรติ ฯ

๑. ม. โสติ นตฺถิ ฯ ๒. ม. อุกฺกมิตฺวา ฯ ๓. ส. โคกุลมคฺคํ ฯ

๔. ม. ปิณฺฑาลาภน ฯ

โคปาลโก เตมาส วุจสุส ปจเจกพุทสุส ติจีวรปโหนกั สากุกั กตุวา
 ฆนเต สเจ โว รุจติ อีเชว วสถ โน เจ รุจติ ยถาสุขั คจณถาติ อาห ๑
 ปจเจกพุทโธ คมนาการั ทสุเสติ ๑ โส โคปาลโก ปจเจกพุทธี อนุคนตุวา นีวตุตติ ๑
 กุกุโร ปจเจกพุทสุส อณตุตถ คมนภาวั ฌตุวา สีนهن (๑) อุปปนุนพลวโสโก
 หทยฆาลนั ปตุวา กาลั กตุวา ตาวตีสปุเร นีพพุตติ ๑ อถสุส ปจเจกพุทเธน
 สทุธี คมนกาเล อุจจาสททำ กตุวา วาพมิกานั ปลายิตภาเวน เทวตาหิ สทุธี
 กถนตุสสุ สทุโท สกถเทวกุลั (๒) ฆาเทตุวา อฏฐาติ ๑ โส เตเนว นามเชยั ลกิตวา
 โฆสภเทวปตุโต นาม ฆาโต ๑ อถสุส ตสุมี สมปตุติ อนุภวนตุสสุ มนุสสุสปลเถ
 โภสมพินकरे อุเทโน นาม ราชา รชชั ปฏิปชชิ ๑ ตสุส วตุถ มชฌิมปณณาสเก
 โพธิราชกุมารสุตตุวณณายั (๓) วตุตถนยเนว เวทิตพุพิ ๑

ตสุมี ปน รชชั การยมานเ ฆอสภเทวปตุโต จวิตวา โภสมพิยั เอภิสสา
 ฐุปชัวินียา กุจนิสสุมี ปฏิสนุธี คณหิ ๑ สาทสมาสจยเนน วิชยิตวา ปตุตถภาวั
 ฌตุวา สงการกุกุญ ฆททาเปสิ ๑ ตสุมี ฆณเ โภสมพิภเสฏฐิโน กมมุนุติโก ปาโตว
 เสฏฐิฆมริ คจณนุโต กิ นุ โข อิมั กากะหิ สมปrikิณณนุติ คนตุวา ทารกั
 ทิสวา ปุณณวา เอส ทารโก ภวิสสุตติ

๑. ม. อติสินهن ๑ ๒. ม. สกถเทวปฐิ ๑ ๓. ม. ม. ๑๓/๔๘๖/๔๔๐

เอกสฺส ปุริสสฺส หตฺเต เคหิ เปเสตฺวา (๑) เสฏฺฐิฌริ อคฺมาสิ ฯ เสฏฺฐิปี
 ราชูปฏฺฐานเวลาย ราชกฺลฺม คจฺจนฺโต อนฺตรามคฺเค ปุโรหิตํ ทิสฺวา อชฺช กิ นกฺขตฺตฺนติ
 ปุจฺฉิ ฯ โส ตตฺถเว จิตฺ คณฺเฑตฺวา อสุกํ นาม นกฺขตฺตํ อชฺช อิมิโน นกฺขตฺเตน ชาตทารโก
 อิมสฺมี นคเร เสฏฺฐิภูจฺจํ ลภิสฺสตีติ อาห ฯ โส ตสฺส กถํ สุตฺวา เวเคน ฌริ เปเสสิ
 อิมสฺส ปุโรหิตสฺส เทวกถา นาม นตฺถิ ฌรณิ จ เม ครุคพฺภา ชานาถ ตาว นํ วิชิตฺวา
 วา โน วาติ ฯ เต คนฺตฺวา ชานิตฺวา อyy น ตาว วิชยตีติ อาหํสุ ฯ เตนหิ คจฺจถ
 อิมสฺมี นคเร อชฺช ชาตทารกํ ปริเยสเถติ ฯ เต ปริเยสนฺตาตสฺส เสฏฺฐิโน กมฺมฺนตฺติกสฺส
 เคเห ตํ ทารกํ ทิสฺวา เสฏฺฐิโน อาโรจยีสฺสุ ฯ เตนหิ คจฺจถ ภณฺเฑ ตํ กมฺมฺนตฺติกํ ปกฺโกสเถติ ฯ
 เต ตํ ปกฺโกสีสฺสุ ฯ อถ นํ เสฏฺฐิเ คเเห กิร เต ทารโก อตฺถิติ ปุจฺฉิ ฯ อาม อyyาติ ฯ ตํ
 ทารกํ อมฺหากํ เทหิติ ฯ น เทมิ อyyาติ ฯ หนฺท สหสฺสํ คณฺหิตฺวา เทหิติ ฯ โส
 อyy ชีเวyy วา มเรyy วา พุชฺชชานมิทฺนติ สหสฺสํ คณฺหิตฺวา อทาสิ ฯ

ตโต เสฏฺฐิ จินฺเตสิ สเจ เม ภริยา ธีตฺริ วิชยิสฺสตี อิมเมว ปุตฺตํ กิรฺสฺสามิ ฯ สเจ
 ปุตฺตํ วิชยิสฺสตี มารฺสฺสามิติ ฯ

๑. โปราณ. เปสิตฺวาติปี ทิสฺสตี ฯ

จินเตตวา เกเห ไปเสตี ฯ อตสฺส ภริยา กติปาหจฺเจเนน ปุตฺตํ วิชายี ฯ ตโต เสฏฺฐิ
เอวํ ตํ คาโว มหุทิตฺวา มาเรสฺสนฺตํ จินเตตวา อิมํ ทารกํ วชทฺวาเร นิปชฺชาเปถาติ
อาห ฯ ตตฺถ นํ นิปชฺชาเปสุํ ฯ อถ นํ ยฺยูปติ อุตฺโถ ปจฺมํ นิกฺขมฺนฺโต ทิสฺวา เอวํ ตํ
อญฺเณ น มหุทิสฺสนฺตํ จตฺถนํ ปาทานํ อนฺตเร กตฺวา อฏฺฐาสิ ฯ อถ นํ
โคपालกา ทิสฺวา มหาปฺญฺโล เอโส ทารโก (๑) ยสฺส ตฺริจฺฉานคตาปี คุณฺณํ ชานนฺติ
ปฏฺิษฺกคิสฺสามิ (๒) นนฺติ อตฺตโน เกหํ นยฺสิ ฯ

โตปี เสฏฺฐิ ตสฺส (๓) อมตภาวํ อวชฺเชนฺโต (๓) โคपालเกหิ นีโถติ สุตฺวา
ปฺน สหสฺสํ ทตฺวา อาณาเปตฺวา อามกสฺसानนํ จทฺทาเปตี ฯ ตสฺมี จ กาล
เสฏฺฐิสฺส ฆเร อชฺปาโล สฺसानํ นิสฺสาย อชฺิกา หเรติ ฯ (๔) อถกา เชนฺ อชฺิกา
ทารกสฺส ปฺญฺเณน มคฺคา โอกกมฺม คนฺตฺวา ทารกสฺส จิรํ ทตฺวา กตา ฯ ตโต
นิวตฺตมานาปี ตตฺถเวว คนฺตฺวา จิรมทาสิ ฯ อชฺปาโล จินฺเตสิ อยํ อชฺิกา ปาโถปี
อิมสฺมา จานา โอกกมิตฺวา คตา กิ นฺ โข เอตฺนฺติ คนฺตฺวา โอลเณนโต
ตํ ทารกํ คตฺวา (๕) มหาปฺญฺโล เอส ทารโก ตฺริจฺฉานคตาปีสฺส คุณฺณํ ชานนฺติ
ปฏฺิษฺกคิสฺสามิ นนฺติ คณฺ्हิตฺวา เกหํ คโต ฯ

๑. ม. เอส ทารโก ภวิสฺสติ ฯ ๒. ม. ยฺ. ปฏฺิษฺกคิสฺสามิ ฯ ๓. ม. มตภาวํ อนฺวิชฺชนฺโต ฯ
๔. สී. ม. ยฺ. จาเรติ ฯ ๕. ม. ยฺ. ทิสฺวา ฯ

ปุนปี (๑) เสฎฐึ มโต นุ โข ทารโก โน มโตติ โอลิกาปนโต อชปาลเกน
คหิตภาวึ ฅตฺวา สหสฺสึ ทตฺวา อาณาเปตฺวา เสว อิมึ นครึ เอโก สตฺถวาหปฺตฺโต
ปวิสิสฺสตี อิมึ ทารกึ เนตฺวา จกฺกมคฺเค จเปถ เอวํ ตึ สกฺกจกฺกึ ฉินฺนทนต์
คมิสฺสตีตี อาห ๑ ตึ ตตฺถ นิกฺขิตฺตึ สตฺถวาหปฺตฺตสฺส ปุริมสกฺเก โคณา ทิสฺวา
จตฺตาโร ปาเท ฅมฺเก วีย โอลาเรตฺวา อฏฺฐึสุ ๑ สตฺถวาโห กึ นุ โข เอตฺนฺติ
เตสึ จิตฺการณึ จิตฺการณึ ฅตฺวา (๒) ทารกึ ทิสฺวา มหาปฺลฺโย ทารโก ปฏฺิษคฺคิต
วฏฺฐีตี คเหตฺวา อคฺมาตี ๑

เสฎฐึปี ตสฺส จกฺกปเถ มตฺภาวึ วา อมตฺภาวึ วา โอลิกาปนโต สตฺถวาเห
คหิตภาวึ ฅตฺวา ตสฺสปี สหสฺสึ ทตฺวา (๓) นครโต อวิทฺฐจฺจเน ปปาเต ปาตาเปตี ๑
โส ตตฺถ ปปตฺนฺโต นพฺการานึ กมฺมกรณฺจฺจเน นพฺการสาลาเย (๔) ปตีโต ๑ ส
ตสฺส ปุณฺณานฺภาเวเน สตฺวิหตฺกปฺปาสปีจฺสมฺผลฺสสฺสทิสฺวา อโหสิ ๑ อถ นึ
นพฺการเชฎฺฐจโก ปุณฺณวา เอส ทารโก ปฏฺิษคฺคิตฺตุ วฏฺฐีตี คคฺหิตฺวา เคหึ คโต ๑

เสฎฐึ ทารกสฺส ปปาตโต ปตฺติจฺจเน มตฺภาวึ วา อมตฺภาวึ วา ปรีเยสาปนโต
นพฺการเชฎฺฐจเกเน คหิตภาวึ

- # ๑. ม. ปุนทิวเส ๑ ๒. ม. โอลิเกนฺโต ๑ ๓. ม. ย. ทตฺวา อาณาเปตฺวา ๑
- # ๔. สึ. นพฺการสาลาเย ๑ ม. เอกสาลาเย ๑

ณตวาทสสปี สหสส์ ทตวาทอาณเปลิ ฯ อปรภาเค เสฏฐิสส สกปุตโตปี โสปี อุโก
วยปุตตา อเหตุ ฯ

เสฏฐี ปุน โฆสกทารกสส (๑) มรณุปายั (๒) จินุตุนโต อตุนโน กุมภการสส เคห
คนตวามโก มยหิ เคเห เอวรูปโป เอโก อวชาตทารโก อตถิ ตั ทารกั ยงกิลยจิ กตว
มารตุ วฏฐิตีติ รหสเสน อาห ฯ (๓) โส อุโกปี กณณ ปิทิตวาทเอวรูปั นาม
ภาริยั กถิ กถตุ น วฏฐิตีติ อาห ฯ ตโต เสฏฐี อัย มุธา น กริสสตีติ
จินุตตวาท หนท โภ สหสส์ คณหิตวาทเอต กम्मั นิปผาทเทหิตี อาห ฯ ลลยจ (๔)
นาม อภินันั ภินทติ ตสุม โส สหสส์ ลภิตวาท สมปฏิจจนิตวาท อหิ อยย
อสุกทิวเส นาม อาวปี (๕) อาลิมเปสสามิ [๖] ตทาทั ทารกั อสुकทิวเส อสुकเวลาย
นาม เปเสหิตี อาห ฯ เสฏฐีปี [๗] โข ตสส วจัน สมปฏิจจนิตวาท ตโต ปฏจาย
ทิวเส คณณโต กุมภการเรน วุตตทิวสสส สมปุตตภาวั ณตวาท โฆสกกุมารั
ปกุโกสาเปตวาท อมหากั ตาต อสुकทิวเส นาม พหุหิ ภาชเนหิ อตุโถ ตว
อมหากั กุมภการสส สนตักิ คนตวาท ปิตรา กิร เม ตุมหากั เอกิ กถิตั
อตถิ ตั อชช นิปผาทเทหิตี วทาทิ ฯ (๘) โส สาฐติ

๑. กตถจิ. ปุนสส ทารกสส ฯ ๒. ม.ย. มรณุปายั ฯ ๓. ม. ย. วฏฐิตี รหสเสนาคี
อาห ฯ ๔. ส. ม. ลลยจ ฯ ๕. กตถจิ. อามั ฯ ๖. ม. เอตถนตเร ตทาทิ ทิสสตี ฯ
๗. ม. เอตถนตเร อาหาคี ทิสสตี ฯ ๘. ม. วเทหิตี อาห ฯ

ตสฺส วจันฺ สมฺปญฺญิตฺวา นิภฺขมิ ฯ

อถ นํ อนฺตรามคฺเค เสฏฺฐิสฺส สกปฺตุโต คุพฺภีพิกํ (๑) กิพฺนฺโต ทิสฺวา เวเคน
คณฺตุวา อหํ ภาทิก ทารเกหิ สทฺฐี กิพฺนฺโต เอตฺตํ นาม ชิโต ตํเน ปญฺชิณฺตุวา เทหิติ
อาห ฯ โส มยฺหํ อิทานิ โอภาโส นตฺถิ ปีตา มํ อจฺจายิกมฺเมเน กุมฺภการสฺส สนฺติกํ
ปหิณฺตี อาห ฯ อิตโร อหํ ภาทิก ตตฺถ คมิสฺสามิ ตฺवं มนฺุเสหิ (๒) สทฺฐี กิพฺตุวา มยฺหํ
ลกขํ ปจฺจาหริตฺวา เทหิติ อาห ฯ เตนหิ กจฺฉาติ อตฺตโน กถิตสฺสํ ตสฺส กเถตฺวา
ทารเกหิ สทฺฐี กิพฺ ฯ โสปี กุมาริ กุมฺภการสฺส สนฺติกํ คณฺตุวา ตํ สาสนํ อาโรเจสิ ฯ
โส สาธุ ตาต นิปฺผาเทสฺสามิติ ตํ กุมาริ คพฺภํ ปเวเสตฺวา (๓) ติจิณฺยา วาสิยา
ขณฺฑาขณฺฑิกํ ฉินฺทิตฺวา (๔) จาญฺยิ ปกฺขิปีตฺวา จาญฺมขํ ปิทฺทิตฺวา ภาชนนฺตเร จเปตฺวา
อาวาปี อาลิมฺเปสิ ฯ โฆสกกุมาริ พหุ ชินฺตุวา กนิฏฺฐสฺส อากมฺนํ โอโลเกนฺโต
นีสิติ ฯ โส ตํ จิรายมานํ ฅตฺวา กิ นุ โข ภวิสฺสตีติ กุมฺภการเคหสภากํ คณฺตุวา
กตฺถจิจิ อทิสฺวา เกหํ คโต ภวิสฺสตีติ นีวตฺติตฺวา เกหํ อคมาสิ ฯ

เสฏฺฐิ นํ ทูรโตว อากจฺจนฺตํ ทิสฺวา กิ นุ โข การณํ ภวิสฺสตีติ มยาเอส
มารณฺตถาย กุมฺภการสนฺติกํ

๑. สී. ม. ยฺ. คุพฺภีพํ ฯ ๒. สී. ม. อิมฺเห ฯ ๓. กตฺถจิจิ. คพฺภเร จเปตฺวา ฯ

๔. สී. กตฺวา ฯ

ปหิโต โส อิทานิ ปุณ อิว อากจณตีติ อากจณนตฺยเว นํ กิ ตาต กุมภการสฺส สนฺตํ
น คโตตีติ อห ๑ อาม ตาต น คโตมฺหิตี ๑ กสฺมา ตาตตี ๑ โส อตฺตโน นีวตฺตการณณจ
กนิฏฐภาทิกสฺส คตการณณจ เสฏฺฐิสฺส กเถสิ ๑ เสฏฺฐี ตสฺส วณฺํ สุตฺวา สุตกกาลโต (๑)
ปฏฺฐาย มหาปจฺวิยา อชฺโฆตฺถโฏ วีย หุตฺวา กิ นามตํ ตฺวํ (๒) วทสีติ วิพฺภนฺตจิตฺโต
(๓) เวเคน กุมภการสฺส สนฺตํ กนฺตฺวา อณฺเณสํ สนฺตึเก อถนียภาวน เปกฺข
โก เปกฺข โภติ อห ๑ กิ เปกฺขาเปสิ ตฺวํ นิฏฺฐิตํ เอตํ กมฺมมฺนฺติ ๑ โส ตโตว
ปฏฺฐินีวตฺติตฺวา (๔) เกหํ อคฺมาสิ ๑

ตโต ปฏฺฐาย จสฺส เจตฺติโกโรโค อุปฺปชฺชิ ๑ โส ตสฺมี กาลเ เตน สทฺธิ อสมฺภุชิตฺวา
(๕) [๖] เยน เกนจิ อุปาเยน มม ปุตฺตสฺส สตฺตเมว (๗) ปสฺสิตฺตุ วฏฺฐตีติ เอกํ ปณฺณํ
ลิจิตฺวา โฆสกกุมารํ ปกฺโกสาเปตฺวา (๘) ตฺวํ อิมํ ปณฺณํ อาทาย อสุกคามเ นาม อมฺหากํ
กมฺมมฺนฺติโก อตฺถิ ตสฺส สนฺตํ กนฺตฺวา (๙) อิมํ ปณฺณํ ทตฺวา อิมสฺมี กิร ปณฺเณ สาสนํ
สีฆํ กโรหิตี วท ๑

๑. ม. ย. ตสฺส วณฺสฺส สุตกกาลโต ๑ ๒. ย. สจฺจํ ๑ ๓. สී. อุกฺตรสฺตจิตฺโต ๑
ม. วิพฺษนฺตจิตฺโต ๑ ๔. ม. ย. นีวตฺติตฺวา ๑ ๕. ม. ย. อภุชิตฺวา ๑ ๖. ม. เอตถนฺตเร
อัสสํ ภินฺทิตฺวาติ ทิสฺสตี ๑ ๗. สී. สตฺตโน อนตฺถเมว ๑ ม. สตฺตโน อนตฺตรเมว ๑
๘. ม. ย. ปกฺโกสิตฺวา ๑ ๙. ม. เอตถนฺตเร อิมํ ปณฺณํ ทตฺวาติ ทิสฺสตี ๑

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปตวณณา หน้ ๕๗๐

อนตรามคเค อมหากั สหายโก คามิกเสฏฐี นาม เอโก เสฏฐี อตถิ ตสฺส ฆริ
คนตุวา ฆตฺถิ ภูณชิตฺวา กจฺเจยยาสิตี จ มุขสาสนํ (๑) อทาสี ๗ โส เสฏฐี
วณฺทิตฺวา ปณฺณํ กเหตุวา นิกฺขนฺโต อนตรามคเค คามิกเสฏฐิสฺส วสนญฺจัน
คนตุวา ตสฺส เคหิ ปุจฺฉิตฺวา ตํ พหิทฺวารโกญฺจเก นิสิตฺวา (๒) มสฺสปริกมมํ
การณฺตํ (๒) วณฺทิตฺวา อญฺจาสี ๗ กุโธ อากจฺฉสิ ตาตาทิ จ วุตเต
โกสมฺพิทเสฏฐิโน (๓) ปตุโตมहि ตาตาทิ อาท ๗ โส อมหากั สหายเสฏฐิโน ปตุโตติ
หญฺจตุญฺโจ อโหสิ ๗

ตสฺมี จ ขณฺ ตสฺส เสฏฐิโน ชิตฺยา (๔) เอกา ทาสี เสฏฐิชิตฺตุ ปุปฺพานิ
อาหริตฺตุ กจฺฉติ ๗ อถ นํ เสฏฐี อาท ตฺวํ อมมฺ เอตํ กมฺมํ จเปตฺวา โฆสกกุมารสฺส
ปาเท โชวิตฺวา สยณํ อตฺถริตฺวา เทหิติ ๗ สาทถา กตฺวา อาปณฺณํ คนตุวา เสฏฐิชิตฺตุ
ปุปฺพานิ อาหริ ๗ เสฏฐิชิตฺตา ตํ ทิสฺวา ตฺวํ อชฺช จิริ พหิ ปปญฺเจสิตี
ตสฺสา กุปีตา (๕) กิณฺเต เอตฺถกํ กาลิ เอตฺถ กตฺนฺติ อาท ๗ มา กเถหิ อยฺเย
มยา เอวรูปโป น ทิญฺจปุพฺโพ ตฺยหิ กิร ปิตุ สหายเสฏฐิโน ปตุโต เอโก
น สกกา ตสฺส รูปสมฺปตฺตี กเถตฺตุ ๗ เสฏฐี มํ ปุปฺพานิ อตฺถาย กจฺฉนฺตี ตสฺส
กุมารสฺส ปาเท โชวิตฺวา สยณํ อตฺถริตฺวา

๑. กตถจิ. สฺขสาสนํ ๗ ๒. สี. ย. มสฺสปริกมมํ กโรนตํ ๗ ๓. ม. ย. โกสมฺพิทเสฏฐิโน ๗

๔. ม. ชิตาย ๗ ๕. ม. กุชฉิตฺวา ๗

*เล่มที ๑๓ เอตทคฺวคฺวณฺณนา หน้า ๕๗๑

เทหึตี อาห เตนาหึ พหึ จิรึ ปปญฺเจมึตี ฯ สาปีโฆ เสฏฺฐึ จิรึตีตา ตสฺส กุมารสฺส
 จตุตฺเถ อตฺตภาเว ฆรสามึนี อโหสิ ตสฺมา ตสฺสา วจนสฺส สุตกกาลโต ปญฺจาย
 เนว อตฺตโน จิตฺภาวึ น นิสึนฺนภาวึ อญฺญาสิ ฯ สา ตเมว ทาสึ คเหตุวา ตสฺส
 นิปนฺนญฺจานึ คนฺตุวาทึ นินฺททายมานึ โอลเกตุวา ทุสฺสนฺเต (๑) ปณฺณึ ทิสฺวา ที นุ
 โฆ เอตึ ปณฺณนฺตี กุมารึ อญฺญาเปตุวาว ปณฺณึ คเหตุวา วาเจตุวา อัย อตฺตโน
 มรณฺปณฺณึ สยเมว คเหตุวา กจฺจตีตี (๒) ตึ ปณฺณึ ผาเลตุวา ตสฺมี อปฺปพฺพุเชเยว
 มยาตว สนฺตึกึ ปุคฺโต เปสิโต สหายสฺส เม कामิกเสฏฺฐึสฺส วยปฺปตฺตา ทาริกา
 อตฺถึ ตวึ สึฆึ อมหากึ อาณาปวตฺติตฺถุจฺจानเ อปฺปาทชนึ (๓) คณฺหิตฺวา สพฺพสฺเตน
 มม ปุคฺตสฺส कामิกเสฏฺฐึจึโน ชีตฺริ คเหตุวา มงฺกळึ กโรหึ ฯ มงฺกळे จ นินฺจึเต
 อิมึนา เม วิชานเนน (๔) กตฺนฺตี มยฺหึ สาสนึ เปเสหึ ฯ อหึ ตว อึช กตฺตพฺพิ
 ชานิสฺสามึตี ปณฺณึ ลิจิตฺวา ตเมว ลญฺจณึ (๕) ทตุวา ปจฺมึ พนฺชนึยามเนว ทุสฺสนฺเต
 พนฺธิ ฯ

โสปี โฆ กุมาโร ตํทิวสึ ตตฺถ วสิตุวา ปุณฺทิวเส เสฏฺฐึ อปฺจฺจิตฺวา
 กมฺมฺนฺตึกสฺส कामึ คนฺตุวา ปณฺณึ อทาสึ ฯ กมฺมฺนฺตึโก ปณฺณึ วาเจตุวา कामึเก
 สนฺนึปาเตตุวา

- # ๑. สึ. ทสนฺเต ฯ ๒. ม. อาจฺจตฺตี ฯ ๓. สึ. อุปฺปาทึ ฯ ม. อุปฺปาทึ ฐนึ ฯ
- # ๔. กตฺถึจึ. วิวาหนेन ฯ ๕. สึ. ลญฺจณึ ฯ ม. ลญฺจณึ ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปตวณณา หน้ ๕๗๒

ตุเมห จ มม (๑) น กณณ มม สามี อตุตโน เซฎจกปุตตสส สพพสตน ทาริก
อานตุติ (๒) มยห สนตีก เปเสตี เวเคน อิมสมี่ จาเน อุปปาท สมปิณเฑธตติ สพพ
มงคสการ สชเซตวา คามิกเสฎจิสส สาสน เปเสตวา สมปฏิจณาเปตวา สพพสตน
มงคกิริย นิฎจาเปตวา โกสมพิกเสฎจิสส ปณณ ปหิณิ มยา ตูเมหหิ ปหิตปณเณ สาสน
สตุวา อิทยจ อิทยจ กตุนติ ฯ

เสฎจี้ ต สาสน สตุวา อคคิททุโฆ (๓) วีย อิทานิ นฎโจมหิตี จินตนวนเสน
โลहितปกขนทิกโรคิ ปตวา เยน เกณจิ ต อุปาเณน ปกโกสาเปตวา (๔) มม สนตคสส
อสสามิกั กริสสามิติ มงคสส นิฎจิตกาลโต ปฎจาย กสมา มยห ปตุโต พหิ
โหติ สีม อากจณตติ สาสน เปเสตี ฯ สาสน สตุวา (๕) กุมารเ คนตุ อารทเช (๕)
เสฎจิชิตา จินเตตี อัย พาโล ม (๖) นิสสาย (๗) อัย สมปตติ ลทฐาติ (๗) น
ชานาติ ชงกิลจิกตวา อิมสส คมนปฏิพาหนุปายิ กาคู วฎฎตีติ ฯ ตโต น อหา
กุมาร มา อติเวเคน คจณาหิ (๘) (๘) กุลคามิ คจณนเตน (๘) นาม อตุตโน ปริวจัน
กตวา คนตุ วฎฎตีติ ฯ

- # ๑. ส. ม. ย. ม. ฯ ๒. ม. อานตุ ฯ ๓. ม. อคคิททุโฆ ฯ ๔. ม. ปกโกสิตวา ฯ
- # ๕. ส. กุมารโ คนตุ อารทโ ฯ ๖. ส. ต. ฯ ๗. ม. อิม สมปตตี อตตุณติ ฯ
- # ๘. ส. อติเวคายิ ฯ ม. อติเวเคน คจณาหิ ฯ ๘. ส. ม. คจณาหิ กุลคามิ คจณนเตน ฯ

โกสมพิกเสฏฐีปี ตสส จิรายนภาว์ ฌตฺวา ปุณ สาสนั ปหิณิ กสมมา
 เม ปตุโต จิรายติ อหิ โลहितปกฺขนุทิกโรคั ปตุโต ชีวนุตเมว มั อากนตฺวา
 ทฏฐุ วฏฐิตีติ ฯ ตสมึ กาลเ เสฏฐีชีตา ตสส อารโเจติ น เอโส ตวปีตา
 ตวั ปน ปีตาคิ สลยณั กโรสิ ฯ เอส ตว มารณตฺถาย กมฺมุนตฺติกสฺส ปณณั ปหิณิ
 อหิ ตั ปณณั อปนตฺวา อลยณั สาสนั ลิชิตฺวา ตว เอตั สมปตฺตี อฺปฺปาทยี ฯ เอส ตั
 อปฺตตฺ (๑) กริสฺสามติ ปกโกสติ เอตสฺส กาลกิริยั อากเมหิติ ฯ อตสฺส (๒)
 ธรรมานน อกนตฺวา ตสส ทุพฺพลภาว์ (๒) สฺตฺวา โกสมพินคริ อคมาสิ ฯ เสฏฐีชีตาปี
 ตสส พหิเยว (๓) สลยณั อทาสิ ตวั ปวิสฺนุโต สกฺลเคเห ตว อารกฺขั จเปนุโตว
 ปวิสฺสตี ฯ สยัปี เสฏฐีปฺตฺเตน สทฺธิเมว ปวิสิตฺวา อฺโภ หตฺเถ อุกฺขิปิตฺวา
 โรทฺนตี วิย หุตฺวา อนุชการกฺฏจฺจเน นิปฺนนกสฺส เสฏฐีสฺส สนตฺกั กนตฺวา
 สีเสเนว ททยั ปหริ ฯ โส ทุพฺพลตฺถาย เตเนว ปหาเรน กาลมกาสิ ฯ

กฺมาโร ปิตุ สรริริกฺจจ กตฺวา ตฺเมห มหาเสฏฐีสฺส มั สกปตุโตติ (๔) วทถาติ
 ปาทมฺลิกานั ลยจั อทาสิ ฯ ตโต สตฺตเม ทิวเส ราชา เสฏฐีจฺจจฺจจฺจจ อเอกั ลทฺฐุ
 วฏฐิตีติ เสฏฐีสฺส

๑. กตฺถจ. ตว อปฺตตฺตตฺ ฯ ๒. ส. ม. ย. ธรรมานกสฺเสว กาลกตฺถาว์ ฯ

๓. ส. เสฏฐีชีตาปีสฺส ปเคว ฯ ๔. กตฺถจ. ปตุโตติ ฯ

สप्तตนิปุตตภาว (๑) ชานาถาติ เปเสติ ฯ เสฏฐิปาตมูลิกา รณโธ เสฏฐิสฺส
สप्तตภาว กถียีสฺ ฯ ราชา สาธุติ สมปฏิจฺฉิตฺวา ตสฺส เสฏฐิภูจจัน อทาสี ฯ โส
โฆสกเสฏฐิ (๒) นาม ชาโต ฯ อถ นํ ภริยาอาห อยฺยปุตฺต ตฺวปี อวชาโต มยฺปิ
ทุกคตฺกเถ นิพฺพตฺตา ฯ ปุพฺเพ กตฺกสฺสวเสน ปน เอวรूपิ สมปตฺตี ลภิมฺหา อรฺุณาปี
กฺุสลํ กฤษฺสามาติ ฯ โส สาธุ ภาทฺเทติ สมปฏิจฺฉิตฺวา เทวสิทํ สหสฺสํ วิสฺสขฺเขตฺวา ทานํ
ปฏฺจเปตี ฯ

ตสฺมี สมเย ตาถํ ทฺวินนํปี ชนानํ ขุขฺขตฺตรา (๓) เทวโลกโต จวิตฺวา
โฆสกเสฏฐิสฺส เกเห ชาติยา กุจฺฉิตฺมี ปฏฺิสนฺธิ คณฺหิ ฯ สา ชาตกาเถ ขุขฺขา
อโหสิตี ขุขฺขตฺตราเตววสฺสา นามํ อํสุ ฯ สามาวตฺปี เทวโลกโต จวิตฺวา
ภทฺทวตฺติยรฺุจ [๔] ภทฺทวตฺติยเสฏฐิสฺส เกเห ปฏฺิสนฺธิ คณฺหิ สามาติ (๕)
นามํ อํสุ ฯ อปรภาเค ตสฺมี นคเร ฉาตกภยํ (๖) อฺุปฺขชฺชิ มนฺุสฺสา ฉาตกภยภิตา
เยน วา เตน วา กจฺฉนฺติ ฯ ตทา อยฺ ภทฺทวตฺติยเสฏฐิ ภริยาย สทฺธิ มนฺุเตติ ภาทฺเท
อิมฺสฺส (๗) ฉาตกภยสฺส อนฺโต น ปญฺญาติ โกสมฺพินคเร
อมฺหากํ สหายกสฺส โฆสกเสฏฐิสฺส สนฺติกํ กจฺฉาม น โส อเมห
๑. ส. สกปุตฺตภาว ฯ ๒. ส. โฆสิตเสฏฐิ ฯ ๓. ม. ขุขฺขตฺตราเตววสฺสา ฯ
๔. ส. ม. ย. เอตถนตเร ภาทฺทियนคเรติ ทิสฺสติ ฯ ๕. ม. สามาติสฺสา ฯ
๖. ฐมฺมปทฺฐกถายํ ปน อหิวาตฺกโรโคติ ทิสฺสติ ฯ ๗. ม. อิมฺสมิ ฯ

ทิสวา สมบุษชิสตตีติ ฯ ตสส กิร โส เสฏฺฐิ อทิฏฺฐสหายโก อโหสิ ตสฺมา
เอวมาห ฯ โส เสสธนํ นิวตฺตาเปตฺวา ภริยญฺจ ชีตฺรญฺจ คณฺหิตฺวา
โกสฺมพินฺครสฺส มคฺคํ ปฏิปชฺชิตฺวา เต ตโยปี อนฺตรามคฺเค มหาทฺกขํ อนฺุภวนฺตา
อนฺุพุเพน โกสฺมพี ปตฺวา เอกาย สาลาย นินวํ อํกํสุ ฯ

โฆสกเสฏฺฐิปี โข อตฺตโน จมฺรทฺวาเร กปนฺททฺธิกวนิพฺพกยาจกานํ มหาทานํ
ทาเปตี ฯ อถายํ ภทฺทวตฺติยเสฏฺฐิ จินฺเตสิ น สกฺกา อเมฺหิ อิมินาว กปนฺเวเสน
สหายกสฺส อตฺตานํ ทสฺเสตฺถุ สรีเร ปากติเก ชาเต สฺนินฺวฏฺฐปารฺฐตา เสฏฺฐิ
ปฺสฺตีสฺสามาติ ฯ เต อุโกปี ชีตฺริ โฆสกเสฏฺฐิสฺส ทานคฺคํ ปหิณฺตีสุ ฯ สวา อตฺตโน
ภตฺติ อหฺรณฺตถาย ภาชนํ กเหตุวา ทานคฺคํ คณฺตฺวา เอกสฺมี โอกาเส ลชฺชฆมานรฺูปา
อฏฺฐาสิ ฯ ตํ ทิสฺวา ทานกมฺมิโก จินฺเตสิ เสสชฺนา (๑) สมฺมุขภูจฺจาเน เกวภูฏา
มจฺฉํ วิโลปนฺตา (๒) วีย มหาสทฺทํ กตฺวา คณฺหิตฺวา กจฺฉนฺติ อัย ปน ทาริกา
กุลชิตฺตา ภวิสฺสติ อุปฺธิสมฺปทาปีสฺสา อตฺถิติ ฯ

ตโต นํ อหา ตฺวํ อมฺม กสฺมา เสสชฺโน วีย คณฺหิตฺวา น กจฺฉสีติ ฯ
ตาคฺค เอวรฺูปี สมฺพาธภูจฺจันํ กิณฺติ กตฺวา ปวิสฺสสามีติ ฯ (๓) อมฺม กติ ปน ชนา
ตุเมฺหติ ฯ ตโย ชนา

๑. กตฺถจฺ. อิมे ชนา ฯ ๒. ม. มจฺฉวิโลเป ฯ ๓. ม. ปวิสฺสามีติ ฯ

ตาตาดิ ๑ โส ตโย ภตตปิณเฑ อทาสี ๑ สทา ตั ภตตึ มาตาปีตุนัน อทาสี ปีตา ทีฆรตตึ
 ฉาตกขมตโต (๑) อติเรกั ภูณชิตฺวา กาลมกาสี ๑ สทา ปุณทิวเส คนฺตฺวา เทวเยว
 ภตตปิณเฑ คณฺหิ ๑ ตัทิวสั เสฏฺฐิภริยา ภตฺเตน จ กิถนฺตตาย เสฏฺฐิโน จ มรณโสเกน
 รตฺติภากสมนฺนฺตเร กาลมกาสี ๑ ปุณทิวเส เสฏฺฐิฉีตา เอกเมว ภตตปิณเฑ คณฺหิ ๑
 ทานกมฺมิโก ตสฺสา กิริยั อุปรารตฺวา อมฺม ตยา ปจฺมทิวเส ตโย ปิณเฑทา คหิตา
 ปุณทิวเส เทว อชฺช เอกเมว คณฺหสิ ๑ กิ นฺ โข การณฺนฺติ ปุจฺฉิ ๑ สทา ตั การณฺ
 กเถสิ ๑ กตรคามวาสีโน ปน อมฺม ตฺเมหฺติ ๑ สทา ตัปี การณฺ นิปรฺเทศโต กเถสิ ๑
 อมฺม เอวั สนฺเต ตฺวั อมฺหากั เสฏฺฐิฉีตา (๑) นาม อโหสิ มยฺหฺลจ อณฺณา ทาริกา
 นตฺถิ ตฺวั อิตฺ ปุญฺจาย มม ฐีตา อมฺมาติ ตั ฐีตรั กตฺวา คณฺหิ ๑

สทา อุญฺจาย สมฺภูจาย ทานกฺเค มหาสทฺทึ สฺตฺวา กสฺมา อัยฺ ตาต
 อุจฺจาสทฺทมฺมหาสทฺโทติ อาห ๑ อมฺม มหาชนสฺส อนฺตเร นาม อปรฺสทฺทึ กาคต
 น สกฺกาติ ๑ อหเมตฺถ อุปรายฺ ชานามิ ตาตาดิ ๑ กิ กาคุ วัณฺณตฺติ อมฺมาติ ๑ สมฺนฺตา
 วตี กตฺวา เทว ทฺวารานิ โยเชตฺวา อนฺโต ภาชนานิ จปาเปตฺวา เอเกน ทฺวารเณ
 ปวิสิตฺวา ภตตึ คณฺหิตฺวา เอเกน

๑. ม. ฉาตกตฺตา ๑

ทวารณ นิกขมนัน กโรธ ตาตาดิ ฯ โส สาธุ อมมาติ ปุนทิวส โต ปฏุจาย
ตถา การลสิ ฯ ตโต ปฏุจาย ทานคัคิ วุปสมัน (๑) วิย สนนินินนสททำ อโหสิ ฯ

ตโต โฆสทเสฏฐิ ปุพเพ ทานคคสมิ อัจจาสททำ มหาสททำ สุตวา ตทา
ต อสุณนโต ทานกมมิกิ ปกโกสาเปตวา ปุจนิ ตวั อชช ทาเปสิติ ฯ ทินัน
อยยติ ฯ อถ กสุมมา ปุพเพ วิย ทานคเค สทโท น สุยยตีติ ฯ อมม อยย
เอกา เม ชีตา อตถิ อหิ ตาย กถิตอุปายะ จตุวา ทานคัคิ นิสสททหมกาสินติ ฯ
ตว ชีตา นาม นตถิ กุโต เต ชีตา ลทฐาติ ฯ โส วณเจตุ อสทกญเญยภวาณ
เสฏฐิสส สพพิ ชีตุ อากมนวิธานิ กเถสิ ฯ กสุมมา ปน โภ ตวั เอวรूपิ ภารिय
กมม อกาสิ ตวั เอตตคิ อทฐานิ มม ชีตริ อตตโน สนนิกะ วสมานัน นาโรเจสิ
เวเคน ต อมหากิ เคเห อาณาเปหิติ ฯ โส ตสส วณัน สุตวา อกามโต (๒)
อาณาเปสิ ฯ ตโต ปฏุจาย เสฏฐิ ต ชีตุจจาเน จเปตวา ชีตุ สกการิ กโรมีติ
อตตโน สมานชาติเกหิ กุเลหิ ชีตุ สมานชาติวสุทานิ (๓) ปญจ กุมาริกสทานิ
ตสสา ปริวารมกาสิ ฯ

อถกทิวส อุเทโน ราชาน นกริ (๔) อนุสญจรรนโต ต
๑. ส. ปกฐุปนั ฯ ม. ปทุมสุสรุ ฯ กตถจิ. ฐุปสรุ ฯ ๒. ม. ย. อกามโก ฯ
๓. ส. ม. ย. สมานวายน ฯ ๔. ม. นกร ฯ

สามาวตี ตาหิ กุมาริหิ ปริวาริตํ กิพมานํ ทิสฺวา กสฺสายิ ทาริกาติ ปุจฺฉิตฺวา
 โฆสกเสฏฺฐิสฺส ชีตาติ สุตฺวา อสฺสามิกภาวํ ปุจฺฉิ ฯ ตโต อสฺสามิกภาเว กถิตะ
 คจฺฉนฺต เสฏฺฐิโน กถึ ตุมฺหากํ ชีตรํ ราชา อิจฺฉตีติ ฯ ตํ สุตฺวา เสฏฺฐิ อมฺหากํ อถฺว
 ทาริกา นตฺถิ เอกชีติกํ สປฺปติวาเสน (๑) ทาคู น สกฺโกมาติ ฯ ราชา ตํ กถึ สุตฺวา
 เสฏฺฐิณจ ภริยณฺจ พหิ กตฺวา สกถเคหํ ลณฺณาเปสิ ฯ สามาวตี พหิ กิพิตฺวา
 อากจฺฉนฺตี มาตาปิตโร พหิ นิสินฺนเก ทิสฺวา อมฺม ตาต (๒) กสฺมา อิช นิสีทถาติ
 อาท ฯ เต ตํ การณํ กถยีสฺสุ ฯ อมฺม ตาต (๒) กสฺมา ตุมฺเห อิมํ ปฏฺวิจฺฉนํ ราชานํ
 น วเทถ (๓) มม ชีตา สປฺปติวาเสน (๑) วสนฺตี เอกิกา วสิตู น สกฺขิสฺสตี สจฺจสฺสา
 ปริวารา ปณฺจสตา กุมาริโย วสาเปถ เอวํ วสตีติ ฯ อิทานิปี เอวํ กถาเปถ
 ตาตาติ ฯ สาธุ อมฺม มยิ ตว จิตฺตํ น ชานิมฺหาติ อาท ฯ (๔) เต (๕) ตถา กถยีสฺสุ ฯ
 ราชา อุตฺตริตฺรํ ปสิทิตฺวา สหสฺสํปี โหตุ สพฺพา อานถาติ อาท ฯ อถ นํ
 ภาทฺทเกน นกฺขตฺตมฺหุตฺตเกน ปณฺจมาตุคามสตปริวาริ ราชกหิ นยีสฺสุ ฯ ราชา ตา
 ปณฺจสตาปี ตสฺสาเยว ปริวาริ กตฺวา อภิเสกํ กตฺวา เอกสฺมี ปาสาเท วสาเปสิ ฯ
 # ๑. สี. สປฺปติวาเส ฯ ม. สປฺปติวาเส ฯ ๒. ม. อมฺมตาตา ฯ ๓. สี. น ชานตฺถ ฯ
 ม. น ชานถ ฯ ๔. สี. ม. วตฺวา ฯ ๕. สี. เตติ ปทํ นตฺถิ ฯ

เดณ จ สมเยน โกสมพิย โฆสทเสฏฐิ กุกกุฏเสฏฐิ ปาวาริกเสฏฐิจติ
เสฏฐิโนว ตโย ชนา อณุมณณัม สหายกา โหนติ ฯ เต ตโยปิ ชนา ปญจสเส ตาปเส
ปฏิกคคณติ ฯ ตาปสาปี จตฺตารโ มาเส เตสฺ สนฺติเก วสิตฺวา อฏฺฐ มาเส หิมวนฺเต
วสนฺติ ฯ อเถกทิวสฺ เต ตาปสา หิมวนฺตโต อากจฺจนฺตมา มหาณฺตาร ปิปาสิตา (๑)
กิลนฺตา เอกํ มหนฺตํ วฏฺฐรฺกขํ ปรตฺวา (๒) ตตฺถ อธิวฏฺฐาย เทวตฺย สนฺติกา
สงฺกหํ ปจฺจาสีสนฺตา นิสฺสีทิสฺส ฯ เทวตา สพฺพาลงฺการวิภูติตํ หตฺถํ ปสาเรตฺวา เตสฺ
ปานียปानกาทีนํ ทตฺวา กิลมถํ ปฏฺวิโนเทสิ ฯ เต ตาย อานฺุภาเวน วิมฺหิตา ปุจฺฉีสิ กิ
นฺุ โข เทเวเต กมฺมํ กตฺวา ตยา อัย สมฺปตฺติ ลทฺธาติ ฯ เทวตา อห โลกํ พุทฺโธ
นาม ภควา อุปฺปนฺโน โส เอตฺรหิ สาวคฺคิยํ วิหฺรติ ฯ อนาถปิณฺฑิกิโก คหฺปติ ตํ
อุปฺภูทฺติ ฯ โส อุโปสถทิวเส อตฺตโน ภตฺตเวตฺตณเมว ทตฺวา อุโปสถํ การาเปติ ฯ
อถาหิ เอกทิวสฺ มชฺฌนฺติเก (๓) ปาตฺราสจฺจาย อุปกโต ฯ (๔) กิลฺยจิ ภตฺติกมฺมํ
กโรนฺตํ อทิสฺวา (๔) อชฺช มนฺุสฺสา กสฺมา กมฺมํ น กโรนฺติตฺติ ปุจฺฉีสิ ฯ ตสฺส เม
ตมคฺคํ อโรเจสิ ฯ อถาหิ เอตทโวจํ อิทานิ อุปฺพตฺตทิวโส คโต สกฺกา นฺุ โข
อุปฺพตฺตอุโปสถํ (๕) กาทฺนฺติ ฯ

- # ๑. ม. ย. ตลิตา ฯ ๒. ส. ม. ย. วฏฺฐรฺกขํ ปรตฺวา ฯ ๓. ม. มชฺฌนฺทิกิเก ฯ
- # ๔. ส. กิลฺยจิ ภตฺกํ กมฺมํ อกโรนฺตํ ทิสฺวา ฯ ม. กิลฺยจิ กมฺมํ กโรนฺตํ อทิสฺวา ฯ
- # ๕. กตฺถจิ. อุโปสถํ ฯ

ตโต เสฏฐิสฺส ปฐเวทตว (๑) สกกา กาคุนฺติ อหํสฺส ๑ (๑) สวหํ อปฺพทตทิวถํ
อโปสถํ สมทิตฺตว ตทเหว กถํ กตว อิมํ สมปฺตตี ปฐลภินฺติ ๑

อถ เต ตาปสา พุทฺโธ กิร อฺปนฺโนติ สลฺลชาตปิตฺตปาโมชฺชา ตโต
สวตฺถี คนฺตูกามา หุตวปิ พหุปรการา โน อฺปฐจกเสฏฐิโน เตสํปี อิมมตฺถํ
อาโรเจสฺสามาติ โกสมฺพี คนฺตว เสฏฐิหิ กตสกกการพหุมานา ตทเหว มยํ
กจฺจมาติ อหํสฺส ๑ กิ ภนฺเต ตฺริตตถ นนฺ ตุมฺเห ปุพฺเพ จตฺตาริ ปญจ
มาเส วสิตฺว กจฺจถาติ วุตฺตา ตมปวตฺตี (๒) อาโรเจตฺถ ๑ เตนหิ ภนฺเต สพฺเพ (๓)
กจฺจมาติ จ วุตฺเต กจฺจาม มยํ ตุมฺเห สณฺธิกํ อากจฺจถาติ สวตฺถี คนฺตว
ภควโต สนฺติเก ปพฺพชิตฺวา อรหตฺถํ ปาปฺณิสฺส ๑

เตปี เสฏฐิโน ปจฺจมา ปญจสตสกกฺกปริวารา (๔) สวตฺถี คนฺตวา เขตวนโต
อวิทฺฐฐจฺจเน ขนฺธวารี พนฺธิตฺวา สตถฺ สนฺธิกํ คนฺตว ปญจปติฐฺจิเตน
วนฺทิตฺวา เอกมณฺถํ นิสิตฺถิสฺส ๑ สตถฺ เตสํ จริยวเสน ฐมฺมํ เทเสสิ ๑ เทสนาปริโยसान
ตโยปี โสตาปตฺติผล ปติฐฺจาย สวตฺตนาถ นิมนฺเตตฺวา ปุณฺทิวเส พุทฺธปฺมุขสฺส
ภิกฺขุสํฆสฺส มหาทานํ ทตฺวา เตเนว นียาเมน

๑. ส. สกกา กโรตฺติ อหํสฺส ๑ ม. สกกา กาคุนฺติ อห ๑ ๒. ม. ตํ ปวตฺตี ๑

๓. ม. สเหว ๑ ๔. ม. ปญจสตปญจสตสกกฺกปริวารา ๑

กาลัม มม ชีตุ รูปสมปตติยา สทิสั ทารกัม ปรีเยสนโต จรามิ รูปสมปตติยา จ
 สติปี เอวรूपั คหิตปพพชชเมว ปตฺเถมิ (๑) อัย โข ปน ปพพชิตโต อภิรุโป ทสฺสนิโย
 มม ชีตุเยว อนฺจฺฉวิโกติ เวเคน เคหิ อคมาสิ ฯ ตสฺส กิร พุราหุมนฺสฺส ปุพฺเพ เอโก
 ปพพชิตวโส อตฺถิ เตนฺสฺส ปพพชิตเมว ทิสฺวา จิตฺตํ นมตี ฯ โส พุราหุณฺณี อามนฺเตสิ
 ภาทเท (๒) (๓) เอวรूपั ปพพชชั ปฏฺฐเสถี มยา โข ปน (๓) เอวรूपั ปพพชิตโต นาม น
 ทิฏฺฐปฺพุโป สุวณฺณวณฺโณ (๔) พุราหุณฺณโณ มม ชีตุเยว อนฺจฺฉวิโก สิขั
 เม ชีตริ อลงฺกโรหิตี ฯ พุราหุณฺณิยา ชีตริ อลงฺกโรนฺติยาวิ สตุถา อตฺตโน
 ทิฏฺฐจฺจฺจฺจฺจฺจ (๕) ปทเจตฺติยานิ ทสฺเสตฺวา อนฺโตนฺคริ ปาวิสิ ฯ

อถ พุราหุณฺโณ พุราหุณฺณิยา สทฺธิ ชีตริ คเหตฺวา ตั จานั อากจฺฉนฺโต
 คามั ปวิฏฺฐกาเล อากตฺตฺตา อิตฺโต จิตฺโต จ โอลเณนฺโต ทสพลั อทิสฺวา พุราหุณฺณิ
 ปรีภาสตี ตว การณฺภทฺทกั (๖) นาม นตฺถิ ตยิ ปปญฺจํ กโรนฺติยาวิ โส ปพพชิตโต
 นิกฺขมิตฺวา คโตติ ฯ พุราหุณฺณ คโต ตาว โหตุ กตฺรทิสภาเคน คโตติ ฯ อิมินา
 ทิสภาเคนาติ สตุถุ คตฺถจฺจฺจฺจฺจ โอลเณนฺโตวิ ปทเจตฺติยานิ ทิสฺวา ภาทเท อิมานิ
 # ๑. ม. ปตฺเถสิ ฯ ๒. ม. ภาทเท มยา ฯ ๓. ม. อิเม ปาจา นตฺถิ ฯ กตฺถจฺ. เอวรूपั
 ปพพชชั ปตฺเถมิ อหิ โข ปน ฯ ๔. ส. พุราหุณฺณิ ฯ ๕. ม. ยฺ. จิตฺจฺจฺจฺจฺจ ฯ
 # ๖. ส. ม. การณฺ ภทฺทกั ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปาตวณณา หน้า ๕๘๔

พราหมณ์ อปสาเทตวา อัย โส ปุริโสติ หฎฐปหฎฐโ ทสพลสฺส ปุโรโต จตฺวา
โก ปพฺพชิต อหํ ปาโตว ปฎฺฐาย ตํ ปริเยสนฺโต จรามิ อิมสฺมี ชมฺพุทฺธิเป มม ชิตฺยา
สมานรฺูปาอิติ นาม นตฺถิ ปุริโสปี ตยา สทฺฐี สมานรฺูป นาม นตฺถิ มม ชิตฺริ ตฺยหํ
โปสนตฺถาย ทมฺมิ คณฺหาหิ นนฺติ อาห ๑ อถ นํ สตฺถา อหํ พฺราหมณ กามสฺสคฺวาสิโย (๑)
อตุตฺมรฺูปชรา นานาวณฺณํ กถํ กถนฺติโย มม ปโลกนตฺถเมว (๒) อากนฺตฺวา สนฺติเก
จิตา เทวชิตาปี น อิจฺฉี กิมงฺกํ ปน อิมํ คณฺหิสฺสามิตี วตฺวา อิมํ
กาถมาห

ทิสฺวาน ตณฺหํ อรฺติณฺจ รากิ (๓)

นาโหสิ ฌนฺโท อปี เมถฺนสฺมี

กิเมวิทํ มุตฺตกริสปฺณณํ

ปาทาปี นํ สมฺมุสฺสิตุํ น อิจฺเจติ ๑ (๔)

มาคณฺชียา จินฺเตสิ อนตฺถิเกน นาม อถนฺติ วุตฺตเยว วฎฺฐติ ๑ อัย ปน
มม สริริ มุตฺตกริสปฺณณํ นาม กตฺวา ปาทาปี นํ สมฺมุสฺสิตุํ น อิจฺเจติ อโวจ
เอกํ อิสฺสรียฎฺฐานํ ลกฺษณํ สตฺถเมว (๕) ปสฺสิสฺสามิตี อาฆาตํ พนฺธิ ๑ สตฺถา ตํ
๑. ม. กามคฺวาสินิโย ๑ กตฺถจ. กามสฺสคฺวาสิโน ๑ ๒. กตฺถจ. โปสนตฺถเมว ๑
๓. ม. อรฺตี รคณฺจ ๑ ๔. บ. ส. ๒๕/๔๑๖/๔๕๗ ๑ ๕. ส. อนตฺเมวสฺส ๑
ม. ย. อนตฺรเมวสฺส ๑

อมนตีกตวา จริยวเสน พุราหุมนตสฺส ชมมเทศนํ อารภิฯ เทสนาปริโยसानะ อุโกปี
ชายปติกา อนาคามีพละ ปติภูจาย อิทานิ อมฺหากํ ชรราวาเสน อตฺโถ นตฺถิตี ชีตฺริ
มาคณฺหิยํ จูฬปีตฺริ สมฺปฏฺิจฺจนาเปตฺวา อุโกปี ปพฺพชิตฺวา อรหตฺตํ ปาปฺณิสฺสุฯ
อด ราชชา อุเทโน จูฬมาคณฺหิเยน สทฺธิ โวหารํ กตฺวา มาคณฺหิยทาทิกํ
ราชานุกาเวน เคหํ อาเนตฺวา อภิสกํ กตฺวา ตสฺสา ปญฺจมาตฺตุคามสฺตปรีวาราย
วสนตฺถํ (๑) วิสฺสุ ปาสาทํ อทาสีฯ

สฺตถาปี โข อนุปฺพุเพน จาริกํ จรฺนฺโต โกสมฺพินฺครํ สมฺปาปฺณิฯ เสฏฺฐิโน
สฺตถุ อากมฺนํ สฺตฺวา ปจฺจुकฺกมฺนํ กตฺวา ปญฺจปติภูจิตฺเณ วนฺทิตฺวา เอกมฺนตฺตํ
นิตินฺนา ภควนฺตํ เอตทโวจฺจุ อิมะ ภนฺเต ตโย วิหารา ตุมฺเห อุทฺทิสฺส กตา
ปฏฺิจฺคณฺหนะ ภนฺเต วิหาระ จาตฺตุทฺทิสฺส สัมมสฺส สงฺกหตฺถายาติฯ ปฏฺิจฺคเหสิ
ภควา วิหาระฯ เตปี เสฏฺฐิโน สฺตถารํ สุวาตฺนายนํ นิมนฺเตตฺวา อภิวาเทตฺวา
ฆริ อคมฺิสฺสุฯ

มาคณฺหิยาปี โข สฺตถุ อากตภาวํ สฺตฺวา ฉินฺนํภินฺนํเก ชฺตฺเต ปกฺโกสาเปตฺวา
เตสํ ลลฺยํ (๒) ทตฺวา ตุมฺเห สมณฺํ โคตมํ อิมินา อิมินา จ นียาเมน อุกโกสธาคี
วตฺวา อุกฺโขเชสิฯ เต สฺตถุ อนุโตคามํ ปวิสนเวลาย สปริวารํ สฺตถารํ นานาวิเชหิ
๑. สี. ย. วสนตฺถายฯ ม. วสฏฺฐานํฯ ๒. ม. ลลฺยํฯ

อุกโกเสหิ อุกโกสีสุ ฯ आयसुमा आनुतो सदुत्तारि आह गनुते आवरुपे
 อุกโกสนกฺกุจानเน น วสีสุสาม อณฺณํ นคริ कज्जामाति ฯ सदुत्ता आनुत्त ตถาคตา
 นาม อุกฺกุหิ โลกธมฺเมหิ न गमुपनुति อยปี สหุโท सदุตตาหิ นาทิกุมิสฺสตี
 อุกโกสกานฺเขว อุปริ ปตีสฺสตี ตฺวํ มา วิตกุกยตี ฯ เต हि तयो
 นครเสกฺกุจिโน महासुकारेण गकवन्दुं पवेसेत्त्वा महाथानं อํทสุ ฯ เตสि अप्रापरि थानं
 ททनुदानฺเขว มาโส อตีกุมิ อถ เนสํ เอตทโหสิ พุทฺธา นาม สพฺพโลกิ ออนุกมุปมานา
 อุปฺปชฺชนฺติ อณฺเณสปี โอกาสิ ทสฺสามาติ ฯ เต โกสมฺพินครวาสิโนปี ชนสฺส
 โอกาสิ อํกิสฺสุ ฯ ตโต ปกฺกุจาย นาครา วิธิสภาเคน คณสฺภาเคน มหาथานं เทนฺติ ฯ

อถกทิวสํ สดฺดา กิกฺกุสฺสมฺปริวฺโต มาลาการเชกฺกุจกสฺส เคहे นิสีทิ ฯ ตสฺมี
 ขณฺเณ สามาวตฺติยา อุปฺกฺกุจายิกา ชุชฺชุตฺตรา อุกฺกุจ กหาปณฺเณ อาทาย มาลตฺถาย
 ตํ เกหิ อคมาสิ ฯ มาลาการเชกฺกุจโก ตํ ทิสฺวา อมฺม อุตฺตเร อชฺช ตฺยหํ ปุปฺพานิ
 ทาคฺติ ขโณ นตฺถิ อหํ พุทฺธปฺมุขํ กิกฺกุสฺสมํ ปริวฺตีสฺสามิ ฯ (๑) ตฺวํปี ปริเวสนาย
 สหายิกา โหหิ เอวํ อิตฺโต ปเรสํ เวยฺยาวจฺจกรณฺโต มุจฺจิสฺสตีติ (๒) อาห ฯ ตโต
 ชุชฺชุตฺตรา อตฺตนา ลทฺธิ โภชนํ กฺกุชฺชิตฺวา พุทฺธานํ กตฺตคฺเค เวยฺยาวจฺจ
 # ๑. ม. ปริวีสามิ ฯ ๒. ม. มุจฺจิสฺสตีติ ฯ

อกาสึ ๗ สธา สตุถารา อุปนิสินนถาวเสณ กถิตํ ฌมมึ สพุพเมว อุคคณหึ ๗ อนุโมทนํ
ปน สุตฺวา โสตาปตฺติผล ปตฺติฐาสึ ๗

สธา อลฺลเสสุ ทิวเสสุ จตุตาโรว กหาปณเ ทตฺวา ปุปฺพานิ กเหตุวา กจฺจติ
ตสฺมึ ปน ทิวเส ทิฏฺฐสจฺจภาเวน ปฺรสนฺตเก จิตฺตํ อนุปฺปาเทตฺวา สพุเพว
อฏฺฐ กหาปณเ ทตฺวา ปจฺจึ ปฺเรตฺวา ปุปฺพานิ อาทาย สามาวตฺยา สนฺตํ
อกมาสิ ๗ อถ นํ สธา ปุจฺฉิ อมฺม อุตฺตเร ตฺวํ อลฺลเสสุ ทิวเสสุ น พฺหุณิ
ปุปฺพานิ อาหฺรสิ อชฺช ปน พฺหุกาณิ กิณฺโณ ราชธา อุตฺตริตฺรํ ปฺสนฺโนติ ๗
สธา มุสธาเวณ อภพฺพตฺยา อตีเต อตฺตนา กตํ อนิณฺุหิตฺวา สพุพํ กเถสิ ๗
(๑) กสฺมา อชฺช พฺหุณิ อาหฺรสิติ (๑) วุตฺตา จ (๒) เอวมมาห อหํ อชฺช ทสพฺลสฺส
ฌมมึ สุตฺวา อมตํ สจฺจกาเกสิ ตสฺมา ตฺเมห น วณฺเจมิติ ๗ ตํ สุตฺวา อมฺม อุตฺตเร
ตยา ลทฺธํ อมตฌมมึ อมฺหากํปิ เทหิติ สพุพาว หตฺถํ ปฺสาร์ยีสฺสุ ๗ อยฺเย เอวํ
ทาตุํ น สกฺกา อหํ ปน สตุถารา กถิตนฺยาเมณ ตฺเมหํ ฌมมึ เทสิสฺสามิ (๔)
ตฺเมห อตฺตโน โสตฺมฺหิ (๓) ปตฺติ (๓) ฌมมึ ลภิสฺสเถติ ๗ เตนหิ อมฺม อุตฺตเร
กเถหิติ ๗ เอวํ กเถตุํ น สกฺกา มยฺหํ อุจฺจํ อาสนํ ปณฺณวาเปตฺวา ตฺเมห
นิจาสเนสุ นิสฺสึทเถติ อาห ๗

๑. ม. อถ กสฺมา อชฺช พฺหุณิ ปุปฺพานิ อาหฺรสิติ ๗ ๒. สึ. อาหฺริตเถติ
จ วุตฺตา ๗ ๓. ม. เหตุมฺหิ สติ ตํ ๗

ตา ปณจสตาปี อิตถิโย ขุชชุตฺตราย อุจจาสนํ ทตฺวา สยํ นิจาสนํ คเหตุวา
นีสึทิสฺสุ ฯ ขุชชุตฺตรายปี เสกขปฏิสมฺภิทาสฺ จตฺวา ตาลํ ฌมฺมํ เทเสสิ ฯ เทสนาปริโยสานเน
สามาตฺตี เชฏฺฐจิกํ (๑) กตฺวา สพฺพาว โสตาปตฺติมฺเเล ปตฺติฏฺฐหีสฺสุ ฯ ตโต ปฏฺฐาย
ขุชชุตฺตรํ เวยฺยาวจฺจกรณโต อปเนตฺวา ตฺวํ สตฺถ ฌมฺมกถํ สุตฺวา อหริตฺวา อเมห
สาเวหิตฺติ อหํสฺสุ ฯ ขุชชุตฺตรายปี ตโต ปฏฺฐาย ตถา อกาสิ ฯ

กสฺมา ปเนสา ทาสี หุตฺวา นิพฺพตฺตาติ สา กิร กสฺสปทสพลสฺส สาสเน
เอกาย สามณฺเริยา อตฺตโน เวยฺยาวจฺจํ การสิ ฯ เตน กมฺเมน ปณจ ชาติสตานิ
ปเรสํ ทาสีเยว หุตฺวา นิพฺพตฺติ ฯ กสฺมา ปน ขุชฺชา อโหสิตฺติ อนุปฺปนฺเน กิร
พฺพุเช อัย พาราณสิรฺลโย เกเห วสนฺตี เอกํ ราชกฺลุปกํ ปจฺเจกพฺพุชฺ ขุชฺชชาตฺกํ
ทิสฺวา อตฺตนา สหวาสินํ มาตฺคามานํ ปฺรโต ปรีหาสิ กโรนฺตี ขุชฺชากาเรน วิจฺริ ฯ
ตสฺมา ขุชฺชา หุตฺวา นิพฺพตฺติ ฯ กิ ปน กตฺวา सा ปณฺณวณฺตี (๒) ชาตฺตาติ อนุปฺปนฺเน
พฺพุเช อัย พาราณสิรฺลโย เกเห นิพฺพตฺติตฺวา วสนฺตี อฏฺฐ ปจฺเจกพฺพุเช ราชเกหโต
อุณฺหปายาสสฺส ปฺริเต ปตฺเต คเหตุวา กจฺจนฺเต ทิสฺวา เอตฺถ จเปตฺวา กจฺจถ
ภนฺเตติ อฏฺฐ สุวณฺณกฏฺเเก โอมุณฺจิตฺวา อทาสี ฯ ตสฺส กมฺมสฺส

๑. ม. เชฏฺฐจิกํ ฯ ๒. ส. ย. สปฺปณฺณา ฯ

นึสนนุเทน ปณณวนนุตี หุตุวา นึพพตตี ๑

อถโฆ ตา สามาวตึยา ปรีวารา ปณณจสตา อิตถึโย ปฏึวึทฐสจจาปี สมนานา
รณโย อสุทฐภวณ กาลน กาลึ สตุถุ สนุตึกึ คณตุวา พุทฐทสสนึ น
ลณนุตี ๑ ตสุม่า ทสพเล อนนุตรวึถึ ปฏึปนเน วาตาปานesu อปโปหนุเตสุ อตุตโน
อตุตโน คพภesu ฉึททำ กตุวา เตหึ โอลเกนุตี ๑ อถกทิวสึ มาคณญึยา อตุตโน
ปาสาทลโต นึกขมิตวา จงกมมานา ตาสึ วสนนุจัน คณตุวา คพภฉึททำ ทึสุวา
กิมินนุตี ปุจฉิตวา ตาหึ ตสสา สตุถึริ พุทฐาฆาฏึ(๑) อฆานนุตีหึ สตุถา
อิมึ นครึ อากโต มยึ เอตุถ จตุวา สตุถารึ ปสสาม เจว ปุฆเม จาตี วตุเต(๒)
อึทานึสสุ กตุตพพิ ฆานึสสามึ อึมาปี ตสสุ อปฏุจายึกา อึมาสึปี กตุตพพิ
ฆานึสสามึตี จินเตตุวา คณตุวา (๓) รณโย อาโรเจตี (๓) มหาราฆ สามาวตึมึสสุگانึ
พหึทฐา ปฏุจนา อตุถึ กตึปาหาवसानेव (๔) เต ชีวึตึ มาเรสสนุตีตี (๕) สามาวตึ
สปรีวารา ตุมะหสุ สึเนหึ วา เปมึ วา น กโรตี สมนึ ปน โคตมึ อนนุตรวึถึยา
คจณนุตึ ทึสุวา วาตปานesu อปโปหนุเตสุ ตานึ ฆณเตตุวาปี โอลกาสึ กตุวา
โอลเกนุตีตี อหา ๑ ราฆา น ตา เอวรूपึ กรึสสนุตีตี น สททหึ ๑ ปุณ วตุเตปี น
สททหึเยว ๑ อถ

๑. ม. พุทฐาฆาตตี ๑ ๒. ม. เอตุถนุตเร อึทานึสสุ กตุตพพิ ฆานึสสามึตี ทึสสุตี ๑

๓. ม.รณณา สทฐึ รโหคตกาเล ๑ ๔. ม. กตึปาเหเนว ๑ ๕. ม. มาเรสสนุตี ๑

นํ ติกขตฺตํ วุตฺเตปี อสทฺทหนฺตํ สเจ น สทฺทหฺติ ตาสํ วสนญฺจํ
คนฺตฺวา อุปฺชาเรหิ มหाराชาติ อห ๑ ราชา คนฺตฺวา กพฺเภสุ ฉิทฺทํ ทิสฺวา
อิทํ กิณฺติ ปุจฺฉิตฺวา ตสฺมี อตฺเต อาโรจิตฺ ตาสํ อกฺขมฺิตฺวา กิณฺจ อวตฺวา
ฉิทฺทานิ ปิททาเปติ ๑ ราชา ตโต ปญฺจาย ตาสํ ปาสาเท ฉิทฺทกฺขาลวาทปานานิ
(๑) ถกาเรติ ๑

สา เตน การณน ราชานํ โกเปตฺตํ อสกุโกนฺติ เทว เอตาสํ ตุมฺเหสุ
เปมํ อตฺถิ วา นตฺถิ วาติ ชานิสฺสาม อญฺจ กุกฺกุญฺเญ เปเสตฺวา ตุมฺหากํ อตฺถาย
ปจาเปถาติ อห ๑ ราชา ตสฺสา วจันํ สุตฺวา อิมํ ปจิตฺวา เปเสตฺติ สามาวตฺติยา
อญฺจ กุกฺกุญฺเญ ปหิณฺติ ๑ โสตาปนฺนา อริยสาวิกา ชีวฺมานํ กุกฺกุญฺเญ ก็ ปเจสฺสติ
อลนฺติ วตฺวา ปฺน (๒) หตฺถนปี สฺสิตฺตํ น อิจฺฉิ ๑ มาคณฺฑิยา โหตฺมหาราช
เอเตเยว กุกฺกุญฺเญ สมณฺสฺส โคตฺมสฺส ปจฺนตฺถาย เปเสหิตี ๑ ราชา ตถา อกาสิ ๑
มาคณฺฑิยา อนฺตรามกฺเคเยว เต กุกฺกุญฺเญ มาราเปตฺวา อิมํ กุกฺกุญฺเญ ปจาเปตฺวา
สมณฺสฺส โคตฺมสฺส เทตฺติ ปหิณฺติ ๑ สา ตถาสณฺณิภาเวน (๓) ทสพลฺลจฺ อุกฺทิสฺส
ปหิตฺภาเวน ปจิตฺวา ทสพลฺลสฺส เปเสติ ๑ มาคณฺฑิยา ปสฺส มหाराชาติ วตฺวา
เอตฺตถนปี ราชานํ โกเปตฺตํ นาสกฺขิ ๑

๑. ม. อุทฺธจฺฉิทฺทกฺขาลวาทปานานิ ๑ ๒. ม. ย. ปน ๓. ม. ย. เตสํ มตฺภาเวน ๑

อัย ปน อุเทโน ตาสู เอเกกิสสา วสนภูจกถาเน สตุต สตุต ทิวธานี วลี ฯ
 อถายี มากณฺฑิยา เอกิ กณฺหสปปโปตํ เวณฺสปุเพ (๑) ปกฺขิปาเปตฺวา อตุตโน
 วสนภูจกถาเน จเปตี ฯ รมฺโถปิ ยตุถ กตุถจิ กจฺจนฺตสฺส (๒) หตุถิกนฺตวีนํ อาทาเยว
 คมนํ อาจิณฺณํ (๒) ฯ มากณฺฑิยา รมฺโถ อตุตโน สนฺติกํ อากมนกาเล ตํ สปปโปตํ
 อนฺโตวีนายํ ปกฺขิปิตฺวา ฉิทฺทํ ปิททาเปตี ฯ อถ นํ สามาวตฺยา สนฺติกํ คมนกาเล
 มหาราช สามาวตี นาม สมณฺสส โคตมฺสส ปกฺขา ตุมฺเห น คณฺเติ ยงฺกิลฺลิจิ
 กตุวา ตุมฺหากํ โทสมเว จินฺเตติ อปฺปมตฺตา โหธาติ อาห ฯ ราชฯ สามาวตฺยา
 วสนภูจกถานมฺปตฺโต สตุตทาหํ วิดีนาเมตฺวา ปฺน สตุตทาเห มากณฺฑิยาย นิเวสนํ
 อคมาตี ฯ สา ตสฺมี อากจฺจนฺเตเยว กจฺจิ เต มหาราช สามาวตี โอตาริ น
 กเวสตีติ กเถนตี วิย รมฺโถ หตุถโต วีนํ กเหตุวา จาเลตฺวา ก็ นฺ โข
 มหาราช เอตุถ อพฺพนฺตเร วิจรตีติ วตุวา สปปสฺส นิกฺขมโนกาสิ กตุวา อพฺภุมฺเม
 อนฺโต สปปโปติ วีนํ ฉทฺเทตฺวา ปลายิ ฯ ตสฺมี กาเล ราชฯ ปทิตฺตเวพฺวานํ (๓)
 วิย ปกฺขิตฺตโลณํ อุทฺธนํ วิย จ โรเสน (๔) ตฺถุตฺถายนฺโต เวเคน สปริวาริ สามาวตี
 ปกฺโกสธาติ อาห ฯ ราชปฺริสา

๑. ม. เวณฺสปุเพ ฯ ๒. ม. หตุถิกนฺตวีนํ อาทาเยว คมนํ อาจิณฺณํ ฯ

๓. ส. ปทิตฺตํ เวพฺวานํ ฯ ๔. ม. โทเสน ฯ

คณฺตุวา ปกฺโกสึสุ ฯ

สา รณฺโณ กุฑฺธภาวํ ฌตฺวา เสสฺมาตฺตคฺคามานํ สยฺญมฺทาสี ฯ ราชา ตฺเมห
มาเตตฺตกาโม ปกฺโกสฺติ อชฺช ทิวสํ โอทิสฺสเกน เมตฺตาพรณฺเณน ราชานํ ปรธาสี
อาห ฯ ราชา ตา อิตฺถิโย ปกฺโกสาเปตฺวา สพฺพาว ปฏฺิปาฎฺิยา จเปตฺวา (๑) มหาชนน
อาทาย วิสปีตํ กณฺฑํ (๒) สนนฺยฺหิตฺวา ชนน ปฺุเรตฺวา (๓) อญฺฺจาสี ฯ ตสฺมี ขณฺเณ สพฺพาว
ตา สามาวตฺิปปฺมุขา อิตฺถิโย โออิสฺโส เมตฺตํ ฝรึสุ ฯ ราชา กณฺฑํ เนว จิปีตฺุ (๔)
น อปนฺตฺุ สกฺโกติ คตฺเตหิ เสทา มุจฺจึสุ (๕) สรึริ เวชฺติ มุขโต เขโพ สวติ
คเหตุพฺพคณฺฑํ (๖) น ปสฺสตี ฯ อถ นํ สามาวตี กิ มหาราช กิลมสึตี อาห ฯ
อาม เทวึ กิลมามี อวสฺสยา (๗) เม โหหึตี ฯ สาธุ มหาราช กณฺฑํ มหาปจฺวิมุขํ
กโรหึตี ฯ ราชา ตถา อกาสี ฯ สา รณฺโณ หตฺถโต กณฺฑํ มุจฺจตุติ อธิญฺฺจาสี ฯ
ตสฺมี ขณฺเณ กณฺฑํ มุจฺจึ ฯ ราชา ตํขณฺเณว อุกเก นิมุชฺชิตฺวา อากมฺม อลฺลเกโส
อลฺลวตฺุโต สามาวตฺิยา ปาเทสุ ปตฺิตุวา ขม เทวึ มยฺหํ เกทกานเมว วจเนน
อนฺุปรธาเรตฺวา เอตํ กตฺนฺติ อาห ฯ ขมามี เทวตี ฯ สาธุ เทวึ เอตํ ตยา มยฺหํ
ขมิตํ นาม โหตีตี อาห ฯ ราชา

๑. สึ. จปาเปตฺวา ฯ ๒. กคฺถจึ. สลฺลํ ฯ ๓. กคฺถจึ. ปฺุเรตฺวา กคฺตฺวา ฯ ๔. สึ. เนว กณฺฑํ
ปกฺจิปีตฺุ ฯ ๕. ม. มุจฺจนฺติ ฯ ๖. สึ. คเหตุพฺพคณฺฑํ ฯ ๗. ม. อวสฺสเยว ฯ

อิโต ปฏฺจาย ตุมหากํ ยถารุจฺยา ทสพลสฺส ทานํ เทถ ปจฺจมาตฺตํ วิหารํ
คนฺตุวา ฆมฺมกถํ สฺสณาท อชฺชโต (๑) ปฏฺจาย ปรีหารํ ทมฺมิตี ๑ เตนหิ เทว
อชฺชโต ปฏฺจาย เอกํ ภิกฺขุํ ยาจิตฺวา อาเนถ โย โน ฆมฺมํ วาเจสฺสตีตี ๑ ราชา
สत्ถุ สนฺตีกํ คนฺตุวา ยาจนฺโต อาเนนฺนทตฺถเริ ยาจิ ๑ ตโต ปฏฺจาย ตา [๒]
อิตฺถิโย เถริ ปกฺโกสาเปตฺวา สกฺการสมฺมานํ กตฺวา กตฺกตฺตกิจฺจสฺส เถรสฺส
สนฺติเก ฆมฺมํ ปรียาปฺพนฺติ ๑

ตา เอกทิวสํ เถรสฺส อนฺนโมทนาย ปสนฺนา เถรสฺส ปณฺจ อุตฺตราสงฺกสฺตานิ
อํทฺสุ ๑ เถโร กิร ปุพฺเพ ตุนฺนวยกาเล (๓) เอกสฺส ปจฺเจกพฺพุทฺทสฺส เอกาย สฺวฺจฺยา
สทฺธี หตฺถตฺลโจพฺกขณฺท์ (๔) อทาสิ ๑ โส สฺวฺจฺยา ผลเณ อิมสฺมึ อตฺตภาเว มหาปณฺโถ
อโหสิ โจพฺกขณฺทสฺส ผลเณ อิมินาว นียาเมเน ปณฺจสฺตกขตฺตํ ทฺสฺसानิ ปฏฺิลภิ ๑

ตโต มาคณฺฑิยา อณฺณํ กาทพฺพิ อปฺสฺสนฺติ อฺยฺยานํ กจฺฉาม มหาราชาติ
อาห ๑ สาธุ เทวตี จ (๕) รณฺโถ สมฺปฏฺิจฺจิตฺภาวํ ญตฺวา จูพปิตฺรํ ปกฺโกสาเปตฺวา
อาห อมฺหากํ อฺยฺยานํ คมนกาเล สามาวตฺติยา วสนฺนฺจฺฉานํ คนฺตุวา สามาวตี
สปริวาริ อนฺโต กริตฺวา รณฺโถ อาณาคี วตฺวา ทฺวาริ

๑. ม. อชฺช โว ๑ ๒. ม. เอตฺถนฺนเร ปณฺจสฺตาคี ทิสฺสตี ๑ ๓. กตฺถจฺ. ตุนฺนวยกาเล ๑
๔. สฺ. ม. หตฺถตฺลมตฺตํ โจทฺทขณฺท์ ๑ ๕. ม. สว ๑

ปัททิตวา ปลาเสน (๑) ปลิวเจตวา เคเห อคฺคี เทถาติ ฯ มากณฺฑิโย ตสฺสา
 วณฺํ สุตฺวา ตถา อกาสิ ฯ ตสฺมี ทิวเส สพฺพาปี ตา อิตฺถิโย ปุพฺเพ กตฺสฺส
 อูปปีพกมฺมฺสฺสาณฺภาเวน สมฺปาตฺตี อปฺปีตฺ (๒) นาสกฺขีสุ เอกฺปฺปหารเนว
 ภสฺมมฺภูจฺ (๓) วีย ฉายีสุ ฯ ตาสฺ อารกฺขปฺริสา รณฺโณ สนฺตํกํ คนฺตุวา เทว อิทํ
 นาม กรีสุตฺติ อัจจฺกฺขีสุ ฯ ราชฯ เกณ กตฺนฺติ ปฺริเยสนฺโต มากณฺฑิยาย การิตภาวํ
 ฌตฺวา ตํ ปกฺโกสาเปตฺวา ภาทฺเท ภาทฺทกํ ตยา กมฺมํ กตฺมฺยา กตฺตพฺพํ
 กโรนฺติยา อุกฺกฺชา ย สมฺภูจฺชา ย มยฺหํ วจฺช ย ปฺริสกฺกมาณา ฆาติตา ปสนฺโนสฺมิ
 ตฺยฺหํ สมฺปาตฺตี ทสฺสามีติ ตว ฌาตเก ปกฺโกสาเปหีติ ฯ สา รณฺโณ กตฺมํ สุตฺวา
 อณฺฌาตเกปฺปี ฌาตเก กตฺวา ปกฺโกสาเปสิ ฯ ราชฯ สพฺเพสฺส สนฺนิปตฺติภาวํ
 ฌตฺวา ราชงฺกณฺณ คลปฺปมาณฺณสุ อวฺวาณฺณสุ นิขณฺณิตฺวา อฺปฺริ จิตานี สีสานี
 ภินฺทาเปนฺโต มหนฺเตหิ อยนงฺกเลหิ กสาเปสิ ฯ (๔) มากณฺฑิยมฺปิ
 ขณฺฑาขณฺฑิกํ ฌินฺทาเปตฺวา ปฺวปจฺนกฺกฺวาเห ภาชฺชาเปสิ ฯ (๖)

กิ ปน สามาวตฺติยา สปริวาราย อคฺคินา ฉายนกมฺมฺนฺติ ฯ (๖) สากิร
 อณฺุปฺนเน พุทฺธฺเคเหว ปณฺจมาตฺตุคามสฺเตหิ สทฺธิ

- # ๑. ส. ม. ปลาเสน ฯ ๒. ส. ม. ย. อปฺเปตฺ ฯ ๓. ส. ภูสมฺภูจฺ ฯ ม. ย. ภูสมฺภูจฺ ฯ
- # ๔. ส. กสาเปตฺวา ฯ ๕. ส. ปฺวปจฺนกฺกฺวาเห ภาชฺชาเปสิ ฯ ม. ปฺวปจฺนกฺกฺวาเห ปจาเปสิ ฯ
- # ๖. ส. ม. ฉาปนกมฺมฺนฺติ ฯ กตฺถจฺ. ฉายนกมฺมฺนฺติ ฯ

*เล่มที ๑๓ หน้า ๕๘๖

อุตุตรา นนุทมาตา วตุณณา

ปญจเม ฉายีนนุติ ฉานาภรตานัน อูปลาสิกานัน อุตุตรา นนุทมาตา อคคาติ ทสเสติ ฯ
 สตา กิร ปทุมุตตรพุททกาเถ หัศวติยั กุลเคเห นิพพุตตา สตุถุ ชมมกถั
 สุนนุติ สตุถารั เอกั อูปลาสิกั ฉานาภรตานัน อคคกุกาเน จเปนุติ ทิสวา
 อธิการกมมัม กตุวา ตั จานนุตรั ปฏุเจติ ฯ สตา กปุปสตุสหัสสั เทวมนุสเสสุ
 ตัสริตวา อิมสุมั พุทฐุปาเท ราชคชนครเอ สุมนเสฏฐิ นิสุสาย วสนุตตุส
 ปุณณเสฏฐิสุส นาม ภரியาย กุจณิยั ปฏิสนุชั คณหิ อุตุตราติสุสตา นามั
 อักสุ ฯ อเถกสมั นกขตุตมทิวเส ราชคหเสฏฐิ ปุณณั ปกุโกสาเปตุวา อาห ตาต
 ปุณณ นกขตุโต (๒) วา ฯ อูโปสโต วา ทุกคตตุส ก็ กريسตุติ เอวั สนุเตปี วเทหิ ก็
 นกขตุตปริจจยั (๓) คเหตุวา นกขตุตั กิพิสตุสิ พลวโกณจ ฆาลณจ นงคณจ (๔)
 คเหตุวา กريسตุสิติ ฯ มม ภரியาย สทุชั มนุเตตุวา ซานิสุสามิ อຍယาติ ตั (๕)
 ภரியาย อาโรเจติ ฯ เสฏฐิ นาม อຍโย อิสุสโร ตตุส ตยา สทุชั กเถนตุตตุส
 กถา โสภติ ตวั ปน อตุตโน กสิกมมัม มา วิสุสซุเชสิติ อาห ฯ โส ตตุสา
 วจัน สตุตุวา กสิกณณัน

๑. ม. ปุณณสิหตุส ฯ ๒. ส. ม. นกขตุตั ฯ ๓. ส. ม. นกขตุตปริพุพพิ ฯ
 กตุถจิ. ปริพุพพิ ฯ ๔. ส. ฆาลกั นงคณจ ฯ ๕. ม. ย. ตั กถั ฯ

โหติ เทยชรมเม สนฺเตปี มม อัยยํ น ปสฺสามิ อชฺช ปน ทุวินฺนํปี สมมุจฺจิกาโว
ชาโต ฯ มม สามิกสฺส ปน สมฺปาเทตฺวา อหริสฺสามิ อิมํ ตาว อาหารํ เณรสฺส
ทสฺสามิตี ติหิ เจตนาหิ สมฺปยุตฺตํ กตฺวา ตํ โภชนํ สารีปฺตตฺตฺเณรสฺส ปตฺเต
ปติญฺจเปตฺวา เอวมิธ (๑) ทุคฺคตชีวิตา มุจฺจามิตี อห ฯ เถโรปี ตว อชฺชมาสโย
ปฺรตฺตติ ตสฺसानุโมทนํ กตฺวา ตโต นีวตฺตติตฺวา วิหารํ อคมาสิ ฯ

สาปี ปุณฺ อตฺตโน เภหํ คนฺตฺวา สามิกสฺส อาหารํ สมฺปาเทตฺวา อาทาย
กสนญฺจานํ คนฺตฺวา สามิกสฺส กุชฺฌนภาวโต ภิตา สามิ อชฺช เอกทิวสํ ตว มนํ
สนฺธาเรหิตี อห ฯ กิการณาติ ฯ อหํ อชฺช ตาว อาหารํ อหฺรณฺตี อนฺตรามคฺเค
เณริ ทิสฺวา ตว ภาคภตฺตํ เณรสฺส ปตฺเต ปติญฺจเปตฺวา ปุณฺ เภหํ คนฺตฺวา
อาหารํ ปจิตฺวา อาทาย อาคตฺมฺหิตี ฯ มนาปี เต ภทฺเท กตฺมฺ ยยาปี ปาโตว
เณรสฺส ทนฺตกญฺจญฺจ มุโขทกญฺจ ทินฺนํ ฯ อชฺช อมฺหากํ สมภากํ (๒) สพฺพิปี เณรสฺส
อมฺหากํ สนฺตกเมว ชาตฺนฺติ ทุวินฺนํปี ชนฺนํ เอกสทิสเมว จิตฺตํ อโหสิ ฯ

อถ ปุณฺโณ อาหารกิจจํ กตฺวา ภริยาย อูรุมฺหิ สีสํ กตฺวา มุหุตฺตํ นิปชฺชิ ฯ
อถสฺส นิทฺทา โอกุมิ ฯ โส โลกํ

๑. ม. ย. เอวํวิธา ฯ ๒. ส. ม. ย. สุปฺปภาตํ ฯ

คเหตฺวา จิตฺติ ฯ ราชาคํ ปกฺโกสาเปตฺวา กหนฺเต ตาตฺถ ลทฺชนฺติ ปุจฺฉิ ฯ เทว
มยุหิ เอกํ กสิตฺถุจฺฉานํ สพฺพํ สุวณฺณเมว ชาตํ ปหิณฺตีตฺวา อหฺราเปถาติ ฯ ตฺวํ
กีนํโมสฺสีติ ฯ ปุณฺโณ นามํหิ เทวาติ ฯ คจฺฉนฺน ภูณฺ สกฺฉฺฉานิ โยเชตฺวา ปุณฺณสฺส
กสิตฺถุจฺฉานโต สุวณฺณํ อหฺรธาติ ฯ

สกฺฉฺฉนฺติ สทฺธิ คตฺราชปฺริสา รลฺโย ปุณฺณนฺติ วตฺวา สุวณฺณปฺปนฺทํ
คณฺหนฺติ ตํ คหิตํ กสิตฺถเลทฺททฺทเยว โหติ ฯ เต คนฺตฺวา รลฺโย อาริเจตฺตุ ฯ
เตนฺหิ ภูณฺ คนฺตฺวา ปุณฺณสฺส ปุณฺณนฺติ วตฺวา คณฺหธาติ ฯ คหิตํ สุวณฺณเมว
โหติ ฯ เต สพฺพสุวณฺณํ อหฺริตฺวา ราชงฺคณฺ ราชี อํกฺสุ ฯ ราชี อฺพเพเชน
ตาลปฺปมาโณ อโหสิ ฯ ราชํ วาณิเช ปกฺโกสาเปตฺวา กสฺส เกเห เอตฺตํ สุวณฺณํ
อตุตฺถิตํ ปุจฺฉิ ฯ นตฺถิ เทว กสฺสจฺฉิตฺติ ฯ เอตฺตกสฺส ปนฺ ชนฺสฺส สามิโน กิ กาคฺ
วณฺณตฺติติ ฯ ชนฺเสฏฺฐิ นาม นํ กาคฺ วณฺณตฺติ เทวาติ ฯ เตนฺหิ ปุณฺณํ อิมสฺมี นคเร
ชนฺเสฏฺฐิ นาม กارهธาติ (๑) สพฺพนฺตํ สุวณฺณํ ตสฺเสว ทตฺวา ตํทิวสฺเยว (๒) เสฏฺฐิจฺฉฺฉานํ
อทาสิ ฯ โส เสฏฺฐิ มงฺคลํ กโรนฺโต สตฺตทาหิ พุทฺธปฺปมฺขสฺส ภิกฺขุสํฆสฺส ทานํ (๓)
อทาสิ ฯ สตฺตเม ทิวเส ทสพลสฺส ภคฺตฺวานุโมทนาย ปุณฺณเสฏฺฐิปี ภริยาปี ธีตาปี
สพฺเพ

๑. ม. ย. กโรธาติ ฯ ๒. ม. ตํทิวเสเยวสฺส ฯ ๓. ม. ย. มหาทานํ ฯ

อถกทิวสั ส้ ปุณณเสฏฐิโน ชีตา อุตตรา อุตตโน ส้มกั เอวม้ห อุตตโน
 กุลเคเห ม้สสส อฏฐ ทิวส้ณิ นีพทฐึ อูโปสถกมมึ กโรมิ อีทานิปี ตูเมหสุ
 สมปฏิจุนนเตสุ อูโปสถกณิ อธิฏฐเหยุณนติ ๑ โส น สกกัตติ ตั น สมปฏิจุนิ ๑
 ส้ ตั สลลปะตึ อสกุโกนตี ตุนนหึ อโหสิ ๑ ปุณ อนนโถวสเส อูโปสถิกั
 ภวิสุส้มิตี ตท้ปิ โอกัถึ กโรนตี เนว อลตถ ๑ ส้ อนนโถวสเส อทตติเยสุ
 ม้สเสสุ อติกกนเตสุ อทตม้สเส อวสิฏฐเจ ม้ตท้ปิตุนิ ส้สณิ ปะเสสิ อหึ ตูเมหหิ
 โจระเก (๑) ปกขิตตท้ เอตตเกสุ จ้เนสุ (๒) อถกทิวสัปี อูโปสถกณิ อธิฏฐจ้ตุ น
 ลภ้มิ ปญจทส กห้ปณสหสส้ณิ เม ปะเสถตติ ๑ เต ชีตุ ส้สณิ สุตว้ กัการณ้ตติ
 อปุจจิตว้ว ปหิณีสุ ๑ อุตตรา เต กห้ปณ คณหิตว้ว ตสมี นกระ สิริม้ น้ม
 คณิกั อตติ ตั ปกโกส้ปะตว้ อมม สิริม้ อหึ อิมิ อทตม้ส้ อูโปสถกณิ
 อธิฏฐหิสุส้มิ ตว้ อิม้ณิ ปญจทส กห้ปณสหสส้ณิ คเหตุว้ อิมิ อทตม้ส้
 เสฏฐิปุตตึ ปริจระหิตี ๑ ส้ ส้สฐึ อยุเยติ สมปฏิจุนิ ๑ ตโต ปฏจ้ย
 เสฏฐิปุตโต สิริม้ย สทฐึ โมทิส้ส้มิตี อุตตราย อทตม้ส้ อูโปสถกมมึ
 สมปฏิจุนิ ๑

ส้ เตณ สมปฏิจุนิตภ้ว้ ญตว้ ทิวเส ทิวเส

๑. ม. ย. จ้ระเก ๑ ๒. ม. ย. เอตตเก อทฐ้ณ ๑

ปาโตว ทาสีคณปริวูตา สตุถุ สหตุถา ขาทนีย โภชนีย สัมวิทิตวา สตุถริ
ภตุตทิจัง กตุวา วิหาริ คเต อุโปสถงคานิ อธิฏฐาย ปาสาทวาริ อารุยห อตุตโน
สีลานิ อวชชมานา นิสีทิ ฯ เอวิ อชชุตมาลั วิดีนาเมตุวา อุโปสถวิสชชชนทิวเส
ปาโตว ยาคุชชชกาทีน สัมวิทินุติ วิจرتติ ฯ ตสุมิ สมเย เสฏฐิจิปุโต สิริมาย
สทฐิ อุปริปาสาทวารคโต ซาลวาทปานั วิวริตุวา อนตุตรวตุถุ โอลิเกนุโต อฏฐาสิ ฯ
อุตุตตรา วาตปานนิทเทเน อทุฐิ โอลิเกสิ ฯ เสฏฐิจิปุโต อุตุตริ โอลิเกตุวา
เนรยิกชาติกา วต อัย เอวิวิท นาม สมปตติ ปหาย อุกุขลิมลิมกขิตา (๑) หตุวา
นิกุการณา ทาสินั อนตุตเร วิจرتติ หลิติ อกาสิ ฯ อุตุตตรา ตสส ปมาทภาวิ ฌตุวา
อัย พาโล (๒) นาม อตุตโน สมปตติ สพพกาลิ ฌาวราติ สณณิ ภาวิสสตีติ สยปี
หลิติ อกาสิ ฯ ตโต สิริมา อัย เปติกา (๓) มยิ จิตาย เอวิ มม สามิเกน สทฐิ หลิติ
กโรตีติ กุปีตาเวเคน โอตริ ฯ อุตุตตรา ตสสา คมนากปเปเนว (๔) อัย พาลา
อชชุตมาสมตุติ อิมสุมิ เกเห วสิตุวา มยุมเมเวตึ เกहनุติสณณิ ซาตาติ วตุวา)
ตังณณเณว เมตตุชชมานัน สમાปชชิตวา อฏฐาสิ ฯ สิริมาปี ทาสินั อนตุตเร (๕)
อาคนตุวา อุลลุงักิ (๖) คเหตุวา

๑. สี. ม. ย. อุกุขลิมลิมกขิตานิ ฯ ๒. สี. อิมิ ฯ ๓. สี. ม. ย. เจฎฐิกา ฯ

๔. สี. อาคมนากปเปเนว ฯ ๕. สี. ม. ย. อนตุตเรน ฯ ๖. สี. ม. ย. อุลลุงักิ ฯ

ปฐปนจกฐาเน ปกุกฐิตเตลลส (๑) ปฐเรตฺวา อุตฺตราย มตฺถเก
อาสิณฺจ เมตฺตชฺฌานสฺส วิปฺพาเรน อุตฺตราย มตฺถเก อาสิตฺตํ ปกุกฐิตเตลลํ
ปทุมปตฺเต อาสิตฺตอฺทกํ วิย วินิวกฺกิตฺวา คตฺ ๑

ตสฺมี ขณฺเ สิริมา ยสฺมีเป จิตฺตา ทาสฺโย ตํ โอลเกตฺวา โหตุ (๒) เช
ตฺวํ อมฺหากํ อຍယย หตฺถโต มฺลํ กเหตุวา อากตา อิมสฺมี เกเห วสฺมานา
อมฺหากํ อຍယย สทิสฺสา ภวฺคํ วายมสฺสิตฺติ สมนฺมุขจกฐาเน (๓) ตํ ปรีภาสฺสึ ๑ ตสฺมี
ขณฺเ สิริมา อตฺตโน อากนฺตฺกภาวํ อณฺณาสฺสิ ๑ สฺวา ตโตว กนฺตฺวา อุตฺตราย
ปาเทสฺส ปตฺติตฺวา อຍຍေ อນฺุปรชาเรตฺวา เม กตฺม ขม มยฺหนฺติ อห ๑ อมฺม
สิริเม ตํ นานํ ตว อิมสฺมี จาเน ขมฺิสฺสามิ อหํ สปีติกา ฐิตา ทสฺพล
ขมฺนฺเตยฺว ขมฺิสฺสามิติ ๑

สตฺถาปี โข ภิกฺขุสฺสํปริวาริ อากนฺตฺวา อุตฺตราย นิเวสเน ปญฺจตฺตาสเน
นีสฺสิ ๑ สิริมา กนฺตฺวา สตฺถุ ปาเทสฺส ปตฺติตฺวา กนฺเต มยา อຍယย อุตฺตราย
อนฺุตเร เอโก โทโส กโต ตฺมฺเหสฺส ขมฺนฺเตสฺส ขมฺิสฺสามิติ วทฺติ ขมฺถ มยฺหํ
ภควาติ ๑ ขมามิ เต สิริเมติ ๑ สฺวา ตสฺมี กาลे กนฺตฺวา อุตฺตรํ ขมาเปสิ ๑ ตํทิวสฺลจ
สิริมา ทสฺพลสฺส ภตฺตานุโมทນํ สฺตฺวา

๑. สฺ. กตฺถจฺ. ปกุกฐิตเตลล... ๑ ม. ปกุกฐิตเตลล... ๑ เอวมฺปรีปี ๑ ๒. ม. ยฺ. อຍ ปาโจ
นตฺถิ ๑ กตฺถจฺ. โหตุ เช ๑ ๓. สฺ. สมนฺมุขสมฺมุขจกฐาเน โต อุกฺกฐาย ๑

อกุโกเรน ซิน โกร์ อสารุ์ สารุณา ซิน

ซิน กทรียิ์ ทาเนน สจเจนาติกวาทินนุติ (๑)

คาถาปริโยसानะ โสตาปตติผละ ปติฏฐิตา ทสพลั นิมนุเตตวา ปุนทิวเส มหาทานิ
อทาสิ ฯ เอวมะติ วตถุ สมุฏฐิตั ฯ อปรภาเค ปน สตุถา เขตวเน นิสิติวา อุปาสิกาย
จानนุเตรสุ จเปนุโต อุตฺตริ์ นนุทมาตริ์ ฉายินิ์ อคฺคภูจानะ จเปสิติ ฯ

สุปฺปวาสาตถุณณา

นภูเจ ปณิตทายิกานนุติ ปณิตรสทายิกานิ์ (๒) อุปาสิกานิ์ สุปฺปวาสา
โกลิยธิตา อคฺคาติ ทสเสติ ฯ

สา กิริ ปทุมุตฺตรพุทฺธกาเล หิสาวติยิ์ กุลเคเห นิพฺพุตฺตา สตุถุ ชมฺมเทสนิ์
สุณนุติ สตุถาริ์ เอกิ์ อุปาสิกิ์ ปณิตทายิกานิ์ อคฺคภูจानะ จเปนุติ์ ทิสฺวา อธิการกมฺม
กตฺวา ติ์ จานนุตริ์ ปภูเจสิ ฯ สา กปฺปสตสทสฺสั เทวมนุสฺเสสุ สัสริตฺวา อิมสฺมิ
พุทฺธรูปฺปาเท โกลิยนคเร ชตฺติยกุลเ นิพฺพุตฺติ์ สุปฺปวาสาติสฺสา นามิ์ อภิ์ ฯ สา
วยปฺปตฺตา เอกสฺส สกฺยกุมารสฺส เคหิ์ คตา ปจฺมทสฺสเนเนว (๔) สตุถุ ชมฺมกถิ์ สุตฺวา
โสตาปตฺติผละ ปติฏฐิตาสิ ฯ สา อปรภาเค สีวลิ์ นาม ทารกิ์ วิชายิ์ ฯ ตสฺส

๑. พุ. ธ. ๒๕/๒๗/๔๕ ฯ ๒. กตฺถจิ. ปณิตสฺส ทายิกานิ์ ฯ

วตถุ เหฏฐา วิตุถาริตเมว ฯ

สา เอกสุมี สมเย พุทฺธปฺมุขสฺส ภิกฺขุสํฆสฺส นานคฺครสฺสปีตโกชนํ อทาสี ฯ
สตฺถา กตภคฺตทิจฺโจ อนุโมทนํ กโรนฺโต สฺวปฺวาสา ย อิมํ ฐมฺมํ เทเสสิ โภชนํ
สฺวปฺวาเส เทนฺตี อริยสาวิกา ปฏิกฺคาหกานํ ปณฺจ จานานิ เทติ ฯ อายย เทติ
วณฺณํ เทติ สฺขํ เทติ พลํ เทติ ปฏฺิภาณํ เทติ ฯ อายย โข ปน ฐมฺมทานํ (๑)
ทตฺวา อายฺยสฺส ภากินี โหติ ทิพฺพสฺส วา มานุสฺสสฺส วา ฯเป ฯ ปฏฺิภาณํ
ทตฺวา ปฏฺิภาณสฺส ภากินี โหติ ทิพฺพสฺส วา มานุสฺสสฺส วาติ ฯ เอวเมตํ วตฺถุ
สมฺภูจฺจิตํ ฯ อถ อปรภาเค สตฺถา เขตวเน นิสีทิตฺวา อุปาสิกาโย จานนฺตเรสุ จเปนฺโต
สฺวปฺวาสา โกลิยชฺฉิตฺริ ปณฺิตทายิกานํ อคฺคกฺกุจฺจเณ จเปสฺสีติ ฯ

สฺวปฺปิยวตฺถวณณา

สตฺตเม คิลานุปฺภฺจาทินนฺติ คิลานุปฺภฺจาทินํ อุปาสิกาณํ สฺวปฺปิยา
อุปาสิกา อคฺคาติ ทสฺเสติ ฯ

อัย กิร ปทฺมุตฺตรพุทฺธกาเล หํสวตฺถิยํ กุลเคเห นิพฺพตฺตา อปรภาเค สตฺถุ
ฐมฺมเทสนํ สฺวณฺนํ สตฺถารํ เอกํ อุปาสิกํ คิลานุปฺภฺจาทินํ อคฺคกฺกุจฺจเณ จเปนฺตํ ทิสฺวา
อธิการํ กตฺวา ตํ จานนฺตรํ ปฏฺุเจสิ ฯ สา กปฺปสฺตสฺสหฺสฺสํ เทวมนุสฺเสสุ

๑. สฺยา. สี. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ

อากตภาวํ สุตฺวา สามิกํ อามนฺเตสิ อyyยปฺตฺต อหํ สตฺถุ สนฺตํกํ คนฺตุํ น
 สกฺโกมิ คจฺฉ ตฺวํ สตฺถารํ อนฺโตเคหํ ปเวเสตฺวา นิสึทาเปหึตี ฯ โส ตถา อกาสิ ฯ
 สตฺถา กหํ สฺวปฺปิยาคิ ออาห ฯ กิลานา ฆนฺเตติ ฯ ปกฺโกสถ นนฺติ ฯ อถ เต
 คนฺตฺวา สตฺถา ตํ ปกฺโกสตีติ ออาหฺสุ ฯ สา จินฺเตสิ สพฺพโลกสฺส หิตานุกมฺปกโ
 สตฺถา เม (๑) การณํ ทิสฺวา (๒) ปกฺโกสาเปสฺสตีติ สหสา มลฺลจฺมหา อุกฺกาสิ ฯ
 อถสฺสา พุทฺธานุภาเวน ตํขณฺเวย วโณ รุหิตฺวา สฺจจฺฉวี (๓) อโหสิ เสสฺสุจฺจานโต
 อติเรกตฺร วิปฺสนนฺวณฺโณ ฯ ตสฺมี ขณฺเ อฺปาสิกา ลิตฺติ กตฺวา ทสพลํ ปณฺจปติภูจิตฺเตน
 วนฺทิตฺวา เอกมฺนฺตํ นิสึทึ ฯ สตฺถา อิมิสฺสา อฺปาสิกา ย กึ อผาสฺสกนฺติ ปฺจฺฉิ ฯ สา
 อตฺตนา กตการณํ สพฺพิ กเถสิ ฯ สตฺถา กตภคฺตกจิโจ วิหารํ คนฺตฺวา ภิกฺขุสํฆํ
 สนฺนิปาเตตฺวา (๔) ตํ ภิกฺขุํ อนฺกปริยาเยน วิกรหิตฺวา ลิกฺขาปทํ ปณฺณเปสิ ฯ
 (๕) เอวเมตํ วตฺถุ สฺมฺภูจิตฺติ ฯ อปรภาเค สตฺถา เซตวเน นิสินฺโน อฺปาสิกาโย
 ปฏฺิปาฎิยา จานนฺตเรสฺ จเปนฺโต สฺวปฺปิยํ อฺปาสิกํ กิลานฺุปฏฺจาทินํ อคฺคฺจฺจาน
 จเปสิตีติ ฯ

๑. ม. น อิมิ ฯ ๒. ม. อทิสฺวา ฯ ๓. ส. สจฺฉวี ฯ ม. สฺจจฺฉวี ฯ
 # ๔. ม. สนฺนิปาตาเปตฺวา ฯ ๕. วิ. มหา. ๕/๕๕/๗๒ ฯ

กาคยานีวตุถวณณนา

อฏฐเม อเวจปฺสนนํนํติ อธิคเตน (๑) อจลปฺสาเทน สมณฺนาคทานํ
อุปาสิกานํ กาคยานี อคฺคาติ ทสฺเสติ ฯ

สา กิร ปทุมฺตฺตรพฺททกาเถ หํสวตฺติยํ กุลเคเห นิพฺพตฺตา สตฺถารํ เอกํ อุปาสิกํ
อเวจปฺสนนํนํ อคฺคกฺกุจฺจาเน จเปนฺตํ ทิสฺวา อธิการกมฺมํ กตฺวา ตํ จานนฺตฺรํ
ปฏฺฐเจสิ ฯ สา กปฺปสตตสฺสทฺสํ เทวมนุสฺเสสฺสํ สํสริตฺวา อิมสฺมี พฺทฐปฺปาเท กุลจฺรณคเร
(๒) นิพฺพตฺตา (๓) ฯ กาคยานีติสฺสา นามํ อํกํสุ ฯ

สา อปรภาเค วยปฺตฺตา กุลจฺรณิกापิยา (๔) สหายิกา ทพฺหมิตฺตา อโหสิ ฯ
ยทา ปน กุฏฺฐิกณฺณโสณฺตเถโร ทสฺพลสฺสํ กถิตนียาเมน มยฺหํปี ฐมฺมํ กเถหิตี
มาตรา ยาจิโต รตฺติภาเค อนฺโตนคเร อลงฺกตฐมฺมาสเน นิสิทิตฺวา มาตฺรํ กายสฺสํ
กตฺวา ฐมฺมเทสนํ อารภิ ตทา อัยํ กาคยานี อุปาสิกา กापิยา สทฺธิํ คนฺตฺวา
ปฺริสฺปฺริยนฺเต ฐมฺมํ สฺวณฺนํติ อฏฺฐาสิ ฯ ตสฺมี สมเย นวมตฺตานิ (๕) จโรสฺตานิ
อนฺโตนคเร ทิวากตสฺสณฺบาย โภกฺกิตฺโต ปฏฺฐาย อุมฺมํกํ (๖) ขนิตฺวา อิมิสฺสา
กาคยานิยา ฆรํ ปาปฺฐึสิ ฯ เตสํ จโรเชฏฺฐจโก เตหิ สทฺธิํ อปฺวิสิตฺวา ก็

๑. กตฺถจฺ. อวิกเตน ฯ ๒. สึ. ย. กุรฺรจฺรณคเร ฯ ม. กุลเคเห ฯ ๓. ม. นิพฺพตฺติ ฯ

๔. สึ. ย. กุรฺรจฺริกาย กापิยา ฯ ม. กุรฺรจฺริกาย ฯ กตฺถจฺ. กุลจฺริกาย ฯ

๕. ม. ปญฺจมตฺตานิ ฯ ๖. สึ. อุมฺมํกํ ฯ

นุ โข อัย ปริสา สนุปีติตาติ วิมฺสนตุถํ โสณตุเถรสฺส ฐมฺมกถนญฺจานํ
คณฺตุวา ปริสปริยฺนเต ตัญฺจมาโน อิมิสฺสา กาคิยานิยา ปัญฺจิปสฺเส อญฺจาสี ๑

ตสฺมี สมเย กาคิยานี ทาสี อามนฺเตสิ คจฺจ เข เกหํ ปวิสิตฺวา ทีปเตลํ
อาหฺร (๑) มยฺ ทีเป ชาเลตฺวา ฐมฺมํ โสสฺสามาติ ๑ (๑) สาทมฺริ คณฺตุวา ทีป
ชาเลตฺวา อุมฺมงฺคโจเร ทิสฺวาปี ทีปเตลํ อคณฺหิตฺวาว อาคณฺตุวา อตฺตโน อຍຍ
อาโรเจสิ อຍຍ เกเห โจรา อุมฺมงฺคํ ขนฺนํตีติ ๑ ตํ สฺตุวา โจรเขญฺจโก จินฺเตสิ
สจายํ อิมิสฺสา กถํ คณฺหิตฺวา เกหํ คมฺิสฺสติ เอตฺถเว นํ อสิเนา เทวธา
ฉินฺทิสฺสามิ ๑ สเจ ปน คหิตฺนํมิตฺเตเนว ฐมฺมํ สฺถมฺิสฺสติ โจเรหิ คหิตคหิตฺปี
ปฺน ทาเปสฺสามິติ ๑ กาคิยานีปี โข ทาสิยา กถํ สฺตุวา อมฺม มา สทฺทํ กริ โจรา
นาม หฺรนฺตา อตฺตนา ทิฏฺจกเมว หฺริสฺสนฺติ อหํ ปน อชฺช ทฺลลภํ ฐมฺมสฺสวณฺ (๒)
สฺถมฺมิ มา ฐมฺมสฺส อนฺตรายํ กโรหິติ อาห ๑ โจรเขญฺจโก ตสฺสา วจัน สฺตุวา
จินฺเตสิ อิมิเนา อชฺฆาตเยน (๓) จิตาย นาม เกเห ภาณํ หฺรนฺเตหิ อเมหิ
มหาปจฺวี ปวิสิตพฺพา ภาเวယฺติ ๑ โส ตาวเทว คณฺตุวา โจเรหิ คหิตภาณํ
นทฺททาเปตฺวา โจเรหิ

๑. สී. มยฺมปี ทีเป ชาลาเปสฺสาม ๑ สหายิกาย กาพิยา กุสฺลกมฺเม ภาคํ กริสฺสามาติ ๑

๒. สී. ทฺลลภวณฺ ๑ ม. ทฺลลภสฺสวณฺ ๑ ๓. กตฺถจ. อิมิสฺสามหฺนตอชฺฆาตเยน ๑

* เล่มที่ ๑๓ หน้า ๖๑๒

นกุลมาตาวตถุณณา

นวเม วิสุตาสীগานนติ วิสุตาสกถิ กถนุตีนิ อูปาสิกานิ นกุลมาตา
คหปตานี อุกุคาคติ ทสเสติ ฯ ยิ ปเนตถ วตตพพิ ติ สพพิ เหฎฐา อูปาสกपालิย
วตตนยเมว ฯ (๑) เกวลิ อธิ นกุลมาตริ ฐริ กตวา เวทิตพพนติ ฯ

กาลิกรรฆริกาตถุ

ทสเม อนุสสวปฺปสนฺนानนติ อนุสสเวเนว อูปปฺนเนน ปสาเทน (๒)
สมนฺนาคทานิ อูปาสิกานิ อนฺตเร กาลิ อูปาสิกา กรรฆริกา (๓) อุกุคาคติ ทสเสติ ฯ

สา กิร ปทุมตฺตรพทฺธกาเถ หิสวติยิ กุลเคเห นิพพตฺติตฺวา สตถุ ฆมฺมกถิ สฺถนฺติ
สตถาริ เอกิ อูปาสิกิ อนุสสวปฺปสนฺนानิ อุกุคฺฐาเน จเปนติ ทิสฺวา อธิการกมฺมิ
กตวา ติ จานนฺตริ ปฏฺเจติ ฯ สา กปฺปสตสทสฺสึ เทวมฺนุสเสสฺสุ สฺสริตฺวา อิมสฺมิ
พทฺธรูปฺปาเท ราชคหฺนคเร กุลเคเห นิพพตฺติ กาลิติสฺสา นามิ อํกิสฺ ฯ

สา วยปฺปตฺตา กุลฆรฺนคเร (๔) กุลเคหิ คตา ฯ อถสฺสา สฺวาเสน คพฺโถ
ปติฏฺฐหิ ฯ สา ปรีปฺณณคพฺภา ปเรสฺสิ เกเห

๑. ม. วตตเมว ฯ ๒. กตถจิ. ปสนฺนเนน ฯ ๓. สฺยา. กรรฆริกา ฯ

๔. ม. กรรฆรฺนคเร ฯ

อูกานปาลีวณนา

ปฐมวคควณนา

อูกานปาลียึ ๑ อูกานนตึ เหตุปฏิกุเขโป ๑ อนวกาโสติ ปจจยปฏิกุเขโป ๑
อุกเขนาปี การณเมว ปฏิกุขิปติ ๑ การณณหึ ตทายตตวตติตาย อตตโน ผลสส
จานนตึ จ อนวกาโสติ จ วุจติ ๑

ยนตึ เยน การณน ๑ ทิฏฐิสมปนโนติ มคคทิฏฐิสมปนโน โสตาปนโน
อริยสาวโก ๑ ตสส หึ ทิฏฐิสมปนโน อิติปี ทสสนสมปนโน อิติปี อากโต อิมึ
สทฐมมึ อิติปี ปสสตี อิมึ สทฐมมึ อิติปี เสกขณ ฌาณน สมนุณาคโต อิติปี เสกขาย
วิชชาย สมนุณาคโต อิติปี ฐมมึโสตสมปนโน อิติปี อริโย นัพเพชกปญโล อิติปี
อมตทวารึ อากจ ติฏฐติ อิติปี พหุณึ นามานึ โหนตึ ๑

กณจึ (๑) สงขารนตึ จตฐมึเกสฺสงขารสฺ (๒) กณจึ เอกึ สงขารึปี ๑ นิจจโต
อุปคจเจยยาตี นิจจโต คณหย ๑ เนตึ จานึ วิชชตีตี เอตึ การณึ นตฺถึ น
อุปลพภตึ ๑ ยึ ปุณฺชชโนติ เยน การณน ปุณฺชชโน ๑ จานเมตึ วิชชตีตี เอตึ การณึ
อตฺถึ ๑ สสสตทิฏฐียา หึ โส เตฐมึเกสฺสงขารสฺ (๒) กณจึ สงขารึ นิจจโต
คณหยยาตี อตฺถโต ๑

๑. กณจึตี ปาลี ๑ เอวมุปรึปี ๑ ๒. ม. สงขตสงขารสฺ ๑

มาตรนุติอาทีสุ ชนิกา จ มาตา ชนโก จ ปีตา มนุสสุโต จ ชีณาสโว
อรหาคิ อธิปเปโต ฯ กิ ปน อริยสาวโก อณฺณํ ชีวิตา โวโรเปยยาติ เอตํปี
อภูจัน ๑ สเจ หิ ภวนุตเร คตํ อริยสาวกํ อตฺตโน อริยสาวกาว่า อชานนุตํปี
โกจิ เอวํ วทेषฺย อิมํ กุณฺถกิปิลลิกํ (๑) ชีวิตา โวโรเปตฺวา สกฺลจกฺกฺวาพคฺคฺก
จกฺกฺวตฺตริชฺชํ ปฏิปชฺชาหิติ ตํ เนว โส (๒) ชีวิตา โวโรเปยฺย ๑ อถาปี นํ เอวํ
วทेषฺย สเจ หิ นํ (๓) น ฆาเตสฺสตี (๔) สีสํ เต นิณฺทิตฺสามาติ ๑ สีสเมวสฺส
นิณฺทेषฺย น จ โส ตํ ฆาเตยฺย ๑ ปุณฺชชนภาวสฺส ปน มหาสวชฺชภาวทสฺสนคฺคํ
อริยสาวกสฺส จ พลทีปนตฺถเมตํ วุคฺคํ อຍ် เหตุถ อธิปฺปาโย สวชฺโช
ปุณฺชชนภาโว ยตฺถ หิ ปุณฺชชนโน มาคฺฆาตาทีนปี อนนฺตรียานิ (๕) กริสฺสตี ๑
มหาพโล จ อริยสาวโก โย (๖) เอตานิ กมฺมานิ น กโรตฺติ ๑

ปทฺฐจฺจิตฺโตติ (๗) วรฺกจฺจิตฺเตน ปทฺฐจฺจิตฺโต ๑ โลหิตํ อฺปฺปาเทยฺยาติ
ชีวฺมานกสฺรีเร ชุทฺทกมฺกฺขิกาย ปิวนมตฺตมฺปี โลหิตํ อฺปฺปาเทยฺย ๑

สังฆํ ภินฺทेषฺยาติ สฺมานสํวาสกํ สฺมานสีมํยํ จิตฺตํ

- # ๑. สี. ม. กุณฺถกิปิลลิกํ ๑ ๒. สี. ม. เนว โส ตํ ๑ ๓. สี. ม. สเจ อิมํ ๑
- # ๔. สี. น ฆาเตยฺยาติ ๑ ๕. ม. อนนฺตรียานิ ๑ ๖. กคฺคฺจ. โส ๑ ๗. ทฺฐเจน
 จิตฺเตนาตฺติ ปาลี ๑ สี. ย. ทฺฐจฺจิตฺโตติ ๑

*เล่มที่ ๑๓ อัญจนปาติวณณา หน้า ๖๑๗

ปญจหากาเรหิ สีนัง ภินุเทยฺย ฯ วุตตปิ เจตํ ปญจหิ อุปาลิ (๑) อากาเรหิ สีนัง
ภิชฺชติ กมฺเมน อุทฺเทเสน โวหรนฺโต อนุสฺสาวเนน สลากกฺคาหนาติ ฯ (๒)

ตตฺถ กมฺเมนาติ [๓] จตฺตุสฺส กมฺเมสฺส อณฺตเรน ฯ อุทฺเทเสนาติ ปญฺจสฺส
ปาติโมกฺขุทฺเทเสสฺส อณฺตเรนฺนุทฺเทเสน ฯ โวหรนฺโตติ กถยนฺโต ตาหิ ตาหิ
วา (๔) อุปฺปตฺตีหิ (๕) อหฺมมํ ฆมฺโมติอาทีนํ อฏฺฐารส เกทกรวตฺถุนิ ทีเปนฺโต ฯ
อนุสฺสาวเนนาติ กิ (๖) นนฺ ตุมฺเห ชานาถ มยฺหํ อุจฺจาถฺลา ปพฺพชิตฺถาวณฺจ
พหุสฺสุตฺถาวณฺจ มาทีโส นาม อุทฺธมฺมํ อุพฺพิณฺยํ สตฺถุสฺสาสนํ กาเหยฺยาติ (๗)
จิตฺตํปี อุปฺปาเทตฺถ น ตุมฺหากํ ยุตฺตํ กิ มยฺหํ อวิจิ นิลฺลุปฺปลวณฺ วिय สิตฺลา
กิมฺหํ อปายฺโต น ภายามิตฺติอาทีนา นเยน กณฺณมฺมุเล วจิเกทํ กตฺวา อนุสฺสาวเนน ฯ
สลากรกฺคาหนาติ เอวํ อนุสฺสาเวตฺวา เตสํ จิตฺตํ อุปฺตมฺเมตฺวา [๘] อนิวตฺติธฺมฺเม
กตฺวา กณฺหนถ อิมํ สลากรกฺคาหนํ ฯ

เอตฺถ จ กมฺมเมว อุทฺเทโส วา ปมาณํ โวหารานุสฺสาวเนนสลากกฺคาหา
ปน ปุพฺพภาคา อฏฺฐารสวตฺถุทีปนวเสน หิ โวหรนฺเตน ตตฺถ รุจิชนนฺตถํ
อนุสฺสาเวตฺวา สลากรกฺคา

- # ๑. ม. ปญฺจหฺอุปาลิ ฯ ๒. วิ. ปรี. ๘/๑๒๑๒/๔๕๕ ฯ ๓. ม. เอตฺถนฺตเร อปฺโลกรนาทีสูติ
ทิสฺสติ ฯ ๔. อณฺตตฺถ วาสทฺโท นตฺถิ ฯ ๕. กตฺถจฺจิ. อุปฺปตฺตีหิ ฯ ๖. ม. กิณฺติ นตฺถิ ฯ
- # ๗. กตฺถจฺจิ. กณฺเหยฺยาติ ฯ ๘. ม. เอตฺถนฺตเร อนิวตฺติธฺมฺเม กตฺวาติ ทิสฺสติ ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปาตวณณา หน้า ๖๑๘

คหิตายปี อภินโนว โหติ สัมโฆ ฯ ยथा ปน เอว จตุตาโร वा अतिरेका वा स्लाकं
कहेतुवा आवेणिकं गम्भी (॑) वा अतुत्तेश् वा क्रोनदि तथा सัม गिन्โน नाम โหति ฯ
एव तिष्ठिसम्पन्नो पुक्कलो सम् गिन्नेत्यति नेत् ज्ञानं विश्वति ฯ ऐतदावता
मात्तुमातातिनि प्लज अनन्तरियगम्भानि (॒) तस्सितानि โहनति यानि पुग्गुชฺชโน क्रोदि न
अरियसावโก ฯ तेस्स आवीणावत्तं

गम्भिते त्वारिते जेव कप्पुज्जितियिते तता

पाकिते साधारणातिहि (๑) विण्णवत् पो विणिज्जโยति ฯ

तत्तुถ गम्भिते दाव ऐत्तुถ हि मนุस्सग्गุตฺตเสว มนุस्सग्गุตฺต มาตริ वा ปีตริ
वा अप्रिवत्तलिङ्क (๔) ชีวิตา โวรโปเนตฺตสฺส กम्भी अनन्तरिय (๕) โหติ ตสฺส วิปากं
ปฏฺฐิพาสฺสามิติ สกลจกฺกวาเพ (๖) มหาเจตियปฺปมาणेहिปี กถจฺจณฺเฑहि (๗)
ปุเรตฺวาปี สกลจกฺกวาพ ปุเรตฺวา นิสินฺนภิกฺขุสฺสมสฺส มหาทานं ทตฺวาปี พุทฺธสฺส
ภควโต สงฺฆาภิกฺขณฺณ อมฺฤจฺจโนโต วิจิริตฺวาปี กายสฺส เกทา นิริยเมว อูปคจฺจติ ฯ
(๘) โย ปน สยฺ มนุสฺโส ติริจฺจณฺณภูตฺต มาตริ वा ปีตริ वा สยฺ वा ติริจฺจณฺณภูโต มนุสฺสग्गุตฺต

- # ๑. ส. อาเวณิกกมฺभी ฯ
- ๒. ม. อานนฺตริยกมฺभานิ ฯ
- ๓. ม. ปากสาधारणातिहि ฯ
- # ๔. ม. ปรี ปรีวत्ตลิङ्ก ฯ
- ๕. ม. อานนฺตริย ฯ
- เอวปฺปรีปี ฯ
- ๖. ม. สกลจกฺกวาพ ฯ
- # ๗. ม. กถจฺจณฺเฑहि ฯ
- ๘. ม. อูปคจฺจติ ฯ

*เล่มที่ ๑๓ อฏฺจานปาถวณฺณา หน้า ๖๑๕

ตฺรจฺจฺจฺนฏฺโถเยว วา ตฺรจฺจฺจฺนฏฺถํ ชีวิตา วโรโรเปติ ตสฺส กมฺมํ อนนฺตฺรียํ น โหติ
(๑) กมฺมํ ปน ภาวียํ (๑) อนนฺตฺรียํ อหจฺเจว ตฺถฺจฺจฺจฺติ ฯ มนุสฺสชาติกานํว ปน
วเสน อํ ปโยห กถิตฺ ฯ

ตตฺถ อพกจฺจฺจฺกํ สงฺคามจฺจฺจฺกํ โจรจฺจฺจฺกญฺจ กถตฺตพฺพํ ฯ อพกํ มาเรมิตฺติ
อภิสนฺธินาปี หิ อพกฏฺฐาเน จิตฺตํ มนุสฺสญฺจํ มาตฺรํ วา ปิตฺรํ วา มาเรนฺโต
อนนฺตฺรียํ สฺสฺติ ฯ อพกาภิสนฺธินา มาตาปิตฺติอภิสนฺธินา วา อพกํ มาเรนฺโต
อนนฺตฺรียํ น สฺสฺติ มาตาปิตฺติอภิสนฺธินา มาตาปิตโร มาเรนฺโต สฺสฺเตว ฯ เอส
นโย อิตฺตสฺมึปี จจฺจฺกทวเย ฯ ยถา จ มาตาปิตฺตฺสฺ อเว อรหนฺเตปี เอตานิ จจฺจฺกานิ
เวทิตฺตพฺพานิ ฯ มนุสฺสอรหนฺตเมว จ มาเรตฺวา อนนฺตฺรียํ สฺสฺติ น ยกฺขญฺจํ ฯ กมฺมํ
ปน ภาวียํ อนนฺตฺรียสฺทิสเมว ฯ มนุสฺสอรหนฺตํ จ ปุณฺชชนกาเลเยว สตฺถปฺปหาร
วา วิเส วา ทินฺนเป ยทิ โส อรหฺตฺตํ ปตฺวา เตเนว มรฺติ อรหนฺตฆาตโก โหติเยว ฯ
ยํ ปน ปุณฺชชนกาเล ทินฺนํ ทานํ อรหฺตฺตํ ปตฺวา ปริญฺชฺติ ปุณฺชชนสฺเสว
ตํ ทินฺนํ โหติ ฯ เสสฺสอริยปฺกฺกเล มาเรนฺตสฺส อนนฺตฺรียํ นตฺถิ กมฺมํ ปน ภาวียํ
อนนฺตฺรียสฺทิสเมว ฯ

โลหิตฺตฺปฺปาเท ตถาคตฺสฺส อภิชฺเช กาเย ปฺรฺกฺกเมน

๑. ส. ม. ภาวียํ ปน โหติ ฯ

จम्मจเจท กตฺวา โลहितสฺส ปกฺขมณฺณนาม นตฺถิ สรฺริสฺส ปน อนฺโตเยว ตสฺมี
จानเ โลहितํ สโมสฺรติ ฯ เทวทตฺเตน ปวิทฺขสฺสโต ภิชฺชิตฺวา คตา สกฺลิกาปี (๑)
ตถาคตฺสฺส ปาทนฺตํ ปหฺริ ผรฺสุนา สํปหฺโฏ (๒) วิย ปาโท อนฺโตโลहितเยว
อโหสิ ฯ ตถา กโรนฺตสฺส อนนฺตฺริยํ โหติ ฯ ชีวโก ปน ตถาคตฺสฺส รุจฺยา สตฺถเกเนว
จम्मํ ฉินฺทิตฺวา ตมฺหา จานา ทฺวฺจฺจ โลहितํ นีหฺริตฺวา ผาสฺสกมาสิ ฯ ตถา กโรนฺตสฺส
ปฺลฺยณกมฺเมว โหติ ฯ

อถ เย ปรีนฺิพฺพุเต ตถาคเต เจตฺยํ ภินฺทนฺติ โโพธิํ ฉินฺทนฺติ ธาตุํ
อฺปกฺกมฺนฺติ เตสํ ก็ โหตีติ ภาริยํ กम्मํ โหติ อนนฺตฺริยสฺสทิสํ ฯ สธาตฺกํ ปน ฐปํ
วา ปฏิมํ วา พาธฺยमानํ โโพธิสาขํ ฉินฺทิตฺุํ วฏฺฏติ ฯ สเจปี ตตฺถ นิสินฺนา (๓)
สภฺญา เจตฺยเ วจฺจํ ปาเตนฺติ ฉินฺทิตฺุํ วฏฺฏติเยว ฯ ปรีโกกเจตฺยโต หิ สรฺริเจตฺยํ
มหนฺตตฺรํ ฯ เจตฺยวตฺถุํ ภินฺทิตฺฺวา กจฺจนฺตํ โโพธิมฺลภํปี ฉินฺทิตฺฺวา หริตฺุํ วฏฺฏติ ฯ
ยา ปน โโพธิสาขา โโพธิมฺรํ พาทฺติ ตํ เคหฺรภฺชนตฺถํ ฉินฺทิตฺุํ น ลภติ ฯ โโพธิอตฺถํ หิ
เลหํ น เลหตฺถาย โโพธิ ฯ อาสนมฺเรปี เอเสว นโย ฯ ยสฺมี ปน อาสนมฺเร ธาตุํ นีหิตา
โหติ ตสฺส รภฺชนตฺถาย โโพธิสาขํ ฉินฺทิตฺุํ วฏฺฏติ ฯ โโพธิชฺคฺคนตฺถํ โອชาหฺรณฺสาขํ
วา ปฺุตฺติสาขํ (๔) วา ฉินฺทิตฺุํ วฏฺฏติเยว สรฺริปฏฺิษคฺคเน วิย ปฺลฺยณํปี โหติ ฯ
๑. กตฺถจฺจ. สภฺขลิกาปี ฯ ๒. สฺ. ผรฺสุนา ปหฺโฏ ฯ ๓. ม. นิสินฺนา ฯ ๔. สฺ. ปฺุตฺติจฺจํ ฯ

*เล่มที่ ๑๓ อุกจานปาลิวนณา หน้า ๖๒๑

สงฆเกเท สัมภุสสัม อสนุนิปลิตเต วิสุ ปริส คเหตวา

กตโหวหารานุสสาวนสลากคคาหสส กम्म กโรนตสส อุทเทสิ วา อุททิสนตสส
เกโทว โหติ อนนตริยกมมญจ ฯ สมคคสญญา ปน วภูตตีติ สญญา
กโรนตสส เกโทว โหติ น อนนตริยกมม ฯ ตถา นวโต อุณปรีสาย ฯ สพพุนติเมน
ปรีจเฉเทน นวนัน ชน่าน โย สัม ภินุทติ ตสส อนนตริย (๑) โหติ ฯ ตสส
อนวตตกาน อชมมวาทีน มหาสาวชชกมม ชมมวาทีโน ปน อนวชชา ฯ ตตถ
นวนนเมว สัมภเท อิท สุตติ เอกโต อุปาลิ จตตารโ โหนติ เอกโต จตตารโ
นวม อนุสสาเวติ สลาก คาคเหติ อัย ชมโม อัย วินโย อิท สตุตสาสน อิม
คณ्ह อิม โรเจตติ เอวปี โข อุปาลิ สัมราชิ เจว โหติ สัมภเท จ ฯ นวนัน
วา อุปาลิ อติเรกนวนัน วา สัมราชิ เจว โหติ สัมภเท จาติ ฯ เอเตสุ
จ ปน ปญจสุ สัมภเท วจีกมม เสธานี กายกมมานิติ เอว กम्मโต วิญญาตพุโพ
วินิจฺฉโย ฯ

ทวารโตติ สพพานว เจตานิ กายทวารโตปี วจิทวารโตปี สมภุสหนุติ ฯ
ปุริมานิ ปเนตถ จตตาริ อาณตติกวิชชามยปโยควเสน วจิทวารโต สมภุสหิตวาปี
กายทวารเมว ปุเรนติ สัมภเท หตถมุตฺตชาย เกท กโรนตสส กายทวารโต

๑. วิ. จุล. ๗/๔๐๔/๒๐๕ ฯ

สมุจหิตวปี วจิทวารเมว ปุเรตีติ เอวเมตถ ทวารโตปี วิญจตพโพ วิญจโย ๑

กปปฏิจิตยโตติ สัมภโทเยว เจตถ กปปฏิจิตโย ๑ สณฺหนเตปี กปเป วา
กปเปวมชฺเฒ วา สัมภทํ กตฺวา กปฺวินาสเยว มุจฺจติ ๑ สเจ หิ เสว กปฺโป
วินสฺสิสฺสตีติ อชฺช สัมภทํ กโรติ เสว มุจฺจติ เอกทิวสเมว นิริเย ปจฺจติ ๑
เอวํ กรณํ (๑) ปน นตฺถิ ๑ เสสานิ จตฺตาริ กมฺมานิ อนนฺตริยานว โหนฺติ น
กปปฏิจิตยานีติ เอวเมตถ กปปฏิจิตยโตปี วิญจตพโพ วิญจโย ๑

ปากโตติ เยน จ ปญฺจเปตานิ กมฺมานิ กตานิ โหนฺติ ตสฺส สัมภโทเยว
ปฏิสนฺธิวเสน วิปจฺจติ เสสานิ อโหสิกมฺมํ นาโหสิ กมฺมวิปาโกติ เอวมาทิสฺงขํ
คจฺจนฺติ ๑ สัมภทภาเว โลหิตฺุปฺปาโท ตทภาเว อรหนฺตจฺจมาโต ตทภาเว สเจ
ปีตา สีลวา โหติ มาตา ทฺุสฺสีลา โน วา ตถา สีลวตี ปีตฺุจฺจมาโต ปฏิสนฺธิวเสน
วิปจฺจติ ๑ สเจ มาตา สีลวตี มาตฺุจฺจมาโต ๑ ทฺุวิสุปี สีเลน วา ทฺุสฺสีเลน วา
สมานेषฺสุ มาตฺุจฺจมาโตว ปฏิสนฺธิวเสน วิปจฺจติ ๑ มาตา หิ ทฺุกฺกรการี (๒) พหุปการา
จ ปฺตฺุตฺานนฺติ เอวเมตถ ปากโตปี วิญจตพโพ วิญจโย ๑

๑. สี. เอตถ กรณํ ๑ ๒. สี. ทฺุกฺกรการีณิ ๑ ม. ทฺุกฺกรการีณิ ๑ มงฺกลคฺคตฺุทปฺนิยมฺปน
ทฺุกฺกรการีกาติ ปาโจ ทิสฺสตี ๑

*เล่มที่ ๑๓ อุกจานปาลิวนุณนา หน้า ๖๒๓

สาธารณาที่หิติ ปุริมานิ จตุตาริ สพุเพลปี คหุจปพพชิตานัน สาธารณานิ
สังเกโท ปน น โข อุปาลิ กิกขุณี สังฆ กิณฑติ น สิกขมานาน สามณโร
น สามณรี น อุปาสโก น อุปาสิกา สังฆ กิณฑติ ฯ กิกขุ โข อุปาลิ ปกตตุโต
สมานส้วาสโก สมานสิมายิ จิโต สังฆ กิณฑติติ (๑) วจนโต วุตตปปรการสสุ กิกขุโนว
โหติ น อณลสสุ ตสฺมา อสาธารโณ ฯ อาทิสทฺเทน สพุเพ เต ทุกขเวทนาสหคตา
โทสโมหสมปยุตฺตา จาติ เอวเมตฺถ สาธารณาที่หิปี วิญญาตพุโพ วินิจฺฉโย ฯ

อณฺฬิ สตุถารนฺติ อัย เม สตุถา สตุถุ กิจจํ กาคู อสมตฺโถติ
ภวนฺตเรปี อณฺฬติตฺถกริ อัย เม สตุถาติ เอวํ คณฺเฬยฺยาติ เนติ จานัน
วิษฺชตีติ อตฺโถ ฯ

เอกิสฺสา โลกธาตฺยาติ ทสสทฺสสีโลกธาตฺยา ฯ ตีณิ หิ เขตฺตานิ ชาติเขตฺตํ
อาณาเขตฺตํ วิสยเขตฺตํ ฯ ตตฺถ ชาติเขตฺตํ นาม ทสสทฺสสีโลกธาตฺยา ฯ สา หิ ตถาคตฺสสุ
มาตุกฺขณิมฺหิ โอกกมนกาลเ นิกขมนกาลเ โพธิกาลเ (๒) ฐมฺมจกฺกปฺปวตฺตเน
อายุสฺสงฺขารโวสฺสทฺขเน ปรีนิพฺพานเ จ กมฺปติ ฯ โกณฺฐิตสทฺสจกฺกวาฬิ ปน
อาณาเขตฺตุนนาม. อาณานาณฺฑิยปรีตฺตโมรปรีตฺตชชกฺกปรีตฺตรตนปรีตฺตาทีนํ หิ
เอตฺถ อาณา ปวตฺตติ ฯ

๑. วิ. จุล. ๗/๔๐๔/๒๐๖ ฯ ๒. สී. ม. สมุโพธิกาลเ ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิป้ตวณณนา หน้ ๖๒๔

วิศยเขตตสฺส ปน ปริมาณํ นตฺถิ ฯ พุทฺธานํ หิ ยาวตกํ ฅาณํ ตาวตกํ (๑)
ฅเยยํ ยาวตกํ ฅเยยํ ตาวตกํ (๒) ฅาณํ ฅาณปริยนตฺถิกํ ฅเยยํ ฅเยยปริยนตฺถิกํ
ฅาณนตฺถิ (๓) วจนโต อวิสโย นาม นตฺถิ ฯ

อิเมสุ ปน ตีสุ เขตเตสุ จเปตฺวา อิมํ จกฺกวาฬํ อณฺณสฺมี จกฺกวาฬ
พุทฺธา อุปฺปชฺชนตฺถิตฺติ สุตตํ นตฺถิ น อุปฺปชฺชนตฺถิตฺติ ปน อตฺถิ ฯ ตีณิ หิ ปิฎฺฎกานิ
วินยปิฎกํ สุตตนตฺถิปิฎกํ อภิธมฺมปิฎกํ ฯ ติสฺโส สงฺคีติโย มหากสฺสปตฺเตรตฺส
สงฺคีติ ยสตฺเตรตฺส สงฺคีติ โมคฺคตฺถิปุตฺตตฺเตรตฺส สงฺคีติ ฯ อีมา ติสฺโส สงฺคีติโย
อารุฬฺเห เตปิฎฺฎเก พุทฺทวจน อิมํ จกฺกวาฬํ มฺลจิตฺวา อณฺณตฺถ พุทฺธา
อุปฺปชฺชนตฺถิตฺติ สุตตํ นตฺถิ น อุปฺปชฺชนตฺถิตฺติ ปน อตฺถิ ฯ

อปฺพุฬํ อจฺริมนตฺถิ อปฺเระ อปฺจฺฉา เอกโต น อุปฺปชฺชนตฺถิ ปฺเระ วา
ปฺจฺฉา วา อุปฺปชฺชนตฺถิตฺติ วุตตํ โหติ ฯ ตตฺถ โปธิปฺลลฺงเก โปธิ อปฺปตฺวาน
อุฏฺฐหิสฺสามีติ นิสินฺนกาลโต ปฏฺฐจาย ยาว มาตฺถจฺฉนฺตฺถิมิ ปฏฺฐนฺตฺถิกหณฺณํ ตาว
ปฺพุฬฺเหติ น เวทิตฺพุฬํ ฯ โปธิสฺสุตฺตสฺส หิ ปฏฺฐนฺตฺถิกหณฺณ (๔) ทสฺสทสฺสจกฺกวาฬ-
๑. สฺยา. ม. ยาวตกํ ฯ ๒. สฺยา. ม. ตาวตกํ ฯ ๓. บฺ. มหา. ๒๕/๓๒๐/๒๑๗ ฯ
ฅเยยํ ฅเยยปริยนตฺถิกํ ฯ บฺ. จฺฬ. ๓๐/๔๕๒/๒๓๕ ฯ บฺ. ปฏฺฐ. ๓๑/๖๖๕/๕๗๗ ฯ
๔. ม. ปฏฺฐนฺตฺถิกหณฺณ ฯ

*เล่มที่ ๑๑ อุกานปลิวณนา หน้ ๖๒๕

กมฺปนเนว เขตตปรคฺคโห กโต เอตฺถนฺตเร อณฺณสฺส พุทฺธสฺส อฺปฺตติ
นivaritavā hōti ๑ ปฺริณิพฺพานโต ปฏฺจาย ยาว สาสปมตฺตปิ ชาติ ตฺถจฺติ ตาว
ปจฺจตฺติ น เวทิตพฺพ ๑ ชาติสฺส หิ จิตาสฺส พุทฺธา จิตา นาม โหนฺติ ๑ ตสฺมา
เอตฺถนฺตเร อณฺณสฺส พุทฺธสฺส อฺปฺตติ นivaritavā hōti ๑ ชาติปฺริณิพฺพานे ปน
ชาติ อณฺณสฺส พุทฺธสฺส อฺปฺตติ น นivaritavā ๑

กสฺมา ปน อฺปฺพหิ อจฺริมฺ [๑] น อฺปฺปชฺชนฺตฺติ อนจฺจริยตฺตา ๑ พุทฺธา หิ
อจฺจริยมนุสฺสา ๑ ยถาห เอกปฺคฺคโล ภิกฺขเว โลเก อฺปฺปชฺชมาโน อฺปฺปชฺชติ
อจฺจริยมนุสฺโส ๑ กตโม เอกปฺคฺคโล ตถาคโต อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธติ ๑ (๒)
ยทิจ เทว วา จตฺตารอ วา อฏฺฐ วา สอพส วา เอกโต อฺปฺปชฺเชยฺย อนจฺจริยา
ภเวยฺย ๑ เอกสฺมี หิ วิหาระ ทฺวินฺนํ เจตฺยานํปี ลากสกฺกาโร อฺพาโร น โหติ
ภิกฺขุปี พฺหุตฺยา อนจฺจริยา ชาติ เอวํ พุทฺธาปี ภเวยฺย ๑ ตสฺมา น อฺปฺปชฺชนฺตฺติ ๑
เทสฺนายน จ วิเสสากาวโต ๑ ยํ หิ สติปฏฺจานาทิกํ ฐมฺมํ เอโก เทเสติ
อณฺเณหิ อฺปฺปชฺชิตฺวา สิว ฐมฺโม เทเสตพฺโพ สียา ๑ ตโต อนจฺจริโย สียา ๑
เอกสฺมี ปน ฐมฺมํ เทเสนฺเต เทสฺนาปี อจฺจริยว โหติ ๑
วิวาทกาวโต ๑ พฺหุสฺ จ พุทฺเธสฺ อฺปฺปนเนสฺ พฺหุณฺนํ อจฺจริยานํ อนฺเตวาสิกา
วีย อมฺหากํ พุทฺโธ ปาสาทิกอ

๑. ม. เอตฺถนฺตเร น สทฺโโท อตฺถิ ๑ ๒. อง. เอก. ๒๐/๑๔๑/๒๕ ๑

อมหำกั พุทโธ มธฺรสุสโร ลาภึ ปุณฺณวาทึ วิวเทยฺย ตสฺมาปี น เอวํ อูปฺชชนฺติ ฯ

อปีเจตํ การณํ มลินฺทรณฺญา ปุณฺฺเจน นาคเสนตฺเถเรน วิตุถาริตเมว ฯ วุตฺตณฺหึ
ตตฺถ ฆนฺเต นาคเสน ภาสีตํปี เหนฺติ ฆควตฺตา อฏฺฐานเมตํ ฆิกฺขเว อนวกาโส ยํ
เอกิสฺสา โลกธฺาตุยา เทว อรหนฺโตะ สมนฺาสมฺพุทฺธา อปุพฺพิ อจริมํ อูปฺชเชยฺย
เนตํ ฆานํ วิชฺชตีติ ฯ เทเสนฺตา (๑) ฆ ฆนฺเต นาคเสน สพุเพปี ตถาคตฺตา สตฺตตีส
โพรธิปฺภิกฺขิเย ชมฺเม เทเสนฺติ ฆถยฺนฺตา (๒) ฆ จตฺตารี อริยสจฺจานํ ฆถนฺติ
สิภฺขาเปนฺตา ฆ ตีสุ สิภฺขาสฺสิ สิภฺขาเปนฺติ อนฺุสาสมนฺา ฆ อปฺปมาทปฺฏิปตฺตี
อนฺุสาสนฺติ ฯ ยถิ ฆนฺเต นาคเสน สพุเพสํปี ตถาคตฺตานํ เอโก อุตฺเทโส เอกา ฆถา เอกา
สิภฺขา เอกา อนฺุสนฺธิ (๓) ฆน การณฺน เทว ตถาคตฺตา เอกภฺขณฺเนยว น อูปฺชชนฺติ ฯ
เอเคนปี ตาว พุทฺธรูปฺปาเทน อยํ โลโก โอภาสชาโต ยถิ ทฺุติโยปี พุทฺโธ ฆเวยฺย
ทฺุวินฺนํ ปภาย อยํ โลโก ฆิยโยโส มตฺตาย โอภาสชาโต ฆเวยฺย ฯ โอวทนฺตา
ฆ เทว ตถาคตฺตา สฺขํ โอวเทยฺย อนฺุสาสมนฺา ฆ สฺขํ อนฺุสาสเยยฺย ฯ ตตฺถ
เม การณํ เทเสหิ ยถำหํ นิสฺสํสโย ฆเวยฺยนฺติ ฯ

อัย มหาราช ทสสหัสสีโลกธฺาตุ เอกพุทฺธธฺารณึ เอกสุเสว ตถาคตฺตสฺส ฆุณฺ
ธฺาเรติ ยถิ ทฺุติโย พุทฺโธ

๑. สึ. เทสยฺนฺตา ฯ ๒. ม. ฆถยฺมณฺา ฯ ๓. ม. อนฺุสิภฺฺธิ ฯ

*เล่มที่ ๑๓ อภิธานพาลิวิณณา หน้า ๖๒๗

อุปฺปชฺเชยฺย นํยํ ทสสทสฺสีโลกธาคู ธาเรยฺย จเลยฺย กมฺเปยฺย นเมยฺย โอนเมยฺย
วินเมยฺย วิกิเรยฺย วิธเมยฺย วิทฺธฺเสยฺย น จานมฺปกจฺเจยฺย ฯ

ยถา มหาราช นาวา เอกปฺริสธารณิ ภูเวยฺย เอกสฺมี ปฺริเส อภิรุเพห
สโมทกา (๑) ภูเวยฺย อถ ทฺติโย ปฺริโส อากจฺเจยฺย ตาทิโส आयुनावณฺเณน
วเสน ปมาเณน กิสฺถเลน (๒) สพฺพงฺคปจฺจกฺเณ โส ตํ นํวํ อภิรุเพห อปิ นฺุ ส
มหาราช นาวา ทฺวินฺุปี ธาเรยฺยาติ ฯ น หิ ภูนฺเต จเลยฺย กมฺเปยฺย นเมยฺย
โอนเมยฺย วินเมยฺย วิกิเรยฺย วิธเมยฺย วิทฺธฺเสยฺย น จานมฺปกจฺเจยฺย โอสีเทยฺย
อุทเกติ ฯ เอวเมว โข มหาราช อयํ ทสสทสฺสีโลกธาคู เอกพฺุทฺธธารณิ เอกสฺเสว
ตถาคตสฺส คฺคณิ ธาเรติ ยทิ ทฺติโย พฺุทฺธ อุปฺปชฺเชยฺย นํยํ ทสสทสฺสีโลกธาคู
ธาเรยฺย จเลยฺย ฯเป ฯ น จานมฺปกจฺเจยฺย ฯ

ยถา วา ปน มหาราช ปฺริโส ยาวทตฺถิ โภชนํ ภูณฺเชยฺย ฉาเทนฺติ ยาว
กณฺจรมภิปฺริยิตฺวา โส ตโต (๓) ปิณฺติโต (๔) ปฺริปฺณฺโณ นีรนฺตโร ตนฺุทิกโต
อโนนมิตทณฺุทชาโต (๕) ปฺนเทว ตตฺถกํ โภชนํ ภูณฺเชยฺย อปิ นฺุ โข โส มหาราช
ปฺริโส

๑. ส. สมฺปาทิกา ฯ ม. อภิรุเพห สานาวา สมฺปาทิกา ฯ ๒. ส. กิสฺถเลน ฯ

๓. ส. ม. ธาโต ฯ ๔. ส. ม. ปิณฺติโต ฯ ๕. ส. อโนนมิ ทณฺุทชาโต ฯ

ม. อโนนมิตทณฺุทชาโต ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปาตวณณา หน้า ๖๒๘

สุขิตโต ภเวยยาติ ฯ น หิ ภนุเต สกึ ภูตโตว มเรยยาติ ฯ เอวเมว โข มหาราช
อัย ทสสหัสสีโลกธาตุ เอกพุทธธารณิ ฯ เป ฯ น จานมุปคจเจยยาติ ฯ

กี นุ โข ภนุเต นาคเสน อภิธมฺภาเรน (๑) ปจวี จลตีติ ฯ อาม มหาราช
(๒) อธิ มหาราช เทว สกฺฐา รตนปริปุริตา ภเวยฺย ยาว มุขสุมาเอกสกฺภูโต
(๓) รตนํ คเหตุวา เอกมฺหิ สกฺฐเ อากิเรยฺย อปี นุ โข ตํ มหาราช สกฺฐํ ทฺวินฺนํปี
สกฺฐานํ รตนํ ธาเรยยาติ ฯ น หิ ภนุเต นาภิปี ตสฺส ฝลยฺย อราปี ตสฺส
ภิชฺเชยฺย เนมีปี ตสฺส โอปเตยฺย อุกฺโขปี ตสฺส ภิชฺเชยยาติ ฯ กี นุ โข มหาราช
อติรัตนภาเรน สกฺฐํ ภิชฺชตีติ ฯ อาม ภนุเตติ ฯ เอวเมว โข มหาราช อภิธมฺภาเรน
(๑) ปจวี จลตีติ ฯ

อปีจ มหาราช อิมํ การณํ พุทฺธานํ พลปริทีปนาย โอสาริตํ ฯ อณฺณํปี
ตตฺถ อปริ (๔) การณํ สุโณหิ เยน การณน เทว สมฺมาสมฺพุทฺธา เอกกฺขณ
น อุปฺปชฺชนติ ฯ ยถิ มหาราช เทว สมฺมาสมฺพุทฺธา เอกกฺขณ อุปฺปชฺเชยฺย ปริสาย
วิวาโท อุปฺปชฺเชยฺย คฺมุหํกํ พุทฺโธ อมฺหํกํ พุทฺโธติ อุกฺโขปฺกฺขชาตา ภเวยฺย ฯ
ยถา มหาราช ทฺวินฺนํ พลวามจฺจํ ปริสาย วิวาโท อุปฺปชฺชติ

๑. ม. อติธมฺภาเรน ฯ ๒. อณฺณตฺถ อาม มหาราชาคิ นตฺถิ ฯ ๓. สี. เอกมฺหา
สกฺภูโต ฯ ม. เอกสุมา สกฺภูโต ฯ ๔. ม. อภิรูปํ ฯ

*เล่มที่ ๑๓ อัญจนปาลิวนุณนา หน้า ๖๒๕

คฺมุหํ อมฺจฺโจ อมฺหํ อมฺจฺโจติ อุกฺโตปฺกฺษชชตา โหณฺติ ฯ เอวเมว โข
มหาราช ยถิ เทว สมฺมาสมฺพุทฺธา เอกกฺขณฺเน อฺปฺปชฺเชยฺย ปริสาย วิวาทิ
อฺปฺปชฺเชยฺย คฺมุหํ พุทฺโธ อมฺหํ พุทฺโธติ อุกฺโตปฺกฺษชชตา ภาเวยฺย ฯ อิํ
ปจฺมํ การณํ สุโณหิ เยน การณฺน เทว สมฺมาสมฺพุทฺธา เอกกฺขณฺน อฺปฺปชฺชนฺติ ฯ

อปริปี อุตฺตริํ การณํ สุโณหิ เยน การณฺน เทว สมฺมาสมฺพุทฺธา เอกกฺขณฺน
น อฺปฺปชฺชนฺติ ฯ ยถิ มหาราช เทว สมฺมาสมฺพุทฺธา เอกกฺขณฺเน อฺปฺปชฺเชยฺย
เอกปฺกฺคโล อคฺโค พุทฺโธติ ยํ วจฺนํ ตํ มิจฺฉา ภาเวยฺย ฯ เชฏฺโฐ พุทฺโธติ ฯ เป ฯ
เสฏฺโฐ พุทฺโธติ ฯ วิสิฏฺโฐ พุทฺโธติ ฯ อุตฺตโม พุทฺโธติ ฯ ปวโร พุทฺโธติ ฯ อสโม
พุทฺโธติ ฯ อสมสโม พุทฺโธติ ฯ อปฺปฏฺโฐ พุทฺโธติ ฯ อปฺปฏฺโฐภาโก พุทฺโธติ ฯ
อปฺปฏฺโฐปฺกฺคโล พุทฺโธติ ยํ วจฺนํ ตํ มิจฺฉา ภาเวยฺย ฯ อิมํปิ โข ตวํ มหาราช
การณํ อตฺถโต สมฺปฏฺฐิจฺฉ เยน การณฺน เทว สมฺมาสมฺพุทฺธา เอกกฺขณฺน
อฺปฺปชฺชนฺติ ฯ

อปิจ มหาราช พุทฺธานํ ภควนฺตานํ สภาวปฺกตฺติกาเอสายิ เอโกเยว พุทฺโธ
โลเก อฺปฺปชฺชนฺติ ฯ กสฺมา การณา มหนฺตตาย (๑) สพฺพญฺญพฺพุทฺธคฺคณานํ ฯ อญฺลํปิ
มหาราช ยํ มหนฺตํ โหติ ตํ เอกิเยว โหติ ฯ ปจฺวี มหาราช มหนฺตา (๒)

๑. ม. การณมหนตตฺตา ฯ ๒. ม. มหนฺตี ฯ

สาเอกาเยว สาโคร มหนุโต โส เอโกเยว ฯ สีนรุ คิริราชา มหนุโต โส เอโกเยว ฯ
อากาศโส มหนุโต โส เอโกเยว ฯ สกโก มหนุโต โส เอโกเยว ฯ [๑]พหุมา
มหนุโต โส เอโกเยว ฯ ตถาคโต อรหิ สมมาสมพุทโธ มหนุโต โส เอโกเยว ฯ ยตถ
เต อุปปชชนติ ตตถ อณเฐส อิกาโส น โหติ ฯ ตสมา ตถาคโต อรหิ สมมาสมพุทโธ
เอโกเยว โลเก อุปปชชตีติ ฯ สุกถิต ฆนเต นาคเสน ปโยห โอปมเมหิ
การณหีติ ฯ (๒)

เอกิสสา โลกธาตยาติ เอกสมิ จกกวาเพ ฯ เหฏฐา อิมินา วจนน
ทสจกกวาพสหัสสานิ คหิตานิ ตานิปี เอกจกกวาเพเนว ปริจฉินทิตู
วฏฐนติ ฯ พุทธา หิ อุปปชชมานา อิมสมิเยว จกกวาเพ อุปปชชนติ
อุปปนุญจान (๓) ปน วาริต อิตอ อณเฐส จกกวาเพสุ น อุปปชชนตีติ
วาริตเมว โหติ ฯ

ปจมวคควณณา นิฏฐิตา ฯ

๑. ม. เอตถนุตเร สกโก มหนุโต โส เอโกเยวาติ ทิสสตี ฯ ๒. อิเชว วคโต อฏฐโมติ
ปาลี ฯ ๓. ม. อุปปชชนญจान ฯ

ทุตึยวคควณณนา

อปุพพิ อจรมนุติ เอตุถ จกกรตนาปาตุภาวโต ปุพเพ ปุพพิ ตสเสว
อนุตรธานโต ปจญา จรมึ ๑ ตตุถ ทูวึชา จกกรตนาตสส อนุตรธานึ โหติ จกกวตฺตึโน
กาลกึรึยาย วา ปุพพชชาย วา ๑ อนุตรธานญจ ปน ตึ กาลกึรึยโต วา ปุพพิชิตโต (๑)
วา สตุตเม ทิวเส อนุตรธายติ ตโต ปรี จกกวตฺตึโน ปาตุภาโว อวาริตอ ๑

กสฺมา ปน เอกจกกวาเพ เทว จกกวตฺตึโน น ออุปชชนตึตึ วิวาทุปจเจทโต
อนจฺนรึยภาวโต จกกรตนาตสส มหานุภาวโต จ ๑ ทูวึสุ หึ ออุปชชนเตสฺ อมหากึ
ราชาน มหนโต อมหากึ ราชาน มหนโตติ วิวาทอ ออุปชชชเยย เอกสฺมึ (๒) ทีเป
จกกวตฺตึ เอกสฺมึ ทีเป จกกวตฺตึตึ จ อนจฺนรึโย ภเวย ๑ โย จายึ จกกรตนาตสส
ทูวึสทสฺสทีปปริวารสฺ จตุสฺ มหาทีเปสฺ อึสฺสรึยานุปฺปทานสมตฺโต มหานุภาโว โสปี
ปรีหาเยถ ๑ อึติ วิวาทุปจเจทโต อนจฺนรึยภาวโต จกกรตนาตสส มหานุภาวโต จ
น เอกจกกวาเพ เทว ออุปชชนตึ ๑

ยึ อึตฺถึ อรหึ อสฺส สมฺมาสมพุทฺโธติ เอตุถ ตึฏฺจตุ ตาว สพุพณญฺญณ
นึพุพตฺเตตฺวา โลกนึตฺถธณสมตฺโต พุทฺธภาโว ปณึธานมตฺตึปี อึตฺถึยาน สมฺปชชตึ ๑
๑. ม. อจฺนรึยภาวโต ๑ ๒. สึ. เอกสฺมึ ๑

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปตวณณนา หน้ ๖๓๒

มนุสสตตฺติ ลิงคสมปตฺติ เหตุ สตถารทสสนํ

ปพพชชา กุณสมปตฺติ อธิกาโร จ นนทตา

อฏฐมมสโมธานา อภินิหารโ สมิชฌตฺติ (๑)

อิมานิ หิ ปณิธานสมปตฺติการณานิ ๑ อิทํ (๒) ปณิธานํปี สมปาเทตฺถ อสมตถาย
(๓) อิตฺถิยา กุโธ พุทฺธภาโวติ ๑ อฏฐานเมตํ ภิกฺขเว อนวกาโส ยํ อิตฺถิ อรหํ อสฺส
สมมาสมพฺพุโธติ วุตฺตํ ๑ สพฺพการปริปุโรว ปุณฺณสฺสโย (๔) สพฺพการปริปุณฺณเมว
อตฺตภาวํ นิพพตฺเตตฺติ ปุริโส โหติ อรหํ สมมาสมพฺพุโธ น อิตฺถิ ๑

ราชา อสฺส จกฺกวตฺตติอาทิสฺสปี ยสฺมา อิตฺถิยา โโกโสหิตวตฺถุคฺคฺยหตาทินํ (๕)
อภาวน ลกฺขณานิ น ปริปุเรณติ อิตฺถิรตนาภาวน สตฺตรตฺนํ (๖) น
สมปชฺชติ สพฺพมนุสฺเสหิ จ อธิโก อตฺตภาโว น โหติ ๑ ตสฺมา อฏฐานเมตํ
ภิกฺขเว อนวกาโส ยํ อิตฺถิ ราชา อสฺส จกฺกวตฺตติ วุตฺตํ ๑

ยสฺมา จ สกฺกตฺตาทินิ ตินิ จานานิ อุตฺตมานิ อิตฺถิลิงฺคจ หินํ ตสฺมาปสฺสา
สกฺกตฺตาทินิ น (๗) ปฏฺฐิตฺทฐานิ ๑

นनु จ ยถา อิตฺถิลิงฺคํ เอวํ ปุริสลิงฺคํปี พุรหุมโลเก

๑. สยามรรุจโปตถกสฺส ปาลียํ อัย คธา นตฺถิ ๑ ขุ. พุทฺธ ๓๓/๒/๔๒๒ ๑

๒. ม. อิตฺติ ๑ ๓. ส. อสมตถาย ๑ ๔. ส. ม. ปุณฺณสฺสโย ๑ ๕. ม. โโกโสหิต-
วตฺถุคฺคฺยหตาทินํ ๑ ๖. ม. สตฺตรตฺนสมมฺกิตา ๑ ๗. ม. นสฺสโท นตฺถิ ๑ ตํ น สเมติ ๑

*เล่มที่ ๑๓ อฏฺจานปาลิวนณนา หน้า ๖๓๓

นคฺลิตฺ ๑ ตสฺมา ยํ ปุริโส พุรหฺมคฺคํ การยฺย จานเมตํ วิชฺชตีตีปี น วตฺตพฺพํ ลียาตี ๑
โน น วตฺตพฺพํ ๑ กสฺมา อีช ปุริสสฺส ตตฺถ นีพฺพตฺตนโต ๑

พุรหฺมคฺคตฺตนฺติ หี มหาพุรหฺมคฺคํ อธิปฺเปตํ ๑ อิตฺถิ จ อีช ฌานํ ภาเวตฺวา
กาลํ กตฺวา พุรหฺมปาริสฺชชานํ สหพฺยตํ (๑) อุปฺปชฺชตี น มหาพุรหฺมานํ ๑ ปุริโส
ปน ตตฺถ น อุปฺปชฺชตีตี น วตฺตพฺโพ ๑ สฺมานปี เจตฺถ อุกฺขลิ่งคาภาเว
ปุริสสณฺจานาว พุรหฺมาโน น อิตฺถีสณฺจานา ๑ ตสฺมา สุวตฺตเมเวตํ ๑

กายทฺวจฺจริตฺสชาติอาทิสฺส ยถา นิมฺพวีชโกสภาทฺทิกิวิชาณี (๒) มชฺฐผลํ น
นีพฺพตฺตนฺติ อสาคํ อมชฺฐเมว นีพฺพตฺตนฺติ เอวํ กายทฺวจฺจริตาทีนํ มชฺฐํ วิปากํ
น นีพฺพตฺตนฺติ อมชฺฐเมว นีพฺพตฺตนฺติ ๑ ยถา จ อุกฺกวีชสาลีวิชาณีนํ มชฺฐํ
สาธฺเมว (๓) ผลํ นีพฺพตฺตนฺติ น อสาคํ กฏฺกํ ๑ เอวํ กายสุจฺจริตาทีนํ มชฺฐเมว
วิปากํ นีพฺพตฺตนฺติ น อมชฺฐํ ๑ วตฺตตีปี เจตํ

ยาทิสฺส วปเต พิชฺชํ ตาทิสฺส ลภเต (๔) ผลํ

กฺลฺยาณการี กฺลฺยาณํ ปาปการี จ ปาปกนฺติ ๑ (๕)

ตสฺมา อฏฺจานเมตํ ภิกฺขเว อนวกาโส ยํ กาย-

๑. ลี. สหฺวยตํ ๑ ๒. ลี. ม. นิมฺพพิชโกสภาทฺทิกิวิชาณีนํ ๑ ๓. ม. สาทฺฐสเมว ๑

๔. ม. ยฺ.หฺรเต ๑ ๕. ลี.ส. ๑๕/๕๐๓/๓๓๓ ๑

ทุจจริตสสาตีอาที วุคตึ ฯ (๑)

กายทุจจริตสมงคิตีอาทีสุ สมงคิตี ปญจวิธสมงคิตา आयुहनสมงคิตา
 เจตนาสมงคิตา กम्मสมงคิตา วิปากสมงคิตา อุပ္ภูจानสมงคิตาตี ฯ
 ตตถ กุสลาकुสลกมฺมายุहनกุขณ आयुहनสมงคิตาตี วุจจตี ฯ ตถา เจตนาสมงคิตา ฯ
 (๒) ยาว ปน สตุตา อรहतตี น ปาปุณนตี ตาว สพเพปี สตุตา ปุพเพ อุปจิตเจตนาย
 สมงคิตาย เจตนาสมงคิโนตี วุจจนตี ฯ เอสา เจตนาสมงคิตา ฯ (๒) ยาว สตุตา
 อรहतตี น ปาปุณนตี ตาว สพเพปี สตุตา ปุพเพ อุปจิตวิปากการหิ กम्म สนุชาย
 กम्मสมงคิโนตี วุจจนตี ฯ เอสา กम्मสมงคิตา ฯ วิปากสมงคิตา วิปากกุขณเยว
 เวทิตพพา ฯ ยาว จ น สตุตา อรहतตี ปาปุณนตี ตาว เตสึ ตโต จวิตฺวา นิรเย
 ตาว อุปฺชชमानานัน อคฺคิชาลโลหกฺกมฺภีอาทีหิ อุปฺภูจानากาเรหิ นิรโย
 คพฺภเสยยกตตี อาปชชमानานัน มาตุกฺจจฺจि เทเวสุ อุปฺชชमानานัน
 กปฺปรุกฺขวิमानาทีหิ อุปฺภูจानากาเรหิ เทวโลโกตี เอว อุปฺปตฺตಿನิมิต्तํ
 อุปฺภูจาทิ ฯ อิติ เนสึ อิมินาอุปฺปตฺตಿನิมิต्तอุปฺภูจानเนน อปริมุตฺตกา
 อุปฺภูจानสมงคิตา นาม. สว จลตี เสสา นิจฺจลา ฯ นิรเย หิ อุปฺภูจิตฺปี เทวโลโก
 อุปฺภูจาทิ เทวโลเก อุปฺภูจิตฺปี นิรโย อุปฺภูจาทิ มนุสฺสโลเก อุปฺภูจิตฺปี
 # ๑. อีเชว วकुโก นวโมติ ปาลี ฯ ๒. สึ. อีเม ปาจา นตฺถิ ฯ

ตฺริจฺฉานโยนิ อฺปฺภุจาทิ ตฺริจฺฉานโยนินยา จ อฺปฺภุจิตายปี มนุสฺสโลโก
อฺปฺภุจาทิเยว ฯ ตตฺริทํ วตฺถํ

โสณคิริปาเท กิร เขลวิหาร (๑) โสณตฺเถโร นาม เอโก

ธมฺมกถิกो ฯ ตสฺส ปิตา สุนขราชิก (๒) นาม อโหสิ เถโร ตํ ปฏฺิพาหนุโตปี สํวเร
จเปตฺตํ อสฺสโกนุโต มา นสฺสตี วราโกติ (๓) มหาลลกกালে อกามกํ นํ ปพฺพาเชตี ฯ

ตสฺส กิลานเสยฺยาย นิปนฺนสฺส นีรโย อฺปฺภุจาสี ฯ โสณคิริปาทโต มหนฺตา สุนขา
อาคนฺตุวา ขาทิตฺตฺกามา วิย สมปริวารเสตฺถํ ฯ โส ปน มรณภยภีโต (๔) วาเรหิ ตาต

โสณ วาเรหิ ตาต โสณาติ อาห ฯ กิ มหาเถรชาติ ฯ น ปสฺสตี ตาตาคิ ตํ

ปวฺตฺตี อาจิกฺขิ ฯ โสณตฺเถโร กถฺยหิ นาม มาทิสฺส ปิตา นีรเย นิพฺพตฺติสฺสตี (๕)

ปติภุจาปี ตสฺส ภวิสฺสามีติ (๕) สามเณเรหิ นานาปฺปฺผานิ อahrtฺวา (๖)

เจตฺยงฺกณ โปชฺยงฺกณเสฺ ตลสนฺนรณปฺปฺชํ (๗) อาสนปฺปฺชณฺจ กริตฺวา (๘) ปีตรํ

[๙] มณฺจเณน เจตฺยงฺกณํ หริตฺวา มณฺจเณ นิสีทาเปตฺวา อຍံ มหาเถเรน (๑๐) ปฺปฺชา

ตฺมฺหากํ อตฺถาย กตา อຍံ เม ภควา ทฺกคฺคตปณฺณากาโรติ วตฺวา ภควนฺตํ วนฺทิตฺวา

จิตฺตํ ปสาเทหิตฺติ อาห ฯ โส มหาเถโร ปฺปฺชํ

๑. สී. ปญฺจวิหาร ฯ ม. อเจตฺวิหาร ฯ ๒. สී. ม. สุนขราชิก ฯ

๓. กตฺถจฺ. ปาปโกสิ ฯ ๔. สී.ม. มหาภยภีโต ฯ ๕. สී.ม. ปติภุจาสฺส ภวิสฺสามีติ ฯ

กตฺถจฺ. ปติภุจานมสฺส กริสฺสามีติ ฯ ๖. สී. ม. อahrtฺวาเปตฺวา ฯ ๗. ม. ตลสนฺนรณปฺปฺชํ ฯ

๘. ม. กahrtฺวา ฯ ๙. ม. เอตฺถนฺนเร มณฺจเณน เจตฺยงฺกณน หริตฺวาติ ทิสฺสตี ฯ

๑๐. ม. มหาเถร ฯ

ทิสฺวา ตถา กโรนุโต จิตฺตํ ปสาเทสิ ฯ ดาวเทวสุส เทวโลโก อุปฺภูจาสิ ฯ
นฺนทวนจิตฺตลตาวนมิสฺสกวณวิมานานิ (๑) เจว เทวนาฏกานิ จ
ปริวเรตฺวา จิตานิ วิย อเหตุํ ฯ โส อเปถ โสณ อเปถ โสณาคิ เถโร อห ฯ
กิมิทฺ เถราติ ฯ (๒) เอตา เต มาตโร อากจฺจนฺตฺติ ฯ เถโร สกุโล อุปฺภูจฺโติ
มหาเถรสฺสาติ จินฺเตสิ ฯ เอวํ อุปฺภูจฺจานสมงฺกิตา จลตฺติ เวทิตพฺพา ฯ เอตาสฺ อึช
อายุหนเจตนาถมฺมสมงฺกิตาวเสน กายทฺวจฺจริตสมงฺกิตาวเสน จ (๓)
กายทฺวจฺจริตสมงฺกิตฺติอาทิ วุตฺตํ ฯ

ตตฺถ เอเก อจฺริยา ยสฺมี ขณฺเณ กมฺมํ อายุหติ ตสฺมีเยว ขณฺเณ ตสฺส
สกุโล อวาริโตติ (๔) วทฺนฺติ ฯ อปเร ปน อายุหนกมฺมํ (๕) นาม วิปากวาริ ลกฺนฺตฺปิ
อตุถิ อลกฺนฺตฺปิ ฯ ตตฺถ ยทา กมฺมํ วิปากวาริ ลกฺติ ตสฺมีเยว กาลे ตสฺส
สกุโล วาริโตติ วทฺนฺติ ฯ เสสฺส สพฺพตฺถ อุตฺตฺตานตฺถเมวาทิ ฯ (๖)

ทฺติยวคฺควณฺณา นิฏฺจิตา ฯ

อฺภูจฺจานปาติวณฺณา นิฏฺจิตา ฯ

๑. ม. นนฺทวนจิตฺตลตาวนมิสฺสกวณพารุสกวณวมานานิ ฯ ๒. ส.ม. มหาเถราติ ฯ

๓. ม. จ สทฺโท นตฺติ ฯ ๔. ม. วาริโตติ ฯ ๕. ม. อายุหิตกมฺมํ ฯ

๖. อึเชว วคฺคโ ทสโมติ ปาลี ฯ

* เล่มที่ ๑๓ หน้ ๖๓๗

เอกรมมปาลีวณณา

ปรจมวคควณณา

เอกรมมปาลีย เอกรมมโมติ เอกสภาวัว ๑ เอกรนตนิพพิทายาติ เอกรนต
วภูฏะ นิพพิทิตนตถาย อุกกณจตถาย ๑ วิราคยาติ วภูฏะ วิรชชนตถาย รากาทีน
วา กิลีสาน วิรชชนาย วิคมาย ๑ นิโรชยาติ รากาทีน นิโรชย อปปรตติกรณตถาย
วภูฏสฺส วา นิรชชนตถาย ๑ อปรสมายาติ กิลีสวปรสมตถาย ๑ อภินถายาติ
อนิจจาทีวเสน ลกขณตถย อารปรตวา อภิชานนตถาย ๑ สมโพชยาติ จตุน
สจจัน พุชณตถาย โพธิ วุจติ จตฺส มกฺเสสฺส ถาณนติ (๑) เอว วุตตสฺส
วา จตฺมคคถาณสฺส ปฏิวิชณตถาย ๑ นิพพานายาติ อปรจยนิพพานสฺส
สจจิกกรณตถาย ๑

อิติ ภควา อิมหิ สตฺตหิ ปเทหิ พุทฺธานุสฺสติกมมฏจानสฺส วณณํ กเถสิ ๑
กสฺมา มหาชนสฺส อุตฺสาหชนนตถํ วิสกณฺฏกวางฺมิชฺช วิย อตฺตโน ปณฺทิตตถาย ๑ (๒)
วิสกณฺฏกวางฺมิชฺช นาม กุพพางฺมิชฺช วุจติ ๑ โส กิร วาณิชฺช ขณฺทสทฺทกราทินิ (๓)
สทฺถเณนาทาย ปจฺจนตคามํ คนฺตวา วิสกณฺฏกํ คณฺหน วิสกณฺฏกํ คณฺหนถาติ
๑. พุ. มหา. ๒๕/๘๕๑/๕๕๘ ๑ พุ. จุฬ. ๓๐/๖๖๗/๓๒๑ ๑ ๒. สී. ม. ปณฺธิยสฺส ๑
๓. สී. กุพพางฺमितมณฺทสทฺทกราทินิ ๑ ม. กุพพางฺमितขณฺทสทฺทกราทินิ ๑

อุคฺโขเสสิ ฯ ตํ สุตฺวา คามิกา วิสํ นาม กกุขลํ โฆริ ฯ โยนํ ขาทติ โส
มรติ ฯ กณฺฐกํปี วิชฺฌิตฺวา มาเรติ อุโภเปเต กกุขลา โก เอตฺถ อนิสฺโสติ
เคหทวารานิ ธเกสิ ทุรเก จ ปลาเปสิ ฯ ตํ ทิสฺวา วาณิไซ อโฆหารกฺุสลา
อิเม คามิกา หนฺท เน อุปาเยน คณฺหาเปสฺสามิติ (๑) อติมธฺริ คณฺหฺด อติสํฐิ (๒)
คณฺหฺด คุพฺ ฬานิตํ สกฺกริ สมคฺขํ ลพฺกฺติ กุณฺมาสกฺกุกฺกาปณฺาที่หิปี (๓) ลพฺกฺตีติ
อุคฺโขเสสิ ฯ ตํ สุตฺวา คามิกา ฆฺฐปฆฺฐา วคฺควคฺคา คนฺตฺวา ตํ พหุํ ปี มฺถิ
ทตฺวา อคฺคเหสิ ฯ

ตตฺถ วิสกณฺฐกฺวณฺิขสฺส วิสกณฺฐกํ คณฺหฺดาคิ อุคฺโขสนํ วิย ภควโต
พฺุทฺธานุสฺสติกมฺมกฺุจํกณฺํ วิสกณฺฐเก วณฺณํ กเถตฺวา ตสฺส กหณฺตฺถาย
มหาชนสฺส อฺุสฺสาหกรณฺํ วิย อิเมหิ สตฺตฺหิ ปเทหิ พฺุทฺธานุสฺสติกมฺมกฺุจํกณฺํ
วณฺณกณฺเนน ตตฺถ มหาชนสฺส อฺุสฺสาหกรณฺํ ฯ

กตโม เอกธมฺโมติ กเถตฺกมฺยตาปฺุจํจํ ฯ พฺุทฺธานุสฺสตีติ พฺุทฺธิ อารพฺก
อุปฺปนฺนา อนฺุสฺสตี (๔) พฺุทฺธคฺุณารมฺมณาย สติยา เอตํ อธิวจฺนํ ฯ ตํ ปเนตํ
พฺุทฺธานุสฺสติกมฺมกฺุจํกณฺํ ทฺุวิธํ โหติ จิตฺตสมฺปหิสนฺตฺถญฺเจว วิปฺสฺสนฺตฺถญฺจ ฯ กถิ
ยทา หิ อฺุสฺการมฺมณฺเ อฺุสฺกสณฺณิ (๕)

๑. ม. คาหาเปมิตี ฯ ๒. ม. อติสํฐิ ฯ ๓. ม. กุณฺมาส... ฯ ๔. ม. อุปฺปนฺนา อนฺุสฺสตี
พฺุทฺธคฺุณารมฺมณาย สติยา ฯ ๕. ม. อฺุสฺการมฺมณฺสุ อณฺฺตฺริ ฯ กตฺถจฺิ. อฺุสฺการมฺมณฺ
สฺกสณฺณิ ฯ

ภาเวนตสฺส ภิกฺขุโน จิตฺตฺปาโท อุพฺพลยติ อุกฺกณฺจติ นิสฺสาโท โหติ
 วิถึ น ปฏิปชฺชติ กฺกฺโคโณ วีย อิตฺโต จิตฺโต จ ฐาติ ฯ ตสฺมี ขณฺเ อส
 มฺลคมฺมฏฺจานํ ปหาย อิตฺปิ โส ภควาติอาทินา นยฺน ตถาคตสฺส
 โลกียโลกุตรคฺคณฺเ อฺนุสฺสรติ ฯ ตสฺเสว พุทฺธํ อฺนุสฺสรนฺตสฺส จิตฺตฺปาโท
 ปสึทติ วินีวรณโก (๑) โหติ ฯ โส ตํ จิตฺตํ เอวํ ทเมตฺวา ปฺน มฺลคมฺมฏฺจานํเยว
 มนสิกโรติ ฯ กถํ ยถา นาม พลฺวา ปฺริโส กฺกฺกาการกณฺณิกตฺถาย มหารุกฺขํ
 ฉินฺทฺนฺโต สาขปฺลาตจฺเจทนมตฺเตเนว (๒) ผรฺสุชาราย วิปฺนฺนายน มหารุกฺขํ
 ฉินฺทิตฺตุ อสฺกโกนฺโตปิ ฐฺรณิกฺเขปํ อกตฺวาว กมฺมารสาลํ กนฺตฺวา ติจิณฺฑํ ผรฺตํ
 การาเปตฺวา ปฺน ตํ ฉินฺทฺเยยฺ ฯ เอวํ สมฺปทมิทํ เวทิตพฺพิ ฯ เอวํ พุทฺธานุสฺสตีวเสน
 จิตฺตํ ปฺริทเมตฺวา ปฺน มฺลคมฺมฏฺจานํ มนสิกโรนฺโต อสฺสการมฺมณฺฑํ ปจฺมชฺชณฺณํ
 นิพฺพตฺเตตฺวา ฆานจฺกานิ สมฺมสฺติตฺวา อริยภฺภูมี โอกกมฺติ ฯ เอวํ ตาว
 จิตฺตสมฺปทฺหฺสนตฺถํ โหติ ฯ

ยทา ปเนส พุทฺธานุสฺสตี อฺนุสฺสริตฺวา โโก อຍ อิตฺปิ โส ภควาติอาทินา
 นยฺน อฺนุสฺสรติ อิตฺถิ นฺ โข ปฺริโส นฺ โข เทวมฺนุสฺสมารพฺรหฺมานํ อญฺยตโร
 นฺ โขติ ปฺริคฺคณฺหนฺโต น อญฺโยปิ (๓) สติสมฺปยุตฺตํ ปน จิตฺตเมว อฺนุสฺสรตี
 ทิสฺวา

๑. ม. วินีวรณ ๑ ๒. สී. ...มตฺเตเยว ๑ ๓. สී. นานฺโย โกจิ ๑ ม. น อญฺโย โกจิ ๑

ตัม โข ปเนตัม จิตตัม ขนฺธโต วิญญาณกฺขนฺโธ โหติ เตน สมฺปยุตฺตา
 เวทนา เวทนากฺขนฺโธ เตน สมฺปยุตฺตา สลฺลา สลฺลาภกฺขนฺโธ สหชาตา ผสฺสาทโย
 สงฺขารกฺขนฺโธติ อิมเ จตฺตารโ อรูปกฺขนฺธา โหนตฺตีติ อรูปญจ ววตฺถเปตฺวา
 ตสฺส นิสฺสยํ ปริเยสนฺโต ททวตฺถํ ทิสฺวา ตสฺส นิสฺสยานิ จตฺตาริ มหาภูตานิ
 ตานิ อุปาทาย ปวตฺตานิ เสสอุปาทารูปานิ จ ปริคฺคเหตฺวา สพฺพมฺเบตฺติ รูปํ
 รูปกฺขนฺโธติ ววตฺถเปตฺวา อิถญจ รูปํ ปุริมญจ อรูปนฺติ สงฺเขปโต
 รูปารูปเกทโต ปญฺจกฺขนฺเธสุ ปุณฺ สงฺเขปโต ปญฺจเปเต ขนฺธา ทฺกฺขสจฺจนฺติ
 ทฺกฺขสจฺจํ ววตฺถเปตฺวา ตสฺส จ ภวิกา (๑) ตณฺหา สมฺทยสจฺจํ ตสฺสา (๒) นิโรโธ
 นิโรธสจฺจํ นิโรธปชานนา ปฏิปทา มคฺคสจฺจนฺติ เอวํ ปุพฺพภากเ จตฺตาริ สจฺจานิ
 ววตฺถเปตฺวา ปฏิปาฏิยา อริยญฺมี โอกกมฺติ ฯ ตทา สพฺพํ อิมํ (๓) กมฺมญฺจานํ
 วิปสฺสนตฺถํ นาม โหติ ฯ อยํ โขติอาทิสฺส อปฺปนาวาโร วุตฺตณฺเยเนว เวทิตฺพุโป ฯ

ฐมฺมานุสฺสติอาทิสฺสปี เอเสว นโย ฯ อยํ ปเนตฺถ วจนฺตฺโต ฐมฺมํ อารพฺก
 อุปฺปนฺนา อนุสฺสติ (๔) ฐมฺมานุสฺสติ สุวากฺขาตาธิฐมฺมคฺคณารมฺมณาย สติยา เอตํ
 อธิวจฺนํ ฯ สํฆํ อารพฺก อุปฺปนฺนา อนุสฺสติ สํฆานุสฺสติ สุปฏิปฺนฺนตาทิสํฆคฺคณาร-
 มฺมณาย สติยา เอตํ อธิวจฺนํ ฯ สิลฺลํ อารพฺก อุปฺปนฺนา อนุสฺสติ สीलฺลานุสฺสติ
 อชฺฉตฺตาทิสीलฺลคฺคณารมฺมณาย สติยา เอตํ อธิวจฺนํ ฯ จาคํ อารพฺก อุปฺปนฺนา
 # ๑. ม. ปภาวิกา ฯ ๒. ม. ตสฺส ฯ ๓. ม. ตทาสุส อิทํ ฯ ๔. กตฺถจฺ. สติ ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอกธมมปาลีวณณา หน้ ๖๔๑

อนุสฺสตี สีนานุสฺสตี ๑ อขณทตาทิสึคณารมมณาย สตียา เอตํ อธิวณํ ๑
 จาคํ อารพุก อุปฺปนฺนา อนุสฺสตี จาคานุสฺสตี ๑ มุตฺตจาคตาทิคณารมมณาย (๑)
 สตียา เอตํ อธิวณํ ๑ เทวตํ เทวตา อารพุก อุปฺปนฺนา อนุสฺสตี เทวตานุสฺสตี ๑
 เทวตํ (๒) สกขิจฺจฺจฺจเน จเปตฺวา อตฺตโน สทฺธารมมณาย (๓) สตียา เอตํ อธิวณํ ๑
 อานาปานะ อารพุก อุปฺปนฺนา สตี อานาปานสตี ๑ อสฺสาสปฺสฺสาสนิมิตฺตารมมณาย
 สตียา ชีวิตินฺทฺริยฺยจฺเจทธารมมณาย
 สตียา เอตํ อธิวณํ ๑ เกสาทิกายํ รูปกายํ คตา กายะ วา คตาทิ กายคตา กายคตา
 จ สาสตี จาตี กายคตาสตีตี วตฺตพฺเพ รสฺสํ อกตฺวา กายคตาสตีตี วุตฺตา ๑
 เกสาทิกาย โกฎฺจาสนิมิตฺตารมมณาย สตียา เอตํ อธิวณํ ๑ อุปฺสมํ อารพุก
 อุปฺปนฺนา อนุสฺสตี อุปฺสมานุสฺสตี สพฺพทฺกขฺปสมารมมณาย สตียา เอตํ อธิวณํ ๑
 ทฺวิโร วา อุปฺสโม อจฺจนฺตฺปฺสโม จ ขฺยฺปฺสโม จ ๑ ตตฺถ อจฺจนฺตฺปฺสโม นาม นิพฺพานํ
 ขฺยฺปฺสโม นาม มคฺโค ๑ เอวเมตํ ทฺวิโร อุปฺสมํ อนุสฺสรนฺตฺสฺส อุปฺปนฺนา สตี
 อุปฺสมานุสฺสตีตี อยเมตฺถ อตฺถ โธ ๑ อิติ อิมะสฺส ทสฺส กมฺมกฺจฺจเนสฺส อานาปานสฺสตี
 มรณฺสฺสตี กายคตาสตีตี อิมานิ ตีณิ

๑. สี. ม. มุตฺตจาคตาทิจาคณารมมณาย ๑ ๒. สี. ม. เทวตา ๑

๓. ม. สทฺธาतिकณารมมณาย ๑

วิปัสสนตถาเนว โหนติ เสธานี สตุต จิตตสมุปหังสนตถานิปี วิปัสสนตถานิปี

(๑) โหนตตีติ ฯ

ปรจมวลกควณณา นิภูจิตา ฯ

ทุตियวคควณณา

ทุตียะ มิจจาทิภูจิตี ทฺวาสภูจิวิชายปี ทิภูจียา (๒) เอตํ อธิวจันํ ฯ

มิจจาทิภูจิกสฺสาตี ตาย ทิภูจียา สมณฺนาคตสฺส ฯ

สมฺมาทิภูจิตี ปญฺจวิชายปี สมฺมาทิภูจียา เอตํ อธิวจันํ ฯ สมฺมาทิภูจิกสฺสาตี
ตาย สมณฺนาคตสฺส ฯ

อโยนิโส มนสิกาโรติ อนุปายมนสิกาโร ฯ โยนิโส มนสิกาโรติ
อุปายมนสิกาโร ฯ ตตฺถ อโยนิโส มนสิกาโรโต ปุพฺเพ อนุปฺปนฺนา มิจจาทิภูจि
อุปฺปชฺชติ อุปฺปนฺนา ปน ยาว นียาโมกฺกมฺนา ปวทฺตติ ฯ นียาเม โอกฺกนฺเต
ปวทฺติตา นาม โหตี ฯ โยนิโส มนสิกาโรโต ปุพฺเพ อนุปฺปนฺนา สมฺมาทิภูจิ
อุปฺปชฺชติ อุปฺปนฺนา ปน ยาว อรหฺตฺตมคฺคา ปวทฺตติ ฯ อรหฺตฺตผล ปตฺเต
ปวทฺติตา นาม โหตี ฯ

มิจจาทิภูจียา ภิกฺขเว สมณฺนาคตา สตุตฺตาตี เอตฺถ เอกจฺจา มิจจาทิภูจิ
สคฺคาวรณา เจว โหตี มคฺคาวรณา จ เอกจฺจา มคฺคาวรณาเยว โหตี น สคฺคาวรณา
เอกจฺจา

๑. สී. ม. อัย ปาโง นตฺถิ ฯ ๒. ม. มิจจาทิภูจียา ฯ

เนว สกุกาวรณา น มคุกาวรณา ๑ ตตถ อเหตุกทีฎฐึ อกรึยทีฎฐึ นตถึกทีฎฐึตี
อัยั ตึวึชา สกุกาวรณาเจว โหตี มคุกาวรณา จ ๑ ทสวตถุกา อนตคาหึกา
มึจฎฐาทีฎฐึ มคุกาวรณา ว โหตี น สกุกาวรณา ๑ วีสตึวตถุกา สกุกายทีฎฐึ
เนว สกุกาวรณา น มคุกาวรณา ๑ อึทึ ปน วึชานึ ปฎึกึขึปีตวา อึมสุมึ สุตเต
มึจฎฐาทีฎฐึยา กึกขเว สมนุเนาตาคาตี วจนโต อนตมโส วีสตึวตถุกั สกุกายทีฎฐึ
อุปาทาย ทีฎฐึ นาม สกุกั อุปนต্তু สมตถา นาม นตถึ เอกนต্তু นึรยสุมึเยว
นึมุขชาเปตีตี (๑) วุตตึ ๑ ยถา หึ มคुकมาสปฎมาณาปี ปาสาณสกขรา อุทเก
ปกึขิตตา อุปริ ปลลวมาณา (๒) นาม นตถึ เอกนต্তু เหฎฐาว ปวีสตี เอวเมว
อนตมโส สกุกายทีฎฐึปี สกุกั อุปนต্তু สมตถา นาม นตถึ เอกนต্তু อปาเยสุเยว
นึมุขชาเปตีตี ๑

สมมุมาทีฎฐึยา สมนุเนาตาคาตี เอตถ กมมสสทสมมุมาทีฎฐึ ฉานสมมุมาทีฎฐึ
วึปสสนาสมมุมาทีฎฐึ มคुकสมมุมาทีฎฐึ ผลสมมุมาทีฎฐึตี ปญจวึชา สมมุมาทีฎฐึ ๑
ตตถ กมมสสทสมมุมาทีฎฐึ สมปตติภาวึ อากขุตเตตี ฉานสมมุมาทีฎฐึ รูปภาเว
ปฎึสนุธี เทตี มคुकสมมุมาทีฎฐึ วฎฐึ วึทฐึเสตี ผลสมมุมาทีฎฐึ ภาวึ
๑. ม. นึมุขชาเปตีตี ๑ เอวมุปรึปี ๑ ๒. ม. ปกึขิตตา อุปึปลลวมาณา ๑ กตถึจึ. ปตีตา
อุปรึ ปลลวมาณา ๑

ปฏิพาหติ ๑ วิปสสนาสมมาทิกุจิ ก็ กโรตติ สปิ ปฏิสนธิ์ นากทตติ ๑
ติปิฏกจูพาภยตเถโร ปนาห สพพา วิปสสนาสมมาทิกุจิ ภาวิตา ทิกุเจว ชมเม
อรหตต์ ปาเปตฺ สกุโกติ อิจเจตฺ กุสลํ ๑ สเจ น สกุโกติ สคคภเว (๑) เทติ
อาวุโสติ ๑ เอวมยํ โลกียโลกุตตรา สมมาทิกุจิ กถิตา ๑ อิมสฺมี ปนตเถ โลกียา (๒)
ภวนิปฺพาทิกาจ เวทิตพพา ๑

ยญเจว กายกมฺมํ ยถาทิกุจิ สมตฺตํ สมาทินฺนุนฺติ เอตถ ยถาทิกุจิติ
ยา (๓) ยา ทิกุจิ ตสฺสา ตสฺสา อนฺรูปี ๑ (๓) สมตฺตุนฺติ ปรีปฺณณํ ๑ สมาทินฺนุนฺติ คหิตํ ๑
ตเทตฺ (๔) ยถาทิกุจิสณฺจิติ กายกมฺมํ (๔) ทิกุจิสหชาตํ กายกมฺมํ ทิกุจันฺลุโลมิกํ
กายกมฺมุนฺติ ติวริ์ โหติ ๑ ตตถ ปาณํ หนโต อทินฺนํ อาทียโต มิจฺฉาจารี
จรโต นตฺถิ ตโตนิทานํ ปาปี นตฺถิ ปาปสฺส อากโมติ ยํ เอวํลทฺธิกสฺส สโต
ปาณาติปตอทินฺนาทานมิจฺฉาจารสงฺฆาตํ กายกมฺมํ อิํ ยถาทิกุจियํ จิตํ กายกมฺมํ
นาม. ปาณํ หนโต อทินฺนํ อาทียโต มิจฺฉาจารี จรโต นตฺถิ ตโตนิทานํ ปาปี นตฺถิ
ปาปสฺส อากโมติ อิมาย ปน ลทฺธิยา อิมินา ทสฺสเนน สหชาตํ กายกมฺมํ ทิกุจิสหชาตํ
กายกมฺมํ นาม. ตเทว ปน สมตฺตํ สมาทินฺนํ คหิตํ ปรามญฺจํ ทิกุจันฺลุโลมิกํ
กายกมฺมํ นาม ๑ วจิกมฺมาทิสฺสุปี เอสว นโย ๑ ยถา ปเนตถ

๑. ม. สคค ภเว ๑ ๒. ม. โลกียา ๑ ๓. ส. อัย ทิกุจิ ตสฺสา อนฺรูปี ๑ ๔. ม. ยถาทิกุจियํ
จิตกายกมฺมํ ๑

*เล่มที่ ๑๓ เอกธมมปาติวณณา หน้า ๖๔๕

ปาณั หนโต อทินัน อาทิยโต มิจฺจจาริ จรโต นตฺถิ ตโตนิทานิ ปาปนฺติ โยชนา
กตา เอวํ วิจฺจมมโนกมฺเมสุ มุสา ภณโต ปิสฺสํ กเถนฺตสฺส พฺรุตฺติ กเถนฺตสฺส
สมฺพมฺปลปนฺตสฺส อภิขฺฆาตุโน พฺยาปนฺนจิตฺตสฺส มิจฺจาทิฏฺฐิกสฺส จ สโต นตฺถิ
ตโตนิทานิ ปาปนฺติ โยชนา กาทพฺพา ฯ

ยา จ เจตนาตีอาทิสฺส ทิฏฺฐิสหชาตา จ เจตนาเจตนา นาม ทิฏฺฐิสหชาตา
ปฏฺฐนา ปฏฺฐนา นาม เจตนาปฏฺฐนानิ วเสน จิตฺตฏฺฐปนา (๑) ปณฺธิ นาม เตหิ
ปน เจตนา ทิฏฺฐิสมฺปยุตฺตา (๒) ผสฺสาทโย สงฺขารา นาม. ทิฏฺฐิ หิ (๓) กิขฺเข
ปาปีกาตี ยสฺมา ตสฺส ปุคฺคตสฺส ทิฏฺฐิ ปาปีกา ลามกา ฯ (๔) นิฏฺฐิตฺตฺตฺติ โรปีตี ฯ
อุปาทียตีตี ฅนฺหาตี ฯ กฏฺฐกตฺตยาตี อิทํ ปุริมสฺเสว เวจฺจัน ฯ

- วณฺณคณฺชรฺสฺเปโต อมฺโพยฺ อหฺวา ปุเร
- ตเมว ปุชฺชํ ลภฺมาโน เกณมฺโพ กฏฺฐกปฺผลโต ฯ
- ปุจฺฉิมฺนทฺปรีวาโร อมฺโพ เต ทธีวาทน
- มุลฺลํ มุเลนํ สํสฏฺฐิํ สาขา สาขํ (๕) นิเสวเร (๖)
- อสาตสนฺนิวาเสน เตณมฺโพ กฏฺฐกปฺผลโตติ (๗)

อาคตฺตฺฐาเน วิย หิ อิทาปี กฏฺฐกนฺตี ติตฺตฺติกํ เวทิตพฺพิ ฯ

๑. กตฺถจฺ. จิตฺตปตฺถนา ฯ ๒. ม. เจตนาทึหิ สมฺปยุตฺตา ฯ กตฺถจฺ. เจตนาทึฏฺฐิหิ
สมฺปยุตฺตา ฯ ๓. ม. หิสฺส ฯ ๔. ม. ลามิกา ฯ ๕. ม. สาขา ฯ ๖. กุฎฺฎายํ นิเสวเรตี
ทิสฺสตี ฯ ๗. บ. ขา. ๒๓/๒๒๑-๒/๖๓ ฯ

อสาดตตยาติ อมฐรตย ๑

อิมสมิ ปน พิชูปมสุตเต (๑) ทิกุจิติ นยตมิจญาทิกุจิก หิตาติ
โปรณกตเถรอา หสิ ๑ ต ปน ปฏิกุจิปิตวา สพพานปี ทวาสุจิก ทิกุจิกตานิติ
วุดติ ๑ อนนตฺรสุตเต ปาณาติปตา วิรมนตฺส อทินนาทานา วิรมนตฺส มิจญาจารา
วิรมนตฺส นตฺถิ ตโตนินานํ ปุณฺณนฺติอาทินา นเยน (๒) ยถา ทิกุจิก ตถา
กายกมฺมาทีนํ (๒) โยเชตฺวา เวทิตพฺพานิ อธิ ปน สมฺมาทิกุจิสหชาตา จิตฺตกฺุจปนา
ปฏฺจนาติ เวทิตพฺพา ๑ สมฺมาทิกุจิก ปเนตฺถ โลกียโลกุตฺตรา กติตา ๑ เสสิ สพฺพตฺถ
อฺตุตฺตานเมวาทิ ๑ (๓)

ทฺติยวคฺควณณา นิกุจิกตา ๑

ตฺติยวคฺควณณา

ตฺติยสฺส ปจฺเม มิจญาทิกุจิกโกติ น ยถาวทิกุจิกโก ๑ (๔) วิปริตทสฺสโนติ
ตยาเยว มิจญาทิกุจิกยา วิปริตทสฺสโน ๑ สทฺทฺมฺมา วุฏฺจาเปตฺวาติ ทสฺกุสฺสกกมฺมปถมฺมโต
วุฏฺจาเปตฺวา ๑ อสทฺทฺมฺเม ปติวุฏฺจาเปตีติ ทสฺกุสฺสกกมฺมปถสงฺขาเต อสทฺทฺมฺเม
ปติวุฏฺจาเปติ ๑ เอกปฺุคฺคโลติ เจตฺถ นหิ สตฺถาเรหิ สทฺธิ เทวทตฺโต จ อญฺเ
๑. ส. พิชูปมสุตเต ๑ ๒. ม. ยถาทิกุจิกยํ จิตฺตกายกมฺมาทีนํ ๑ ๓. ม. อฺตุตฺตานตฺถเมวาทิ ๑
๔. ม. อยถาวทิกุจิกโก ๑

จ เอวรูปา เวทิตพพา ฯ

ทคติเย สมมาทิกุจิโกติ ยถาวทิกุจิโก ฯ อวิปริตทสฺสโนติ ตาเยว
สมมาทิกุจียา อวิปริตทสฺสโน ฯ อสทฺชมมาติ ทสอกุสลกมฺมปถโต ฯ สทฺชมเมติ
ทสอกุสลกมฺมปถสงฺขาเต สทฺชมฺเม. เอกปฺคฺคโลติ เจตถ อนุปฺปนฺเน พุทฺเช
จกฺกวตฺติราชา สพฺพณฺณโปธิสฺสโตติ เอวมาทโย ลพฺภนฺติ อุปฺปนฺเน พุทฺเช
พุทฺธา เจว พุทฺธสาวกา

ตคติเย มิจฺฉาทิกุจิปรมาณิตี มิจฺฉาทิกุจิ ปรมา เอเตสนฺติ มิจฺฉาทิกุจิปรมาณิ ฯ
ปญฺจ หิ อนนฺตริยกมฺมานิ มหาสาวชฺชานิ นาม เตหิปี มิจฺฉาทิกุจียะว
มหาสาวชฺชตฺราติ อธิปฺปาโย ฯ กสฺมา เตสํ หิ ปริจฺเจโท อตฺถิ ฯ จตฺตารี หิ
อนนฺตริยกมฺมานิ นิริเย นิพฺพตฺตาเปนฺตีติ วุตฺตานิ ฯ สัมภะทกมฺมปี นิริเย กปฺปฏฺฐิติกเมว
โหติ ฯ เอวเมว เตสํ (๑) ปริจฺเจโท อตฺถิ โกฏฺฐิ ปญฺญาติ นียตมิจฺฉาทิกุจียา ปน
ปริจฺเจโท นตฺถิ ฯ สา หิ วฏฺฐสฺส มฺถํ ตาย สมฺนฺนาคตฺสฺส กวโต วฏฺฐจันํ นตฺถิ ฯ เย
ตสฺส โสตพฺพิ มณฺณนฺติ เตปี วิปฺปฏิปาเทนฺติ ฯ (๒) ตาย จ สมฺนฺนาคตฺสฺส เนว สคฺโค
อตฺถิ น มคฺโค ฯ กปฺปวินาเส มหาชเน พุรหฺมโลเก นิพฺพตฺเตนฺเตปี (๓)
นียตมิจฺฉาทิกุจิโก ตตฺถ

๑. ม. เอวเมเตสํ ฯ ๒. ม. วิปฺปฏิปาเทติ ฯ กตฺถจ. วิปฺปฏิสาเรนฺติ ฯ

๓. ม. นิพฺพตฺเตปี ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปาตวณณา หน้า ๖๔๘

อนิพพตติตฺวา ปิฏฺฐิจกฺกวาเพ นิพพตฺตติ ฯ กิ ปน ปิฏฺฐิจกฺกวาฬํ นหฺมณายตีติ ฌายติ
ตสฺมี หิ ฌายมานเปิ เอส อากาเส เอกสฺมี โไอกาเส ปจฺจติเยวาติ วทนฺติ ฯ

จตุตฺเถ มกฺขลิตฺติ มา ขลิตฺติ วจันฺ อูปาทาย เอวฺลทฺธนาโม ติตฺถกโร ฯ
นทิมฺขเตติ ทฺวินฺนํ นทินฺ สมากตฺกฺจฺจเน ฯ (๑) เทสนามตฺตเมเวตฺติ ทฺวินฺนํ กนฺทธานํ
ทฺวินฺนํ อุกฺกานํ สมฺมทฺทสฺส จ โลณฺนิยา จ [๒] นทียาติ (๓) เอเตสํปิ ยสฺส กสฺสจि
สมากตฺกฺจฺจนํ (๔) อณฺณํปิ ตถารูปี อุกฺกํ ฯ จิปนฺติ (๕) กุมินฺ ฯ อุกฺกเทยฺยาติ (๖)
โไอทฺเทยฺยาติ ฯ มนฺสฺสา หิ นเพหิ วา อุกฺกฺหิ วา เวพฺหิ วา ปลาสนฺนิสฺสลากาย (๗) วา
เอกํ เทวํ ตโย วา กุมฺเก คณฺหนปฺปมาณํ กุมินฺ กตฺวา มุขวฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก
พนฺธิตฺวา นทิมฺขํ เนตฺวา ทฺวิสฺส ปสฺเสสฺส ขาณฺเเก โโกฏฺฏฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก
พนฺธฺนฺติ ตํ สนฺธาเยตํ วุตฺตํ ฯ ตสฺมี หิ ปวิฏฺฐสฺส ขุทฺทกมจฺจสฺสปี โมกฺโข
นคฺติ ฯ อนฺยาติ อวฺก
มกฺขลิกอสฺสโล ตฺจฺจปฺริสฺสโล ฯ มนฺสฺสจิปิ มณฺเเว โลเก อูปฺปนฺโนติ มหาชนฺสฺส
สคฺคโมกฺกฺกมฺนมกฺกฺก (๘) ตคฺค คมฺน

- # ๑. ส. ม. สมากตฺกฺจฺจเน ฯ ๒. ส. ม. เอตฺถนฺตเร สมฺมทฺทสฺส จาติ ทิสฺสตี ฯ
- # ๓. ส. ม. นทียา จาติ ฯ ๔. ส. ม. สมากตฺกฺจฺจนํ ฯ ๕. ม. จิปนฺติ ฯ
- # ๖. ส. โไอทฺเทยฺยาติ อุกฺก
ม. อุกฺก
๗. ส. สินฺนสฺสลากาย ฯ
- ม. ปลาสนฺนิสฺสลากาย ฯ ๘. กคฺคจิ. สคฺคโมกฺกฺกมฺนมกฺกฺกโค ฯ

นิวารณตถัม มนุสสุกมิมัน วิย โลก อุปปโน ๑

ปญจมาทีสุ ทุรกษาเต ภิกขเว ธมมวินยติ ทุรกษาทธมมวินโย นาม
พาหิรกสฺส สาสัน ๑ ตตฺถ หิ สตุถาปี อสพฺพญญ โหติ ธมฺโมปี ทุรกษาโต
คโณปี ทุปฺปฏิปโน ๑ โย จ สมาทเปตีติ โย อจารียปฺคฺคโล สมาทเปตี ๑ ยญจ
สมาทเปตีติ ยํ อนฺเตวาสิกํ สมาทเปตี ๑ โย จ สมาทปีโต ตตฺตตาย ปฺฏิปชฺชตีติ
โย อนฺเตวาสิโก อจาริยน สมาทปีโต ตสฺส วจัน กโรนฺโต ตถาภาวาย ปฺฏิปชฺชตี ๑
พหุํ อุปฺลณฺํ ปสวณฺตีติ สมาทเปนฺโต หิ ปาณาติปาตาทีสุ ชนตฺตํ สมาทเปนฺโต
เตถํ สพฺเพถํปี อุกฺสเลน สมกเมว อุกฺสลํ ปาปฺณาติ ๑ เตนาห สพฺเพ เต พหุํ
อุปฺลณฺํ ปสวณฺตีติ ๑

สุวากฺษาเตติ สฺกุจฺจ อกฺษาเต สฺเทสิเต ๑ เอวรฺูเป หิ ธมมวินย สตุถา จ สพฺพญญ
โหติ ธมฺโม จ สุวากฺษาโต คโณ จ สฺปฏิปโน ๑ สพฺเพ เต พหุํ ปฺลณฺํ ปสวณฺตีติ
สมาทปีโต (๑) หิ ภิกขุ ปิณฺฑาย ปวิญฺเจ ทิสฺวา ยาคฺคตฺตาทีนิ สมาทเปนฺโต
สพฺเพถํปี ทายกานํ กุสเลน สมกํ กุสลํ ปาปฺณาติ ๑ เตน วุตฺตํ พหุํ ปฺลณฺํ
ปสวณฺตีติ ๑

ทายนเณ มตฺตา ชานิตพฺพาติ ทายกปฺคฺคเลน ปมาณํ ชานิตพฺพํ ปมาณน
ทาทพฺพํ ปฺเรตฺวา อติเรกํ น ทาทพฺพํ ๑ น (๒) ทาทพฺพนฺติ หิ อวตฺวา (๒)
ปมาณวเสน โถกํ โถกํ ทาทพฺพนฺติ วุตฺตํ ๑

๑. ม. สมาทปีโก ๑ ๒. กตฺถจฺ. ทาทพฺพํ น ทาทพฺพนฺติ อวตฺวา ๑

กสฺมา ปุเรตฺวา อติเรเก ทินฺเนปี หิ อติเรกา มนุสฺสสมฺปตฺติ วา ทิพฺพสมฺปตฺติ วา
นิพฺพานสมฺปตฺติ วา นตฺถิ ฯ โน ปฏิคฺคาหเกนาติ ปฏิคฺคาหกสฺส ปน มตฺตํ ชานิตฺวา
ปฏิคฺคหณกิจฺจํ นาม นตฺถิ ฯ กสฺมา ตสฺส หิ มตฺตํ ฅตฺวา ปุเรตฺวา (๑) มตฺตปฺปฏิคฺคหณมูลิกา
อปฺปิจฺฉปฺปฏิปทา นาม นตฺถิ ฯ ยตฺตกํ ปน ลกฺขิตํ ตตฺตกํ คเหตุพฺพํ ฯ อติเรกคหณมูลํ หิสฺส
ปฺตฺตทวารคหณํ (๒) ภาวิสฺสตี ฯ

ปฏิคฺคาหเกน มตฺตา ชานิตพฺพาติ ปฏิคฺคาหกปฺคฺคเลน ปมาณํ ชานิตพฺพํ ฯ ถลํ
คณฺหนฺเตน (๓) หิ ทายกสฺส วโส เวทิตพฺโพ เทยฺยธมฺมสฺส วโส เวทิตพฺโพ อตฺตโน
ถาโม เวทิตพฺโพ ฯ ยถิ หิ เทยฺยธมฺโม พหุโก โหติ ทายโก อปฺปิ ทาตุกาโม ทายกสฺส วเสน
อปฺปิ คณฺหิตพฺพํ ฯ เทยฺยธมฺโม อปฺโป ทายโก พหุ ทาตุกาโม เทยฺยธมฺมสฺส วเสน อปฺปิ
คณฺหิตพฺพํ ฯ เทยฺยธมฺโมปี พหุ ทายโกปี พหุ ทาตุกาโม โหติ อตฺตโน ถามํ ฅตฺวา
ปมาณเนว คณฺหิตพฺพํ ฯ เอวํ มตฺตํ ฅตฺวา ปฏิคฺคคณฺหนฺโต หิ อปฺปิจฺฉปฺปฏิปทํ ปุเรตี ฯ
อนฺุปฺปนฺนสฺส ลาโก อฺุปฺปชฺชติ อฺุปฺปนฺโน ลาโก ถาวโรว โหติ ฯ อปฺปสฺนฺนา ปสฺสิทฺติ
ปสฺนฺนาปี ภิโย ปสฺสิทฺติ มหาชนสฺส จกฺขุญฺโต โหติ สาสนํ จิรญฺจิติกํ กโรตี ฯ ตฺตริมานิ
วตฺถุนิ

๑. ม. ปุเรตพฺพา ฯ ๒. ม. ปฺตฺตทวารคหณํ ฯ ๓. ม. เตน ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอกธมมปาลีวณณา หน้ ๖๕๑

โรหนชนปเท (๑) กิร กุพุมริยวิหारे (๒) เอโก ทหโร ทพุกฤษสมเย ตสุมึ คาม
เอกสฺส ลมพกณณสฺส (๓) เกहे ภูยชนตถาย กุกุกุกตฺตํ คเหตุวอ คมนตถาย จ
กุกุกุกตฺตเมว ลกตึ ๗ โส เอกทิวสํ ตสุมึ เกहे เอกํ อากนตฺตํ ทิสวอ เอกเมว กุกุกุกตฺตํ
คณ्हี ๗ อถสฺส เตน การณน (๔) โส กุลปฺตฺโต ปสึทิตวอ อมหากํ กุลปกภทฺโต เอวรूप
นามาติ राखतวारे मिठตามจจानं กเถสิ ๗ เต สพเพปี ตสฺส อปปีจจกฺเณ ปสนนา
เอกทิวเสเนว สกฺกึ ชฺวภตฺตานิ ปฏฺฐเปตฺตํ ๗ (๕) เอวํธมโมว (๖) อปปีจจโน อนุปฺปนฺนํ ลากํ
อุปฺปาเทติ ๗

สทฺธาติสฺสมหาราชาปี จุพฺปฏฺฐากํ ทิสฺสามจจํ วิมฺสิตวอ เตน เอกํ ติตฺติริ ปจําเปตวอ
อาหฺราเปสิ ๗ อถ ปรีโกคสมเย เอกํ ททวอ ปรีกฺกชิตฺตํ กสฺสคฺคสาลปรีเวณ (๗)
มหาเถรสฺส ภณฺทกคหสามณฺเรสฺส (๘) ติตฺติริมฺสํ เทนฺโต ตสุมึ โถกํเยว ปฏฺกคณฺหนฺเต
ตสฺส อปปีจจกฺเณ ปสึทิตวอ ปสนฺโนสฺมิ ตาต อฏฺฐ เต ชฺวภตฺตานิ เทมิติ อาห ๗ ตานิ
มหาราข อุปชฺฌายสฺส เทมิติ ๗ อปรานปี อฏฺฐ เทมิติ ๗ ตานิ อมหากํ

- # ๑. สึ. ม. โรหนชนปเท ๗ ๒. สึ. กุพุมริยวิหारे ๗ ม. กุพุมพริยวิหारे ๗
- # ๓. สึ. ลมพกณณสฺส ๗ ม. กมฺมการสฺส ๗ ๔. ม. เกน การณนาติ วุคฺเต ตมตฺตํ
วคฺวอ ๗ ๕. สึ. ม. ชฺวภตฺตานิ จเปตฺตํ ๗ ๖. ม. เอวํ ๗ กคฺคจ. เอวํ ธมโม จ ๗
- # ๗. สึ. กนฺถกสาลปรีเวณ ๗ ม. อฏฺฐกสาลปรีเวณ ๗ ๘. สึ. ภณฺทกคหสามณฺเรสฺส ๗
ม. ภณฺทกคหสามณฺเรสฺส ๗

อจริยสุส เทมิตี ๑ อปรานิปิ อฏฐ เตเทมิตี ๑ ตานิ สมนุปรชฌายานั ทมมิตี ๑ อปรานิปิ
อฏฐ ทมมิตี ๑ ตานิ ภิกขุสัสมสุส ทมมิตี ๑ อปรานิปิ อฏฐ ทมมิตี ๑ โส สามณโร
อริวเสตีติ ๑ เอวมสุส อูปนุโน ลาโก ถาวโร โหติ ๑

อูปสนุณา ปสัทนตีติ เอตุถาปี ทีฆพราหุมนโณ กิร พราหุมน โภเชนุโต ปญจ
ปญจ ภตตสรกานิ ทตฺวา สนตฺปเปตุ นาสกฺขิ ๑ อถกทิวสั สมนฺนา กิร นาม อปฺปิจฺจติ
กถั สุตฺวา วิมฺสนตฺถาย ภตฺตึ คหาเปตฺวา ภิกขุสัสมสุส ภตฺตกิจจกรรมเวลาย วิหารั คนฺตฺวา
ตีสมตฺเต ภิกขุ โภชนสาลายั ภุณฺชนฺเตว ทิสฺวา เอกภตฺตสรกั กเหตุวา สัสมตฺเตรสฺส
สนฺตึกั อคมาสี ๑ เโร องฺคุลี จาเลตฺวา โถกเมว อคฺคเหตี ๑ เอเตเนว นิยาเมน
เอกภตฺตสรกั สพฺเพสั สมฺปาปฺณิ ๑ ตโต พราหุมนโณ สพฺโพเยว กิร เอเตสั (๑) สมนฺนั
คฺุณฺเต อปฺปิจฺจตฺย ปสนฺโน สหสฺสั วิสฺสชฺเชตฺวา ตสมึเยว วิหารเ เจตึยั การสึ ๑ เอว
อูปสนุณา ปสัทนตี ๑

ปสนุณา ภึโย ปสัทนตีติ เอตุถ วตฺถุณา กิจจัน ตฺถิ ๑ ปสนุณานั หิ อปฺปิจฺจัน ทิสฺวา
ปสาโท ภึโย วตฺถุเตเยว ๑

มชฺฉนฺตึกตึสฺสตฺเถราทิสฺทิสเ ปน อปฺปิจฺจเ ทิสฺวา มหาชน โน อปฺปิจฺจโน ภวิตุ
มณฺลตีติ อปฺปิจฺจโน มหาชนสุส

๑. ม. สจฺุโยเยว เอเตสั ๑

จกขุฏโธ นาม โหติ ฯ อปปีจจตา ภิกขเว สทุธมมสุส จิตฺยา อสมโมสาย อนนฺตรธานาย
สํวตฺตตีติ (๓) วจนโธ ปน อปปีจฺโธ สาสนํ จิรฺภูจิตฺกํ กโรติ นาม.

โน ทายเกนาติ สุวากุขาเต ธมฺมวินเย ปน ทายกสุส ปมาณํ ฌตฺวา ทาทพุกิจฺจํ
นาม นตฺถิ ฯ ยตฺตโก เทยฺยธมฺโม อตฺถิ ตตฺตกํ อวตฺถริตฺวา ทาทํ วฏฺฏตีติ ฯ อวตฺถริตฺวา
ทินฺนการณา หิ เอส มนุสฺสสมฺปตฺตี ทิพฺพสมฺปตฺตี นิพฺพานสมฺปตฺตี จ อวตฺถริตฺวา
อตุตฺตรุตฺตรึ ปณฺธิตปฺปณฺธิตเมว ลภติ ฯ

โย อารทฺหวิริโย โส ทุกฺขํ วิหฺรตีติ ปญฺจตาปมฺรูปปาตปฺปธานอาทิจฺจานุปรีวตฺตติ-
อุกฺกุฏิกปฺปธานาทินิ (๑) อนฺนุยฺยชนฺโธ ทิฏฺฐเจว ธมฺเม ทุกฺขํ วิหฺรตีติ ตสฺเสว พาทิรสมเย
สมาทินฺนสุส ตปฺจรณฺสุส วิปาเกน นีรเย อุปฺปชฺชิตฺวา สมฺปฺราเยปี ทุกฺขํ วิหฺรติ ฯ

โย กุสึโธ โส ทุกฺขํ วิหฺรตีติ อัยปี ทิฏฺฐธมฺเม เจว สมฺปฺราเย
จ ทุกฺขํ วิหฺรตีติ ฯ กถํ ยสุส หิ ปพฺพชิตกาลโธ ปญฺจาย โยนิโธ มนสิกาโร นตฺถิ
พฺพุทฺทวจนํ น อุกฺกณฺหาติ อจาริยฺพชฺฌายวตฺตํ น กโรติ เจตฺตियงฺกณโพรฺชยงฺกณวตฺตํ น
กโรติ ฯ ชนฺสุส ปน สทุธาเทยฺยํ อปฺจจเวกฺขณปริโกเคน (๒)

๑. สึ. ปญฺจตาปตฺปนมฺรูปปาตปตฺนอาทิจฺจานุปรีวตฺตตฺนอุกฺกุฏิกปฺปธานาทินิ ฯ

๒. ม. อปฺจจเวกฺขิตปริโกเคน ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิป้ตวณณนา หน้ ๖๕๔

ปริญชิตวา ทิวส์ เสยยสุขั (๑) อนุยชิตวา ปพุททกาเล ตโย วิตกเก วิตกเกติ ฯ โส
กติป้าเหนว ภิกุขกาวา จวติ ฯ เอวั ทิกุจธมเมว ทุกัขั วัหริติ ฯ ปพุชิตวา ปน สมนธมมสุส
สมมา ออกตตตจ

กุโส ยถา ทุกคหิโต หตถเมวานุกนตติ

สามณณั ทุปปรามกุจึ นิริยาอุปกทตติติ (๒)

อปายสุมิเยว ปกิสนธิ คณหาคิ ฯ เอวั สมปราชเปิ ทุกัขั วัหริติติ ฯ

โย กุสิโต โส สุขั วัหริติติ กालน กาลั วุตตปการเร ตปจระณ กิณจิ กิณจิ ตปจระณั
กตวา กาลน กาลั โอทาทวตถวสโน มาลาคนุชวิเลปนธโร มฐุริ โภชนั กุณชนุโต
มุกกาสุ เสยยาสุ สยนุโต ทิกุจธมเม เจว สุขั วัหริติ สมปราชเย จ ฯ โส หิ ตสุส ตปจระณสุส
อคาพหิ ออกहितตตจ นาคิพหุ นิริเย ทุกัขั อนุภวติ ฯ ตสุมา สมปราชเย สุขั วัหริติ นาม.

โย อารทฐวิริโย โส สุขั วัหริติติ อารทฐวิริโย หิ ปพุชิตกาลโต

ปกุจาย วตเตสุ ปริปุรการี โหติ พุททจวนั อุกคณหาคิ โยนิโส มนสิการเร กम्मั กโรติ ฯ
อถสุส วตตปฐนณเจว อุกคหิตพุททจวนณจ สมนธมมกิริยณจ อวทฐนุตสุส จิตตั
ปสิทติติ ฯ เอวั ทิกุจธว ธมเม สุขั วัหริติ ฯ ทิกุจธมเม

๑. สึ. ผสุสสุขั ฯ ม. เสยยสุขั ปสุสสุขั ฯ ๒. พุ. ธ. ๒๕/๑๒/๕๖ ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอกธมมปาลีวณณา หน้ ๖๕๕

ปน อรหตุต ปาปฎฐิตู อสกุโกนุโต นิพพตตทเว ชิปปาภิณโฬ โหตีติ สมปราชเยปิ สุกุ
วิหริติ นาม.

เสยยาปิ ภิกขเว อปมตตโกปิ กุโถ ทุกนุโห โหตีติ อิทํ สุตตํ อตฎุปตติย
วุตตํ ๑ กตรอตฎุปตติยนุติ นวกนิปาเต (๑) สตุปปาทสตุตอตฎุปตติย ๑ (๒) ตถาคโต
หิ ตํ อตฎํ (๓) กเถนุโต นว ปุกุคลา นิรยโต มุตตา ตีรจจنانโยนิโต มุตตา ปิตติวิสยโต
มุตตาติ (๔) กเถสิ ๑ อตสส เอตทโหสิ สเจ โข ปน เม ปุตตา อิทํ ธมมเทสนํ สุตวา
ชินนิรยมหา ชินตีรจจنانโยนิกา ชินปิตติวิสยา ชินาปายทุกคตวินิปาตาติ มลลมาณา
อุปริมคคผลตฎาย วายมิตู น มณเณยยย เตสิ สํวคํ ชเนสสามิติ สํเวคชนนตฎํ เสยยาปิ
ภิกขเวติ อิมํ สุตตมารภิ ๑ ตตถ อปมตตโกติ โถกมตตโก ปรีตตปมาโณ อนตมโส
กุสคเคนปิ คเหตุวา อุปสิงฆิมมาโน ทุกนุโหวิ โหติ ๑ อปมตตกंपิ ภวํ น วณเณมิติ
อปมตตกंपิ กาลํ ภเว ปฎิสนุธี น วณเณยยามิ ๑ อิทานิ สอุปมํ (๕) ทสเสนุโต อาห
อนตมโส อจจราสงฆาตมตตंपิติ ๑ เอตถ สพพนุติเมน

- # ๑. อง. นวก. ๒๓/๒๑๖/๓๕๑ ๑ ๒. นวกนิปาเต จ สอุปาทิสเสสสุตตุนุติ ทิสสุติ ๑
- # ๓. สี. สุตตํ ๑ ๔. อง. นวก. ๒๓/๒๑๖/๓๕๓ ๑ นวยิเม สารีปุตต ปุกุคลา สอุปาทิสเสสา
กาลํ กุจจมานา ปรีมุตตา นิรยา ปรีมุตตา ตีรจจنانโยนียา ปรีมุตตา ปิตติวิสยา
ปรีมุตตา อปายทุกคตวินิปาตาติ ปาจา ทิสสนุติ ๑ ๕. ม. อิทานิสอุปมํ ๑

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปาตวณณา หน้า ๖๕๖

ปริจเฉเทน เทว อังกุลิโย เอกโต กตฺวา ปหฺรณมตฺตปี กาลนฺติ วุตฺตํ โหติ ฯ เสํ
สพฺพตฺถ อุตฺตานตฺถเมวาทิ ฯ

ตติยวคฺควณณา นิฏฺฐิตา ฯ

จตุตถวคฺควณณา

จตุตถสฺส ปจฺเม ชมฺพุทฺธิเปติ ชมฺพุยา ปณฺญาโต ปากโฏ ทิปฺเปติ ชมฺพุทฺธิโป ฯ อิมสฺส
กิริ ทิปฺสฺส ปณฺญาณกฺคา (๑) โยชนสฺสพฺเพธา ปณฺณาสโยชนสาขา ปณฺจทสโย
ชนวณฺณกฺกขณฺธา

หิมวณฺตปฺพเพเต ชาตา กปฺปฏฺจายินี มหาชมฺพุ นาม อตฺถิ ตาย อัย ทิปฺโป ชมฺพุทฺธิโปติ วุจฺจติ
ฯ

ยถา จ อิมสฺมี ทิปฺเป ชมฺพุรฺกฺโข กปฺปฏฺจายิ (๒) ตถา อมฺรโคยาน (๓) กทฺมฺพุรฺกฺโข อุตฺตรกฺรุสฺส
กปฺปฏฺกฺโข ปุพฺพวิเทเห สิริสฺรฺกฺโข อสุรานํ จิตฺตปาทลึ สุปณฺณานํ สิมฺพลีรฺกฺโข เทวานํ
ปาริจฺจตฺตโกติ อิมปี กปฺปฏฺจายิโนว ฯ

ปาทลึ (๔) สิมฺพลี ชมฺพุ เทวานํ ปาริจฺจตฺตโก

กทฺมฺโพ กปฺปฏฺกฺโข จ สิริเสน (๕) ภาติ สตฺตมฺนฺติ ฯ (๖)

อารามรามณฺเยยฺกนฺติ ปุพฺพารามผลารามานํ รามณฺเยยฺกํ เวพฺพานชีวกมฺพวน-
เชตวนปุพฺพารามสทิสํ ฯ ตํ อิมสฺมี ชมฺพุทฺธิเป

๑. ม. สลฺยณณกฺคา ฯ ๒. ม. กปฺปฏฺจายินี ฯ ๓. สี. ม. อปรโคยาน ฯ

๔. สี. ม. ปากฺกฺลึ ฯ ๕. สี. ม. สิริโส ฯ ๖. สี. ม. สตฺตโมติ ฯ

อปรปมตตกั ปรีตตกั น จ พหุกนุติ อตุโถ ๑ เสสปรเทสุปี เอเสว นโย ๑ เอตุถ จ
 วนรามณเษยกนุติ นาควนสาถวนจมปรกวนาทิสทิสั วงกปรพพตหิมวนตปรพพตปรเทศาทีสุ
 อรณฺณวนั เวทิตพพิ ๑ ภูมึรามณเษยกนุติ เซตวนวิหารมคธเซตฺตาทีสทิสั สมภูมึฏฺจานั ๑
 โปกฺขรณึรามณเษยกนุติ เซฏฺจโปกฺขรณึมตฺตโปกฺขรณึสทิสานั (๑)
 วภูฏฺจตรสฺสทีฆวงกาทีสณฺจานานั โปกฺขรณึนั สนฺนิเวสนภูฏฺจานั ๑ อุกฺกวลวิภูถนุติ อุกฺกวลณฺจ
 วิภูถณฺจ ๑ ตตถ อุกฺกถั อุนฺนตภูฏฺจานั วิภูถั นินฺนภูฏฺจานั ๑ นทีวิทฺทุกนุติ นทีนั ทฺกคตฺตา (๒)
 นทีวิทฺทุกนุติ วุจฺจติ ๑ ชาณฺกณฺณภูฏฺจานนุติ ตตถ ชาติมานานณฺเจว อاهرึยมานานณฺจ
 ชาณฺกณฺณกานั ปตฺติภูฏฺจานั ๑ (๓) ปพพตวิสมนุติ กิรึวิสมึเยว ๑ เย โอทกาทึ เย จ อุกฺเก
 ชายนุติ เตเยว พหุตรา ๑ อิตฺ กิรึ สุวณฺณณฺภูมิ สตฺตมตฺตานึ โยชนสฺตานึ โหติ เอเกน
 วาเตน กจฺจนฺตี นาวา สตฺตหึ อโหฺรตฺเตหึ กจฺจติ ๑ อเถกสฺมึ สมเย เอวั กจฺจนฺตี นาวา
 สตฺตทาหึปี นนุทียาวภูฏฺจมจฺปฏฺเจเนว คตฺตา ๑ เอวั โอทกานั สตฺตานั พหุภาโว เวทิตพพิ ๑

อปิจ ถลภูฏฺจานสฺส ปรีตฺตภาเวน อุกฺกสฺส จ พหุภาเวนาปี

๑. สึ. ม. เซตวนโปกฺขรณึคฺคฺราโปกฺขรณึสทิสานั ๑ ๒. สึ. ม. นทีนั กิณฺนภูฏฺจานั
 ตั ทฺกคตฺตา ๑ ๓. สึ. ม. ชาตกานณฺเจว อاهرึยมานานณฺจ ชาณฺกณฺณกาทีนั
 ปตฺติภูฏฺจานภูฏฺจานั ๑

*เล่มที ๑๓ เอกกนิปาตวณณา หน้า ๖๕๘

อยเมตถ อตุโธ เวทิตพุโพ ๑ ยถา หิ มหาตพาเก เอโกว อุปลคจฺโธ อสฺส จตุตารว
ปณฺณานิ มชฺเฌว เอกํ อุปลมกฺลํ อสฺส ๑ เอวเมว จตุตาริ ปณฺณานิ วिय จตุตาริ ทีปา
มชฺเฌ อุปลมกฺลํ วिय สีนรูปพฺพโต เสสอุทกํ วिय อุทกปริกฺขิตฺโต โอกาโส ๑ ตสฺส
มหนฺตภาโว อิทฺธิมนฺตานํ ปากโณ โหติ ๑ เตสํ หิ อากาเสน กจฺจนฺตานํ จตุตาริ
มหาทีปา จตุตาริ ปณฺณานิ วिय อุปฺภุจหนฺติ สีนรูปพฺพโต มชฺเฌ อุปลมกฺลํ วिय [๑]
เสสํ อุทกํ วिय อุทกปริกฺขิตฺโต โอกาโส ๑ เอวํ มหนฺเต อุทเก ชาตตฺตา โอทกาว พหุตรา
เวทิตพุพา ๑

ทฺติยาทีสุ อณฺตฺร มนุสฺเสหีติ อิทฺ จตุตาริ อปายา อณฺตฺร มนุสฺเสหีติ อธิปฺเปตา ๑

มชฺฌิเมสฺ ชนปเทสฺติ ปฺรตฺถิมาย ทิสาย กชฺงฺคฺลํ (๒) นาม นิกโม ตสฺส ปเรน
มหาสาธา ตโต ปรี (๓) ปจฺจนฺติมา ชนปทา โอรโต มชฺเฌ ๑ (๔) ปฺรตฺถิมทกฺขิณาย ทิสาย
สลฺลวดี นาม นที ตโต ปรา ปจฺจนฺติมา ชนปทา โอรโต มชฺเฌ ๑ ทกฺขิณาย ทิสาย
เสตกณฺณิกํ นาม นิกโม ตโต ปรา ปจฺจนฺติมา ชนปทา โอรโต มชฺเฌ ๑ ปจฺถิมาย ทิสาย
ถุณฺ (๕) นาม พฺราหฺมณคาโม

๑. สี. ม. เอตฺถนฺตเร เสสํ อุทกํ วिय อุทกปริกฺขิตฺโต โอกาโสติ ทิสฺสตี ๑ ๒. ม. กชฺงฺคฺลํ ๑

๓. ม. ปรา ๑ เอวมฺปรีปี ๑ ๔. ม. ปฺรตฺถิมทกฺขิณาย ทิสาย สลฺลวดี นาม ๑

๖. สี. ม. ถุณฺ ๑

*เล่มที่ ๑๓ เอกมมปาติวณณา หน้า ๖๕๕

ตโต ปริ ปจจนฺติมา ชนปทา โอรโต มชฺเฌ ๑ อุตฺตราย ทิสาย อูสิรฺทฺชโซ นาม ปพฺพโต
 ตโต ปริ ปจจนฺติมา ชนปทา โอรโต มชฺเฌติ (๑) เอวํ ปริจฺฉินฺเน ชนปเทติ อตุโธ ๑ อัย
 หิ ชนปโท มฺหิํกุสณฺจโน อฺชฺเคน กตฺถจิ อสฺสิตฺติโยชโน โหติ กตฺถจิ โยชนสฺสติโก
 มชฺเฌ ปน ตฺติโยชนสฺสติโก [๒] ปริยฺนตฺตปริกฺเขเปน นวมตฺตโยชนสฺสติโก โหติ ๑ เอตฺตเก จานเ
 พุทฺธปจฺเจกพุทฺธพุทฺธปฺภูจกถาพุทฺธสาวกา (๓) พุทฺธมาตา พุทฺธปีตา จกฺกวตฺติราชาติ อิม
 สตฺตา นิพฺพตฺตฺนฺติ ๑ อปีจ อฺปาทายาปี (๔) มชฺฉิมปฺปเทเส ลพฺภติ ๑ สกฺโลปี หิ ชมฺพุทฺธิโป
 มชฺฉิมปฺปเทโส นาม เสสฺทีปา ปจจนฺติมา ชนปทา ๑ ตามฺพปณฺณิทีเป (๕) อนฺุราชปริ
 มชฺฉิมปฺปเทโส นาม เสโส ปจจนฺโตติ เอวํ นโย เวทิตฺตฺโพ ๑

ปฺลยฺวณฺโต อชฺพา อนเฬฺมุคฺคาติ เอตฺถ กมฺมสฺสกตฺตปฺลยฺวา ฌานปฺลยฺวา
 วิปฺสฺสนาปฺลยฺวา มกฺคปฺลยฺวา ผลปฺลยฺวาติ เอตาหิ สมนฺฺนาคตา ปฺลยฺวณฺโต นาม
 อมฺพุหา อชฺพา นาม. เยสํ เอพา มฺขโต น คลฺลิตฺเต อนเฬฺมุคฺคา นาม อนเฬฺมุขา
 นิทฺุโทสมฺมุขาทิ อตุโธ ๑ ปฺฏิพฺลลาติ สมนฺฺนาคตา กายพฺเลน เจว ฌานพฺเลน จ สมนฺฺนาคตา ๑
 อตฺถมมฺลยฺวาตฺนฺติ อตฺถานตฺถํ

- # ๑. วิ. มหา. ๕/๒๓/๓๕ ๑ ๒. ม. เอตฺถนฺฺตเร กตฺถจิ ทฺุวิโยชนสฺสติโกติ ทิสฺสฺสติ ๑
- # ๓. ม. พุทฺธปจฺเจกพุทฺธา มหาสาวกา พุทฺธปฺภูจกถา พุทฺธสาวกา ๑ ๔. สී. อฺปาทาย
 อฺปาทายาปี ๑ ม. อฺปาทายฺปาทายาปี ๑ ๕. สී. ม. ตมฺพปณฺณิทีเป ๑

การณการณ ชานิตุ ๑ ทุปฺปญฺญาติ อปฺปญฺญา นิปปญฺญา ๑ ชฺพาติ มฺนุทา (๑) โมหา ๑ (๒)

อริเยน ปญฺญาจกฺขนาติ สหวิปฺสฺสนามกฺเคน ๑ (๓) อวิชฺชากตาติ อวิชฺชนฺชการเณ
สมนฺนาคตา ๑

เย ลภฺนฺติ ตถาคตฺ์ ทสฺสนายาติ เย ตถาคตฺสฺส กฺุณฺเ ชานิตฺฺวา ตถาคตฺ์
จกฺขุวิญฺญาเณน ปสฺสฺสิตฺ์ ลภฺนฺติ ๑

ตถาคตฺฺปเวทิตฺฺนฺติ ตถาคเตน ปเวทิตฺ์ ปกาเสตฺฺวา กถิตฺ์ ๑ สฺวนายาติ โสตฺวิญฺญาเณน
โสตฺ์ ๑

ชารเณตฺีติ ตํ น ปมฺมุสฺสนฺติ ๑ (๔) ธตฺานํ (๕) ชมฺมานํ อตฺถํ อฺุปปริกฺขณฺตฺีติ ปคฺุณฺยา
ปาลิยา อตฺถานตฺถํ อฺุปปริกฺขณฺติ ๑ อตฺถมณฺญาช ชมฺมมณฺญาชยาติ อญฺุจกถณฺจ ปาลิณฺจ
ชานิตฺฺวา ๑ ชมฺมานุชมฺมํ ปฏฺิปชฺชนฺตฺีติ อญฺุโลมปฏฺิปทํ ปฺุเรนฺติ ๑

สํวิชนิเยสฺสุ จาเนสฺสุติ สํเวชนิเยสฺสุ (๖) การเณสฺสุ ๑ สํวิชนฺตฺีติ (๗) สํเวกํ อปาชฺชนฺติ ๑
โยนิโส ปทหฺนฺตฺีติ อฺุปาเยน ปชานํ วิริยํ (๘) กโรนฺติ ๑

ววสฺสกฺุการมฺมณฺนฺติ ววสฺสกฺุโค วุจฺจติ นิพฺพานํ ตํ อารมฺมณฺณํ กริตฺฺวาติ อตฺุโถ ๑ ลภฺนฺติ
สมาริณฺติ มกฺุคสมาริณฺจ ผลสมาริณฺจ ปาปฺุณฺนฺติ ๑

อนฺนคฺุครสฺกฺุคานฺนฺติ อุตฺตมฺนฺนํ เจว อุตฺตมฺรสาณณฺจ ๑

๑. สฺี. ทนฺธา ๑ ๒. ม. โมมุหา ๑ ๓. กตฺถจฺิ. สหวิปฺสฺสนกฺเคน ๑ ๔. ม. ปมฺมุสฺสนฺติ ๑

๕. ม. ธาตฺานํ ๑ ๖. ม. สํเวกชนเณสฺสุ ๑ ๗. ม. สํวิชฺชนฺตฺีติ ๑ ๘. ม. ปชานวิริยํ ๑

อุณเณน กปาตาทน (๑) ยาเปนุตีตี อุณจาจาเรน วนมุตผลาผลน วา กปาเลน วา
อาภตาทตตเตน ยาเปนุตีฯ เอตุถ จ โย กสฺสจเทว ขาทนึยโกชนึยสฺส อตุถาย จิตฺเต
อุปฺปนฺเน ตังณเวย ตํ น ลภตี อัย อนนฺคฺรสคฺคสฺส น ตาทึ นาม. ยสฺสปี ตังณเวย
ลภิตฺวา โอลเณนตสฺส วณฺณคฺนฺรธา อมนาปา โหนฺตี อัยปี อนนฺคฺรสคฺคานํ น ตาทึ
นาม. ยสฺส ปน วณฺณคฺนฺรธา ปฏฺฐิตพฺภนฺตี (๒) มนาปา โหนฺตี อัย อนนฺคฺรสคฺคานํ ตาทึ
นาม. โส อุตฺตมโกฏฺฐิยา จกฺวตฺตึรธา ฆฏฺฐิมโกฏฺฐิยา ธมฺมาโสโก เวทิตพฺโพฯ สจฺเขปโต
หึ ยสฺส ภตฺตสฺส เอกา ปาตี สตสฺสสฺสํ อคฺคฺมตี อิทํ อนนฺคฺรสคฺคณฺนาม. ยํ ปน ภิกฺขุสฺสํ
ปีณฺทาย จรณฺตี ทิสฺวา มนุสฺสา อุตฺตมปฺปณฺตีตํ ภตฺตํ เทนฺตี อิทํ กิณฺนามาตี อิทํ อุณเณน
กปาตาทน ยาเปนุเต อุปาทาย อนนฺคฺรสคฺคํ นาม วุจฺจตีตี ฯ

อตฺตรสฺสสาตีอาทีสุ อตฺตรโส นาม จตฺตารี สามณฺณผลานึ ธมฺมโรโส นาม จตฺตาโร
มคฺคา วิมุตฺตึโรโส นาม อมตํ นึพฺพานํ ฯ เสสึ สพฺพตฺถ อุตฺตานตฺถเมวาตี ฯ

จตฺตถวคฺควณณา นึฏฺฐิตา ฯ

ธมฺพทีเปยฺยาโล นึฏฺฐิตโต ฯ

๑. ม. กปาลทน ฯ ๒. สึ. ฎีกายํ จ ปฏฺฐิตภนฺตี ฯ

ปฐาทกรรณมวคควณณา

อทฐมึทฐตึอาทีสุ เอกัสาธึวณเมตั [๑] อทฐา อึทึ ลากั (๒) เอกัโส เอส ลากานนุตึ
วฐตึ โทตึ ๑ ยทึทึ อารณณคตุนุตึ (๓) โย เอกัสอารณณคภาโว ๑ (๔) อึทึ วฐตึ โทตึ
อารณณคภาโว (๕) นาม ลากานั เอกัโส อวสุสั ภาวึตตฐตา (๖) น สกุกา อารณณเคน
ลากั น ลกึตุนุตึ ๑ อารณณโก หึ กึกขุ อตตโน อรณณवासสุส อนุจจวึกั กรึสฐามึตึ
ป้าปกนุนาม น กรอตึ อตสุส อารณณโก อัย กึกขุตึ สณฐาตคارโว มหาชน จตูปจจยปฐั
กรอตึ ๑ เตน วฐตึ อทฐมึทึ กึกขเว ลากานั ยทึทึ อารณณคตุนุตึ ๑ เสสปะเทสุปี เอเสว
นโย ๑

เอตถ ปน พาสฐจจณตึ พหุสสุตภาโว ๑ ถาวเรยยณตึ จึรปะพฐชิตตฐตา
ถาวรปะตฐตภาโว ๑ อากปะสุมปะทาทึ จึวรคณนาทึโน อากปะสฐ สุมปะตฐตึ ๑
ปฐึวารสุมปะทาทึ สุจึปฐึวารตฐา ๑ กุลปะตฐตึตึ (๗) กุลปะตฐตภาโว ๑ วณณปะกขฐรตฐตึ
สุมปะนุณฐปะตฐา ๑ กลยณณวากฐรณตฐตึ วณณกึรึยาย มฐฐฐภาโว ๑ อปะปาพฐตฐตึ
อาโรคยสุมปะตฐตึ ๑ อโรคหึ กึกขุ อตตโน

- # ๑. สึ. ม. เอตถนฐเร อทฐนฐตึตึ ๑
- # ๒. ม. ลากานั ๑
- # ๓. ม. อารณณคคตุนุตึ ๑
- # ๔. ม. โย เอส อารณณคภาโว ๑
- # ๕. ม. อารณณคภาโว ๑
- # ๖. ม. อวสุสภาวึตฐา ๑
- # ๗. ม. ย. โกลปะตฐตึตึ ๑

สรีรกลุยาณตาย (๑) วาสฐเร (๒) จ กนฺถฐเร จ ปรีปุริโก (๓) โหติ ฯ

เตนสฺส ลากา อูปฺชชนฺตีติ ฯ

โสปส ปสาทกรรฺมมา นิฏฺฐิตา ฯ

อปรอจฺจราสงฆาตวคฺควณฺณา

อจฺจราสงฆาตมตฺตปีติ อิทํปี สุตฺตํ อคฺคิกฺขนฺโธปมอตุฏฺฐปฺตติยฺเยว (๔) วุตฺตํ ฯ
อูปฺมตฺตาย (๕) หิ เมตฺตาย อวิปากตฺตํ (๖) นตฺถิ ฯ ตสฺสาเยว อตุฏฺฐปฺตติยา อัย
เทสฺนา อารทฺธาติ เวทิตพฺพา ฯ ตตฺถ ปจฺมนฺติ คณฺณานุปฺพุทฺโต (๗) ปจฺมํ อิทํ ปจฺมํ
สมาปฺชชฺตีติ ปจฺมนฺติ วิงฺเก (๘) วุตฺตตฺถเมว ฯ ฌานนฺติ ฌานํ นาม ทูวิธํ
อารมฺมณฺุปนิชฺฌานญจ ลกฺขณฺุปนิชฺฌานญจาทิ ฯ ตตฺถ อารมฺมณฺุปนิชฺฌานํ นาม อฏฺฐ
สมาปฺตติโย ฯ ตา หิ ปจฺวิกสิฌาทีโน อารมฺมณฺุสฺส อูปนิชฺฌานโต (๙) อารมฺมณฺุปนิชฺฌานนฺติ
วุจฺจนฺติ ฯ ลกฺขณฺุปนิชฺฌานนฺติ วิปฺสุสฺนามคฺคผลานิ ฯ วิปฺสุสฺนา หิ อนิจฺจาทีวเสน
สงฺขารลกฺขณฺุสฺส อูปนิชฺฌานโต ลกฺขณฺุปนิชฺฌานนฺนาม วิปฺสุสฺนาย ปน ลกฺขณฺุปนิชฺฌานกิจฺจํ
มคฺเคน สิชฺฌตีติ มคฺโค ลกฺขณฺุป-

๑. ม. สรีรกลุยาณตาย ฯ ๒. ม. วิปสุสนาฐเร ฯ ๓. ม. ปรีปุริการี ฯ

๔. อจ. สตุตถ. ๒๓/๖๕/๑๒๕ ฯ ๕. ม. อูปปนาปฺตฺตาย ฯ ๖. ม. วิปากเถกถาเยว ฯ

๗. ม. คณณานุปพุทฺธา ฯ ๘. อภ. วิ. ๓๕/๖๕๕/๓๔๗ ฯ ๙. ส. ส. อูปนิชฺฌายนฺโต ฯ

นิชฌานํ ผลํ สุลลตอนิมิตตอปปณฺหิตลกฺขณสฺส นิพฺพานสฺเสว อุปนิชฌานโต
ลกฺขณฺณูปนิชฌานนฺติ วุจฺจติ ฯ ตตฺถ อิมสฺมึ ปน อตฺถ อารมฺมณฺณูปนิชฌานํ อธิปฺเปตํ ฯ

โก ปน วาโท เย นํ พหุสฺสโรโรตฺติติ เย นํ ปจฺมชฌานํ พหุสฺสโรโรตฺติติ ปุณฺปุณฺํ กโรโรตฺติ
เตสุ วตฺตพฺพเมว นตฺถิ ฯ เสสเมตฺถ เหมจฺจา วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺพํ ฯ

ทฺถิตฺยนฺตฺวาทีสุปี คณฺณานุปฺพโต ทฺถิตฺยนฺตฺวาทีนา (๑) นเยน อตฺถโถ เวทิตพฺพอิ ฯ

เมตฺตนฺติ สพฺพสฺสเตสุ หิตฺตฺรณํ ฯ เจโตวิมุตฺตินฺติ จิตฺตวิมุตฺตี ฯ อธิ อปฺปนามตฺตาว (๒)
เมตฺตวา อธิปฺเปตวา ฯ กรุณาทีสุปี เอเสว นโย ฯ อิเม ปน จตฺตารโ พุรหฺมวิหารา วญฺญา (๓)
โหนตฺติ วญฺญาปาทา โหนตฺติ วิปฺสฺสนาปาทา โหนตฺติ ทิฏฺฐชฺมมฺสุขวิหารา โหนตฺติ อภิลฺลญาปาทา
วา นิโรธปาทา วา โหนตฺติ ฯ โลกุตฺตรปา ปน น โหนตฺติ ฯ กสฺมา สตฺตารมฺมณตฺตาคิ ฯ

กาเย กายานุปฺสฺสึตฺติ อานาปานปฺพพํ อิริยาปฺลปฺพพํ จตฺตสมฺปชฌณปฺพพํ
ปฏฺฐิกฺกมฺนสิการปฺพพํ ธาตฺตมฺนสิการปฺพพํ นวสึวติกปฺพพนฺติ (๔) อชฺฉตฺตปฺริกมฺมวเสน
จตฺตาริ นีลาทิกสิณานีติ อิมสฺมึ อญฺจารสฺวิเช กาเย ตเมว กายํ ปญฺญาเย อนุปฺสฺสนโต ฯ

๑. อภิ. วิ. ๓๕/๖๖๕/๓๔๕ ฯ ๒. ม. อปฺปนาปฺตฺตาว ฯ ๓. ส. ม. วญฺญํ ฯ

๔. ส. ม. นวสึวติกปฺพพนฺติ ฯ

วิหฺรตีติ อิริยติ วุตฺตติ ฯ อิมินา อิมสฺส อฏฺฐารสฺวิเชน กายานุสฺสนาสติปฺภูจฺานํ
ภาเวนฺตสฺส ภิกฺขุโน อิริยาปโถ กถิโต โหติ ฯ อาตاپิตี ตสฺเสว วุตฺตปฺปการสฺส
สติปฺภูจฺานสฺส ภาวนวิริเยน (๑) วิริยวา ฯ สมฺปชาโนติ อฏฺฐารสฺวิเชน
กายานุสฺสนาสติปฺภูจฺานสฺส ปรีคฺคหปฺลญฺาย (๒) สมฺมาปชานนฺโต ฯ สติมาติ
อฏฺฐารสฺวิเชน กายานุสฺสนาปรีคฺคาหิกาย สติยา สมฺนฺนาคโต ฯ วินยฺย โลก
อภิชฺฌาโทมนสฺสนฺติ ตสฺมีเยว กายสงฺขาเต โลก ปฺลยฺจกามคฺคณิกตณฺหญจ
ปฺภิชฺสมฺปยุตฺตโทมนสฺสญจ วินตฺวา วิภฺขมฺภตฺวา กายเ กายานุสฺสี วิหฺรตีติ
วุตฺตํ โหติ ฯ เอตฺตาวตา กายานุสฺสนาสติปฺภูจฺานวเสน สฺพุทฺธรูปสมฺมสนเมว กถิตนฺติ
เวทิตพฺพํ ฯ

เวทนาสุ เวทนานุสฺสีติ สุขาภิเกทาสฺ เวทนาสุ สฺขํ เวทณํ เวทียมาโน สฺขํ เวทณํ
เวทียามีติ ปชานาติ ฯ ทฺกฺขํ อทุกฺขมฺสฺขํ สามิสฺสํ วา สฺขํ นีรามิสฺสํ วา สฺขํ สามิสฺสํ วา ทฺกฺขํ นีรามิสฺสํ
วา ทฺกฺขํ สามิสฺสํ วา อทุกฺขมฺสฺขํ นีรามิสฺสํ วา อทุกฺขมฺสฺขํ เวทณํ เวทียมาโน นีรามิสฺสํ
อทุกฺขมฺสฺขํ เวทณํ เวทียามีติ ปชานาติติ ฯ (๓) เอวํ วุตฺตํ นววิธํ เวทณํ อนุสฺสนฺโต
อาตاپิตีอาทินา ปเนตฺถ นววิเชน เวทนานุสฺสนา-

๑. สี. ม. ภาวนวิริเยน ฯ ๒. สี. ปรีคฺคหณปฺลญฺาย ฯ ม. ปรีคฺคาหิกปฺลญฺาย ฯ
๓. ที. มหา. ๑๐/๒๘๘/๓๓๓ ฯ อภิ. วิ. ๓๕/๔๔๑/๒๖๑ ฯ ม. มฺ. ๑๒/๑๓๕/๑๐๕ ฯ

สติปัญญาสุส ภาวนาปริคคาหิกานัน วิริยปลยณาสตีนน วเสน อตุโถ เวทิตพุโพ ฯ โลกเถติ (๑)
เจตถ เวทนา เวทิตพุพา ฯ

จิตตชมเมสุปี เอสเว นโย ฯ เอตถ ปน จิตเต จิตตานุปลยสีตี สราคัม วา จิตตัม สราคัม
จิตตุนติ ปชานาตีตี (๒) เอวํ วิตุถาริตะ โสฬสปปเกเท จิตเต เอวํ (๓) ปริคคาหิกาย
อนุปัสสนาย อนุปัสสนุโตติ อตุโถ ฯ ชมเมสุ ชมมานุปัสสีตี ปลยจวิชนีวรณานิ (๔)
ปลยจุปาทานกขนุชา ฉ อชฌตติกพาหิรายตณานิ สตต พุชฌงกา จตุตาริ อริยสัจจานีตี
(๕) เอวํ โกฏฐาสวเสน ปลยจธา วุตเตสุ ชมเมสุ ปริคคาหิกาย อนุปัสสนาย เต ชมเม
อนุปัสสนุโตติ อตุโถ ฯ

เอตถ ปน เวทนานุปัสสนาสติปัญญาเน จ จิตตานุปลยสนาสติปัญญาเน จ
สุทฺธอรูปลสมมสนเมว กถิตํ ชมมานุปัสสนาสติปัญญาเน รูปรารูปลสมมสนัน ฯ อิมานิ จตุตาริปี
สติปัญญาณานิ โลกียโลกุตตรมิตฺสกาเนว กถิตานีตี เวทิตพุพานิ ฯ

อนุปปन्नานนฺติ อนิพฺพตฺตํ ฯ ปาปกานนฺติ ลามกานัน ฯ อกฺุสลานัน ชมมานนฺติ
อโกสลลสมฺภูตํ โลภาทิมฺมานัน ฯ

๑. ม. โลโกติ ฯ ๒. ที. มหา. ๑๐/๒๘๕/๓๓๔ ฯ อภิ. วิ. ๓๕/๔๔๕/๒๖๓ ฯ

ม. มฺ. ๑๒/๑๔๐/๑๑๐ ฯ ๓. ม. จิตเต ตเมว จิตตัม ฯ ๔. ม. ปลยเจ นีวรณานิ ฯ

๕. ที. มหา. ๑๐/๒๕๐/๓๓๕ ฯ อภิ. วิ. ๓๕/๔๔๕/๒๖๖ ฯ ม. มฺ. ๑๒/๑๔๑/๑๑๑ ฯ

กุสลา ชมฺมา นิรุชฺฌมานา อนตฺถาย สํวตฺเตยฺยุนฺติ อาตปฺปํ กโรตฺติ ฯ (๑)

เอตฺถ จ ปาปกา อกุสลาติ โลภาทโย เวทิตฺตฺวา ฯ อนุปฺปนฺนา เม กุสลา ชมฺมาติ
สมถวิปฺสฺสนา เจว มคฺโค จ ฯ อุปฺปนฺนา กุสลา นาม สมถวิปฺสฺสนา ฯ มคฺโค ปน สกึ
อุปฺปชฺชิตฺวา นิรุชฺฌมาโน อนตฺถาย สํวตฺตนิโก (๒) นาม นตฺถิ ฯ โส หิ ผลสฺส ปจฺจยํ
ทตฺตฺวา นิรุชฺฌติ ฯ (๓) อุปฺปนฺนา กุสลา นาม (๓) ปุริมสฺมีปี (๔) วา สมถวิปฺสฺสนา
คเหตุพฺพาติ วุตฺตํ ตํ ปน น ยุตฺตํ ฯ เอวํ โลกียสมฺมปฺปชานกถา สพฺพปฺพฺพภาเค
กสฺสปลํยุตฺตปริยาเยน เวทิตฺตฺวา ฯ

โลกุตรมคฺคกฺขณฺเ ปเนตํ เอกเมว วิริยํ จตฺถิจฺจสาธนวเสน จตฺตาริ นามานิ ลภติ ฯ
ตตฺถ อนุปฺปนฺนํ ปาปกานนฺติ เอตฺถ อนุปฺปนฺโน เจว กามจฺจนฺโทติอาทิสฺส วุตฺตนฺเยน
อตุโถ เวทิตฺตฺวา ฯ

อุปฺปนฺนํ ปาปกานนฺติ เอตฺถ จตฺตฺพิชฺชํ อุปฺปนฺนํ วตฺตมานุปฺปนฺนํ กุตฺตวาทิคอุปฺปนฺนํ
โอกาสกตฺตูปฺปนฺนํ ภูมิลทฺตฺตูปฺปนฺนํ ฯ

๑. ส. นี. ๑๖/๔๖๘/๒๓๒ ฯ ๒. ม. สํวตฺตนิโก ฯ ๓. ม. อิมํ ปาจา นตฺถิ ฯ

๔. ส. ปุริมสฺมี ฯ

ตตฺถ เย กิเลสา วิชฺชมานา อุปาทานสมงฺคิโน (๑) อิํ วัตตมานุปฺปนํ นาม.

กมฺเม ปน วิหฺนเต (๒) อารมฺมณฺรสี อนุภวิตฺวา นิรุทฺเช วิปาโก (๓) ภูตฺวา
วิกตํ นาม กมฺมํ อุปฺปชฺชิตฺวา นิรุทฺธํ ภูตฺวา วิกตํ นาม. ตทฺถยฺปิ ภูตฺวา วิกตฺวปฺปนฺนํ นาม
(๔) ฯ สงฺขํ (๕) กจฺจติ ฯ

กุสลกมฺมํ (๖) อณฺุสฺส กมฺมสฺส วิปากํ ปฏฺิพาหิตฺวา อตฺตโน วิปากสฺสโสภาสํ กโรติ
เอวํ กเต โสภาเส วิปาโก อุปฺปชฺชมาโน โสภาสกรณฺโต ปฏฺุจาย อุปฺปนฺโนติ วุจฺจติ อิํ
โสภาสกตฺวปฺปนํ นาม.

ปฺลจฺจกฺขนฺธา ปน วิปฺสฺสนาย ภูมि นาม เต อตีตาภิเกทา โหนฺติ ฯ เตสุ อนุสยิตฺกิเลสา
ปน อตีตา วา อนาคตา วา ปจฺจปฺปนฺนา วาติ น วัตตพฺพา ฯ อตีตกฺขนฺเชสุ อนุสยิตาปี हि
อปฺปหิनाव โหนฺติ อนาคตกฺขนฺเชสุ อนุสยิตาปี हि อปฺปหิनाव โหนฺติ ปจฺจปฺปนฺนกฺขนฺเชสุ
อนุสยิตาปี हि อปฺปหิनाव โหนฺติ อิํ ภูมิลทฺฐปฺปนํ นาม. เตนาหุ โปราณา ตาสฺ ตาสฺ ภูมิสฺ
อสมฺมุขมาภูตฺกิเลสา ภูมิลทฺฐปฺปนํ นามาติ สงฺขํ กจฺจนฺตีติ ฯ (๗)

๑. สี. ม. อุปาทาติสมงฺคิโน ฯ ๒. สี. ม. ชวิตฺเต ฯ ๓. สี. ม. นิรุทฺธวิปาโก ฯ

๔. ม. ภูตฺวาวิกตํ นาม ฯ ๕. ม. สงฺขํ ฯ ๖. ม. กุสลากุสลกมฺมํ ฯ ๗. สี. ม. อสมฺมุขมาตคฺคา
กิเลสา ภูมิลทฺฐปฺปนฺนาติ สงฺขํ กจฺจนฺตีติ ฯ

อปรีปี จตุพพิธิ อุปปนุํ สมุทาจรูปนุํ อารมมณาคคหิตุปปนุํ
อวิภมฺภิตุปปนุํ อสมฺภุมภิตุปปนุํ นนฺติ ๑ ตตฺถ สมฺปติ วตฺตมานํเยว สมุทาจรูปนุํ
นาม. สกึ จกฺขุณิ อุมฺมิเตตฺวา อารมฺมณ นิมิตฺเต คหิตฺเต อนฺนสฺสริตฺกฺขณ (๑) กิเลส
นุปรชฺชิสฺสณฺตีติ น วตฺตพฺพา ๑ กสฺมา อารมฺมณสฺส อธิคหิตตฺตา ๑ ยถา กึ ยถา ชีรฺรฺกฺขสฺส
กฺขาริยา ปทกฺกฺจฺจเน (๒) ชีริ น นิกฺขมิตฺสฺสตีติ น วตฺตพฺพ (๓) เอวํ ๑ อิํ
อารมฺมณาคคหิตุปปนุํ นาม.

สมาปฺตติยา อวิภมฺภิตกิเลส ปน อิมสฺมี นาม จฺจเน น อุปรชฺชิสฺสณฺตีติ น
วตฺตพฺพา ๑ กสฺมา อวิภมฺภิตตฺตา ๑ ยถา กึ ยถา ชีรฺรฺกฺขํ กฺขาริยา อานเนยฺย (๔) อิมสฺมี
นาม จฺจเน ชีริ น นิกฺขเมยฺยติ น วตฺตพฺพ เอวํ ๑ อิํ อวิภมฺภิตุปปนุํ นาม. มคฺเคน
อสมฺภุมภิตกิเลส ปน ภวคฺเค นินฺนพตฺตสฺสาปี อุปรชฺชนฺตีติ ปฺริมนเยเนว วิตฺถาเรตพฺพ ๑
อิํ อสมฺภุมภิตุปปนุํ นาม.

อิมสฺ อุปปนุเนสฺ วตฺตมานุปรนุํ กฺตฺวาวิกตฺุปรนุํ โโอกาสกตฺุปรนุํ
สมุทาจรูปนุํ นนฺติ จตุพพิธิ อุปปนุํ น มคฺควชฺฉํ ภูมิลทฺุปรนุํ
อารมฺมณาคคหิตุปปนุํ อวิภมฺภิตุปปนุํ อสมฺภุมภิตุปปนุํ นนฺติ จตุพพิธิ
มคฺควชฺฉํ ๑ มคฺโค

๑. ม. อนฺนสฺสริตฺตานฺนสฺสริตฺกฺขณ ๑ ๒. ม. กฺขาริยา อานตาทกฺกฺจฺจเน ๑

๓. สึ. ม. วตฺตพฺพา ๑ ๔. ม. กฺขาริยา อานเนยฺย ๑

หิ อูปปชฆมาโน เอเต กิเลส ปชหติ ฯ โส เย กิเลส ปชหติ เต อตีตา วา อนาคตา วา
ปจจุปฺปนา วาติ น วตฺตพพา ฯ

วุตฺตปี เจตฺ หนฺจึ อตีเต กิเลส ปชหติ เตน หิ ชีณฺ เขเปติ ฯ นิรุทฺธฺ นิโรเชติ [๑]
อตฺตงฺกตฺ อตฺตงฺกเมติ อตีตฺ ยํ นตฺถิ ตํ ปชหตีติ ฯ (๒) หนฺจึ อนาคเต กิเลส ปชหติ
เตน หิ อชาตฺ ปชหติ อนิพฺพตฺตํ อนุปฺปนํ อปาตฺกุตฺตํ ปชหติ ฯ อนาคตฺ ยํ นตฺถิ ตํ
ปชหตีติ (๒) ฯ หนฺจึ ปจจุปฺปเน กิเลส ปชหติ เตน หิ รตฺโต รากํ ปชหติ ทฺฐุโ จ โทสฺ
มุโพห โมหํ วินิพฺนฺโซ (๓) มานํ ปรามฺภูโ จ ทิฏฺฐิ อนิฏฺฐาคโต (๔) วิจิกิณฺ्हิ อามคโต
อนุสยํ ปชหติ กณฺ्हสฺสูกกฆฺมา ยุกนทฺธา ปวตฺตนฺติ สงฺกิลลิกา มคฺคภาวนา โหติ ฯเป ฯ
เตน หิ นตฺถิ มคฺคภาวนา นตฺถิ ผลสจฺฉิกริยา นตฺถิ กิเลสปฺปหานํ นตฺถิ ฆมฺมาภิสมโยติ ฯ
อตฺถิ มคฺคภาวนา ฯเป ฯ อตฺถิ ฆมฺมาภิสมโยติ ฯ ยถา กถํ วีย ฯ เสยฺยถาปี ตฺรฺโณ (๕)
รฺกฺโข อปาตฺกฺโตเนว ปาตฺกฺวานตีติ (๕)

อิติ ปาลียํ อชาตผลรฺกฺโข อากโต ชาตผลรฺกฺโข ปน
๑. สี. เอตฺถนฺตเร วิคตํ วิคเมตีติ ทิสฺสตี ฯ ๒. ม. ปชหติ ฯ ๓. ม. วินิพฺนฺโซ ฯ
๔. ม. อนิฏฺฐจฺกโต ฯ ๕. บ. ปฎิ. ๓๑/๖๕๕-๓๐๐/๖๐๕-๖๐๖ ฯ สี. ม. รฺกฺโข ฯ เป ฯ
อปาทฺกฺฤตาเยว น ปาตฺกฺวานตีติ ฯ

*เล่มที ๑๓ เอกกนิปาตวณณา หน้า ๖๗๒

ทีเปตพุโพ ๑ (๑) ยถา หึ สผลตรุณมพรุกุขา ตสฺส ผลานึ มนุสฺสา ปรีกฺขชเยยฺย เสสานึ
ปาเตตฺวา ปจฺฉึโย ปุเรยฺยย อถญฺโธ ปุริโส ตํ ผรฺสุนา ฉินฺนุเทยฺย ๑ เตนสฺส เนว อตีตานึ
ผลานึ นาสิตานึ โหนฺตึ น (๒) ปจฺจุปฺปนฺนानึ น จ อนาคตานึ ๑ (๒) อตีตานึ หึ มนุสฺเสหึ
ปรีกฺขตฺตานึ อนาคตานึ อนิพฺพตฺตานึ น สกฺกา นาสตุํ ๑ ยสฺมี ปน สมเย โส ฉินฺนุ
ตทา ผลานึเยว นตฺถึตี ปจฺจุปฺปนฺนानึปี อนาสิตานึ ๑ สเจ ปน รุกฺโข อจฺฉินฺนุโน อสฺส
อถสฺส ปจฺวีรฺสจฺจ อาโปรฺสจฺจ อากมฺม ยานึ ผลานึ นิพฺพตฺเตยฺยย ตานึ นาสิตานึ โหนฺตึ ๑
ตานึ หึ อชาตानเนว น ชายนฺตึ อนิพฺพตฺตानเนว น นิพฺพตฺตฺนฺตึ อปาตฺกฺฏตฺตानเนว น
ปาตฺกฺฏวณฺตึ ๑ เอวเมว มกฺโข นาปี อตีตาทึเกเท กิเลสฺ ปชฺหตี นาปี นปฺปชฺหตี ๑ เยถึ หึ
กิเลสานํ มกฺเคน ขนฺนฺเชสุ อปรีณฺวาเตสุ อฺปฺปตฺตึ ลึยา มกฺเคน อฺปฺปชฺชิตฺวา ขนฺนฺชานํ
ปรีณฺวาตฺตฺตาเต กิเลสฺ อชาตาว น ชายนฺตึ อนิพฺพตฺตาว น นิพฺพตฺตฺนฺตึ อปาตฺกฺฏตฺตาว น
ปาตฺกฺฏวณฺตึ ๑ ตรุณฺปฺตฺตาย อิตฺถึยา ปฺน อวิชายนฺตฺถึ พฺยารฺชิตานํ (๓) โรคฺวุปฺสมนฺตฺถึปี วา
เกสฺชฺเชหึ อยมตฺถึโธ วิภาเวตพุโพ ๑ เอวํ มกฺโข เย กิเลสฺ ปชฺหตี เต อตีตา วา อนาคตา
วา ปจฺจุปฺปนฺนา วาตี

- # ๑. ลึ. ชาตผลรูกุขน ปน ทีเปตพุพิ ๑ ๒. ม. น อนาคตปจฺจุปฺปนฺนानึ จ นาสิตานึ ๑
- # ๓. ม. โรคฺวุปฺสมนฺตฺถึปีตเกสฺชฺเชหึ จาปี ๑

น วตตพพท ๗ น จ มคโค กิเลเส นป্পชหติ ๗ เย ปน มคโค กิเลเส ปชหติ เต สนุชย
อุปปนุณนํ ปปปกนนตติอทธิ วุตตํ ๗

น เกวลลจ มคโค กิเลเสเยว ปชหติ กิเลสนํ ปน สุป্পหีนตต (๑) เย อุปปชเชยเย
อุปาทินุณกชนุช เตปี ปชหติ ๗ (๒) วุตตํปี เจตํ โสตตปตติมคควณณ
อภิสขขารวิญญานสส นีโรเชน สตตถเว จเปตว อนมตคเค สัสารเย เย อุปปชเชยเย
นามลจ รูปลจ เตตเตเต นีรุชณนตติ วิตถาริ ๗ อิติ มคโค อุปาทินุณนุปาทินุโต
วฏฐจติ ๗ สพพทวเสน ปน โสตตปตติมคโค อปายทวโต วฏฐจติ สกททคคมิคโค
สुकคิถเวทเทสโต อนาคคมิคโค สุกคิกคทวโต อรหตตมคโค รูปารูปทวโต วฏฐจติ ๗
สพพทเวหิ จ วฏฐจติเยวติปี วทนติ ๗

อถ มคคกขณณ กถิ์ อนุปปนุณนํ อุปปาทาย ทวณน โหติ กถิ์ วา อุปปนุณนํ
จติยติ มคคปวตติยเยว ๗ มคโค หิ ปวตตมโน ปุพเพ อนุปปนุณนุพพตต
อนุปปนุโน นาม วุจจติ ๗ อนาคตปุพพิ์ หิ จานํ กนตว อนนุญตปุพพลจ อารมมณํ
อนุภวิตว วตตาริ ทวณติ น (๓) อนาคตทฐจัน อคตมุห น อนนุญตํ อารมมณํ
อนุญตมุหติ ๗ (๓) ยปสส (๔) ปวตติ

๑. สึ. ม. อปปหีนตต ๗ ๒. สึ. ม. ชหติเยว ๗ ๓. ม. อนาคตทฐจัน อคตมุห
อนนุญตํ อารมมณํ อนุทวามติ ๗ ๔. ม. ยจสส ๗

อยมเว จิตฺติ นามาทิ จิตฺติยา ภาเวติปิ วตฺตํ วฏฺฏติ ฯ อยมเว ตสฺส ภิกฺขุโน อิทํ
โลกุตฺตรมคฺคกฺขณ วัริยํ อนุปฺปนฺนํ ปาปกานํ อกฺุสลาณํ ฆมฺมานํ
อนุปฺปาทายาติอาทินิ จตฺตาริ นามานิ ลภติ ฯ อโย โลกุตฺตรมคฺคกฺขณ สมฺมปฺปชานกถา ฯ
อิมสฺมี ปน สุตฺเต โลกิยโลกุตฺตรมิตฺสกาเนว สมฺมปฺปชานานิ กถิตานิ ฯ

อิทฺธิปาเทสฺส ฉนฺทํ นิสฺสาย ปวตฺโต สมาริ ฉนฺทสมาริ ปชานภูตา สงฺขารรา
ปชานสงฺขารสมนฺนาคคฺคณฺติ (๑) เตหิ ฆมฺเมหิ ทีปคฺติ (๒) อิทฺธิยา ปาทํ อิทฺธิภูตํ วา ปาทนฺติ
อิทฺธิปาทํ ฯ เสเสสฺสุปิ เอเสว นโย ฯ อยมตฺถ สงฺเขโป วิตฺถาโร ปน อิทฺธิปาทวิภฺงเก (๓)
อาคโตเอว ฯ วิสฺสุทฺธิมคฺค (๔) ปน (๕) อตฺถโต ทีปโต ฯ ตตฺตฺรายํ ภิกฺขุ ยทา ฉนฺทาทิสฺส เอกํ
ฐํ นิสฺสาย วิปฺสฺสนํ วทฺฒตฺวา อรหตฺตํ ปาปฺณิ (๖) (๗) ตถา สมถํ ปิ ตทา อิทฺธิปาโท (๘)
ปฺพพฺภาเก โลกิโย อปรภาเก โลกุตฺตโร ฯ เอวํ เสสาปีติ ฯ อิมสฺมีปิ สุตฺเต โลกิยโลกุตฺตราว
อิทฺธิปาทา กถิตา ฯ

สทฺธินฺทฺริยํ ภาเวตีติอาทิสฺส สทฺธา จ อตฺตโน สทฺธาฐเร อินฺทฺฐํ กโรตีติ สทฺธินฺทฺริยํ ฯ
วัริยินฺทฺริยาทิสฺสุปิ เอเสว นโย ฯ ภาเวตีติ เอตฺถ ปน อาทิกมฺมิโก โยคาวจโร ตีหิ การณฺห
สทฺธินฺทฺริยํ วิโสเรนฺโต สทฺธินฺทฺริยํ ภาเวติ นาม.

๑. ธานภูตา สงฺขารรา ปชานสงฺขารรา ฯ ๒. ม. อุเปคฺติ ฯ ๓. อภ. วิ. ๓๕/๕๐๕/๒๕๒ ฯ
๔. วิสฺสุทฺธิมคฺค. ๒/๒๑๖ ฯ ๕. ม. ปนสฺส ฯ ๖. ม. ปาปฺณาติ ฯ ๗. ม. ตทาสุส
ปจฺมอิทฺธิปาโท ฯ

วริยิณทุรียาทีสุปี เอเสว นโย ๑

วุดตึ หะตี อสสุทเท ปุคคเล ปริวชชยโต สทเท ปุคคเล เสวโต ภชโต ปยิริปาสโต
ปสาทนิเย สุตตุนเต ปจจเวกขโต อิมะหิ ตีหิ การณะหิ สทฐิณทุริยั วิสุชฌติ ๑

กุกสีเต ปุคคเล ปริวชชยโต อารทฐวิริเย ปุคคเล เสวโต ภชโต ปยิริปาสโต สมมุปปะชานะ
ปจจเวกขโต อิมะหิ ตีหิ การณะหิ วริยิณทุริยั วิสุชฌติ ๑

มุกฐสสตี ปุคคเล ปริวชชยโต อุกุฐิตสสตี ปุคคเล เสวโต ภชโต ปยิริปาสโต
สตีปุกฐานะ ปจจเวกขโต อิมะหิ ตีหิ การณะหิ สตีณทุริยั วิสุชฌติ ๑

อสมะหิตะ ปุคคเล ปริวชชยโต สมะหิตะ ปุคคเล เสวโต ภชโต ปยิริปาสโต
ฉานะวิโมกขะ ปจจเวกขโต อิมะหิ ตีหิ การณะหิ (๑) สมะชิณทุริยั วิสุชฌติ ๑

ทูปปะณเเว ปุคคเล ปริวชชยโต ปณณวณะเต ปุคคเล เสวโต ภชโต ปยิริปาสโต
คัมภีระฉานะจริยั ปจจเวกขโต อิมะหิ ตีหิ การณะหิ ปณณิณทุริยั วิสุชฌตีติ ๑ (๒)

เอตถ จ คัมภีระฉานะจริยั ปจจเวกขโตติ สฉนุหสุขุมั (๓) ขนุทธนุตรั [๔] อายตนะนุตรั
ธาทนะนุตรั อินทุริยพลโพชฉงกนะนุตรั มกคนะนุตรั ผลนะนุตรฉจ ปจจเวกขนะนุตสสาตี อตุโถ ๑
อิมะสั หิ ตินุณั ตินุณั การฉานั

๑. สึ. ม. ตีหากาเรหิ ๑ ๒. ขุ. ปฎิ. ๓๑/๔๒๓/๓๐๑ ๑ ๓. สึ. สฉนุหุ สุขุมั ๑

๔. สึ. ม. เอตถนะนุเตร อายตนะนุตรั ธาทนะนุตรนะติ ทิสสตี ๑

วเสน ออกตาทินเวโส อาทิกมมิโก โยคาวจโร สทฐาฐราทีสุ อภินเวสิ ปฏฐเปตฺวา
ภาเวนุโต อวसानะ วิวชฺเชตฺวา (๑) อรหตุตฺ คณฺหาติ ฯ โส ยาว อรหตุตมคฺคา อิมานี
อินฺทฺริยานี ภาเวติ นาม อรหตุตผล ปตฺเต ภาวิตินฺทฺริโย นาม โหตีติ ฯ เอว อิมานีปิ
ปฺลวจินฺทฺริยานี โลกียโลกุตฺตราเนว กถิตานีติ ฯ

สทฐาพลาทีสุ สทฐาเยว อกมฺปิยญฺเณ พลนฺติ สทฐาพลํ วิริยพลาทีสุปิ เอเสว นโย ฯ
เอตฺถ หิ สทฐา อสุสทฺธิเยน (๒) น กมฺปติ วิริยํ โกสชฺเชน น กมฺปติ สติ มุญฺจสจฺเจน น
กมฺปติ สมาริ อุตฺทจฺเจน น กมฺปติ ปฺลวฺวา อวิชฺชาย น กมฺปตีติ สพฺพานิปิ อกมฺปิยญฺเณ
พลาตีติ วุจฺจนฺติ ฯ ภาวนานฺ โยโค ปเนตฺถ อินฺทฺริยภาวนาย วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺโพติ ฯ
อิมานี ปฺลวจพลาตี โลกียโลกุตฺตราเนว กถิตานีติ ฯ

สตีสมฺโพชฺฌนฺกํ ภาเวตีติ เอตฺถ อัย อาทิกมฺมิกานํ กุลปฺตฺตานํ วเสน สทฺธี
อตุตฺถวณฺณาย ภาวนานโย ฯ ตตฺถ สตีสมฺโพชฺฌนฺกนฺตฺติอาทินา นเยน วุตฺตานํ สตฺตฺนํ
อาทิปทานํ ตาว อยเมตฺถ วณฺณนา สตีสมฺโพชฺฌนฺเก ตาว สรณญฺเณ สตี สา ปเนสา
อูปญฺจานลกฺขณา อปีลาปนลกฺขณา วา ฯ

วุตฺตํปี เจตํ ยถา มหาราช รมฺโฆ ภาณฺฑาคาริกโร รมฺโฆ สาปเตยฺยํ อปีลาเปตี
เอตฺตํ มหาราช หิริณฺถํ

๑. ม. วิวชฺเชตฺวา ฯ ๒. ม. อสุสทฺธิเย ฯ

*เล่มที่ ๑๓ อปรอจฺจราสงฆาตวคฺคณณนา หน้า ๖๗๗

เอตฺตํ สุวณฺณํ เอตฺตํ สุปเตยฺยนฺติ ฯ เอวเมว โข มหาราช สติ อูปฺชฺชมานา
กุกกาตสฺสสวชฺชานวชฺชหีนปฺปณฺตีตคฺคณฺหสฺสูกสฺสปฺปฏิภาเค ชฺมเม อปีลาเปติ สราเปติ อิม
จตุตฺตาริ สติปฺกฺกานาติ วิตุตฺตาริ ฯ อปีลาปนรสา กิจฺจวเสเนว หิสฺสา เอตํ ลกฺขณํ เถเรน
วุตฺตํ ฯ อสมฺโมสรสา วา โคจฺราภิมุขีภาวปจฺจูปฺกฺกานา ฯ เอวํ สติสมฺโพชฺฌงฺโก ฯ (๑)

ตตฺตฺต โพธิยา โพธิสฺส วา องฺโคติ โพชฺฌงฺโก ฯ กิ วุตฺตํ โหติ ยา หิ อัย ชฺมมฺสามคฺคิยา
(๒) โลกิยโลกุตฺตรมคฺคกฺขณเ อูปฺชฺชมานาย ลีนฺนุทฺทจฺจปติปฺกฺกานายฺหนกามสฺสขอตุตฺตกิลมถานุ-
โยคอฺจฺเจทสฺสสตฺตานิเวสาทินํ อนนเกตฺตํ อูปฺททวณฺํ ปฺปฏิปคฺคณฺตาย

สติชฺมมฺวิจยวิริยปีติปฺสฺสทฺทิสฺมาธิอฺเปกฺขาสงฺฆาตาย ชฺมมฺสามคฺคิยา อริยสวโก พุชฺฌตีติ
กตฺวา โพธิตี วุจฺจติ พุชฺฌตีติ กิเลสฺสนฺตานิทฺทาย วุจฺจหติ จตุตฺตาริ วา อริยสจฺจานิ
ปฺปฏิวิชฺฌติ นิพฺพานเมว วา สจฺจนิทฺโรตีติ วุตฺตํ โหติ ฯ ยถาห สตฺต โพชฺฌงฺเก ภาเวตฺวา
อนุตฺตรํ สมฺมาสมฺโพธิ อภิสฺมฺพุทฺโธติ ฯ (๓) ตสฺสา ชฺมมฺสามคฺคิสงฺฆาตาย โพธิยา
องฺโคติปี โพชฺฌงฺโก ฆานงฺคมคฺคกฺงฺกาทโย วิย ฯ เสถํ ยถาวุตฺตปฺปการาย เอตฺต
ชฺมมฺสามคฺคิยา พุชฺฌตีติ กตฺวา อริยสวโก โพธิตี วุจฺจติ ตสฺส

๑. ส. ม. สติ เอว สมฺโพชฺฌงฺโกติ สติสมฺโพชฺฌงฺโก ฯ ๒. ม. ชฺมมฺสามคฺคิ ยาย ฯ

๓. ส. มหา. ๑๕/๓๓๑/๒๑๕ ฯ ที.ปา. ๑๑/๓๔/๑๑๐ ฯ

องโคติปี โขมงโค เสนงครณคาโย วิย ๗ เตนานู อุกกาจريا พุณนคสจ ปุคคสจ
องคาคิ โขมงคาคิ ๗

อปิจ โขมงคาคิ เกนกุเณ โขมงคา โขชาย ล้วตุนตตี โขมงคา พุณนตตี
โขมงคา อนุพุณนตตี โขมงคา ปฎิพุณนตตี โขมงคา สมพุณนตตี โขมงคาคิ
อิมินา ปฎิสมกทานเณปี (๑) โขมงคโค เวทิตพโพ ๗ ปสคโค สุนทโร วา โขมงโค
สมโขมงโค สติเอว สมโขมงโค สติสมโขมงโค ต สติสมโขมงค ๗

ชมมวิจยสมโขมงคนคิอาทิสูปี จคสจจชมเม วิจินตตี ชมมวิจโย ๗ โส ปวิจยลข
โณ

โอภาสนรโส สมโพธิปจจุฎจानโน ๗ (๒) วีรภาวโต วิธินา อีรยิตพพโต จ วิริย ๗ ต
ปคคลลขณ อุตตมภนรล อโนสีทนปจจุฎจานน ๗ ปณยตตี (๓) ปีติ ๗ สว ธรณลขณา
ตุฎจิลลขณา วา กายจิตตานน ปณนรสา (๔) เตสเยว โอทคยปจจุฎจานนา ๗ (๕)
กายจิตตทรธปสสมภนโต ปสสทฐี ๗ สว อุตสมลขณา กายจิตตทรธมททนรสา
กายจิตตานน อปริปนททฐตีภาวปจจุฎจานนา ๗

๑. พุ. ปฎิ. ๓๑/๕๕๗/๔๖๓ ๗ ๒. ม. อสมโมหปจจุฎจานโน ๗ ๓. ม. ปณยตตี ๗

กคจ. ปณตตี ๗ ๔. ม. ปณนรสา ๗ ๕. ส. โอทคคปจจุฎจานนา ๗

๖. ม. อปริปนททฐตีภาวปจจุฎจานนา ๗

สมาธานโต สมาริ ฯ โส อวิกเขปถกฺขโณ อวิสารถกฺขโณ (๑) วา
จิตฺตเจตสิกสมฺปิณฺฑนโรโส จิตฺตภุจติปจฺจุภุจจาโน ฯ อชฺฌเปกฺขนโต อุเปกฺขา ฯ สวา
ปฺภิสฺสงฺฆานถกฺขณา สมวาหิตถกฺขณา วา อุนาธิกนิวารณฺรสา ปกฺขปาตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
วา มชฺฌตฺตภาวปจฺจุภุจจนา ฯ เสสํ วุตฺตณฺยเมว ฯ ภาเวตีติ พฺรุเหติ วทฺตฺตฺตฺตฺต
อตฺโต ฯ

ตตฺต จตฺตาริ ฐมฺมา สติสมฺโพชฺฌงฺคสฺส อุปาทาทย สํวตฺตฺตฺตฺต (๒) สติสมฺปชฺฌณฺ
มฺภุจสฺสตีปฺกฺกเลปฺริวชฺชนตา อุภุจิตฺตตีปฺกฺกเลเสวนตา ตทฺธิมฺตฺตฺตฺตตี ฯ อภิกฺกมาทีสุปี
(๓) ติ สตฺตฺตฺตฺต จานฺเส (๔) สติสมฺปชฺฌณฺณน ติสฺสทตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
ปฺกฺกเลเสวนน (๕) จานฺนิสชฺชาทีสุ สติสมฺภุจจาปนตฺตํ นินฺนํ โปนปพฺพการจิตฺตฺตฺตฺต
สติสมฺโพชฺฌงฺโก อุปฺปชฺชติ ฯ ตสฺมา อาทิกมฺมิโก กฺลปฺตฺโต อิมฺหิ จตฺตฺตฺต
สติสมฺโพชฺฌงฺกํ สมฺภุจจาเปตฺวา ตทฺทว ฐุริ กตฺวา อภินิเวสํ ปภุจเปตฺวา อนุกฺกเมน อรหตฺต
คณฺหาติ ฯ โสเยว อรหตฺตมฺกฺเค สติสมฺโพชฺฌงฺกํ ภาเวติ นาม ผลเต ปตฺเต ภาวิตํ นาม
โหติ ฯ

ตตฺต ฐมฺมา ฐมฺมวิจยสมฺโพชฺฌงฺคสฺส อุปาทาทย
๑. ส. ม. อวิสารถกฺขโณ ฯ ๒. ม. สํวตฺตฺตฺตฺตตีติ ฯ ๓. ม. อภิกฺกนฺตฺตฺตตีสุ ฯ
๔. ส. ม. สติสมฺปชฺฌณฺรหิต ภตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต สติสมฺภุจจาปนตฺตํ นินฺนํ โปนปพฺพการจิตฺตฺตฺต

นึสสาย อูปนนที่ปลึขาย โองาโส วึย ๑ เตน วุตุต วตุฏวึสทกึรึยา ฃมมวึจยสม
โพฆณงคสส อูปปาทาย สัวตุตตีตี ๑

อินุทึรึยสมตตปฎึปาทนา นาม สทุธาทีนึ อินุทึรึยานึ สมภาวกรณึ ๑ สเจ หึสส
สทุธึนุทึรึยึ พลวึ โหตี อึตราณึ มนุทานึ ตโต วึรึยึนุทึรึยึ ปคคหกึจึจึ สตึนุทึรึยึ
อูฎุจันกึจึจึ สมารึนุทึรึยึ อวึกเขปกึจึจึ ปณณึนุทึรึยึ ทสสนกจึจึ กาคู น สกโกตี ๑
ตสุม่า ตึ ฃมมสภาวปจึจเวกขณณ วา ยถา วา มนสึกโรโต พลวึ ชาติ ตถา
อมนสึกาเรน หาเปตพพิ ๑ วกถลึตถเรสส วตุฏ เจตถ นึทสสนึ ๑ สเจ ปน วึรึยึนุทึรึยึ
พลวึ โหตี อถ เนว สทุธึนุทึรึยึ อธิโมกขกึจึจึ กาคู สกโกตี น อึตราณึ อึตริกึจึจึเกทึ ๑
ตสุม่า ตึ สทุธาทีภาวนาย (๑) หาเปตพพิ ๑ ตตฺร่าปี โสณตถเรสส วตุฏ ทสเสตพพิ ๑
เอวึ เสเสสสุปี เอกสส พลวภาเว สติ อึตเรสึ อตตโน กึจึเจส อสมตถตา เวทึตพพา ๑

วึเสสโต ปเนตถ สทุธาปณณานึ สมารึวึรึยานณจ สมตึ ปสึสนตี ๑ พลวสทุโห หึ
มนุทปณึโย มุทฐปฺปสนโน (๒) โหตี อวตุฏสุมี ปสึทตี ๑ พลวปณึโย มนุทสทุโห
เกราฎึกปกึขึ ภขตี เกสขชสมฎึจึโต วึย โรโค อเตกึจึจึ โหตี ๑ จึตตูปปาทมตเตเนว
๑. ม. ปสึสทุธาทีภาวนาย ๑ ๒. สึ. มุทฐปฺปสนโน ๑ ม. มุทฐปฺปสนโน ๑

จิตฺตึ หึ สติปฏิสฺรณึ อารกฺขปฏิสฺรณา(๑) จ สติ น วิณา สติยา จิตฺตสฺส ปคฺคหฺนิกฺคโ
โหตีติ ฯ

ทฺฐปฺปญฺญปคฺคคฺลปฺริวชฺชนา นาม ขนฺธาทีเกเทสฺ อโนคาพฺหปญฺญานึ ทฺมฺเมช-
ปคฺคคฺลานึ อารกา ปฺริวชฺชนึ ฯ ปญฺญวณฺตปคฺคคฺลเสวนา นาม สมปญฺญาสลคฺคขณ-
ปฺริคฺคาหิกาย อุทฺทวยปญฺญา ย สมฺนฺนาคตปคฺคคฺลเสวนา ฯ คมฺภีรฺณาณจฺริยปจฺจเวกฺขณา
นาม คมฺภีเรสฺ ขนฺธาทีสฺ ปวตฺตาย คมฺภีรฺณาณาย (๒) ปเกทปจฺจเวกฺขณา ฯ ตทชฺมิตฺตตา
นาม จานนีสฺชชาติสฺ ฆมฺมวึยสมฺโพชฺฌงฺคสมฺภูจฺจาปนตฺถึ นินฺนโปณปพฺพการจิตฺตตา ฯ
ตสฺมา อาทิกมฺมิโก กุลปฺตฺโต อิมฺหิ สตฺตฺหิ การณฺหิ ฆมฺมวึยสมฺโพชฺฌงฺค
สมฺภูจฺจาเปตฺวา ตเทว ชฺฐิ กตฺวา อภินิเวสึ ปญฺจเปตฺวา อนุกฺกเมน อรหตฺตึ คณฺหาตี ฯ
โส ยาว อรหตฺตมคฺคา ฆมฺมวึยสมฺโพชฺฌงฺคึ ภาเวตี นาม ผล ปตฺเต ภาวึโต
นาม โหตี ฯ

เอกาทส ฆมฺมา วึยสมฺโพชฺฌงฺคสฺส อุปฺปาทาย สํวตฺตฺนตี อปายภยปจฺจเวกฺขณตา
อานิสฺสทสฺสาวิตา คมฺนวิถิปจฺจเวกฺขณตา ปิณฺทปาตาปจายนตา ทายชฺชฆมฺมตฺตปจฺจเวกฺขณตา
สตฺถุมหตฺตปจฺจเวกฺขณตา ชาตีมฺหตฺตปจฺจเวกฺขณตา สพฺรหฺมจาร์ิมหตฺตปจฺจเวกฺขณตา
กฺุสึตปคฺคคฺลปฺริวชฺชนตา อารทฺฐวึยปคฺคคฺลเสวนตา ตทชฺมิตฺตตาตี ฯ

๑. สึ. ม. อารกฺขปจฺจปญฺจานา ฯ ๒. ม. คมฺภีรฺปญฺญา ย ฯ

ตตถ นรเยสุ ปญจวิธพนฺชนกมฺมกรณโธ ปญฺจาย มหาทุกขํ อณุภวนกาเลปี
ตริจฺฉานโยนีย ชาลุกฺขิปกฺมินาที (๑) คหิตกาเลปี ปาปนกณฺฐกาทีปฺปหารตฺนฺนสฺส (๒)
ปน สกฺกฺวหนาทีกาเลปี ปิตฺติวิสเย อนเกานปี วสฺสสทฺสฺสานี เอกํ พุทฺธนฺตรปี
ขุปฺปีปาสาหิ อาตฺตริภูตกาเลปี กาลกณฺจิกอสุเรสุ (๓) สฏฺฐิหตฺถปฺปมาเณน (๔)
อฏฺฐิจมฺมมตฺเตเนว อตฺตภาวกาเลปี (๕) วาตาทปาทีทุกฺขานุภวนกาเลปี น สกฺกา
วิริยสมฺโพชฺฌงฺกํ อุปฺปาเทตฺถ อยเมว เต ภิกฺขุ กาโลตี เอวํ อปายํ ปจฺจเวกฺขนตฺสฺสาปี
วิริยสมฺโพชฺฌงฺโก อุปฺปชฺชติ ฯ

น สกฺกา กุสีเตน นวโลกุตรธมฺโม (๖) ลทฺฐํ อารทฺธวิริเยเนว สกฺกา
อยมานิสฺโส วิริยสมฺโพชฺฌงฺกสฺสชาติ เอวํ อานิสฺสทฺสฺสาวิโนปี อุปฺปชฺชติ ฯ
สพฺพพุทฺธปจฺเจกพุทฺธมหาสาวเกหิ (๗) คตมกฺโขว มยา คนฺตพฺโพ โส ปน น สกฺกา
กุสีเตน คนฺตุนฺติ เอวํ คมนวีถิ ปจฺจเวกฺขนตฺสฺสาปี อุปฺปชฺชติ ฯ

เย ตํ ปิณฺฑปาตาทิหิ อุปฺภูจฺหนฺติ อิเม เต มนุสฺสา เนว ฅาตกา น ทาสกมฺมกรา
นาปี ตํ นิสฺสาย ชีวิสฺสามาติ

๑. สී. ม. ชาลุกฺขิปกฺมินาทีหิ ฯ ๒. สී. ปาชนกณฺฐกาทีปฺปหารตฺนฺนสฺส ฯ

ม. ปาชนกณฺฐกาทีปฺปหารตฺนฺนสฺส ฯ ๓. ม. กาลกณฺจิกอสุเรสุ ฯ

๔. ม. สฏฺฐิหตฺถอสีตีหตฺถปฺปมาเณน ฯ ๕. สී. ม. อตฺตภาวเนน ฯ

๖. ม. นว โลกุตรธมฺมา ฯ ๗. สී. สพฺพญฺญุพุทฺธ... ฯ

*เล่มที่ ๑๓ อปรอจรราสงฆาตวคควณณา หน้ ๖๘๕

เต ปณีนานิ ปณฺทปาทานิ เทนฺติ ฯ อถโฆ อตฺตโน การานํ มหปผลตํ ปจฺจาสิสมานา
เทนฺติ ฯ สตถารานิ อัย อิม ปจฺจเย ปรีภูชิตฺวา กายทพฺหิพฺหุโล (๑) สฺจํ วิหริสฺสตติ น
เอวํ สมฺปสฺสตา คฺคฺคฺหิ ปจฺจยา อนฺนฺณวตา อถโฆ อัย อิม ปรีภูชมาโน สมณชมฺมํ
กตฺวา วฏฺฏทฺกฺขโต มุจฺจิสฺสตติ เต ปจฺจยา อนฺนฺณวตา ฯ โส ทานิ ตฺวํ กุสิโต วิหรนฺโต
น ตํ ปณฺทปาทํ อปจายิสฺสตี ฯ อารทฺชวิริยสฺเสว หิ ปณฺทปายนํ นาม โหตีติ เอวํ
ปณฺทปาทาปจายนํ ปจฺจเวกฺขนฺตสฺสาปี อฺปฺปชฺชติ มหามิตฺตตฺเถรสฺส วิย
ปณฺทปาทียตีสฺสตฺเถรสฺส วิย จ ฯ

มหามิตฺตตฺเถโร กิร กสฺสกลเณ นาม ปฏฺิวสตี ฯ ตสฺส จ โคจรรคามเอกา
มหาอุปาสิกา เถโร ปุตฺตํ กตฺวา ปฏฺิษคฺคตี ฯ สา เอกทิวสํ อรณฺณํ คจฺจนฺตี ชีตฺโร อาห อมฺม
อสุกสฺมึ จานํ ปฺราณตณฺฑุโล (๒) อสุกสฺมึ ชีโร อสุกสฺมึ สปฺปิ อสุกสฺมึ ฝานิตฺตํ ตว
ภาทิกสฺส อຍ္ຍမิตฺตสฺส อากตฺทกาเล ภตฺตํ ปจฺติววา ชีรสปฺปิฝานิตฺเตหิ สทฺธิ เทหิ ทควา
ตฺวณฺจ ภูณฺเชยฺยาสี อหํ ปน หิยฺโย ปกฺกํ ปาริวาสิกภตฺตํ กณฺชเยน ภูตฺตมฺหิตี ฯ ทิวา กิ
ภฺณฺชิสฺสตี อมฺมาตี ฯ สากปณฺณํ ปกฺกปิฏฺวา กณฺตณฺฑุเลหิ อมฺพิลยาคุํ ปจฺติววา จเปหิ
อมฺมาตี ฯ

เถโร จีวรํ ปารุปีตฺวา ปตฺตํ นีหรนฺโตว ตํ สทฺธิ

๑. สี. กายทพฺหิพฺหุโล ฯ ๒. ม. ปฺราณตณฺฑุลา ฯ

สุตฺวา อตฺตานิ โอวทึ มหาอุปาสึกา กึร กณฺชึเยน ปารึวาสึกภตฺตึ ภุจชึสุตฺติ (๑)
ทึวาปี กณฺปนณฺมพึลยาकु ภุจชึสุตฺติ ตฺยหึ อตฺถาย ปน ปุราณตณฺฑลาทึนึ อากึขตึ ๑ ตึ
นึสุสาย โข ปเนสา เนว เขตฺตึ น วตฺถึ น ภตฺตึ น วตฺถึ ปจฺจาสิสุตฺติ ตึสุโส ปน สมฺปตฺติโย
ปภุจยมาณา เทตึ ตฺวึ เอตึสุสา ตา สมฺปตฺติโย ทาคฺคึ สกฺขึสุตฺติ น สกฺขึสุตฺติ อึโย โข ปน
ปึณฺฑปาโต ตยา สราเคน สโทเสน สโมเหน น สกฺกา กณฺหิตฺตุนฺตึ ปตฺตึ ถวึกาย ปกฺขึปิตฺวา
กณฺจึกึ มุณฺจิตฺวา นึวตฺติตฺวา กสฺสกเลณฺเมว กนฺตฺวา ปตฺตึ เภจฺจามณฺเจ จึวรึ จ จึวรึวเส
จเปตฺวา อรหตฺตึ อปาปฺณิตฺวา น นึกฺขมึสสามึตึ วึริยึ อธิภุจหิตฺวา นึสิทึ ๑ ทึฆมฺรตฺตึ อปฺปมตฺโต
หุตฺวา นึวภูจกึกฺขุ วึปสุสนึ วฑฺฒेतฺวา ปุเรกตฺตเมว อรหตฺตึ ปตฺโต วึกสึตมึว (๒) ปทุมึ
มหาจึณาสโว สึตึ กโรนฺโตว นึกฺขมึ ๑ เลณฺฑวาระ อธิวภูจา เทวตา

นโม เต ปุริสาชณฺณ นโม เต ปุริสุตฺตม

ยสุส เต อาสวา จึณา ทกฺขึณฺเยโยสิ มารึสาตึ

อุทานึ อุทานेतฺวา ภนฺเต ปึณฺฑาย ปวิภูจानึ ตุมฺมหาทึसानึ อรหนฺตานิ กึกฺขึ ทตฺวา
มหลลกึตฺติโย ทุกฺขา มุจึชึสนฺตึตึ อาห ๑ เถโร อุภุจหิตฺวา ทวารึ วึวริตฺวา กาลึ โอโลเกนฺโต

๑. ม. ภุจชึ ๑ ๒. ม. วึกสึมานมึว ๑

*เล่มที่ ๑๓ อปรอจฺจราสงฆาตวคฺควณฺณา หน้า ๖๘๗

ปาโตเขวาทิ ฌตฺวา ปตฺตจิวฺริ อาทาย คามํ ปาวิตฺติ ฯ

ทาริกาปี ฆตฺตํ สมฺปาเทตฺวา อิทานิ เม ภาตา อากมิตฺตติ อิทานิ เม ภาตา
อากมิตฺตตีติ ทวาริ โอลอยมานา นิสิตฺติ ฯ สา เถเร ฆรทวาริ สมฺปตฺเต ปตฺตํ คเหตุวา
สปีฬานิตโยชิตฺตสฺส ฆตฺตสฺส ปฺเรตฺวา หตฺเต จเปตี ฯ เถโร สฺขิ (๑) โหตฺติ อนุโมทนํ กตฺวา
ปกฺกามิ ฯ สา จ (๑) ตํ โอลอยมานา อฏฺฐาสี ฯ เถรสฺส หิ ตทา อติวียปริสฺสุทฺโธ จวิณฺโณ
อโหสิ วิปฺสนฺนํ อินฺทฺริยานิ มุขํ พนฺธนา ปมุตฺตตาลปกฺกํ (๒) วีย อติวิโรจิตฺถ ฯ

มหาอุปาสิกา อรณฺณโต อากนฺตฺวา ก็ อมฺม ภาติโก เต อากโตติ ปฺจฺฉิ ฯ สา สพฺพํ ตํ
ปวฺตฺตี อารุเจตี ฯ อุปาสิกา อชฺช เม ทิวเส ปฺตฺตสฺส ปพฺพชิตกิจฺจํ มตฺถกํ ปตฺตนฺติ ฌตฺวา
อภีรมตี เต อมฺม ภาตา พุทฺธสาสเน น อุกฺกณฺจตีติ อาท ฯ

ปิณฺฑปาตียตฺถเรวตฺถุ (๓) ปน เอว เวทิตพฺพํ มหาคามे กิเรโก ทลิตฺทปริโส
ทารุวิกฺกเยน จีวิตํ กปฺเปตี โส เตเนว การณฺเน นามํ ลกิตฺวา ทารุภณฺฑกมฺมหาตฺสฺโส นาม
ชาโต ฯ โส เอกทิวสํ อตฺตโน ภริยํ อาท ก็ อมฺหากํ จีวิตํ นาม สตฺถารา ทลิตฺททานสฺส
มหปฺผลภาโว กถิตฺโต มยฺยจ นีพทฺธิ

๑. กตฺถจ. สฺขี ฯ ๒. ส. มุตฺตตาลปตฺตํ ฯ ๓. ม. ปิณฺฑปาตีกตฺตสฺสตฺถเรวตฺถุ ฯ

ทาคู น สกโกม (๑) ปกขิกภคตต์ ทควา ปรี อุปปนุสลาภคตต์ปี (๑) ทสสามาติ ฯ สา
สาธู สามิติ สมปฏิจิจิตวา ปุนทิวเส ยถาลาเกน ปกขิกภคตต์ อทาสี ฯ ภิกขุสังฆสส
จ ปจฺจเยหิ นิปฺปริสฺสยกาโล โหติ ทหรสามเณรา ปณฺธิตโกชนานิ ภูยฺชิตฺวา อัย
ลฺลฺลาหาโรติ เตสํ ปกขิกภคตต์ คหิตมตฺตกเมว กตฺวา เตสํ ปสฺสนฺตานุญเวว ฉทฺเตทฺตวา
กจฺจนฺติ ฯ

สา จ อิตฺถิ ตํ ทิสฺวา สามิกสฺส กเถสิ มยา ทินฺนํ ฉทฺเตทฺตตีติ ปฺน น (๒)
วิปฺปฏิสارينิ อโหสิ ฯ ตสฺสา สามิกโ อหา มยํ ทฺกคฺคภาเวน อຍ္ယານํ สฺุเขน ปน
ปฺริภฺลฺลฺลาเปตฺตํ น สกฺขิมฺห กิ นฺุ โข กตฺวา อຍ္ယານํ (๓) มนํ คเหตุํ สกฺขิสฺสามาติ ฯ อถสฺส
ภฺริยา อหา กิ วเทสิ สามิ สປတฺตกา ทฺกคฺคตา นาม อตฺถิติ (๔) อຍ္ยํ เต ฐิตา อิมํ เอกสฺမိํ ภู
จเปตฺวา ทฺวาทส กหาปເณ คณฺหิตฺวา เอกํ ฐิเรชนน อหา อຍ္ယານํ ฐิเรสลาภคตต์ ทสฺสาม
เอวํ เตสํ จิตฺตํ คณฺหิตฺตํ สกฺขิสฺสามาติ ฯ โส สาธฺวติ สมปฏิจิจิตฺวา ตถา อทาสี ฯ เตสํ
ປုပ္ဖເນน สา เชนฺุ สಾಯํ ตိณฺิ มานิกานิ [๕] ฐิเร เทติ ฯ สಾಯํ ทฺริ กตฺวา ปุนทิวเส ตโต
คหิตนฺวນิเตน สປปี

- # ๑. สี่. ปกขิกภคตฺตมตฺตํ ทควา ปฺน อุปปนุเน สลาภคตฺตมตฺตมฺปิ ฯ
- ม. ปกขิกภคตฺตมตฺตํ ทควา ปฺน อุปปนุเน สลาภคตฺตมฺปิ ฯ ๒. ม. น ปน ฯ
- # ๓. สี่. อริยานํ ฯ ๔. ม. นตฺถิติ ฯ ๕. สี่. ม. เอตฺถนฺตเร ปาโต ติณฺิ มานิกานิติ ทิสฺสติ ฯ

กตุวา สปปินา สทฐีเยว (๑) จีรตลาภคตฺ เตนฺติ ฯ ตโต ปฏฺจาย ตสฺส เกเห ตลาภคตฺ
ปฺลฺยณฺวตาว ลกฺนฺติ ฯ

โส เอกทิวสํ ภริยํ อَاه มยํ ชีตฺ อตฺถิตาย ลชฺชิตพฺพโต จ มุตฺตา เกเหว โน ภคฺตํ
อยฺยานํ ปรีโภการํ ชาติํ ฯ ตํ ยาว อหํ นาคจฺฉามิ (๒) ตาว อิมสฺมี กฺลฺยณฺวตฺเต (๓) มา
ปมชฺชํ ฯ อหํ กิลฺยจิทฺเว กตุวา ชีตฺริ โมเจตฺตสฺสามีติ ฯ โส เอกํ ปเทสํ คนฺตุวา อฺจฺฉฺยณฺตกมฺมํ
กตุวา ฉหิ มาเสหิ ทฺวาทส กหาปณฺเน ลกฺิตฺวา อลฺลํ เอตฺตํ มม ชีตฺริ โมจฺนตฺถายาติ เต
กหาปณฺเน ทฺสสนฺเต (๔) พนฺชิตฺวา เกหํ คมิตฺตสฺสามีติ มลฺลํ ปฏฺธิปชฺชํ ฯ

ตสฺมี สมเย อมฺพริยมหาวิหารวาสี ปิณฺฑปาทิยตฺสฺสเถโร มหาวิหารี (๕) คนฺตุวา
เจตฺถิยํ วนฺทิตฺตสฺสามีติ อตฺตโน วสนฺนฺจฺฉานโต มหาคามํ กจฺฉนฺโต ตเมว มลฺลํ ปฏฺธิปชฺชํ ฯ
โส อฺปาสโก เถโร ทฺูโรโตว ทิสฺวา เอกโตว อากนฺตุวา (๖) อิมินา อຍฺยေန สทฺฐี เอกํ ฆมฺมกถํ
สฺจฺฉนฺโต คมิตฺตสฺสามิ ฯ สีสฺวโนโต หิ สพฺพกถํ ทฺูลลภาติ เวเคน เถโร สมฺปาปฺณิตฺวา
อภิวาทေตฺวา สทฺฐี กจฺฉนฺโต เวลาย อฺปกฏฺจาย จินฺเตสฺสิ มยฺหํ หตฺเถ ปฏฺฐกภคฺตํ นตฺถิ
อยฺยสฺส จ ภิกฺขวากาโล สมฺปตฺโต อຍฺยจ เม ปรีจฺจโย

๑. ม. สปปินา ปรีเสกํ ฯ กตฺถจฺ. สปปินา ปรีเสกํ ฯ ๒. ม. อากจฺฉามิ ฯ

๓. กตฺถจฺ. อຍฺยานํ วตฺเต ฯ ๔. ส. ทสนฺเต ฯ ๕. ม. ติสฺสมหาวิหารี ฯ

๖. ม. เอกโกว อคนฺตุวา ฯ ๗. ม. ปรีพฺพโย ฯ

หตุเถ อตฺถิ เอกํ กามทวารํ ปตฺตกาเล อยฺยสฺส ปิณฺฑปาตํ ทสฺสามิตฺติ ฯ

ตสฺเสว จิตฺเต อุปฺปนฺนมตฺเตยฺว เอโก ปุณฺณภตฺตํ คเหตุวา ตํ จานํ สมฺปตฺโต ฯ
อุปาสโก ตํ ทิสฺวา ฆนฺเต โถกํ อากเมถ โถกํว อากเมถาติ วตฺวา ตํ อุปสงฺกมิตฺวา อหํ
กหาปณฺเนตฺ โภ ปุริส ทมฺมิ ตฺวํ (๑) เม ปุณฺณภตฺตํ เทหิตฺติ อหา ฯ โส จินฺตฺสิ อิมํปี ภตฺตํ
อิมสฺมึ กาลे มาสํกํปี น อคฺขมฺติ อยฺยจ มยฺหํ เอกวารेเนว กหาปณฺณํ เทติ ภาวิสฺสตี ตตฺถ
การณฺนตฺติ จินฺตฺเตวา นานํ กหาปณฺเนน เทมิตฺติ อหา ฯ เอวํ สนฺเต เทว คณฺหาหิ ตีณฺนิ
คณฺหาหิตฺติ อิมินา นิยามเณ สพฺเพปิ เต กหาปณฺเน ทาทูกาโม ชาโต ฯ อิตโร อญฺเณปีสฺส
อตฺถิตฺติ สลฺลยฺย ตํ น เทมิจฺเจว อหา ฯ อถ นํ โส อหา สเจ เม โภ อญฺเณปี อสฺสุเตปี
ทเทยฺยํ ฯ น โข ปนาหํ อตฺตโน อตฺถาย คณฺหาหิ เอกสฺมึ เม รุกฺขมฺมุเล เอโก อโย นิสีทาปีโต
ตฺยหํปี กุสลํ ภาวิสฺสตี เทหิ เม ตํ ภตฺตนฺตฺติ ฯ เตนหิ โภ คณฺหา อหาร เต กหาปณฺเนติ
กหาปณฺเน คเหตุวา ปุณฺณภตฺตํ อทาสี ฯ อุปาสโก ภตฺตํ คเหตุวา เถรํ อุปสงฺกมิตฺวา ปตฺตํ
นีหฺรถ ฆนฺเตติ อหา ฯ เถโร ปตฺตํ นีหฺรตฺวา อุปทฺตภตฺเต ทินฺเนน ปตฺตํ ปิทฺติ ฯ อุปาสโก
อหา อยฺ ฆนฺเต เอกสฺเสว ปฏฺวิโส (๒) น สกกา

๑. ม. ตํ ฯ ๒. ส. ปฏฺวิโส ฯ ม. อยฺ ฆนฺเต เอกสฺเสว ปฏฺวิโส ฯ

มยา อิต ภูณชิตู ๑ คุมหากัเยว เม อตถาย อิมึ ปรีเยสึตวา ลทฐึ คณหถ นั มยึ (๑)
อนุกมปึ อูปาทายาติ ๑ เถโร อตถึ การณนตึ คเหตุวา สพพึ ปรีภูณชึ ๑ อูปาสโก
ธมมกรเกน ปานึยึ ปรีสุสาเวตวา อทาสึ ๑ ตโต นึฏฐิตภตตักิจเจ เถเร อูโกปึ มคคึ
ปฎิปชชึสุ ๑

เถโร อูปาสกั ปุจจึ เกน การณน ตวั น ปรีภูณชึตึ ๑ (๒) โส อตตโน คมนนวิธานึ
(๓) สพพึ กเถสึ ๑ เถโร ตั สุตวา สัเวคปปตโต จินเตสึ ทุกกรึ อูปาสเกน กตัม มยา ปน
เอวรूपึ ปีณชปาตึ ปรีภูณชิตวา เอตตสส กตถณณนา ภวิตพพึ สปปายเสนาสนึ ลภิตวา
ตตถเวว นวิมัสโลหิตตสุ สุกขนเตสุปี นิสินนปลถลงเกเนว อรหตตึ อปุตวา น
อูกฐหิตสสามึตึ ๑ โส ติสสมหาวิหารึ คนตวา อากนตูกวตตึ กตวา อตตโน ปตตเสนาสนึ
ปวีสึตวา ปจจตถธณึ อตถธริตวา ตตถ นิสินโน อตตโน มุลกมมฏฐานเมว คณหึ ๑
โส ตาย รตติยา โธภาสมตตปี นึพพตเตต্তু นาสกชึ ๑ ปุนทิวสโต ปฎุจาย
ภิกขาจารปลิโพธึ จินุทิตวา ตเทว กมมฏฐานึ อนุลอมปฎึโลมึ วิปสสิ ๑ เอเตน อูปาเยน
วิปสสนโต สตตเม อรุณ สห ปฎิสมุกิทาหึ อรหตตึ ปตวา จินเตสึ อติวีย เม กิลนตึ สรึรึ
กึ นุ โข เม ชีวึตึ (๔) จึรึ ปวตตึสสตี น ปวตตึสสตีตึ ๑ อถสส

๑. ม. มั ๑ ๒. ม. น ภูณชึตึ ๑ ๓. ม. คมนนคมนนวิธานึ ๑

๔. สึ. आयुสงขारो ๑

อปฺปวตฺตณภาวํ นิยามเตตฺวา (๑) ปตฺตจิวโร อาทาย วิหารมชฺฌํ คนฺตฺวา เภรี ปหฺราเปตฺวา
ภิกฺขุสงฺฆํ สนนฺิปาตาเปสิ ฯ

สังฆตฺเถโร เภน ภิกฺขุสงฺโฆ (๒) สนนฺิปาติโตติ ปุจฺฉิ ฯ มยา ภนฺเตติ ฯ กิมนฺตํ
สปฺปฺริสชาติ ฯ ภนฺเต อณฺณํ กมฺมํ นตฺถิ เยสิ ปน มคฺเค วา พลฺเล วา กงฺขา อตฺถิ เต มํ
ปุจฺฉนฺตฺติ ฯ สปฺปฺริส ตาทิสานาม ภิกฺขุ อสนฺตคฺคณฺํ น กเถนฺติ อมฺหากํ เอตฺถ กงฺขา นตฺถิ ฯ
กี ปน เต สํเวคการณฺํ อโหสิ กี ปจฺจยํ กตฺวา ตยา อรหตฺตํ นิพฺพตฺติตนฺติ ฯ (๓) ภนฺเต
อิมสฺมี มหาคาม วลฺลियวิธิยํ ทารุภณฺฑกมฺมหาติสฺโส นาม อุปาสโก อตฺตโน ชีตฺริ พหิ
จเปตฺวา ทฺวาทส กหาปณฺเณ คณฺหิตฺวา เอกํ ชีรเชนน กเหตฺวา สังฆสฺส ชีรภตฺตสลาภํ
ปฏฺจเปสิ โส ชีตฺริ โมเจสฺสามิตฺติ จ มาเส ยนฺตสาลาย ภตฺติ กตฺวา ทฺวาทส กหาปณฺเณ ลภิตฺวา
ชีตฺริ โมเจสฺสามิตฺติ อตฺตโน เกหํ กจฺฉนฺโต อนฺตรามคฺเค มํ ทิสฺวา ภิกฺขาจารเวลาย
สพฺเพปิ เต กหาปณฺเณ ทตฺวา ปุฏฺกภตฺตํ คณฺหิตฺวา สพฺพํ มยฺหํ อทาสิ ฯ อหํ ตํ ปิณฺฑปาตํ
ภุจฺชิตฺวา อีชากนฺตฺวา สปฺปายเสนาสนํ ลภิตฺวา ปิณฺฑปาตาปจายนกมฺมํ กริสฺสามิตฺติ วิเสสํ
นิพฺพตฺเตสิ ภนฺเตติ ฯ ตํ จานํ สมฺปตฺตา จตฺสฺโสปี ปริสา เณรสฺส สาธุการํ อทฺสุ ฯ สกภาวน
สณฺจาทฺตุ (๔) สมตฺโถ นาม

๑. ส. ม. ทิสฺวา เสนาสนํ ปฏฺฐิสามเตตฺวา ฯ ๒. ม. ภิกฺขุณา สงฺโฆ ฯ

๓. ม. นิพฺพตฺตุนฺติ ฯ ๔. กตฺถจฺจิ. สนฺธาเรตฺตุ ฯ

นาโหสิ ๑ เถโร สัมมชเณ นิสีทิตวา กเถนุโต กเถนุโตว มยหิ กุกกาการ์
ทรรุณทกมหาตีสสส หตเถน ผุจกาเถเวว จตตุติ อธิกฺขาย อนูปาทิสเสสาย
นิพพานธาตยา ปรีนิพพายิ ๑

กาคณณตีสสมหาราชา เอโก กิร เถโร ปรีนิพพุโตติ สุตวา วิหาริ คนุตวา
สกุการสมมานิ กตวา กุกกาการ์ สชเชตวา เถริ ตตถ อาริเปตวา อิทานิ จิตกุกจัน
คมิสสามิติ อุกขิปนุโต จาเลตุ นาสกขิ ๑ ราชา กิกขุสัสมิ ปุจนิ อตถิ กนุเต เถเรน กิลจ
กถิตนุติ ๑ กิกขุ เถเรน กถิตวิธานิ อากิกขีสู ๑ ราชา ติ อูปาสกั ปกโกสาเปตวา ตยา
อิโต สตตทิวสมตถเก กสฺสจि มคฺเค ปฏฺธิปนุสฺส กิกขุโน ปุฏกภตติ ทินนุนุติ ปุจนิ ๑
อาม เทวาทิ ๑ เกน เต นียาเมน ทินนุนุติ ๑ โส ติ การณิ สพพิ อาริเจสิ ๑ อถ นั ราชา
เถรสฺส กุกกาการกุกจानะ เปเสสิ กจจ นั เถริ สลฺขาน (๑) โส วา อลฺโย วาติ ๑ โส
คนุตวา สามิ อุกขิปิตวา เถรสฺส มุขิ ทิสฺวา สลฺขานิตวา ทวิหิ หตเถหิ ทหฺยิ ปหรนุโต
(๒) รลฺโย สนุติกิ คนุตวา เทว มยหิ อโยยติ อาก ๑ อถสฺส ราชา มหาปสาธนั
ทาเปสิ ๑ ติ ปสาธตวา อากติ กจจ (๓) กาคิก มหาตีสส มยหิ อโยยิ วนุทิตวา (๔)
กุกกาการ์ อุกขิปาติ อาก ๑ อูปาสโก สารุ เทวาทิ คนุตวา เถรสฺส

๑. กตถจิ. สลฺขานาถ ๑ ๒. ม. สนุธาเรนุโต ๑ ๓. กตถจิ. อากจจจ ๑

๔. ม. อโยยติ วตวา ๑

ปาเท วนทิตฺวา (๑) อุโภหิ หตุเถหิ อุกุขิปิตฺวา อตฺตโน มตฺถเก อกาสิ ฯ ตสฺมีเยว
ขณฺเณ กุฎฺถาคาริ อากาเสน (๒) อุปรตฺติตฺวา จิตฺกมตฺถเก ปตฺติฏฺฐาสิ ฯ ตสฺมี กาลเ จิตฺกสฺส
จตุหิปี กณฺเณหิ สยเมว อคฺคิชาลา อุกฺกุหิสุ ฯ

มหนตฺโต โข ปเนตฺโต สตฺถุ ทายชฺชํ ยทิตฺถํ สตฺถุ อริยชนานิ นาม ตํ น สกฺกา กุสิเตน
คเหตฺตุํ ฯ ยถา หิ วิปฺปฏิปนฺนํ ปุคฺคตํ มาตาปิตโร [๑] อุปฺตุโตติ ปริพาหิริ กโรนฺติ โส
เตสิ อจฺจเยน ทายชฺชํ น ลภติ เอวํ กุสิโตปิ อิทํ อริยชนทายชฺชํ น ลภติ อารทฺชวิริโยว
ลภตฺติติ เอวํ ทายชฺชมหนตฺโต ปจฺจเวกฺขโตปิ อุปรชฺชติ ฯ

มหา โข ปน เต สตฺถา ฯ สตฺถุโน หิ เต มาตุกฺกุณฺธิสฺมี ปฏฺฐิสนฺธิคหนฺกาเลปิ
อภินิกฺขมเนปิ อภิสมฺโพธิสมฺปิ ฌมฺมจกฺกปฺวตฺตณยมกปาฎิหาริยเทโวโรหนอายุ-
สงฺขารโวสฺสชฺชเนสุปิ ปรีนิพฺพานกาเลปิ ทสฺสทสฺสีโลกชาตฺถ กมฺปิตฺถ น ยุตฺโต เต
เอวรूपสฺส สตฺถุ สาสเน ปพฺพชิตฺวา กุสิเตน ภวิตฺถุนฺติ เอวํ สตฺถุมหนตฺโต ปจฺจเวกฺขโตปิ
อุปรชฺชติ ฯ

ชาติยาปี ตฺวํ อิทานิ น ลามกชาติโก อสมฺภินฺนายน มหาสมฺมตฺตปเวณฺเีย
อากโต มหาสมฺมตฺตปเวณฺเีย โอกฺกากราชฺวเส (๔) ชาโตสิ สุทฺโฆทนมหาราชสฺส
๑. สී. วิวริตฺวา ฯ # ๒. ม. อากาเส ฯ # ๓. ม. เอตฺถนฺตเร อัย อุมฺหากนฺติ ทิสฺสติ ฯ
๔. ม. อากตโอกฺกากราชฺวเส ฯ

มหาราชสฺส มายาเทวียา จ นตฺตา ราหุลภทฺทสฺส กนิฏฺโฐ ตยา นาม เอรูเปณ
ชินปฺตฺเตน หุตฺวา น ยุตฺตํ กุสีเตน วิหริตฺตุนฺติ เอวํ ชาติมฺหตฺตํ ปจฺจเวกฺขโตปี อูปฺปชฺชติ ฯ
สารีปฺตฺตโมคฺคกฺลณานา เจว อสีติ มหาสาวกา จ วิริเยน นวโลกุตฺตรธมฺมํ ปฏฺวิวิชฺฌีสุ
ตฺวํ เอเตสํ สพฺรหฺมจาริณํ มคฺคํ ปฏฺวิปชฺชสีติ (๑) เอวํ สพฺรหฺมจาริมฺหตฺตํ ปจฺจเวกฺขโตปี
อูปฺปชฺชติ ฯ

กฺุฉี ปฺเรตฺวา จิตฺตอชฺครสฺสทิสฺเส วิสฺสญฺจกાયิกเจตฺตสิกวิริเย กุสีตปฺคฺคเเล
ปฺริวชฺเชนตฺตสฺสาปี อารทฺทวิริเย ปหิตตฺเต ปฺคฺคเเล เสวนตฺตสฺสาปี จานนิตฺตชฺชาทิสฺสุ
วิริยุปฺปาทนตฺถํ นิมนฺนโปณปพฺการจิตฺตสฺสาปี อูปฺปชฺชติ ฯ ตสฺมา อาทิกมฺมิโก กุลปฺตฺโต
อิมฺเห อเอกาทสฺสทิสฺส การณฺเห วิริยสมฺโพชฺฌงฺกํ สมฺภูจฺจาเปตฺวา ตเมว ชฺฐํ กตฺวา อภินิเวสํ
ปฏฺฐเปตฺวา อนุกฺกเมน อรหตฺตํ กณฺหาติ ฯ โส ยาว อรหตฺตมคฺคา วิริยสมฺโพชฺฌงฺกํ
ภาเวติ นาม ผลฺล ปตฺเต ภาวิทฺโต นาม โหตีติ ฯ

เอกาทสฺส ธมฺมา ปิตฺติสมฺโพชฺฌงฺกสฺส อูปฺปาทาย สํวตฺตุนฺติ พุทฺธธมฺม-
สํมสฺสิตจกาทเวตฺตานุสฺสตี อูปฺสมานุสฺสตี กฺุชปฺคฺคลปฺริวชฺชนา สินิทฺตปฺคฺคลเสวนา
ปฺสทาณียสฺสตฺตุนตฺตปจฺจเวกฺขณา ตทฺธิมุตฺตตาติ ฯ

พุทฺธคฺคเณ อนุสฺสรนตฺตสฺสาปี หิ ยาว อูปฺจารา

๑. ม. มคฺคํ ปฏฺวิปชฺชสิ น ปฏฺวิปชฺชสีติ ฯ

สกลสรริ ปรมาโน ปิตสมุโพษณงุโค อุปุชชติ ชมมสังคณเณ อนุสรนตสสาปี ที่มรตต
 อณนทำ กตวา รกขิตจตุปาริสุทธิสีล ปจจเวกขนตสสาปี คิหิโน ทสสีล ปณจสีล
 ปจจเวกขน ตสสาปี ทุพุกิขภยทิสู ปณิตโกชนั สพรหมจารีนั ทตวา เอวั นาม
 อทมหาติ จาคั ปจจเวกขนตสสาปี คิหิโนปี เอวรूपี (๑) สีลวนตानัน ทินนทานัน ปจจเวกขน-
 ตสสาปี เขหิ कुณเहि สมนุนาคตา เทวตต ปตตตา ตถารูปานัน कुณानัน อตตนิ อตถิต्त
 ปจจเวกขนตสสาปี สmapตติยา วิกขมุกิต กิเลส (๒) สฎฐีปี สตตติปี วสุसानิ น
 สมุทาจรณตติ ปจจเวกขนตสสาปี เจตियทสสนโพธิทสสนเถรทสสเนสุ อสกกจกิริยา
 สัสปิตลลुภาเวन (๑) พุทฐาทิสู ปสาทสิเนหาภาเวन คทुरกปิฎเจ รชสทิสเ ลुขปुकุเล
 ปริวชเชนตสสาปี พุทฐาทิสู ปสาทพหุเล มุทจิตเต สนิทฐปुकุเล เสวนตสสาปี
 รตนตตยकुณปริทีปเก ปสาทนิเย สุตตनुเต ปจจเวกขนตสสาปี จานนिसชชาทิสู
 ปิตอุปปาทนตถัน นินนโปณปพการจิตตสสาปี อุปุชชติ ๑ ตสุม่า อาทิกम्मโก กุลปุตโต
 อิมหิ เอกาทสहि การเณหิ ปิตสมุโพษณงุคั สมุฎฐาเปตวา ตเทว ฐุริ กตวา อภินิเวสั
 ปฎฐเปตวา อนุกเมน อรหตต คณหาติ ๑ โส ยาว อรหตตมกคา ปิตสมุโพษณงุคั ภาเวติ
 # ๑. ม. เอวรूपे กाले ๑ ๒. ม. วิกขมุกिता กิเลสा ๑ ๓. ส. สัสุจิตลुภาเวन ๑
 ม. สัสุจิตลुภาवे ๑

อรหตุตมกคา ปสสทุธิสมุโพชฃงคํ ภาเวติ นาม ผละ ปตุเต ภาวิโต นาม โหติ ฯ

เอกาทส ฐมา สมาริสมุโพชฃงคสฺส อูปปาทาย สํวตุตฺตติ วตุฏฺฐิวิสทกิริยตา
อินุทุธิสมตุตปฏฺฐิปาทนตา นิมิตฺตกุสลตา สมเย จิตฺตสฺส ปกฺคณฺหนตา สมเย จิตฺตสฺส
นิกฺคณฺหนตา สมเย สมฺปหํสนตา สมเย อชฺฃนฺเปกฺขนตา อสมาหิตปฺคฺคลปฺริวชฺชนตา
สมาหิตปฺคฺคลเสวนตา ฃานวิโมกฺขปจฺจเวกฺขณตา ตทธิมุตฺตตาทิ ฯ

ตตุต วตุฏฺฐิวิสทกิริยตา จ อินุทุธิสมตุตปฏฺฐิปาทนตา จ วตุตฺตเนเยเนว เวทิตพฺพา ฯ
นิมิตฺตกุสลตา นาม กสิณฺนนิมิตฺตสฺส อุกฺคหกุสลตา ฯ สมเย จิตฺตสฺส ปกฺคณฺหนตาทิ
ยสฺมี สมเย สติลลวิริยตาทิหิ ลินฺนํ จิตฺตํ โหติ ตสฺมี สมเย ฐมฺมวิจยวิริยปฺตีสมุโพชฃงคสฺส
สมุฏฺฐาปนเนน จิตฺตสฺส (๑) ปกฺคณฺหนํ ฯ สมเย จิตฺตสฺส นิกฺคณฺหนตาทิ ยสฺมี สมเย
อจฺจารทุวิริยตาทิหิ อุตฺตํ จิตฺตํ โหติ ตสฺมี สมเย ปสสทุธิสมาริอุเปกฺขาสมุโพชฃงคสฺส
สมุฏฺฐาปนเนน จิตฺตสฺส นิกฺคณฺหนํ ฯ สมเย สมฺปหํสนตาทิ ยสฺมี สมเย จิตฺตํ
ปญฺญาปฺปโยคมนุทตาย วา อูปสมฺสุขานธิคเตน (๒) วา นิสฺสํสาทํ โหติ ตสฺมี สมเย
อฏฺฐสํเวควตุฏฺฐิวิสทกิริยตาทิ สํเวเชติ ฯ อฏฺฐ สํเวควตุฏฺฐิ นาม ชาติชราพฺยาธิมรณานิ
๑. ม. ตสฺส ฯ ๒. ม. อูปสมฺสุขานธิคเมน ฯ

ปลยจ ธมมา อุเปกขาสมโพชฌงคสฺส อุปฺปาทาย สํวตฺตุนฺติ สตฺตมชฺชตฺตตา
 สขฺขารมชฺชตฺตตา สตฺตสขฺขารเกลาณปฺกุกฺลปรีวชฺชนตา สตฺตสขฺขารมชฺชตฺตปฺกุกฺล-
 เสวนตา ตทธีมุตฺตตาติ ฯ ตตฺถ ทวีหากาเรหิ สตฺตมชฺชตฺตํ สมฺภูจาเปติ ตฺवं อตฺตโน
 กมฺเมณ อากมฺม (๑) อตฺตโน กมฺเมณ คมิสฺสตี เอโสปี [๒] อตฺตโน กมฺเมณ อากนฺตฺวา
 อตฺตโนว กมฺเมณ คมิสฺสตี ตฺवं กํ เกลายสีตีเอวํ กมฺมสฺสกตปฺจจเวกฺขณเณ จ
 ปรมตฺถโต สตฺโตเยว นตฺถิ โส ตฺवं กํ เกลายสีตีเอวํ นิสฺสตฺตปฺจจเวกฺขณเณ
 จ ฯ (๓) ทวีหากาเรหิ สขฺขารมชฺชตฺตํ สมฺภูจาเปติ อิทํ จีวรํ อนุปฺพุเพน
 วณฺณวิการญฺเจว ชินฺณภาวญฺจ อุปนฺตฺวา ปาทปฺปญฺจนโจพํ หุตฺวา ยญฺจิกโกฎฺฐิยา
 ฉทฺทนียํ ภวิสฺสตี สเจ ปนสฺส สามิโก ภเวยฺย นาสฺส เอวํ วินสฺสิตฺตํ ทเพยฺยตี
 เอวํ อสฺสามิกภาวปฺจจเวกฺขณเณ จ อนทฺธนียํ (๔) อิทนฺตฺวากาลิกนฺติ เอวํ
 ตฺวากาลิกภาวปฺจจเวกฺขณเณ จ ฯ (๕) ยถา จ จีวเร เอวํ ปตฺตาทิสฺสุปี โยชฺนา กาคพฺพา ฯ

สตฺตสขฺขารเกลาณปฺกุกฺลปรีวชฺชนตาติ เอตฺถ โย ปฺกุกฺโล คีหิ วา อตฺตโน
 ปฺกุกฺลธิตฺตาทิกเก ปพฺพชิตฺโต วา อตฺตโน อนฺตฺวาสิเก สมนฺนุปชฺฌายกาทิกเก มมายตี
 สหตฺถเนว เนถิ

๑. ม. อากนฺตฺวา ฯ ๒. สี. เอตฺถนฺตฺเร อตฺตโน กมฺเมณ อากนฺตฺวาติ ทิสฺสตี ฯ

๓. ม. กมฺมสฺสกตปฺจจเวกฺขณเณ ฯ ๔. ม. อนทฺธนียํ ฯ ๕. ม. จาติ ฯ

*เล่มที่ ๑๓ อปรอจรราสงฆาตวคฺควณณา หน้า ๗๐๑

เกสมสฺสจฺเจทนสฺสจิกมฺมจิวโรชวณรชนปตฺตปจนาทีนึ กโรติ มฺหุตฺตปี อปสฺสนฺโต อสุโก
สามณฺโรวโร กุหึ อสุโก ทหโร กุหฺนฺติ ฆนฺตมิโค วิย อิตฺ จิตฺ จ โอลเกติ อณฺเณน
เกสจฺเจทนาทีนึ อตฺถาย มฺหุตฺตํ ตาว อสุกํ เปเสถติ ยาจียมาโนปี อเมหฺปี ตํ อตฺตโน
กมฺมํ น การเม ตฺเมห นํ คเหตุวา กิลมิสฺสเถติ น เทติ อัย สตฺตเถลายโน นาม. โย ปน
จิวรปตฺตเถลลกคฺคตฺตรยภูจิกอาทีนึ มมายติ อณฺเณสฺส หตฺเถน ปรามสฺตีตฺตปี น เทติ ตาวกาลิกํ
ยาจิตฺ มยฺปี อิทํ มมายนฺตา (๑) สยํ น ปรีภุชฆาม ตฺมฺหากํ ก็ ทสฺสามาติ วทติ อัย
สงฺขารเถลายโน นาม.

โย ปน เตสฺ ทวีสุปี วตฺถุสฺ มชฺชตฺโต อุทาสีโน (๒) อัย สตฺตสงฺขารมชฺชตฺโต นาม.
อิตฺ อัย อุเปกฺขาสมฺโพชฺฌงฺโก เอวรूपึ สตฺตสงฺขารเถลายนปฺกคฺคํ อารกา
ปรีวชฺเชนตฺตสาปี สตฺตสงฺขารมชฺชตฺตปฺกคฺคํ เสวนตฺตสาปี จานนีสชฺชาทีสุ
ตฺตปฺปาทนตฺถํ นินฺนโปณปพฺภการจิตฺตสาปี อุปฺปชฺชติ ฯ ตสฺมา อาทิกมฺมิโก กุลปฺตฺโต
อิมฺหิ ปณฺจหิ การณฺหิ อุเปกฺขาสมฺโพชฺฌงฺกํ สมฺภูจฺจาเปตฺวา ตเทว ชฺฐํ กตฺวา อภินิเวสํ
ปฏฺฐเปตฺวา อนุกฺกเมน อรหตฺตํ กณฺหาติ ฯ โส ยาว อรหตฺตมคฺคา อุเปกฺขาสมฺโพชฺฌงฺกํ
ภาเวติ นาม ผลเ ปตฺเต

๑. ม. ฌนายนฺตา ฯ ๒. สී. ม. อุทาสีโน ฯ

ภาวิโต นาม โหติ ฯ อิติ อิมปิ สตุต โพชฌงกา โลกียโลกุตรมิสฺสกา ว กถิตา ฯ

สมฺมาทิฏฺฐิ ภาเวตฺติ อญฺจํคิกฺกสฺส มคฺคสฺส อาทิภุตฺตํ สมฺมาทิฏฺฐิ
พฺรุเหติ วฑฺฒเตติ ฯ เสสฺสเพสฺสุปี เอสฺว นโย ฯ เอตฺถ ปน สมฺมาทสฺสนลกฺขณา
สมฺมาทิฏฺฐิ ฯ สมฺมาอภินิโรปนลกฺขโณ สมฺมาสงฺกปฺโป ฯ สมฺมาปริคฺคหณลกฺขณา
สมฺมาวาจา ฯ สมฺมาสมฺภูจฺจาปนลกฺขโณ สมฺมากมฺมนฺโต ฯ สมฺมาโวทานลกฺขโณ (๑)
สมฺมาอาชีโว ฯ สมฺมาปคฺคหณลกฺขโณ สมฺมาวายาโม. สมฺมาอุปฺภูจฺจานลกฺขณา สมฺมาสตี ฯ
สมฺมาสมาธานลกฺขโณ สมฺมาสมาธิ ฯ

เตสฺส เอกกสฺส ติณฺณิ ติณฺณิ กิจฺจานิ โหนฺติ ฯ เสยฺยถิํ สมฺมาทิฏฺฐิ ตาว อญฺเฬหิปี
อตุตฺตโน ปจฺจตฺติกิเลเสหิ (๒) สทฺธิ มิจฺฉาทิฏฺฐิ ปชฺหติ นิโรธํ อารมฺมณํ กโรติ
สมฺปยุตฺตชฺรเม จ ปสฺสตี ตปฺปญฺจฺฉาทกโมหวิธมนวเสน อสมฺโมหโต ฯ
สมฺมาสงฺกปฺปาทยปี ตเถว มิจฺฉาสงฺกปฺปาทีนิ จ ปชฺहनฺติ นิโรธญฺจ อารมฺมณํ
กโรนฺติ ฯ วิเสสโต ปเนตฺถ สมฺมาสงฺกปฺโป สหชาตชฺรเม สมฺมา อภินิโรเปตี สมฺมาวาจา
สมฺมา ปริคฺคณฺหาตี สมฺมากมฺมนฺโต สมฺมา สมฺภูจฺเปตี สมฺมาอาชีโว สมฺมา โวทาเปตี
สมฺมาวายาโม สมฺมา ปคฺคณฺหาตี สมฺมาสตี

๑. ม. สมฺมาโวทานลกฺขโณ ฯ ๒. ม. ปจฺจนิกิเลเสหิ ฯ

สมมา อฎฐาติ (๑) สมมาสมาธิ สมมา ปทหติ ฯ

อปีเจสา สมมาทฎฐิ นาม ปุพพภาเค นานากุขณา นานารมมณา โหติ
มคคกาเล เอกกุขณา เอการมมณา ฯ กิจจโต ปน ทุกุเข ฅาณนุติอาทีนิ จตุตาริ นามานิ
ลภติ ฯ สมมาสงกปฎาปทโยปี ปุพพภาเค นานากุขณา นานารมมณา โหนุติ มคคกาเล
เอกกุขณา เอการมมณา ฯ เตสุ สมมาสงกปฎโป กิจจโต เนกขมมสงกปฎโปติอาทีนิ (๒)
ตีณิ นามานิ ลภติ ฯ (๓) สมมาวาจาทโย ตโย ปุพพภาเค นานากุขณา นานารมมณา
วริตติโยปี (๓) โหนุติ เจตนาทโยปี มคคกุขณ ปน วริตติโยว ฯ สมมาวายาโม สมมาสตีติ
อิทปิ ทวย กิจจโต สมมปฎชานสติปฎจानวเสน จตุตาริ นามานิ ลภติ ฯ สมมาสมาธิ
ปน ปุพพภาเคปี มคคกุขณปี สมมาสมาธิเยว ฯ

อิติ อิมesu อฎฐสุ ฐมเมสุ ภควตา นิพพานาธิคมาย ปฎิปนุสสุ โยคิโน
พหุการตุตา (๔) ปจัม สมมาทฎฐิ เทสิตา ฯ อัย หิ ปญญาปชชโต ปญญาสตุณนุติ (๕)
จ ปวตุตา (๖) ฯ ตสุมา เอตาย ปุพพภาเค วิปัสสนาฅาณสงฆาตาย สมมาทฎฐิยา
อวิชชนุชการิ วิชมิตุวา (๗) กิเลสโจเร ฅาเตนุโต เขเมน

๑. ม. อฎฐาติ ฯ ๒. ม. เนกขมมสงกปฎโป อวิหีสาสงกปฎโป อพยาปาทสงกปฎโปติ ฯ

๓. ม. สมมาวาจาทโย ตโย ปุพพภาเค ฯ ๔. กตุถจิ. พหุการตุตา ฯ

๕. อภิ. สง. ๓๔/๘๕/๒๔ ฯ ๖. ม. วตุตา ฯ ๗. กตุถจิ. วิทฐิสตุวา ฯ

โยคาวโร นิพพานํ ปาปณาติฯ เตน วุตตํ

นิพพานาธิคมาย (๑) ปฏิปนฺนสฺส โยคิโน

พหุการตฺตา ปจฺมํ สฺมมาทิฏฺฐิ เทสิตาติ ฯ (๒)

สมฺมาสงฺกปโป ปน ตสฺสา พหุการโร ตสฺมา ตทนนฺตรํ วุตฺโต ฯ ยถา หิ เหรณฺณโก
หตฺถเณ ปริวตฺเตตฺวา ปริวตฺเตตฺวา จกฺขุณา กหาปณฺํ โอลเณนฺโต อํ กุญฺญ อํ เณโกติ
ชานาติ เอวํ โยคาวโรปิ ปุพฺพภาเค วิตกฺเณ วิตกฺเกตฺวา วิตกฺเกตฺวา วิปสฺสนาปฺลฺวยาย
โอลเณนฺโต อํ อิม ฌมฺมา กามาจฺจรา อิม รุปาจฺจราทโยติ ชานาติ ฯ

ยถา วา ปน ปุริเสน โกญฺญิํ กเหตุวา ปริวตฺเตตฺวา ปริวตฺเตตฺวา ทินฺนํ มหารุกฺขํ
ตจฺจโก วาสิยา ตจฺเจตฺวา กมฺเม อุปเนติ เอวํ วิตกฺเณ วิตกฺเกตฺวา วิตกฺเกตฺวา ทินฺเน
ฌมฺเม โยคาวโร ปฺลฺวยาย อิม ฌมฺมา กามาจฺจรา อิม ฌมฺมา รุปาจฺจราติอาทินา นเณ
ปฺริจฺฉินฺทิตฺวา กมฺเม อุปเนติ ฯ เตน วุตตํ สมฺมาสงฺกปโป ปน ตสฺสา พหุการโร ตสฺมา
ตทนนฺตรํ วุตฺโตติ ฯ

สฺวายํ ยถา สฺมมาทิฏฺฐิยา เอวํ สมฺมาวาจายปิ อูปการโก ฯ ยถาห ปุพฺเพ
โฆ คหปติ วิตกฺเกตฺวา วิจาเรตฺวา

๑. นิพพานาธิคมาเยวาติ จ ฯ ๒. สฺมมาทิฏฺฐิ สฺสเททสิตาติ จ ปาเจหิ ภวิตพฺพิ ฯ

*เล่มที่ ๑๓ อปรอจฺจราสงฆาตวคฺควณฺณา หน้า ๓๐๕

วาจํ ภินฺทตีติ (๑) ตสฺมา ตทนนฺตรํ สมฺมาวจา วุตฺตา ฯ

ยสฺมา ปน อิทฺถจิทฺถจ กริสฺสามาติ ปจฺมํ วาจา ย สํวิทฺทิตฺวา โลกํ กมฺมฺนฺเต
ปโยเชนฺติ ตสฺมา วาจา กายกมฺมฺสฺส อุปการิกาคิ (๒) สมฺมาวจา ย อนนฺตรํ สมฺมากมฺมฺนฺโต
วุตฺโต ฯ

จตุพฺพิชํ ปน วจิทฺถจฺจริตํ ติวริชํ กายทฺถจฺจริตฺถจ ปหา ย อุกฺยสฺจฺจริตํ ปฺนเรนฺตสฺเสว ยสฺมา
อาชีวญฺจมกสิลํ ปฺนเรติ น อิตฺรสฺส ฯ ตสฺมา ตทญฺยานนฺตรํ สมฺมาอาชีโว วุตฺโต ฯ

เอวํ วิสฺสุทฺธาชีเวน (๓) ปน ปริสฺสุทฺโธ เม อาชีโวติ เอตฺตาวตา ปริโตสสิ กตฺวา
สฺสฺตตปฺปมฺตเตน วิหริตฺถํ น ยุตฺตํ อถ โข สพฺพอิริยาปถสฺส อิทํ วิริยมารภิตพฺพนฺติ ทสฺเสตฺถํ
ตทนนฺตรํ สมฺมาวายาโม วุตฺโต ฯ

ตโต อารทฺทวิริเยนาปิ กายาทิสฺส จจฺจสฺส วคฺคฺจสฺส สติ สฺสปฺติญฺจิตา (๔) กาทพฺพาคิ ทสฺสสนตฺถํ
ตทนนฺตรํ สมฺมาสติ เทสิตา ฯ ยสฺมา ปน เอวํ สฺสปฺติญฺจิตา สติ สมฺมาสมาธิสฺส (๕)
อุปการานุปการานํ (๖) ฆมฺมานํ คติโย สฺสมนสิกตฺตวาว ปโหติ

๑ ม. ม. ๑๒/๕๐๕/๕๕๐ ฯ ๒. ม. วาจา กายกมฺมฺสฺส อุปการิกาคิ ฯ

๓. ม. สฺสุทฺธาชีเวน ฯ ๔. ม. สฺสปฺติญฺจิตา ฯ ๕. ม. สมาธิสฺส ฯ

๖. ส. อุปการานุปการานํ ฯ ๗. ส. ม. สมเนวสิตฺตวาว ปโหติ ฯ

เอกคคารมมณ จิตต์ สมาราตุ้ ตสุมา สมาราสติยา อนนุตริ สมาราสมาธิ เทสิโตติ
เวทิตพุโพติ ฯ อิติ อัยปี อญจุงกิโก มคฺโค โลกียโลกุตรมิสฺสโกว กถิตโต ฯ

อชฺมตฺตํ รูปสณฺณิตีอาทิสฺส อชฺมตฺตรูป ปริกมฺมวเสน อชฺมตฺตํ รูปสณฺณิ นาม โหติ ฯ
อชฺมตฺตํ หิ นิลปริกมฺมํ กโรนฺโต เกสฺสฺส วา ปิตฺเต วา อกฺขิตารกาย วา กโรติ ปิตฺตปริกมฺมํ
กโรนฺโต เมเท วา ฉวียา วา หตฺถปาตฺตเลสฺส (๑) วา อุกฺขินฺนํ ปิตฺตภูจฺจเน วา กโรติ
โลหิตปริกมฺมํ กโรนฺโต มฺเส วา โลหิตฺเต วา ชิวฺหาย วา อุกฺขินฺนํ รตฺตภูจฺจเน วา กโรติ
โอทาทปริกมฺมํ กโรนฺโต อญฺจิมฺหิ วา ทนฺเต วา นเข วา อุกฺขินฺนํ เสตฺตภูจฺจเน วา กโรติ ฯ ตํ
ปนฺนํ สุนฺธิลํ สุปิตกํ สฺวโลหิตกํ สฺวโอทาทํ น โหติ อวิสุทฺธเมว โหติ ฯ

เอโก (๒) พหิทฺธา รูปานิ ปสฺสตีติ ยสฺสเสว ปริกมฺมํ อชฺมตฺตํ อฺปฺปนฺนํ โหติ นิमितฺตํ
ปนฺนํ พหิทฺธา สฺโส เอวํ อชฺมตฺตปริกมฺมสฺส พหิทฺธา จ อฺปฺปนาย วเสน อชฺมตฺตํ รูปสณฺณิ
พหิทฺธา รูปานิ ปสฺสตีติ วุจฺจติ ฯ ปรีตฺตานีติ อวทฺธิตานิ ฯ สฺวณฺณทพฺพณฺณานีติ สฺวณฺณณานิ
วา โหนฺตุ ทพฺพณฺณานิ วา ปรีตฺตวเสนเนว อิทํ อภิภายตฺนํ วุตฺตนฺติ เวทิตพุพิ ฯ

๑. กตฺถจฺจิ. หตฺถปาตฺตปฏฺฐเจสฺส ฯ ๒. ปาลิยฺ เอโกติ สทฺโท น ทิสฺสตี สงฺคีตีสฺสฺส
ปนฺนํ ทิสฺสตี ฯ

*เล่มที่ ๑๓ อปรอจฺจราสงฆาตวคฺควณฺณา หน้า ๗๐๗

ตานิ อภิภุยฺยาติ ยถา นาม สมฺปนฺนคหณิกอ ปุริโส กญฺจณฺมตฺตํ ภาตฺตํ ลภิตฺวา ก็ เอตฺถ
ภุชิตฺพฺพํ อตฺถิติ สงฺกทฺตฺมิตฺวา เอกํ กพลเมว กโรติ เอวเมว ฌานุตฺตรโก ปุคฺคโล
วิสททาโณ กิเมตฺถ ปรีตฺตเก อารมฺมณฺเ สมာปชฺชิตฺพฺพํ อตฺถิ นํยํ มม ภาโรติ ตานิ
รูปานิ อภิภวิตฺวา สมာปชฺชติ สห นิมิตฺตฺบุปฺปาเทเนเวตฺถ อปฺปนํ ปาเปตฺติ อตฺถโ ๗ ชานามิ
ปสฺสามิติ อิมินา ปนสฺส อาโภโค กถิตฺ ๗ โส จ โข สมာปตฺติโต วุจฺจิตฺส น
อนฺโตสมปตฺติยํ ๗ เอวสฺสณิ โหตฺติ อาโภกสฺสณายปี ฌานสฺสณายปี เอวสฺสณิ โหติ ๗
อภิภวสฺสณา (๑) หิตฺส อนฺโตสมปตฺติยปี อตฺถิ อาโภกสฺสณา ปน สมปตฺติโต
วุจฺจหนตฺสเสว ๗ (๒)

อปฺปมาณานิติ วทฺตฺมิตฺปฺปมาณานิ มหนตฺตานิติ อตฺถโ ๗ อภิภุยฺยาติ เอตฺถ ปน
ยถา มหคฺมโส ปุริโส เอกํ ภาตฺตวทฺตฺมิทํ (๓) ลภิตฺวา อณฺณายปี (๔) โหตุ ก็ เอสา (๕)
มยฺหํ กริตฺสตีตฺติ ตํ น มหนตฺโต ปสฺสติ เอวเมว ฌานุตฺตรโร ปุคฺคโล วิสททาโณ ก็
เอตฺถ สมာปชฺชิตฺพฺพํ นยิทํ อปฺปมาณนฺติ (๖) น (๗) มยฺหํ จิตฺเตกคฺคตากรณฺเ ภาโร
อตฺถิติ ตานิ อภิภวิตฺวา สมာปชฺชติ ๗ สห

- # ๑. ม. อภิภวสฺสณา ๗ ๒. ม. วุจฺจิตฺสเสว ๗ ๓. สී. เอกณฺจ ภาตฺตวทฺตฺมิทํ ๗
- ม. เอกํ ภาตฺตวทฺตฺมิทํ ๗ ๔. ม. อณฺณมฺปี ๗ ๕. ม. เอตํ ๗ ๖. สී. ม. นยิทํ อปฺปมาณํ ๗
- # ๗. สී. น สทฺโท นตฺถิ ๗

นิมิตตูปปาเทเนเวตถ อปฺปนํ ปาเปตฺติ อตุโถ ฯ

อชฺมตฺตํ อรูปสณฺณิตี อลาภิตาย วา อนตฺถิกิตาย วา อชฺมตฺตรูเป ปริกมฺมสณฺญา-
วิรหิตฺโต เอโก ฯ

พหิทฺธา รูปานิ ปสฺสตีติ ยสฺส ปริกมฺมํปิ นิมิตฺตํปิ พหิทฺทาว อูปฺปนํ โหติ โส เอวํ
พหิทฺธา (๒) ปริกมฺมสฺส เจว อปฺปนาย จ วเสน (๒) อชฺมตฺตํ อรูปสณฺณิ เอโก พหิทฺธา
รูปานิ ปสฺสตีติ วุจฺจติ ฯ เสสเมตถ จตฺตตฺตาภิภายตเน วุตฺตนยเมว ฯ อิมสฺส ปน จตฺตฺส ปรีตฺตํ
วิตกกจฺริตวเสน อาคตํ อปฺปมาณํ โมหจฺริตวเสน สุวณฺณํ โทสจฺริตวเสน ทุพฺพณฺณํ
รากจฺริตวเสน ฯ เอเตสํ หิ เอตานิ สปฺปายานิ สว จ เนสํ สปฺปายตา วิตฺถารโต วิสุทฺธิมคฺเค
จฺริยนิทฺเทเส วุตฺตา ฯ

ปญฺจมอภิภายตนาทิสฺส นีลานีติ สพฺพสงฺคาหวเสน (๓) วุตฺตํ ฯ นีลวณฺณานีติ
วณฺณวเสน ฯ นีลนิตฺสสนานีติ นีลนิตฺสสนวเสน (๔) ปญฺญาيمانวิวรานิ (๕)
อสมฺภินฺนวณฺณานิ เอกนีลานเนว หุตฺวา ทิสฺสนตีติ วุตฺตํ โหติ ฯ นีลนิตฺสสนานีติ อิทํ
ปน โสภาสวเสน วุตฺตํ นีโลภาสานิ นีลปฺปายตฺตานีติ อตุโถ ฯ เอเตน เนสํ วิสุทฺธตํ
ทสฺเสตี ฯ วิสุทฺทวณฺณวเสนเนว หิ อิมานิ จตฺตาริ อภิภายตนา นิ วุตฺตานิ ฯ นีลกลีณํ
คณฺหนโต นีลสฺมี นิมิตฺตํ คณฺหาติ ปฺปฬสฺมี

- # ๑. ม. เอโกติ น ทิสฺสตีติ ฯ ๒. ม. ปริกมฺมสฺส เจว อปฺปนาย จ วเสน ฯ
- # ๓. ส. สพฺพสงฺคาหิกวเสน ฯ ๔. ม. นิตฺสสนวเสน ฯ ๕. ม. อปญฺญาيمانวิวรานิ ฯ

*เล่มที ๑๓ อปรอจุนราสงฆาตวคฺควณณา หน้า ๓๐๕

วา วตฺถสมึ วา วณฺณชาตฺยา วาตีอาทิกํ ปเนตฺถ กสึณกรณญจ ปริกมฺมญจ
อปฺปนาวิธานญจ สพฺพํ วิสุทฺธิมคฺเค วิตฺถารโต วุตฺตเมว ฯ อิมานึ ปน อญฺจ
อภิกายตฺนชฺฆานานึ วฏฺฏานึปี โหนฺติ วฏฺฏปาทกานึปี วิปสฺสนาปาทกานึปี
ทิกฺขุชฺชมฺมสุขวิหารานึปี อภิกฺขุลาปาทกานึปี นิโรธปาทกานึปี โลกียาเนว ปน น
โลกุตฺตรานึติ เวทิตพฺพานึ ฯ

รูปึ รูปานึ ปสฺสตีติ เอตฺถ อชฺฉตฺตํ เกสาทีสุ นึลกสึณมาทีสุ นึลกสึณมาทิวเสน
อุปฺปาทิตํ รูปชฺฆานํ รูปึ ตํ ตสฺส อตฺถึติ รูปึ ฯ

พหิทฺธา รูปานึ ปสฺสตีติ พหิทฺธาปี นึลกสึณมาทีนึ รูปานึ ฆานจกฺขุณา ปสฺสตี ฯ อิมินา
อชฺฉตฺตพหิทฺธาตฺถกฺกสฺส กสึณเสสุ อุปฺปาทิตชฺฆานปฺกคฺคสฺส จตฺตารึปี รูปาวจฺรชฺฆานานึ
ทสฺสิตานึ ฯ อชฺฉตฺตํ อรูปสฺสญฺญิตึ อชฺฉตฺตํ น รูปสฺสญฺญิตึ อตฺถโน เกสาทีสุ
อนุปฺปาทิตรูปาวจฺรชฺฆาโนติ อตฺถโถ ฯ อิมินา พหิทฺธา ปริกมฺมํ กตฺวา พหิทฺธา
อุปฺปาทิตชฺฆานสฺส ปฺกคฺคสฺส รูปาวจฺรชฺฆานานึ ทสฺสิตานึ ฯ

สุภฺนฺเตว อธิมฺตฺโต โหตีติ อิมินา วิสุทฺเธสุ (๑) นึลาทิวณฺณกสึณเสสุ ฆานานึ
ทสฺสิตานึ ฯ ตตฺถ กิณฺจาปี อนฺโตอปฺปนาย สุภฺนฺติ อาโกโก นตฺถิ โย ปน สุวิสุทฺธิ์ สุภฺ
๑. ม. สุวิสุทฺเธสุ ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิป้ตวณณนา หน้ ๓๑๐

กสิณารมมณั กตว้า วิหริติ โส ยสุมา สุกนุติ อธิมุตโต โหติติ วุตตพพตั อปชชติ ตสุมา
เอวั เทสนา กตาฯ ปฐิสุมภิตามคเค ปน กถั สุกนุเตวว อธิมุตโต โหติติ วิโมกโข อธิ
ภิกขุ

เมตตตาสหคเตน เจตสา เอกั ทิสั ผริตว้า วิหริติ ฯเป ฯ เมตตตาย ภาวิตตตตา สตตตา อปปฏิภูถลา
โหนติ ฯ กรุณาฯ มุทิตาฯ อูเปกขาสหคเตน เจตสา เอกั ทิสั ผริตว้า วิหริติ ฯเป ฯ อูเปก
ขาย

ภาวิตตตตา สตตตา อปปฏิภูถลา โหนติ ฯ เอวั สุกนุเตวว อธิมุตโต โหติติ วิโมกโขติ (๑) วุตต
ฯ

สพพโส รูปสณณานนุติอาทิสู ยั วุตตพพั ตัปี (๒) สพพั วิสุทฐิมคเค วุตตเมว ฯ

ปจวิกสิณั ภาวิตติติ เอกุถ ปน สกถภูเจน กสิณั ปจวิเอว กสิณั ปจวิกสิณั ฯ

ปจวิกสิณารมมณสสาปี ปจวิยา นิमितตสสาปี (๓) ปฐิภากนิमितตสสาปี ตั นิमितตั อารมมณั
กตว้า อูปนุนชฎานสสาปี เอตติ อธิวณั ฯ อิทั (๔) ปจวิกสิณารมมณชฎานั อธิปเปตติ ฯ ตั
โส ภาวิตติ ฯ อาโปกสิณาทิสูปี เอเสว นโย ฯ

อิมานิ ปน กสิณานิ ภาวนุเตน สीलานิ โสเชตว้า สุปริสุทฐเส สีเล (๕) ปติภูจติเตน ยว้ายั
(๖) ทสสุ ปลิโพเชสุ ปลิโพโร อตถิติ ตั อูปจันนุทิตว้า กम्मภูจันทายกั กถยานมิตตั

๑. พุ. ปฐิ. ๓๑/๔๗๖/๓๕๕ ฯ ๒. ม. ตั ฯ ๓. ม. ปริกมมปถวิยาปี อุกคหนิมิตตสสาปี ฯ

๔. ม. อธิ ปน ฯ ๕. ม. ปริสุทฐสีเล ฯ ๖. ม. ยว้าสส ฯ

*เล่มที่ ๑๓ อปรอจรราสงฆาตวคควณณา หน้ ๗๑๑

อุปสงกมิตวา อตตโน จรียานุถวเสน ยั ยสส สปป์ายั ตนุเตน คเหตุวา กสธภวานาย
อนนรูปั วฬารั ปฬาย อนนรูปั วฬรณเตน ชุททกปลัโพฐปจเจทั กตวา สฬุฬั ภวานาวฬานั
อปรฬาเปนุเตน ภาวตฬุพานั ๑ อยเมตถ สงเขโป วฬธารโ ปน วฬุทฐมคเค (๑) วุฒโต ๑

เกวลั หั ตถถ วฬธวณกสธั อาคต. (๒) ตั อตถโต อากาสกสธเ ปวตตุต วฬธวณั ๑
ตถจ โข อารมมณวเสน วุฒตั น สฬาปตตวเสน ๑ ตั หั อนนตรร วฬธวณั อารมมณั
กตวา เอส วฬธวณจายคนสฬาปตตว ภาวนุโต วฬธวณกสธั ภาวตธั วุจจติ ๑
อฬานฬปฬั ทส กสธณานฬ วุฎฎานฬปฬั โหนคฬ วุฎฎปาทกานฬปฬั วฬสสนาปาทกานฬปฬั
ฬฬุจธมมสชวฬารคถานฬปฬั อภฬธวณปาทกานฬปฬั นฬโรชปาทกานฬปฬั ลอภยานว น ปน
ลอภคถรรานฬปฬั ๑

อสุภสธณั ภาวตธั อสุภั (๓) วุจจติ อุทฐมาตกาฬสั ทสสุ อารมมณส (๔)
อุปปณนา ปจมชฎานสฬคตา สธณว ตั ภาวตฬั พุฐุเหตุ วฬุเจเหตุ อนุปปณนั อุปปาเหตุ
อุปปณนั อนนรคชตธั อตถโถ ๑ ทสณนั ปน อสุภานั ภวานานโย สฬุฬั วฬุทฐมคเค (๕)
วฬธารโถยว ๑ มรณสธณั ภาวตธั สฬมตฬมรณั ชณกมรณั

๑. วฬุทฐมคค. ๑/๑๐๔ กมมฎฎานคคณนฬทเทส ๑ ๒. ม. นาคตั ๑

๓. ม. อสุภสธณว ๑ ๔. สฬ. อสุภารมมณส ๑

๕. วฬุทฐมคค. ๑/๒๒๖ อสุภกมมฎฎานฬทเทส ๑

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปาตวณณา หน้า ๗๑๒

สมุจเจทมรณนุติ ติวธิปี มรณํ อารมมณํ กตฺวา อุปฺปนฺนํ
 สลฺยํ (๑) ภาเวติ อุปฺปนฺนํ อุปฺปาเทติ อุปฺปนฺนํ อนฺรทฺขตฺติ
 อตุโถ ฯ เหฏฺฐา วุตฺตลทฺขณา วา มรณสฺติเยว อิธ มรณสลฺยวาทิ
 วุตฺตา ตํ ภาเวติ อุปฺปาเทติ วทฺฺเทตฺติ อตุโถ ฯ ภาวนานโย
 ปนสฺสา วิสุทฺธิมคฺเค วิตุถาริ โทเยว ฯ ออาหาร ปฏิกฺุสสลฺยํ
 ภาเวตฺติ อสฺตีปฺตาภิเกเท กวพิงฺการาหาร คมนปฏิกฺุลาทีนิ
 นว ปฏิกฺุลาณี ปจฺจเวทฺขนตสฺส อุปฺปชฺชนกสลฺยํ ภาเวติ
 อุปฺปาเทติ วทฺฺเทตฺติ อตุโถ ฯ ตสฺสาปี ภาวนานโย วิสุทฺธิมคฺเค
 วิตุถาริโตเยว ฯ สพฺพโลเก อนภิริตสลฺยํ (๒) ภาเวตฺติ สพฺพสฺมีปี
 เตชาตฺถ โลเก อนภิริตสลฺยํ อุกกณฺจิตสลฺยํ ภาเวตฺติ
 อตุโถ ฯ อนิจฺจสลฺยํ ภาเวตฺติ ปญฺจนฺนํ อุปาทานทฺขนฺธานํ
 อุปฺปาทพฺพยลฺลตฺตปริคฺคาหิํ (๓) ปญฺจสุ ขนฺธสุ อนิจฺจนฺติ
 อุปฺปชฺชนกสลฺยํ ภาเวติ ฯ อนิจฺเจ ทฺกฺขสลฺยํ ภาเวตฺติ อนิจฺเจ
 ขนฺธปญฺจเก ปฏฺีปีพนสฺงฺขาตทฺกฺขลทฺกฺขณปริคฺคาหิํ ทฺกฺขนฺติ
 อุปฺปชฺชนกสลฺยํ ภาเวตฺติ ฯ ทฺกฺখে อนตฺตสลฺยํ ภาเวตฺติ
 ปรีปีพนญฺเณ (๔) ทฺกฺখে ขนฺธปญฺจเก อวสวตฺตนาการสฺงฺขาต-
 อนตฺตลทฺกฺขณปริคฺคาหิํ อนตฺตาติ อุปฺปชฺชนกสลฺยํ ภาเวติ ฯ
 ปหานสลฺยํ ภาเวตฺติ ปญฺจวิธิ ปหานํ อารมมณํ กตฺวา
 # ๑. ม. อุปฺปชฺชนกสลฺยํ ฯ ๒. ม. อนภิริตสลฺยํ ฯ เอวมฺปริปี ฯ
 # ๓. ม. อุทฺยพฺพยลฺลตฺตปริคฺคาหิํ ฯ ๔. ม. ปฏฺีปีพนญฺเณ ฯ

*เล่มที่ ๑๓ อปรอจรราสงฆาตวคควณณา หน้ ๗๑๓

อุปชชนกสณลั ภาเวตี ๗ ีรารกสณลั ภาเวตีตี ปณจวิธเมว
ีรารคั อารมมณั กตวา อุปชชนกสณลั ภาเวตี ๗ นีโรธ-
สณลั ภาเวตีตี สงขารนีโรธั อารมมณั กตวา อุปชชนก-
สณลั ภาเวตี ๗ นีพพานั อารมมณั กตวา อุปชชนก-
สณลณตปี วทนตติ ๗ เอตถ จ สพพโลเก อนกริตสณลญา
อนิจจสณลญา อนิจเจ ทกขสณลญาตี อีมาฮี तीहि สณลญาฮี
พลววีปสสนา กถิตา ปุณ อนิจจสณลั ภาเวตีตีอาทีกาฮี
ทสฮี สณลญาฮี วีปสสนาสมารมโกว กถิตโต ๗ พุทธานุสสตีตี-
อาทینی วุตตตถาเนว ๗

ปจมชฆานสหกตณตติ ปจมชฆาเนน สทฐี กตัม ปวตตัม
ปจมชฆาเนน สมปยุตตณตติ อตโต ๗ สทฐินทฐियั ภาเวตีตี
ปจมชฆานสหกตัม กตวา สทฐินทฐियั ภาเวตี วีสุ ภาเวตี
พฐุहेตี วชฐเเตตี ๗ เอส นโย สพพตถ ๗

อปรอจรราสงฆาตวคควณณา นีฎฐิตา ๗

กายคตาสตวคควณนา

เจตสา ฌุจติ (๑) เอตถ ทูวึ อไปผรณญจ ทิพพจกขุ-
 ผรณญจ ๑ ตตถ อไปกสิณึ สมาสชชิตวา อาเปน ผรณึ
 อไปผรณึ นาม ๑ เอวั ฌุจปี (๒) มหาสมุทเท สพพา
 สมุททงคมา กุนนทโย อนุโตคชาว โหนติ ๑ อาโลกึ ปน
 วทฒตวา จกขุนา (๓) สกตสมุททสส ทสสนึ ทิพพจกขุผรณึ
 นาม ๑ เอวั ฌุจปี (๔) มหาสมุททงคมา กุนนทโย อนุโตคชาว
 โหนติ ๑ อนุโตคชา ตสสาคิ ตสส กิกขุโน ภาวนา อพุนนตร-
 คตาว โหนติ ๑ วิชชาภาคิยาคิ เอตถ สมนปโยควเสน วิชชึ
 ภชนตึติ วิชชาภาคา วิชชาภาคเ วิชชาโกฏฐาสเ วตตนตึติปี
 วิชชาภาคิยา ๑ ตตถ วิปสสนาณณึ มโนมยิทุธิ ฉ อภินญาคิ
 อฏจ วิชชา (๕) ๑ ปุริเมน อตถเณ ตาหิ สมนปยุตตมมา วิชชา-
 ภาคิยา ๑ ปจจนิเมน อตถเณ ตาสู ยา กาจิ เอกา วิชชา วิชชา เสสา
 วิชชาภาคิยาคิ เอวั วิชชาปี วิชชาสมนปยุตตมมาปี วิชชา-
 ภาคิยาเตวว เวทิตพพา ๑

มหโต สัเวคยาคิ มหนตสส สัเวคสส อตถาย ๑ อปุริ
 ปททวเยปีเอเสว นโย ๑ เอตถ จ มหาสัเวโค นาม
 วิปสสนา มหาอตุโธ นาม จตตาริ มคคา มหาโยคกเขโม
 # ๑. ม. ฌุจปี ๑ ๒. ม. ฌุจปี ๑ ๓. ม. ทิพพจกขุนา ๑ ๔. ม. ฌุจปี มหาสมุทเท
 สพพา ๑ ๕. อภ. สง. ๓๔/๑๕,๘๗๖/๗,๓๓๕ ๑ กตถจ. วิชชา วิชชา ๑

* เล่มที่ ๑๓ กายคตาสติวคควณณา หน้า ๗๑๕

นาม จตุตารี สามณฺณผลานิ ฯ อถวา มหาสิเวโค นาม สห
วิปัสสนาย (๑) มคฺโค มหาอตุโธ นาม จตุตารี สามณฺณผลานิ
มหาโยคกฺเขโม นาม นิพฺพานํ ฯ สติสมฺปชฺฌณายาติ สติยา
จ ฌานสฺส จ อตุถาย ฯ ฌานทสฺสนปฺปฏิลาภายาติ ทิพฺพจกฺขุ-
ณายาติ ฯ ทิฏฺฐธมฺมสุขวิหารายาติ อิมสฺมีเยว ปจฺจกฺขอตุตภาเว
สุขวิหารตฺถาย ฯ วิชฺชาวิมุตฺติผลสจฺฉิกริยายาติ วิชฺชาวิมุตฺตินิ
ผลสฺส ปจฺจกฺขกรณตฺถาย ฯ เอตฺถ จ วิชฺชาติ มคฺคปฺลยฺวา ฯ
วิมุตฺตีติ ตํสมฺปยุตฺตา เสสา ธมฺมา ฯ เตสํ ผลํ นาม
อรหตฺตผลํ ตสฺส สจฺฉิกริยายาติ อตุโธ ฯ

กาโยปี ปสฺสมภฺตีติ นามกาโยปี กรชกาโยปี ปสฺสมภฺตี
วฺปสนฺโต (๒) โหติ ฯ วิตกฺกวิจฺจาราปีติ เอเต ธมฺมา ทฺถุติยชฺฌาเนน
วฺปสมนฺติ (๒) นาม อีธ ปน โอฟาริกวฺปสมํ สนฺธาย (๓) วุคฺคํ ฯ
เกวลาติ สกลา สพฺเพ นีรวเสสาติ อตุโธ ฯ วิชฺชาภาคิยาติ
วิชฺชาโกฏฺฐาสฺยา เต เหฏฺฐา วิภชฺิตฺวา ทสฺสิตาว ฯ

อวิชฺชา ปหฺียตีติ อฏฺฐสฺ จาเนสฺ วฏฺฐมฺลกํ มหา-
อนฺธการกํ มหาตโม (๔) อณฺณานํ ปหฺียติ ฯ วิชฺชา อฺปฺปชฺชตีติ
อรหตฺตมคฺควิชฺชา อฺปฺปชฺชติ ฯ อสฺมิมาโน ปหฺียตีติ อสฺมีติ
นวิโร มาโน ปหฺียติ ฯ อนฺธยาติ สตุตฺ อนฺธยา ฯ สํโยชนานีติ
๑. สฺตี. สหวิปัสสนโก ฯ ๒. ม. วฺปสนฺตทรโธ ฯ ๓. กตุถจฺ. วฺปสมตฺถาย ฯ
๔. สฺตี. พหฺลนฺธการการกํ มหาตโม ฯ ม. พหฺลนฺธการํ มหาตมํ ฯ

ทส ลโยชนานิ ฯ

ปลุณาปฺปเกทายาติ ปลุณาปฺปเกทกมฺนตฺถิ ฯ อนุปาทา-
ปฺริณิพฺพานายาติ อปฺจฺจยปฺริณิพฺพานสฺส สจฺฉนิกิริยตฺถาย ฯ

อนกฺชาตฺตฺถิเวโร โหตีติ อฏฺฐารสฺสนฺนํ ชาตฺตฺถิ ลกฺขณ-
ปฺถิเวโร โหติ ฯ นานาชาตฺตฺถิเวโร โหตีติ ตาลํเยว อฏฺฐาร-
สฺสนฺนํ ชาตฺตฺถิ นานาภาเวน ลกฺขณปฺถิเวโร โหติ ฯ อนก-
ชาตฺตฺถิสฺสุมฺภิภา โหตีติ อิมินา ชาตฺตฺถิ (๑) กถิตํ ฯ ชาต-
เกทณณนาม (๒) อิมิ (๓) ชาตฺตฺถิ อุตฺตฺถินา นาม โหนตีติ (๓)
ชานนปลุณา ฯ ตํ ปเนตฺติ ชาตฺตฺถิเกทณณํ น สพฺเพสํ โหติ
พฺพุชานเมว นิปฺเปทสํ โหติ ตํ สมนฺนสฺสพฺพุชเชน สพฺพุโส
น กถิตํ ฯ กสฺมา ตสฺมี กถิตเต อตฺถิโต นตฺถิติ ฯ

ปลุณาปฺถิลาภายาติอาทีนิ โสพส ปทานิ ปฺถิสฺสุมฺภิภา-
มคฺเค สปฺปฺริสสํเสโว สทฺธมฺมสฺสวณฺณํ โยนิโส มนสิกาโร ฐมฺมานุ-
ฐมฺมปฺถิปฺตติ ฯ อิมิ โข ภิกฺขเว จตฺตาโร ฐมฺมา ภาวิตา
พฺพุลิกตา ปลุณาปฺถิลาภาย สํวตฺตฺถินติ ฯเป ฯ นิพฺเพธิกปลุณตฺถาย
สํวตฺตฺถินตีติ เอวํ มาตฺถิกญจ จเปตฺวา วิตฺถาริตาเนว ฯ

วุตฺตํ เหน้ (๔) ปลุณาปฺถิลาภาย สํวตฺตฺถินตีติ กตฺถิโม ปลุณา-
ปฺถิลาโก จตฺตฺถินํ มคฺคณณณํ จตฺตฺถินํ ผลณณณํ จตฺตฺถินํ

๑. กตฺถิจิ. ชาตฺตฺถิเกทณณํ ฯ ๒. ม. ชาตฺตฺถิเกทณณํ ฯ

๓. ม. อิมาย ชาตฺตฺถิ อุตฺตฺถินาย อิทํ นาม โหตีติ ฯ ๔. พุ. ปฺถิ. ๓๑/๖๖๔/๕๖๕ ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปาตวณณา หน้า ๓๑๘

อริยมคฺคํ (๑) มหฺนฺตานิ สามณฺณผลานิ มหฺนฺตา มหาอภิณฺดาโย (๒)
มฺหฺนฺตํ ปรมตฺถํ นิพฺพานํ ปรีกฺขณฺหาตีติ มหาปณฺดา ฯ
มหาปณฺดตาย ลํวตฺตนฺตีติ อํยฺ มหาปณฺดา ฯ

ปฺฤปณฺดตาย ลํวตฺตนฺตีติ กตฺมา ปฺฤปณฺดา ปฺฤนฺนาค-
ชนฺเชสุ ฌาณํ ปวตฺตตีติ ปฺฤปณฺดา ฯ ปฺฤนฺนาคชฺฐสุ ปฺฤนฺนาค-
อายตเนสุ ปฺฤนฺนาคปฺริจฺจสมุปฺปาเทสุ ปฺฤนฺนาคสุณฺดตมฺนุ-
ลพฺเภสุ ปฺฤนฺนาคอตุเถสุ ฌมฺเมสุ นีรุตฺตีสุ ปฺริภาณฺเนสุ ปฺฤ-
นฺนาคลิกฺขณฺเชสุ สฺมาธิปณฺดาวิมุตฺตวิมุตฺตนิวณฺทสฺสณฺกชนฺเชสุ
ปฺฤนฺนาคจฺณานฺุจฺจเนสุ ปฺฤนฺนาควิหารสฺมาปตฺตีสุ ปฺฤนฺนาค-
อริยสจฺเจสุ ปฺฤนฺนาคสติปฺญฺจเนสุ สมฺมปฺปชฺชานฺุสุ อิทฺธิปฺปาเทสุ
อินฺทฺริเยสุ พฺลេสุ โภชฺฌงฺเกสุ ปฺฤนฺนาคอริยมคฺคฺเกสุ ปฺฤนฺนาค-
สามณฺณผลฺเลสุ ปฺฤนฺนาคอภิณฺดาสุ ฌาณํ ปวตฺตตีติ ปฺฤปณฺดา
ปฺฤนฺนาคชนฺสาธาเรณ (๓) ฌมฺเม สมตฺติกฺกมฺม (๔) ปรมตฺถํ นิพฺพาน-
ฌาณํ ปวตฺตตีติ ปฺฤปณฺดา ฯ ปฺฤปณฺดตาย ลํวตฺตนฺตีติ อํยฺ
ปฺฤปณฺดา ฯ

วิปฺลปณฺดตาย ลํวตฺตนฺตีติ กตฺมา วิปฺลปณฺดา วิปฺล-
อตุเถ ปรีกฺขณฺหาตี วิปฺลปณฺดา ฯเป ฯ วิปฺลํ ปรมตฺถํ นิพฺพานํ
ปรีกฺขณฺหาตี วิปฺลปณฺดา วิปฺลปณฺดตาย ลํวตฺตนฺตีติ อํยฺ
๑. ลี. มหฺนฺตํ อริยํ อญฺจํคิกํ มคฺคํ ฯ ๒. ม. มหาภิณฺดาโย ฯ
๓. กตฺถจฺจิ. ปฺฤชฺชนฺสาธาเรณ ฯ ๔. กตฺถจฺจิ. อตฺติกฺกมฺม ฯ

* เล่มที่ ๑๓ กายคตาสติวคควณณา หน้า ๗๑๕

วิปลปณณา ฯ

คมฺภีรปณณตาย ลัวตตุนตฺตีติ กตมา คมฺภีรปณณณา
คมฺภีเรสุ ขนฺธเรสุ ฌาณํ ปวตฺตตฺตีติ คมฺภีรปณณณา ฯ ปุณฺ-
ปณณณาสทิสฺส วิตฺถาโร ฯ คมฺภีเร ปรมตฺเต นินฺพพานे ฌาณํ
ปวตฺตตฺตีติ คมฺภีรปณณณา คมฺภีรปณณณตาย ลัวตตุนตฺตีติ อัย
คมฺภีรปณณณา ฯ

อสฺสามนฺตปณณณตาย ลัวตตุนตฺตีติ กตมา อสฺสามนฺต-
ปณณณา (๑) ยสฺส ปุคฺคสฺส อตฺถววตฺถานโต อตฺถปฏฺฐิมภีทา
อธิกฺคา โหติ สจฺจิกฺคา ผสฺสิตฺตา ปณณณาย ฯ ฌมฺมนิรุตฺติปฏฺฐิภาณ-
ววตฺถานโต ปฏฺฐิภาณปฏฺฐิมภีทา อธิกฺคา โหติ สจฺจิกฺคา
ผสฺสิตฺตา ปณณณาย ตสฺส อตฺเต จ ฌมฺเม จ นิรุตฺติยา
จ ปฏฺฐิภาณे จ น อญฺโฆ โกจิ สกฺโกติ อภิสมฺภวิตฺตุ
อนภิสมฺภวานิโย จ สฺส อญฺโฆติ (๒) อสฺสามนฺตปณณณโย ฯ

ปุณฺชชนกฺลยาณกสฺส ปณณณา อญฺจมกสฺส ปณณณาย ทูเร
วิทูเร สุวิทูเร น สนฺติเก น สามนฺตา ปุณฺชชนกฺลยาณกํ
อุปาทาย อญฺจมโก อสฺสามนฺตปณณณโย ฯ อญฺจมกสฺส ปณณณา
โสตาปนฺนสฺส ปณณณาย ทูเร ฯเป ฯ อญฺจมกํ อุปาทาย
โสตาปนฺโน อสฺสามนฺตปณณณโย โสตาปนฺนสฺส ปณณณา
สททาคามิสฺส ปณณณาย สททาคามิสฺส ปณณณา อนาคามิสฺส
๑. ฎีกา. อสมนฺตปณณณา ฯ ๒. ม. อญฺเฬหิตฺติ ฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปาตวณณา หน้า ๗๒๐

ปลุณา อรหโต ปลุณาย ปจเจกพุทฺธสฺส ปลุณาย ทูเร วิทูเร
สุวิทูเร น สนฺตฺติเก น สามนฺตา อรหฺนฺตํ อุปาทาย ปจเจกพุทฺโธ
อสฺสามนฺตปลุโณ ฯ ปจเจกพุทฺธญฺจ สเทวกญฺจ โลกํ อุปาทาย
ตถาคโธ อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ อคฺโค อสฺสามนฺตปลุโณ ฯ

ปลุณาปฺปเภทกฺกุสโล ปกฺกนฺนนาโณ ฯเป ฯ เต ปลุณญฺจ (๑)
อภิสงฺขริตฺวา ตถาคตํ อุปสงฺกมิตฺวา ปุจฺจนฺติ กุพฺพานิ จ
ปฏฺิจฺจนฺนานิ จ กถิตา วิสฺสขฺชิตา จ เต ปลุหา จ (๒) ภควโต (๓)
โหนฺติ ฯ นิทฺทิกฺกุสการณา อุปกฺกขิตฺตกา จ เต ภควโต
สมฺปชฺชนฺติ ฯ อถโข ภควา (๔) ตตฺถ อติโรจติ ยทิตํ ปลุณายาติ
อคฺโค อสฺสามนฺตปลุโณ อสฺสามนฺตปลุณตาย สํวตฺตฺนตฺติติ อัย
อสฺสามนฺตปลุณา ฯ

ภูริปลุณตาย สํวตฺตฺนตฺติติ กตมา ภูริปลุณา รากํ
อภิกฺกุยฺยตฺติติ ภูริปลุณา อภิกฺกวิตาติ ภูริปลุณา ฯ โทสํ โมหํ
โกธํ อุปนาหํ มกฺขํ ปลาสํ อิสฺสํ มจฺจฺจริยํ มายํ สาเจยฺย
ถมฺภํ สารมฺภํ มานํ อติมานํ มทํ ปมาทํ สพฺเพ กิเลส
สพฺเพ ทฺวจฺจเรเต สพฺเพ อภิสงฺขาราเร ฯเป ฯ สพฺเพ ภวคามิกมฺเม
อภิกฺกุยฺยตฺติติ ภูริปลุณา อภิกฺกวิตาติ ภูริปลุณา ฯ ราโค
อริ ตํ อรํ มทฺทนี ปลุณายติ ภูริปลุณา อภิกฺกวิตาติ
ภูริปลุณา โทโส โมหโ ๑เป ฯ สพฺเพ ภวคามิกมฺมา อริ
๑. ม. ปลุหํ ๑ ๒. ม. จสทฺโท นตฺถิ ๑ ๓. ม.ภควตา ๑ ๔. ส. ภควาว ๑

* เล่มที่ ๑๓ กายคตาสติวคฺควณณา หน้า ๗๒๑

ตํ อรี มทุหนิ ปรณฺธาติ ฐฺริปรณฺธาฯ ฐฺริ วุจฺจติ ปรจิวิ
ตาย ปรจิวิสมาย วิตุตตาย วิปฺลตาย ปรณฺธาย สมนฺนาคโตติ
ฐฺริปรณฺโธฯ อปีจ ปรณฺธาย เอตํ อธิวณฺํ ฐฺริ เมธา
ปริณายิกาทิฯ ฐฺริปรณฺธตาย สํวตฺตฺนฺตฺติติ อัย ฐฺริปรณฺธาฯ

ปรณฺธปาหุลฺลตาย สํวตฺตฺนฺตฺติติ กตมํ ปรณฺธปาหุลฺลํ
อิเชกฺจฺโจ ปรณฺธาคฺรุโก โหติ ปรณฺธาจฺริโต ปรณฺธาสโย ปรณฺธาริ-
มฺตฺโต ปรณฺธาริโซ ปรณฺธากेतฺ ปรณฺธาริปรเตยฺโย วิจยพฺหุโล
ปรวิจยพฺหุโล โอกฺขายนพฺหุโล สมนฺเปกฺขายนพฺหุโล (๑) สมนฺเปกฺขายน-
ธมฺโม วิภูตฺวิหริตจฺจฺริโต (๒) ตคฺคฺรุโก ตพฺพพฺหุโล ตนฺนินฺโน
ตปฺโปปนฺนํ ตปฺปพฺภาโร ตทธิมฺตฺโต ตทธาริปรเตยฺโย ยถา
คณฺคฺรุโก วุจฺจติ คณฺปาหุลฺลิกฺโกติ จิวรคฺรุโก ปตฺตคฺรุโก
เสนาสนคฺรุโก วุจฺจติ เสนาสนปาหุลฺลิกฺโกติ เอวเมว อิเชกฺจฺโจ
ปรณฺธาคฺรุโก โหติ ปรณฺธาจฺริโตฯ เปฯ ตทธาริปรเตยฺโยฯ
ปรณฺธปาหุลฺลตาย สํวตฺตฺนฺตฺติติ อิทํ ปรณฺธปาหุลฺลํฯ

สิมฺปรณฺธตาย สํวตฺตฺนฺตฺติติ กตมา สิมฺปรณฺธา สิมฺํ สิมฺํ
สิลานิ ปริปุเรตฺติติ สิมฺปรณฺธาฯ สิมฺํ สิมฺํ อินฺทฺริยสํวรํ โภชเน
มตฺตตฺถยฺตํ ชาคริยานุโยคํ สีลกฺขนฺธํ สมาริปรณฺธาวิมุตฺติ-
วิมุตฺติถาณทสฺสนกฺขนฺธํ ปริปุเรตฺติติ สิมฺปรณฺธาฯ สิมฺํ สิมฺํ
จานาญฺจานานิ ปฏฺวิษฺมตฺติติ (๓) วิหารสมาปตฺติโย ปริปุเรตฺติติ (๔)

๑. ม. สโมกฺขายนพฺหุโลฯ ๒. ม. วฏฺตฺวิหริ ตจฺจฺริโตฯ
๓. ม. ปฏฺวิษฺมตฺติติฯ ๔. ม. ปริปุเรตฺติติฯ

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปตวณณา หน้ ๗๒๒

อริยสจจاني ปฎิวิชฌตติ ๗ สติปฏฐาเน ภาเวตติ ๗ (๑) สมมปฐาน
อิทธิปาเท อินุทริยานิ พลานิ โพชฌงเค อริยมคคํ ภาเวตติ
สีฆปญญา ๗ สีฆํ สีฆํ สามญญพลานิ สจจิก โรตติ สีฆ-
ปญญา ๗ สีฆํ สีฆํ อภิญญาโย ปฎิวิชฌตติ สีฆปญญา ๗
สีฆํ สีฆํ ปรมตถํ นิพพานํ สจจิกโรตติ สีฆปญญา ๗
สีฆปญญตาย สํวตตุนตติ อัย สีฆปญญา ๗

ลหุปญญตาย สํวตตุนตติ กตมา ลหุปญญา ลหุํ ลหุํ
สีลاني ปรีปุเรตติ ลหุปญญา ๗เป๗ ลหุํ ลหุํ ปรมตถํ นิพพานํ
สจจิกโรตติ ลหุปญญา ลหุปญญตาย สํวตตุนตติ อัย
ลหุปญญา ๗

หาสปญญตาย สํวตตุนตติ กตมา หาสปญญา อิเชกจโจ
หาสพหุโล เวทพหุโล ตฎุจพหุโล ปามุชชพหุโล สีลاني
ปรีปุเรตติ หาสปญญา ๗เป๗ ปรมตถํ นิพพานํ สจจิกโรตติ
หาสปญญา หาสปญญตาย สํวตตุนตติ อัย หาสปญญา ๗

ชวณปญญตาย สํวตตุนตติ กตมา ชวณปญญา ยงกิญจ
รูปํ อตตานาคตปจจุปปนุํ ยา กาจิ เวทนา ยา กาจิ
ญญา เย เกจิ สงขารายงกิญจ วิญญาณํ อตตานาคต-
ปจจุปปนุํ อชฌตถํ วา พหิทฐา วา โอพาริกํ วา สุขุมํ
วา หีนํ วา ปณิถํ วา ยํ ทูเร สนตฺเทเก วา สพพิ

๑. ม. ภาเวติ ๗

* เล่มที่ ๑๓ กายคตาสตวคควณณา หน้ ๗๒๓

วิณณณ อนิจจโต จิปปิ ชวตีติ ชวนปณณา ทุกขโต
 อนตโต จิปปิ ชวตีติ ชวนปณณาฯ จกขุฯ เปฯ ชรามรณ
 อตีตนาคตปจจูปนุณ อนิจจโต ทุกขโต อนตโต จิปปิ ชวตีติ
 ชวนปณณาฯ รุปิ อตีตนาคตปจจูปนุณ อนิจจ ขยญเจน
 ทุกข ทยญเจน อนตตา อสารกญเจนาติ ตลยิตวา ตีรยิตวา
 วิภวยิตวา วิภูต กตวา รูปนิโรเช นิพพานะ จิปปิ ชวตีติ
 ชวนปณณาฯ เปฯ ชรามรณนิโรเช นิพพานะ จิปปิ ชวตีติ
 ชวนปณณาฯ รุปิ ชรามรณ อตีตนาคตปจจูปนุณ (๑) อนิจจ
 สงขต ปฏิจจสมุปนุณ (๑) ขยชมม วยชมม วิราคชมม นิโรช-
 ชมมนติ ตลยิตวา ตีรยิตวา วิภวยิตวา วิภูต กตวา ชรา-
 มรณนิโรเช นิพพานะ จิปปิ ชวตีติ ชวนปณณา ชวน-
 ปณณตาย สัวตตุนตีติ อัย ชวนปณณา (๒)ฯ

ติกขปณณตาย สัวตตุนตีติ กตมา ติกขปณณา จิปปิ
 กิเลส ฉินุหตีติ ติกขปณณาฯ อุปนุณ กามวิตกุก พยาปาท-
 วิตกุก วิหีสาวิตกุก อุปนุณูปนุเน ปาปกะ อกุสเล ทยเม
 นาธิวาเสติ ปชหติ วินเทติ พุณตีกรติ อนภาว คเมตีติ
 ติกขปณณาฯ อุปนุณ ราก โทส โมห ๗เปฯ สพเพ
 ภวคามิกมเม นาธิวาเสติ ปชหติ วินเทติ พุณตีกรติ อนภาว
 คเมตีติ ติกขปณณาฯ เอกมहि อาสเน จตตาโร จ อริยมคคา
 # ๑. ม. อิม ปาจา นตติ ๗ ๒. พ. ปฏี. ๓๑/๖๗๕/๕๘๔ ๗

*เล่มที่ ๑๓ เอกกนิปาตวณณา หน้า ๓๒๔

จตุตารี จ สามณณผลานิ จตสุโส จ ปฐิสุมภิทาโย ฉ จ
อภิณญาโย อธิคตา โหนติ สจจิกตา ผสุสิตา ปณญาชาติ
ติกขปณญา ติกขปณณตาย สัวตตุนตีสติ อัย ติกขปณญา ฯ

นิพเพธิกปณณตาย สัวตตุนตีสติ กตมา นิพเพธิกปณญา
อิเชกจโจ สพพสงขารesu อุพเพคพหุโล โหติ อุตตาสพหุโล
อุกุกณจิตพหุโล (๑) อรติพหุโล อนภิริติพหุโล พหิมุโข น รมติ
สพพสงขารesu อนิพพิทฐปพพิ อปปทาลิตปพพิ โลกกขนุธิ
นิพพิชฌติ ปทาลีสติ นิพเพธิกปณญา อนิพพิทฐปพพิ
อปปทาลิตปพพิ โทสกขนุธิ โมหกขนุธิ โกรธิ อุปนาหิ ฯเป ฯ
สพเพ ภวคามิกมเม นิพพิชฌติ ปทาลีสติ นิพเพธิกปณญา ฯ
นิพเพธิกปณณตาย สัวตตุนตีสติ อัย นิพเพธิกปณญา ฯ (๒)

เอว ปฐิสุมภิทามกุเค วุตตนเยเนเวตถ อตโต เวทิตพโพ ฯ
เกวลี หิ ตตถ พหุจัน อธิ เอกวจนนติ อยเมตถ (๓) วิเสโส ฯ
เสสิ ตาทิสเมวาติ ฯ อีมา จ ปน โสพสม มหาปณญา โลกีย-
โลกุตรมิตุสสกาเวน (๔) กถิตา ฯ

กายคตาสตีวคควณณา นิภูจिता ฯ

- # ๑ ม. อุกุกณจันพหุโล ฯ ๒. พุ. ปฐิ. ๓๑/๖๓๓/๕๕๕ ฯ ๓.ม. อยเมว ฯ
- # ๔. ม. โลกียโลกุตรมิตุสสกาเวน ฯ

* เล่มที่ ๑๓ หน้า ๗๒๕

อมตวคฺควณณนา

อมตฺนเต ภิกฺขเว ปฺริภุชฺชนฺตฺติ เต มรณฺวิรหิตํ นิพฺพานํ
ปฺริภุชฺชนฺตฺติ อตฺถโถ ๑ นนฺ จ นิพฺพานํ โลกุตฺตรํ กายคตาสติ
โลกิยา กถนฺตํ ปฺริภุชฺชนฺตา อมตํ ปฺริภุชฺชนฺตฺติ ตํ ภาเวตฺวา
อธิคฺนตฺตพฺโตะ ๑ กายคตํ หิ สตี ภาเวนฺโต อมตํ อธิคฺจฺจติ
อภาเวนฺโต นาธิคฺจฺจติ ๑ ตสฺมา เอวํ วุตฺตํ ๑ เอเตนฺุปาเยน
สพฺพตฺถ อตฺถโถ เวทิตฺตพฺโพ ๑

อปฺิเจตฺถ วิรทฺชนฺติ วิรทฺชิตํ (๑) นาธิคตํ ๑ อารทฺชนฺติ (๒)
ปฺริปฺลฺลณฺ ๑ ปมาทิสฺสูติ ปมชฺชนฺติ ๑ ปมฺภุจฺชนฺติ ปมฺภุจฺจํ (๓) วิสฺสริตํ
นภฺจฺจํ วา ๑ อาเสวิตฺนฺติ อาทิตฺ เสวิตํ ๑ ภาวิตฺนฺติ วทฺชิตํ ๑
พหุสิคฺตนฺติ ปฺนปฺนํ กตํ ๑ อนภฺยณฺตนฺติ ฌาตภฺยณฺตํ
อชานิตํ ๑ อปฺริณฺตนฺติ ฌาตอปฺริณฺตวเสเนว (๔) อปฺริณฺตํ ๑
อสจฺฉิกตฺนฺติ อปฺจฺจกฺกตํ ๑ (๕) สจฺฉิกตฺนฺติ อปฺจฺจกฺกตํ ๑ (๕) เสตี
สพฺพตฺถ อุตฺตานตฺถเมวาทิ ๑

อมตวคฺควณณนา นิภฺจฺจิตา ๑

มโนรตปุรณิยา อังกุตรนิกายภุจกถาย
สทฺสสฺสฺตฺตฺนฺตปฺริมาณสฺส เอกกนิปาตวณณนา

นิภฺจฺจิตา ๑

๑ ม. วิราชิตํ ๒. กตฺถจฺ. อวิรทฺชนฺติ ๑ ๓ สี. ปมฺภุจฺชนฺติ ปมฺภุจฺจํ ๑
ม. ปมฺภุจฺชนฺติ สมฺภุจฺจํ ๑ ๔. ม. ฌาตอปฺริณฺตวเสเนว ๕. ม. อิม ปาจา นตฺถิ ๑